IX. Quæ loca cuivis Nobili Titulum dent; vel antehac dederint?

Item, Quæ antiquæ Nobilium Familiarum ſedes conſpiciendæ occurunt?

X. Quodnam ſit Comitatus Regimen? Præfecturane.an Seneſcalli aut Balivi Juriſdictio?

XI. Quæ urbes inſigniores in eo Comitatu, præſertim Municipia? Urbium nomina tam antiquiora quàm recentiora? Sintne Burgi Regii, Regalitatis, an Baroniæ? Municipiorum Magiſtratus, & quando illa in Municipiorum numerum aſcripta? A quibus Urbes illæ Municipales conditæ? Quot Delegatos ad Regni Comitia mittant? Urbium commercia, quibus illæ Incolis repletæ ſint, & quam habeant Ædificiorum formam? Quæ publica aut antiqua Ædificia? Qualis ſit earum Juriſdictio?

XII. In quo Epiſcopatu ſinguli comitatus ſint, aut quælibet eorum pars? Quis præfectus Juridicus, Seneſcallus, aut Balivus? Quis Militiæ iſtius loci præſit? Quas Arces, Munitiones, Sylvas; quæ Vivaria, Nemora Majeſtas Regia ibi habeat?

Quæſtiones ſpeciales propoſitæ.

1.
Nobilium Ordini.

Quas Præfecturas, Balivorum aut ſeneſcallorum Jurisdictiones, Regalitates, Baronias ſibi ſubditas habeant,& quos Burgos? Quod Militiæ Regimen? Quonam veſtiti ſint ſpeciali Privilegio, Dignitate & Hæreditario Regimine? Unde Familia Originem traxerit, quamdiu duraverit, & quæ aliæ Familiæ ex eâ germinârint? Quæ ſint illis Sylvæ, Nemora, Vivaria, Lacus, Fluvii, Mineræ, Lapidicinæ? Qui Piſcatus, *&c.* Qui Portus? Quos habeant Titulos? Quæ memoranda facinora ipſorum Familias erexerint, aut auxerint?

2.
Sacricolarum Ordini.

Quæ ſint ipſorum privilegia & Dignitates? Epiſcopatuum Inſtitutio? Diœceſeos limites? capitulum? paræciarum in Diæceſi numerus? Eorum Juriſdictio & Fundationes ad publicos & pios uſus, unà cum eorum Reditibus? Quæ prædia fide clientelari ex iis pendeant? Eorum Ædes?

3.
Ordini Equeſtri.

Cui Familia Originem ſuam debeat? Quæ ſint eorum privilegia & Dignitates? Quas Baronias ſibi ſubjectas habeant, aut quos Burgos? Qui ſint ipſis Portus? Quæ Sylvæ, Nemora, Vivaria? Ipſorum Ædes, earum deſcriptio et nomina? Quis ſit ex eo Nomine præcipuæ Dignitatis, et quæ aliæ Familiæ inde deſcenderint? quæ memoratu digna ab ijs geſta ſint, et qui viri ejus Nominis illuſtriores? Eorum Hæreditaria præfectura et Juriſdictio?

4.
Regiis Burgis.

Quamdiu ſteterint? Regiminis conſtitutio? Eorum privilegià, Juriſdictio, et quàm latè pateat? publicæ ipſorum Ædes, Templa, Munimenta, Monumenta, Academiæ, Collegia, Scholæ Gerontocomia, Pædotrophia, Ptochodochia, Noſocomia, Opificia, portus? quam Latitndinem et longitudinem habeant?

5.
Academiis & Collegiis.

Quamdiu ſteterint? Eorum privilegia, Juriſdictio, et quàm latè pateat Eorum conſtitutio? profeſſorum numerus, nomina, et quid doceant? Fundationes et Fundatores? Eorum Dependentiæ? Eorum Ædes, Templa, Sacella, Ædificia et Monumenta? Eorum Bibliothecæ, Inſtrumenta rara? Celebriorum virorum recenſio, qui in ipſis educati, aut Præceptores fuerint? quæ ſint à præceptoribus et ſtudioſis obſervata, quæ huic operi Lumen et Ornatum afferre poſſunt?

Reſponſa ad præcedentes haſce queſtiones in commentarios referenda ſunt et propriis quæque locis inſerenda. Hæc itaque Reſponſa etiam atque etiam petuntur, nequis injuriam ſibi factam putet, ſi quid fortè omittatur, quod inſeri ipſorum intereſt: Auctori enim deliberatum eſt nihil præterire, de cujus veritate et certitudine conſtabit.

F I N I S.

SCOTIA ILLUSTRATA
SIVE
PRODROMUS
HISTORIÆ NATURALIS
IN QUO

Regionis natura, Incolarum Ingenia & Mores, Morbi iisque medendi Methodus, & Medicina Indigena accurratè explicantur:

ET

Multiplices Naturæ Partus in triplice ejus Regno, Vegetabili scilicet, Animali & Minerali per hancce Borealem Magnæ BRITANIÆ Partem, quæ Antiquissimum SCOTIÆ Regnum constituit, undiquaque diffusi nunc primum in Lucem eruuntur, & varii eorum Usus, Medici præsertim & Mechanici, quos ad Vitæ cum necessitatem, tum commoditatem præstant, cunctis perspicuè exponuntur.

CUM FIGURIS ÆNEIS.

Opus viginti Annorum.

Serenissimi Domini Regis CAROLI. II. Magnæ BRITANNIÆ, &c. Monarchæ Jussu editum.

Auctore ROBERTO SIBBALDO M. D. Equite Aurato, Medico & Geographo Regio, & Regii Medicorum Collegii apud EDINBURGUM Socio.

EDINBURGI,

Ex Officinâ Typographicâ JACOBI KNIBLO, JOSUÆ SOLINGENSIS & JOHANNIS COLMARII, Sumptibus Auctoris.

Anno Domini M. DC. LXXXIV.

R E G I.

D Sacræ Majeſtatis veſtræ pedes procumbit *Scotia* tua, Imperitantium optime, & ſuas Opes nativas, quas numeroſas & eximias Divinum Numen ei benignè largitum eſt, humillimè offert: Credebatur illa adſpectu triſtis, ſterilis, & in obſcuram ac damnatam Mundi partem rejecta; quæ tamen benigno Cœli influxu ſalubrique Aëre gaudens, & inter utrumq; Orbem in ipſo Maris gremio poſita cum ad Vitam neceſſaria, tum utilia quæque ſummâ copiâ poſſidet. Nunc benignis Majeſtatis veſtræ Solis ſui Radiis illuſtrata Tenebras ſuas ſuperavit, novoq; Vigore animata injectam ſibi per multa Secula Caliginem diſſipavit, & abditorum in ſinu ſuo Theſaurorum Clauſtra reſolvit; ac Majeſtati veſtræ Patri Patriæ, & legitimo ſolique Fundi ſui Domino Aurum Argentumque ſuum expandit; Margaritas, Cryſtalla, Marmora quaſque alias habet in ſinu ſuo Gazas producit; Marina, Animalia & Plantas exponit, quæ veſtræ Majeſtati debentur, jure per inviolatam veſtrorum Majorum ſeriem, qui per bis mille annos hic regnarunt, ad Majeſtatem veſtram devoluta. Libenter quoq; fatetur *Scotia* tua veſtris in ſe beneficiis cuncta deberi, quæ ſub juſto & benigno moderamine veſtro ſecurè & quietè Bonis ſuis fruitur & ſummâ Pace potitur, dum vicinæ Gentes omnibus Belli miſeriis premuntur. Cum Majeſtate veſtrâ reductæ Artes & Scientiæ in Regnis veſtris maxime florent, reſtitutaque, quæ Experimentis nititur, Vera Philoſophia magna ſub Auſpiciis veſtris incrementa capit. In veſtro quoque Antiquiſſimo *Scotiæ* Regno Regium Medicorum Collegium apud *Edinburgum* erexit Majeſtas veſtra, cui cum Praxin Medicam regulandi, & imperitos indoctoſque in vitam ſubditorum veſtrorum graſſantes reprimendi facultatem, tum Medicinam promovendi provinciam demandavit: Humillimè proinde Sacræ Veſtræ Majeſtati ſe ſuaque offert Prodromus hicce Rerum Naturalium in Antiquiſſimo Veſtro Regno fidus Expoſitor, qui nunc quidem rudiore penicillo deſcribit quæ in hoc Veſtro Antiquiſſimo Reg-

no ſint ad Morbos præſidia & quæ Artibus Mechanicis provehendis inſerviant. Sed ut veſtro juſſu hæc aggreſſus eſt, ita, ſi Majeſtati veſtræ arriſerit, favente Supremo Numine, ſuis numeris abſolutus & coloribus debitis ornatus aliquando forſan in juſtam Hiſtoriam Naturalem aſſurget.

Ut Sacratiſſimam Majeſtatem veſtram diu ſanam, ſerenam, felicem conſervet; & ut omnia ei fauſta proſperaque obveniant, Deum Opt. Max. quàm ardentiſſimis Votis precabitur

Majeſtatis Veſtræ
Humillimus & Obſequentiſſimus
Subditus & Servus,

ROBERTUS SIBBALDUS.

ORDO OPERIS.

Prodromo huic Naturalis Historiæ Scotiæ *Nuncius* Scoto-Britannus *de* Atlante Scotico *præmissus est, quòd in eo naturalis* Regionis *divisio habeatur*, & *Regiones eo ordine, quo jacent, dispositæ sint, adeoque Descriptionis vicem supplere possit. Operæpretium quoque nobis visum est Institutum nostrum de* Atlante Scotico *edendo omnibus hoc pacto significare, ut, siqui sint, apud quos vel Manuscripta, vel Tabulæ Geographicæ, vel Inscriptiones Antiquæ sint, quæ* Atlantem *nostrum illustrare poterint, illi ea nobis dignentur communicare*, & *honorifica eorum mentio in opere fiet.*

Ipsum verò Opus Prodromum in duas Partes divisum est.

Prima Generalis duos continet Libros;

Quorum primus agit de Aëre, Aquis, Locis & *Incolis* Scotiæ

In Secundo de Morbis *in* Scotiâ *grassantibus, de Methodo iis medendi*, & *de* Medicinâ *Indigenâ agitur.*

Secunda Pars *Specialis est*, & *quatuor Libris constat:*

Quorum primus de Plantis *in* Scotiâ *sponte nascentibus agit.*

Secundus de Plantis Scotiæ *Hortensibus.*

Tertius de Animalibus Scotiæ *tam feris quàm domesticis.*

Quartus de Mineralibus Metallis & Marinis.

Singulis autem Libris præmittitur Index Capitum, qui singulorum Capitum Titulos explicat.

Sub calcem verò utriusque Partis Indices Rerum *copiosi adjecti sunt.*

EDINBURGH

The Tenth day of April, 1684.

THE LORDS of His *Majesties* Privy Council having appointed some of their Number, to revise the Book published by Sir *Robert Sibbald* His *Majesties* Physician in Ordinar and Geographer, Intituled *Scotia illustrata sive Prodromus Historiæ Naturalis*; and having considered the report made by them of the usefulness thereof; do give and grant to the said Sir *Robert Sibbald*, and to his Heires and Assigneyes the sole Priviledge of causing Print the said Book, and discharge all others to print or reprint the same without his or their licence, for the space of nineteen years, or to import the same reprinted abroad into this Kingdom during the said space, under the penalty of Confiscation of such Copies to his, or their use, and being further punished for their contempt. Ext, by me

WILL. PATERSON.
Cls. Sti. Concilii.

APPROBATIO

Regii Medicorum Collegii Præsidis & Censoris.

CUm Robertus Sibbaldus *M. D. Eques Auratus & Medicus Regis Ordinarius Regiique Medicorum Collegii apud* Edinburgum *Socius, opus Sacræ suæ Majestatis jussu a se elaboratum, nobis perlegendum exhibuerit, quod* Scotiam *Illustratam sive* Naturalis Historiæ Prodromum *inscripsit. Ac in eo nihil sit quod bonis moribus contrarium sit, multa verò reperiantur quæ ad scientias & Artes promoveudas inserviant; dignum censemus quod in publicam lucem emittatur, in cujus rei fidem subscriptiones nostras manuales apposuimus primo die* Aprilis *Anno Domini*, 1684.

AR. STEVENSON. C.M.R.P.
ANDR. BALFOURE. C.M.R.C.

NUN-

NUNCIUS SCOTO-BRITANNUS, SIVE ADMONITIO DE

ATLANTE SCOTICO

SEU

DESCRIPTIONE *SCOTIÆ ANTIQUÆ*
Et MODERNÆ
Speciali MANDATO
Sereniſſimi ***REGIS*** *Domini noſtri* CAROLI *Secundi*, *MAGNÆ BRITANNIÆ*, Franciæ & Hiberniæ *Regis*, *Defenſoris Fidei*,

CUM

TABULIS GEOGRAPHICIS

In lucem publicam ilicò edendâ

PER

Robertum SIBBALDUM Equitem Auratum M. D. Dominum de *CIPHIIS*, Medicum *REGIS* Ordinarium,
Et pro Antiquiſſimo Regno *SCOTIÆ*

GEOGRAPHUM REGIUM.

Curioſum nobis natura ingenium dedit : & artis ſibi ac pulchritudinis ſuæ conſcia, ſpectatores nos tantis rerum ſpectaculis genuit ; perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta, tam nitida, & non uno genere formoſa, ſolitudini oſtenderet. Sen. De Otio Sapientis, *Cap.* 32.

EDINBURGI,
In Officinâ Typographicâ DAVIDIS LINDESII, M. JACOBI KNIBLO, JOSUÆ SOLINGENSIS & JOHANNIS COLMARII.
Anno Domini M.DC. LXXXIII.

M. A L E X A N D R R I B O D I I Carmen

De

S C O T I A.

Nobilis *Arctoo* locus est vicinior *Igni*,
Quem *Mare* reflexis undique cingit *Aquis*:

Quem tamen *Arctoum* Sidus nec *Frigore* tentat,
Nec sacer admissis *Cynthius* urit Equis:

Cui Decus & Nomen *Phario* de Sanguine *Scota*
Intulit, & *Cereris* semina, *Jura*, Deos.

Terra ferax, Pecoris dives, fœcunda Metallis:
Nec tamen Artificum desidiosa manu.

Ingenio facilis, sed ad horrida promptior Arma:
Nec plùs, quàm Belli, Relligionis amans,

DIPLOMA REGIUM PRO OFFICIO GEOGRAPHI REGII CONCESSO

D^o. ROBERTO SIBBALDO

Equiti aurato Medico Regis ordinario, cum Privilegiis infrà Scriptis.

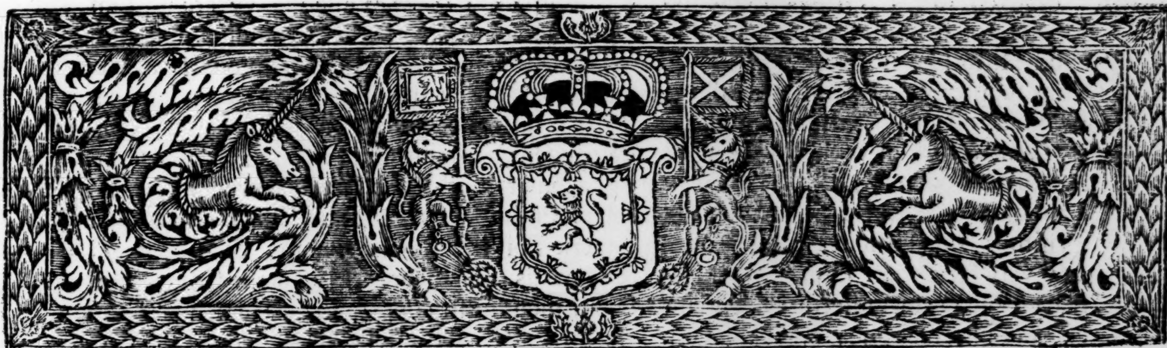
AROLUS Dei gratiâ Magnæ Britanniæ, Franciæ & Hiberniæ *Rex, Fidei defensor, Universis & singulis Ligeis & Subditis nostris quos spectat, & ad quorum notitiam præsentes hæ Literæ perventuræ sunt, Salutem. Cum nos Regiâ nostrâ consideratione animadvertentes, Esse in antiquo nostro* Scotiæ *Regno abundantiam eximiarum & utilium Plantarum, Animalium, Quadrupedûm, Volatilium, Piscium & Insectorum; Et Mineralium, Metallorum & Substantiarum repertarum in & ejectarum à Mari: Quæ si nota essent, & eorum natura, virtutes & usus, Plurimum conducerent ad variarum Artium & Artificiorum profectum, & Medicinæ ac Naturalis Historiæ Scientias multum promovere possent, quæ adeò necessariæ sunt ad Ligeorum nostrorum conservationem. Animadvertentes etiam futurum, ut progressu temporis tenderet ad dictum nostrum Regnum ditandum, conservando in eo pecuniam quæ foras emittitur (cùm maximam partem eorum* Simplicium, *quæ usurpantur, domi reperire liceat) Et conducendo operam variorum ex nostris Subditis in iis indagandis & præparandis, cùm tanta sit eorum copia (Mineralium præsertim, Metallorum & Animalium) ut his finibus optimè responderi possit; Eademque etiam multò vilioribus pretiis venundari possent, quàm importari queant. Nosque expendentes, optimum medium ad eorum detectionem & profectum in eos fines esse, ut Naturalis illorum Historia edatur, quæ rationem reddat locorum in quibus invenienda sunt, & viam aperiat quâ detegantur, modum ostendat quo præparentur, & eorum naturam, vires & usus explicet. Et nos quoque animadvertentes, in honorem nostrum & gloriam cessurum, ac magno usui dicto Regno nostro futurum, si justa & plena Descriptio detur veterum dicti Regni nostri* Monumentorum, *& Præfecturarum nostrarum, Regiorum* Burgorum, *Urbium,* Fl*uminum, Fretorum, Sinuum,* Portuum, *Stationum, Lacuum, & Castellorum ac Munimentorum nostrorum, Ædium ad Nobiles & Generosos pertinentium, & quicquid aliud observatu dignum est in dicto Regno nostro. Et nos certiores facti de Integritate, Fidelitate, Eruditione & Qualitatibus fidelis & dilecti nostri* D. Roberti Sibbaldi *Equits aurati Medicinæ Doctoris ad Opus illud suscipiendum idoneis, Et de Fidelitate &* Perpessionibus *Patris ipsius, aliorumque sanguine ipsi conjunctorum, eò quòd constanter permanserint in obsequio & observantiâ suâ erga Regium nostrum Patrem: Et quòd, postquam se meliorâsset Studiis suis in celeberrimis* Academiis *tam domi quàm peregrè, Et diversorum annorum peregrinatione in locis* Europæ *maximè celebratis ob Eruditionem & Artes Liberales, Nunc ille, ex studio nobis inserviendi, per viginti annos elapsos suum effecerit negotium, se instruere de omnibus quæ ad Naturalem Historiam spectant dicti Regni nostri, Et de*

rebus

rebus antiquis & curiosis in eo observabilibus; Et multo labore & experientiâ fundamenta jecerit Naturalis Historiæ ejusdem, & Descriptionum cum Scotiæ *Antiquæ tum* Scotiæ *Modernæ, Ubi vetera Monumenta, Inscriptiones & Ichnographiæ Castrorum describuntur, & variæ Provinciarum Tabulæ Geographicæ nunquam antea designatæ accuratè delineantur, earum Sinus & Portus distinctè notantur: Similiter designandas & incidendas curaverit in æneis Tabulis Figuras ejusmodi Subjectorum Naturalis Historiæ, quæ vel nunquam antea, vel non rectè factæ fuerant; justasque & plenas eorum Descriptiones formaverit; Et naturam, vires & usus explicet omnium* Simplicium *in* Scotiâ *inventorum, unâ cum modis quibus adhiberi possunt ad augmentum Scientiarum, Artium & Artificiorum, & ad utilitatem & commodum Ligeorum nostrorum. Sciatis igitur, Nos proprio nostro impulsu & inclinatione, & ex nostrâ curâ & tenero illo affectu quo felicitati dicti nostri Regni Studemus, & Regio amore quo prosequimur omne Eruditionis genus, & potissimum Medicinæ & Naturalis Historiæ Studium, ex quo tanta Emolumenta Nobis & Subditis nostris accrescere possunt, Nominâsse, constituisse & ordinâsse, Sicut & Nos per has præsentes Literas nominamus, constituimus & ordinamus dictum* D. Robertum Sibbaldum *Equitem auratum Medicinæ Doctorem, ut sit Geographus noster pro dicto Regno nostro, durantibus omnibus diebus vitæ suæ;* Dando, *concedendo & largiendo illi dictum Geographi Officium ab ipso possidendum & fruendum, plenè & liberè in omnibus respectibus & conditionibus, cum omnibus commodis, Beneficiis, Privilegiis, Libertatibus, immunitatibus, & cunctis adventitiis bonis quibuscunque dicto Officio debitis, Aut quæ posthac comperta erunt ad illud pertinere vel spectare, Cum plenâ potestate & auctoritate condendi Tabulas Geographicas & Descriptiones* Provinciarum *Regni nostri, & Regni nostri generatim,* Fretorum, *Sinuum & Fluminum ejusdem, Et Regiorum nostrorum Burgorum, Urbium, Castellorum ac Munimentorum, Ædiumque ad nostros Nobiles & Generosos pertinentium, Monumentorum, & aliorum quæcunque in eo observabilia sunt; Et scribendi Naturalem Historiam & Descriptionem omnium Naturalium* Productorum *dicti Regni nostri, eorum naturam, virtutes & usus, & obeundi omnia munia pertinentia ad nostrum Geographum, & fruendi omnibus honoribus illi debitis in eâ Relatione. Et speciatim imperantes et ordinantes, ut dictus* D. Robertus Sibbaldus *Eques auratus edat dictas suas Descriptiones tam* Scotiæ *Antiquæ quam* Scotiæ *Modernæ, et Naturalem Historiam dicti nostri Regni* Scotiæ, *Cum plenâ Libertate et* Privilegio *dicto* D. Roberto Sibbaldo *Equiti aurato ea imprimendi in* Latinâ *vel Anglicâ Linguâ, vel utrâque, et in quâ formâ sibi visum fuerit, sive universum Opus, sive ejus Prodromum, sive quamlibet eorum partem; Et adhibendi quemcunque vel quoscunque Typographos voluerit.* Prohibentes *hisce omnes alios Typographos in nostris* Scotiæ *Dominiis, sub pœnis usitatis, imprimere, per decem annorum spatium ab his datis, in quâcunque formâ vel lingua, Omnia, sive quamlibet eorum partem, absque consensu et approbatione dicti* D. Roberti Sibbaldi *Equitis aurati Datum sub Sigillo nostro* Privato *in* Palatio *nostro de* Whitehall, *tricesimo die* Septembris, *anno Millesimo, sexcentesimo, octogesimo secundo, Regni nostri anno tricesimo quarto,*

Per Signaturam Manu S. D. N. Regis suprà Scriptam.

A D-

NUNCIUS SCOTO-BRITANNUS,
SIVE ADMONITIO
De
ATLANTE SCOTICO,
SEU

Descriptione Scotiæ *Antiquæ* & *Modernæ*, *Serenissimi* Regis *speciali Mandato edendâ in lucem publicam per* D. Robertum Sibbaldum *Equitem auratum*, *Medicum* Regis *Ordinarum* & *Geographum Regium*.

Operis ratio exponitur.

Cùm rerum in *Scotiâ* Naturalium Historiam scribere statuissem, consultò mihi facturus videbar, si ipsius Regionis Descriptionem præmitterem, quoniam, quæ hactenus edita est, vix curioso Lectori satisfacere potest. Ita enim immutata est Terræ facies, ut, quæ olim *Saxo* sterili ac Lacubus horrida, tristis adspectu erat, nunc, Terrarum cultu, Urbium splendore & Ædificiorum superbiâ, cum melioribus vicinarum Regionum conferri possit.

Quod autem editum fuit *Scotiæ Theatrum* per *Jo. Bleau*, præter quarundam Regionum Descriptionem per doctissimum D. *Gordonium* de *Stralogh*, & Schedas ejusdem duas aut tres de *Scotiâ Antiquâ*, nihil aliud habet quàm nudam *Buchanani* Descriptionem, & paucissima de *Cambdeno* excerpta, qui sæpe non ita æquus rerum nostrarum judex est.

In nostrâ autem Descriptione operam dabimus, ut totius Regionis singularumque Provinciarum termini ac fines clarè designentur, ipsiusque Terræ indoles explicetur; Oceani ambitus, Maris tractus, Sinus, Promontoria, Insulæque enarrentur; Urbium quoque, Oppidorum & Arcium positio; Regimen, Magistratus, & quæ in singulis tam Regionibus quàm Urbibus maximè observabilia sunt. Montium etiam situs, Fluminum ac Amnium Origines, Cursus, Flexus & Ostia, Lacuum Stagnorumque amplitudo & situs, Planities, Valles, Sylvæ & Fodinæ tradentur, ut rerum Naturalium, quæ passim per totam *Scotiam* diffunduntur, melior Descriptio exhiberi possit. Et cùm variis in locis supersint quædam venerandæ Antiquitatis Vestigia, vetusta scil. Ædificia, Castra, Templa, Munimenta, Sepulchra seu Tumuli, Inscriptiones, Saxa variis Figuris signata: Ea quoque multo labore & magnis impensis eruenda curavi, ut, quantum per tempus edax rerum & invidiosam nimis vetustatem licuit, *Scotiæ* Antiquitatem, & suæ Antiquitati *Scotiam* restituerem.

Scotiam autem *Antiquam* describo, quantùm ex *Ptolomæo* aliisque Veteribus tam Exteris quàm Nostratibus assequi licet, quos quidem universos ferè consului, ut, quæ apud Historicos nostros Libros impressos deficiunt, ex Exteris & Manuscriptis nostratium supplerem. Et, nisi me fallit animus, quædam ex illis derivata lux est, quæ caliginem nostrorum Scriptorum aliquâ ex parte dissipare poterit: nec (quod nobis objicit *Cambdenus*, in vocis *Scotiæ* ambiguitate ludens) ampliùs, ut spero, in Origine Gentis nostræ tradendâ σκοτεινοὶ erimus. Sed in rebus tam obscuris dandus est semper locus „aliquis Conjecturis: nec enim (ut præclarè Philosophus *Latinus*) omnia, nec tanta „visimus, quanta sunt: sed acies nostra aperit sibi Investigando viam, & fundamen-„ta veri jacit, ut Inquisitio transeat ex apertis in obscura. Hæ autem Conjecturæ, si eam nequeant afferre evidentiam, quam mens nostra optet, indicia tamen quædam esse possunt ansæque, quibus ipsam è latebris Veritatem feliciora ingenia extrahere queant. Seneca. De otio Sapientis Cap. 22.

Dabunt proinde veniam mihi viri ingenui, si in Origine Gentis nostræ tradendâ audaciùs aliquantò procedam, cùm, si non vera, probabilia saltem argumenta adducam, & quæ Scriptorum omni exceptione majorum auctoritate nitantur. Quòd si minùs Gentis nostræ magnificentiam fabulosis Natalibus augeam, vulgata tamen & quasi per Vetustatis manus tradita stabiliam & confirmabo.

Conatus certè sum ex ultimâ Antiquitate petitis argumentis probare, tam hujus quàm Australis Partis Insulæ Incolas ab antiquissimis, nobilissimis clarissimisque Gentibus profluxisse, esseque eodem sanguine iisdemque natalibus locis oriundos: quod non leve argumentum esse debet mutuæ amicitiæ & amoris inter utramque Gentem nunc quoque feliciter sub uno eodemque Rege in idem obsequium conspirantem.

In hoc vero Tractatu hos mihi Scopos maximè proposui, ut, quæ vel omninò omiserint Scriptores nostri vel nimis leviter tractaverint, ea fusiùs & distinctiùs explicarem. De Nomine ergo *Scotiæ* & de *Thule* deque Prætenturis, Muris & Vallis, quæ construxere Romani; deque populis qui à *Ptolomæo*, *Tacito*, *Dione* aliisque Veteribus, ut Incolæ hujus partis Insulæ, memorantur, accuratius scrutinium institui; & eas locorum appellationes, quæ apud *Ptolomæum*, *Antoninum* (in Itinere saltem illi tributo) *Bedam* aliosque occurrunt, quantum in hac obscuritate licet, recentioribus aptavi. In Origine verò Gentis nostræ eruendâ ea Vestigia antiqua sequutus sum, quæ apud optimos quosque Auctores tam veteres quàm modernos certissima Originis τεκμήρια habentur; eadem scil. Oppidorum & Fluviorum, ipsarumque Provinciarum nomina; Sacrorum, Rituum, Legum, Morumque & Consuetudinum concordantia, Linguarumque affinitas & similitudo. Quæ verò Monumenta vetusta Historicis nostris vel ignota, vel ab iis de industriâ omissa mihi occurrerunt, ea, quàm potui dilucidè, descripsi & delineanda curavi. Quòd si curiosis mentibus non satisfecerim, methodum saltem peritioribus aperui, quâ meliora & pleniora tradant. Historicorum certè nostrorum lectionem & faciliorem & jucundiorem utilioremque reddidi; & hoc saltem præstiti, ut, qui hæc legunt, in Patriâ suâ peregrini amplius non sint. Sed præcipuus meus scopus erat ad *Historiam Naturalem* SCOTIÆ viam parare, quam nemo hactenus aggressus est, cùm illa tamen egregii usus sit & multæ oblectationis. Medicis verò, qui pro dignitate Medicinam facere vellent, planè necessaria est: pro cœli enim ac soli situ diverso variant hominum temperamenta, diversi infestant morbi, Medicamenta vires ac facultates suas sortiuntur: methodus proinde medendi varianda est. *Scotia* etiam nostra Morbos quosdam peculiares habet, qui in eâ magis quàm in aliis Nationibus grassantur: sed & (quæ divina erga nos bonitas est) sua quoque habet adversus illos Morbos Remedia. Medico ergo necessaria est accurata Regionis cognitio in quâ Praxin exercet, ut clarè demonstrat *Hippocrates*. In *Scotiâ* proinde *Modernâ* sedulò notavimus ea loca, in quibus res illæ naturales maximè proveniunt, quæ Medicinæ aliisque Artibus usui esse possint. Ad majorem quoque Operis illustrationem, quædam de Linguis, Regimine Politico, Legibus, Nobilium Familiarum Stemmatibus & Prosapiis notavimus. Descriptionis autem utriusque tam *Scotiæ Antiquæ* quàm *Modernæ* seriem nunc trademus. Lib. de Aëre Aquis & Locis.

SERIES

SERIES OPERIS EXPLICATUR.

Eographia inter nobiles illas Scientias, quas præclara colunt ingenia, laudatiſſima, quod & maximâ voluptate animos afficiat, & plurimum inde utilitatis oriatur. Per eam enim ea etiam, quæ longiſſimè diſtant, ob oculos ponimus, & abſentes, quaſi præſentes, intuemur; ſummam quoque animi voluptatem parit, cùm Regionum, Aquarum & Urbium ſitus tam planè exponit quàm alii qui eos oculis luſtrârunt: Hominem certè (quem Græci Μικρόκοσμον, quaſi magni Orbis compendium, vocant) nulla alia æquè decet ac de Mundo peritia. Inexcuſabile autem crimen eſt nativi ſoli provincias & oppida ignorare, cujus quidem Provinciarum, Urbium, Oppidorum, imò Vicorum, Marium & Sinuum, Inſularum, Littorum, Portuum, Montium, Lacuum, Fluminum ipſorumque etiam Fontium non ſolùm nomen, ſed & ſitus ſalubres ſcire decet; quo victu quæque Regio & quibus moribus utatur; quibus excellat rebus & quantum alia ab aliis diſtent: quòd multos nobis uſus horum cognitio præbeat.

Orbis certè hic terrenus Theatrum eſt, in quo DEUS Mortales ad imaginem ſuam formatos, veluti in Scenam, educit: dumque varias illi partes ſibi aſſignatas mirâ ſolertiâ exequuntur, multa produnt divinæ Majeſtatis, benignitatis, juſtitiæ, ſapientiæ potentiæque indicia, quibus, ut ſummæ ejus providentiæ argumentis, animi noſtri DEO *Opt. Max.* tum conciliantur, tum conjunguntur. Quis autem eſt, qui ſeriò ponderaverit varias Rerumpublicarum formas, diverſam ſoli faciem, differentes populorum mores, Leges & Sacrorum ritus, qui DEI Providentiam non agnoſcat & veneretur? Et, ob hanc ſane *Geographiæ* utilitatem hominibus ferè cunctis naturâ inſitum eſt; ut & loca varia in Orbe luſtrare cupiant. Sed cùm, ut canit Poeta,

> *Non cuivis homini contingit adire* Corinthum;

Multique, ob rei familiaris inopiam, corporiſve imbecillitatem, aliaſque cauſas, peregrinari & exteras Regiones inviſere nequeunt; multum certe *Geographiæ* debemus, cujus notitiâ divinam immenſitatem quaſi adumbramus, domique ſedentes maria ac terras animo complectimur, ſtudendoque celeriùs multò luſtramus Orbem, quam *Ulyſſes* errando,

> *Qui domitor* Trojæ *multorum providus urbes,*
> *Et mores hominum inſpexit; latumque per æquor,*
> *Dum ſibi, dum ſociis reditum parat; aſpera multa*
> *Pertulit:* ——

Atque ſic undiquaque aliquid colligimus, quo in nobis ingenium & ſapientia incrementum capiant. Interim ab exterorum vitiis ſecuri ſumus, quæ converſatione & commerciis in peregrinantes irrepunt. Ut taceam utilitates, quas Hiſtoriarum Studio, Theologiæ, Phyſicæ, Medicinæ, Politicæ aliiſque Diſciplinis præſtat, Mercatura certè & Res Nautica (quæ in noſtrâ Republicâ ærarium, *h. e.* nervum rerum gerendarum conſtituunt) plurimùm à *Geographiâ* adjuvantur: ad Mercaturam enim feliciter exercendam plurimùm facit ſcire Regionum (ad quas merces mittendæ, vel è quibus ad hunc vel alia loca deferendæ ſunt) ſitum, diſtantiam, interjecta Maria, iter, vicina loca infenſos vel amicos incolas habentia, & alia, quæ è *Tabulis Geographicis* magnâ cum animi voluptate hauriuntur. Nautæ verò ampliſſimum *Geographiæ* uſum agnoſcunt, quando remota Maria & furentem Oceanum ſulcare ſuſcipiunt freti Mapparum *Geographicarum* adminiculo. Et cùm innumeræ quidem inſulæ undique in Mari circa *Scotiam* diſperſæ ſint; multiſque in locis Promontoria excurrant; Littuſque nunc rupibus aſperum, nunc ob pulvinos adjacentes non minus periculoſum ſit; & nullibi terrarum *Maria* impetuoſius concitentur, altiores attollant fluctus; æſtuſque tum violentiores, tum magis inter ſe oppoſiti ſint: Has ſanè ob rationes Sereniſſimus *Rex*, verè Pater Patriæ & utilitatum ejus conſultiſſimus proviſor, D. *Roberto Sibbaldo* Equiti aurato in antiquiſſimo *Scotiæ* Regno *Geographo* ſuo in mandatis dedit, ut Deſcriptionem ederet *Scotiæ* tam *Antiquæ* quam *Modernæ* accuratiſſimam. Quapropter dictus D. *Robertus Sibbaldus Geographus Regius* Quæſita, quæ hic adjuncta ſunt, publicanda curavit, quò faciliùs in remotiſſimis etiam Regionibus ad exactam Deſcriptionem neceſſaria adipiſceretur. Ut autem *Tabulæ Geographicæ* accuratiſſimæ conficeren-

cerentur, *Senatus Regius* Commiſſionem & Mandata dedit *Joanni Adair* Mathematico eximio & Mechanices peritiſſimo, ut is Geometricè Regionum *Mappas* conficeret : Quas ille quidem, varias Angulorum diſtantias Inſtrumentis ſuis Mathematicis ſumptas exactè menſurando, elaboratiſſimas & juſtiſſimas confecit egregièque delineavit. Et Nuperrimè æſtuarii *Forthæ*, ab ejus oſtio ad locum *Queens Ferry* dictum, ubi in arctius ſpatium coarctatur, exactiſſimam Tabulam *Geographicam* confecit, in qua Secundum novam & accuratam methodum omnes notantur inſulæ, Rupes etiam quæ Cœcæ vocantur, Brevia, pulvini; & ora maritima exactiſſime delineata eſt, cum ſinubus ejus, promontoriis, portubus, urbibus aliiſque obſervabilibus, cum profunditatibus Aquarum per totum æſtuarium, & cum lineis a ſingulis punctis, pro nave dirigendâ, & cum proſpectu inſularum obſervabilium, promontoriorum & Terrarum Eminentium maximè notabilium, a quibus Nautæ indicia ſumunt. Idem etiam Præfecturæ *Perthenſis* Mapparum delineationem ſtatim aggreſſurus eſt, & paratus erit ad aliarum etiam Regionum (quæ nunquam anteà delineatæ fuerunt) Mappas conficiendas, modò de ſumptibus ad id operis neceſſariis illi proviſum fuerit. Quod ut præſtent quibus id officii incumbit, Operis jam ſuſcepti Specimen, Præfecturæ *Clacmananæ* Tabulam Geographicam (quæ nunquam prius delineata fuit) adjungendam curavimus, in quâ videre licet non ſolum Urbes, Oppida et Nemora, Montes, & Flumina Lacuſque, ſed et diverſam Terræ faciem (quæ ſcilicet Arabilis, quæ Ericoſa, quæ Paluſtris ſit) egregiè repræſentatam; additis quoque differentiis, quæ Templa, quæ Molendinas, quæ Nobilium Ædes, &c. diſtinguant.

Noſter autem ATLAS *Scoticus* duobus Voluminibus conſtabit: quorum alterum *Latinâ*, alterum verò Anglicâ Linguâ conſcriptum. Tractatus *Latinus Albaniam* ſeu *Scotiam Antiquam* & *Scotiam Modernam* continet, ejus antem Tituli ſunt,

ALBANIA
SIVE
SCOTIA ANTIQUA
Illuſtrata
LIBRIS TRIBVS,

Quorum Primus de Inſulis *Britannicis* & de *Britanniâ* in genere.

Secundus agit de eâ parte *Britanniæ*, quæ primò *Britannia*, poſteà *Scotia* dicta fuit, in genere.

Tertius agit de *Albaniâ* ſive *Scotiâ* particulatim.

LIBRI PRIM

De Inſulis Britannicis & Britanniâ *in genere*,

Caput I. *De ſitu Inſularum* Britannicarum.
Caput II. *De* Britanniæ *ſitu & figura.*
Caput III. *De temperie Aeris & qualitate Soli* Britannici.
Caput IV. *De Nominibus* Britanniæ.
Caput V. *De antiquâ diviſione* Britanniæ.
Caput VI. *De variis populis* Britanniæ.
Caput VII. *De linguis diverſis* Britanniæ.
Caput VIII. *De* Pictis.
Caput IX. *De* Albanis Scotis.
Caput X. *De moribus priſcorum* Britannorum, *eorum Navigiis & Navigatione*; *de Apparatu Bellico & virtute* Bellicâ.

Caput

LIBER SECUNDUS.

DE *SCOTIA ANTIQUA.*

Sive

Albaniâ in genere.

C LIBER

LIBER TERTIUS.

DE *ALBANIA* IN SPECIE;

Ubi de singulis *Albaniæ* populis.

Tabulæ Geographicæ ad hanc Partem spectantes quatuor sunt:

I. Albion & Hibernia *cum minoribus adjacentibus.*
II. *Insularum* Britannicarum *Typus.* Ortelii.
III. Albaniæ *sive* Scotiæ *Antiquissimæ Tabula nova*
IV. Scotia *Antiqua per* Robertum Gordonium *de* Straloch.

SCOTIA MODERNA ILLUSTRATA,

Quæ duabus Partibus absolvitur.

PARS PRIMA.

Pars Prima Generalem *Scotiæ* Descriptionem continet, in quâ de *Britanniâ* & *Hiberniâ* (quædam scilicet in iis perstringendo quæ *Scotiam* spectant) agitur, de *Scotiæ* Situ & limitibus: Ejus Longitudo & Latitudo, Dierum & Noctium spatium, ejus Figura, Clima & Paralleli explicantur; variæ ejus Divisiones traduntur; Præfecturæ Senescallatus, Balivatus & Diœceses enumerantur, Insulæ quoque ad *Scotiam* pertinentes; De Naturâ Qualitate Soli, Nativisque ejus bonis agitur; De Mari Fluviisque insignioribus, Lacubus & Fontibus; De Aëris Ventorumque salubritate; De Sylvis & Nemoribus, Desertis & Paludibus.

De Incolis Modernis, iisque *Montanis* & *inferioris Plagæ*; De eorum educatione, fortitudine, eruditione. De *Scotis* apud exteras Regiones. De præsenti Statu *Scotiæ*: ubi de Commerciis, de Exercitiis & Ludis, de Vestitu, de Linguâ, de tribus

bus Ordinibus, de Religione *Scotorum*, de Academiis & Collegiis, de Episcopatibus, de Mensuris & Ponderibus; De Nobilibus *Scotiæ*, eorum Ordinibus; omnes enumerantur, Regii quoque Burgi enumerantur.

De Republicâ *Scotica* agitur: ubi explicantur Regis Prærogativa, ad Regnum Successio, Dominium, Reditus, Potestas Regia: De Ministris Regni & Coronæ agitur. De Clero etiam *Scoticano* agitur, de Archiepiscopis, Episcopis, Decanis, Archidecanis, Presbyteris. De Baronibus agitur, de Ordine Equestri: de Plebe quoque ejusque variis Ordinibus.

De Regni Comitiorum Constitutione, de Parliamento & Conventu Ordinum. De Senatu Regio dicto Concilio privato; de Conventu Juridico vulgò *the Session* dicto, ubi de Legibus *Scotiæ;* de Conventu pro rebus Capitalibus; quem vocant *the Justice Court*; de Conventu pro Regis Reditibus, Scaccario scilicet, vulgò *the Exchequer* dicto; De Curiâ Maritimarum Controversiarum. De Curiâ Magni Constabularii, de Curiâ Regalitatis dictâ Curiâ Vice-comitis. De Curiâ (ut vocant) Commissariatûs; De Curiis *Senescalli* et Balivi; De Curiâ Leonis sive Regis Armorum; de Burgorum Regiorum Curiis; de Conventu Burgorum generali. De Constitutione Burgorum Regiorum, Regalitatis & Baroniæ. De Irenarchis.

De *Militiâ Scoticanâ* ejusque Regimine. De Monetâ *Scoticanâ*, ubi de Officio pro Monetis cudendis. De Regimine Ecclesiastico, ubi de Curiâ infimâ *the Session* dictâ, de Presbyteriis quæ enumerantur; de Synodo Provinciali, de Synodo Generali *Convocatione* dictâ. De harum Curiarum Constitutione, de numero Parœciarum in *Scotiâ*.

Atquæ hæc in Generali Descriptione,

Quæ Partem Primam Descriptionis *Scotiæ Modernæ* constituit.

SCOTIÆ MODERNÆ ILLUSTRATÆ

PARS SECUNDA,

In quâ agitur

De SCOTIÆ *Regionibus & Insulis speciatim.*

SCotia dividitur in Continentem & *Insulas*.

Continens aptissimè, ad naturæ mentem, per tres Isthmos in tres Peninsulas dividitur, que tres partes Australem, Mediam et Borealem Constituit.

Australis pars (quâ Angliam Attingit) ea versus Austrum ab Angliâ dividitur fluvio *Tweda*, & quâ is deficit, Lineâ inter *Twedam* et Æstuarium *Solvæum* vulgò *Solwa-Firth* ductâ; & Adversâ parte versus Boream a reliquo *Continente* Æstuario et fluvio *Forthæ* et brevi lineâ à *Forthæ* fontibus ad *Glottam* ductâ, per quam et ejus Æstuarium a parte *Scotiæ* versus Occasum Æstivum dividitur, unâ Tabulâ novâ exhibetur. In eâ autem Regiones hæ sunt, quarum Tabulæ exhibentur.

Marcia.
Lauderia.
Lothiana. { *Orientalis*, *Media*, *Occidentalis.*
Tuedia.
Teviotia.
Lidalia.

Evia & Escia.
Anandia.
Nithia.
Gallovidia tota.
Ejus Præfectura Victoniensis.
Regio inter Deam & Cream Fluvios.
Ejus Senescallatus Kircubriensis.

Caricta { *Meridionalis*, *Borealis.*
Coila.
Cunigamia.

Inferior Glottiana & Baronia Glascoensis.
Superior Glottiana.
Renfroana.
Sterlinensis Præfectura.

C 2 Quæ

Pars media *Continentis* habet versus Austrum Æstuarium & Fluvium *Forthæ* & lineam ab eâ ductam ad Fluvium & Æstuarium *Glottæ* : versus occidentem & Orientem mare; & versus *Boream* à reliqua Scotiæ *Continente* dividitur per Fluvium & lacum *Lochtoum* in *Abriâ* & lineam ab eo lacu per brevem *Isthmum* ad lacum *Nessum* & Fluvium *Nessum* ductam. Pars hæc *Media* Tabulâ quoque novâ per se exhibetur. In eâ sunt Regiones hæ, quarum Tabulæ exhibentur, *viz.*

Fifa universa.

Ejus Pars (Occidentalis,
Orientalis.

Angusia.

Præfecturæ *Perthensis* Pars Meridionalis, ubi *Strathierna*, *Bequhidria*, *Strathalana* & *Taichia*.

—— Pars Borealis, *Braid-Albina*, *Atholia*, *Rannocha*, *Gorea* superior & inferior.

Clacmanana.

Levinia.

Præfectura *Argatheliensis*; seu *Cnapdalia*, *Cantiera*, *Covalia*, *Lorna.*

Cnapdalia.

Lorna.

Cantiera.

Abredonia & Bamfia.

Braid-Albina, *Atholia*, *Marria* superior; *Badenacha*,

Speia & Abria.

Abria.

Mernia.

Moravia.

Pars Borealis continet extimam *Scotiæ* Oram ultra *Isthmum* inter Nessum & *Lochtoum* lacus sitam. Habet *autem versus Austrum* Fluvium & lacum *Lochtoum* & lineam ab eo ductam ad Lacum & Fluvium *Nessum*; versus Occidentem & Orientem & versus *Boream* habet mare. Ea exhibetur in Tabulâ, cui Titulus, *Extima Scotiæ Septentrionalis Ora.* Continet autem has Regiones, quæ sequuntur, *Abriæ* partem ultra *Lochtoum Edirchilis* & *Assin* &

Rossiam, scil. quæ in Tabulâ propriâ habetur, sicut reliquæ,

Sutherlandia,

Stranavernia,

Cathanesia.

Præter has sunt Tabulæ hæ,

Fluvii *Forthæ* & ejus Æstuarii Tabula Hydrographica.

Fluvii *Tai* & *Jernæ* Tabula, cui adjecta est Ichnographia Castri *Romani* apud *Airdoch.*

Fluvii *Glottæ* Tabula Hydrographica.

Insulæ *Scotiæ* vel sunt Occidentales, quæ *Æbudæ*;

Vel *Boreales*, quæ Orcades & *Hethlandicæ*;

Vel Orientales, quæ in *Forthæ* Æstuario sunt:

Orientales adjectæ sunt in Tabulâ *Forthæ.*

Occidentalium autem, sive *Æbudarum* hæ Tabulæ sunt

Æbudæ Insulæ.	*Skia.*
Arania.	*Leogus* & *Haraia.*
Bota Insula.	*Leogus*, *Haraia* & *Skia* simul.
Ila Insula.	*Mulla* Insula.
Jura Insula.	Insulæ minores *Rum*, *Canna*,
Vistus.	*Muck*, *Egga.*

Insu-

Insularum Borealium *Tabulæ sunt.*

Orcadum & *Shetlandiæ* Tabula.
Nova *Orcadum* Tabula cum Stationibus & Portubus.
Alia nova accuratissima Domini *Wallisii* Pastoris in *Kirkwâ.*
Nova *Shetlandiæ* Tabula.
His adjecta Tabula Hydrographica Maritimam *Scotiæ* Oram ab Insulâ *Cocket* ad *Orcadas* exhibens.

SCOTIÆ
MODERNÆ ILLUSTRATÆ
PARS SECUNDA.

IN parte autem secundâ, quæ singularum Regionum, Præfecturarum & Insularum Descriptiones tradit, explicatur Regionis natura, & ejus Producta enumerantur; Sylvæ, Nemora, Vivaria, Fontes, Amnes, Lacus, cum variis eorum proprietatibus, apponuntur. Animalia singularia, Mineralia & Metalla, & substantiæ è Mari ejectæ traduntur.

Quod Fluvios autem spectat, eorum Origines & Ostia explicantur. In Mari autem adjacente Navium stationes, Sinus & Portus, cum eorum Descriptione, Scopuli, Brevia juxta Oram Maritimam notantur; Lunæ tempus, quod Æstum efficit, observatur.

Vetera etiam Monumenta, Munimenta & Castra Antiqua, Inscriptiones; Saxa figuris signata, aut literis sculpta; singularia, quæ jam ibi sint, vel aliquando reperta fuerint, enarrantur.

Monasteria, Ecclesiæ Cathedrales, Templa tam vetusta quam nova, Academiæ & Scholæ Publicæ.

Loca, quæ cuivis Nobili Titulum dederint, & quæ illic Nobilium Sedes conspiciuntur.

Urbes in eâ Regione insigniores, præsertim Municipia; Burgi Regii, Regalitates et Baroniæ; Eorum Magistratus; Urbium Delegati ad Regni Comitia, earum Commercia, Ædificia publica, Antiqua præsertim; qualis sit Urbium Jurisdictio, exponuntur.

In quâ Diœcesi Regio sit; Quis Præfectus Juridicus, Vicecomes sive Senescallus, aut Balivus. Quis Militiæ præpositus sit. Quas Arces, Munitiones, Sylvas; Quæ Vivaria, Nemora Regia Majestas ibi habeat: Regionis Regimen, sive Præfectura sit, sive Senescalli aut Balivi Jurisdictio.

Ritus et mores Incolarum cujusque Regionis, et quo ingenio sint, ubi eorum Artificia notantur.

Insignia Prælia ibi commissa, et memorabile quodvis factum et eventum enarrantur.

Ad Operis quoque illustrationem Nobilium Dignitates et Privilegia, et Familiarum Origines demonstrantur.

Regiorum Burgorum Constitutiones, eorum Jurisdictio et Privilegia, Longitudo et Latitudo Urbium exponuntur.

Academiarum quoque Constitutio, Privilegia, Fundationes, Bibliothecæ et Instrumenta rariora enarrantur.

Et quæcunque ex his enumeratis in Insulis occurrunt, eadem quoque in earum Descriptione traduntur.

Atque hæc secundam Partem absolvunt.

Catalogus Manuſcriptorum quæ undique conquiſivi, ut Atlantem Scoticum *meliùs concinnarem.*

MANUSCRIPTA LATINA.

1. VIndiciæ *Buchanani* contra *Cambdenum*, per D. H.
2. De Unione Inſulæ *Britanniæ* Tractatus ſecundus per *Davidem Humium*.
3. Epiſcopi *S. Andreæ* à tempore *Kennethi* ſecundi filii *Alpini Scotorum* Monarchæ, qui *Pictos* ejecit.
4. Collectanea quædam de Regiſtro Prioratus S. *Andreæ*, ubi, præter alia multa eſt Catalogus Regum *Scotorum* à *Ferguſio* primo ad *Alexandrum* tertium; ubi etiam nomina ſunt ſexaginta Regum *Picticorum*, cum annis per quos regnârunt.
5. Excerpta varia è Fordoni *Scoto-Chronico*.
6. *Chronicon Melroſenſe* incipiens ubi *Beda* deſinit: anno ſcil. 735. et continuatum ad annum 1270.
7. Relationes quædam *Arnaldi Blair* Monachi de *Dumfermeline* & Cappellani D. *Willielmi Wallas* Militis ad annum 1307.
8. Cancellarii *Scotiæ*.
9. Clavis in *Buchananum*, *h.e.* Nominum propriorum aliorumque Elucidatio.
10. Rerum *Scoticarum* Compendium per *Alexandrum Humium*.
11. Catalogus Archiepiſcopatuum, Epiſcopatuum, Præpoſiturarum, Abbatiarum, Prioratuum et Cellarum, Monaſteriorum, Religioſorum, Clauſtrorum Monialium et Collegiorum Regni *Scotiæ*, unà cum Provinciis ubi ſint, eorum Ordinibus, omniumque eorum Fundatoribus.
12. Nomina Monaſteriorum, cum Prioratibus et Cellis, Monialium Clauſtris; Præpoſituris et Monachorum Ordinibus in Regno *Scotiæ*, unà cum Provinciis ubi ſita ſunt, et eorum Fundatoribus.
13. De Antiquitate Gentis *Scotorum* Manuſcriptum tradens Originem *Scotorum*, Religionem et Mores, Antiquitates et Regni Conſtitutionem, uſque ad tempora *Malcolmi Canmore*.
14. Analecta *Scoto-Britannica* ex optimis quibuſque Hiſtoricis tam *Græcis* quàm *Latinis*, *Italis*, *Gallis* & *Anglis* per me collecta.
15. De Origine Familiæ *Hayorum* Carmen.
16. Literæ directæ ad Dominum ſummum Pontificem per Communitatem *Scotiæ*, datæ an. 1320.
17. Tractatus explicans modum, quo Reformatio Religionis in *Scotiâ* peracta.
18. Libri Nigri Paſletenſis, dicti, Compendium.

Manuſcripta Anglica.

1. DEſcriptio Montanarum Regionum *Scotiæ*.
2. Nuncius *Scoto-Britannus*, ſive Fragmentum D. *Gulielmi Drummundi* de *Hawthornden*, quo *Scotiæ* Hiſtoriam vindicat à Cambdeni Calumniis.
3. Recenſio maximè vetuſtarum & inſignium Familiarum in *Scotiâ*.
4. Genealogia nobiliſſimæ & antiquiſſimæ Drummundorum Familiæ.
5. Familiarum Generoſorum in *Scotiâ* Inſignia deſcripta, cum Figuris.
6. Relatio Inſignium, quibus Nobilium in *Scotiâ* Familiæ antiquiſſimæ dignoſcuntur.
7. Nobiliores *Angliæ* Familiæ à Regno ſubacto, cum earum Inſignibus, ſub quibus floruerint *Regibus*, unà cum ipſarum Collateralibus Proſapiis; Opus collectum per inclytum Fecialem *Robertum Cook*, alias Clarentium Armorum Regem, cum Figuris graphicè deſcriptis, unde variarum Familiarum ortus in *Scotiâ* elucidatur.
8. Hiſtoria *Scotiæ* Manuſcripta ad Religionis reformatæ tempus.
9. Hiſtoria *Scotiæ* Manuſcripta incipiens à *Scotis* in *Hiberniâ*, eamque deducens ad *Robertum Stuartorum* primum, quæ Hiſtoria videtur conſcripta olim fuiſſe in Monaſterio aliquo.
10. *Lindeſii* de *Pitſcotty* Hiſtoria *Scotiæ* incipiens à *Jacobo* ſecundo et deducta ad *Jacobum* ſextum.
11. Adverſaria commemorantia Donationes, quibus Sigillum Magnum appenſum eſt, ab anno 1623 ad annum 1635.
12. Relatio de Metallis in *Scotiâ*, quibus locis reperta; quomodo et à quibus effoſſa. Auctore *D. Atkinſono*, qui ibidem Auri et Argenti Conflator fuit.

13. Ob-

13. Observationes in nuperos *Scotiæ* tumultus; Auctore M. *Henrico Guthræo Caledoniorum* Episcopo nuper defuncto.
14. Alia *Scotiæ* Historia Manuscripta à primâ Gentis Origine ad annum 1611.
15. Catalogus Provinciarum, Abbatiarum et Nobilium *Scotiæ*, cum iis qui Proreges fuere.
16. Descriptio *Scotiæ* & Insularum Septentrionalium & Occidentalium.
17. Recensio vetustissimorum Nominum Familiarum in *Scotiâ*.
18. Status Regni *Scotiæ* per *Marcum Alexandrum Bodium*. Manuscriptum Gallicum.
19. Relatio de *Cassilissæ* Familiâ & de *Kennedis*..
20. Relatio de iis quæ maximè notatu digna contigerunt ab anno 1588. ad annum 1641.
21. Adversaria Præliorum aliorumque facinorum quæ notatu digna sunt, tempore indicato quo contigerant.

Narrationes exhibitæ quæ Operi struendo inserviant.

1. NArratio de *Scotiæ* Regimine et Legibus per D. *Georgium Mackenzium* Advocatum *Regium*.
2. Narratio de *Ronâ* et *Hirtâ* per D. *Georgium Mackenzium* publicorum Archivorum Custodem.
3. Observationes per eundem Virum præstantissimum.
4. Narratio de Metallis & Mineralibus in *Scotiâ* per D. *Borthwicum* Tribunum Militum.
5. Honores & Privilegia Celsi *Scotiæ* Constabularii.
6. Responsa ad Quæsita generalia de *Cathanesiâ* exhibita per M. *Gulielmum Dundass* de *Wester Kincavile* Causidicum.
7. Narratio quædam de *Sutherlandiâ* & de Comitis *Sutherlandiæ* Familiâ, exhibita per D. *Duglassium*.
8. Narratio de rebus præcipuâ observatione dignis in *Orcadibus*, per M. *Matthæum Mackaile*, qui aliquot annis ibi commoratus est.
9. Narratio de Currentibus Æstuum apud eas Insulas, per eundem.
10. Observationes de variis rebus in *Cathanesiâ* notatu dignis, per eundem.
11. Memoriale de Mineralibus in *Scotiâ*, denotans loca in quibus reperiuntur, per D. *Borthwicum* Tribunum Militum.
12. Descriptio *Hethlandiæ*, et de ingenti apud eam piscatu, per *Jo. Smithium*, qui annum integrum ibi commoratus est.
13. Narratio de Burgo Regio *Hadinæ* exhibita per ejusdem Urbis Magistratus.
14. Narratio de miraculosâ furiosorum sanatione ad Fontem S. *Isacidæ* in *Jerniâ*, Extracta de Inquisitione super eâ re habitâ per Presbyterium *Sterlinense*.
15. Descriptio ejus Partis Præfecturæ *Abredoniensis*, quæ versus Orientem Æstivum est, per Illustrissimam Heroïnam *Magni Constabularii Scotiæ* Conjugem, *Erollii* Comitissam & Nobilissimi Comitis *Perthensis* Sororem.
16. Relatio de Æstu Anomolo in Flumine *Forthâ*, per Reverendum Dominum *Wright* apud *Alloam* Pastorem.

Scriptorum Opera in lucem edita, quæ Scotiæ *Historiam illustrant, & quæ ad manus meas pervenerunt.*

1. NAvigatio *Jacobi* ejus nominis quinti, *Scotorum* Regis, circa Regnum suum et Insulas *Hebridas* et *Orcadas*, navem gubernante *Alexandro Lindesio* Navarcho *Scoto* eximio. Tractatus *Gallicâ* linguâ conscriptus.
2. Theatrum *Scotiæ*, Auctore doctissimo illo Viro *Roberto Gordonio* de *Straloch*. Tractatus Latinâ linguâ compositus.
3. *Edinburgi* Descriptio, Auctore ejusdem clarissimi Viri Filio Ecclesiæ *Rothumaiensis* Rectore, quæ *Anglicâ* linguâ composita est.
4. Descriptio Regni *Scotiæ* et Insularum adjacentium, Auctore *Petruecio Ubaldini*. Tractatus *Italicâ* linguâ compositus.

5. *Hectoris Boëthii* Historia *Scotorum.*
6. *Joannis Majoris* de Gestis *Scotorum* Libri.
7. *Gildas Britannus* de calamitate, excidio & Conquæstu *Britanniæ.*
8. Commentarioli *Britannicæ* Descriptionis Fragmentum, Auctore *Humfredo Lhuyd Cambro-Britanno.*
9. Historiæ *Britannicæ* Defensio, *Joanne Priseo* Equestris Ordinis *Britanno* Auctore.
10. De Origine, Moribus & rebus gestis *Scotorum* Libri, Auctore *Joanne Lesleo Scoto, Episcopo Rossensi.*
11. *Georgii Conæi* de duplici statu Religionis apud *Scotos* Libri duo.
12. Apparatus ad Historiam *Scoticam* Lib. 2. Auctore *Thomâ Dempstero.*
— Ejusdem Martyrologium *Scoticum,*
— Et Scriptorum *Scotorum* Nomenclatura.
13. Historia Ecclesiæ *Scoticanæ*, Auctore *Joanne Spotsvodo* Fani *Andreæ Archiepiscopo.* Tractatus *Anglicâ* linguâ scriptus.
14. *David Camerarius* de *Scotorum* fortitudine, doctrinâ & pietate.
15. *Joannis Ionstoni* Heroës *Scoti.*
16. *Danielis Langhornii* Elenchus Antiquitatum *Albionensium.*
— Ejusdem Introductio ad Historiam *Angliæ*, *Anglicè* scripta.
17. *Scotia Gallica.* Tractatus *Gallicus.*
18. Historia Bellorum *Scotiæ*, Auctore *Ioanne de Beaugué* Nobili *Gallo.* Tractatus *Gallicâ* linguâ compositus.
19. Rerum *Scoticarum* Historia, Auctore *Georgio Buchanano.*
20. *Cambdeni Britannia.*
21. *Sammesii Britannia* Antiqua illustrata. Tractatus *Anglicus.*
22. *Burtoni* Commentarius in Itinerarium *Antonini*, quatenus *Britanniam* spectat. Tractatus *Anglicus.*
23. Historia *Angliæ*, *Scotiæ* & *Hiberniæ*, Auctore *du Chesne.* Tractatus *Gallicus.*
24. Respublica, sive status Regni *Scotiæ.*
25 Chronicorum *Scotorum* Epitome. Tractatus *Scoticus.*
26. Catalogus Nobilium *Scotiæ.* Tractatus *Scoticus.*
27. Appendix Historiæ Ecclesiæ *Scoticanæ.* Tractatus *Scoticus.*
28. Historia Familiæ *Duglassiorum*, Auctore *Davide Humio* Theagrio, Tractatus *Scoticus.*
29. Historiæ *Scoticæ* Nomenclatura Latino-vernacula, quam concinnavit *Christophorus Irvinus.*
30. Venerabilis B*edæ* Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum.
31. De Præcedentiâ & Jure Feciali Tractatus *Anglicâ* linguâ conscriptus, Auctore D. *Georgio Mackenzio* Advocato *Regio.*
32. Glossarium ad Scriptores Mediæ & Infimæ Latinitatis, Auctore *Carolo du Fresne* Domino *du Cange.*
33. *Andreæ Melvini* Gathelus.
— Ejusdem Topographia *Scotiæ.*
34. *Davidis Humii* de Unione Insulæ *Britannicæ* Tractatus primus.
35. *Petri Bertii* Theatrum *Geographiæ* Veteris, ubi sunt
Claudii Ptolomæi Alexandrini de *Geographia* libri octo Græco-latini.
Tabularum *Ptolemaicarum* Delineatio.
Gerardi Mercatoris Notæ in Tabulas *Ptolomaicas*,
Itineraria duo *Antonini Pii.*
Provinciarum *Romanarum* Libellus,
Tabula *Peutingeriana*,
Abrahami Ortelii Veteris *Geographiæ* Aliquot Tabulæ.
37. Idem *Claudius Ptolemæus* Edition. *Magini* in Quarto, &
——— Edit. *Basiliensi* in Folio.
37. *Hornii* Introductio in *Geographiam* Veterem &
— Veteris *Geographiæ* Tabulæ.
38. *Strabonis* Libri *Geographici* 17. Græco-Latini ex Editione *Is. Casauboni.*
39. *Dionysius Alexandrinus* de Situ Orbis Græco-Latin. cum Commentariis.

40. *Pom.*

40. *Pomponius Mela* de Situ Orbis cum Notis *Isaaci Vossii.*
41. *Stephani Byzantini* de Urbibus & Populis Fragmenta.
42. *Bernardi Varenii* Geographia Generalis.
43. *Philippi Ferrarii* Novum Lexicon Geographicum, in quo Universi Orbis Oppida, Urbes, Regiones, Provinciæ, Regna, Emporia, Academiæ, Metropoles, Flumina, Maria, antiquis & recentibus Nominibus appellata suisque distantiis circumscripta recensentur. Ex Recensione *Antonii Baudrand* & Dominici *Magii.*
44. *Hannis Carthaginiensium* Regis Periplus.
45. *Philippi Cluverii* Introductio in universam Geographiam tam Veterem quàm Novam, cum Tabulis æneis.
46. *Gerardi Mercatoris Atlas* minor ex Recensione *I. Hondii.*
47. *P. Bertii* Tabularum Geographicarum contractarum Lib. 7.
48. Parallela Geographiæ Veteris & Novæ, Auctore *Philippo Brietio.*
49. *Io. Magini* universi Orbis Terreni, secundum recentiorem nostri temporis rationem, Descriptio.
50. *Io. Iansonii Atlas* contractior, in quo totum Universum quàm exactissimis Tabulis ante oculos ponitur, additisque Regionum omnium Descriptionibus illustratur.
51. Parallela Geographiæ Veteris ac Novæ, Auctore *du Val.* Tractatus *Gallicus.*
52. Orbis Terrarum Synoptica Epitome, unà cum Geographiâ Poeticâ *P. B. Cestii* operâ concinnata.
53. Descriptio omnium Insularum Mundi cum Tabulis, Auctore *Thomaso Porcacchi.* Tractatus *Italicus.*
54 *Samuelis Bocharti* Geographia Sacra cum Tabulis.
55. *Jo. Bleau Hibernia* cum Tabulis.
56. Relationes Universales, Auctore *Giovanni Botero.* Tractatus Italicus.
57. *C. Plinii* secundi Naturalis Historia cum Notis variorum.
58. *C. Julii Solini* Polyhistor Edit. Salmasii
59. *Cl. Salmasii Pliniani* Exercitationes in Solinum.
60. *Josephi Scalgeri Jul. Cæsaris Fil.* Opus de Emendatione Temporum.
-- Ejusdem Thesaurus Temporum Eusebii Pamphili.
Chronicorum, Canonum Omnimodæ Historiæ Libri duo Interprete *Hieronymo* & Auctores omnes derelicta ab *Eusebio* & *Hieronymo* continuantes.
Item Chronicorum Reliquiæ Græcæ.
Notæ & Castigationes & Isagogicorum Chronologiæ Canonum Libri tres.
61. *Isaaci Vossii* de septuaginta Interpretum Translatione & Chronologiâ Dissertationes
62. *Io. Seldenus* de Dîs *Syris.*
Ejusdem Analecta *Anglo-Britannica.*
63. *Elias Schedias* de Dîs Germanis, sive veteri *Gallorum, Germanorum, Britannorum, Vandalorum* Religione.
64. Philippi *Cluverij Germania* Antiqua.
65. Iacobi *Usserij Episcopi Armachani Britannicarum* Ecclesiarum Antiquitates.
Ejusdem Annales veteris & Novi Testamenti & Chronologia Sacra &
Dissertatio de *Macedonum* & *Asianorum* Anno Solari.
66. Dionysii *Petavii* Rationarium Temporum.
Ejusdem Tabulæ Chronologicæ.

Libri Impressi & Manuscripti, quos nondum mihi contigit videre. Quocirca omnes penes quos sunt, rogatos velim, ut eos ad me mittere non cunctentur: Nam, postquam ex iis collegero quantum huic operi inservire potest, eos restituendos curabo.

1. NAvigatio *Iacobi* quinti *Regis circa* Regnum suum, cum Tabulis Geographicis; quocunque sermone tradita sit, & sive sit Libellus Manuscriptus sive Impressus.
2. *Cornelius Hibernicus.*
3. *Veremundus.*
4. Ioannes à *Campo bello* seu *Campbell.*
5. *Turgot.*

E 6. Li

6. Liber *Sconæ*.
7. Liber *Pasletensis*.
8. Tractatus de Antiquitatibus *Scoticis*, Auctore *Gulielmo Elphinstonio* Episcopo *Abredoniensi*.
9. Historia Scotiæ, Auctore *Dempstero*, cujus ille mentionem fecit in suo ad *Historiam Scoticam Apparatu*.
10. *Andersonus* de *Sanctis Scotis*.
11. Historia Familiæ *Gordoniorum*.
12. *Scotiæ* Regimen, Auctore *Roberto Gordonio de Straloch*.
13. Observationes à quodam factæ, qui plurimas ex *Æbudis* peragravit.
14. Nova *Hethlandiæ* Tabula cum accuratâ ejusdem Descriptione.

Et si quos alios apud se libros habeant (sive Manuscripti illi sint, sive impressi) qui aliquo modo conducere potuerunt ad hoc Opus promovendum & exornandum, eorum usum modico temporis spatio nobis concedi obnixè rogamus; atque honorifica recognitio de iis fiet, a quibus hoc beneficium in nos conferetur. Interim bonâ fide spondemus nos suos cuique libros redditeros. Cumque publicum sit hoc Opus, & non exiguum honorem Genti nostræ allaturum, speramus cunctos ingenio præditos contributuros necessarias suas Informationes, respondentes Generalibus Quæsitis, quæ sequentibus Propositis adjuncta sunt; atque hoc facientibus merita quibusque laus in Opere tribuetur.

ADMONITIO.

Vùm Sacrosancta Regia Majestas Diplomate suo constituerit D. Robertum Sibbaldum *Equitem auratum, unum ex Medicis suis Ordinariis, Geographum suum pro* Scotiæ *Regno, & jubeat præcipiatque, ut edat* Scotiæ *Antiquæ &* Scotiæ *Modernæ Descriptionem, & Historiam Naturalem Productorum Antiqui sui* Scotiæ *Regni: Hisce obnixè rogantur omnes, quicunque illi sint, ut dignentur Responsa sua ad sequentes has Quæstiones, vel quaslibet ex iis, liberè communicare, Ea inscribentes eidem* D. Roberto Sibbaldo, *qui* Edinburgi *habitat in propriis suis Ædibus; aut* M. Jacobo Bruno *commoranti in domo suâ conductâ, in Vico cui nomen est* Bells-Winde, *Delegato ab eodem* D. Roberto Sibbaldo, *ut ea recipiat & in Commentarios referat; aut* Roberto Mean *ibidem* τῶν γραμματοφόρων *Magistro; quæ Responsa ad quemvis ex suprà nominatis mitti possunt. Simul etiam designent ipsorum Literæ locum ubi habitant, ut ad eos, si res postulet, rescribatur. Et honorifica de iis mentio in Opere illo fiet, pro eorum momento, de quibus instruunt.*

Quæstiones communes, ad quas petuntur Responsa.

I. QUæ sit Comitatus & loci natura? Aut quæ sint præcipua ejus Producta?
II. Quæ Plantæ, Animalia, Metalla, Substantiæ à Mari ejectæ sint loco illi peculiaria, & quomodò disponantur?
III. Quæ Sylvæ, Nemora, Vivaria? Qui Fontes, Amnes, Lacus, cum variis eorum proprietatibus, & an Medico usui conferant?

Quibus Piscibus repleti sint? Rapidi ne sint, an placido Cursu? &c. Amnium Origines & Ostia?

IV. Quæ Navium stationes. Qui Sinus & Portus, cum eorum Descriptione. Quæ Luna Maris Æstum efficiat. Qui scopuli, quæ Brevia juxta Oram ipsorum Maritimam.
V. Quæ vetera Monumenta, Inscriptiones, sculpta aut figurata Saxa, Munimenta & Castra antiqua? Et quæ Artificia singularia nunc sint, vel ibi aliquando reperta fuerint?
VI. Quæ insignia Prælia ibi commissa fuerint, sive ullum aliud memorabile factum aut eventum?
VII. Quos Ritus & Mores sibi peculiares habeant cujusque comitatus aut urbis Incolæ, quove ingenio sint?
VIII. Quæ Monasteria, Ecclesiæ Cathedrales, sive ulla alia Templa illic fuerint, & quomodo nuncupata?

IX. Quæ

IX. Quæ loca cuivis Nobili Titulum dent; vel antehac dederint?
Item, Quæ antiquæ Nobilium Familiarum ſedes conſpiciendæ occurunt?
X. Quodnam ſit Comitatus Regimen? Præfecturane, an Seneſcalli aut Balivi Juriſdictio?
XI. Quæ urbes inſigniores in eo Comitatu, præſertim Municipia? Urbium nomina tam antiquiora quàm recentiora? Sintne Burgi Regii, Regalitatis, an Baroniæ? Municipiorum Magiſtratus, & quando illa in Municipiorum numerum aſcripta? A quibus Urbes illæ Municipales conditæ? Quot Delegatos ad Regni Comitia mittant? Urbium commercia, quibus illæ Incolis repletæ ſint, & quam habeant Ædificiorum formam? Quæ publica aut antiqua Ædificia? Qualis ſit earum Juriſdictio?
XII. In quo Epiſcopatu ſinguli comitatus ſint, aut quælibet eorum pars? Quis præfectus Juridicus, Seneſcallus, aut Balivus? Quis Militiæ iſtius loci præſit? Quas Arces, Munitiones, Sylvas; quæ Vivaria, Nemora Majeſtas Regia ibi habeat?

Quæſtiones ſpeciales propoſitæ.

1. *Nobilium Ordini.*

Quas Præfecturas, Balivorum aut ſeneſcallorum Juriſdictiones, Regalitates, Baronias ſibi ſubditas habeant, & quos Burgos? Quod Militiæ Regimen? Quonam veſtiti ſint ſpeciali Privilegio, Dignitate & Hæreditario Regimine? Unde Familia Originem traxerit, quamdiu duraverit, & quæ aliæ Familiæ ex eâ germinârint? Quæ ſint illis Sylvæ, Nemora, Vivaria, Lacus, Fluvii, Mineræ, Lapidicinæ? Qui Piſcatus, *&c.* Qui Portus? Quos habeant Titulos? Quæ memoranda facinora ipſorum Familias erexerint, aut auxerint?

2. *Sacricolarum Ordini.*

Quæ ſint ipſorum privilegia & Dignitates? Epiſcopatuum Inſtitutio? Diœceſeos limites? capitulum? paræciarum in Diæceſi numerus? Eorum Juriſdictio & Fundationes ad publicos & pios uſus, unà cum eorum Reditibus? Quæ prædia fide clientelari ex iis pendeant? Eorum Ædes?

3. *Ordini Equeſtri.*

Cui Familia Originem ſuam debeat? Quæ ſint eorum privilegia & Dignitates? Quas Baronias ſibi ſubjectas habeant, aut quos Burgos? Qui ſint ipſis Portus? Quæ Sylvæ, Nemora, Vivaria? Ipſorum Ædes, earum deſcriptio et nomina? Quis ſit ex eo Nomine præcipuæ Dignitatis, et quæ aliæ Familiæ inde deſcenderint? quæ memoratu digna ab ijs geſta ſint, et qui viri ejus Nominis illuſtriores? Eorum Hæreditaria præfectura et Juriſdictio?

4. *Regiis Burgis.*

Quamdiu ſteterint? Regiminis conſtitutio? Eorum privilegià, Juriſdictio, et quàm latè pateat? publicæ ipſorum Ædes, Templa, Munimenta, Monumenta, Academiæ, Collegia, Scholæ Gerontocomia, Pædotrophia, Ptochodochia, Noſocomia, Opificia, portus? quam Latitndinem et longitudınem habeant?

5. *Academiis & Collegiis.*

Quamdiu ſteterint? Eorum privilegia, Juriſdictio, et quàm latè pateat Eorum conſtitutio? profeſſorum numerus, nomina, et quid doceant? Fundationes et Fundatores? Eorum Dependentiæ? Eorum Ædes, Templa, Sacella, Ædificia et Monumenta? Eorum Bibliothecæ, Inſtrumenta rara? Celebriorum virorum recenſio, qui in ipſis educati, aut Præceptores fuerint? quæ ſint à præceptoribus et ſtudioſis obſervata, quæ huic operi Lumen et Ornatum afferre poſſunt?

Reſponſa ad præcedentes haſce queſtiones in commentarios referenda ſunt et propriis quæque locis inſerenda. Hæc itaque Reſponſa etiam atque etiam petuntur, nequis injuriam ſibi factam putet, ſi quid fortè omittatur, quod inſeri ipſorum intereſt: Auctori enim deliberatum eſt nihil præterire, de cujus veritate et certitudine conſtabit.

F I N I S.

CATALOGUS

Tabularum Geographicarum, quæ delineatæ sunt, præter eas, quæ exhibentur in Atlante J. Bleau.

Accuratissimè delineatæ sunt hæ sequentes Tabulæ, locis priùs diligenter lustratis & metatis, Auctore Johanne Adair.

Tabula Geographica *Lothianæ Orientalis.*
Tabula Geographica *Lothianæ Mediæ,*
Tabula Geographica *Lothianæ Occidentalis.*
Tabula Geographica P*refecturæ Clacmananæ.*
Tabula Geographica *Strathiernæ, Goreæ* & *Stormontiæ.*
Tabula Hydrographica Æstuarii *Forthæ.*
Tabula Geographica *Orcadum*, Auctore D. *Jacobo Vallâ* Ecclesiaste C*racoviacensi.*
Alia Tabula Geographica *Orcadum*, unà cum Navium Stationibus & Portubus depictis.
Tabula Geographica *Orcadum* & *Hethlandiæ.*
Tabula *Scotiæ* Generalis non absoluta, Auctore *Gordonio* de *Straloch.*
Tabula Geographica *Atholiæ* & Regionis Perthensis Superioris ab eodem Auctore.
Tabula Geographica Partis *Merniæ*, Auctore *Timotheo* P*ont.*
Tabula Geographica *Abriæ.*
Tabula Geographica Præfecturæ de *Selkirk*, sive Etrick Forrest.
The Waggoner, sive Auriga Oræ *Scotie* Orientalis à mendis purgatus.
Tabula Geographica *Leviniæ* & *Argatheliæ.*
Tabula Geographica *Covaliæ*, Lornæ & de *Lochaw.*
Tabula Geographica de *Loch-Lung* & *Loch-Dowick:*
Tabula Geographica de *Lochaw*, cum Regione circumjacente.
Tabula Geographica de *Mamoir* in *Abriâ*, cum Regione adjacente.
Tabula Geographica L*acûs* L*ominii* & Insularum ejusdem.
Tabulæ *Angustiæ* variæ.
Glottiana exhibita in unicâ Tabulâ.
Tabula Fluvii de C*harron*; qui influit in Æstuarium de *Tayn.*
Tabula Geographica *Sutherlandiæ*, de *Strath-Okel* & *Strath-Charron.*
Tabula Geographica de C*oygach* & L*och-Bryon.*
Tabula Geographica de *Assin.*
Tabula Geographica de *Ederacheulis.*
Tabula L*acûs Nessi*, cum Agris ad ejus Originem sitis.
Tabula Hydrographica *Æstuarii Tai.*
Tabula Hydrographica oræ Maritimæ inter oppidum *Dundee* et oppidum *Monross.*

ICHNOGRAPHIÆ.

Ichnographia Castrorum *Romanorum* apud *Airdoch.*
Ichnographia Valli *Romani* cum ejusdem Munimentis.
Ichnographia Altaris R*omani.*
Ichnographia quorundam Monumentorum, cum Inscriptionibus & variis Figuris in iis sculptis.
Variæ Inscriptiones ex Saxis desumptæ.
Perplurima collecta sunt vetera Manuscripta, quæ multum inserviant Descriptionibus illustrandis.

PARS

PARS PRIMA

PRODROMI

NATURALIS HISTORIÆ SCOTIÆ

DE

Aëre Aquis, Locis & Incolis SCOTIÆ

DE

Morbis in Scotiâ grassantibus

DE

METHODO MEDENDI ET

DE

MEDICINA INDIGENA.

IN
EXIMIUM HOC OPUS
Clarissimi Viri,
D. ROBERTI SIBBALDI Equitis Aurati,
Medici & Geographi Regii.

CUncti huc adeste, qui studetis *Patriæ*,
Audite Dotes, queis manu haud parcâ *Deus*
Ditavit hanc benignus, & simul Parens
Natura, quò possitis os occludere
Hosti maligno, Dente Famam livido
Qui *Scotiæ* rodit, feracem illam negans
Ullius esse Mercis aut Fructûs boni.
Nam doctus hic *Sibbaldus* has Calumnias
Abstergit omnes, dum Stylo compto gravi,
Dilucido Convivibus monstrat suis,
Non indigere *Scotiam* ullis Commodis
Queis Incolarum vita fulciri queat:
Ut non necesse sit Maria transcurrere
Gentes ad exteras, domi cùm suppetat
Satis superque, quo sibimet consulant.
Qualis sit Aër *Scotiæ*, quales Aquæ,
Venti Locaque sint, qualis & sit Incola,
Sermone puro pingit, imò melleo.
Locum *Dionis* pandit, obsurum priùs,
In quo *Britannos* fertur antiquos dies
Famem sitimque sustinere plurimos
Quivisse, sumptâ portione parvulâ
Cibi, probatque hunc esse Plantam *Scotiæ*
Radice dulci, parva cujus Tubera
Famem sitimque comprimunt his Incolis,
Qui confragosa possident Regni loca.
Morbos recenset, qui solent facessere
Popularibus perplurimum negotii;
Promptamque tradit his medendi formulam
Ex Pharmacis natis domi, haud Exoticis
Plantas in Agris sponte nascentes refert,
Et quas in Hortis nos vigentes cernimus,
Quas unaquæque possidet Vires docens.
Quæcunque *Terras*, *Aëra* ac *Aquas* colunt,
Et quicquid abditus parit *Vestæ* sinus,
Felix recludit, omnibus communicans,
Quod difficulter & labore maximo
Opus peregit, & suis impendiis,
Bis bina lustra hos dum labores pertulit.
Is promovere publicum studens bonum,
Et Patriæ decus, sibi non prospicit,
Sed calcat aliis non probatum tramitem.
Laudem merentur illa certè duplicem,
Quæ Scripta prosunt & voluptatem movent.
Sibbaldus ille noster hanc laudem feret
Ubique Scriptis hæc suis interserens.
Non tempus ullum Nomen illud obruet,
Struxisse quod videtur hoc Præludio.
Ast ille longè grandiora cogitat,
Deo favente, cujus unius manu
Opem ferente ponit hæc fundamina.
Hæc interim dum tractat, & Vires notat,
Quas singula insitas habent, attollere
Nos à caducis tentat ad cœlestia;
Deique summam prædicat potentiam,
Qui Fons perennis solus est omnis Boni,
Et nos benignè nutrit ex suo Penu.

J. BRUNUS.

INDEX

INDEX

Capitum Partis Primæ Prodromi Naturalis Historiæ SCOTIÆ.

LIBER PRIMUS.

De Aere, Aquis, Locis & Incolis Scotiæ.

LIBER SECUNDUS.

Ubi de Morbis in Scotiâ *grassantibus, de Methodo Medendi & de* Medicinâ *Indigenâ.*

SECTIO PRIMA.

De *Morbis in Scotiâ.*

Celsissimo & Invictissimo Principi

JACOBO ALBANIÆ & EBORACI

Duci, Serenissimi REGIS MAGNÆ BRITANNIÆ Fratri unico, in Antiquissimo SCOTIÆ Regno Legato Regio, Archithalasso & Polemarcho strenuissimo.

GRatitudinis jure *Scotia*, Optime Princeps, post præstitum Serenissimo Regi officium, Se suasque Opes nativas Tibi Patrono & Fautori suo offert: Per Te pristinæ Gloriæ restituta Pietatem erga Deum, Obsequium erga Regem publicè testatur, & a Religionis & Imperii Hostibus liberata Pacis Artes secnrè colit.

——— Tuque ô Pelagi cui major aperti
Fama, Caledonius postquam tua Carbasa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Julos.

Tuis Auspiciis promotæ Scientiæ & Artes, repressa publicorum morum Luxuria, & Regni Successio, quâ per bis mille annos in unâ Majorum vestrorum Lineâ inviolatâ maximè gloriatur *Scotia*, à publico Ordinum Conventu confirmata, ut nunc cum ipso Mundo duraturum Augustissimi Stemmatis vestri in hisce Regnis Imperium, cum omnibus Legitimi & Optimi Moderaminis Bonis, sibi suisque ipsamet auguretur.

Ut Celsitudinem Tuam Regiam diu in Orbis Britannici Decus & Tutelam conservet Deus Opt. Max. Votis quàm ardentissimis precabitur.

Celsitudinis Vestræ Regiæ

Humillimus Servus

ROBERTUS SIBBALDUS.

DIPLOMA REGIUM PRO OFFICIO GEOGRAPHI REGII CONCESSO

D^o. ROBERTO SIBBALDO

Equiti aurato Medico Regis ordinario, cum Privilegiis infra Scriptis.

AROLUS *Dei gratiâ Magnæ* Britanniæ, Franciæ & Hiberniæ *Rex, Fidei Defensor, Universis & singulis Ligeis & Subditis nostris quos spectat, & ad quorum notitiam præsentes hæ Literæ perventuræ sunt, Salutem. Cum nos Regiâ nostrâ consideratione animadvertentes, Esse in antiquo nostro* Scotiæ *Regno abundantiam eximiarum & utilium Plantarum, Animalium, Quadrupedum, Volatilium, Piscium & Insectorum; Et Mineralium, Metallorum & Substantiarum repertarum in & ejectarum à Mari: Quæ si nota essent, & eorum natura, virtutes & usus, Plurimum conducerent ad variarum Artium & Artificiorum profectum, & Medicinæ ac Naturalis Historiæ Scientias multum promovere possent, quæ adeò necessariæ sunt ad Ligeorum nostrorum conservationem. Animadvertentes etiam futurum, ut progressu temporis tenderet ad dictum nostrum Regnum ditandum, conservando in eo pecuniam quæ foràs emittitur (cùm maximam partem eorum* Simplicium, *quæ usurpantur, domi reperire liceat) Et conducendo operam variorum ex nostris Subditis in iis indagandis & præparandis, cùm tanta sit eorum copia (Mineralium præsertim, Metallorum & Animalium) ut his finibus optimè responderi possit; Eademque etiam multò vilioribus pretijs venundari possent, quàm importari queant. Nosque expendentes, optimum medium ad eorum detectionem & profectum in eos fines esse, ut Naturalis illorum Historia edatur, quæ rationem reddat locorum in quibus invenienda sunt, & viam aperiat quâ detegantur, modum ostendat quo præparentur, & eorum naturam, vires & usus explicet. Et nos quoque animadvertentes, in honorem nostrum & gloriam cessurum, ac magno usui dicto Regno nostro futurum, si justa & plena Descriptio detur veterum dicti Regni nostri Monumentorum, & Præfecturarum nostrarum, Regiorum Burgorum, Urbium, Fluminum, Fretorum, Sinuum, Portuum, Stationum, Lacuum, & Castellorum ac Munimentorum nostrorum, Ædium ad Nobiles & Generosos pertinentium, & quicquid aliud observatu dignum est in dicto Regno nostro. Et nos certiores facti de Integritate, Fidelitate, Eruditione & Qualitatibus fidelis & dilecti nostri* D. Roberti Sibbaldi *Equitis aurati Medicinæ Doctoris ad Opus illud suscipiendum idoneis, Et de Fidelitate & Perpessionibus Patris ipsius, aliorumque sanguine ipsi conjunctorum, eò quòd constanter permanserint in obsequio & observantiâ suâ erga Regium nostrum Patrem: Et quòd, postquam se meliorâsset Studijs suis in celeberrimis* Academiis *tam domi quàm peregrè, Et diversorum annorum peregrinatione in locis* Europæ *maximè celebratis ob Eruditionem & Artes Liberales, Nunc ille, ex studio nobis inserviendi, per viginti annos elapsos suum effecerit negotium, se instruere de omnibus quæ ad Naturalem Historiam spectant dicti Regni nostri, Et de*

* rebus

rebus antiquis & curiosis in eo observabilibus ; Et multo labore & experientiâ fundamenta jecerit Naturalis Historiæ ejusdem, & Descriptionum cum Scotiæ *Antiquæ tum* Scotiæ *Modernæ, Ubi vetera Monumenta, Inscriptiones & Ichnographiæ Castrorum describuntur, & variæ Provinciarum Tabulæ Geographicæ nunquam antea designatæ accuratè delineantur, earum Sinus & Portus distinctè notantur : Similiter designandas & incidendas curaverit in æneïs Tabulis Figuras ejusmodi Subjectorum Naturalis Historiæ, quæ vel nunqnam antea, vel non rectè factæ fuerant; justasque & plenas eorum Descriptiones formaverit; Et naturam, vires & usus explicet omnium* Simplicium *in* Scotiâ *inventorum, unâ cum modis quibus adhiberi possunt ad augmentum Scientiarum, Artium & Artificiorum, & ad utilitatem & commodum Ligeorum nostrorum. Sciatis igitur, Nos proprio nostro impulsu & inclinatione, & ex nostrâ curâ & tenero illo affectu quo felicitati dicti nostri Regni Studemus, & Regio amore quo prosequimur omne Eruditionis genus, & potissimum Medicinæ & Naturalis Historiæ Studium, ex quo tanta Emolumenta Nobis & Subditis nostris accrescere possunt, Nominâsse, constituisse & ordinâsse, Sicut & Nos per has præsentes Literas nominamus, constituimus & ordinamus dictum* D. Robertum Sibbaldum *Equitem auratum Medicinæ Doctorem, ut sit Geographus noster pro dicto Regno nostro, durantibus omnibus diebus vitæ suæ;* Dando, *concedendo & largiendo illi dictum Geographi Officium ab ipso possidendum & fruendum, plenè & liberè in omnibus respectibus & conditionibus, cum omnibus commodis, Beneficiis, Privilegiis, Libertatibus, immunitatibus, & cunctis adventitiis bonis quibuscunque dicto Officio debitis, Aut quæ posthac comperta erunt ad illud pertinere vel spectare, Cum plenâ potestate & auctoritate condendi Tabulas Geographicas & Descriptiones Provinciarum Regni nostri, & Regni nostri generatim, Fretorum, Sinuum & Fluminum ejusdem, Et Regiorum nostrorum Burgorum, Urbium, Castellorum ac Munimentorum, Ædiumque ad nostros Nobiles & Generosos pertinentium, Monumentorum, & aliorum quæcunque in eo observabilia sunt; Et scribendi Naturalem Historiam & Descriptionem omnium Naturalium Productorum dicti Regni nostri, eorum naturam, virtutes & usus, & obeundi omnia munia pertinentia ad nostrum Geographum, & fruendi omnibus honoribus illi debitis in eâ Relatione. Et speciatim Imperantes & ordinantes, ut dictus* D. Robertus Sibbaldus *Eques auratus edat dictas suas Descriptiones tam* Scotiæ *Antiquæ quam* Scotiæ *Modernæ, & Naturalem Historiam dicti nostri Regni* Scotiæ, *Cum plenâ Libertate & Privilegio dicto* D. Roberto Sibbaldo *Equiti aurato ea imprimendi in Latinâ vel Anglicâ Linguâ, vel utraque, & in quâ formâ sibi visum fuerit, sive universum Opus, sive ejus Prodromum, sive quamlibet eorum partem; Et adhibendi quemcunque vel quoscunque Typographos voluerit. Prohibentes hisce omnes alios Typographos in nostris* Scotiæ *Dominiis, sub pœnis usitatis, imprimere, per decem annorum spatium ab his datis, in quâcunque formâ vel lingua, Omnia, sive quamlibet eorum partem, absque consensu & approbatione dicti* D. Roberti Sibbaldi *Equitis aurati Datum sub Sigillo nostro Privato in Palatio nostro de* Whitehall, *tricesimo die* Septembris, *anno Millesimo, sexcentesimo, octogesimo secundo, & Regni nostri anno tricesimo quarto,*

Per Signaturam Manu S. D. N. Regis suprà Scriptam.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

Irari satis non possum, quòd, cùm plurimi Historiam rerum gestarum suæ gentis scripserint, tam pauci sint, qui naturalem cujusvis regionis Historiam aggrediantur; ut in omni antiquitate ne unus quidem ad manus nostras pervenerit, qui eandem tractârit: ac nostro quoque seculo unus tantum & alter regionis alicujus *Europeæ* Historiam Naturalem de industriâ tradiderint. Pauci quidem *Americæ*, *Mexicæ*, *Brasileæ*, Insularum Caribearum, Indiarum Orientalium Historiam Naturalem accuratè satis scripserunt. Atque hæc nostra est vanitas, ut peregrinis & exoticis supra modum capiamur; quæ verò ad manus & sub pedibus sunt, omnino negligamus. Nec sufficit, quòd aliqui ex veteribus & modernis Historiam Naturalem Universalem construxerint: Laudandi quidem hi sunt ob nobiles conatus; sed, quod opus suis humeris impar aggressi sint, in eo defecisse videntur: Historia siquidem naturæ universæ iisdem, quibus hoc Universum, terminis circumscribitur. Et cùm olim Florentissimorum etiam Imperiorum curiositas Mundi tunc cogniti limites indagine suâ non attigerit, quantò minùs nostrâ rerum omnium naturalium comprehensio speranda? Nam ad ea pervenimus tempora, de quibus verè olim vaticinatus est *Seneca* Tragœdus; In *Medea*.

-------- Venient annis
Secula seris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat Tellus, Tiphysque novos
Detegat Orbes.

Quantula autem, & quam impar ad tanta molimina hominis est conditio, quæ tam fragilis & tam limitata est, ut inter illam & naturam rerum nulla proportio intercedat? Brevis enim & incertæ vitæ sumus, &, ut plurimum, certis terrarum plagis alligati; &, si totum tempus nostrum in peregrinatione insumeremus, ne Mundo quidem peragrando, nedum rebus omnibus naturalibus comprehendendis, sufficere poterimus. Plurima mare gremio suo involvit; multa Tellus suis visceribus abscondit; varia inaccessibiles Sylvarum recessus tenent; nonnulla sensus nostros præ tenuitate effugiunt, & nulla nobis ad harum rerum intellectum, nisi per sensus, via. Ut meritò dixerit sapientissimus Ecclesiastes, Hanc gravem occupationem dedit Deus filiis hominum, ut affligantur in eâ. (Eccl. 1:13.) Et infra, Unumquodque fecit pulchrum tempore suo: mundum etiam posuit in animo eorum, adeo ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem. (Cap. 3:11.) Quod de studio naturalis Philosophiæ interpretatur celeberrimus *Vallesius*, qui hinc infert, Studium Philosophiæ naturalis, & desiderium cognoscendi rerum causas insitum esse naturaliter hominibus, neque fluere ex aliquo vitioso affectu, ut multas rerum pravarum appetitiones, sed ab ipso Deo rerum omnium & Naturæ Parente & Auctore illis esse tributum; (Lib. de Sacra Philosophiâ.) ut optimè *Seneca*, Curiosum nobis ingenium natura dedit; & artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia spectatores nos tantis rerum spectaculis genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non uno genere formosa, solitudini ostenderet. (De otio Sapientis, cap. 32.) Propterea, ut idem, non erexit tantummodo hominem, sed etiam ad contemplationem factum, ut ab ortu sidera in occasum labentia prosequi posset; & vultum suum circumferre cum toto, sublime fecit illi caput; & collo flexibili imposuit. (Id. ibid.)

Sanè, si vel rei dignitatem & usum spectes, vel impositum nobis officium à Deo optimo maximo perpendas, præferenda multis parasangis est Historia naturalis ei, quæ res gestas tractat. In hac hominum virtutes & vitia notamus; in illâ autem Dei celebramus opera, quæ, ut rei naturâ præcellunt; ita præstantiores multò usus nobis exhibent. Hinc enim Dei cognitio, animæ nostræ notitia, magna intellectus nostri perfectio, animorum confirmatio, multa in genus humanum beneficia, sinceraque & nunquam pœnitenda ex divinorum operum contemplatione voluptas, hauriuntur.

Humana certè mens corporeïs hisce vinculis irretita nequit altam illam Divinitatis Lucem inspicere; sed nostræ imbecillitatis misertus Deus *Opt. Max.* (faciem cùm videre, & vivere non liceat) posteriora ostendit. (Exod. 33:18. ad finem cap.) Quæ profectò nihil aliud esse videntur, quàm pulcherrimum hujus mundi, hominisque Microcosmi Theatrum: Illic enim, ex ipsâ rerum magnitudine, motu, dispositione, constantiâ, utilitate, pulchritudine, temperatione, ea conspicere est Divinitatis suæ argumenta, quæ menti nostræ cognitionem ejus affundant, & in optimi & sapientissimi Parentis nostri amorem accendant, ut canit divinus Psaltes, (Psal. 19. Paraphraste *Buchanano*.)

Tot luce flammarum coruscum
Cerne oculis animoque cælum.
Hinc disce, prudens quam fuit artifex
Qui Templa Olympi fornice Flammeo
Suspendit, & Terra capacem
Et Pelagi sinuavit arcum.

Quod

Quod verò ad animæ noſtræ notitiam attinet, vide quid de eâ ſenſerit *Plato*, qui cum *Socrate* ſuo maximè in ejus naturam ex omnibus Philoſophis penetravit, ψυχῆς φύσιν ἀξίως λόγου κατανοῆσαι οἴει δυνατὸν εἶναι ἄνευ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως; Animæ naturam abſque totius naturâ ſufficienter & dignè cognoſci poſſe exiſtimas? Ut enim gradum reliquis animalibus ſuperiorem ſortitus eſt homo; ita non niſi horum & hiſce inferiorum entium ſeriâ collatione nobilis humanæ animæ natura in lucem erui poteſt, quæ, explicatis reliquarum facultatibus, tum demum diviniorem ſuam naturam per ſublimiores propriaſque ſibi operationes exerit.

Exhort. ad bonas Artes. Salluſt. Quàm verò turpe eſt hanc ipſam rationis vim, quæ nobis cum Diis communis ineſt (ut *Galeni* verbis utar) caducarum rerum Studio teneri, aut vitam ſilentio tranſigere, veluti pecora, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit? Talibus profectò anima pro ſale tantummodo eſt, contraque naturam corpus voluptati, anima oneri eſt. Quin potius homines, qui ſeſe ſtudent præſtare cæteris animantibus, ſummâ ope niti decet, ut hanc divinæ particulam auræ (quantum in hâc vitâ poſſibile eſt) exornent & perficiant: Quod ſanè, ſive cognitionem & ſcientiam, ſive firmitudinem & conſtantiam, ſive denique voluptatem & tranquillitatem ejus Natural. Quæſt. lib. 3. ſpectes, nullo meliùs quàm naturæ ſtudio perficitur; Ut cum *Senecâ* arguam, Quid anhelo? Quid ſudo? Nec multo opus eſt, nec diu. Ad hoc proderit nobis inſpicere rerum naturam. Primò diſcedemus à ſordidis, deinde animum ipſum, quo magno ſummoque opus eſt, ſeducemus à corpore. Deinde in occultis exercitata ſubtilitas, non erit in aperto deterior.

Nec ſpernenda beneficia, quæ quis ex rerum naturalium ſtudio patriæ, imo generi humano præſtare poſſit, cum vel latentes quorundam *Simplicium* facultates detegere queat, vel etiam *Simplicia* nonnulla invenire contingat, quæ patriæ morbis remedium, vel artibus incrementum contribuant, ipſumque mundum novo gloriæ additamento condecorent.

Nec tantùm in Medicinæ Indigenæ materiam ceſſuræ ſunt res naturales, artiumque incrementum non ſpernendum allaturæ, ſed & utilem & gratam materiam Diſquiſitionibus Philoſophicis Academiarum noſtrarum ſuppeditaturæ. Quantò enim meliùs inſtitueretur Iuventus in naturali Hiſtoriâ Patriæ ſuæ verſandâ, unde multa in vitam communem profutura ediſcat, quàm in ſpinoſis Quæſtionibus diſcendis, quæ nulli quidem Diſciplinæ inſerviant, nec ullum in vitâ uſum habeant; quin & præjudiciis mentem offuſcant; multumque ad Scientias aſpirantibus impedimento ſunt? Ab hac autem naturali Patriæ ſuæ Hiſtoriâ, in clarâ luce, & utiliſſimâ divinorum operum contemplatione, ſtatui poſſet. Quis enim eas naturæ res aſpicere poteſt, quin ad Dei, in quo vivunt & moventur, intuitum, ſenſus ſuos protinus convertat? Cùm cunctis manifeſtum ſit, eas, quibus pollent, dotes; eum, quo reguntur, ordinem; artificioſam denique ipſarum conformationem nequaquam ab ipſis eſſe, ſed ab eo, qui αὐτὸς ἐστὶ τὸ πᾶν, ipſe eſt omnia, cujus benevolentiâ tam egregia in nos ubertim deſtillant bona, ab iiſque benignitatis ſuæ rivulis grati & alacres ad fontem deducimur.

Et ideo certè hominem inter tot ſenſu motuque prædita animalia cæleſti altiùs emicantem aurâ in medio Univerſi poſuiſſe videtur DEUS *Opt. Max.* ut ad cuncta mundi ambitu concluſa aciem oculorum convertens variam illam œconomiam, quam quæque mundi partes exercent, diligenti indagine ſcrutaretur, atque ita ſingu-
Epict. in Diſſert. larem Numinis ejus potentiam, ſapientiam ac bonitatem certis æterniſque argumentis agnoſcens, ſe ὡς μόνον αὐτοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν, Non ſolum ſui atque operum ſuorum contemplatorem, ſed & enarratorem exhiberet.

Pſ. 19.
Sic tota concors fabrica perſonat
DEI *tuentis cuncta potentiam, &c.*

Hinc nobiliores & oculatiores ab omni ævo Philoſophi in DEI operibus inveſtigandis, eorumque naturâ & uſu enarrandis, hoc, quodcunque vitæ eſt, ſummo animi oblectamento inſumpſere; & inde pulcherrima de DEO ratiocinia, inde utiliſſima generi humano inventa protulere. Ab illâ certè naturæ contemplatione & naturalis Religio, & tot egregiæ pro naturâ humanâ ſublevandâ & ornandâ artes originem traxere, ut ex *Cicerone*, *Lucretio*, *Senecâ*, *Plinio* abundè conſtat; ut *Galenum* noſtrum taceam, qui Libros ſuos de *uſu partium*, *Hymnum* in *Creatoris Laudes* appellavit, & in partium ſingularum ſtructurâ & uſu potentiam, ſapientiam & bonitatem Numinis agnoſcit. Quis eſt, qui vel minimum operum DEI examinare velit, quin eam videbit omnium partium fabricam, eam harum inter ſe diſpoſitionem, eum hiſce conſentaneum uſum, quæ vel invitum in Conditoris laudem rapiant, qui vilem materiam tàm artificioſè elaboraverit, & benigniſſimè in tot varios uſus aptaverit? Ita quodlibet animal, foſſile quodvis, imo

Præſentem monſtrat quælibet herba Deum.

Et cum nos quoque in hoc Mundi Theatro, tanquam Perſonæ, noſtras mirabilis illius Scenici operis partes peracturi, propterea immiſſi ſimus, ut DEO quidem in operibus ſuis enarrandis laudem debitam, hominibus verò in utilitate operum ejus explicandâ charitatem & amorem præſtemus, ſeriò perpendebam mecum, quo potiſſimum modo id officii commodiſſimè abſolvere poſſem. Variæ autem animum meum ſubibant rationes, id Patriæ meæ rerum naturalium Hiſtoriam ſcribendo optimè perfici poſſe.

Primò enim è re literariæ reipublicæ magis fore putarem, ſi ii quibus ejuſmodi genium Deus indiderit, operam ſuam impenderent in naturali Hiſtoriâ Patriæ ſuæ adornandâ, quod ibi magis ex rei naturâ, quàm aliorum relatu cuncta expendi, plurima quoque latentia in lucem erui poterint: Patriæ quoque (cui poſt Deum & parentes maxima debemus) debita officia præſtari, & obiter non ſpernenda auxilia pro univerſali Hiſtoriâ conſtruendâ conferri, quæ tum certis firmiſque fundamentis ex particulari Hiſtoriâ jactis in perfectiorem longè fabricam poterit erigi. Nec eſt, quod indignetur quis ſe arctiori ſpatio incluſum, cùm rerum naturalium cujuſvis regionis ſcrutinium inſtituenti apparebit, eam adeſſe copiam, quæ ingeniis multorum virorum, etiam in plura ſecula, exercendis ſufficiat.

Me, ut Patriæ meæ Hiſtoriam ſcriberem, varia ſuadebant argumenta: ea enim, ſiqua alia rerum geſtarum ſuæ gentis Scriptoribus illuſtris, neminem tamen hactenus habuit, qui vel plantas in eâ naſcentes, vel

ani-

animalia, aut fossilia, quidvisve quod ad Naturalem Historiam spectaret, de composito scriptis tradiderit. Nec hoc præ rerum ejuscemodi naturalium inopiâ accidit (nulli enim, quod sciam, regioni in ejusmodi rerum affluentiâ cedit, ut postea constabit) sed nostrorum potius hominum fastidio & incuriâ: plerosque enim tantus luxus & rerum nostrarum despectus tenet, ut nec Remedia placeant, nisi quæ ab extremis Indis petantur, abjectâque Simplici Medicinâ (quæ paribus viribus morbum ejusque causam aggreditur) pompose tantum Medicamentorum moles in pretio sint; perinde ac si morbi non contrariis, sed numero superarentur, aut eâdem, quâ nos, luxuriâ capti solis peregrinis & exoticis colla darent.

Hoc ergo officium à me petit cum Patriæ dignitas, tum Christiana pietas. Cum enim non paucis morbis invadatur patria, iis tamen præsidiis, quę in aliis regionibus pro tenuioris fortunæ hominibus provisa sunt, plane caret: nam, quod haud facilè quis credat, in antiquissimo Regno, in quo tam ampla Regio vix suo populo sufficiat, ne unum (proh dolor!) Nosocomium est; in quo ægri publicis impensis curentur. Et quotidie multi pereunt, qui, præ rei familiaris tenuitate, officinalia medicamenta ex exoticis, quod magno pretio væneant, comparare sibi non possint. Cùmque Regio nostra pars Iusulæ sit à reliquo Orbe non parvo sævientis maris intervallo divisa, sæpeque cum exteris (propter suborta cum vicinis bella) commercium liberum non habeamus, divites quoque (nisi inveniantur indigena) remediorum inopiâ periclitabuntur.

Sed & morbi nonnulli apud nostrates grassantur, qui exotica illa medicamenta respuunt, indigenisque facilè curantur.

Et hæ quidem me movebant rationes, ut rerum naturalium patriæ meæ per viginti annos elapsos scrutinium, quantâ potui animi contentione, instituerem, & nullis laboribus aut sumptibus parcerem, donec, favente honestis meis conatibus Numine, eam ejusmodi rerum copiam deprehenderim, quæ patriæ nostræ dignitatem sustinerent, & Medicinæ Indigenæ sufficientiam abundè demonstrarent.

Sed cùm earum, pro dignitate suâ, Historia arduum opus sit, quod magnos sumptus, & plurium auxiliatrices manus requirat, ea in longius tempus differenda est. Impræsentiarum, ut postulatis clarissimorum aliquorum virorum satisfaciam, Prodromum ejus primò in publicam lucem emitto; In quo prima quasi lineamenta totius Operis ac tegmen duco, colores & subtegmen postea (si Deus dederit) inducturus. Ipsum autem in duas Partes partitus sum. In primæ Partis Libro primo agetur de Aere, Aquis & Locis *Scotiæ*. In secundo Libro de Morbis, iisque medendi Methodo, & de Medicinâ Indigenâ. In secundæ Partis Libro primo agetur de Plantis *Scotiæ* Indigenis; ubi rariorum Descriptiones, quarundam figuras, & nonnullarum singulares vires à nostratibus observatas apponemus. In secundo Libro agetur de Plantis *Scotiæ* Hortensibus quæ Medici usus sint. In tertio Libro agetur de Animalibus *Scotiæ* tâm feris, quàm domesticis. In quarto Libro agetur de Mineralibus, Metallis, & de Marinis.

Operis dispositio.

Tu verò, Lector benevole, mecum summi Numinis Majestatem & benignitatem, quâ decet venerantia & humilitate, adorato, & huic Hymno, quem ego in ejus laudes compono, mente voceque adesto, dum tibi exposuero, quæ sit ejus sapientia, quæ potentia, quæ bonitas. Quòd enim Insulam ad ultimos Septentriones remotam conveniente cultu exornare, nullamque ejus partem beneficiis suis privatam esse voluerit; & quòd omnia ad vitæ usus necessaria suppeditaverit; id perfectissimæ bonitatis specimen esse statuo. Hoc autem omne invenisse, quo pacto quæque potissimum adornarentur, summæ sapientiæ est; effecisse verò omnia quæ voluit, immensæ virtutis est & Insuperabilis.

Sed cùm per loca devia & solitudinem nullis calcatam vestigiis peragrem sine Duce & Præmonstratore, & in multis primus glaciem frangam; difficile admodum erit ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς, τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα, τὰ δὲ κακῶς κρίναντα, τὰ δὲ ἀμελέστερον γράψαντα Proinde tenuitatis meæ conscius obnixè rogabo, ut, quâ ego erga alios Scriptores moderatione & ἐπιεικείᾳ usus sum, tu eâdem erga me utaris. Ignoscas autem velim, si Stylus neque tàm politus, neque tàm æqualis, neque tam uber ac copiosus est quàm decet. A me enim vitam activam agente, & alternis fere septimanis per varia loca excurrente non expectandum est Opus ad Scholæ ἀκρίβειαν accuratum & exactum. Conabor autem, ut stylus materiæ congruens eam clarè exprimens & facilè intelligibilis quibusvis Lectoribus sit. *Vale*.

PARS PRIMA

PRODROMI

NATURALIS HISTORIÆ *SCOTIÆ*, In quâ De

Aere, *Aquis & Locis*, *deque Incolis agitur*, *& de Morbis in* Scotiâ *grassantibus & eorum Medecinâ Indigenâ.*

LIBER PRIMUS.

De Aere, *Aquis*, *Locis & Incolis* Scotiæ.

CAPUT. I.

De BRITANNIA in Genere.

Um *Scotia* nostra *Britanniæ* Magnæ pars Borealis sit, & quædam cum reliquâ Insulâ communia habeat: priusquam de *Scotiâ* agamus, quædam de *Britanniâ* prælibanda sunt.

Britannia magna (ad differentiam ab alterâ, quæ in *Galliis* est, dicta) generalius sumpta omnes Insulas suo nomine complectitur, quæ inter *Hispanias* & *Germaniam* magno terrarum spatio *Galliæ* prætenduntur. Ita *Albionem* & *Hiberniam* cum vicinis omnibus Insulis comprehendit, quæ *Aristoteli* Νῆσοι Βρεττανικαὶ, tàm majores Albion & Jerna, quàm exiguæ περὶ τὰς Βρεττανικὰς, & Iberiam, quæ quasi Coronâ hunc Orbem cingunt.

Britannia magna generalius sumpta quid complectitur.

De Mundo Cap. 3.

Britanniæ autem nomen antiquissimum *Albion* fuit, quod *Plinius* confirmat; *Albion* ipsi nomen fuit, cum *Britanniæ* vocarentur omnes. Id quoque nomen majori Insulæ ab *Aristotele* concessum loco citato, genuinum fuisse nomen ab ipsis Incolis usurpatum, vel inde constat, quod *Scoti* Montani, qui priscorum linguam & mores conservant, communi Sermone se *Albanich*, suamque Regionem adhuc *Albin* vocant. Hinc, ad hunc usque diem, *Braid-Albin* & *Drum-Albin* Regionis in Præfecturâ *Perthensi* nomen est.

Hist. Nat. Lib. 4. cap. 16.

Britanniæ antiquissimum nomen Albion.

Britannia clara Græcis, clara Latinis monumentis, inter *Europam* & *Americam* formâ oblongâ jacet, *Belgio* & *Galliæ* vicina: à Mari Atlantico cingitur, & à toto reliquo Orbe dividitur, ut meritò Poëta dixerit,

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

Virgil. Eclog. 1.

Eam *Cluverius* magni nominis Geographus ita describit, Ipsa formâ triquetrâ in tres angulos se cuneat, quorum unus Septentriones prospicit, nullis contra terris, vasto atque aperto mari; Alter *Belgas* & *Rheni* ostia; Tertius *Hispaniam*. Unum latus in orien-

Britanniæ descriptio secundum Cluverium.

orientem *Germaniæ* (intellige veteri, cujus pars *Norvegia*) obtenditur; alterum in meridiem, *Galliæ*; tertium in occidentem, *Hiberniæ*. Oceano undequaque alluitur, ab Occasu, *Hibernico*; à Septentrionibus, *Caledonio;* ab *Ortu*, *Germanico;* à Meridie, *Britannico*.

Britanniæ longitudo & latitudo.

Secundum eundem, Porrigitur Insula in longum à *Tarvidio*, seu *Orcade* Promontorio (vulgò nunc *Dunsby-head)* ad *Dubrim* portum (vulgò *Dover)* milliaria *Germanica* circiter CL. Latitudo maxima patet inter *Dubrim* ac *Bolerium* Promontorium (vulgò the *Lands-end)* milliaria *Germanica* LXX. Sed à Scriptoribus Anglicis major extensio tàm in longum quàm in latum Insula tribuitur. A *Tarvidio* enim (sive *Dunsby-head)* ad *Dubrim*, *Sammesius* ponit milliaria DC & aliquot milliaria *Anglica*, quæ Longitudo Insulæ; & à *Dubri* ad *Bolerii* extremitatem (vulgò *Lands-end)* CCLXXX, quæ Latitudo ejus. Alii verò sic computant: A loco dicto *Lizard-point* in *Cornubiâ* (qui Latitudinis est L graduum & minutorum VI) ad *Stratium* Promontorium in *Scotiâ*, vulgò *Straithy-head* (quod Latitudinis est LX graduum, & minutorum XXX) in longum extenditur milliaria DCXXIV; & à loco *Lands-end* in *Cornubiâ* (qui Longitudinis XIV graduum & XXXVII minutorum) ad Insulam *Thanet* in orientali parte *Cantii* (quæ graduum XXII & XXX minutorum) in Latitudinem porrigitur CCCXL milliaria. Recentiores, qui cæli spatia terræ tractibus accuratius compararunt, partes Insulæ magis Australes ponunt in Latitudine L graduum & minutorum VI, in initio Paralleli XVI & octavi Climatis; partes autem maximè Boreales in Latitudine LX graduum & XXX minutorum, Parallelo vicesimo sexto & Climate decimo tertio. Ita ut dies longissimus in Australi parte sit horarum XVI, in Boreali XVIII cum semisse. Versus Boream & Austrum, in Oceanum dirigitur; versus Occidentem, *Hiberniam* habet; versus Orientem, ejusdem est Latitudinis cum parte *Galliæ*, *Flandriæ*, *Zelandiæ*, *Hollandiæ*, *Saxoniæ* Inferioris & *Daniæ*, adeo ut illic per Continentem mensurari ejus extensio possit.

Quid veteres de *Britanniâ* censebant.

Insularum certè omnium, quæ *Europæ* adjacent, quasque *Romana* notitia complexa est, communi Doctorum censu maxima, veteribus amplitudine suâ nomen alterius Orbis mereri visa est: *Cæsar* namque alium se terrarum Orbem reperisse scripsit, & *Solinus* de eâ tradit, Finis erat Orbis ora *Gallici* littoris, nisi *Britannia* Insula non qualibet amplitudine nomen penè Orbis alterius mereretur. Et hinc *Græcis* κατ' ἐξοχὴν, ob magnitudinem, μεγάλη νῆσος, Insula magna dicta.

Figura Britanniæ.

Quod ad Figuram *Britanniæ* attinet, in eo conveniunt antiqui & moderni, quod formæ sit oblongæ. Ita enim *Tacitus*, Formam totius *Britanniæ Livius* veterum, *Fabius Rusticus* recentium, eloquentissimi auctores, oblongæ scutulæ vel bipenni assimilavere. Et est ea facies citra *Caledoniam*, unde & in universum fama est transgressa: sed immensum & enorme spatium procurrentium extremo jam littore terrarum, velut in cuneum tenuatur. Recentiores autem, ut *Europam* magno *Draconi*, ita & *Britanniam* Angui magno comparavere. Et quidem, licet multis malè cesserint hujusmodi similitudinum commenta, inspicienti accuratius figuram illius, magni propemodum Anguis reclinati, capite nonnihil elevato, ventre prominulo, & caudâ adductâ, effigiem habere videtur; cujus caput *Scotia* patulo & hiante ore versus *Norvegiam* & *Daniæ* partem, cauda versus Occasum & *Indiam* Occidentalem torquetur.

In vitâ *Julii Agricolæ*.

Sheringam, de Orig. *Angl.* p. 3.

Sammes Antiquitates p. 3.

Situs *Britanniæ* commodissimus commercii opportunitate.

Situs *Britanniæ* eam, commercii opportunitate, cælo, solo, & rerum naturalium affluentiâ, fortunatissimam definit. A Regionibus enim circumjacentibus commodo undique intervallo disjuncta, & tanquam ad juvandos mortales avidè in mare omni ex parte se projiciens, patentibus gremiis pro universi Orbis commercio commodissimè disposita est.

Cambden in *Brit.*

Britanniæ cœlum mite & temperatum.

Cœlo quidem felici & miti est, *Cæsari* etiam *Gallico* temperatiori: æstates enim minus fervidæ, auris perennibus calores mitigantibus, quæ cum terræ nascentia recreant, tum homini pecorique saluberrimè & jucundissimè adblandiuntur. Hyemes quoque non ita penetrabili frigore sævientes: frigoris enim vim frequentes & sedatæ pluviæ ita retundunt, & mare circunfusum ita moderato tepore terram fovet, ut multò remissius sit apud nos Frigus, quàm in nonnullis *Galliæ*, *Italiæ* & *Belgii* Regionibus. In hujus autem temperati aeris ratione reddendâ, est quod cum *Minutio Felice* summam Dei Providentiam agnoscamus, quòd non Universitati solummodo, sed & partibus consulat. Si enim, propter Septentrionalem ejus situm à Solis orbitâ remotum, *Britannia* (ut ille) Sole deficitur, *h. e.* tam directos radios non accipit: at propterea quod in medio mari longè à terris sita diutius ejus radiis exponatur, nec aliæ terræ interpositæ ejus influxum intercipiant: & quod pro situ suo inter veterem & novum Orbem, tanquam Hemisphærii Centrum, inæquali terrarum suarum superficie à mari versus Insulæ meditullium assurgente, tan-

In *Octavio*.

quam

quam Vitri urentis gibbosâ et convexâ superficie radios solis aliorumque Planetarum et Astrorum colligat, benignissimo et clementissimo cæli influxui subjicitur. Et hinc, siqua ab Arctoi Poli viciniâ frigoris sævitia incurrat, eadem (ut ait ille) circunfluentis maris tepore recreatur et temperatur. Accedit, quod (ut ait *Strabo*) aër imbribus magis est, quàm nubibus, obnoxius; ac sereno etiam cælo caligo quædam multum temporis obtinet, unde frigoris vis multùm obtunditur.

Britanniæ solum.

In loco supra citato. Solum verò fertilissimum, etiam *Cornelii Taciti* tempore, præter *oleam vitemque*, et cætera calidioribus terris oriri sueta, patiens frugum, fœcundum: Ita ut *Cereris* sedem fuisse dixerit *Orpheus*, & (referente *Zozimo*) Occidentalis Imperii quasi horreum & cella penuaria fuerit, unde Nongentis navibus, quæ lembis majores erant, magnum frumenti numerum in *Germaniam* ad limitaneos exercitus alendos exportaverint Romani, ut notat *Virdungus*. (Notis in *Tacit.*) Et hodie quoque fruges tantâ ubertate profert, ut & Incolis sufficiant, & magnâ quantitate exportentur ad exteros. Non enim solùm adest *Britanniæ* materia frugum ex humoris abundantiâ, sed & sufficiens calor ad eas maturandas, modò debito tempore sementem faciant.

Britanniæ encomium ex Panegyricis.

Panegyric. *Constantino* Constantii filio dictus. Pro *Britanniæ* encomio duo tantum testimonia ex Panegyricis adducemus. Primum est hoc, O fortunata, & nunc omnibus beatior terris *Britannia*! Meritò te omnibus cæli ac soli bonis natura donavit, in quâ nec rigor est nimius hyemis, nec ardor æstatis; in quâ segetum tanta fœcunditas, ut muneribus utriusque sufficiat & *Cereris* & *Liberi*; In quâ nemora sine immanibus bestiis, terra sine serpentibus noxiis; Contra, pecorum mitium innumerabilis multitudo lacte distenta & onusta velleribus &c. (Panegyr. Maximiano Aug. dictus.) Alterum est hoc, Et sanè non sicut *Britanniæ* nomen unum, ita mediocris erat jacturæ Reipublicæ, terra tanto frugum ubere, tanto læta numero pascuorum, tot metallorum fluens rivis, tot vectigalibus quæstuosa, tot accincta portubus, tanto immensa circuitu. (*Barclaius* Icon Animorum.) Atque hinc, per illam frugum pecorumque redundantiam, factum est, ut ex cibo, corio, vellere, velut exundantis terræ muneribus, populus in ocio, & plerumque oblivione laboris ditescat. Et meritò quidem habita est *Britannia* velut alter Orbis extra Orbem constitutus: magni enim Orbis compendium est, & parva quasi imago, in quâ omnibus suis donis ornandâ eximium bonitatis, sapientiæ & potentiæ suæ specimen præbere voluit Magnificus rerum Parens *Deus Opt. Max.* Quæ enim stupenda sua opera per magnum Orbem latius diffuderat, ea cuncta in hâc Insulâ pulcherrimè contraxit. Nec mirum, cùm activa Elementa (ex quorum variâ mistione cuncta sublunaria proveniunt) Calor à Sole & ambientis maris tepidò vapore, Frigus ab Arctoi Poli viciniâ, hìc æquis ferè viribus in se agant, cœlique benignus & liber influxus in hâc Insulâ, in vasti maris inter veterem & novum Orbem interfusi sinu sitâ, tanquam in Centro colligatur. Quæcunque singula aliàs sub singulis tantum cœli Cardinibus reperiuntur, ea quidem universa simul hìc reperire est.

Britanniá dives Metallis, & aliis præstantissimis usis.

Et, pro innatâ quidem aëris clementiâ, *Britannicus* ager utriusque Orbis semina facilè concipit & servat; quæque soli felicitas est, quæ aliæ gentes ultimo Occidenti, Orienti, Meridiei, aut Septentrioni invident, in fertili *Britanniæ* gremio inveniuntur Aurum, Argentum, Ferrum, Stannum, Plumbum, Æs, Cuprum, Hydrargyrum, Antimonium, Plumbum nigrum, Sulphur, Auripigmentum rubrum & flavum, Cinnabarum naturale, Alumen, Vitriolum, Minium, Bitumen, Chrysocolla, Lapis mineralis ex quo conficitur Petroleum, Lithanthrax, Nitrum, Sal, Soda. Ut Plantas taceam, Fontes habet medicatos Thermasque; In mari Corallia, Ambram-griseam; in littore Succinum, Sperma ceti; in mari utriusque Orbis pisces, inter quas claræ olim Balenæ *Britannicæ*. In Insulas & Rupes marinas omnis generis Aves aquaticæ ex reliquo Orbe convolant. Quadrupeda & Insecta, mitiora & vitæ utilia ferè omnia habet; paucissima ex perniciosis; In fluviis Margaritas, etiam olim celebres. Ut verbo dicam, Incolis non solùm cibum & amictum, sed & quæ Igni, Architecturæ, quæ Commerciis, quæ Bello, Voluptati denique Lucrove inserviunt, omnia suppeditat. Quin & Regionum sub diversis cœli Cardinibus variam quodammodo naturam imitatur ejus terra: Illìc enim perpetuis ferè nivibus obducta riget, hìc Lacus nunquam congelascit; alibi solum bituminosis plenum lapidibus ardet; hìc optimarum frugum ferax, & pascuorum viriditate amœna; illic saxo sterili & lacubus horrida solam ericam producit. (*Varietatum Regionum naturam imitatur.*)

Barc. Icon animorum. Denique *Britannia* per tot spatia diffusa, tam diversis pulsata fluctibus, tamen magis ad magnitudinis suæ fidem potest varios civium mores, quàm tantorum littorum sinus & nomina proferre. Tanquam alium in Oceano Orbem faceret, omnis animi genera Incolis insevit. In eâ enim cernere licet populos linguâ, moribus, institutis, vivendi genere, habitu diversissimos: In Meridionali parte Anglos,

Populos diversissimos intra se continet, &c.

Multos egregios viros produxit.

glos, *Wallos*; In Boreali parte *Scotos* humilioris plagæ, & *Montanos Hibernos-Scotos* dictos; omnes sub uno *Britanniæ* Rege in obsequium & commercium amicè conspirantes. Ex his multos videre licet viros optimâ corporis constitutione, maximis animis, summis ingeniis, commodissimis moribus, tàm Marte quàm Mercurio, domi forisque claros.

Britanniæ divisio.

Britannia φυσικῶς dividitur commodissimè per Flumina & Montes in *Valliam*, *Angliam* & *Scotiam*. *Vallia* triplex regionibus distincta includitur *Devâ* & *Sabrinâ* Fluminibus in Mare Hibernicum decurrentibus. *Anglia*, quicquid terrarum â *Sabrinâ* & *Devâ* interjacet Mare inter & *Scotiam*, comprehendit. *Scotia* autem ab *Angliâ* dirimitur *Tuedâ* fluvio, *Zeviotâ* monte altissimo, &, quâ mons deficit, Vallo, ac deinde *Escâ* & *Solvæo* fluminibus. Ab illo Limite, quicquid *Britanniæ Boream* versus excurrit, *Scotia* est.

Valliam & *Angliam* Scriptores Angli fusè descripserunt; & in iis repertas res naturales abundè explicârunt. Restat, ut nos, pro viribus, quam nacti sumus Spartam, *Scotiam* scilicet, ornemus.

CAPUT II.

De SCOTIÆ *situ & positu.*

Scotiæ vetustissimum nomen *Albania*.

SEptentrionalis *Britanniæ* pars *Scotia* dicitur, *Tacito Caledonia*; sed vetustissimum nomen fuit *Albania*; quorum nominum rationes, propitio Numine, in *Scotiâ* Antiqua dabimus.

Scotiæ limites.

Angliam ab Austro habet; ab Occasu Mare *Hibernicum*, versus Boream Mare *Deucaledonium*, versus Ortum Mare *Germanicum*; Adeò ut, quâ *Angliam* attingit solùm, libera mari, reliquâ ex parte Oceano cingatur: Ea tàm longè se in Mare *Germanicum* diffundit, ut, quæ in Australi parte LIII Latitudinis gradui subest; remotissimam in Septentrione Insulam *Hethlandiam* (quorundam *Thulen*) sub gradu LXIII habeat. Continentis autem suæ (secundum quosdam) extimam partem sub gradûs LIX & XL scrupulorum distantiâ ab Æquatore. Civitatis *Edinburgenæ* (quæ *Scotiæ* Metropolis est) Latitudo, secundum *Varenium*, LVI graduum, X minutorum; ejusdem Longitudo XIX graduum. Ast Urbis *Edinburgenæ*, secundum quosdam Astronomos nostrates, Latitudo est LVI graduum, IV minutorum; Longitudo verò XXI graduum, L minutorum.

Ejusdem Latitudo & Longitudo. *Edinburgi* Latitudo & Longitudo.

Scotiæ figura.

Figura *Scotiæ* oblonga est, ad ovalem quodammodo accedens, sed inæqualis admodum. Latior extremitas versus *Angliam*; Latus Occidentale versus Mare *Hibernicum*, Orientale versus Mare *Germanicum*; Extremitas arctior versus Mare *Deucaledonium*, nonnihil in Ortum versus Mare *Germanicum* deflexa.

Variis in locis, mari quasi intersecta, sæpe in altum excurrens, & quasi in totidem fimbrias ab intercurrente mari discissa; in medio latissima; quâ in Septentrionem vergit, in arctius spatium constringitur, & in Mare *Deucaledonium* & *Germanicum* procurrit.

Continentis *Scotiæ* mensura.

Continentis *Scotiæ* Longitudo est à Meridie in Septentriones, *i.e.* à Promontorio, quod Accolis *the Mule of Galloway*, quâ Hiberniam spectat, ad Promontorium *Dunsby-head*, quod ab Orcadibus Insulis conspicitur. Longa est, secundum *Bertium*, milliaria Germanica LXVII, lata LII. At, secundum recentiores, qui accuratius observârunt; longa est milliaria Anglica CCCLXXX; lata ab Occasu in Ortum, *h.e.* à *Navantum* Promontorio (nunc *Ardermouth-head*) prope *Mulam* Insulam, ad *Buchaniæ* Promontorium, vulgò *Buchan-ness* CXC milliaria *Anglica*. Aliàs Oceani Æstuariis ita intersecta est, ut nulla ferè domus in eâ sit, quæ ab aquâ marinâ ultra viginti Leucas distet. Tab. Geogr. p. 121.

Longissimus dies, & brevissima nox.

Longissimus dies XVIII horarum, & XXV scrupulorum; brevissima nox V horarum, & scrupulorum XLV.

Æbudæ Insulæ.

Ab *Hiberniâ* longè in Mari quoque *Deucaledonio*, Lateri *Scotiæ* Occidentali prætenduntur *Hebrides* Insulæ (ut appellant) vel *Æbudæ*, vulgò *Occidentales* Insulæ.

Versus Septentrionem, partim in *Deucaledonio*, partim in *Germanico* mari, jacent *Orcades*

Orcades Insulæ; & ultra has, versus Septentrionem, sitæ sunt Insulæ *Hethlandicæ*. Apud *Orcades* dies horarum XIX. *Orcades & Hethlandicæ Insulæ.*

Leslæus in Hist. *Scot.* *Atlas* novus *Bleau* Part. 5. p. 139.

In totâ *Scotiâ*, ad duos ferè menses, Radii solares totâ nocte conspiciuntur, & quidem apud *Orcades*, *Cathanesiam* & *Rossiam* tantâ claritate, ut horum beneficio scribi, legique haud difficile possit. Imo in montibus quibusdam *Hojæ*, quæ *Orcadum* una est qui tantæ sublimitatis sunt, ut navigantibus à terrâ longissimè distantibus cursum quò dirigantur rectâ *Phari* quasi præstantissimi speciem & vicem præbeant) circa Solstitium æstivale consistentibus in apice horum montium hominibus ipsissimum corpus Solis, obscurius tamen paulò quasi nebulâ obductum, à mediâ nempe horâ undecimâ noctis ad mediam primam diei subsequuturi supra Horizontem conspicitur, resumptàque Statim suâ luce Radios suos fulgentissimos per totum hoc Hemisphærium diffundit. Adeo ut de *Scotiâ* & Borealibus suis Insulis intelligendum veniat illud Panegyrici, Certè, quod propter vitam diligitur, longissimæ dies, & nullæ sine aliquâ luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit umbras, noctisque metam cœli & syderum transit aspectus, ut sol ipse, qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Quod & Juvenalem movebat ut diceret, *Lucidissimæ noctes circa Solstitium æstivum.*

Panegyr. *Constantino Constantii* filio dict.

Sat. 2.

Minimâ contentos nocte Britannos.

Ad quod vetus *Scholiastes*, Circa Solstitium in *Britanniâ* prope nox nulla est; hâc scilicet causâ, quia vicinus occasus & ortus ibidem Solis: ex obliquo enim terræ margine lux redundat & proximam sibi Insulam & noctibus & diebus illustrem reddit.

Nobis in Australi parte *Scotiæ* viventibus (*Edinburgi* scilicet) brevissimus dies octo aut novem horarum; longissima nox sedecim aut quindecim horarum. In extimâ Boreali parte haud dubiè dies multo brevior & nox longior. Dierum & noctium spatium in Australi parte.

Scotia cum vicinis Insulis ei adjacentibus jacet in Zonâ temperatâ Septentrionali. Climati undecimo, duodecimo & decimo tertio subest. *Hethlandia* verò, quæ extima est Insula, decimo sexto subjacet. *Scotia* ipsa inclusa est Parallelis vicesimo secundo & vicesimo sexto: *Hethlandia* verò Parallelis tricesimo secundo & tricesimo tertio. *Zona*, Clima, Paralleli.

Propter alluentis maris planitiem, & quod terræ longè remotæ sint, serenâ tempestate, multa idque clare videntur sydera, ea præsertim quæ magis Septentrionalia sunt.

Incolæ *Scotiæ Antipodes* sunt terræ Australi prope Fretum *Magellanicum*. Sunt etiam *Heteroscii*, quòd umbra Meridiana in plagam tendat Septentrionalem omnibus anni diebus. Quibus *Scoti Antipodes.* Sunt *Heteroscii.*

Scotiam mediam intersecat Mons *Grampius* Romanorum scriptis nobilitatus. Hic in *Marriæ* atque *Merniæ* confinibus exoritur, non procul à Littore apud *Abredonios*, excurrens per Mediterraneas Regiones; nunc latior, nunc constrictior ad Mare occiduum, usque ad *Brittannodunum* & *Argatheliam*. Per *Taum* fluvium communiter dividitur *Scotia* in Australem, cis *Taum*; & Borealem partem trans *Taum*. Sed mihi magis secundum Naturæ mentem videtur illa divisio, quâ per tres Isthmos in tres Peninsulas dividitur. Primus est inter *Tuedam* & *Solvæum* fluvios; Secundus inter *Cludam* & *Fortham*; Tertius inter *Lochtoum* lacum & *Nessum* lacum. Quæ primum & secundum Isthmos interjacet Regio partem *Scotiæ* Australem constituit: & in eâ insigniores Provinciæ seu Præfecturæ sunt *Teviotia*, *Marcia*, *Evia*, *Lidalia*, *Escia*, *Annandia*, *Nithia*, *Tuedia*, *Lauderia*, *Lothiana*, *Gallovidia*, *Carricta*, *Coila*, *Cunigamia*, *Glottiana*, *Levinia*, *Sterlinensis* Præfectura. Mons *Grampius.* *Scotiæ* divisio. Insigniores *Provinciæ* in *Scotiâ* Australi.

Regio, quæ jacet inter secundum & tertium Isthmos, mediam illa *Scotiæ* partem constituit: & in eâ Præfecturæ sunt *Argathelia*, *Cantiera*, *Lorna*, Præfectura *Perthensis*, *Fifa*, *Angusia*, *Mernia*, *Marria*, *Buchania*, *Badenachiæ* & *Abriæ* pars, *Boina*, *Ainia* & *Moravia*. Media

Ultra tertium Isthmum est Borealis *Scotiæ* pars, quam in unâ *Tabulâ* exhibet *Gordonius* de *Straloch*, sub titulo Extimæ & Septentrionalis *Scotiæ oræ*. In eâ Præfecturæ sunt *Rossia*, *Sutherlandia*, *Stranavernia* & *Cathanesia*. & Boreali.

CAPUT. III.

De IGNE.

Totius Compositi Partes integrantes.

TOtum hoc, quo continemur, unum licet sit, ex quatuor tamen Membris sive Partibus integrantibus componitur, Igne viz. Aëre Aquâ & Terrâ. Et sic quidem Ignis cum Cœlestis à Sole, tum Subterraneus in Terræ visceribus natus considerandus venit. Aër etiam, subtile illud Corpus, quod inter Cœlum & Terram diffunditur, Anni Tempestates & Ventos comprehendit. Aqua Mare, Fontes, Fluvios, Lacus Aquasque Medicatas includit. Terra notat sicciorem & solidiorem Naturæ partem: adeoque Montes, Valles, Deserta; et in iis mineralia & Metalla sub se continet.

Regionis ergo alicujus rerumque in eâ Naturalium Historiæ necessariò præmittenda est horum consideratio, illi præsertim, qui Morbos illius Regionis & illorum curam scripto traditurus est.

Nam cùm (ut *Hippocrates* Medicorum Princeps asserit) Temporum varietates potissimæ sint, quæ Naturam ipsam permutant; deinde etiam Regio in quâ quis nutritur; postremùm autem Aquæ: invenias enim fere semper & formas hominum & mores Regionis naturæ compares. Quicunque igitur Artem Medicam integrè adsequi velit, primùm quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentiâ quodlibet eorum valeat: non enim simile quicquam in illis existit, verùm differunt invicem propter varias, quæ in iis fiunt, mutationes: deinde Ventorum Calidorumque & frigidorum, maximè, qui ex his omnibus hominibus sunt communes, & mox qui in unaquâque Regione sunt indigenæ & proprii. Neque verò negligentiorem se, circa Aquarum facultates cognoscendas, exhibere convenit: Quemadmodum enim gustu differunt, & pondere & Statione; sic quoque virtute aliæ aliis longè præstant. Et infrà paulò; Terra etiam ipsa consideranda, nudane sit & aquis carens, aut densa & aquosa; & an concava sit et æstuosa, vel alta & frigida. Hominum insuper diæta perquirenda, quâ maximè capiantur, an bibuli sunt et lurcones, et otio dediti; aut exercitiis variis utentes, et tolerantes laborum, ciborumque plus appetentes quàm poculorum: ex his enim singula sunt investiganda. Nam qui hæc omnia probè cognoverit, aut horum plurima, eum non latere possunt neque Morbi Regioni peculiares & patrii, neque communis Regionis natura, quæcunque tandem ea fuerit, ut non possit in cognoscendis Morbis diutius hærere, aut errare, sicubi ad Morborum medicationem adhibeatur: quæ ambo illis evenire solent, qui non prius providè hæc diligenter cognoverunt.

Lib. de Aere, Aquis & Locis Sect. 57.

Id ibid. Sect. 1.

Nos itaque tanti Præceptoris vestigiis insistentes, de Igne, Aere, Aquâ et Terrâ, de Regionis naturâ, de Incolarum victu et moribus, ea scripturi, Auspice DEO sumus, quæ magis necessaria sunt ad complementum præsentis *Prodromi* Operis (in quo de Rebus *Scotiæ* Naturalibus tractatur, et Morborum illic grassantium per indigena curatio traditur) ab Igne incipientes.

Ignis duplex.

Ignis præcipuum Naturæ Organum et maximè actuosum, *Hippocratis* (ut mihi videtur) τὸ ἐνόρμον, seu impetum faciens, primum et perpetuum Mobile, et subtilis illa materia, quæ partium suarum subtilitate et pernicissimo motu omnia penetrat, exagitat et movet, Duplex est; Innatus, et aliunde fluens.

Lib. 1. de Victus ratione.

Innatus,

Prior omnibus rebus congenitus est, magis aut minus pro earum naturâ: in Animalibus maximè conspicuus est. Ut enim ait magnus *Hippocrates*, Omnia Animantia, tum Homo ipse, ex duobus facultate quidem diversis, usu verò consentientibus constant, Igne et Aquâ. Ubi per Aquam quatuor Humorum invicem permixtorum et simul attemperatorum massam intelligit; per Ignem verò intelligit Ignem in corde, qui circulari jugique motu, quem habet, per totum corpus distribuitur.

Quæst. nat. Lib. 3. cap. 15.

Externus, qui & duplex. Cœlestis,

Ignis aliunde fluens duplex est; Cœlestis à Sole, et Subterraneus in terræ visceribus natus.

Et quidem, si, cum *Senecâ*, placeat naturâ regi mundum, ad nostrorum corporum exemplar, Sol princeps Mundi Sidus, naturæ miraculum, totius caloris et luminis fons et origo, Macrocosmi Cor est, quod æthereo suo calore motuque perpetuo vigorem et fœcunditatem omnibus corporibus suppeditat. Verùm et naturale Ignis Elementum, cujus Radii, tanquam totidem Rivuli, salutares ejus vires undiquaque diffundunt. Et cùm *Britannia* nostra in Oceani sinu inter Novum et Veterem Orbem

bem

bem sita sit, Eam Sol lætissimis, quàm diutissimè potest oculis, intuetur, ac Radiis non magis illustrat, quàm fœcundam facit: Æstate enim longissimè producit diem, qui (ut suprà dictum est) in *Scotiâ* nostrâ octodecim horarum et viginti quinque scrupulorum est; et per totam noctem, per duos menses, in quibusdam locis Radii ejus conspiciuntur. Hyeme verò, cùm alter ei lustrandus est Orbis, quasi invitus avertens currum, septem horarum, cum brevissimus est dies, moram facit.

Sed præter hunc Cœlestem Ignem alius est Subterraneus in Terræ visceribus accensus. Subterraneus.

Kirch. Lib. 4. Mundi Subter. Est autem Ignis Subterraneus portio Ignis Elementaris, non puri, sed variâ combustibilium rerum miscellâ infecti intra terræ cavernas à *Deo Opt. Max.* ab ipso mundi exordio ad Sublunaris Naturæ tutelam, conservationem et omnium proventum conclusa. Fingitur autem variè hic ignis, pro diversa fomitis naturâ. Si Sulphuri puro jungatur, candicat; si Bitumini, fuscâ flammâ mæret; si Bitumini unà cum Ærugine, viret; rubet, si Minio aut similibus rubri coloribus Mineralibus jungatur; si Arsenico, Ochræ, Sandaracæ, flavet; si Uliginosæ materiæ, pingui et oleaginosæ applicetur, omni ferè luce destituitur, fumo tantum indolem suam prodens. Hic si violentus erumpat, transmutat quodcunque occurrit in sui substantiam, et terras, imò ipsa saxa montesque in suum pabulum convertit.

Montes ignivomi in *Scotiâ* nulli sunt; sed reperiuntur *Campi Phlegræi*, ex quibus per diem erumpunt fumi: per noctem verò flammæ, quales adsunt in *Lothianâ* Orientali, propè prædium de *Elphinston*, et in Provinciâ *Fifensi* paulò supra Oppidum *Dysart*; Utrobique planities larga, flammis perpetuis exhausta, foraminibus permultis cavernosa est, ex quibus passim fumi erumpunt. Quæ propè *Dysertum* oppidum planities est, mari vicina est, à quo milliare Scoticum vix distat; Ibi mihi à Pagi vicini Incolis relatum est, Ventorum tempestatibus ingruentibus, audiri illic magnos fragores et tremendos sonitus ardentis ignis, et flammas hinc inde erumpere. *Campi Phlegræi in Scotiâ.*

Ab Igne Subterraneo originem trahunt Igneæ Impressiones Fulmen, Fulgetrum, Coruscationes, Caumata, Ignes Fatui, similiaque.

Fulgura et Tonitrua nec ita frequentia, nec ita periculosa apud nos sunt ac in aliis Regionibus, quæ tamen quandoque summas feriunt Turres, easque tum impetu, tum flammis demoliuntur. Fulmen & Fulgur.

In Aquilonari parte *Scotiæ* observantur per noctem *Capræ saltantes*.

Sæpissimè autem accidit in Mineris Carbonum, quæ in *Scotiâ* frequentes sunt, Carbonarios Operas ab Igne Subterraneo aduri et insigniter *vulnerari*. Perniciosissimus autem (ut mihi à Præfectis relatum) cum magno fragore, est hujus flammæ motus. Atque hæc de Igne sufficiunt: de Aere nunc agendum. Ignis Subterraneus in Mineris Carbonum.

CAPUT IV.

De Aëre.

Materia illa fluida et subtilis, quæ immenso spatio inter cœlum terramque diffunditur, *Aer* dicitur. Pars ejus superior et ordinatior et propinqua Syderibus (quæ, ut ait *Seneca*, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, & omni tumultu caret, utpote à terrâ remota, purissima, et à miasmate quovis terresti immunis) *Æther* appellatur. Altera, quæ Terræ propinqua incumbit, et quæ Vaporibus et Exhalationibus oppletur, *Atmosphæra* nuncupatur, Fluminum et Tempestatum sedes. Ex hâc omnis inconstantia tumultusque est. Æther. Lib. 3. de Irâ Sect. 6. Atmosphæra.

Lib. 2. Quæst. Nat. Sect. 4. Ex Senecâ, Mundi pars est Aër, et quidem necessaria: hic est enim qui cœlum terramque connectit, qui ima ac summa sic separat, ut tamen jungat. Separat, qua medius intervenit: jungit, quia utrique per hunc inter se consensus est. Supra se dat, quicquid accipit a terris. Rursus vim siderum in terrena transfundit. Et cœlo enim et terris cohæret, et utrique innatus est.

Permeat ab Æthere lucidissimo Aër in terram usque diffusus, agilior quidem, tenuiorque et altior Terris, nec minus Aquis: cæterùm Æthere spissior graviorque, frigidus per se et obscurus. Lumen illi colorque aliunde sunt, adeò ut in ipso sit corpus quoddam Aër ex spiritu & corpore constat.

quoddam et materia, aqua fortè expansa et dilatata, et anima sive spiritus. Dicebatur enim in ipso Creationis initio Spiritus Dei moveri super Aquis; &, homine creato dicitur *Deus* inspirâsse in faciem ejus spiraculum vitæ: & *Hippocrati* Aër πνεῦμα sive Spiritus dicitur. Gen. 1. 2. & 2.7. Lib. 2. Nat. Quæst. Sect. 10.

Aeris partes tres ex *Seneca*.

Aër per omne spatium sui similis non est, mutatur enim à proximis. Summa pars ejus siccissima calidissimaque; ob hoc etiam tenuissima, propter viciniam æternorum ignium & illos tot Siderum motus assiduumque cœli circumactum.

Pars ima & vicina terris densa & caliginosa est, quia terrenas Exhalationes receptat. Media pars temperatior, si summis imisque conferas, quantum ad siccitatem tenuitatemque pertinet, cæterùm utrâque parte frigidior: nam superiora ejus calorem vicinorum Siderum sentiunt, inferiora quoque tepent, primùm Terrarum halitu, qui multum secum calidi affert; deinde, quia Radii Solis replicantur, & quousque redire potuerunt, duplicato calore benigniùs fovent. Deinde etiam illo spiritu, qui omnibus animalibus, arbustisque ac satis calidus est: Nihil enim viveret sine calore. Adjice nunc ignes manu factos & certos, sed opertos terris: quorum aliqui eruperunt, innumerabiles in abscondito flagrant & obscuro semper. Etiamnum tot partes ejus fertiles rerum, habent aliquid teporis: quoniam sterile est frigidum, calor autem gignit. Media ergo pars Aëris ab his submota in frigore suo manet, ejusque natura gelida est.

Aër, quem spiramus, *Mixtum* imperfectum est: cæruleus enim ejus color procedit à reflectione seu refractione Radiorum, quæ fit in admixtis corpusculis heterogeneïs. Et cùm quorundam Tractuum Aër crassior, aliorum tenuior, necesse est aliquid admistum esse halituum, qui ex *Sphærâ Terraqueâ* perenni effluvio sursum avolant.

Aër hyeme frigidior est, æstate calidior, quia æstate plures sunt Ignis particulæ admixtæ: plures enim majoris vi æstus è Terrestri Globo tunc educuntur. Hyeme verò frigidior, tum quia præfatæ particulæ Ignis absunt, tum quia major purioris Humoris vis admista est, quæ certè maximum frigus conciliat.

Aër optimus quis.

Aër optimus est, qui nec plus æquo calidus, nec plus æquo frigidus est, ut in illis Terrarum Tractibus, qui nec summos Montium vertices adæquant, nec ad imas Vallium profunditates deprimuntur, nec Fodinas Metallicas habent, nec Sulphure constant nec Bitumine, nec Subterraneas Specus tegunt, nec altas Rupes imminentes timent, nec pinguius solum vel aridius habent, nec Stagnantes aquas continent. Quibuscunque situs est in Collis radice, Soli meridiano & purioribus Ventis expositus, ii Incolæ salubri Aëre fruuntur.

Purior Hyeme quàm Æstate.

Aër Hyeme purior est quàm Æstate, quia ille Aër purior est, qui à permistione seu contagione aliorum Elementorum liberior. Atqui Hyeme liberior est Aër: Æstate enim major vis æstus solum urget, ac proinde majorem halituum vim educit, quæ Aëri admista ipsum impurum reddit. Porrò halitus ex particulis Humoris, Ignis & Terræ constat, plùs minùs, pro diversâ illius qualitate vel ratione. Hinc Brumali nocte plures Stellas in Cœlo videmus, quàm Æstate, quia, scilicet, Aër defæcatior radios Stellularum facile in nos transmittit, quibus impurior liberum transitum intercludit. Hyeme quoque *Hydrargyrus* in *Barometro*, etiam durante strictissimo gelu, altiùs multò quam Æstate assurgit, ut mihi verisimile videtur, propterea quòd liberior ab omni alio corpore Aër partes suas magis unitas sibi invicem habeat: adeoque fortior est vis ejus elastica, quæ *Hydraggyrum* sursum pellit.

Aër quanto usui sit mortalibus.

In *Atmosphærâ* Animantia Terrestria cujuscunque generis versantur, nec ultra ejus limites possunt subsistere, non magis quâm Aquatilia extra Aquas. Aëri tantum certè ab *Hippocrate* tributum est, ut mortalibus vitæ, morborum autem ægrotis auctorem esse pronunciârit: imò etiam membris & motum & sapientiam præstare crediderit. Sic enim habet ille, Qui verò ad venas pervenit Aër, confert ad Ventriculos ingressus ad Cerebrum, atque sic sapientiam & motum membris exhibet. Ingenii certè operationes Organum supponunt debito modo dispositum, quod Aër purus præstat: Hic enim inspiratus, substantiam Cerebri pervadendo; haud dubiè plurimum facit ad hoc, ut fibræ Cerebri magis flexibiles, ductiles, sensibiles ac dociles sint, motibusque proinde excipiendis, imprimendis & traducendis aptiores. Hinc facilior memoria, acutior inventio, paratior ac prudentior dispositio; etiam vis sanguinis vegetior, & motus appetitûs liberior est. Quamobrem vitæ valetudinisque nostræ summoperè interest, ut optimo, *i.e.* temperamentis nostris maximè conducibili Aëre perfruamur. Tanta enim omnibus spiritus (ita Aër *Hippocrati* dicitur) necessitas existit, ut, si quidem Lib. 2. de Morbo Sacro. Lib. de Flatibus n. 6.

quidem omnibus aliis abſtineat homo, neque cibum ſumat neque potum, poſſit tamen dies duos, vel tres & plures ducere: Si vero ſpiritûs viæ in corpus intercipiantur, brevi parte unius diei interit. Meritò proinde dicit *Hippocrates*, Μέγιστος ἐστὶν ἐν ἅπασι τῶν συμπτωμάτων δυνάστης. Nec aliunde unquam veriſimile eſt morbos evenire, quàm inde, ſi is aut plus minùs cumulatior, aut morbidis ſordibus inquinatior in corpus ſe ingerat. Quocirca Aër per ſe Animantibus eſt neceſſarius ad vitam conſervandum, & non infectus ad ſalutem.

Si enim Aër temperatus eſt, confert ad vitam conſervandam & ad ſalutem. Verùm, cum temperamentum excedit, evadit calidior quàm opus eſt, vel frigidior, vel ſiccior, vel humidior. Haſque accipit facultates, aut à corporibus continentibus, à corporibus cæleſtibus, & ab Elementari Igne; aut a contentis, quemadmodum ab Aquâ & Terrâ. Ab his quidem cauſis alteratur Aër; ſiquidem à calido fit æſtuoſus, ac ab eodem & ſicco fit ſqualidus, ut & à frigido. Ab humido & frigido fit caliginoſus, nebuloſus atque obſcurus: nam in Aëre Exhalationes ac Vapores non condenſantur niſi à frigore, & per accidens à calore. Hæ profectò Exhalationes, ſi à cauſis inferioribus corruptis aut putrefactis proficiſcuntur, inficitur Aër ac ſordibus inquinatur. Idem quoque corrumpitur à corporibus cæleſtibus, ſed per accidens, ſi, viz. corpora eorum, ut *Hippocratis* eſt ſententia, Aërem nimiùm alterent. — Aëris mutationes unde. — Lib. de Præcept. n. 11.

Atque hæ alterationes ſive mutationes vel ſunt paulatim factæ, vel repentè: & utræque vel fortes, vel vehementes, vel debiles. Fortes nimirum ac repentinæ cavendæ ſunt; ut vult *Hippocrates*. Nunc verò, ſi Aër mutetur, continens corpora Animalium, & ipſa alterabuntur: Continens enim gerit vicem *Formæ*, ratione habitâ ad Contentum. Nam (ut *Galenus*) ſi continens nos Aër immoderatius calefiat, vel frigeſcat, corporum ſymmetriam (quæ ſanitas eſt) confundit, interturbat, ac corrumpit. Si nimiùm eſt calidus, trahit in partem extrinſecam; ſi valdè frigidus, conſtipat & obſtruit; & alia efficit, ſi humidus aut ſiccus. — Quomodo factæ, & quales. — Lib. de Morbo Sacro, n. 18. De Morbis vulgaribus in principio Com. 3.

Conſtant *Atmoſpheræ* Vapores partibus Sulphureis, Nitro-ſalinis & Aqueïs; quorum duæ priores aptæ ſunt in ſe invicem agere & effervescentias producere, niſi ab Aqueïs temperarentur. Et hinc eſt quòd, licet *Scotia* noſtra multas bituminoſas & Sulphureas Evaporationes ex ſe emittat, propter *Arctoi* quoque *Poli* viciniam cum Ventis Aquilonaribus plurimæ particulæ nitroſæ ad eam deferantur, & ex circumjecto Mari cum Ventis multæ quoque particulæ Salinæ advehantur. neque tamen vel Solis calore torretur, vel frigore extinguitur, propter copioſos Vapores Aqueos à Mari, Lacubus & Fluviis emanantes. Hi enim, cùm ſulphureos & bituminoſos halitus attemperant, tum & aculeata nitroſorum & ſalinorum copuſcula obtundunt, &, ne altiùs penetrent, impediunt. — Ex quibus partibus conſtant Atmoſphæræ Vapores.

Duæ ſunt hujus *Atmoſphæræ* Regiones, in quarum ſuperiori Vaporum & Exhalationum *Apothecas*, ſeu (ut ſummus ille Philoſophus *Jobus* exprimit) Theſauros Divina Sapientia condidit; unde, quoties libet, Nubium, Fulminum & Ventorum materiam depromit. Hinc *Regius Pſaltes*, *Qui educit Ventos de Theſauris ſuis*. In inferiore autem Focum ſeminibus rerum fovendis idoneum, & eorum in vitam productorum conſervationi aptum conſtituit. — Cap. 38. v. 22. Pſ. 135. v. 7. — Duæ Atmoſphæræ Regiones.

Univerſus Aër Hebræis *RAKIANG* *Firmamentum* ac *Expanſum* dicitur. Quæ duæ voces inſignes ejus proprietates innuunt: propter raritatem enim expanſiblis eſt, *h. e.* facilè expanditur; & propter unitatem & continuitatem firmus & fortis eſt. Quapropter valdè expanſus ſe denuò comprimit, & in priſtinam unitatem reſtituit: atque hæc expanſio & compreſſio nomine *Virtutis Elaſticæ* communiter exprimitur, quam innuiſſe videtur Locus *Jobi*, *Num extendiſti cum eo cœlos, qui ſunt fortes, ſicut ſpeculum fuſum*? Quamvis enim, rarus, fluidus & tenuis Aër ſit: ob unitatem tamen & continuitatem impetus ejus commoti prævalidus eſt, ut ex horrendo Tonitrus ſtrepitu & violento ejus impulſu abundè conſtat. — Aëris nomina quid innuunt. — Cap. 37. v. 18. — Virtus Aëris Elaſtica.

Et licet cauſa hujus Elaſticitatis non ita facilè eruatur, veriſimile tamen eſt, eam profluere à ſpiritu Aeris in Nitroſalinam ejus partem agente. Nitrum enim (ut conſtat) violento motu concitatum, cùm robur & pondus ei à fixo quodam Sale accedit, vehementem impulſum cum ſonitu magno producit. Atque hinc eſt, quod *Hippocrates* vult, Aërem externum motum præbere membris, & cum innatis ſpiritibus miſtum eſſe cauſam motus. A vitali certè aurâ Aëris, cum Igne innato & ſpiritibus noſtris commixti, tum primus cordis motus, tum omnes reliqui in corpore proveniunt: Vitalis enim Aër, quâ pollet vi ἐνορμῶντα & Elaſticâ, cordi vim, quâ ſe dilatat & contrahit, & in ſpiritibus vim inſitam exſuſcitat, & novas iis vires, novumque ſanguini — Virtutis Elaſticæ Aëris cauſa.

guini vigorem affundit, quod apprimè convenit cum eo quod prius notavimus, DEUM post formatum corpus hominis inspirâsse in nares ejus spiraculum vitæ.

Observatum est à Clarissimo Viro *Dom. Gardeno*, Assurgente Mercurio in *Barometro* in Augmento Gravitatis *Atmosphæræ*, opacissimum & quasi fumosum fuisse Horizontem, objectaque remota undulantia apparuisse, Vaporesque copiosos ab Aquis & Stagnis elevatos fuisse; Solem verò rubicundum & facilè inspiciendum longè ante Occasum: Mercurio verò depresso, existente *Atmosphæræ* Gravitate minore, nulla ex his visa fuisse: Sed è contrà Montes remoti conspicui, nullaque observabilis in Aëre undulatio, nec ab Aquis Vapores. Constanti observatione quoque descendunt Vapores in Montium cacumina, & caliginosum cœlum est, pluviæque succedunt vel nives, subsidente Mercurio, minore, scilicet existente tùm Aeris gravitate.

Ex Observatione *Georgii Sinclari* Mathematici nostratis, In vertice illius Montis, cui nomen vulgò *Arthuri* sedes, ob id imprimis celebris, quod Civitati *Edinburgi* ob vicinitatem immineat, Mercurialis Cylindri Altitudo reperta est 28 digitorum cum Quadrante; apud Radices autem Montis, 29.

Atque hæc de Aëre; nunc de Vento agamus.

CAPUT V.

De Ventis.

VEntus magno *Hippocrati* ἠέρος ῥεῦμα ἢ χῦμα *Aristoteli*, ἀέρος κίνησις, Aeris impulsus. Utrumque conciliat *Seneca*, dum ait, Quid enim est ventus, nisi aër fluens impetu, aut cursus Aëris concitatior? Quæ Definitio etiam Neotericis placet, ut Ventus sit Motus & agitatio Aëris ab Exhalationibus & Vaporibus producta; Et Vulgo sanè quivis sensibilis Aëris motus Ventus dicitur. Ut autem Aër placidus & compositus Stagno aut Lacui comparatur, ita & violenter agitatus & motus Torrenti aut Fluvio similis est: unde Ventum *Hippocrates* χῦμα appellavit. Et (ut ait *Seneca*) hoc interest inter Aëra & Ventum, quod inter Lacum & Flumen. Et Ventus certè ipsius Aeris fluctus & unda est. Et siquis ad Analogiæ Leges mentis oculum rectà defixerit, is idem quod in Aquæ Elementaris motu, id & in Ventorum concitatione fieri comperiet. Quemadmodum enim Maria varias à Sole, Lunâ atque Igne Subterraneo alterationes subeunt, ita et Venti. Mare Subterraneïs Exhalationibus fœtum intumescit, variosque tumultus in extimâ superficie concitat. Hinc ab Ortu in Occasum, ad Siderum ductum, cursum suum perficit; jam Currentibus innumeris agitatum, & ad varia terrenæ Regionis Littora et Promontoria illisum Circulos affectat; modò contrariis Fluctibus exacerbatum Turbines et Vortices agit. Pari prorsus modo, Halitus in Aëream Regionem, Siderum, aut Ignis Subterraneï virtute sublimati, dum rarefacti majorem locum requirunt, summâ violentiâ circundatum Aërem, nunc in hanc, nunc in illam Aëris partem magno impetu dispellunt, et Ventos, Procellas et Turbines excitant.

Lib. de Flatu, n. 5. — *Nat. Quæst. Lib. 5. c. 1.* — *Ibid. cap. 6.* — *Kirch. Mun. Subt. lib. 4. Sect. 2.*

Ventorum Apothecæ. De Matrice, unde Venti prodeant, non ita constat. Ut enim Sacrosanctus Salvator noster, Spiritus, inquit, ubi vult, spirat: sed nescis unde venit, aut quò vadit. Esse tamen Ἀεροφυλάκια quædam, vel ex loco Regii Vatis apparet, *Qui educit Ventos de thesauris suis*. Et duæ quidem videntur esse Ventorum Apothecæ. Una est in superiori Atmosphæræ Regione; alia est in interiori Terrarum recessu. De primâ non est dubitandum, cùm Radii à Sole primario Motus Instrumento perpetuò emanantes, & per Æthera ad Aëra transmissi illas Exhalationes & Vapores, qui Nubes constituunt, in transitu necessariò moveant, adeòque motum in ipso Aëre concitent, & Ventos producant. De posteriore expressus est locus *Senecæ*, Non tota solido contextu terra in unum usque fundatur, sed multis partibus cava,

Johan. 3. 8. — *Psal. 135. v. 7.* — *Nat. Quæst. Lib. 5. cap. 14.*

----- *Et cæcis suspensa latebris,*

Alicubi habet inania sine humore. Ibi, etiamsi nulla lux discrimen Aëris monstrat, dicam

dicam tamen nubes nebulasque in obscuro consistere. Flumina illic scias licet, nostris paria, sublabi: alia leviter ducta, alia confragosis locis præcipitando sonantia. Quid ergo? Non & illud dabis, esse aliquos & sub terrâ lacus, et quasdam aquas sine exitu stagnare? Quæ si ita sunt, necesse est & illud, Aëra onerari, oneratumque incumbere, et Ventum propulsu suo concitare. Ex illis ergo subterraneis Nubibus sciemus nutriri inter obscura Flatus, qui, cùm tantum virium fecerint. quanto aut terræ obstantia auferant, aut aliquod apertum ad hos Efflatus iter occupent. tunc per hanc cavernam in nostras sedes efferantur.

Materia Ventorum est Aër, vel qualiscunque è Terrâ effluxus: videmus enim agitatum à velocibus et penetrantibus Solis Radiis Aëra, omnia conturbare infra se et circum se sita, eo impetu, turbine, tempestate et sonitu, ut fragore domos quatiat, arbores extirpet, sata convellat, susque deque convolvat converratque maria, et vastos ad cœlum tollat fluctus. Loca quoque, ubi magni Fluvii et multi Lacus, ubi multæ Mineralium et Metallorum Fodinæ (qualis nostra *Scotia* est) quòd plurimas de se fundant Evaporationes, Ventis maximè concitantur, propterea quod Aëris dilatatio et expansio, novæve materiæ accessio motus istos undulantes necessariò accersant. Quid enim aliud Ventus est quàm Atomorum agitatio, lucta et pugna, quâ perturbata locum et situm sibi commodum rursus obtineant. Ventorum materia & vires. Quæ loca Ventis maxime obnoxia. Ventus quid.

Causa Ventorum est, quicquid *Atmosphæræ* Æquilibrium alterat, commodamque partium ejus ad se invicem positionem, adeò ut Aër in unâ parte densior sit quàm in alterâ. Ideoque in Stagnis vel Lacubus, ubi frigus Aërem magis condensat, Vaporesque majori copiâ attolluntur, perpetuò ferè perflat aura quædam. Ventorum causæ.

Natur. Quæst. Lib. 5. Cap. 5. Prima et maximè generalis Ventorum causa est Sol ipse (ut ait *Seneca*) fundens rigentem Aërem, et ex denso coactoque explicans. Hinc enim calore suo multos ex Aquâ & Terrâ Vapores & Halitus educit, sulphureos, salinos, præsertim nitrosos & aqueos, qui vicinum Aërem protrudunt & dilatant. Et sanè, siquis attentè consideret, quantum Aër dilatari possit, ita ut (demonstrante Clarissimo *Boylio*) in millecuplum & amplius spatium citra calorem in *Machinâ Pneumaticâ* dilatetur; is mirari desinet, si Aër Solis fervore adeò dilatatus tantam *Atmosphæræ* mutationem interdum afferat, ac tantus fiat impetus irruentis Aëris in locum penè vacuum. Vehemens quoque Aëris motus Ventum persæpe efficit. Sic Nimbus cadens magnum Ventum excitat. Sæpe Ventus, instar Turbinis, pluviam impellit: & quandoque evenit, ut eam non antecedat, sed comitetur, &, cessante pluviâ, Ventus quoque subsidat. Cùm etiam Nubes se invicem comprimunt, Ventum de se protrudunt: & hinc Venti quidam violentiores pluviam immediatè præcedunt, quod Nubes pluviis gravidæ & nimium oneratæ magis tunc comprimant Aëra. Et ferè semper, cum incrassatur *Atmosphæra*, & ponderosius capitibus nostris incumbit, Ventum sentimus parùm indè distantem, qui, ingruente pluviâ, cessat. Virtus quoque Aëris Elastica, quâ pressus sese restituit, Ventos sæpius immediatè producit. Aër enim, sive à Vaporum aut Nivium incumbentium gravitate, sive ex materiæ redundantiâ, aut aliâ quâcunque causâ constrictus & oppressus subitò se expandit (instar Velleris lanei post compressionem) usque dum ad pristinam dimensionem suam accedat: & dilatatus, explicatus, & quasi remissus & relaxatus, necessariò debet corpora contigua agitare & propellere, quæ ipsum in eas redegerant angustias. Est autem Aër susceptibilis minimarum impressionum, ut patet ex propagatione Sonorum, cùm Campanarum aut Tormentorum majorum strepitus auditur: ea enim tempore imperceptibili Aërem per multa milliaria concutiunt, æquali præsertim existente Medio, per quod Sonus transferatur. Et hinc certè est, quòd Ventorum mutationes ex ascensu & descensu *Hydrargyri* in *Barometro* conjicere possumus, ut disertè explicat *D. Mariotte*, & *Dominus Garden* Theologiæ in Academiâ *Abredoniensi* Professor, Amicus meus ingeniosissimus, rerum Naturalium Scrutator idem probat in eruditâ Epistolâ, quam scripsit ad Dominum *Scugall* in eâdem Academiâ Theologiæ quoque Professorem, de Observationibus suis circa insignes Aëris mutationes, scilicet pleraque circa Ventos Phænomena per Hydrargyri motus in Barometro explicari posse. *Tentamine* de Aëre Epist. sua ad D. Scugall.

Sed præcipua Ventorum causa est Vaporum dilatatio. Hinc Procellæ in Mari & crebriores sunt & magis pertinaces: nam maxima Vaporum copia de Mari erumpit, qui calore aut Solis aut subterraneo, penè ut in *Æolipylis*, cum impetu diffunduntur. His accedit, quòd *Seneca* meminit, Edi è specu Ventos, recessuq; interiore terrarum. Unde, qui in profundioribus laborant Fodinis, ex cœruleo candelæ accensæ colore, Vaporibus & aliis signis, futuras tempestates præsagiunt. Hinc spiritus flatulenti è succis Mineralibus prorumpunt; hinc sæpe, tranquillo Aëre, repentè intumescit Mare, et magno strepitu inclusus spiritus erumpit, ingentis Procellæ velut prænuncius. Nives quoque in Montibus & Gla- Vaporum dilatatio præcipua Ventorum causa.

Glacies exolutæ interdum Ventos generant: neque enim in solam Aquam dissolvuntur. Sæpius accidit, ut Vapores in Ventos difflentur, antequam in Nubes coalescant; tumque eos Ventos tremulus foliorum. imò et arborum motus, Stellarum scintillatio, *Halo* seu *Corona* Lunam cingens imminentes præsagiunt. Interdum quoque evenit, ut flatulentæ Exhalationes in Nubes concrescant. Hinc Nautæ, cùm Nubes conglomeratas circa Horizontem, easque latiores et minùs opacas, sed paulò splendidiores contuentur, augurantur fore ut Ventus ex eâ parte, et plerumque vehemens, brevi oriatur: sive hæc Nubes subjectum Aëra magis premat, sive ex ea constet materiâ, quæ in Ventum facilè dissolvitur.

Quando tranquillum est cælum.

Cùm fervet dies, plerumque tranquillum est cœlum, quòd nimiùm extenuati Halitus Ventum non creent: mediocris enim condensatio ad Ventum requiritur. Hinc Australes Venti sæpius de nocte quàm de die spirant; quod frigore nocturno Halitus in fervidis Regionibus, unde prodeant, nimis extenuati, moderato noctis frigore densentur: atque, eam ob rationem, Vere & Autumno Venti sunt crebriores. Cùm nimium densantur Vapores, in Pluviam abeunt; cùm nimis extenuantur, stagnat Aër. In celsissimis etiam Montibus nostris Venti fiunt.

Ventorum differentiæ.

Apparet itaque Ventos conflari ex subtilibus ac tenuibus quibusdam Vaporibus, qui è terrâ et aquis exhalantur, qui proinde sine dubio tales erunt, qualia sola et aquæ, ex quibus oriuntur; qualia item loca et regiones et unde efflabunt, et quò perflabunt. Quot igitur sunt locorum differentiæ, tot et Ventorum: propter situm enim Regionum & locorum, per quæ Venti ad singulas Regiones accedunt, diversi inter se fiunt, frigidiores, calidiores, humidiores, sicciores, morbosiores, salubriores. Quoniam igitur Mundus in quatuor dividitur partes, & ab his partibus Venti exurgunt, eapropter quatuor erunt Ventorum species; scilicet Ventus Orientalis, Occidentalis, Australis & Borealis: & quicunque inter hos medii existunt, pro appropinquationis ad Cardinem gradu, naturam sapiunt unius aut amborum.

Venti generales & certis locis affixi.

Sunt quoque Venti alii generales, alii certis locis affixi. Generalis est Ventus, qui magno Telluris Tractu per totum ferè annum in Mari spirat: quales in *Zonâ Torridâ*, qui plerumque ab Oriente spirant, qui Venti à Sole sunt, qui eam viam insistit: vegetior enim est de die quàm noctu. In nostris autem Regionibus nulli penè sunt constantes aut Anniversarii Venti. Circa *Æquinoctium* utrumque crebriores sunt Venti, quòd Halitus nec nimiùm extenuentur, ut in Æstate; nec plus satis densentur, ut in Hyeme; sed mediocriter densentur & frigeant. Tunc quoque Sol mediam *Zonæ Torridæ* viam insistens utrinque Vapores magno impetu versus *Polos* protrudat.

Locus, quem percurrunt Venti, videtur esse spatium inter Nubes & Terram intermedium. Regiones singulæ, pro situ & figurâ, Lacuumque, Fluviorum & Maris Æstuariorum copiâ aut paucitate, magis vel minùs Ventis agitantur. Et cùm *Scotia* nostra in medio Mari sita sit, nisi quâ *Angliam* attingit, undique fluctibus circundata; multos quoque habeat Lacus, multos Fluvios, & Rivos; &, undique intercurrentibus Maris Æstuariis, sit veluti in Lacinias discissa, *Regnum Ventorum* dici potest, in quo, per totum annum, imperium suum exerceant. Non quòd Turbines & Ventorum Tempestates in eâ frequentes sint (vix enim in Historiâ traditum est, insigne aliquod damnum Regioni accidisse à Ventis, nisi quòd intempestivi quandoque maturas fruges decutiant) sed quòd eam Aëris tranquillitatem, quæ in aliis Regionibus per multos dies durat, nos vix per unam horam habeamus; quin vel lenis aura Aërem quasi ventilet, vel violentior flatus strepitum excitet horrisonum.

Scotia Regnum Ventorum, quo sensu dici potest.

Venti in Macrocosmo idem, quod Spiritus Animales & Vitales in Microcosmo.

Quod autem Spiritus Animales & Vitales agunt in corpore humano, hoc in Macrocosmo facit Ventorum spirituosa natura. Et quemadmodùm, spiritibus labefactatis & languentibus, varios Morbos patitur homo; ita &, silentibus Ventis, putrescit Aër & corrumpitur.

Aëris *Scotiæ* puritas.

Et quoniam, quæ Exhalationes *Anglis* in Pluvias vertuntur, nobis sæpius in Ventos resolvuntur, quòd nudior & asperior nostra Regio sit, ex quâ sicciores & puriores fiunt Exhalationes, quas frequentissimæ Auræ magis quidem exaltant et depurant: ea ratio mihi videtur, quòd rarò sæviat apud nos Pestis præ vicinis Regionibus; et quòd Sudor Anglicus nunquam ad nostrates pervaserit, purioris et salubrioris Aëris non leve argumentum.

CAPUT

CAPUT VI.

De Anni Tempestatibus.

Ubi de Ventorum affectionibus agitur.

SCotia nostra ad ultimos ferè Septentriones detrusa est, nec arcto Freto à Continente divisa; sed, nisi quâ *Angliam* attingit, undique sævientis *Oceani* injuriis exposita est. Montana Regio, ut plurimùm, est sæpe in Valles subsidens, rarò in Planitiem effusa. Hinc non ita freqnentes Pluviæ apud nos ut in *Angliâ*, quæ magis ad Planitiem vergit, longéque pluribus, iisque grandioribus multò Fluviis scatet. Cœlum ideò nos serenius et minùs caligine densâ obscurum habemus; cœlum quoque, easdem ob causas, inclementius experimur, Hyememque et longiorem et asperiorem, magisque nivosum, ut plurimùm, quàm pluviosum.

Ne tamen arbitreris planè inclemens cœlum nostrum esse: id enim, si non temperatum, tamen nostris corporibus accommodatissimum sentimus. Hic enim Activa Elementa (ex quorum variâ mistione cuncta sublunaria proveniunt) æquis ferè viribus in se mutuò agunt; scilicet Frigus ab *Arctoi Poli* viciniâ, & Calor à Sole & ambientis Maris tepido Vapore. Et, ob circumjecti Maris planam certè vastamque superficiem, largiùs de Solis influxu participat. Et hinc in totâ *Scotiâ*, ad duos ferè menses, Radii Solares totâ ferè nocte conspiciuntur, magnâ apud *Orcades*, *Cathanesiam* & *Rossiam* claritate. Hinc Hyems mitior, nec ita penetrabile Frigus adurit, ut in vicinâ Continente, ubi præ frigoris violentiâ ipsa Maris Æstuaria congelant.

Anni autem Tempestates tales, ut plurimùm, apud nos sunt. Hyems, licet non ita sæva, per quatuor menses durat, à medio scilicet *Novembris* ad medium *Martii*. *Constitutionem* potius *Hyemalem* dicam. Per Hyemem flant maximè *Boreas*, qui Gelu, & *Euro-Boreas*, qui Nives nobis adducit. Illis autem flantibus, Hydrargyrus in Barometro attollitur; sive quòd Aerem & graviorem & densiorem efficiant, sive quod in terram ex alto demissi Aërem inferiorem premant, & ejus Elaterium augeant. Et *Edinburgensibus* quidem *Boreas* siccior Ventus est; dumque is penetrantrior est, observatum est Mercurium ad summitatem ferè Tabulæ æneæ in Barometro ascendisse, longè supra altitudinem quam Æstate, vel siccissimâ Tempestate attingit *Anni Tempestates. Hyems.*

Hyems nostra, ut plurimùm, magis nivosa quàm pluviosa est, intermedio præsertim tempore, scilicet Mensibus *Decembri*, *Januario* & *Februarii* parte. Quandoque tardius cadunt Nives, & tunc per *Februarium* & *Martium* partemque *Aprilis* durant. Longâ autem observatione compertum est Hyemes asperiores multa Nive & Gelu comitatas tum corporibus nostris, tum solo maximè conducibiles esse: Contrà Pluviosas mitioresque (quas *Apertas* vocant) & solo, corporibusque humanis pecorique valdè nocere. *Boreas* enim, qui tunc maximè flat in *Australi* & *Mediterraneâ* parte *Scotiæ*, quibus per terram flat, purus, subtilis & salubris Ventus est, qui licet frigidior & asperior sit, corpora tamen obfirmare & corroborare cernitur: Rheumaticis autem & phthisicis noxius est. *Euro-Boreas* et *Zephyro-Boreas* tunc quoque flant. *Qualis Hyems, & cujus durationis.* *Quæ Hyemes salubriores.*

Ver Mense *Martio* et per initium *Aprilis* sæpe Hyemalem constitutionem redolet, nivosum et asperius quandoque, reliquo tempore temperatum est, nisi quòd tunc frequentius cadant Pluviæ, et Venti violentiores sint. Venti *Eurus*, *Euro-Boreas* et *Euro-Notus* tunc maximè flant. *Ver.*

Æstas nobis temperatissima, à medio *Junii* usque ad medium *Septembris*: neque enim brevior est Æstas, quòd distantiam Solis à nobis longior super Horizontem mora compenset. Neque Solis calore torretur tunc terra, neque aquarum penuriâ reficcatur: sed rore multo, frequentibus imbribus et fontibus perennibus irrigatur. Et calor benignus est, et maturandis frugibus sufficiens, quemque perennes auræ mitigant, et, ob magnam Aëris puritatem et subtilitatem, in Montanâ utpote Regione, eum homini pecorique, ut gratissimum, ita saluberrimum reddunt. Venti, qui tunc magis flant, sunt *Zephyrus*, *Zepeyro-Boreas* et *Zephyro-Notus*. *Æstas.*

Zephyrus Orientali parti *Scotiæ* ad Mare *Germanicum* sitæ, per terram scilicet flans, saluberrimus est. Occidentali parti *Scotiæ* Mari *Atlantico* obversæ humidior et insalubris est.

Autumnus nobis maximè inæqualis est, nunc perpetuis pluviis gravis, nunc caliginoso- *Autumnus.*

ginoſo Aëre inamænus, nunc Ventorum Tempeſtatibus ferox; aliquando primis menſibus Æſtatem ſapit leni & temperato Aëre.

Hac Tempeſtate flant maximè *Auſter*, *Euro-Notus* & *Auſter*, qui humidiores Venti ſunt, qui inferioris Aëris Elaterium imminuunt, unde Hydrargyrus in Barometro deprimitur, quod adventantis pluviæ indicium eſt: tùm enim Aër levior eſt, & minus comprimitur. Cumque Vaporibus ſuſtinendis ſit impar, ſuperiores delabuntur in ſubjectos, & Nubes denſant, quæ tandem in pluvias reſolvuntur. Mare enim pertranſeunt hi Venti, adeoque multis Vaporibus ſunt prægnantes, & citò in pluviam coguntur.

Hac Tempeſtate, ut & medio Vere, Morbi maximè erumpunt, atque per aliquod tempus graſſantur: qui tamen nec ita frequentes, nec ita maligni hìc, ut in vicinis Regionibus ſunt. Propterea enim, quod *Scotia* Montana Regio ſit, Lacubuſque tam marinis quàm aquæ dulcis abundet, frequentes idcirco ſunt Venti, aut Auræ perpetuæ Qui Venti cùm Aëris ſint fluxus, & (ut magno Verulamio placet) *Aëris Scopæ* (eam enim, atque ſimul Aërem everrunt & emundant) purior multò & defæcatior, nec ita aptus eſt putreſcere. Salubrior proinde, & minus morbidus eſt noſter Aër.

Eurus. *Eurus* (ut dictum eſt) Vere per multas Septimanas ſæpe flat. Hic Orientali parti *Scotiæ* marinus Ventus eſt, minuſque ſaluber: intermittentes enim Febres aut progignit in diſpoſitis ad eas, aut reducit. Is tamen Occidentali parti *Scotiæ*, quibus per terram flat, Ventus ſalubrior eſt.

Auſter. *Auſter* ſæpe moleſtus eſt, caliginoſus, ut plurimùm, & nimboſus, quique ingratum & gravem Aëris teporem inducit, quo Humores colliquantur, & homines καρηβαρικοὶ fiunt. Malignæ quandoque Febres tunc graſſantur; &, ſi diutius duraverit conſtitutio Auſtrina, Febres gignuntur Epidemicæ, ex quibus tamen plures convaleſcunt quàm moriuntur, & quæ *Scorbuticam* magis quàm *Peſtilentialem* ſapiunt naturam. Certè *Auſtro* flante, Aër Calore & Humore laxatur Putredinis Parentibus; Stupor & triſtitia homines invadunt.

Aquilo. Sed rarò diu durat *Auſter*, quin *Aquilo* ſupervenit, qui Poros adſtringat, Calorem Nativum contineat, nec facilè eum expirare patiatur. Is vegetiores homines efficit; Humores à putredine, & corpora ab Epidmicis Morbis tuetur. Aliquando tamen deſtillationes acriores & pungentes dolores per corpus excitat, dum inſenſibilium perſpirationem prohibet. Atque hæc de Anni Tempeſtatibus ſufficiant.

CAPUT VII.

De Aquâ in genere.

Aquæ definitio.

AQua eſt Subſtantia quædam corporea, quæ ſuâ natura fluida eſt, liquida & reſolvi facilis. omnis liquationis cauſa in concretis; humida & humectans, & ſummè frigida.

Quid Aqua *Thaleti*.

Aqua (ait *Thales*) valentiſſimum Elementum eſt, hoc fuiſſe primum, ex hoc ſurrexiſſe omnia putat. Ex terreſtri certè ſubſtantiâ producta mundi corpora, ſine aquâ, ſiccitatis ſuæ cauſâ, in pulverem converterentur, niſi illa, veluti mundi hujus gluten & vinculum indiſſolubile, eadem connecteret. Eadem aqua à Solis æſtu ſuâ frigiditate & humiditate defendit, & ab ejus inexhauſtis uberibus univerſa mundi machina neceſſarium ſibi nutrimentum trahit; &, quod nimio perennium ignium æſtu conſumitur, aqueæ humiditatis ſubminiſtratione reficitur & inſtauratur. Quin & quidam opinantur, quòd cœleſte illud infinitæ capacitatis Expanſum æthereum (quod perenni motu cæleſtes Aſtrorum Globi permeant) ſpatium nihil aliud eſt quàm tenuiſſimum, agillimum ſubtiliſſimumque Aqueæ Subſtantiæ effluvium, unde & Hebræi illud *SHAMMAJIM* (*i.e.* ibi Aquæ) indigitandum cenſuere. Ad quod facit, quòd divina ſapientia ineffabili ſpiritus ſui incubitu ante omnia Aquas fœcundaverit, & mox ad Chaoticæ Maſſæ diviſionem perrexerit: Unde primùm Lux educta eſt, & deìn produxit Deus Firmamentum in medio Aquarum. Specialius verò dixit Deus, *Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cæli.* Quod in omnibus animan-

Aqua quàm neceſſarium Elementum.

Kircher. Iter Extat. 2. Dialog. 1.

Gen. 1. 20.

Lib. 1. de Victus ratione. mantibus expressè tenet *Hippocrates*, dum ait, *Omnia animantia, tum homo ipse, ex duobus facultate quidem diversis, usu verò consentientibus, constant, igne* (inquam) *& aquâ.*

Aqua Geocosmi, sive terrestris Globi, non solum peripheriam, sive externam superficiem per Oceanum ambit, sed & interiores penetralium ejus recessus per subterraneos meatus permeat. Et, veluti Mundi Semen & Universi Menstruum, deciduis singulorum, quæ perreptat, corporum qualitatibus & δυνάμεσι (ut exprimit *Hippocrates*) potentiis fœta, ubicunque, pro locorum naturâ, dispositam materiam reperit, eam nunc in Metallum, modò in quandam Mineralium substantiam laboriosâ, at nobilissimâ, coagulatione transmutat.

Et insigne quidem divina bonitatis, sapientiæ & potentiæ specimen præbet Aqua, dum vel universam Telluris superficiem innumeris Fontium Rivorumque scatebris, veluti quibusdam Geocosmici Sanguinis Venarum Ductibus vestit, ornat, rigat & nutrit. Aquæ sunt veluti Telluris Venæ.

Sen Nat. Quæst. Lib. 3. Sect. 15. Hanc autem Venarum appellationem auctoritate suâ sancit insignis *Philosophi Latini* locus, *Placet naturâ regi terram, & quidem ad nostrorum corporum exemplar, in quibus & venæ sunt & arteriæ: illæ sanguinis, hæ spiritus receptacula. In terrâ quoque sunt alia itinera, per quæ aqua; & alia, per quæ spiritus currit: adeoque illam ad similitudinem humanorum corporum natura formavit, ut Majores quoque nostri Aquarum appellaverint Venas.*

Et quoniam in externâ Terræ superficie illis Aquæ Fontibus & Rivis perpetuis rigatæ Plantæ crescunt, Aquâque inde deprompta animalia omnis generis nutriuntur, hinc Veteribus habita est Aqua rerum omnium principium, semen mundi, Menstruum & Fermentum totius Naturæ. Aqua veteribus rerum omnium principium.

Aqua sub amplitudine suâ (ut prius dictum) *Mare, Fontes & Fluvios, Lacus, Aquas Medicatas*, & quæ *Meteora* dicuntur *Aquea* comprehendit. In hocce ergò Naturalis Historiæ *Scotiæ Prodromo* de hisce omnibus ordine agendum. A *Mari* autem incipiemus.

CAPUT VIII.

De Mari Scotico.

MAre quod & in Sacris Literis *TEHOM, i. e.* Abyssus, dicitur, est Immensa illa Aquarum congregatio & collectio, quam Deus tertio Creationis die fecit. Fluviorum & Aquarum per Terram sparsarum receptaculum, imò penu quoddam & thesaurus, è quo postea emergunt & scaturiunt, secundum illud *Salomonis, Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant.* Mare quid. Eccl esiast. Cap. 1. v. 7.

Quamvis autem latum sit Mare, & quâdam expansione (quæ vaga & effrænis esse videtur) effusum; certos tamen Terminos habet, quos non egreditur neque superat Ut enim divinus *Jobus, Terminum præstituit Aquis* (Deus scil.) *dum consummarentur lux cum tenebris.* Quod quidam fieri putant propter incumbentes Mari Nebulas & Caliginem, quæ quasi Fasciis illud comprimunt & coercent, ut longius Aqua effluere non possit, secundum illud *Iobi, Quis cohibuit mare valvis, cum erumperet ut egrederetur ex utero? Cum ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi pannis infantiæ ob volverem. Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia. Et dixi,* Hucusque *venies; & non procedes amplius: & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Alii Arenam ipsam, quæ est in Littore Maris, obstare credunt, quò minus Aqua, quanquam suâ naturâ fluida, longius vagetur & sese diffundat. Illam enim Arenam, tanquam fortissimum obicem, à Deo oppositam esse Mari, & idcirco eam præsertim in littore sparsam esse, secundum illud *Hieremiæ, Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit: & commovebuntur, & non poterunt, & intumescent fluctus ejus, & non transibunt illud.* Mari Termini à Deo constituti. Job. 26. v. 10. Job. 38. v. 8. ad 12. Cap. 5. v. 22.

Mare hoc, quod & *Oceanus* dicitur, continuo tractu universam Tellurem partesque Terrestres ambit, neque ejus superficies per interpositas terras omnino alicubi interrumpitur, sed tantum latior continuitas & liber congressus impeditur. Oceanus.

Ejus aquæ species. Oceani aqua in tres quasi species dividi potest, quæ sint 1. *Oceanus particularis* sive *Maria* 2. *Sinus Maris*. 3. *Freta*.

Oceanus particularis. Sic *Oceanus particularis* ad *Scotiam* est *Oceanus Atlanticus*, *Deucaledonius*, *Germanicus*, *Vergivius*, Hibernicus.

Oceanus *Atlanticus*. *Oceanus Atlanticus* est ea pars Oceani, quæ inter Veteris Orbis Littus Occidentale & Novi Orbis Littus Orientale sita est: quo situ fit, ut in Mari *Scotico* utriusque Orbis Pisces & Aves marinæ reperiantur. Varen. Geograph. Lib. 1.

Sinus Maris. *Sinus Maris* dicitur pars Oceani sive Aqua, quæ inter duas terras ex Oceano vel alio Sinu decurrit, donec ad aliquam terram sistatur.

Fretum. *Fretum* dicitur pars Oceani vel Sinûs Oceani pars inter duas terras angusto tractu decurrens, & duo Maria connectens, sive ab utrâque extremitate cum Mari conjunctus: per quod ex uno Mari in alterum navigatur.

Oceani superficies. Oceani atque omnium liquidorum superficies est rotunda, sphærica; sive est pars superficiei sphæricæ, cujus Centrum idem est quod Telluris totius sive Terræ.

Terra & Aqua ejusdem ferè altitudinis. Oceanus non est majoris altitudinis quàm terræ littora; atque ideò Terra & Aqua ejusdem ferè sunt altitudinis ubique, exceptis Montibus altissimis.

Scotia ab Inundationibus & Aquarum Stagnatione maximè immunis. Hinc, quæ Dei erga nos summa benignitas est, *Scotia* nostra ab Inundationibus Maris & Aquarum Stagnatione immunissima est, quòd ejus Terrarum altitudo â Littoribus versus Mediterranea accrescat, & in Meditullio per totam Insulam, tanquam in Umbilicos assurgat. Hinc quoque necessarius Aquarum in depressiora loca defluxus, quæ suas rursus in Mare, utpote Littori in Planitie æquum projiciunt. Unde pauciora ex nostris Fluminibus navigabilia sunt, quòd Aquæ ex alto defluæ tum velociter currant, tum Alveos minùs profundos habeant.

Salsedo Oceani. Salsedo Maris oritur ex Salis particulis in Aquâ solutis: Sal enim ex aquæ marinæ exhalatione concrescit. Retulit mihi sanè Nauclerus quidam, in summitate Rupis, quæ Mari pleno aquâ tegitur, Mari recedente detegitur, Sal egregium reperiri Rupi adhærens. Est autem ea Rupes in Æstuario *Forthæ* ab Insulâ *Kethâ* paulum versus Ortum remota. Apud nos etiam in Ripis *Riveniis* è regione *Angliæ*, Incolæ coacervando atque Arenam aquâ decoquendo Salem optimum conficiunt.

Illæ autem Salis particulæ Mari admistæ vel sunt Mari ipsi coævæ, vel Fodinæ Salis sunt in Mari dissolutæ: nec dubitari potest, quin in Maris Alveo Montes Salini reperiantur. Aqua Oceani eò minùs salsa est, quò proprior est Polis: contrà eo magis salsa, quò Æquatori vel Zonæ Torridæ magis vicina existit. Hinc præstantius multò Sal conficitur ex aquâ Oceani *Hispanici*, Insularum *Canariarum* et *Viridis Promontorii Africæ*, quàm ex aquâ Oceani *Germanici* et Septentrionalis. Nostrum certe Sal, quod ex aquâ marinâ conficitur, licet ad usum ordinarium in cibis satis aptum sit, non tamen æquè valet ad Piscium et Carnium conservationem diutinam. Id, quale est, tantâ copiâ apud nos conficitur, ut etiam ampli reditus ex eo in vicinas Regiones transportato, sint. Aqua marina non ita facile congelat, quàm aqua dulcis, idque propter Salem, qui congelationi resistit. Nulla pars Maris *Scotici*, quod sciam, congelat.

Motus Maris. Tandem, ut de Motibus Maris agamus, Aqua nullum habet Motum naturalem, præter unum, quo ex altiori loco ad depressiora loca movetur. Et si vicinus locus vel vicinum corpus sit vel æqualis, vel majoris altitudinis quàm superficies Aquæ, tunc Aqua naturaliter quiescit, *h. e.* non movetur, nisi violentâ à causâ pellatur et protrudatur. Et tunc, cùm pars Oceani movetur, totus Oceanus movetur, sive omnes reliquæ etiam partes moventur; sed eò magis, quò parti motæ vicinior unaquæque fuerit. Motus Maris vel est directus, vel Vortex et Gurges, vel Concussio. Directus est, qui versus plagam aliquam tendit. Vortex, cùm aqua in gyrum agitur, et alicubi absorbetur et rejicitur. Motus Concussionis est, cùm tremit. Varen. Geograph. Lib. 1.

Motus directus vel est generalis, qui in omnibus ferè Oceani partibus deprehenditur, et quidem omni tempore; vel proprius et specialis, quo tantùm quædam Oceani partes moventur. Isque duplex est, perpetuus vel Anniversarius: ille qui sine mutatione vel cessatione persistit, hic qui certis mensibus vel diebus in aliquo Mari deprehenditur. Est quoque Motus contingens, qui sine certo ordine modò cessat, modò incipit, cujus causa Ventus est impellens Mare versus plagam Vento oppositam. Generalis Motus Maris duplex est: unus continuus ab Oriente in Occidentem; alter compositus ex duobus contrariis Motibus, qui dicitur *Fluxus* et *Refluxus* Maris, quo Mare certis horis fluit ad Littora et certis horis refluit a Littoribus. Quidam *Accessum*, & *Recessum*; alii *Intumescentiam* & *Detumescentiam* Maris dicunt.

Motus reflexus est vel ex Motu generali, quo Mare ad oppositarum Regionum Littora

tora appellitur, vel Maris ad opposita Littora vi Ventorum refluxione in aliam partem factâ, quos *Currentes* vocant.

Motûs universalis ex Oriente in Occidentem causa est Solis ex Oriente in Occidentem motus, quòd in Zonâ Torridâ fortior & sensibilior sit hic motus: huic enim Zonæ maxima Oceani pars subjicitur, & Sol perpetuò ferè hanc Plagam alicubi normaliter Radiis suis ferit, atque adeò ingentem Aquarum molem quotidie Radiis suis attractam, attenuatamque vel in Aërem, vel in Vapores Nubesque convertit. Hinc necesse est, ut, in consumptarum attractarumque Aquarum locum, aliæ ab Ortu aut ab utroque latere substituantur. Cùm verò hæc Aquarum attractio semper continuetur, effectum hunc Fluxus Maris in Occidentem pariter duraturum videre est. Magnam autem Aquarum copiam Solis virtute ex Oceano attrahi, quotidianæ & copiosissimæ pluviæ iis in Regionibus, quibus Sol Verticalis est, abundè testantur.

Hunc Motum Maris generalem Venti sæpe immutant, imprimis stati illi, quos *Motiones* appellari dicemus. Quoniam enim hi spirant plerique ab Austro & Boreâ, vel ab horum Collateralibus, inde fit, ut Mare, quod propter generalem Motum tendit Versus Occidentem, moveatur versus Plagas Collaterales Occidentis, nempe versus Zephyro-Boream, vel Zephyro-Austrum. Imò generalis Ventus, cùm raro ab ipso Oriente, plerumque à Collateralibus Plagis Orientis spiret, immutat hunc generalem Maris Motum. Multò magis faciunt id Venti Septentrionales in Mari Septentrionali, ubi generalis Motus in paucis Oceani partibus est sensibilis.

Secundus Maris Motus generalis est Maris Fluxus & Refluxus, quo Mare intervallo duodecim horarum cum dimidiâ circiter ad Littora pleraque fluere & ab iis refluere animadvertitur: affluere quidem, cùm Luna accedit ad Meridianum supremum vel imum; refluere, quando Luna recedit à Meridiano versus Occasum et versus Ortum.

Duplex hic Motus est: unus Diurnus, quo Motus Maris Motum Lunæ diurnum sequitur ex Ortu in Occasum, usque ad eum à quo mota fuit locum, spatio ferè viginti quinque horarum; Alter Menstruus, quo defluxus et affluxus Maris sequitur Motum Lunæ proprium contra Signorum successionem, integro Mense Lunari, quo Mare bis paulatim crescendo, ad summum incrementum circiter octo dierum spatio pervenit, et bis Decrementum totidem diebus patitur. Tempore enim Novilunii Mare omnium maximè tumet fervetque usque ad quartum ferè ætatis Lunaris diem inclusivè: nam a quarto usque ad septimum notabiliter Aquæ incipiunt decrescere, ita ut circiter die à Novilunio octavo sint humillimæ usque ad undecimum, et ab hoc usque ad decimum septimum incrementum resumunt; à decimo septimo verò usque ad vigesimum secundum decrescunt, usque ad vigesimum quintum; et hinc usque ad Conjunctionis tempus continua incrementa denuò suscipiunt, durante perpetuò alternâ hac incrementorum decrementorumque vicissitudine.

Existimandum autem est, Æstum hunc reciprocum, seu Fluxum et Refluxum Maris, Quo mare duodecim fere horarum spatio ad eadem littora fluit et refluit, ex priore Motu ab Oriente in Occidentem sic pendere, ut nihil sit nisi ejus affectio aut modus. Nam et in easdem partes, nimirum ab Ortu in Occasum Oceanus movetur, & Æstus ille est tantùm intumescentia et detumescentia Maris. Cùm Aqua ad certum locum majore copiâ fluit, tum *Fluxus* nominatur; deinde cùm ille impetus remittit sese, ac minus Aquæ advehitur, tum *Refluxus* vocatur. Atque hæc intumescentia et detumescentia in patenti et libero Oceano spectari debet, non tantum in ipsis Littoribus: nam in quamcunque partem moveatur Mare, cùm in loca decliviora Aqua profluat, semper ad Littora fertur, neque ex situ locorum, qui varius est et multiplex, judicare possumus in quam partem Oceanus moveatur. Verùm illud est vero proximum, in Fluxu Mare ab Oriente in Occidentem ferri: nam in Zonâ Torridâ longè à Littoribus non alius Oceani motus observatur. In Fretis etiam, quæ ab Oriente in Occidentem diriguntur, Mare intumescit sex horarum spatio: Tum aliquantulùm in eodem statu permanet, nimirum per duodecim unius horæ minuta; Deinde eodem temporis spatio detumescit. Sed continenter ab Oriente in Occidentem delabitur per Freti orificium, nunquam remeat in contrarias partes.

Jam, quæ sit causa hujus intumescentiæ aut detumescentiæ Maris, et cur certis temporibus aut locis ita sit adstricta, ut ferè intra viginti quinque horas Mare ad idem Littus bis accedat, et ab eo bis recedat; Cur in Noviluniis et Pleniluniis longè sit major aut minor, quàm in Quadraturis; Cur Lunæ motum adeò religiosè consequatur; Hæc sanè ab ipsâ Naturâ omnino videntur involuta. Illud tamen omnes penè fatentur, hunc motum à Lunâ pendere, cum tanta sit inter Lunæ et Oceani motum connexio.

Causa intumescentiæ & detumescentiæ Maris.

connexio. Cum enim Luna ad Meridianum nostrum non redeat, nisi post viginti quatuor horas & quinquaginta ferè minuta. Eodem prorsus temporis spatio æstus redit, adeò ut, si hodie Æstus horâ sextâ incipiat, cras post sextam horam, & quinquaginta minuta revertatur. Vix autem tanta inter res naturales occurrit necessitudo, quin una alterius sit causa, Cùm videmus Umbras ad motum Solis loca commutare, illas à Sole projici non dubitamus. Cum igitur Æstus Maris reciprocus cum Lunari motu adeò sit colligatus, vix negare possumus, quin Luna eum motum moderetur, quanquam id nos fugiat, quâ ratione Luna eum Maris motum temperet. Mirandam certè Dei Providentiam venerari decet, quæ tam regulariter Maris Fluctus excitat & excurrere jubet, & eosdem intumescentes rursus coercet, & in suum Alveum revocat, tamque fero Elemento potentissimè imperat. *Libro dicto Philosophia vetus & nova.* Miranda Dei provitia.

Quandò hæc intumescentia major fit. Tempore Æquinoctii Verni & Autumnalis, sive in Vere & Autumno intumescentia major & vehementior est, quàm aliis Anni temporibus; in Solstitiis minima.

In quibus locis nondum deprehensus sit hic Maris Fluxus & Refluxus. In Mari Septentrionali ad *Norvegiam*, & *Groenlandiam* nondum deprehensus est Fluxus & Refluxus, sicut neque in *Pacifici* Maris Boreali littore. Causa nondum satis cognita, nisi dicas illam esse, quòd à Lunæ viâ longè remota sint illa Maria, & simul quod ab Occidente in Orientem & Septentrionem extendantur, præterea multæ Insulæ & procurrentes Terræ impediant.

Magnum est hoc Aquæ incrementum & decrementum in Mari Scotico. In Mari verò *Scotico* magnum est incrementum & decrementum Aquæ in *Fluxu* & *Refluxu*, imò sensibilis est defluxus. An id ob situm Insulæ declivem eveniat, an quòd Insula ab Occidente versus Septentrionem & Ortum magis porrigatur?

Qualis Motus sit Fluxus & Refluxus. Affluxus Maris est violentus nempe impulsus; sed Refluxus est naturalis Aquæ motus, utpote à loco altiori ad depressiorem.

Mirum quoddam de Faucibus ubi Cantiera Cnapdaliæ conjungitur. Mirum est quod de arctis Faucibus refertur, ubi *Cantiera* (*Argatheliensis* Præfecturæ pars) *Cnapdaliæ* conjungitur, quæ vix mille passus explent. Idque spatium nihil aliud quàm Arena est adeò humilis, ut per eam Naviculis traductis Nautæ plerumque navigandi compendium quærant. Illic enim, uno eodemque tempore, ex uno latere Mare fluit, seu accedit; ex opposito autem latere recedit & defluit: suspiciendo certè divinæ potentiæ spectaculo, quæ Maris impotentiæ fræna imponit, ne adversi ejus Fluctus tam brevem humilemque Isthmum perrumpant.

Insignes usus quos præstat Maris Motus. Maris motus multos usus præstat in Universo. Per eum enim Oceanus, continuâ scilicet agitatione, ab omni putredinis pernicie expurgatur; & concitatus Oceanus, & magnâ Aquarum mole aggravatus illisusque in obviam terrestrium Regionum structuram, perque meatuum subterraneorum epistomia transiens perpetuam Aquarum per Universum circulationem efficit, semenque, quod in Aquis latet, per motum potentiùs ad omnium quæ in Terræ meditullio fiunt generationem excitat, ac singulis mixtis ad innumerabilem rerum in Geocosmo varietatem producendam aptè committit. Quin Maris motus vicem supplet Respirationis in Universo: Sicut enim in corporibus nostris *Commercia* sunt *Spiritualia*; ita quoque in profundis vasti Oceani, Nares quasi Mundi constitutæ, per quas, remissi Anhelitus & reducti modo, efflent Maria cum impetu Aquas, quo modo effœtæ Universi vires restaurantur & exuscitantur, unde ejus Accolæ imprimis non parùm afficiuntur.

Specialis Motus Maris varietas. Specialis seu proprii motus Maris, quo nempe una aliqua Oceani pars vel perpetuò & continuò, vel certis mensibus movetur, magna est varietas. Nos aliquot ejusmodi singulares motus in *Scotiâ* & Insulis *Scoticis* commemorabimus. Et imprimis enarranda venit exotica Æstus marini constitutio in *Æbudibus* à D. Roberto *Moravio* Equite aurato, & olim *Regiæ Societatis Londinensis* Præside observata, & ipsius quidem verbis:

Miri Maris Motus in Insulis Scotiæ. *Rei*, inquit, *Nauticæ perutile esset, historiam justam Maris Æstus & motus omnes tam regulares quàm anomalos ubivis occurrentes fusè explicantem condere. Quicquid hucusque de hac re videre contigit, mancum puto, &c. Miræ sunt in quibusdam locis Fluxus & Refluxus alternationes. Ego hic narrabo quod in Insulis Hebridum partim propriis oculis observavi, partim ab Incolis fide dignis didici. Est locus in Freto Insulis minusculis, Rupibus & Syrtibus frequentibus consperso inter majores, vulgò* Eust *&* Herres *Insulas sito. Æstus maximi*, i. e. *tempore Conjunctionis Solis & Lunæ, quo plemmyra fit horâ sextâ, ordinatè procedunt: Fluxus ab oriente in occidentem, sex horarum spatio, sicuti & refluxus ab occidente in orientem perficitur. Hoc duobus diebus ante Plenilunium ejusque oppositum, ac totidem postea, semper sic se habet. Tertio autem die & deinceps longe aliter: toto enim tempore diurno, sive fluat, sive refluat cursus Aquæ semper occidentem versus dirigitur; noctè verò in orientem*

tem vergit. Hoc *ego ipse deprehendi. Sed ferunt insuper Indigenæ, aliud adhuc magis mirum hic accidere: toto scilicet die, dum Sol Signa* Borealia *perlustrat, cursus Aquæ dictos in Occidentem tendere; totâ autem* Hyeme *in contrarium.*

Difficile est tam mirandi effectus causam excogitare, ratio tamen quædam à Sole petenda videtur, cujus certè motus (ut suprà dictum) motûs Maris ab Oriente in Occidentem causa est. Dum ergo Sol propiùs ad Terras hasce accedit, videtur motum versus Occidentem concitare; ast, quando opposita Signa lustrat, tunc fieri potest, absente Maris impulsore Vento, aliâve pressurâ à Sole, Mare quidem, ob situm illius Terræ fundive Maris decliviorem, versus Ortum se movere. Miri hujus motus causa.

Proximo loco adjiciemus ea quæ D. *Matthæus Mackaile* Pharmacopœus Abredoniensis & Artis Spagyricæ peritissimus ex propriâ suâ observatione refert de Currente Æstuum circa *Orcadas*, quæ in hunc modum tradit. In *Faræ* Freto (quod est inter Insulas *Faram* et *Ætham* apud *Orcadas*) Mare movetur in Orientem æstivum, per trium tantùm horarum spatium, dum fluit, et horis novem in Occidentem Hybernum, dum refluit. Hic cursus Æstûs est in medio tantùm Freto, quod mille passuum latitudinem non excedit. De Currente Æstuum circa Orcadas.

In sula quæ *Faræ* proximè adjacet, versus Occidentem æstivum, *Westra* est, quinque circiter milliaria longa, et tria aut quatuor milliaria lata. In latere hujus Insulæ, quod Orientem æstivum spectat, sita est alia exigua Insula, mille passus à Littore distans, quæ non est, in ambitu, quingentorum passuum. Ab his duabus Insulis ad Austrum et Occidentem hybernum navigantibus occurrit *Westræ* Fretum, octo milliaria latum, inter illas & *Pansam* Insulam fluens. Hoc Fretum plerumque transeunt Anglicæ naves, dum *Islandiam* cursu petunt.

Per hoc *Westræ* Fretum Mari se movente ab Occidente in Orientem inter fluendum, non majores sunt Fluctus, quàm in ullo alio Maris loco; et quo die silent Venti, æquè planum est hoc Fretum ac quivis Lacus, licet perpetuò rapidus sit illic Currens in Fluxu et Refluxu Maris. Cæterùm ad extremitatem exiguæ Insulæ suprà memoratæ, quæ Orientem æstivum spectat, quamprimùm Occidentem versus movetur Mare refluendo, Unda quædam se attollere incipit, quæ perpetuò augescit usque ad ἡμιαμπωτιν, *h.e.* donec media Recessûs Maris pars præterierit, et dein decrescit, usque dum aqua omnino detumuerit, quo tempore nihil ejusmodi cernere licet. A latere ingentis hujus Undæ Orientali et Occidentali conspiciuntur minores aliquot Undæ, quæ ad hunc modum gradatim minuuntur. | | | | | | |

Cùm aliquando hoc mihi Fretum in scaphulâ transeundum esset (dies erat tunc decimus *Aprilis* ad horam primam pomeridianam) postquam superatis Orientalibus Undis, mediam illam Vastissimam ascensuri eramus, Unda nobis opposita in eam altitudinem se efferebat, ut Solis aspectum et aliquot Firmamenti graduum supra se nobis adimeret: Unda hæc est circiter ducentos quinquaginta passus longa. Vento aliquo spirante, quo rumpuntur Undarum summitates, nequaquam illàc transire licet. Adeò vehemens est ibi Æstûs Currens, ut neque opus sit Velis neque Remis; sed solo Gubernaculo, quo Cymbæ cursus dirigatur.

Diligenti etiam consideratione dignum est, quod de *Forthæ* Æstuario ad *Alloam* observatur; quod scilicet, ante plenam Maris accretionem, postquam in aliquantum tempus fluxerit, denuò decrescat, idque tamdiu ut notari id possit: & tunc fluxum priùs intermissum repetat, donec Mare ad plenum suum incrementum pervenerit. Atque hoc fortè evenire potest ab impedimento, quod Insulæ & sinuosi Alvei Mæandri aquæ cursui primùm objiciunt. Observandum de *Forthæ* Æstuario ad *Alloam*.

Motus Maris, qui *Concussio* dicitur, provenit à spiritu subterraneo, qui vel Terram, vel ipsam Aquam agitat, vel ebullire facit. Similis intumescentia in Lacu *Lominio* apud nos deprehenditur. Unde provenit Maris Concussio.

Motus Maris Circulares, quos *Vortices* appellamus & *Gurgites*, triplices sunt. Quidam enim Aquam tantùm in Gyrum circumagunt; quidam absorbent, sed non exspuunt; quidam materiam absorptam rejiciunt. Motus Maris Circularis triplices.

Ad Orientalem Insulæ *Sunæ* (quæ Orcadum una est) partem, Æstu ab Oceano *Deucaledonio* seu *Occidentali* fluente, aqua marina horrendum in modum circumgyratur, adeò ut, si grandior Navis in *Gurgites* hos *Sunenses* incidat, Trochi à pueris flagellis agitati adinstar, circumagitur. Hunc motum Maris circularem optimè exprimit Virg. Lib. 1. Æneid. Gurgites *Sunenses.*

F — *Illam*

—— Illam ter fluctus ibidem

Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.

Quo remedio utuntur *Cathanesii* & *Orcadenses* adversus hos Gurgites.

Cathanesiæ verò & *Orcadum* Incolæ talium periculorum gnari, eis obviam eunt, Dolium aliquod vetus vacuum, aut fasciculum straminum colligatum in Gurgitum horum fauces injiciendo; quibus immissis & absorptis, fauces hæ hiantes occluduntur, aqua complanatur, Navesque aut Scaphæ, unà cum Vectoribus, has difficultates exuperant salvæque evadunt. Injecta autem quæ fuerant, tractu longo, milliare unum, aliquando ultrà, subter Fluctus feruntur, rursusque, quasi vomitu, è Maris profunditate ejecta in Freti hujus superficie apparent.

De fundo Maris.

Kircher. Mund. Subter.

Restat nunc, ut de fundo Maris quædam subjiciamus. Fundi Maris varia dispositio est: Ut enim in Terreno Globo ubique ingentia Montium cacumina assurgunt, Valles profundissimæ in alias & alias Valles discriminatæ longissimo spatio in innumeras Regiones deducuntur, Flumina ex Montibus evoluta innumerisque aliis ditata per immensas terrarum ambages sinuosis voluminibus decircinantur; idem intra Mare fieri verosimile est, in quo Insulæ Præcelsis suis verticibus Montes quasi altissimi sunt imo Maris fundo inserti, spatia verò Maris intra Insulas & Insulas Fretorumque submarinorum Gurgustia profundissimæ quasi Valles sunt. Sunt quoquæ Sylvæ submarinæ ex Coralliis similibusque Fruticibus; sunt Prata submarina, in quibus variæ Plantæ crescunt, & videntur quoque esse sui generis Fodinæ, ex quibus Bituminosæ substantiæ, Succinum & Ambra-Grisea proveniunt, quæ è nostro quoque Mari quandoque ejiciuntur. Fundum certè nostri Maris, ut ex *Forthæ* Æstuario patet, in quibusdam locis valdè profundum est, in aliis Rupibus & Insulis scatet, atque adeo valde inæquale est.

Maris *Scotici* fundum.

De Julii Agricolæ vitâ.

Ut capiti de Mari finem imponam, hoc solùm *Taciti* addam, quod *Scotiæ* nostræ apprimè convenit, Nusquam latius dominari Mare, multum Fluminum huc atque illuc ferre: nec littore tenus accrescere aut resorberi, sed influere penitus atque ambire, etiam jugis atque montibus inseri, velut in suo.

CAPUT IX.

De Aquâ dulci:

Ubi de Fontibus, Fluminibus & Lacubus.

Mira Dei benignitas.

Seneca Quæst. Nat. Lib. 3. Sect. 8. & 9.

MAgna *aquæ dulcis* necessitas est, ut haberent & homines, et feræ, et plantæ adeò ipsæ, unde et biberent et irrigarentur. Unde, pro suâ munificentiâ, benignitate et liberalitate, *Deus Op: Max:* multa passim *Hydrophylacia*, seu Aquarum Penuaria et Reconditoria construxit, ex quibus abundè supplerentur. Hinc non solùm in Terræ superficie multi scaturiunt Fontes, Flumina, Rivi, Torrentes et Lacus: sed et quidam existimant, Interiora terrarum abundare aquis dulcibus, nec minus illas stagnare, quàm apud nos Oceanum et sinus ejus: imò eò latius, quò plus terra in altum patet.

Fons, & Puteus.

F*ons* autem est terræ locus, ex quo naturaliter *fluit* successivè, *i. e.* scaturit aqua. Si non emittat aquam, P*uteus* est.

Flumen.

F*lumen* est ejus Fontis Rivus perennis, sed magnâ aquarum mole fluens.

Rivus.

Rivus est, si parva aquarum copia è Fonte fluit.

Torrens.

Torrens est, non continuè, sed per quædam tantùm temporis intervalla, vel anni tempestates fluens, maxime ex nivibus liquefactis, vel pluviâ cadente aquâ abundantior et copiosior: adeoque perennes et perpetuos Fontes non habet Torrens.

Lacus.

Lacus est aquarum consistentium et non fluentium, sed tamen naturaliter illic enascentium, locus et receptaculum.

Scotia plurimos undique Fontes habet, & quosdam in altissimorum etiam Montium summitatibus.

Vide Theatrum *Scotiæ.*

Scotia autem nostra eruptionibus Fontium abundanter irrigatur. Cùm enim montana et inæqualis admodum sit Regio, undique ferè ex Montibus et Collibus Fontes scaturiunt. Et, quod mirum est, in altissimorum etiam Montium cacuminibus Fontes vivi sunt, ut in *Lominio* Monte altissimo Præfecturæ F*ifensis*, Et in *Hoia Orcadum*

Insulâ

Insulâ tres altissimi Montes sunt, qui sublimitate suâ mirandâ navigantibus à Terrâ longissimè adhuc distantibus, cursum quo dirigant rectâ, *Phari* quasi præstantissimi speciem et vicem præbent. In ipso cacumine unius ex hisce tribus Montibus hìc contiguis Fons est ex ipso corde seu fundamento Montis ortus, miræ claritatis, raræ dulcedinis, siti sedandæ convenientissimus, et stupendæ adeò levitatis, ut, siquis potando integrum Dolium de illius aquâ in stomachum trajicere posset, nullatenus se graviorem inde effectum sentiret.

Fons miræ dulcedinis & levitatis.

In Insulâ *Bass*, quæ ingens Rupes videtur, Fons vivus est, et in Insulâ Sancti *Columbi* Puteus est aquæ dulcis. In *Buchaniâ*, propè Castrum de *Slaines*, quod sub ditione est nobilissimi Comitis *Errolliæ* Magni *Conestabularii Scotiæ*, aqua è naturali fornice guttatim destillans statim in lapidum Pyramidas vertitur. Lapis autem, qui ita gignitur, calcarius est et friabilis: nam per calcarii lapidis Mineram defluit aqua, quæ petrificans est, ut mihi relatum est à D. Matthæo *Mackaile* Pharmacopæo *Abredoniensi* et Chymistâ egregio.

Fons Petrificans.

Est etiam alius Fons petrificans in Sylvâ *Hamiltoniâ*. Habeo ex eo lapides quosdam, qui instar Musci putrefacti sunt. Quod insigne documentum est, dari in Macrocosmo, non minùs quàm in Microcosmo, spiritum quendam (seu succum malis) lapidescentem, qui concretiones ejusmodi lapideas producat.

Item alius.

Monachopoli (quod Prædium est propè *Edinburgum*) ut mihi relatum est, Fons est vulgò *The routing Well* dictus, qui Tempestates prædicit, strepitu emisso ex illâ Fontis parte, quæ Cœli cardinem respicit, unde Tempestas oritura est.

Fons tempestates prædicens.

Et mihi quoque relatum est de Fonte ad Occidentale latus Montium *Campsey*, qui agrum *Sterlinensem* à *Leviniâ* Provinciâ dividunt, cujus aqua epota vim inebriandi habeat.

Fons inebriandi vim habens.

Flumina in *Scotiâ* multa sunt. Ex hisce celebriora sunt *Fortha*, *Glotta* & *Taüs*, per multa milliaria navigabilia. *Fortha* olim *Bodotria* Fluminum totius *Scotiæ* nobilissimum & amplissimum, Non procul à *Leimonii* Montis radice oritur, & ab Occasu in Ortum currit, in transitu varios in se Amnes recipiens, sub Urbe *Sterlinensi* Pontem patitur. Inde in tot Mæandros se flectit, ut, cùm terrâ quatuor tantùm milliaria distet à *Sterlino* Urbs *Alloa*, viginti quatuor milliaria Fluminis cursus conficiat. Aspectu, præ argenteo Fluvii nitore, & saturatâ terrarum, quas lambit, viriditate, amœnissimo,

Fluvii. Forthæ descriptio.

Haud aliter Phrygiis ludit Mæander in undis:
Sæpe fluit trepidans, sæpe recurrit aqua.

Dein, laxato Alveo, in aliquot milliarium latitudinem inter *Fifam* & *Lothianam* currit, donec, ad locum *Queensferry* dictum, irrumpentibus utrinque in ejus Alveum Promontoriis in arctius spatium coarctetur, prospiciente ita Incolarum commodis divino Numine, ut ferè semper tutus sit illic Naviculis transitus. Eluctatum demùm ex iis angustiis majorem semper acquirit latitudinem, variis pulcherrimisque Insulis conspersum, donec ad Promontorium S. *Ebbæ*, Mare *Germanicum*, quod illic *Scoticum* dicitur, ingrediatur.

Taüs Fluvius *Cataractam* habet paulò infra Ædes nobilissimi Comitis de *Perth*, quæ *Stobhall* dicuntur. Cùm cursus concitatior est aquæ cadentis, fragor & strepitus per multa milliaria exaudiuntur; alias placido murmure aures delectant.

Cataracta Taï.

Insignes quoque Fluvii sunt, et Salmonum capturâ nobiles *Dona*, *Dea* sive *Deva*, & *Spæa*.

Spæa Fluvius limpidissimus, rapidissimus omnium & secundum *Taüm* maximus, emergit ex Lacu sui nominis in Iugis quæ *Badenacham* & *Abriam* interjacent. Inde per sexaginta milliaria ad Mare decurrit, ut plurimùm, incitato cursu in Ortum æstivum, altis undique Montibus septus Sylvisque coronatus; multis Fluviis, innumeris Torrentibus è Montium præcipitiis auctus fertur, donec intra sex milliaria Mari appropinquaverit. Tum rectà in *Arctum* deflectens, plana & culta secans, Ostia subit, vix ad mille passus Æstum sentiens. Non raro æstivis caloribus, nullis imbribus, flantibus Zephyris, qui Undas impellunt, intumescit.

Spææ descriptio.

Fluvius *Shin* in *Sutherlandiâ* nunquam gelat.

Fluvius nunquam gelans.

In Præfecturâ *Perthensi*, *Ketha* Amnis abruptissimâ suâ Cataractâ celebris est: tanto enim impetu & fragore ruit aqua inter occursantes Scopulos, ut nimiâ sui vehementiâ auditus organum vitiet.

Cataracta Kethana.

Rivulus subterraneus.

In Præfecturâ *Limnuchensi*, à Lacu vulgò *Loch-coat Lough* dicto Rivulus effluens statim sub Monte *Budensi* mergitur, perque cautes irrumpentis murmur aliquando auditur, qui, postquam sub Monte Cuniculos per ducentos plùs minùs passus egit, magno impetu ex Fonte quodam duos tantùm aut tres pedes lato perrumpit; valloque coërcita ejus aqua Rotæ Molendinæ circumagendæ sufficit. Fons, è quo rursus emergit, in declive vergente terrâ interjectâ, præ Lacu valdè depressus est.

Lacus propriè quid.

Lacus propriè & in specie dicitur aquæ copia in aliquâ Mediterraneï loci cavitate, insignis amplitudinis, & tractûs existens, undique terris cincta & mediocrem ad minimum profunditatem obtinens, qui fluvios recipit & emittit.

Stagnum. Palus.

Stagnum dicitur *Lacus* parvus, qui nec recipit nec emittit *Fluvios*.

Palus dicitur aqua in Mediterraneo loco existens, hinc inde extantes et eminentes terras habens, vel etiam terræ immixta.

Stagna in *Scotiâ* varia.

Varia sunt *Stagna* in *Scotiâ*, in locis præsertim editioribus, quæ nec Rivos emittunt, nec recipiunt, aquâ tamen plena; quæ proinde necesse est habeant in fundo scaturigines, quæ aquam iis suppeditent, tantum saltem quantum Solis calor auferat.

Lacus etiam plurimi Fluvios emittentes.

Lacus, qui emittunt Fluvios et Rivos recipiunt, in *Scotiâ* plurimi sunt. *Lacus Taüs Fluvium* emittit *Taum*; sic *Nessus Lacus Nessum Fluvium*; *Levinius* in *Fifâ* Levinum *Amnem*, cursu ab ipso Lacu incitatiore; et *Lominius Lacus Levinum Amnem* in *Leviniâ*; *Lacus Iernus* in Præfecturâ *Perthensi Fluvium Iernam* cursu concitato emittit.

Lacus aliquot singularis naturæ.

Singularis naturæ sunt Lacus sequentes. *Nessus*, cujus aqua semper ferè tepida, nec unquam ita frigida, ut congelet: quin glaciei fragmina in eum asperrimâ hyeme injecta tepore aquarum breviter solvuntur; aliquando de ipso fumus ascendit. An tam mirandi effectus causa sit ignis quidam subterraneus? Neque *Lacus Taus*, neque *Jernus Lacus* congelant. Rarum autem est, quod de *Lacu Myrtoo* in *Gallovidiâ* refertur, cujus una pars hyeme congelat, altera nunquam congelare visa est.

Lacus quidam miri.

Refert D. Georgius *Mackenuzis* Eques, Archivorum publicorum Custos, auditum à se, Lacum quendam exiguum esse in loco dicto *Strath-errick*, in Domini *Lovetii* agris, cujus aqua nunquam tota congelascit (in vehementissimis etiam frigoris morsibus) usque ad *Februarium*: verum, post illud tempus, unius noctis Gelu totam Lacus superficiem Glacie operiet. Quòd si per duas noctes duraverit Gelu, Glaciem efficiet non modicè crassam. De hoc cum integerrimos & maximè sobrios ex Incolis loco illi vicinos (inquit) studiosissimè percontatus essem, a tot testibus comprobatum inveni, ut nullus sit dubitandi locus de rei veritate relictus. Dicit idem se posteà audivisse de duobus aliis Lacubus, quorum alterum ait esse in agris ad se pertinentibus, vulgo dictum *Loch-Monar*, satis spatiosum. qui eundem semper tenorem servat cum Lacu jam memorato; Atque hoc etiam sibi à multis ex propriâ scientiâ comprobatum. Alter (inquit) Lacus in *Straglash* ad locum dictum *Glencanich*, in agris ad *Chisholmum* quendam pertinentibus. Situs est Lacus in solo quodam inter celsissimi Montis cacumina, adeo ut ipsum illud solum sublime satis sit. Lacûs hujus media pars nunquam est sine Glacie, cum maximè etiam fervet æstatis ardor, licet propè ejusdem Ripas regelet. Conspicitur in eo hæc glacies, etiamsi Radii Solares à Montibus in eâ Regione repercussi vehementem calorem excitent, & alii ejusdem Viciniæ Lacus in loco non minus sublimi siti nihil ejusmodi patiantur. Observatu etiam dignum est, quòd in locis Lacui proximè adjacentibus semper vireat gramen, quasi perpetuum ibi Ver esset; idemque gramen pecudes unâ tantùm septimanâ meliùs pascat & pinguiores reddat, quàm ullum aliud gramen id præstare potest.

Rivulus petrificandi vires habens.

Iis quæ jam recensuit hæc etiam addit clarissimus & ingeniosissimus hic Auctor; Quòd scilicet in *Glevelg*, ad locum dictum *Achigniglium*, Rivulus quidam sit, qui ita *Agrifolium* in lapidem subviridem mutat, ut plerumque ex eo *Formas* efficiant ad fundendas plumbeas Glandes Sclopetis inservientes: Fabri etiam illi, qui in Ære operantur, ex eodem conficiant suas *Formas* & *Ollulas Fusorias*, & Mulieres quoque rotundas suas *Verticulas*, quibus *Fusos* cingunt, ùt eò commodius fila deducant à *Penso*. Deinde hanc suam de causâ istiùs mutationis conjecturam proponit. Annon fieri potest, ut diutinâ hujus ligni infusione in aquâ de Montibus descendente, qui fortè *Margâ* abundant, materiâ quæ satis resolvi capax est in minutas particulas, continuâ aquæ collutione; annon (inquam) fieri potest, ut particulæ illæ minutæ sese insinuent in poros *Agrifolii* purgatos, & sic mollem illum Lapidem efficiant? Et quicquid substantiæ ligneæ in durissimâ illâ materiâ reliquum est, cum totum hoc *Margâ* incrustetur, annon ab Ignis actione ita muniri potest? Hæc ille.

In

D. *Andersonus* in tractatu de gelido *Kingorni* Fonte.

Duo Fontes diversissimæ qualitatis.

In Rupe illâ præcelsâ Castri *Britannoduni* duo sunt Fontes, quorum alter ab altero duos aut tres tantùm pedes distat. Superioris (cujus cursus est à Boreâ versus Austrum) aqua valdè salsa est; alterius (cujus cursus ab Austro versus Boream) aqua dulcis est & limpida, quod mirandum satis Naturæ Phænomenon est. Inter duas Rupes quoque, quæ intra Castrum sunt, Lacus est (an Stagnum potius? nam stagnantis aquæ est) 50 Orgyias à Mari distans: unde erumpat, non apparet.

Paludes duplices.

Paludes duplices sunt. Quædam uliginosâ & mixtâ quâdam substantiâ ex aquâ & terrâ constant, ita ut hominum vestigia vix ferant & sustineant. Aliæ parva Stagna, vel Aquarum collectiones hinc inde parvis exstantibus terræ portionibus. Priores nostratibus dicuntur *Flow-Moss;* posteriores *Mires.*

Rarum quid à priori accidens.

Prioris (quæ *Flow-Moss* dicitur) rarum fuit hoc seculo Accidens. In Præfecturâ *Sterlinensi* ingens ejus plaga in tantam altitudinem, immissâ fortuitò aquâ, intumuit (ut *Kinardinus* Toparcha mihi retulit) ut aspectum *Karnoci* a *Kinardiâ* vicinâ auferret, dein rupta atque à priori loco delata terram per integrum ferè milliare *Scoticum* versus *Kinardiam* & *Lethenam* invasit, atque in hunc usque diem eam tegit.

Aquæ necessitas & commoditas magna.

Nunc de usu Aquarum est agendum. Aquæ certè magna necessitas magnaque commoditas est: certum est enim, sine eâ nil crescere, nil vivere posse. Provida igitur Natura largam ejus copiam ubique præbuit. Et cùm Sitis à Calore & Siccitate oriatur, pro eâ sedandâ, Aqua (quæ frigida & humida est) omnibus liquoribus certè præferenda. Et Frigidæ quidem haustus mirum quàm citò Sitim naturalem, ut ut gravem, compescat. Et certè quâdam necessitate impulsa Natura, quam in potu Frigidæ persentiscimus, voluptatem indidit, quò ad ejus usum nos invitaret. Cujus usus vel ex eo necessarius est, ut per totum corpus permeans illud humectaret, & humorem assiduâ evaporatione transpirantem ac decidentem restauraret; cui perficiendo solus Humor, tanquam passiva Qualitas, non sufficit. Quocirca fortiori egebat adminiculo, activâ nempe Qualitate; hæc Frigus est in Potu, non Calor: quòd hic Humorem absumat, Frigus una & usum & voluptatem corpori afferat, ac Humorem è vestigio per corpus universum ita distribuat, ut singulæ partes, prout res earumque natura deposcit, ejus usum experiantur.

Gal lib. 1. de Facult. Medic. Simpl. *Ætius Tetra.* lib. 2. Serm. 1. cap. 72.

Aquæ frigidæ vires.

Aqua autem frigida affatim hausta vires recreat, Naturam Siti inextinguibili oppressam levat, quæ alacrior facta humores optimos utilesque retinens, inutiles per Urinam, Alvum & Sudorem extrudit; æstuantem Calorem demulcet & contemperat, et, ob Oris Ventriculi corrugationem, appetitum ad cibum excitat; Calorem naturalem robustiorem efficit, actiones omnes roborat, ciborum assationem impedit, elixationi autem prodest; Labentes in Lipothymiâ spiritus excitat et extrà revocat, ut meritò de eâ cecinerit *Lucanus.*

Lib. 4.

Discite quàm parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat. Non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus Consule Bacchus:
Non auro, murrhaque bibunt: sed gurgite puro
Vita redit. Satis est populis fluviusque Ceresque.

Sen. Epist.

Patinus in Thei.

Et inter Philosophos *Epicurus* dixerit, Da mihi polentam et aquam, et cum Jove ipso de felicitate contenderim. Certè, si vis mente & corpore acutiùs cernere, si vis sapere omnemque stultitiæ mixturam effugere, bibas aquam sapientiæ fomitem. Nutrit illa, coctionem juvat, vividos facit sensus, acre judicium, limpidum & aptum studiis ingenium; adeóque ut animantibus, imò & viventibus omnibus, sic cujuslibet ætatis, sexus & temperamenti hominibus ἀρεστά.

Lib. de Aere, Aquis & Locis Sect. 8.

Quæ sit aqua bonæ notæ.

Videndum nunc est, quænam aqua maximè probanda sit & *Hippocrates* quidem ita sentit. Ἔπειτα τὰ ὕδατα ὁκόσα πρὸς τὰς τοῦ ἡλίου ἀνατολάς ἐστι, ταῦτα λαμπρά τε εἶναι ἀνάγκη, καὶ εὐώδεα, καὶ μαλακά, καὶ ἐρατεινὰ ἐγγίνεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ πόλει. ὁ γὰρ ἥλιος κωλύει ἀνίσχων καὶ καταλάμπων h. e. *Deinde aquas, quæ ad Solis ortus sunt, omnes splendidas esse necesse est, & odoratas & molles, & amabiles oriri in hâc Civitate. Sol enim emergens ac illustrans ipsas castigat.* Et infrà

Sect. 14.

Ἄριστα δὲ ὁκόσα ἐκ μετεώρων χωρίων ῥέει καὶ λόφων γεηρῶν *Optimæ verò sunt, quæ ex sublimibus locis ac terreis collibus fluunt.* Hæ enim & dulces sunt, & albæ, et vinum modicum ferre possunt; et hyeme calidæ fiunt, æstate verò frigidæ. Aqua optima est, quæ pellucida est et limpida; quam gustus judicat neque salsam, neque dulcem; nec amaram, nec acrem; sed insipidam omnique peregrino sapore privatam; quæ fœtidi nil oleat, nec

putrida sit, nec gustu abominabilis; quam visus turbidam non judicet, sed pellucidam & tenuem, id quod eam à purissimo Aëre elaboratam evincit. Ea enim facilè distribuitur, incalescit minimo negotio, citòque refrigeratur. Adhæc, ceu Aëre refertissima, levis admodùm est; eò melior, si contra Orientem fluat, per loca pura, non cœnosa, dummodo Aquilonem attingat, rapidi ac velocis cursus per Alveos calculis minutis & purissimâ arenâ refertos. Aquæ quoque bonæ nota est, carnes & legumina celeriter coquere & smegmati facilè immisceri. Præferenda autem semper est Aqua Fontana, cui proximè accedit Aqua ex Puteïs; tertio loco Aqua Fluvialis, modò non turbida, aut inquinamento aliquo Minerali infecta. Aquas certè omni ex parte sinceras in *Scotiâ* Mineralibus abundante haud passim invenias; magna enim est Glebarum, quas transeunt, varietas: Quapropter Hydropotas decet accuratum aquarum examen instituere, ne damnum sibi accersant. Ex *Hippocrate* autem, quæcunque palustres sunt & stabiles ac Lacustres, eas necesse est æstate esse calidas ac crassas & olentes. Quùm enim non defluant, sed aqua pluvia semper nova inferatur, & Sol urat, necesse est ipsas decolores esse & pravas & biliosas; hyeme verò glaciatas & frigidas, ac turbatas præ Nive & Glacie, ut pituitosissimæ & raucosissimæ existant: Bibentibus autem splenes semper sunt magni ac pleni, & ventres duri, tenues & calidi, &c. Secundo verò loco eæ, quarum Fontes è Petris scaturiunt (duras enim esse necesse est) aut isthic ubi calidæ aquæ existunt, aut ferrum nascitur, aut æs, aut argentum, aut aurum, aut sulphur, aut alumen, aut bitumen, aut nitrum: hæc enim omnia præ Caloris violentiâ nascuntur. Non utique ex hujusmodi terrâ aquæ bonæ prodeunt; sed duræ & æstuosæ, quæ & difficulter meiuntur, & ad Alvi egestionem contrariæ sunt. Inservire quidem possunt quædam ex iis ad morbos sanandos, sed ad communem potum aptæ non sunt.

[Margin: Aquarum quæ electio.] [Margin: Ibid. Sect. 10.] [Margin: Sect. 13.]

CAPUT X.

De Aquis Medicatis.

[Margin: Telluris interioris corpus heterogeneum.]

Telluris interioris corpus homogeneüm non est, sed ex substantiis diversæ admodùm naturæ compositum, Inter quæ varia Salia variique Succi sunt. Dum ergo Aquæ Terræ meatus perreptant, diversas illæ vires induunt, pro diversâ constitutione terrestrium partium, quas in itinere suo subterrestri lambunt. Quandocunque enim Cavernas sale, vitriolo, sulphure, bitumine, alumine, similibusque Mineralibus refertas pertransit Aqua, certum est ejus Mineralis qualitate, cujus locus vi suâ nativâ ferax est, tinctum iri. Hinc ubique tanta Aquarum supradictorum Salium Mineraliumque virtute imbutarum varietas passim spectatur. Facilè enim concipi potest, quòd prima Metallorum exordia, quæ Vaporum specie lapidibus adhærescunt, cum Aquæ Vaporibus aut Rivulis etiam in Terrâ manantibus misceri possunt, cùm molliora sint; & Salia quidem in Aquâ solvi, reliqua, quoad minimas suas partes arctè conjungi possunt; atque ita, pro suâ indole, acidam, amaram, salsam, adstringentemve qualitatem Aquæ communicare queunt. Unde Aquæ Minerales aliæ sunt acidæ, aliæ salsæ; quædam amaræ, quædam acerbi saporis cum astrictione quâdam. Quas autem ferrum aut vitriolum imprægnat Aquas, illæ colorem ex rubro in atrum colorem degenerante Gallæ infusione induunt.

[Margin: Fons S. *Catharinæ*, cum ejus usu.]

Nos Aquas Medicatas, quæ in *Scotiâ* nostrâ celebriores sunt, enumerabimus. Inter illas agmen ducit Fons Sanctæ *Catharinæ*, qui duobus milliaribus ab *Edinburgo* ad Austrum scaturit, cui oleï nigri guttæ innatant totâ superficie. Ejus usus est, non solùm ad cutem molliendam & tollendam scabritiem; sed etiam experientiâ compertum est, bituminosum ejus liquorem ad dolores à causâ frigidâ valere, roburque & vigorem languentibus membris procurare, si frequentiùs eo calefacto inungantur. Dicitur vulgò hic Fons *the Oily Well*.

[Margin: Fontes Moffetenses.] [Margin: Fons Moffet. Matth. Mackaile.]

Proximè considerandi veniunt *Fontes Moffetenses*, (bini enim sunt) siti in Rupeculæ cujusdam superficie à *Moffeto* Villâ, Septentrionem versus, per mille passus distantis. Inferior & major per duos vel tres pedes; superior autem per septem vel octo à præcipitio (per quod in Rivulum præterlabentem descendunt aquæ) distat. Superioris aqua

aqua per lapides albicantes & cryſtallinos; inferioris autem per nigricantes (Antimonii Marcaſitæ non multùm abſimiles) ſcatet. Fontis autem odor ſimillimus eſt odori fœcum pulveris pyrii in Tormentis uſitatiſſimis remanentium. Aqua Fontium argentum nigro colore inficit. In Fonte ſuperiore lapidibus albis adnaſcitur materia Antimonii ſulphuri putido rubicundè flaveſcenti ſimilis. Fontis inferioris lapides Antimonii colorem referunt, eorumque quidam materiam continent quaſi metallicam, & (ut Antimonium) ſcintillantem. Quà Fontis inferioris aqua in Rivulum deſcendit, Rupibus adnaſcitur materia albicans & ſalina (forſan nitroſa) in quâ reſidet aquæ virtus diuretica. Habent hæ aquæ vim quoque alvum ſolvendi & vomitum ciendi.

Horum Fontium multæ prædicantur virtutes; quòd, ſcilicet multùm valeant adverſus dolores Colicos & Nephriticos, & quòd Viſcerum obſtructiones reſerent potenter. Externus quoque uſus in ulceribus, juncturarum doloribus aliiſque morbis externis commendatur. Menſibus autem æſtivis & autumnalibus, cùm ſiccitas maxima terram occupat, magis ſuccedit eorum uſus; vernis & hybernis diebus virtus, pluviâ admiſtâ, debilitatur & vitiatur. Edidit de hiſce Tractatum D. *Matthæus Mackaile* Pharmacopœus inſignis. Fontium Moffetenſium virtutes.

Conſimilis facultatis ſunt aquæ Fontis apud Ædem ſacram Sancti *Mahomi*, qui iiſdem dicitur imbutus qualitatibus, quibus Fons *Moffetenſis*, ſed quæ non adeò fortiter operentur. Fons *S. Mahomi.*

Idem aſſeritur de Fonte nuper detecto apud Prædium de *Halyards*, ad ſextum ab Urbe *Edinburgenâ* lapidem. Fons apud *Halyards.*

Fons *Kinghornenſis* olim admodùm celebris, cujus aqua ex ipſis Rupis commiſſuris erumpit limpidiſſima & frigidiſſima, quæque citiſſimè alvum permeat. Egregii uſus ad appetitum deperditum reſtaurandum, multúmque, aduerſus Renum ab arenis & calculis obſtructiones, indeque natos dolores Nephriticos commendatur. Externus ejus uſus valet multùm in lippitudine & prurituoculorum, & adverſus faciei rubores cum puſtulis. Ex eâdem Rupe exudat viſcidus quidam Liquor, albicans, qui Gelatinæ inſtar eſt: Hic eximium præbet Coſmeticum. Vires autem ejus videntur à Nitro & Cryſtallo provenire; multum certè Cryſtalli in vicinis locis reperitur: De hoc Fonte ſcripſit D. *Anderſonus* olim Medicus *Edinburgenſis*. Fons *Kingornenſis.* D. Anderſon. Tract. cui titulus, *The Cold Spring of Kinghorn.*

Fons *Arthrey* ad duo milliaria ab Urbe *Sterlino* verſus Septentrionem diſtans. Ex Monte, ubi Æris Fodina eſt, profluit. Æris illa Minera Argenti quoque & Auri particeps eſt. Aqua frigidiſſima eſt, &, cùm Mineralium, per quæ fluit, viribus tincta ſit ad varios externos affectus utilis eſſe poteſt. Fons *Arthrey.*

Aquæ ferratæ & vitriolatæ apud nos variæ ſunt: Ex quibus celebriores ſunt hæ; Fons apud *Peterhead* in Præfecturâ *Abredonienſi*, cujus aquæ vires prædicantur adverſus obſtructiones viſcerum & Nephriticos & Colicos dolores. De eo librum ſcripſit Dominus *Moor* Medicus *Abredonienſis*, &, dum viveret, ibi Medicinæ Profeſſor. Præcipuas ille partes Vitriolo, quo Fons imprægnatur, tribuit. Aquæ ferratæ & vitriolatæ. Fons apud *Peterhead.*

Conſimilium virium eſt Fons apud *Abredoniam* de quo Tractatum ſcripſit eruditiſſimus Vir *Guilelmus Barclaius* Medicinæ Doctor et Practicus *Abredonienſis*, qui Virtutes ejus à Ferro & Vitriolo deducit, per quorum Mineras pertranſit. Comperitur multùm conducere Hydropicis, & Nephriticis & Colicis doloribus laborantibus. Fons *Abredonienſis.* Gul. Barclaii Callirhoe.

Celebris quoque Fons eſt apud Villam, quæ dicitur *Novæ Molendinæ* in Plagâ *Scotiæ* Occidentali, cujus aqua Ferri & Vitrioli Mineris tincta cenſetur. Ad affectus Hypochondriacos & Scorbuticos commendatur. Fons apud *Novas Molendinas.*

Et procul omni dubio multi alii Fontes Medicati in *Scotiâ* ſunt, licet nondum divulgata ſit eorum virtus. In omnibus enim *Scotiæ* Provinciis Mineralia & Metalla reperiuntur, quorum partes magis volatiles & ſpiritus aquæ perfluenti intimè commiſcentur, vireſque eis, pro variâ ſuâ indole communicant. Atque hæ aquæ facilè ſuam naturam fatentur deſtillatione, vel Gallarum admiſtione, aliuſve rei, quæ Liquori mutationem σημαντικὴν afferat. Præter hos multi alii in *Scotia* Fontes Medicati.

Thermæ autem nullæ (quod ſciam) apud nos hactenus detectæ ſunt. Noſtrates enim, quibus ejuſmodi Aquis calidis & Balneis opus eſt, *Bathonienſes* inviſunt. In affectibus tamen frigidis illarum defectum aliquomodo ſupplere poteſt externus Aquarum *Moffetenſium* & Olei, quod Aquæ Fontis Sanctæ *Katharinæ* innatat, in Balneis & Fomentis uſus. Nullæ in *Scotia* Thermæ. Quomodo hic defectus ſuppleri poteſt.

CAPUT XI.

De Meteoris Aqueis.

Ros. EX *Meteoris Aqueis* Ros, pluvia, Nix & Grando considerands nobis veniunt. *Ros* autem Vapor est nocturno frigore concretus: insensibiles enim Aquæ particulæ, tranquillo maximè & sereno cœlo, herbarum foliis adhæresсunt, & collectæ fiunt sensibiles. Acrioribus corpusculis Ros abundat: hinc Segetum Rubigo, cùm Ros Spicâ exceptus ardore Solis putrescit. Fieri etiam potest, ut Nitrum subtilissimum in Rore contineatur: unde Insectorum procreationi multùm confert. Vere & Autumno Ros est uberior: nimio enim Solis ardore humor consumitur, Hyeme parùm humoris evehitur. Ros Aquas omnes reliquas subtilitate, adeoque et penetratione antecellit, constans Liquore volatiliori Saléque acriori. Præfertur, *Majo* mense qui decidit. *Philosophia vetus & nova.*

Pruina. *Pruina* est Ros quidam acerrimo frigore congelatus: hac cuniculos brevi saginari volunt, quòd, instar Roris, sit nitrosa et dulcis. Pruinæ autem *Scoticæ* olim celebres fuere: harum *Claudianus* meminit, *De quarto Honorii Consulatu.*

Ille Caledoniis posuit qui castra pruinis.

Crebræ enim uliginosis locis, Lacubus et Fluviis, ipsoque Mari, à quo nulla domus toto regno sexaginta milliaribus abest, Exhalationes eductæ Pruinas faciunt.

Filamenta. Quæ Autumno *Filamenta*, instar Telæ Araneæ, volitant, et *Capillitium Veneris* vocant, nihil videntur esse præter Nebularum reliquias calore Solis exsiccatas.

Pluvia. *Pluvia* ex Vaporum concretione, ferè ut in Aquæ destillatione cernimus, generatur: sublati enim Vapores in sublimem Aërem frigore densantur et in guttulas abeunt primùm insensibiles; sed inter cadendum primùm augentur, dum aliæ aliis consociantur, atque eò majores sunt, quò ex sublimiori loco delabuntur. Mediâ Æstate uberrimi Vapores attolluntur, qui sæpe hîc, propter Ventos frigidos, in densissimam Pluviam coguntur; &, quòd Nubes tunc sublimiores, hinc Guttæ majores cadunt. Hyeme autem vel statim Vapor etiam in infimâ Aëris Regione concrescit, hinc minutæ Guttulæ; vel, si altius ascendunt, in Nivem abeunt. Vere et Autumno calor est moderatus, magna quoque diurni æstus et nocturni frigoris inæqualitas: hinc pluviæ uberiores.

Quando Nubes pluviam fundunt. Nubes Pluviam fundunt, dum densantur. Eæ autem à Vaporum ascendentium copiâ densantur, tum a Vento Australi & Orientali, qui nobis hîc à Mari spirat, quod majorum Vaporum copiam suppeditat; interdum etiam ab oppositis Ventis Vapor constringitur. Altissimæ Nubes in Nivem potiùs quàm in Pluviam concrescunt: cumque in subjectis Vallibus pluit, eodem tempore in præcelsis Montium jugis ningit.

Pluviæ signum ex Barometro. Certissimum futuræ Pluviæ signum ex Barometro colligitur, cùm magis in eo descendit Hydrargyrus.

Quibusdam Aqua pluvia in potu commendatur. Aqua pluvia quibusdam in potu commendatur, præsertim Verna aut Æstiva, Meridie delata, utpote cœteris levior, pura & Radiis Solaribus excocta. Sed in ejus examine, Plagæ, unde oritur, ratio habenda: nam loci & cœli impuritatum participat, in locis quæ bono Solo & cœlo salubri fruuntur. Aqua pluvia, utpote pura & defæcata, commodè etiam cruda in potu usurpatur; sed meliùs destillata.

Scotia raro à Pluviis læditur. *Scotia*, cùm maximam partem sit montana & siccior, rarò à Pluviis læditur, nisi sint loca quædam uliginosa in plano sita, è quibus Aqua descensum non habeat.

Nix. *Nix* autem quædam Vaporis spuma est frigore concreta. Verisimile certè est, quòd Aëre vel spiritu quodam tepidiore turgeant innumerabiles Bullæ quæ Nivem componunt. Unde, cùm Nix imminet, frigus Aëris non mediocriter temperatur, ac plerumque caput gravedine laborat, & Destillationes Cerebri excitantur: quod *Fromundus* inde esse vult, quod spiritus quidam tepentes ac Nivium Prodromi deorsum exprimuntur. Ut ut sit, flocci Nivis non decidunt, nisi Vaporum filamenta frigore conglaciata in unum veluti globum plura conspirent; nec coeunt, nisi extrema veluti fila calore modico liquata floccum reddant et densiorem et graviorem. Quod si illi Globuli, priusquam terram attingant, calore solvuntur, non Nix ipsa, sed pluvia quædam frigidior delabitur. Sed ubi inter cadendum flocculi calore liquantur, atque iterum frigore concre-

concrescunt, Grandinem præbent. Nix porrò in loco sublimiore quàm Pluvia generatur, cùm excelsorum Montium juga Nive perpetuâ obducantur, quæ nullâ Pluviâ solvitur: certè quorundam etiam ex Montibus nostris juga Nive semper obtecta sunt. Mollis est Nix, quia ex tenuissimis compingitur Atomis. Frigus aliquantulùm remittitur, cùm Nix imminet, quia Nubes Nive prægnans coarctat Aërem Terræ finitimum atque Halitus è Terrâ erumpentes repercutit, qui Calorem augent. Postquàm verò Nix delapsa est, tum Aër magis tepet: vel quia Sol Radios priùs nubilo oppressos jam liberius vibrat; vel quod nubes antè pendula frigore subjectum Aërem infestabat. Non autem prætereundum est, quod Nix stellatâ plerumque formâ decidat. Hîc sanè dicendum elucere æternam illam Sapientiam, quæ in Orbe terrarum ludens, ut intra Terræ viscera figuras hominum, piscium & alia id genus ex saxeâ materiâ conformat; sic supra Terram varia compingit ordinatissimis figuris. An rerum omnium naturalium ut peculiaria sunt semina, ita peculiares figuræ? Atque adeò, ut animalia, ut plantæ, ut lapides non nisi certis delineantur formis, sic delineantur cœteræ res seminum suorum necessitate, ut proinde possit Nix quoque ratione illâ sibi propriâ concrescendo figurari? In Aquâ autem etiam gelidâ Nix facilè solvitur, non ob tenuitatem modò pellicularum suarum, sed maximè etiam ex solutione nitrosi Salis, quod & causa frigoris sit & compactionis proinde sive rigoris Bullularum. Et ideo Nivalis Aqua (etiamsi calefacta fuerit) in potu noxia est, quòd retineat semper complura corpuscula Halinitri, quæ meatus interaneos occupantia spirituum motionem inhibeant, effectúmque frigetactionis proinde præstantia calori nativo officiant.

Figura Nivis.

Gassendus de Meteoris.

Sed illud observandum est, quod habet *Plinius*, quòd *Vota Arborum Frugumque communia sint, Nives diutinas sedere. Causa, non solum quia animam terræ evanescentem exhalatione includunt & comprimunt, retròque agunt in vires frugum atque radices: verùm quòd & liquorem sensim præbent, purum prætereà levissimumque, quando Nix aquarum cœlestium spuma est. Ergo humor ex his non universus ingurgitans diluensque, sed quomodò sititur destillans, velut ex ubere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoque illo modo fermentescit & succi plena ac lactescentibus satis non effœta, cùm tempus aperit, tepidis arridet horis.*

Nat. Hist. Lib. 17. Cap. 2.

Nives diu sedentes & sensim liquescentes multùm conducunt ad terrarum proventum.

Illud certè, quod in Nive nitrosum est, sensim terræ communicatum, constanti Agricolarum nostrorum observatione, ad proventum facit. Restat ut de Grandine pauca adjiciamus.

Grando est Gutta Pluviæ acerrimo frigore congelata: hinc perspicuitatem & rotunditatem suam obtinet. Verùm, ubi Nivem jam liquescentem Ventus frigidior corripit, ac multos flocculos in unum colligit, tum Grando & maxima & polygonia præceps ruit. Æstate frequentior est: nam Hyeme non satis est caloris, ut is ad Nubes usque sublimiores perveniat. Inferiores quidem attingit, sed citiùs Nix soluta decidit, quàm congelari frigore iterum queat. Congelatur autem Grando in mediâ Aeris Regione, ubi frigus intensissimum regnat. Dum autem in Historiis legitur *pluisse lapidibus*, non videntur alii lapides intelligendi quàm Grandinei, ejusce magnitudinis, & ex eâ usque altitudine tantaque proinde vehementiâ decidui, ut stragem aliquam insignem memorabilemque edere potuerint. In nostrâ certè *Scotiâ* observati sunt cecidisse quandoque miræ magnitudinis, qui (ut à viris fide dignis habui) tres aut quatuor pollices in ambitu haberent, à quibus Rustici, qui sub Dio tunc erant, insigniter læsi fuerant.

Grando quid, & Cur Æstate frequentior quàm Hyeme.

Ubi congelatur.

Quid per Lapidum imbres in Historiis intelligendum.

CAPUT XII.

De locis Scotiæ.

ET

Primò de Montibus.

Terra quid.

TErra siccior, crassior solidiorque Mundi Globus est, humano generi ad inhabitandum à Deo destinatus, omnibus quæ desiderari possunt rebus ad bene beateq; vivendum necessariis instructus, & in medio Universi constitutus, ut ab omnibus mundi corporibus Astrorumque Globis undique illuminari, supernis influxibus fœcundari & in Generationum omni-

Ejus situs commodissimus.

omnigenarum fœtus animari possit, Aquarum diffusione totus circundatus, ne ullibi tam necessarium deesset Elementum. In eo Montes Aquarum diffusioni, veluti Repagula quædam, oppositi, tum ad retinendam Fluctuum contumaciam, tum ad eundem perpetuâ humoris nunquam deficientis copiâ irrigandum. In eo innumeri perfossi Cuniculi Cavernæque exculptæ, veluti *Naturæ Officinæ*, quâ ignibus, quâ aquis refertæ, ad varios Naturæ effectus exhibendos; ut quæ *Vulcanus* in vastâ Culinâ longo labore decoxit Naturæ Nutrimenta in abditis Antrorum Receptaculis per Canaliculos, veluti per magni Corporis Venas, omnibus & singulis partibus aptè distribuerentur. Ex quâ admirandâ distributione, uti innumerarum rerum, tum intra terrenæ molis viscera, tum in externâ ejusdem superficie varietas nascitur; ita pulcherrima rerum latifundia in uberrimis Metallorum promis condis, & inexhausta pretiosorum lapidum penuaria, tum ad vitæ oblectationem, tum ad necessarium humani generis usum, prodierunt. In extimâ verò superficie immensa Sylvarum Viridaria Montium jugis, veluti Turribus quibusdam, discreta, latè patentes Camporum Paradisi, Arborum, Plantarum, Florum Fructuumque omnis generis copiâ luxuriantes innumerisque Fontium, Fluviorumque sinuosis voluminibus irrigatæ emerserunt. *Kirch. Mund. Subter.*

Terra firma & immobilis. Hic Orbis terrarum Globus mirandâ Dei manu fundatus, nullâ licet basium mole, nullo substructionum fulcimento subsistat, suis tamen libratus momentis totus immobilis hæret ævo, ita divinæ virtutis efficaciâ confirmatus, ut nullum sit tantæ potentiæ robur, nulla tanta furentium Ventorum rabies, nullus Maris Fluctuumque tumultuantium impetus tantus sit, qui eum vel hilum, non dicam à sede suâ dimovere, sed ne quoad minimam quidem partem eam loco movere queat. Ita enim, pro immensâ suâ sapientiâ & potentiâ, cunctos Mundi Globos pondere, numero et mensurâ ad se invicem temperavit immobilesque stabilivit *Deus Opt: Max:* ut nullo, nisi ejus ipsius, impetu deturbentur. Hinc divinus P*saltes*,

— Stat nullo mobilis ævo
Terra, super solidæ nitens fundamina molis, Ps. 104.
Pollenti stabilita manu. —

Nos autem jam de Terrâ & Solo *Scotiæ* acturi de Montibus, Planitiebus, Vallibus, Fodinis Cryptisque ea udituri sumus, quæ ad Operis, quod in manibus est, complementum necessaria sunt.

Scotia tota ferè Montana. *Scotia* nostra, ut ex singularum Regionum Tabulis patet, tota ferè Montana dici potest, undique Montibus elata, aut Collibus tumens: in Mediterraneis locis altissima, versus Littus depressior; paucis tantùm à Littore milliaribus se in exactam Planitiem, idque quibusdam tantùm in locis, complanat. In Mediterraneis rarò perfectæ Planities sunt, plerumque cum declivitate quâdam sunt. Ferè omnibus Montibus Valles infunduntur, quæ ex utrâque parte in cavum, pro Fluvii Amnisve Alveo, declinant. In Montibus autem, Vallibus & Collibus perpetua ferè viriditas est, nisi quâ Mineralibus Metallisque scatent, ubi squalida sunt, confragosa nigrâque Ericâ tecta; aliis in locis, præ Soli bonitate, pascuis & Segetibus commodissima. Atl. sta Pars.

Mons, Promontorium & Scopuli. Est autem Mons pars Terræ ad insignem altitudinem pertingens, quæ, si minor, Collis dicitur & Clivus. Promontorium autem dicitur Mons in mare procurrens. Scopuli dicuntur partes extantes in Mari vel etiam Petris.

Tam Montes quàm Colles vel sunt parvo circumscripti intervallo, vel longo tractu se extendunt & progrediuntur.

Montes & Colles. Montes parvo intervallo circumscripti quidam singulares sunt qui nostratibus *a Law* dicuntur, quales varii per *Scotiam* universam, ut *Northberwick*-Law, *Drumpender*-Law, *Largo*-Law, *Dundee*-Law: plures quasi simul glomerati, qui, cum Montes, proprio nomine non explicantur: tales propè *Edinburgum* Montes qui *Arcturi sedes* dicuntur.

Colles, si singulares, nostratibus dicuntur *a Hill*, ut in Lothianâ Occidentali *Deichmond-hill*; si glomerati, *Knowes* dicuntur.

Juga. Montes, qui longo tractu se extendunt et progrediuntur *Juga* dicuntur, quorum multi per Insulam sparsi. Horum multi in Ortu oriundi ad Occasum pervadunt, *Scotiamque* mediam secant, ut *Grampii* Montes, *Lamyrii* quoque versus Limitem Orientalem surgentes, longo tractu versus Occidentem progrediuntur. Hos sequuntur *Pictlandici* dicti, qui aliis *Tuediæ* junguntur, Hi aliis per Insulæ latitudinem. Ita siti sunt Montes altissimi *Ocelli* dicti trans F*ortham*. Quidam Montes transversim per Insulam currunt,

currunt, ut & Colles quidam; Hi breviore Catenâ à Boreâ in Austrum progrediuntur. In Catenâ autem Montium, qui altissimus est, nostratibus *the Binn* dicitur, & in variis locis varias per adjectiones distinguitur. Porrò, quanta est Fluviorum declivitas tanta est locorum Mediterraneorum altitudo super loca Maritima. In Australibus ergò et Borealibus Plagis, Montes, ex quorum dorso Fluvii in utrumque Mare fluunt, totius *Scotiæ* altissimi sunt. Altitudine quoque insignes sunt in Lothianâ Orientali, *Drumpender-Law, Northberwick-Law*; in Lothianâ *Mediâ*, *Arthur-Seat*; in *Lothianâ* Occidentali, *Carnepapell*; in Glottianâ *Superiore*, *Tentocus*, qui, quòd Mediterraneus sit, est inter altissimos ejus Plagæ *Scotiæ*; in *Argatheliâ*, *Binnemore*; in *Fifâ*, *Ocelli* Montes, *Lomundii*, *Largo-Law*; in *Angusiâ*, *Dundee-Law* et *Grampii*; in *Cathanesia*, *Ord*; in *Orcadibus*, Montes *Hojæ*.

Montes plurimi Fluviorum et Lacuum Fontes habent, ut *Tentocus*, qui tres Fluvios emittit in diversa Maria currentes, *Tuedam*, scilicet, *Anandum*, *Glottam*; *Badenachæ* Juga *Spæam* et *Luteam* in diversa quoque Maria; *Lomundi* Montes *Levinum*, *Grampius Lominium* Lacum emittit. Montes Fluvios & Lacus emittentes.

In Montium fastigiis Pluviæ, Nebulæ, Nivesque frequentes sunt, cùm in vicinis Vallibus et Planis Aër serenus est sine talibus Meteoris, Ob hanc rationem, quòd Vapores et Exhalationes, ubi in mediâ Aëris Regione (in quâ sunt plerique Montium vertices) condensantur in Guttulas, deorsum vergere incipiunt. Et quoniam Montium Vertices sunt illis viciniores quàm subjectæ Valles, ideò illæ Guttulæ, quæ supra Vertices illos existunt, priùs ad Terram pervenientes locum in Aëris Regione deserunt, quem vicinæ Guttulæ statim occupant, quia urgentur et truduntur ab aliis, vel ratione fugæ *Vacui*; vel quia Aquæ hæc natura est, ut ad illum locum fluat, ubi incipit fieri fluxus, vel ubi est locus magis depressus. Aër serenus in Vallibus, cùm in Montium fastigiis frequentes, pluviæ, nebulæ, &c.

Ex Montibus nostris quidam graminei, quidam Ericâ tecti; quidam in lateribus sylvosi, quidam Metalliferi, (de quibus posteà capite de Fodinis) quidam Nivibus continuè teguntur. Quales sunt Montes.

Juga quædam nullum transitum seu aperturam præbent, quædam tantùm unum. Sic *Ord Cathanesiæ* Mons unum tantùm transitum habet, quique difficilis satis est. Qualia Juga.

Promontoria apud nos celebriora sunt, in *Gallovidiâ Nonantum*, *Mula*, sive *Rinus* nostratibus; *Vervedrum* et *Betubium* in *Cathanesiâ*; in *Naverniâ* altissimum *Tarvedrum*, quibusdam *Orcas*. Promontoria celebriora.

In Montibus frequens est illa Vocis repercussio, *Echo* dicta, quæ fit, si primâ voce auditâ et primâ vi soni sublatâ, facto gyro sonus versus aurem redeat. Haud dubiè secundò audietur, quia secundò aurem afficiet. Eandem autem vocem sæpiùs aliquando eadem Echo repetit, quòd plures quandoque gyros sonus efficiat. Echo vel simplex est, quæ vocem semel tantùm repetit; vel multiplex, quæ tum syllabas, tum voces Sæpiùs repetit. Ejusmodi *Echo* simplex in Septo Regio *Edinburgensi* est, quæ plures syllabas et *Musicos* etiam sonos repetit. Multiplex autem est in Prædio meo *Ciphiano* ad duodecimum ab Urbe *Edinburgo* lapidem versus Occidentem. Ea ter vocem repetit; & primò quidem distinctè octo syllabas, secundâ vice obscuriùs aliquot syllabas, tertiâ quoque ultimas syllabas; et considerabilis est distinctio inter repetitiones. Ego provenire censeo ex eo quòd Ædes meæ supra tres Fornices in unâ lineâ extructæ sunt. Centrum autem phonicum, *h. e.* verùs loquentis locus, adjactum ferè sagittæ ab Ædibus versus occasum est. Centrum phonocampticum primum, Ædes; secundum, Mons versus Septentrionem *Coclereuf* dictus; tertium, hiatus inter colles ad ejus Montis radices, qui versus Orientem æstivum est. Ultrà paulò, convertendo faciem ad Occidentem æstivum, ubi in Convalle inter Montes Lacus est dictus *Loch coat*, Echo est; quæ vocem circulariter repetit. Echo. Echo simplex & multiplex.

Lib. 2. Mun. Subter. Usus Montium egregiè explicavit *Kircherus*: Quod in Microcosmo Ossa, hoc in Geocosmo Montium structura facit, qui totum terreni Globi molem ita stringunt, ut dissolvi minimè possit. Cùm enim terra non unius generis Glebam in utero suo contineat, sed innumeris diversarum rerum speciebus, uti Mineralibus et Metallicis fluoribus *fœta* sit, certè illa consistere non possent, nisi firmâ structurâ intra intimas concavitates, Montium compage, veluti Dolia circinis, continerentur. Secundò, cùm Mare terræ circumfluum perpetuò æstu, tum fluxu refluxuque, tum Ventorum impetu agitetur, certè sine Montium repagulis Terra durare non posset: hisce enim intra sinus suos Alveosque, veluti Vectibus et Ostiis, ne Terram immodicâ diluvione devastet, continetur, juxta locum *Iobi* priùs citatum. Tertiò Montes ad Fontium Fluviorumque propaginem prorsus necessarii erant: his enim Terra declivior facilem in Mare fluxum præbet; Quod si Terra plana fuisset, fieri non potuisset. Sunt itaque Montes veluti Mammæ quædam in Geocosmo protuberantes, et tanquam Naturæ quædam Penuaria et Recond- Montium usus insignes. Cap. 38. v. 10. 11.

conditoria, tum ad Liquorem perpetuò ſuppeditandum, tum ad ſubjectas Montium Regionumque Convalles beneficii Liquoris undiquaque diffuſi munere alendas fœcundandaſque à provida Naturâ inſtituta. Quartò, Montes, tum ad rabiem Ventorum coërcendam, tum ad Herbarum, Arborum Plantarumque varietatem, quæ ſine Montibus cæteroquin non provenirent, producendam; cùm denique ad æſtum Solis temperandum Aëriſque ſalubritatem (quæ omnia non niſi in altioribus Montium receſſibus obtinentur) mirum in modum conferant. Quintò Montes ſunt Metallicorum corporum Repoſitoria, in quorum Concavitatibus per abditos Meatus, ignis ſubterranei virtute & energiâ, veluti in Fornace quâdam decocta & ad maturitatem deducta, in uſum mortalium egeruntur. Ut taceam hic de amœnitate proſpectus, de utilitate, quam Umbrâ ſuâ in ſubjectis agrorum planis, Vallibus conferunt.

In Naturâ locorum conſtituendâ tanti certè momenti Montes ſunt, ut diverſarum Regionum, Provinciarum Urbiumque proprietas qualitaſque non niſi a Montium circumſitorum conſtitutione proveniat.

Unum eſt quod Natura provida in Montium conſtitutione & partium Terreſtrium exaſperatione potiſſimùm intendit, Caloris, ſcilicet, proportionatum incrementum, ſine quo nihil rectè diſponi potuiſſet. Hinc enim fit, ut Solares cœterorumque Siderum Radii intra Montium anfractus ſaxoſarumque Molium diſpares conditiones, vario reflexu, vehementer intendant calorem; halitus vaporeſque ad Meteorologicas impreſſiones efficiendas eliciant, ex quibus innumera in Geocoſmi OEconomiâ emolumenta naſci neceſſe eſt. Cui non experientiâ conſtat Plana Montibus ſuppoſita mox ad primum Solis in *Arietis* ingreſſum ſolutis Nivium, quibus Vertices Montium operti ſunt, Molibus, Terram circumſitam mirum in modum fovere & ad fœturam ſollicitare. Et, ne humore nimio Terra inebriaretur, declivitate ſuâ humorum ſtagnationem impediens Montium Eminens tumor humorem continuo fluxu intra Alveos fluminum coactum in Mare detrudit, ut ſic ſuperfluo humore Terra exonerata apta reddatur proventibus.

Et quidem non minimam ſuæ felicitatis partem Montibus debet *Scotia*: ab hiſce enim eſt, quòd fortiori Solis influxu fruatur, Aëre ſalubri & ſereno gaudeat & Aquarum libera Inundationibus, propter declivem à Montibus ſitum, nec ab irrumpentibus, Animantium ſuorum ſtrages, nec a ſtagnantibus & putreſcentibus, peſtilentiales corruptiones metuat.

CAPUT XIII.

De Deſertis, Sylvis, Fodinis & Cryptis.

Deſerta. DEſerta dicuntur Terræ Tractus, qui ab hominibus non coluntur, propriè quorum ſolum ſeu terra ſterilis & infœcunda eſt. Hæc vel ſunt arenoſa, petroſa, ericoſa; vel paludoſa Arenoſa & petroſa Deſerta, quod ſciam, in *Scotiâ* nulla ſunt.

Deſerta Ericoſa. Deſerta noſtra Ericoſa ſunt, quæ *Moors* noſtratibus dicuntur. Plurima ex hiſce in pleriſque Regionibus ſunt: ſed minora ea, niſi in extimis Regionibus; præſertim verſus Septentrionem. Hæc præterquam quòd paſtum præbeant ovibus commodiſſimum, quem Armenta quoque expetant, ingentem alunt numerum Sylveſtrium Avium, quæ delicatiſſimos cibos præbent Venationique comparata ſunt.

Soli aſperitas quomodo mitigata. Nuper quoque à noſtratibus multis in locis ejus Soli aſperitas mitigatur, eo Aratro proſciſſo, Algâque marinâ aut calce, &, ubi ſuppetit, fimo conſperſo, Frugum fertile reddunt.

Paludoſa loca, *Moſs* dicta. Paludoſa propriè ſunt quæ noſtratibus *Moſs* dicuntur. Eorum terrea ſubſtantia æſtate in Teſſellas, Ligone ad id operis concinnato diſciſſa probe exſiccatur & pro ignis fomento uſurpatur, iis in locis, in quibus carbones & ligna deſunt. Videtur autem paludoſa iſta terra, quæ *Moſs* dicitur, nihil aliud eſſe quàm nigra quædam Terræ ſuperficies ex Sylvis vetuſtate putribus Aquâ lutoſâ & Muſco Arborum & Terreſtri corruptis & in unam maſſam ſubactis coalita. Ea breviore gramine *Ling* noſtratibus dicto plerumque veſtitur, quod Armentis Ovibuſque maximè in eſcam cedit. Ex ejuſmodi

Palu-

Paludibus sæpe eruuntur Arbores tum Abietinæ, tum Quercinæ Ebeni instar nigricantes, quæ nullo modo corruptæ aut exesæ sunt.

Sylva est Arborum multitudo longo & continuo tractu Terræ protensa & sine culturâ propagata. Nemus minore ambitu terminatur. *Sylvæ & Nemora.*

Plurimæ erant in *Scotiâ* olim ingentes Sylvæ: imprimis celebris erat *Caledonia*, cujus nunc obscura admodum sunt vestigia. Verisimile est quæ *Moss* dicuntur Sylvas olim fuisse, quòd ea Terra (ut supra relatum) Sylvas putrescentes materiam ex quâ sit agnoscat. Et in hunc usque diem sæpissimè Arbores grandes ex talibus Paludibus eruuntur, quædam Abietinæ, quædam Quercinæ, &c. Nunc rariores sunt Sylvæ in Meridionali *Scotiæ* parte, Celebriores sunt *Hamiltonia*, *Kalendariâ*, propè *Varium Sacellum*, *Torwood* propè *Sterlinum*. In Plagâ Boreali ingentes Sylvæ sunt, præsertim in Præfecturâ *Perthensi*, *Abriâ*, *Badenachâ*, *Rossiâ*, & *Marriâ* superiore; quædam viginti & triginta Milliaria *Scotica* longæ, Abietibus præsertim stupendæ magnitudinis refertæ. Et quidem videntur Sylvæ nostræ *Abietinæ* olim apud Græcos claruisse. *Athenæus* enim, ubi ingentem *Hieronis* Navim describit, hæc habet, *Ex Malis Navis secundus & tertius facile reperti sunt, primus difficulter, in Britanniæ Montibus ab homine quodam subulco.* Quod certè de Boreali hac parte *Scotiæ* intelligendum venit, cùm in hac solum & olim fuerint & nunc sint Sylvæ Abietinæ prodigiosæ magnitudinis. Juniperus quoque ibi ad justam Arborem adolescit, quæ in plagâ Meridionali repens est. *Sylva Caledonia. Quid ea quæ Moss dicuntur videntur esse. Sylvæ celebriores in Meridionali Plaga & Boreali. Deipnosoph. Lib. 5.*

Nemora multa passim per *Scotiam* reperiuntur. Constant autem Sylvæ & Nemora nostra Quercu, Abiete, Alno, Fago, Iunipero, Acere, Fraxino, Ulmo, Salice, Betulâ, Corylo, Agrifolio, &c. *Ex quibus Arboribus hæ Sylvæ & Nemora constant.*

Fodina dicitur Locus in Terrâ, ex quo Terræ Metallicæ, vel Minerales, vel aliæ Terræ species, Metalla, Lapidesque effodiuntur. Ideò varias quoque denominationes Fodinæ recipiunt, quoniam varia sunt quæ ex Terrâ effodiuntur, ut *Auri Fodinæ*, *Argenti Fodinæ*, *Cupri Fodinæ*, *Ferri Fodinæ*, *Plumbi Fodinæ*, &c. Cumque omnes hæ in *Scotiâ* nostrâ reperiantur, operæ pretium erit celebriores enumerare, ex quibus Metalla effossa fuerint. In hisce autem Manuscriptum Domnini *Atkinson* Metallurgi egregii sequemur: ille enim Observationes suas circa Auri & Argenti Fodinas fideliter tradidit, simulque suam & Præfectorum Metallis Opiniones de Metallis in *Scotiâ* repertis. *Fodinæ.*

Celeberrima imprimis est Aurifodina in *Crafordiæ* Tesquis, vulgo *Crawford-Moor*, tempore *Iacobi* quarti reperta. Hanc (ait *Leslæus*) Auri fluvium potius appellare libet: siquidem non tam arte & labore, quàm suâ sponte per agros fluit. Illud autem, quod *Azurum* dicunt, sine ullo labore illic eruitur. *Leslæus De script. Scotiæ p. 12. Rom. Edit. Aurifodina Crafordiæ.*

Idem *Leslæus* in historia *Jacobi* quinti refert, quòd in *Crafordiæ* Tesquis subterraneæ quædam Venæ auro copiosissimo oppletæ inveniebantur. Id quod cùm *Germani* quidam Metalli effodiendi, aurique à reliquis generibus & singula Metalla à singulis internoscendi partim usu, partim perceptione gnari intellexissent, pecuniosissimi in *Scotiam* hoc circiciter tempore transmiserunt, ut exoratâ a Rege veniâ Terræ viscera diligenti indagatione explorarent, & quicquid esset purioris Auri implicitum solertissimâ ac laboriosissimâ suâ operâ eductum ad humanos usus traducerent: in quo labore plurimis conductis Operis, ingentem Terram in Globulos quosdam artificiosè coegerunt. In his Globulis maximam purissimi Auri vim inclusam fuisse exploratè cognovimus, quod illi grandi pecunia à Rege conduxerant, ut secum inde in Germaniam importarent. Constans autem apud nostrates traditio est, Nummos aureos nostros, qui *Pileati* (vulgò *Bonnet-pieces*) dicuntur, ex hoc Auro confectos fuisse. Hujus Ramenta quædam habeo à Patre meo P.M. ad me transmissa. *Lib. 9. p. 452. Rom. Edit.*

Modus autem, quo colligitur, hic est. Ad Flumen aliquod, cum cujus Avenâ Aurum mixtum invenitur, certum Fodinæ spatium determinant: deinde ad pedes unum atque alterum Glebam effodiunt & in Fossam, Fluminis aquam immittunt, quæ postquam per aliquod tempus illic steterit, Glebam effosam affusâ aquâ per cribra trajiciunt, ut elutione limus ab Arenis Aureïs separetur. Si verò nonnihil adhuc terrestris limosæque materiæ relictum fuerit, id iteratâ elutione expurgatur, donec sola Aurea Ramenta Scobemque relinquat, quod purum Aurum summæ bonitatis est. Quandoque, ubi magni incidunt imbres, pauperes ejus loci Arenam & Limum colligunt & ex his per Cribra trajectis Auri Ramenta eluunt & pulvisculum. Inventum autem est illic frustum (Bolus potius) auri, qui quinque Uncias pendebat. Mihi quidem duos Auri Bolos monstravit Dominus *Hope* de *Hopetoun* (quem infelici Navis Glocestriensis naufragio sublatum dolemus) ab Operariis Aurifodinæ hujus illic repertos, qui duas drachmas pendebant. Fusiorem hujus Fodinæ relationem in Historiâ Naturali trademus. *Aurum colligendi modus.*

In *Lothianâ* Occidentali, ad tria milliaria à *Limnucho* Austrum versus, in Monte qui *Carnepapel* dicitur, tempore *Iacobi* sexti primi *Britanniæ* Monarchæ, ab *Argentifodina in Lothianâ Occidentali.*

Alexandro *Mund* Carbonario inventa est Argentifodina, ubi purius Argentum, idque majore proportione, ex Lapide rubro extractum fuit. Ejus Historiam ex Manuscripto fusiùs trademus in *Historiâ* nostrâ *Naturali*.

Cupri Fodina.

In Terrâ dicta *Airthrey* (quæ pertinet ad Dominum *Hope* de *Hopetoun* & ad duo milliaria à *Sterlino* distat) Mons est, ex cujus Australi latere effodiuntur Glebæ Minerales Cupri: Habent illæ Crustam Metallicam, reliquum Glebæ Venis viridibus, cæruleïs, violaceïs aliorumque colorum pulchrè distinguitur. Ex centum autem libris hujus Glebæ quinquaginta libræ optimi æris conficiuntur. Quidam ajunt Argentum quoque notabili proportione ex eâ Glebâ elici. Accuratam ejus Historiam in *Historiâ Naturali* trademus: neque enim plura nunc admittit *Prodromum* hoc *Opus*, in quo prima tantum lineamenta *Historiæ* nostræ *Naturalis* ducuntur.

Plumbi Fodinæ.

Multæ sunt Plumbi fodinæ passim per *Scotiam*, quas in *descriptione* nostrâ *Scotiæ* singulatim trademus. Omnium vero celeberrimæ sunt, quas in superiore *Glottianæ* Præfecturâ possidet dictus dominus *Hope* de *Hopetoun*, qui opimos Reditus habet ex illâ quantitate, quam singulis annis ad *Batavos* transmittit.

Ferri Mineræ.

Ex lapidibus propè *Fermilodunum* excoquebatur Ferrum, ut & in Insulâ *Leogo* & passim per Montana *Scotiæ*.

Carbonum Fodinæ.

Per totam ferè *Scotiam* sparsæ sunt Carbonum Fodinæ, qui optimi passim eruuntur, & multis in locis Maritimis tantâ copiâ, ut ingens reditus sit ex iis, qui Navigiis ad vicinas gentes transportantur.

Lapidum Fodinæ.

Multæ etiam sunt ejusmodi Lapidum Fodinæ, quæ nostratibus *Free stone* dicuntur, quorum in ædificiis extruendis usus est. Marmor quoque optimum variorum colorum multis in locis eruitur, & ubique Lapis calcarius, Lithostrati etiam sive Tegulæ tum nigri, tum cœruleï coloris. Atque hæc de Fodinis *Scotiæ* nunc suffecerint.

Barathra, Specus & Abyssi.

Huc quoque spectant Barathra, Specus & Abyssi; cujusmodi inter Montes Borealis Plagæ multa reperiuntur adeò profunda, ut aspicientibus horrorem inducant.

Cryptæ naturales.

Cryptæ quoque Naturales in *Scotiâ* reperiuntur, qualis illa, cujus meminit *Buchananus* in Insulâ *Seutâ Æbudarum* unâ: ad Orientale latus hujus Insulæ iter est subterraneüm supernè fornicatum longum ultra Sagittæ jactum, sub quam Cryptam minores Naviculæ Velis aut Remis agi solent, dum fugiunt violentiam æstûs, qui ad propinquum Promontorium magno cum fragore & navigantium periculo sævit. Rerum Scot. Lib. 4.

In Insulâ quoque *Leogo Æbudarum* unâ Spelunca est ingens, in quâ, recedente Æstu, Aqua duas Orgyias alta manet: ubi verò rediit Æstus, supra quatuor est profunda.

Insula etiam *Bassana* in *Forthæ* Æstuario ingentibus ejusmodi Speluncis ferè perfossa est.

CAPUT XIV.

De Terrâ Agriculturæ *propriâ*, *Ubi de Granis* Scotiæ.

TErra etiam strictiùs sumpta varia Naturæ Corpora complectitur, Arenam nempe, Sabulum, Glaream, Argillam; & varias Minerales; Ochram, Terram Lemniam, Cimoliam aliasque multas. Propriè Terra est Corpus fossile, quod irrigatum ab humido primùm emollescit, mox avito humido redditur liquidum. Terra autem pura magis specialiter Sal est coagulatus: per Salem enim est, quòd Terra Corporibus præbeat βεβαίωσιν, consistentiam, firmitudinem & durabilitatem. In terræ etenim Centro est Salis quidam spiritus, qui virtute suâ omnia figit, densat & animat, ita ut Sal sit Terræ quædam anima. Nam si Terræ Salem subtrahas, unà te virtutes fixandi, pullulandi, germinandi enutriendique dempturum certum est: quod reliquum est, tantùm *Caput mortuum* est, ut vocant Chymici. Omnia verò reliqua Terræ corpora impura dici possunt, & nihil aliud sunt quàm veluti excrementum & menstruum quoddam Terræ eo à Naturâ fine institutum, ut Ortus & Interitus rerum successivâ quâdam

dam alteratione perennique transitu unius ad aliud promoti incessanter in Mundi conservationem incumberent. Sic particulæ Auri, Argenti, Plumbi in Fodinis reperiuntur cum inutili terrâ mixtæ secundum minimas particulas sic, ut non primo aspectu, sed aliis indiciis deprehendant Artifices, quid in quâvis Terrâ Metallicâ contineatur. Sic in Agris miscetur Arenæ, Argillæ, Limo, Sali, &c.

Arena vel est fossilis, vel Fluvialis, vel Marina. Fossilis est illa, quando Lapidosa substantia, aut Metallicis Glebis vel acri humore exesa in subterraneis fossis collecta, vel alluvione, intra Montium Fodinarum vacuitates congeritur. Arena fossilis,

Fluvialis & Marina est, quæ Fluminum Mariumque Ripis fluctuum agitatione advolvitur; & videtur nihil aliud esse quàm Lapidum & variarum Glebarum Terrestrium & Mineralium Ramenta ex perpetuâ allambentis Aquæ attritione abrepta: hinc Arenæ Lapidis aut Glebæ quam atterunt colorem referunt. Unde ex Arenis de Minerâ, per quam defluunt Arenarum devectrices Aquæ, indicium sumi potest. Et hinc patet Auriferarum Arenarum in nonnullis Fluminibus ingens proventus. Sic nostræ in suprà dictis *Crafordiæ* Tesquis Arenæ auriferæ sunt: aqua enim præsertim salsuginosa per Mineras Auri fluens semper nonnihil ex ambesis Ramentis devehit; & hinc Fontes Rivique vicini Fluminaque tantò in se majorem aurearum Arenarum copiam continent, quantò aut Flumina Fontibus, aut Fontes Cuniculis auriferis fuerint viciniores. Fossilis & Marina. Arenæ nostræ auriferæ.

Arena autem naturam & proprietatem ejus Substantiæ assumit, ex quâ detrita est. Si ex lapidosâ substantiâ, sicca; si ex bituminosâ materiâ terrâque crassâ, pinguis erit; si ex nitrosâ terrâ, nitrosa erit. Et hinc quidem fertilissimæ illæ Planities sunt, quæ ad Fluminum confluentiam, aut in Mare ingressum sitæ sunt. Et pro omnibus Lætaminibus ad agros meliorandos maximè conducit Arenosa illa Terra cum Fluminibus advecta, quòd quintam quasi essentiam & Salia volatilia contineat, omnium Lapidum, Glebarum & Mineralium, per quæ Fluminis Aqua perreptavit.

Arenæ usus est in Ædibus construendis, quòd ex eâ & Calce cœmentum fiat, ad quem usum siccissima & tenuissima Arena maximè commendatur. Ad Vitri quoque confectionem Arena inservit & secandis Marmoribus confert. Figuli etiam in coquendis Vasis, ut plurimùm, Arenæ mixturâ utuntur: Argillaceam massam enim roborant Crystallina Arenæ Corpuscula Ignis vehementiâ in Fornace liquefacta. Arenæ usus.

Sabulum Arenæ species est, sed illâ crassius, durum & molle. Hortorum Ambulacris sternendis servit. Sabulum.

Glarea Arenâ & Sabulo adhuc crassior est, rotundæ, ovatæ & lenticularis figuræ. Glarea.

Argilla, uti omnis Terra quæ in Figulorum usum cedit, debet esse crassa, lenta, spissa & mollis. De Terris Medicis & Metallicis posteà agemus. Nunc de eâ, quæ ad usus Agriculturæ servit, est agendum. Argilla

In *Scotiâ* omnes Terræ Agriculturæ utiles reperiuntur; in Vallibus quidem, & ad Mare præsertim, Pinguis, modicè nigra, quæ omnibus Frugibus & Leguminibus ferendis peridonea est; Solis elatioribus, pinguis & rara, quæ facilè arabilis est; pinguis & spissa, pinguis mediocriter, quæ ex Seminum genere Secale & Hordeum maximè amat; ex Leguminibus, Fabam, Linum, Cannabim. Macra mediocriter, in quâ optimè proveniunt Avenæ nostræ. Spissa mediocriter requisita, quæ Rapas & Raphanos amat. Et quæ ad culturam agrorum nobis quoque suppetunt, Marga scilicet, pinguis illa & spissa Terra agris fœcundandis aptissima; Fimus quoque Sale & Nitro suo commendabilis. Pro agris fœcundandis quidam Terram spissam & lutosam effodiunt, & ex eâ cum Fimo commixtâ Lætamen parant. Terræ Agriculturæ utiles.

Ea autem est multorum Agrorum fertilitas, ut pro singulis Granis sedecim, imò in quibusdam locis octodecim reponant. Pleraque ex his Sola Arenosa sunt, in quibus Alga marina pro lætamine conspersa est. Restat, ut de Granis agamus. Agrorum in multis *Scotiæ* locis fertilitas.

De Segetibus *Britanniæ* olim observavit Panegyricus Scriptor, *Segetum tanta fœcunditas, ut muneribus utriusque sufficiat & Cereris & Liberi.* Magnâ quoque quantitate ad exteros exportantur. Apud nos autem feliciter proveniunt meliora Grana. Grana. Triticum optimè provenit, cujus laudes pro me recensebit *Julius Scaliger*, qui in *Scotiâ* fuit, cujus verba sunt, *In Angliæ parte ultimâ, quam Scotiam vocant, adeò probum oritur* Triticum, *ut cum eo pane nullus præterea totâ ex Europâ comparari mereatur.* Et iterùm: *Quin ea Insulæ pars, quæ Scotia dicitur, longè quam hæc, quæ nobis adjacet, septentrionalior, adeò bonarum frugum ferax est, ut optimo universæ Europæ vescantur pane, candidissimo, levissimo, maximè solutili.* Hordeum quoque optimum est, atque communis Incolarum potus ex eo conficitur. Præstantissimæ hic nascuntur Avenæ, ex quibus saluberrimus panis conficitur. Triticum, idemque præstantissimum. Exercit. 140. Exercit. 200. Hordeum, ex quo potus conficitur. Avenæ.

Pisa & Fabæ. Secale.

Pisa & Fabæ quoque optimè proveniunt, quibus Operarii maximè vescuntur, quòd robustioris nutrimenti sint. Nascitur hîc quoque Secale, quo plures quoque utuntur.

In locis quoque cultis optimè proveniunt plantæ culinariæ & omnis generis fructus, delicati satis saporis.

In agris autem sponte proveniunt innumeræ Plantæ, quarum complures Medici usus sunt; sed de his posteà.

CAPUT XV.

De INCOLIS:

Ac primò de Moribus in genere, quòd Corporis Temperamenta sequantur; illa autem Regionis naturam & proprietatem.

Naturæ peritia in operibus suis elaborandis.

EA providæ est & sagacis Naturæ peritia, ut quod opus destinat producere, illud eâ ex materiâ eoque artificio elaboret, quæ illud muneri præstituto aptum & obtemperans reddant. Renitantur licet obluctenturque Legibus humanis quidam homines, primis tamen & divinis Naturæ Legibus (liberè, an necessariò, magis, dubites) parent, imò favent omnes & præmonstrantem sequuntur *Deum*. Nec aliam ob causam videre est tantam ingeniorum varietatem (nam sicut facies diversa, ita diversum in singulis ingenium) quàm quòd sapientissima, potentissima prima ut ultima Causa, quam in se possidet perfectionem infinitam, eam in Operibus suis, variâ dispensatione, singulis quidem propriâ, universis verò immensâ & ineffabili, tributâ, adumbrare & demonstrare voluerit.

Unde sit tanta ingeniorum varietas.

In primo hominum seminio secuturæ vitæ fundamenta posita.

Nec magis in Semine tota Plantæ ratio, quàm in primo hominum seminio secuturæ vitæ, sive bona sive prava sit, fundamenta posita sunt. Sic enim temperavit vitæ Artifex seriem sui operis, ut præcedentium Causarum Catena præsentes quosque Nexus sibi conjungat, &, quam illi à prioribus derivant temperiem, illam inevitabili fato futuri operis regulam agnoscant & causam.

Quæ ad hominis formationem concurrunt.

Ad futuri Hominis formationem concurrunt Semen & Menstruus sanguis. Nec eadem illa in omnibus, sed in singulis proprio charactere signata, decidua ab omnibus partibus sunt, Verùm in conceptaculis suis novum Fermentum acquirunt & miro artificio perficiuntur in novam Formam.

Mores & Studia Corporis Temperamentum sequuntur.

Hæc sunt, quæ pro suâ conditione Fœtum immutant & quæ Telam illam texunt, quæ Vitæ filum brevius aut longius, crassius aut tenuius habeat, Virtutum pulchris clarum, aut Vitiorum fœdis coloribus obscurum. Hinc Mores & Studia semper sequuntur Corporis Temperamentum. Possunt quidem extrinseca coërcere Naturæ impetum, si contraria sint; incitare magis, si faveant: sed mutare non valent. Quippe illa, pro dispositione subjecti, operantur, & positas ἰδιοσυγκρασίας Leges stabiliunt magis quàm oppugnant; & semper

Naturæ sequitur semina quisque suæ. Propert. Lib. 3. Eleg. 9.

Et (ut habet Seneca) *Quæcunque attribuit conditio nascendi & corporis temperatura, cùm multùm se diuque animus composuerit, hærebunt. Nihil horum vitari potest, non magis quàm accersi.* Epist. 11.

Et quemadmodùm ab Humorum permistione peculiari, varia fluunt hominum Temperamenta, quæ Ingenia & Mores proprios efformant, ita tale hominum Temperamentum, qualis Soli natura & proprietas, ut pluribus cum rationibus tum exemplis probat *Hippocoates*. Temporum itaque varietates potissimæ sunt, quæ Naturam ipsam permutant; deinde etiam Regio, in quâ quis nutritur; postremùm autem Aquæ: invenias enim ferè semper & Formas Hominum & Mores Regionis naturæ compares. Lib. de Aere, Aquis & Locis per totum. Textu 57.

Regionis *Scotiæ* natura & Incolarum mores.

Cùm autem *Scotia* nostra eas conditiones habeat, ut in eâ magnæ sint & frequentissimæ temporum mutationes, ipsaque Regio agrestis & maximè inæqualis sit, Montes plurimos & densos, itemque Campos et Prata habeat: hinc mentes percelluntur sæpe, corpora quoque sortem transmutationem incurrunt, à quibus verisimile est

iram

iram exaſperari, cognitionemque & calorem amplius excitari. Mutationes enim ſunt, quæ hominis mentem ſemper excitant, neque ſinunt quieſcere. Hinc vivida certè *Scotorum* ingenia: magnanimi quoque ſunt *Scoti*, & bellicoſiores ob eandem rationem ſunt. Et certè tum Regionis noſtræ naturæ tum Incolarum ejus moribus apprimè conveniunt illa *Hippocratis* in fine ejuſdem libri: *Ubi autem regio eſt nuda, naturâ munita & aſpera; quæque & a frigore hyberno prematur, & à Sole æſtivo exuratur, ibi duros & robuſtos, & articulis probè disjunctis, vegetoſque & hirſutos reperias homines, & in quibus à naturâ laboris tolerantia & vigilantia inſit, quique mores habeant pertinaces, ad iram proclives & contumaces, magiſque feritate participantes quàm manſuetudine: inſuper ad artes etiam acutiores & plus ſolertes, & ad res bellicas gerendas aptiores. Quin & omnia, quæ è Terrâ proveniunt, Terræ ipſius naturam reſipiunt & ſequuntur.*

Ibid. Textu. 58.

Fortitudinis autem eorum inſigne argumentum eſt, quod meminit *Hippocrates* ϗ διηρθρωμένους ϗ εὐτόνους conſpicui enim Articuli & firmi corpus firmius atque robuſtius ſignificant. Siquidem ubi natura opus habet validis & gravibus functionibus, ibi non ſolùm magna facit, ſed etiam dura ligamenta; ubi autem levibus, ut in fœminis, imbecilla atque tenuia. latentes enim & modici ſunt earum Articuli. Et generaliter Natura tria hæc fermè ſemper ſervat, ut magnis actionibus grandia ac firma oſſa accommodaret; grandibus Oſſibus grandia Vincula & Muſculos, tum firma adnecteret; & ut firmis & magnis Oſſibus etiam Appendices robuſtæ adnecterentur.

Gal. Lib. 2. Uſu partium. Idem Lib. 3. de Uſu partium.

Articuli firmi & conſpicui corpus firmius ac robuſtius ſignificant, quod fortitudinis *Scotorum* inſigne Argumentum.

Sunt quoque aptiores ad Diſciplinas, quòd in nudâ & Montanâ Regione purior & ſubtilior ſit Aër, unde defœcatiores & agiliores generantur ſpiritus; qui cùm Animæ immediata Inſtrumenta ſint in ejus facultatibus obeündis, hinc ejus Regionis Incolæ ad Artes acutiores & plus ſolertes, ut habet *Hippocrates*. Nunc autem de *Scotorum* tum priſcorum, tum modernorum moribus ſpecialiùs eſt agendum.

Scoti ad Diſciplinas aptiores.

CAPUT XVI.

De Moribus & Victu priſcorum Scotorum.

Deſcript. Scotiæ Fol. 11.

PRiſcorum noſtrorum *Scotorum* Mores & Victum optimè deſcribit *Hector Boëthius* noſter: proinde ejus verbis ea tradam, quod rariora jam ſint Libri ejus Exemplaria. Sic autem ille: Domi bellique Majores noſtri cùm reliquas Virtutes, tum earum omnium Matrem imprimis coluere Temperantiam. Similes ſomni, cibi potuſque etiam ex facilè parabilibus obviiſque comparatorum parciſſimis. Panem enim domi faciebant ex iis frumentis in quâque Regione, quorum ager ferax erat, atque ut ea Terra producebat. Carne veſcebantur aut Ferinâ (in Venatione plurimum capientes voluptatis, roburque haud exiguum per eam corporis adjicientes viribus) aut animantium Domeſticorum, idque maximè Bubulâ. Piſcium autem frequens uſus erat, non modò quòd abundantem copiam Maria Fluminaque ſuppeditarent, ſed, quòd, per continua bella vaſtatis agris, deſerta rurſum occupare loca protinus (etſi pecora deerant) licebat, victum Mari Fluminibuſque abundè ſuppeditantibus. Ex his igitur tenue ſumentes jentaculum in cœnam uſque ſuſtentabantur, nec cibis pleno ventre gravatus animus ad munia ſua obeunda erat ineptus. Cœnâ utebantur largiore, ut tamen unum non excederent Ferculum. Si quando verò animos exhilarare libebat, potûs genus, quam *Aquam vivam* vocant, non ex Aromatibus exoticis, ſed patriis Herbis Thymo, Mentâ, Aniſo ſimilibuſque odoratis, per deſtillationem, ut nunc quoque fit, conficiebant. Vulgaris alioqui illis quoque potus in uſu quotidiano fuit, quam *Cereviſiam* appellamus. Sed in Caſtris Potum Latices præbebant, Panem, ſibi quiſque, tantâ acceptâ in diem Farinâ, quanta uni ſatis erat; eaque aquâ mixta ſubactaque atque in maſſam compacta, ſubjectis Carbonibus, faciebant: quod & *Romanos* aliquando & ipſum etiam *Antoninum Caracallam* Imperatorem apud *Herodianum* factitâſſe legimus. Carnium illic rarus uſus, niſi quas ex prædâ accepiſſent, eaſque ſemicrudas deſumebant, ſucci ita optimi plurimum ineſſe aſſerentes. Piſcium verò ſiccatorum ad Solem crebrior, atque adeò ſolus uſus, ſi pecora nulla hoſtilis præbuiſſet ager.

Priſcorum *Scotorum* diæta domi.

Diæta in Caſtris.

K Rurſum

Eorum Exercitia.

Rurſum, ubi Pax & ab Hoſtibus otium erat, corpora non molli ſegnitie corrumpebant; ſed aut Venatu (cui plurimus apud nos ſemper honor habitus fuit) aut curſibus longinquis, imò impetu Montium Juga ſuperantes, rurſumque dicto citiùs in planum ſeſe præcipitantes; aut Luctis reliquiſque Palæſtricis Certaminibus aſſiduis exercebant: Nudis ſemper capitibus idque tonſis, relictâ modò in fronte, veteri *Hiſpanorum* more, Tortulâ capillorum ac cirro quodam, niſi ægritudo obſtaret, incedebant. Hinc nullus, propter continuam capitis tonſuram, calvus olim apud nos viſus eſt. Pedibus verò aut nudis, aut in calceamentis de induſtriâ humefactis, idque potiſſimùm hyeme, ut, calvariâ ad Solem induratâ & pedibus ad nives & caloris et frigoris ubique patientes eſſent.

Veſtitus.

Veſtimenta autem non ad luxum, ſed ut maximè uſibus accommoda eſſent, ferre gaudebant: Caligas non ultra genua ſurſum ductas, quas ex lino aut lanâ fecerant, Femoralia plerique ex Cannabe; Chlamydes Æſtate quidem ex lanâ ſubtiliore, Hyeme verò ex rudiore contextas, complicatas et in idoneam figuram conſutas.

Cubile.

Cubili Pavimentum, aut ſtrata Sacco Scamna probebant.

Liberorum educatio.

Eam liberis curam parentes ab ineunte ſtatim ætate adhibebant. Neque enim accerſebant lactandis infantibus Nutrices, ſed ſuo ipſæ ſucco Matres Proles ſuas educabant, probri id loco ducentes, nec Adulterii ſuſpicione carere, ſiqua, fortè fortunâ, lacte deficiente, ad nutricationem haud ſufficeret. Hoc enim pacto legitimas proles probari ajebant, ſi, quas utero foviſſent, eaſdem in lucem editas enutrire natura non recuſaret, Matriſque munus ſolæ implentes nullam liberorum partem Nutricibus cederent. Degenerare item nonnihil prudentiſſimi homines à parentum naturâ filios arbitrabantur, familiari Matris in Utero alimento aſſuetos, ubi ad aliena Ubera admoverentur.

Diſciplina Caſtrenſis.

Itaque ferendis omnibus ex aſſuetudine laboribus pares, cùm opus erat, non Æſtate Solem, non Hyeme Frigus metuere, pedibus plerumque iter facere; impedimenta ſua ac ſarcinas interdum onerariis equis, interdum humeris ipſimet ſuis ferre; nullum laborem recuſare, quem Duces aut Caſtris faciendis, aut itinere præceperant. Si quando verò Mars cecidiſſet adverſus, pernici curſu, quo plerique equis haud erant inferiores, Montium Iuga ſuperantes, incumbentium manus Hoſtium evadere. Acceptam autem contumeliam pariter omnibus æqualem inuſtam exiſtimantes, non priùs unquam dolere ceſſabant, animumve curâ laxabant, quàm ignominiam ſanguine hoſtium eluiſſent. Id quod ſingularis efficiebat Militiæ Diſciplina: certatim enim Nobiliſſimus quiſque in primâ Acie verſari, ac, dum facinus aliquod egregium perpetraret, conſpici, pro magnâ gloriâ ducere; benevolentiâ invicem Primates fideque ſubditi ſuperare contendere. Hac re, ubi Nobilium quiſpiam periculoſè medio prælio verſari conſpectus erat, qui illum ad bellum ſecuti fuerant, Dominorum diſcrimine commoti, in medios ſeſe hoſtes immittere, & aut pro Domino, aut cum ipſo animam profundere ſæpe niſi ſunt.

Virtus Bellica.

Sepulchrorum ornatus.

Nobilium Sepulchra Obeliſcis decorare mos erat, totidem affixis, quot ipſorum ductu hoſtium occidiſſent Nobiles.

Armatura.

Si quiſpiam autem, aut in itinere, aut in Caſtris, Igniario non inſtructus, & Gladium non lateri accinctum, nec manu geſtare deprehenſus eſſet, Loris per magnam ignominiam cædebatur.

Levis tum ferè Armatura erat. Loricam aut ferream aut ex corio, Lanceam aut Arcum & Gladium oblongum individuè lateri accinctum, Umbone à Zonâ, propendente, ferebant. Ita enim ad invadendos hoſtes expeditos, nec quicquam, ubi ſuccumberent, fugæ impedimento fore arbitrabantur. (a) Ea autem Arma magnâ cum curâ colebant, præcipuas clariſſimaſque opes in illis ponentes, neque id temerè. Nam ſi quiſpiam Gladium oppignoraſſet, exauctoratus mox commilitii conſortio, ut indignus, prohibebatur, quæ perjuro quoque pœna erat, eaque longè maxima ignominioſiſſimaque. Qui verò metu aut aciem deſeruiſſet, aut Caſtris quòpiam, non obtento à Duce commeatu, profugiſſet, impunè à quovis necabatur, omneſque ejus Fortunæ Fiſco aſcribebantur.

(a) Idem de *Hibernis* refert *Solinus* cap. 22. Qui ſtudent cultui, dentibus mari nantium Belluarum inſigniunt Enſium capulos: candicant enim ad eburneam claritatem: nam præcipua viris gloria eſt in armorum nitelâ.

Mulierum Virtus bellica.

Nec minor propè tùm imbecilliori ſexui virtus inerat, quàm ipſis viris. Nam aut Virgines, aut unà cum Maritis Uxores, ſi nec gravidæ eſſent & ætate etiamnum florerent, ad Militiam dabant nomina, haud parvo rebus gerendis auxilio. Cœterùm ad bellum exeuntes, occiſo quod primum obviàm ocurriſſet animali, ſanguine ejus gladii cuſpidem tingentes deguſtabant, ea ſibi proſpera fore auſpicia pollicentes. At ſi in pugna

gnâ proprium effundi vidissent sanguinem, non statim prostrato animo concidebant, sed, irritato potius, viribus omnibus in hostes, velut furentes, incurrebant. (b)

(b.) *Solinus* ibid. Puerpera, si quando Marem ediderit, primos cibos gladio imponit Mariti, inque os parvuli summo mucrone auspicium alimentorum leviter infercit, & Gentilibus votis optat, non aliter, quàm in bello & inter arma, mortem oppetat.

Virorum generositas & sinceritas.

In bellis autem gerendis, aut privatis etiam inimicitiis, nihil dolo, nihilque fraude agebant, aperto Marte decernere ac vincere, generosum ducentes. Turpe verò arbitrabantur inimicitias blandiloquio occultantes per dolum posteà nec opinantibus insultare, censentes id imbecillum esse, nec suis viribus confidentium, Simplicitatem omnes sinceritatemque ex æquo semper colebant.

Sumptus bellici.

Quum ad bellum esset proficiscendum, unusquisque proprio sumptu & id ferè absque conductitio Milite (qui mos adhuc à nostris observatur) sub Rege militabat.

Severitas in Morbidos.

Morbo Comitiali, amentiâ, maniâ aut simili Tabe (quæ facilè in prolem transfunditur) laborantes inter eos, ingenti factâ indagine inventos, ne genus fœdâ contagione ab iis qui ab illis prognati forent læderetur, castraverunt : Mulieres hujusmodi morborum quâvis tabe Leprâve infectas procul a virorum consortio ablegaverunt. Quod si harum aliqua concepisse inveniebatur, simul cum Fœtu nondum edito defodiebatur viva.

Helluones & Ebriosos.

Voraces, Manducones, supra quàm erat humanum, Helluonesque & perpetuæ Ebrietati indulgentes aut addictos, ne tam fœda Monstra in Patriæ dedecus superessent, flumine mergentes, priùs, quantum libuit & cibi & potûs vorare ac ingurgitare, eis præbentes, miti supplicio exterminârunt.

Justitia.

Iustitia, ut belli temporibus penè exulabat, ita cum pace reducta primas ubique partes agebat, usque adeò, ut in hanc essent partem plus æquo interdum severiores. At in privatis Contractibus ita suum unicuique reddunt, ut ad definitam mensuram Auctarium semper quoddam accedat.

Disciplinæ

Disciplinis utebantur *Ægyptiis*, unde & oriundi erant, Characteribus in rebus secretioribus non vulgaribus, sed figuris animantium quod (c.) Monumenta etiamnum ostendunt Epitaphia depictorum animalium præ se ferentia. Cœterùm ea Ars nescio quâ hominum negligentiâ intercidit.

(c.) Quale adhuc extat in *Angusia* in Cœmiterio Ecclesiæ de vico *Meigil.*

Literæ, quibus usi sunt.

Remanent autem peculiares adhuc literæ, quæ tum illis vulgares erant, Sed apud eos, qui priscâ utuntur Linguâ, aspirationes diphthongosque omnes & quantumvis barbaras voces optimè exprimentes. Non autem eis nunc vulgò utuntur, sed sunt qui eas ruri profitentur, magnis ceremoniis Poëtas Regiâ auctoritate creantes.

Medicina eaque ex Indigenis.

Præter autem varias Artes, quas in eam Linguam aut traductas, aut à Majoribus traditas acceperunt, imprimis Medicinam excolunt, nec mediocriter cæteris præstant, qui ab illis didicerunt herbarum illic natarum naturas, viresque perspectas habentes, easque propè solas curandis Morbis adhibentes. Nulla enim Regio adeò aversa à Sole infœcunditatis sterilitatisque damnata est, quin ad usus humanos omnibus abundè per divinam Providentiam cuncta suppeditentur, si sit modò qui uti sciat. Huc usque *Boethius*.

Quantùm nos à Majorum disciplinâ recessimus, idque maximo nostro damno.

Hæc erat antiqua Majorum nostrorum sapientia, hæc illorum virtus inclyta fuit. Nunc, postquàm docti prodiêrunt, boni desunt. Simplex enim illa & aperta virtus in obscuram & solertem scientiam versa est, docemurque disputare, non vivere. Nosque tam rigidâ ac pertinaci Disciplinâ, quæ priscos illos penè aeternos & χαλκέντερους efficiebat, prætendimus mundi senium, sub quo nostra hæc tractari molliùs ætas imbecilla velit. Adeò nempe nostram amamus intemperantiam, eam ut excusare quàm excutere malimus; sicque nunc plures interimat Gula quàm Gladius.

CAPUT XVII.

De Cibo, quo parvâ quantitate sumpto dicit Dion *veteres* Britannos *famem & sitim per plures dies toleràsse.*

Cibi mirum genus apud *Britannos* & famem & sitim arcens.

Hist. Rom. Lib. 76.

DIon *Cassius* de *Severo* scribens hæc de *Britannis* habet; Famem frigusque & labores omnes perferunt. Nam mersi paludibus capite tenùs, per multos dies inediam sustinent: in sylvis autem, corticibus atque radicibus Arborum aluntur. *Certum cibi genus parant ad omnia, quem si ceperint, quanta est unius fabæ magnitudo, minimè esurire aut sitire solent.*

Sæpiùs autem animum meum subit cogitatio, Quisnam cibus sit à D*ione* memoratus, adeò ut operæpretium censerem inquirere de iis quæ ἄλιμα καὶ ἄδιψα, eâ observatione commendata sint, quòd parvâ quantitate sumpta famem & sitim sedent, ut, si fieri possit, eum cibum deprehenderem a D*ione* memoratum.

Quid Græcis ἄλιμα καὶ ἄδιψα.

Nat. Hist. lib. 11. cap. ult.

Nat. Hist. lib. 22. c. 9.

Græci ἄλιμα καὶ ἄδιψα vocant, quæ famem & sitim arcent Pharmaca. Sic Ἄδιψος Palmæ genus *Ægyptiæ*, quæ gustata sitim sedat. Et verisimile est Glycyrrhizam ἄλιμον ab effectu dici, quod admorsa famem prohibeat. Ita enim censet *Plinius*, *Quædam exiguo gustu famem sitimque sedant, conservantque vires, ut Butyrum, Hippace, Glycyrrıza.* Idem dicit, *Glycyrrhizam ἄδιψον appellari.*

Quid nomen ἀλίμου καὶ ἀδίψου meretur.

Certè nomen ἀλίμου καὶ ἀδίψου meretur: id solum, quod exiguo gustu famem sitimque per diutinum tempus arceat, ut in hoc a vulgaribus cibis distinguatur, quòd alii cibi magnâ quantitate & sæpiùs sumantur; illa parva idque uno die sumpta, vel rariùs, id muneris præstent, ut posteà videbimus.

Cibus cur adeò necessarius.

Magna cibi necessitas est quòd Corporis nostri compages ex contrariis tum substantiâ, qualitate, tum figurâ composita mutuâ partium componentium luctâ & pugnâ perpetuò dissolvatur & interitui obnoxia sit, nisi Natura sagax & provida alimentum, seu præsens quoddam particularum exhaustarum supplementum dedisset, ut egregiè *Lucretius*,

Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur,
Multa per os exhalantur, cùm languida anhelant.
His igitur rebus rarescit corpus & omnis
Subruitur Natura, dolor quam consequitur rem.
P*ropterea capitur cibus, ut suffulciat Artus*
Et recreet vires interdatus, atque patentem
P*er Membra & Venas ut amorem obturet edendi.*

Alimenta necessaria facilè parabilia.

Cùm enim perpetuo substantiæ nostræ fluore imminuuntur vires, & partium omnium inde imbecillitas consequatur: ideò restauratione occurrendum, quæ ciborum assumptione peragitur. Quorum multiplex subsidium liberali manu nobis suppeditavit Natura benigna, ut fluxam & momentaneam vitam alimentorum varietate proferre possimus: nec ad hoc longè petitis cibis, & qui magni constant, opus est; sed εὐπορίστοις, facilè parabilibus & ad manum, ut canit Poeta,

Petron. Arb. Fragment.

Omnia quæ miseras possunt finire querelas,
In promptu voluit candidus esse Deus.
Vile olus, & duris hærentia mora rubetis
Pugnantis stomachi composuere famem.
Quod satiare potest, dives Natura ministrat;
Quod docet infrænis gloria, fine caret.

Ex cibo multiplici & copiosè ingesto multi oriuntur Morbi.

Epist. 123.

Sed, cùm ex cibo multiplici affatim sumpto multi oriantur Morbi tum animi tum corporis, & vita nostra multis obnoxia reddatur. Rectè *Seneca*, *Magna pars libertatis, est benè moratus venter & contumeliæ patiens.* Et, ut idem aliàs, *Nunquam major est animus, quàm ubi aliena seposuit; & fecit sibi pacem nihil timendo, fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* Via igitur ad tranquillitatem animi & bonam corporis valetudinem maximè expedita erit per sobrietatem, si discamus membris nostris inniti, & usu,

usu, rerum ornamenta metiamur; si cibus famem sedet; potio sitim; eaque fugiamus quæ excitant alliciuntque veluti præstigiis captam appetentiam: cibus enim & potus vitæ & mortis viaticum sunt, quæ ita sumenda sunt, ut simus ad animi & corporis functiones ritè perficiendas alacriores. Subtilis animus molem ventris refugit; corpore meliusculè habito ad cognatas illi actiones inclinatur, venterque repletus despumat in libidinem. Mens sicco corpore fulget, ut stella nitido cælo, quòque ipsi minus est commercii cum corpore, minus est & vitii. At corpus hesternis cibis onustum

Horat. lib. 2. Sat. 2.

—— Animum quoque prægravat unà,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

Certè in hoc beati Angeli, quòd nullo alimento egeant. Ab hoc proximum, quàm minimum requirere. Os regi patiens, pro centum Medicis est. Eximii ergo usus erit hæc Disquisitio tum Philosophis, tum Religiosis, tum Militibus & cujusvis conditionis hominibus peregrinantibus, quâ ejusmodi cibos explicemus, qui exiguo gustu famem sitimque per multum tempus arceant, præsertim cùm faciles paratu sint & ubiq; reperiantur.

CAPUT XVIII.

Ubi varia enumerantur, quæ exiguo gustu famem sitimque sedent.

Primorum hominum alimenta.

MOrtalibus alimenta primùm suppeditârunt Herbæ & teneriores Radices, deinde Arborum fructus: adeò ut Glandibus promiscuè, pecorum instar, vescerentur, priusquàm panis usus inventus esset, quod eleganter expressit *Ovidius*,

Fast. Lib. 4.

Panis erant primis virides mortalibus herbæ,
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modò carpebant vivax e cespite gramen;
Nunc epulæ tenerâ fronde cacumen erat.
Postmodò glans nata est. Benè erat jam glande repertâ,
Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
Mutavit glandes utiliore cibo.

Frumenta saluberrimum firmissimumque alimentum, & minimè fastidium pariens.

Frumenta certè saluberrimum firmissimumque nobis alimentum præstant; neque unquam illorum satietas, vel in maximâ copiâ subit, cùm cæteri vel suavissimi cibi statim fastidium pariant. Priusquàm verò panis conficiendi ratio innotuerat, Pulte vescebantur Romani. *Pulte autem, non Pane vixisse Romanos manifestum, quoniam inde & Pulmentaria hodieque dicuntur.* Et *Ennius* antiquissimus Vates Obsidionis famem exprimens, *Offam eripuisse plorantibus Liberis Patres* commemorat. Et hodie *Sacra prisca* atque *Natalium* Pulte fritillâ conficiuntur. Parabatur autem Puls ex farre, Polenta ex hordeo mediocriter frixo. Posterioribus etiam seculis in Castris Pulte usos fuisse *Romanos* Auctor *Ammianus Marcellinus*, Et *Imperatori Juliano, cui non cupidiæ ciborum regio more, sed sub columellis tabernaculi parciùs cœnaturo Pultis portio parabatur exigua.* Hinc *Pultiphagi* & *Pultiphagonides* dicti apud *Plautum*. Apud *Scotos* ex avenâ & aquâ parabatur, & in usu ad hunc usque diem est. Hinc D. *Hieronimus*, quendam Adversarium suum dicit *Scotorum Pultibus prægravatum*. Mox Panis usus successit, qui ex omni quidem frumento conficitur, sed ex Tritico præstantissimus: & multi quidem populi Pane & Aquâ cum paucis Leguminibus & Fructibus contenti sunt. Sed relictis alimentis propriè dictis, videamus quæ facultate suâ ἄλιμα καὶ ἄδιψα sunt.

Plin. Nat. Hist. Lib. 18. Cap. 8.

Puls vetus cibus ex quibus parabatur, & ex quibus Polenta.

In Mostellariâ & Pœnulo.

Puls Scotorum.

Præfat. in 4. Comment. Hieremiæ.

Panis usus.

Et primò quidem Theophrastus hæc habet, Γλυκεῖα δὲ καὶ ἡ Σκυθικὴ, γίνεται δὲ [illegible] τὴν Μαιῶτιν. Et infra paulò, Δύναται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ. Διὸ ταύτῃ τε καὶ τῇ Ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα καὶ δώδεκα. H. e. *Sitim quoque extinguit, si teneatur in ore. Quâ de causâ tum eâ tum Equestri vocatâ Scythas undecim & duodecim dies tolerare affirmant sitim*, διάγειν reddi debet transigere ut ex *Plinii* loco patet. Est autem *Hippace* caseus equinus, ut explicat *Dioscorides*,

Hist. Plant. Lib. 9. Cap. 13.

Lib. 2. Cap. 80.

qui

qui quidem virus redolet, at magnoperè alit. P*linius* autem fallitur, dum Herbam facit. Invenere Herbas universæ gentes: *Scythia* eam quæ *Scythice* vocatur. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes famem sitimque non sentiunt. Idem præstat apud eosdem *Hippice*: traduntque his duabus herbis *Scythas* etiam in duodenos dies durare in fame sitique. Ab eodem *Plinio* Butyrum & Glycyrrhizon commendantur, quòd exiguo gustu famem ac sitim sedant.

Nat. Hist. Lib. 25. Cap. 8.

Tabaci usus apud Indos ad famem sitimque sedandam.

Nicolaus Monardes in Historiâ Medicamentorum Novi Orbis refert, quòd usus sit etiam *Tabaci* apud *Indos*, famis sitisque sedandæ gratiâ, hoc modo: Conchylia quædam Cochlearum Fluviatilium urunt; deinde atterunt calcis modo. Hujus & foliorum Tabaci æquas partes sumunt manduntque, donec ex utrisque massa fiat, quam in Pilulas Piso majores atque in umbrâ siccatas in usum reponunt. Facturi iter per deserta, ubi neque cibum neque potum inventuros se putant, harum Pilularum secum delatarum unam inter labrum inferius & dentes reponentes, ejus liquorem assiduè sorbent; quâ absumptâ, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem triduanam aut quatriduanam absolvant. Istâque ratione toto isto tempore neque famem sibi molestam esse neque sitim asserunt. Cujus causam esse puto, quòd sorbentes assiduè Pilulas illas etiam Humores pituitosos è cerebro eliciunt, qui deglutiti & in ventriculum demissi naturalem ejus calorem humectant, sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu, ut in multis animalibus observare licet, quæ totâ hyeme se in suis Latibulis continent sine alicujus alimenti copiâ, quia calor naturalis occupatus est in pinguedine absumendâ, quam Æstatis tempore collegerunt.

Hist. Simpl. Medicament.

Nicotiana ad eosdem usus conducit.

Hodie quidem Nicotiana fumans à multis præsens & certissimum famis sævientis levamen prædicatur. Imò dicunt quidam se expertos masticatam quoque esse ad famem & sitim remedium.

Xyris aliaque δυνάμων

Vir admodùm doctus *Hen: Mundy* Med. dicit se à puero expertum esse famis aciem posse à Xyride aliisque rebus δυνάμει retundi, sed non vires inde servari, nedum Fatiscentes refici.

Comment. de Esculentis.

Vinum.

Vinum generosum aliique liquores generosi modicè sumpti optimè id præstant. De Vino generoso ita *Horatius*.

Lib. 1. Epist. 15.

Ad mare cum veni, generosum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In Venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Alia adversus sitim remedia.

Raymundus Mindererus in Medicinâ suâ Militari varia ad famem & sitim arcendam exiguo gustu commendat: ea sunt panis secalini crusta masticata adversus sitim remedium. *Imperatoriæ* & *Carlinæ* frustum masticatum idem præstat, ut & *Costus* verus Indicus, Radix Officinalis, pisi magnitudine masticatus idem præstat.

Recens Mulsum.

Recens Mulsum apud *Plinium* commendatur, qui hæc habet, *Invenio apud Authores hunc potum bibendum alsiosis, item animi humilis & praparci, quos illi dixere Micropsychos. Est & ratio subtilitatis immensæ à* Platone *descendens. Corpusculis rerum levibus, scabris, angulosis, rotundis magis aut minùs ad aliorum naturam accedentibus, ideò non eadem omnibus amara aut dulcia esse; sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam & in siti. Ergò & hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur, lenit transitum spiritûs & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemque. Experimenta cuique in se. Nullius non ira luctusque, tristitia & omnis animi impetus cibi mollitur. Ideoque observanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed & morum habent.* Pliniani autem Argumenti vis in eo sita esse videtur, quòd fames sitisque ab acidis, acribus & salsis sive Humoribus, sive Vaporibus excitentur. Quamdiu enim sufficit iis temperandis, frænandis & coërcendis Humidum dulce sanguini cum chylo affusum, tamdiu sopiti & compositi sunt isti Appetitus: at illo in partium nutritionem absumpto, assurgunt Halitus isti, commoventur & fermentantur & effervescunt; & nisi sedetur æstuantium à cibo potuve assumpto tumultus, efferati evadunt, vellicant mordentque superius Ventriculi orificium, ipsum partium Humidum primigenium deprædantur, multasque turbas excitant, imò debilioribus Lypothymias accersunt. Quæ omnia, ut pulchrè P*linius* ex P*latone* innuit, ab angulosis eorum partibus minùs ad aliorum naturam accedentibus, & poros proinde distendentibus. Eaque omnia, ut ille ait, dulciore succo assumpto mitigantur: illorum enim asperitas hujus oleosis partibus oblinitur, & commodior an rotundior redditur. Acrimo-

Nat. Hist. Lib. 22. Cap. 24.

nia

nia parte spirituosa edulcoratur, aqueâ diluitur, terrestri figitur & concentratur. Ideò ira, luctus & graviora quæque animi pathemata cibo molliuntur, imò franguntur & ad temperiem reducuntur.

CAPUT XIX.

Ubi accuratiùs expenditur Locus Dionis *nostraque de Cibo illo Conjectura traduntur.*

Xiph. in Severo. JOannes Xiphilinus, qui Epitomen *Dionis* scripsit, dum *Severi* Expeditionem in *Britanniam* tradit, *Britannorum* duo facit genera *Caledonios* & *Mæatas*: nam cæterorum (inquit) nomina ad hos ferè referuntur. Incolunt *Mæatæ* juxta eum Murum, qui Insulam in duas partes dividit. *Caledonii* post illos sunt. Possident utrique Montes asperrimos, &c. Quòd *Caledonii Picti* fuerint, voluit *Buchananus*. Quæritur autem, quinam *Mæatæ*? Et ego quidem *Scotos* eos fuisse contendo, eosque ex iis esse, qui Senecæ dicuntur *Scoto-Brigantes*. Sed quoniam quidam contendunt esse aliter legendum *Senecæ* locum, & sic quidem, *Caledonii & Mæatæ duo Britannorum genera.* *Rer. Scot. Lib. 2.* *In Apocolocyntosi.*

Ille Britannos *Ultra noti Littora Ponti,*
Et cæruleos Scuta Brigantas *Dare Romuleïs*
Colla Catenis Jussit, & ipsum Nova Romanæ
Jura Securis Tremere Oceanum. Alii Cute.

Ego duorum clarissimorum hujus seculi Criticorum Testimonia pro nobis adducam. Primus est *Iosephus Scaliger*: is enim Notis ad Lib. 4. *Tibulli* Panegyrico ad *Messalam*, ad hunc Versum *Josephi Scaligeri Testimonium.*

Te manet invictus Romano Marte Britannus,

Hæc habet, *Invictus sanè adhuc eo tempore: nam hactenus ne Cæsar quidem eos subjugavit. Primus Cæsarum Claudius de eo triumphavit, quod testatur* Seneca *in Apocolocyntosi in Choricis Anapæstis. [Et Cæruleos Scoto-Brigantes] pro quo ineptissimè hodie editur Scuta Brigantas.* Alter locus *Iosephi Scaligeri* est in Animadversionibus ejus in Chronologica *Eusebii*, p. 190. *Seneca & cæruleos Scoto-Brigantes*, ut olim feliciter à nobis emendatum esse asserimus. *Brigantes* sunt populi *Hiberniæ* Ptolomæo, qui in Britanniam trajecerunt. De his Juvenalis,

Dirue Maurorum Attegias, castella Brigantum.

Ab *Antonino Pio* in ordinem redacti finibus suis sese continuerunt, adhucque *Hibernicam* linguam retinent, homines semiferi, quos *Sylvestres Scotos* vocant. Pausanias Arcadicis de *Antonino Pio*. Ἀπετέμετο δὲ καὶ τῶν ἐν Βριττανίᾳ Βριγάντων τὴν πολλὴν, ὅτι ἐπεσβαίνειν καὶ οὗτοι σὺν τοῖς ὅπλοις ἦρξαν τὴν Γενουνίαν μοῖραν ὑπηκόους Ῥωμαίων. Hodiéque Inscriptiones in *Scotiâ* extant, in quibus mentio est Legionis II. & Cohortis cujusdam, quâ *Antoninus Pius* indomitæ feritati illius gentis frænum imposuit. In Pago Miniabruch: D.M. C. Julii MARCELLINI. PRÆF. COH. I HAMIOR. In Turri quâdam pervetustâ in *Glasco Imp. Cæs.* TITO. ÆLIO. HADRIANO. ANTONINO. AUG. PIO. P. P. LEG. II. AUG. PER. M. P. III. DCIX. VI. S. Ibidem in elegantissimo Saxo LEG. II. AUG. FEC. Has tres *Scoticas* Inscriptiones habuimus ab optimo & ornatissimo Viro *Crispino Gericio Elbingensi Borusso.* Et infra; Quos hodie *Wilde Scotten* vocant qui sunt veri *Brigantes*. Et inferius adhuc; Qui igitur Brigantes dicuntur *Pausaniæ*, *Ptolemæo*, *Juvenali*, illi *Claudiano* & inferioris Seculi Auctoribus sunt *Scoti*.

Alter est magnus *Salmasius*, qui in Exercitationibus suis *Plinianis* ad *Solinum* p. 189. hæc habet: Et sanè *Pictos*, sive *Agathyrsos*, sive *Gelonos*, haud aliter interpretari liceat, quam aliquo colore fucatos. Sic *Picti Scoto-Brigantes* Senecæ, & *Picti* populi *Britanniæ* ab eadem ratione dicti. *Salmasii Testimonium.*

Geograph. Lib. 2. Cap. 2. 3. & 6. Certè Ptolomæo in *Hiberniâ Brigantes*, & in *Albione* quoque Brigantes. Sub *Elgovis* & *Ottadinis* ad utraque Maria habitant Brigantes, in quibus Urbes *Epiacum*, *Vinnovium*, *Caturactonium*, *Calatum*, *Isurium*, *Rhigodunum*, *Olicana*, Eboracum;

& in *Hispaniæ Tarraconensis* Septentrionali latere F*lavium Brigantium*. Nam B*rigantes Britanniæ* ἄποικοι. fuere B*rigantum Hiberniæ*; Qui quoque, & eorum in *Britanniâ* vicinis *Silures*, ex *Hispaniâ* utrique venerunt. Pingebantur veteres B*ritanni*, non ad decorem, sed ut cæruleus color terribiliorem pugnantium speciem in Acie hostibus offerret. Is verò color quomodo in angusto Scuto terribilis videri posset, non intelligo. Itaque verisimile est, ab homine doctissimo & B*ritannicarum* rerum perito, ut qui totam Insulam, juxta D*ionem*, usuris oppressam teneret, *Scoto-*B*rigantes* scriptum fuisse, ut diversi ab *Hispanis* & *Gallis* B*rigantibus* intelligerentur. Eodem quoque pertinet illud, quòd eodem carmine B*ritannos* & B*rigantes* separavit, velut diversas nationes: quod à nonnullis B*ritannicis* scriptoribus est factum, qui B*ritanniæ* finem *Humbrum* faciunt. Ipse certè *Cæsar*, dum de Incolis B*ritanniæ* agit, huic divisioni dat locum, dum ait, Interior pars ab iis incolitur, quos natos in Insulâ ipsi memoriâ proditum dicunt: maritima pars ab iis, qui, præ[da]e ac belli inferendi causâ, ex B*elgio* transierant, qui omnes fere iis nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eò pervenerunt, & bello illato ibi remanserunt, atque agros colere cœperunt. Buch. Rer. Scot. Lib. 2. De Bello Gal. Lib. 5.

Quòd verò *Claudius* de B*ritannis* triumphaverit, præter hunc locum *Senecæ*; confirmat alter *Seneca* in *Octaviâ* Tragædiâ,

Et qui B*ritannis primus imposuit jugum.*

Historici prætereà, Lapides & Nummi. Eadem verba *Cassiodorus* retulit, *Crispino & Tauro* Coss. Hoc ipso anno. Debellatæ B*ritanniæ* autem ductu P*lautii* Præfecti virtute *Vespasiani*. Inde summam Victoriæ ei attribuit *Valerius Flaccus* Poeta,

Tuque ô Pelagi cui major aperti
Fama, Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Julos.

Manifestò ait B*ritanniam* à C. *Julio Cæsare* frustra tentatam, à C*laudio* repetitam & domitam fuisse, ejusque Victoriæ majorem partem ad *Vespasianum* pertinere. *Pomponius Mela*: B*ritannia qualis sit, qualesque progeneret, mox certiora & magis explorata dicentur: quippe tamdiu clausam aperit ecce* P*rincipum maximus. Nec indomitarum modò ante se, verùm ignotarum quoque gentium victor, qui propriarum rerum ut bello affectavit, ita triumpho declaraturus portat.* I*saacus Vossius* celeberrimus Criticus legit, *Qui propriarum rerum fidem ut bello adfectavit*: & notat, quòd sic omnes etiam antiquissimi Codices locum hunc exhibent: Sensus est, C*laudium Cæsarem* affectâsse bello istud efficere, nequis in posterum de B*ritanniâ* & rerum suarum fide dubitaret. Antequàm enim C*laudius* eam patefaceret, incerta erant omnia, quæ de B*ritanniâ* ferebantur, nec constabat, utrùm esset Insulâ, an alterius Orbis initium, an Nomen vanum: quia non satis credebatur iis, quæ de hàc scripsit C*æsar*. In veteri Epigrammate ad C*laudium* de captâ B*ritanniâ*, In Observat. ad Pompon. Mel. Lib. 3. C. 6.

Fabula visa diu, medioque recondita P*onto*
Libera victori quàm citò colla dedit.

Addit dein M*ela* illum etiam triumpho declaraturum B*ritanniam* non esse Nomen tantùm.

Posteà autem, cùm iidem *Scoto-*B*rigantes* (ut habet P*ausanias*) *Genunios* P. R. Socios armis lacessierant, ab *Antonino Pio* magna agri pars iis adempta: unde magis Septentrionem versus sedes suas movere coacti sunt. Et ex hisce necessariò fuere M*aatæ*, quos dicit X*iphilinus* incolere juxta *Murum*. Doctissimus *Langhornius* dictos M*æatas* dicit, quod orti sint à *Mæotis*. Et quidem verisimile admodum est, & argumentum nobis præbet *Scotos* fuisse, ut habet quoque Epistolâ ad Pontificem *Romanum* scripta a Communitate *Scotiæ* data apud Monasterium de *Aberbrothok* 6. *Aprilis* 1320, cujus Originalem Membranam cum appensis Nobilium Sigillis per aliquod tempus, concessione illustrissimi Comitis de *Hadingtoun*, habui. Talis illic traditur *Scotorum* Origo; *Scimus sanctissime Pater, & ex Antiquorum gestis & libris colligimus, quòd inter cæteras nationes egregias nostra scilicet Scotorum natio* multis præconiis *fuerit insignita, quæ de Majori Scythiâ per Mare Tyrrhenum & Columnas Herculis transiens, & in Hispaniâ inter ferocissimos per multa temporum curricula residens.* Et infra

In Arcadicis Lib. 8.

In tractatu, cui Titulus Introduction to the History of England pag. 40.

Qualis fuit Scotorum Origo apparet ex Epistolâ scriptâ ad Pontificem Romanum à Communitate Scotiæ an. 1320.

infra: *Indeque veniens post mille & ducentos annos à transitu populi Israelitici sibi sedes in Occidente, quas nunc obtinet, adquisivit.*

Hinc constat *Mæatas* illos (*Mæotas* legendum) *Scotos* fuisse, ita dictos, quòd ex locis circa *Mæotidem* Paludem exorti sunt. Illa enim loca in Majori *Scythiâ* sunt. Et (ut Capite præcedente observatum est) *Scythica* illa herba, quam *Theophrastus* ad sitim tolerandam commendat, nascitur ad *Mæotim*; ut nunc restet tantum inquirendum, num *Scoti* nostri prisci simile quid in usu habuerint. Et primò quidem, Cibus ejusmodi in usu apud eos fuit, quem ita describit Hector Boëthius, *Semper autem massam quandam ex farinâ, butyro, caseo, lacte atque aceto temperatam contra extremam famem domo asportabant, multos nonnunquam dies, ubi extrema commeatûs inopia premebat, ejus suctu appetitum lactando, vitam sustinentes.* *Mæatæ Scoti, & unde sic dicti.* Hist. Plant. Lib. 9. Cap. 13. *Scythica herba supra memorata ad Mæotidem Paludem nascitur.* Fol. 11. Quo cibi genere prisci *Scoti* diu famem tolerabant.

Sed quoniam Xiphilinus ex *Dione* tradit, quòd Corticibus atque Radicibus Arborum aluntur, ne ille quidem à Boëthio appositus cibus mihi videtur esse is à *Dione* & *Xiphilino* memoratus. Et cùm in hunc usque diem *Scoti* nostri Montani (qui priscorum victum & mores magis retinent) Tubera rotunda & nigra adnascentia radicibus Plantæ cujusdam (quæ apud illos *Karemyle* dicitur, quæ Tubera adnascentia saporem habent *Glycyrrhizæ*) ad famem & sitim tolerandam masticant, & aquam cum iis temperant pro potu, ut mihi relatum est à plurimis, præsertim à nobilissimo & doctissimo Viro D. *Georgio Mackenzio* de *Tarbut* Equite et *Archivorum* Regni *Custode*: ejus ego Plantæ Tubera cibum fuisse sentio à *Dione* memoratum. Utque id credam, inde persuasus sum, quòd docti communiter Plantam à *Theophrasto* traditam interpretantur esse *Glycyrrhizam vulgarem*: quod ideo probabile est, quòd in illis locis & vicinis sponte proveniat *Glycyrrhiza*; quæ cùm non sponte nascatur in ullâ *Britanniæ* parte (in cultis quidem plantata lætè et copiosè ubique provenit et magnâ quantitate exportatur) Majores nostri, qui ex *Majori Scythia* oriundi sunt, ubi *Glycyrrhiza* sponte provenit, cùm hujus Plantæ Tubera invenirent esse saporis *Glycyrrhizæ*, eaque ad eosdem usus valere, eadem usurpârunt. Cibus *Dionis* fuit Planta indigena *Karemyle* dicta.

Planta autem ea est, quæ *Astragalus Sylvaticus Thalii* dicitur: *Sylvaticus foliis oblongis glabris* B. P. *Astragaloides sive Astragalus Sylvaticus Fuchsii, vel Chamæbalano leguminoso* affinis Planta J. B. *Orobus sylvaticus nostras perennis siliquis propendentibus radice tuberosâ Historiæ Oxoniensis Morisonii* nostri, Cujus Iconem libro tertio dabimus atque fusè de eâ agemus.

CAPUT XX.

De *Modernorum* Scotorum *Moribus*.

SCoti in *Montanos* (qui se *Scotos* priscos dicunt) & *Scotos inferioris plagæ* dividuntur, qui linguâ, vestitu, vivendi modo, institutis & moribus vitæque genere admodùm differunt. *Scoti Montani & inferioris plagæ.*

Lib. 4. Epist. 20. *Scotis Montanis* planè conveniunt illa *Sidonii Apollinaris*, *Pedes primi perone setoso, talos adusque, vinciebantur, genua, crura suræque sine tegmine. Vestis alta, stricta, versicolor vix appropinquans exertis poplitibus: Manicæ sola Brachiorum principia velantes: viridantia Saga limbis marginata puniceis: penduli ex humero Gladii: Lanceis uncatis securibusque missilibus dextræ refertæ, clypeis lævam partem adumbrantibus, quorum lux in orbibus nivea, fulva in umbonibus, ita censum prodebat ut studium.* Eorum mores graphicè describit Buchananus noster in hunc modum, *Scotorum Montanorum descriptio.* Rer. Scot. Lib. 1. „In victu, vestitu, totâque rei domesticæ ratione, antiquâ utuntur parsimoniâ. Opsona„tio illis est venatus & piscatio. Carnem aquâ in omasum, aut cæsi pecoris pellem in„fusâ coquunt: in venationibus interim, sanguine expresso, crudâ vescuntur. Pro potu „est jus carnium elixarum. Serum lactis aliquot annos servatum in conviviis etiam avidè „bibunt. Major pars aquâ sitim sedat. Panem ex avenâ et hordeo (quæ sola frugum „genera in illis regionibus proveniunt) conficere non injucundum ex diuturno usu peri„tiâ quâdam adhibitâ consueverunt. Manè ex eo paulum degustant, eòque contenti

„ venantur: aut, ſiquid aliunde operis eſt objectum, uſque ad veſperum cibo abſti- „ nent. Veſte gaudent variâ, ac maxime virgatâ. Colores amant maximè purpureum „ ac cæruleum. Majores ſagis verſicoloribus plurifariàm diſtinctis utebantur, ut adhuc „ pleriſque mos eſt. Verùm plures nunc magis fuſcas, & ericæ frondes proximè imi- „ tantes, ne in ericetis cubantes luce floridâ veſtis agnoſci poſſint, ferunt. His involuti „ potius, quàm tecti ſæviſſimas tempeſtates ſub dio tolerant, ac interdum nivibus ob- „ ruti ſomnum capiunt. Domi etiam ſuæ humi cubant. Subſternunt filices aut ericam, „ ſed hanc radicibus deorſum, frondibus ſurſum verſis: adeóque ſcitè hâc ratione le- „ ctos concinnant, ut mollitie cum plumâ certent, ſalubritate longè ſuperent. Erica „ enim naturali ſiccandi vi prædita ſupervacuos humores exhaurit, nerviſque eorum „ moleſtiâ liberatis ſuum vigorem reſtituit, ita, ut qui veſpere languidi & laſſi decubue- „ runt, manè vegeti & alacres reſurgant. Omnibus non negligentia modò in culcitris & „ ſtragulâ veſte, ſed affectatio inculti horroris & duritiei ſumma eſt. Siquando uſus, „ aut neceſſitas eos in peregrinum ſolum trahit, culcitras & hoſpitum ſtragula humi „ provolvunt, ac ſuis veſtibus involuti ſe quieti componunt: ſolliciti videlicet, ne bar- „ bara illa (ut ipſi vocant) mollities patriam & ingenuam duritiem contaminet. In „ bello autem, quibus corpora tegunt, arma ſunt caſſis ferrea & lorica ferreis annulis „ confecta, plerumque ad talos uſque demiſſa. Tela adverſus hoſtem arcus & ſagittæ, „ maximâ ex parte hamatæ, ferreis utrinque barbulis eminentibus, quæ niſi vulnere la- „ tè patefacto è corpore extrahi non poſſunt. Sunt qui enſibus latis, aut ſecuribus pu- „ gnent. Loco tubæ tibiâ utuntur utriculari. Muſicâ maximè delectantur, ſed ſui gene- „ ris fidibus, quarum aliis chordæ ſunt æneæ, aliis è nervis factæ, quas vel unguibus „ prælongis, vel plectris pulſant. Unica illis ambitio eſt, ut fides multo argento exor- „ nent & gemmis. Tenuiores pro gemmis cryſtallum adhibent. Accinunt autem car- „ men non inconcinnè factum, quod ferè laudes fortium virorum contineat. Vetere Gallorum ſermone paulùm utuntur. Itinerantes aſperrimâ hyeme, intenſiſſimis frigoribus, lagenulâ aquæ vitæ & caſeolis aliquot muniti (nam de opſonio aut pane parùm ſolliciti ſunt) longiſſima itinera ſine incommodo pedibus emetiuntur.

Orcadenſium deſcriptio ex *Buch.* libro citato.

Orcadenſes quoque linguâ à *Scotis* & *Anglis* diversâ utuntur, & quæ à *Gotthicâ* non multùm diſcrepet. In convictu quotidiano multum è vetuſtâ parſimoniâ adhuc vulgus retinet: itaque perpetuâ ferè corporis & animi ſanitate omnes fruuntur. Rari morbis, plerique ſenio ſolvuntur; pluſque apud eos deliciarum ignorantia, quàm apud alios Medicorum ars & diligentia, ad ſalutem tuendam prodeſt. Eadem parſimonia & ad formæ elegantiam & ad ſtaturæ proceritatem plutimùm facit. Frugum proventus eis exiguus eſt, præterquam avenæ & hordei, ex quibus eis & panis & potus ſuppetit. Ex gregalibus animantibus oves, boves & capræ non infrequentes, unde multis eis lactis, caſei & butyri eſt uſus, aves marinæ innumeræ: ex his ferè & piſcibus victus eorum magnâ ex parte conſtat. Nullum ibi venenatum animal, ac ne deforme quidem aſpectu apparet. Sunt eis equulei, ſpecie quidem contemptibiles, ſed ad omnes uſus, ſuprà quàm credi poteſt, ſtrenui. Nunc autem, vicinis nationibus invaleſcente luxuriâ corruptis, paulatim diſciplinâ vetere labefactatâ, blandientibus quoque deliciis ipſi ſeſe dedidere. Multùm etiam præcipitantem temperantiam impulere Piratarum commercia, qui ex Inſulis aquantur, & vina merceſque alias aut commeatibus mutant, aut vili pretio diſtrahunt. Inſulani autem non omnino inviti ſecuritatem cum lucro conjunctam, adblandiente etiam voluptate, vel receperunt vel non rejecerunt.

Hethlandicorum deſcriptio ex eodem lib.

Victus quoque ratio *Hethlandicis* eadem quæ *Orcadenſibus*, niſi quod juxta copias domeſticas paulò aſperior. Veſtiuntur *Germanico* ritu, ſed juxta facultates non indecorè. Proventus illis eſt ex panno ſui generis craſſo, quem *Norvegis* vendunt, ex oleo è piſcium inteſtinis confecto, è butyro, è piſcatu. Piſcantur naviculis duorum ſcalmorum, quos factos è *Norvegis* coëmunt. Quos ceperint piſces, partim ſale condiunt, partim vento ſiccant. Ex iis ferè rebus divenditis pecuniam conficiunt. Menſuris, numeris ac pondere, ad morem *Germanicum*, utuntur. *Germanicus* etiam, aut penè vetus *Gotthicus* eſt illis ſermo. Ebrietatem ignorant, niſi quòd ſingulis menſibus ſe mutuò invitant, eoſque dies hilarè & ſimpliciter, ſine rixis & cæteris, quæ fert ebrietas, vitiis tranſigunt, eamque conſuetudinem ad mutuam amicitiam retinendam facere ſibi perſuadent. Salubritatis firmitudo in *Laurentio* quodam noſtrâ ætate apparuit, qui poſt centeſimum annum uxorem duxit. Centeſimum quadrageſimum annum agens ſæviſſimo mari in ſuâ naviculâ piſcatum prodibat, ac nuper nullâ vi gravioris morbi labefactatus, ſed ſenio ſolutus deceſſit.

Qui-

Qui inferiorem plagam *Scotiæ* habitat populus, mixtus est ex antiquis *Scotis*, *Gallis*, *Anglis*, *Danis*, *Germanis*, *Hungaris* aliisque. Et gentium, ex quibus oriundi sunt, naturam redolent, ad *Gallorum* autem temperaturam & mores maximè accedunt, propter longum fœdus inter utramque gentem *Caroli Magni* & *Achaii* nostri tempore initum, mutuaque inde commercia & connubia, & mutua quoque rebus periclitantibus subsidia. Accedit, quòd, qui scientiis & belli artibus se applicant, prima tyrocinia ferè omnes in Galliâ ponunt.

Inferioris plagæ populus ex quibus compositus, & ad quorum mores proximè accedat.

Barcl. Icon. animorum.

Scotis autem est animus ad humanæ consuetudinis culturam facilis, & corporis habitus supra multas gentes. Præceps iis ad omnia animus, quæ spes semel persuasit, cui maximè credunt: Iracundia in promptu, sed quam facilè post primos impetus mitigant. Ingenia *Scotorum* vivida sunt, excitata, ignea, sapientiæ capessendæ maximè idonea. Animi illis, in quæcunque studia inclinant, mirifico successu inclyti, ut nullis major patientia Castrorum, vel audacia pugnæ, & Musæ nunquam delicatiùs habeant, quàm cùm inciderunt in *Scotos*. Etiam urbanis negotiis pares, ad omnis fortunæ vitæque genera suam industriam aptavere. Nihil est, quod non superare potuisset ingenium *Ioannis Duns-Scoti*, si tempora modò cultum animi elegantiorem ipsi non invidissent. Nunc in Scholastico illo (curiosone magis an utili) de rebus sacris disputandi genere nihil eo acutius, nihil accuratius, nihil absolutius. *Subtilem Doctorem* vulgus, *Scaliger* etiam *Limam veritatis* vocat. Alterum *Scotiæ* Lumen fuit *Geo. Buchananus*, Poeta incomparabilis, qui Odâ, Elegiâ, Tragœdiâ non solùm nostri seculi homines superavit, sed antiquissimos æquavit. *Ioannes* quoque *Barclaius Argenide* suâ immortale sibi nomen peperit. Illos nominâsse sufficit qui extra omnem controversiam summa seculi sui ornamenta fuere.

Scotorum ingenia & mores.

Ioan. Duns-Scotus.

Exercit. 324.

G. Buchananus.

Io. Barclaius.

Scoti omnis generis exercitiis utuntur. Jactu brachia, saltu crura, cursu pedes exercent. Quidam ad scopum jaculantur. Nobiliores, præter Venationem, quâ valdè delectantur, discunt equos in gyrum flectere, ac pilâ, choreis, hastiludiis, militaribusque Velitationibus se exercent. Sed maximè sese oblectant certaminibus de cursu equorum, quos parant in eam rem velocissimos, & diætâ & exercitiis alunt, quò magis dispositi ad cursum sint. Hoc certè præ multis gentibus laudis habet *Scotia*, quod invicta bello, viginti jam Seculis *Imperii* formam longâ serie ad hunc usque diem servavit. Centum enim & decem Reges numerantur à *Fergusio* ad *Carolum* secundum, qui nunc regnat, quem diu sospitem conservet Deus, & faxit, ut in perpetuum regnet ejus Stemma.

Scotorum varia exercitia.

CAPUT ULTIMUM.

De Αὐταρκείᾳ SCOTIÆ.

Seu de ejus fœcunditate in iis producendis, quæ ad vitæ usus necessaria sunt.

SCotia nostra, arcto licet spatio conclusa sit, propter Soli sui inæqualitatem, tamen Regionum etiam sub diversis cœli cardinibus variam indolem redolet. In quibusdam enim locis terra pepetuis ferè nivibus obducta riget; in aliis Lacus nunquam congelascit, solum bitumine accenso fumat. Hîc Saxo sterilis ac Lacubus horrida, adspectu tristis est, solamque Ericam producit; illîc optimarum Frugum ferax felicibus quoque Pascuis abundat. Nec superficie tantùm suâ varias diversasque Terras imitatur: sed &, quoniam eam benignioribus Radiis Sol per Æstatem diutius fovet, quæcunque ferè sunt in Regionibus aliis cœlo & solo diversissimis (quasi utriusque Orbis opes in hoc Terræ punctum congereret liberalis Natura) ea omnia in fertili ejus gremio inveniuntur.

Scotia diversarum Regionum indolem redolet.

Ejus Soli felicitas.

Fruges.

Et summâ quidem copiâ proveniunt optimæ Fruges Triticum, Hordeum, Avena, Secale; & Legumina meliora Fabæ et Pisa, quæ in cibum et potum nobis cedunt, ut, licet (quæ nostra fœcunditas) abundet populus, levi tamen pretio quilibet ea, quæ ad vitam necessaria sunt, comparare possit.

Vino

Vino quidem caremus magno noſtro commodo, quòd frequens ejus uſus plurimorum inæquali temperamento non conveniat, in quibus ſcilicet exteriora frigeant, interiora urantur. Varios autem potus habemus, nobis certe cum commodiores tum ſalubriores, Zythum & Cerviſiam, quæ ex Hordeo quoque, ſed cum Lupulo paratur. Noſtri autem *Montani* bibunt ſerum lactis aliquot annos ſervatum, etiam in conviviis, idque potionis genus B*landium* appellant. Nobiles Pomaceum quoque bibunt ex patriis pomis expreſſum, quod quidem in Scorbuticis & Melancholicis Morbis aliiſque valdè commendatur: nervoſum autem genus minùs quàm Vinum tentat, & ſtomacho gratus potus eſt. Nobiles quoque potùs genus è Groſſulis & è Rubi Idæi fructibus parant refrigerans & gratum. *Montani* autem *Scoti* ſpiritum ex hordeo & herbis quibuſdam indigenis & hortenſibus parant, qui multi uſus apud illos eſt. Illi quoque aquam fontanam (quâ ſolâ ferè apud illos plebs utitur) temperare ſolent Tuberibus illis rotundis, quæ Radicibus *Aſtragali ſylveſtris Thalii* adnaſcuntur, in ea maceratis, quæ dulcem Glycyrrhizæ ſaporem ei conciliant.

Potus varii.

Butyri copia,

Oleo quoque caremus: ſed ejus defectum abundè ſupplet magna Butyri abundantia, quod nobis quidem & uberius alimentum, & ſuavius & gratius condimentum præbere videtur. Et, ſi ſublato quandoque per Bella commercio, ſaccharo & aromatibus privemur, Mel ſatis abundè habemus & Sal, quæ ejus uſum commodè ſatis ſupplere poſſunt: Rhaphanum autem Ruſticanum, Angelicam, Caryophyllatam, Scorzoneram, Roſmarinum, Betonicam, Mentham, Abſinthium, Lilii Convallium flores, Crocum, Cepam *Askelonicam*, Allium, Cochleariam & Naſturtia, quæ magis corporibus noſtris quam Aromata conveniunt.

Mellis & Salis.. Plantæ aromaticæ.

Succi acidi, qui nobis abundant.

Et, ſi Citriis, Limonibus, Malis Granatis & Aurantiis careamus, præter Pruna varii generis Ceraſaque, non minùs utiles & gratos ſuccos nobis conceſſit Naturæ benignitas, cùm Acetoſam, Acetoſellam, Berberim, Ribeſia & Uvas criſpas dederit.

Plantæ culinariæ.

Quæ verò Culinariæ Plantæ ſunt, Cepa, Allium, Moly, Porrum, Napus, Rapum, Raphanus, Beta rubra, Tragopogon, Siſarum, Paſtinaca tenuifolia, Apium ſeu Petroſelinum, Braſſica, Naſturtium, Eruca ſativa, Beta vulgaris, Spinachia, Lactuca, Cichoreum, Intybus, Urtica minor & major, Cerefolium, Tanacetum, Thymum, Satureia, Borago, Bugloſſum, Portulaca, Pimpinella ſpicata minor, Valerianella, Dracunculus hortenſis, Crithmum, Naſturtium *Indicum*, Sinapi, Fœniculum, Cuminum, Carvi, Aniſum, Coriandrum, Anethum, Aſparagus, Lupulus, Sambucus, Cinara ſativa, Malûs variæ ſpecies, Pyrus, Cydonia, Perſica, Armeniaca, Nux Juglans, Corylus, Rubus *Idæus*, Rubus, Ribes, Uva criſpa, Myrtillus *Germanorum*, Fragaria, eæ omnes lætè & copioſè apud nos proveniunt.

Animalium quadrupedum carnes.

Quæ in cibos veniunt animalia omnis generis, ea magno proventu apud nos ſunt, & quidem egregii ſaporis, Boves, Oves, Capreæ, Sues, Lepores, Cuniculi, Cervi.

Lac, Butyrum, Caſeus.

Et, quæ ex mitioribus Animalibus Bove & Ove proveniunt, Lac, Butyrum, Caſeus magnâ copiâ ſunt.

Aves.

Aves autem, quæ cibum ſuppeditant, Gallinaceum genus, Columbæ, Urogallus major, Gallus paluſtris, & qui niger dicitur, Perdices, Gallinagines, Turdi, Alaudæ, Coturnices, Rallæ, Anſeres domeſtici & feri, Anates quoque domeſticæ & feræ. Quædam etiam marinæ aves, noſtræ peculiares Regioni, egregii ſaporis, Lyræ, Anas Arctica & Anſeres *Solanæ*, quæ mixto ex carne & piſce ſapore, gulæ mirè adblandiuntur.

Piſces.

Mare verò noſtrum piſcibus adeò ſcatet, iiſque optimæ notæ, ut non ſolùm nos habeamus, quæ uſui noſtro ſufficiant & quæ exteris divendamus, ſed & B*atavi* ex piſcatu è noſtro Mari, quæ ipſis pro victu inſerviant, & quæ vel ad remotiſſimas oras diſtrahant, nanciſcuntur. Valdè enim apud nos abundant Tructæ variarum ſpecierum, Lucii, Percæ, Anguillæ, Salmones, Sturiones, Aſelli, Haleces, Scombri, Squatinæ, Soleæ, Rhombi, Lupus marinus *Schonveldii*, Eperlani, Cancri, Aſtaci, Oſtrea, Mituli, Cochleæ, Pectunculi.

Metalla & Mineralia.

Sed & Mineralia & Metalla omnis generis apud nos reperiuntur Aurum, Argentum, Cuprum, Ferrum, Plumbum, Sulphur, Alumen, Vitriolum, Et, quæ inſtrumenta Luxuriæ ſunt, Non ſolum apud nos Lapides Architecturæ utiles, ſed & Marmora omnis generis & Alabaſtrum, Achates, Jaſpis, Corneolus, Talcum; & quæ Terræ, Artificibus utiles, Ochra, Rubrica, paſſim reperiuntur.

Quæ Fluvii, Mare & Fontes Medicati ſuppeditant.

Fluvii Margaritas ſuppeditant, etiam melioris notæ; & Mare in uſus noſtros evomit Sperma Ceti, Succinum et *Ambram Griſeam* fatiſcentis naturæ ſubſidium.

Fontes

Fontes quoque Medicati variis in Morbis salutares passim ebulliunt.

Magnam verò pro commerciis opportunitatem præbent Flumina insigniora & ferè undique circumfluum Mare.

Quod Regionis incommoda attinet, si Aëris intemperiei frigidæ diu expositi videmur, in Montanis Regionibus frequentes Sylvas, in humiliori plagâ Carbones fossiles, aut aridæ illius Terræ *Moss* dictæ Tessellas habemus, ex quibus peti possunt optima ignis fomenta. Quòd si ex salsuginoso crassiorique Maris vapore attracto, & impeditâ, propter Aëris frigiditatem, diapnoë, sanguis diathesin Scorbuticam aliosque Morbos à redundante sero contrahere aptus est, etiam adversus hæc mala provisum est nobis Plantis Indigenis sponte nascentibus, ut Cochleariâ, Nasturtio & Trifolio Aquaticis, Acetosellâ, Rhaphano Rusticano & aliis, quæ contractam sanguinis labem emendent. Proindéque nos summi Numinis bonitatem omnibus viribus nostris laudare, ejus sapientiam mirari, potentiam adorare decet, operumque ejus non solum contemplatores, sed & gratos enarratores nos exhibere. Optimè adversus Regionis incommoda provisum est.

Psal. 8.v.3. ad finem.

Luce quum cœlos vitreâ serenos,
Pollentis opera dextræ
Cerno: quum Lunam nitidasque stellas
Per te creatas conspicor;
Quantulus (mecum tacitus revolvo)
Homo est, ut ejus sis memor?
Quantula humanæ est sobolis propago,
Dignere ut illam visere?
Hunc Deo æqualem propè reddidisti:
Ornâsti honore & gloriâ:
Et tuæ dextræ super universa
Opera creâsti principem:
Cuncta, vitalis quibus haustus auræ est,
Illi dedisti sub pedes.
Huic boves parent & oves, pecusque
Quodcunque campis pascitur.
Quique pennarum celeri volatu
Metitur ales aera:
Quique pinnarum celeri natatu
Piscis pererrat æquora.
Gentis humanæ pater atque custos,
Quàm sancta Majestas tui
Nominis terras stupefecit omnes,
Sol quas recurrens adspicit!

Partis primæ Libri primi

F I N I S.

N PRODROMI

PRODROMI

NATURALIS HISTORIÆ *SCOTIÆ*, PARTIS PRIMÆ LIBER SECUNDUS:

Ubi de

MORBIS in SCOTIA Grassantibus,

De Methodo medendi & de Medicinâ Indigenâ,

SECTIO PRIMA

De MORBIS in SCOTIA.

CAPUT PRIMUM.

De MORBIS in genere.

HOMINEM primævâ ab origine, ab omni labe immunem, in Voluptatum Deliciarumque Horto ex limo terræ coagulatum divinoque Spiritu animatum posuerat Altissimus. Illi erat Πανάκεια vitæ custos *Arbor Vitæ*, cujus fructus aderat homini cibus, ne esuriret; potus, ne sitiret; & lignum vitæ, ne Senectus eum deprimeret ac dissolveret: *Vitæ*, inquam, *Arbor*, Medicinæ modo, homini corruptionem prohibebat. At, fractis Potentissimi Legibus, Anima ab origine primâ sceleris pura & convenientem sibi sortita Basilicam, simul atque, supra modum, insolescente genio ad deteriora deflexit, in aurâ cœlesti caliginem, in mole terrenâ mortem, inter utrumque bellum assiduum miser homo expertus est. Unde lucidus Intellectus interiores primùm tenebras sensit, & Appetituum regina Voluntas Sensuum illecebris delinita Rationem despexit commonentem; tandemque divina licet Anima, tanquam *Apellis* Tabula demersa cœno, propter Corporis impuritatem, aliquâ mortalitatis maculâ fœdata est: ab eo tamen, sine maximo cruciatu, sejungi non potest; quòd amet iis in partibus stabulari, quarum operâ diutius usus est. Hinc perfecta, æterna & immaculata apud *Deum* & *Angelos* permansit Sanitas; homini verò naturalis vitreaque, quæ tantùm constans in suâ levitate, & innumeræ Morborum species, morsque inevitabilis fuit illi ex peccato hæreditas. Morborum origo.

Morbus est affectus præter naturam, actionem per se lædens. Morbus quid.

Morborum differentiæ

Morborum alii Σποραδες, *h. e.* dispersi, qui singulos separatim corripiunt. Sunt plures simul Morbi vagantes & genere diversi, quorum alius alium invadit; non ab Aëre, sed à ratione Victûs nascuntur, quam singuli habent propriam & peculiarem.

Alii κοινοὶ, *h. e.* communes, qui certi sunt morbi & singulares, qui alicubi vagantur et multos æquè simul corripiunt. Causam habent hi communem, ut Aërem, Aquæ malæ potum, vel cibum aliquâ de causâ vitiatum, gravem tetram que Exhalationem, vel simile quid, quod vitari nullo modo potest.

Atque hi communes sunt ἐνδήμιοι, *h. e.* Patrii, Vernaculi, & alicui Regioni familiares. Hi in aliquâ Regione frequentes sunt & perpetui, & omnes ex æquo corripiunt, ob causam quæ omnium communis est. Atque de his maximè in hoc libro agitur.

Vel ἐπιδήμιοι, qui communes quidem Morbi & a communi causâ nati; non tamen Patrii & familiares, sed potius externi & adventitij. Hi sunt vel λοιμώδεις pestilentes, qui contagiosi & omnium perniciosissimi; vel non pestilentes, sed pestilentibus mitiores.

Causæ Morborum

A malâ corporis dispositione variæ Morborum differentiæ oriuntur. Nam ut bona valetudo videtur esse à sanguine & partibus ritè constitutis; ita mala seu morbus à sanguine peccante, vel partibus à proprio naturalique statu recedentibus. Sanguis autem comprehendit Limpham quoque & succum Pancreaticum, aliosque humores qui sanguini admiscentur. Hàc de re egregius est locus *Hippocratis*; At verò corpus hominis habet in seipso sanguinem, & pituitam, & bilem duplicem, flavam *viz.* & nigram: atque hæc sunt ipsi corporis natura, & per hæc & ægrotat & sanus est. Sanus equidem maximè est, ubi temperamentum hæc inter se habuerint moderatum, tum facultate, copiâ, & ubi maximè fuerint permixta. Ægrotat autem, cùm horum quid minus aut amplius fuerit, aut separatur in corpore, & non fuerit reliquis omnibus contemperatum. Necesse est enim, cùm quid horum secretum fuerit et per se steterit, non solum eum locum, unde secessit, morbidum fieri, sed etiam eum, in quo stat, et in quem propter nimiam copiam diffusum est, dolore ac morbo vexari. Hinc si sanguis spiritibus orbatus et effœtus evadat, debilitas pulsus, virium languor, partium refrigeratio, et totius corporis hebetudo præstò sunt. Ut macies et tabes, si amisso glutine solvatur; si verò vel acidus, vel acer, vel motu celerior fiat, inflammationes, pustulas et similes morbos affert. Si plus justo serosus evadat, hydronosi vel aqueï morbi exoriuntur. Lib. de Naturâ humanâ, Text. 5. & 6.

Ad partes quod attinet, si à propriis locis recedant, magnitudine augeantur, scindantur, corrumpantur, vel obstruantur illorum ductus, aut alio modo afficiantur, luxationes, tumores, ulcera, putredines, obstructiones et alia hujusmodi emergunt.

In semine quoque latent morborum et mortis germina, quæ & paria his ex quibus orta sunt faciunt, et citius corpore adolescunt. In illo viget repugnantia primordiorum quæ ut vivendi causa sunt, ita et viæ mortis, vitæque tam sanæ quam ægræ stamina, nec minùs morborum Elementa quàm corporum. Ac licet in permistionem quodammodò paria venerint, brevi tamen impari prælio sese vehementer exagitant: et dum in nos intus forisque sæviunt, sanitatem quam fecere subvertunt, adeò infida est ex contrariis origo. Est et à semine insitus calor, qui eâdem manu nos fovet ac conficit: et quia salutarem humorem suâ efficientiâ furtim, sed avidiùs carpit, ipsum quoque se perimit, ita ut qui auctor est vitæ idem sit et necis.

Procatarctica præcipuè morborum causa est intemperantia, postquam (ut scribit *Seneca*) cœpit cibus non ad tollendam, sed irritandam famem quæri, et inventæ sunt mille conditura, quibus aviditas excitaretur: quæ desiderantibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor et nervorum vino madentium tremor, et miserabilior ex cruditatibus quam ex fame macies. Inde incerti labantium pedes, et semper qualis in ipsâ ebrietate, titubatio. Inde in totam cutem admissus humor distentusque venter, dum malè assuescit plus capere quam poterat. Inde suffusio luridæ bilis et decolor vultus, tabesque in se putrescentium, et retorti digiti articulis obrigescentibus. Nervorum sine sensu jacentium torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum auriumque tormenta, & cerebri æstuantis verminationes, & omnia per quæ exonerantur internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea Febrium genera, aliarum impetu subeuntium, aliarum tenui peste repentium, aliarum cum horrore et multâ membrorum quassatione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos supplicia Luxuriæ? Epist. 59.

CAPUT

CAPUT II.

Ubi enumerantur Morbi, qui in Scotiâ *maximè graſſantur.*

Cùm (ut ſuprà tradidimus) *Scotia* noſtra ad ultimos ferè Septentriones detruſa ſit, & reliquo Orbe diviſa, niſi quâ *Angliæ* jungitur, omni ex parte ſævientis Oceani injuriis pateat; Aërque ſæpius craſſus, nebuloſus pluvioſuſque ſit; Hyems etiam diu duret, & frigus penetrantius ſit; Tellus quoque valdè inæqualis ſit, ubique aut montium verticibus elata, aut humilioribus vallibus iiſque declivioribus depreſſa: neceſſe proinde eſt, varias temporum mutationes in eâ frequenter accidere. *Quæ mutationes temporum* (ut ait magnus *Hippocrates*) *maximè pariunt morbos: & in ipſis temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris.* Fieri igitur non poteſt, quin nos *Scoti* maximè inæquali ſimus temperamento, multique apud nos morbi ſint: cùm per totam *Scotiam* nunc tellus ſuo gremio mare excipiat, nunc (quaſi indignata reſtringi) fluctibus prævaleat longéque in mare excurrat; hìc montes emineant, illic minus profundum mare cum terrâ luctetur. Hæc enim terræ facies, figura & ſitus multis evaporationibus inter hoſce anfractus ſemet involventibus & magis in ſe incumbentibus originem præbent, cauſamque & materiam tempeſtatum dant, quæ ſuâ inconſtantiâ & inæqualitate debitam corporum diapnoën impediunt & morbos procreant: ut veriſſimum ſit, quod habet *Galenus*; „ οὔτε γὰρ εὐκρατότατον, οὔτε ἀμεμπτότατον τῇ κατασκευῇ γίνεσθαι „ σῶμα δυνατὸν ἐν τοῖς ἀμέτρως κεκραμένοις χωρίοις, ὥς τε ὅ, τε λόγος ὑπαγορεύει, καὶ ἡ πεῖρα δείκνυσι: ξηροὶ μὲν „ γὰρ καὶ ἰσχνοὶ, καὶ οἷον ἐσκελετευμένοι γίνονται κατὰ τὰς θερμὰς χώρας οἱ ἄνθρωποι. Ἀνώμαλοι δὲ ταῖς κράσεσιν, ὡς τὰ „ μὲν ἔξω ψυχρὰ, τὰ δὲ ἔνδον τε καὶ κατὰ τὰ σπλάγχνα θερμὰ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος ἔχειν, οἱ τῶν ψυχρῶν οἰκήτορες. „ *h.e.* Quum nec optimo temperamento, nec inculpabili conſtitutione ullum corpus in „ iis Regionibus, quæ à temperamenti modo receſſerunt, gigni poſſit; ſicuti tum ratio „ docet, tum experientia commonſtrat. Quippe ſicci, graciles & veluti torrefacti in „ æſtuoſis tractibus homines fiunt; Rurſus frigidioris Plagæ incolæ inæquali tempera„ mento viſuntur, ut quibus exteriora frigeant, interiora, atque in his viſcera, immodicè caleant.

Telluris inæqualitas (unde temporum mutationes) morbos parit.

Aphor. Sect. 3. Aph. 1.

Lib. 2. de Sanitate tuenda cap. 7. Edit. *Charterii.*

Olim quidem, pro Majorum noſtrorum temperantiâ & validis exercitiis, quibus utebantur, tum pauciores, tum minus graves erant morbi. Ab Hiſtoricis enim noſtris relatum eſt, quod ignota fuere noſtris Majoribus tot morborum genera, quot noſtrâ ætate conſpiciuntur. Vix quiſpiam tum elanguebat, niſi aut calculo, aut exundante pituitâ, ſimilive morbo frigido aqueove humanum vincente temperamentum cauſam præbente: probè enim degebant, parſimonia corpora ab adverſâ valetudine tutabatur, vitamque noſtratibus in longum ævum protraxit. Morbi autem ex frigore & pituitâ redundante enati erant: qualis fuit morbus *Kennethi Keyr Convalli* Regis filii, qui Catarrhi in Tracheam Arteriam defluxu ſubitariâ morte eſt extinctus. Paralyſis & ventris profluvium à frigore quoque quoſdam invadebat. Primus autem *Congallus* Rex notatur Articulari Morbo, ſeu Podagrâ correptus, quem ex frigore ac multis laborioſis expeditionibus in juventute peractis contraxiſſe in ultimâ ſenectute dicitur. Febres quoque ex nimio labore nonnullos invaſerunt. At ubi, patrio victu poſthabito, omnium deliciarum genere defluxere, ſimul cum peregrinis deliciis peregrini & eatenus incogniti erupere morbi. Ordinarii autem morbi præcipuè ſunt illi, qui *Hippocrati Hyemales* & *Autumnales* dicuntur. Imprimis verò Hyemales, qui enumerantur Aph. 23, ſcil. Pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, gravedines, raucedines, tuſſes, dolores pectorum, laterum ac lumborum, capitis dolores, vertigines, ſiderationes. Frequentes etiam ſunt morbi Autumnales Aph. 22. enumerati; *viz.* Febres erroneæ, ſplenes, & hydropes, & tabes, & urinæ ſtillicidia, & inteſtinorum lævitates, & dyſenteriæ, & Coxendices, et anginæ, & anhelationes, & volvuli, & comitiales, & inſaniæ, & atræ biles.

Boeth. Hiſt. *Scot.* Lib. 2.

Id. Lib. 9. Fol. 171.

Aph. 22. & 23. Sect. 3.

Cur pauciores & minus graves morbi Majores noſtros tentarunt.

Morbi Hyemales.

Morbi Autumnales.

Cauſæ autem morborum noſtrorum ferè ſemper ſunt aliquæ ex his, Aëris ſcil. vitium, ſoli cælique natura, victus, conſtricti nimio frigore pori, redundans in maſſâ ſanguineâ ſerum, aut ejus in caput aliaſve partes raptus; ſanguis ipſe vel nimium redundans, vel in motu concitatior aut ſegnior, vel acrior aut acidior, vel miaſmate ſcorbutico contaminatus.

Morborum noſtrorum cauſæ.

CAPUT III.

Accuratior Morborum in Scotiâ *grassantium expositio.*

Morbi alii caput, alii thoracem, alii ventrem inferiorem; quidam artus, nonnulli totum corpus afficiunt; aliqui externas tantùm partes; quidam epidemici.

Capitis Morbi. Morbi autem capitis, qui frequentius apud nostrates occurrunt, sunt hi; Catarrhus, gravedo, odontalgia, auris dolor, tumor genæ, parotis, aquosi tumores circa maxillas, visus debilitas, *Scotoma*, hypochyma, parasynanche, hydrocephalus, capitis dolor, hemicrania quandoque periodica, vertigo, caros, apoplexia levis quæ in paralysin mutatur, apoplexia fortis, lethargus periodicus seu hydrops cerebri, epilepsia, erysipelas capitis & faciei.

Pectoris morbi. Morbi pectoris, Raucedo, tussis, dyspnæa; asthma periodicè recurrens, continuum; pleuritis, lateris dolor, peripneumonia, phthisis, syncope, palpitatio cordis, hydrops thoracis, sanguinis sputum, vomitus sanguinis.

Morbi Ventris inferioris. Ventris inferioris morbi, Diarrhœa serosa, vomitus aquei, ventriculi cruditas, oppressio, cardialgia, cholera, colicus dolor, colica in paralysin desinens, hydrops ascites, tympanites; affectus hypochondriacus, hystericus; scorbutum, affectus quidam spasmodici; calculus renum, vesicæ; ischuria, hydrops uteri, lumbrici, obstinata alvi constipatio, sanguinis nimii fluores.

Artuum Morbi. Morbi Artuum, Arthritis, Rachitis, scrophulæ & strumæ, Arthritis vaga scorbutica, ischiadicus dolor, artuum tremor.

Morbi totum corpus afficientes. Morbi, qui totum corpus afficiunt, sunt Febres, rheumatismi, dolores qui membranaceum & nervosum genus afficiunt, leucophlegmatia & habitus aquosus cum tumore, icterus, chlorosis, exanthemata, scabies, paralysis fortior, stupor circa partes nervosas, tabes.

Febres variæ. Febres autem variæ sunt; diariæ, quales hemicraniam & similes affectus comitantur, & erysipelata præcedunt, synochi quoque imputres & putres, febres catarrhales; nervosum genus afficientes, comatosæ, cum deliriis, spasmis & similibus symptomatis comitatæ; febres malignæ, purpuratæ, pestilentiales; hecticæ, lentæ febres; febres puerperarum; variolæ & morbilli, iique regulares vel anomali; Febris *Scarlatina*, Febres intermittentes, Quotidiana, Tertiana, rarior Quartana, Semitertiana, intermittentes Anomalæ.

Morbi externi. Morbi externi, Tumores Scirrhosi, œdematosi; Hydrocele, Cancer, sphacelus scorbuticus, gangrenæ post febres, spina ventosa, ulcera mali moris.

Morbi Epidemici. Morbi Epidemici, Febres quædam malignæ Autumno maximè grassantes, & Vere febres intermittentes, quæ singulis ferè annis differentibus comitatæ symptomatibus, Dysenteriæ, Parasynanche, Tussis ferina, Variolæ, Morbilli.

CAPUT IV.

De Causis Morborum in genere.

Ut commodiùs de causis agam, Incolæ *Scotiæ* dividendi sunt in Plebem & Nobiles. Plebs iterum in eos qui in Urbibus, & eos qui in Agris degunt: quoniam victu, exercitiis & toto vitæ genere inter se differunt.

Quomodo Nobiles & Plebeii morbos sibi accersant.

Nobiles tam majores quàm minores splendidè, ut plurimùm, vivunt, & venationibus & equitationibus satis exercentur, vinoque è *Galliâ* & *Hispaniâ* delato multùm utuntur. Hi paucioribus morbis tentantur, hisque, ut plurimùm acutioribus, et qui feliciùs terminantur, nisi sint qui Venere et Crapulâ graviores sibi morbos progignunt.

Plebs, quæ in Urbibus degit, paucis utitur exercitiis, & non pauci ex iis vino deditis temperamentum, quod in illis non ita validum est, nimio potu et desidiâ corrumpunt, et multos sibi morbos accersunt intempestivo cerevisiæ potu sæpéque spiritus vini, manè præsertim, jejuno etiam ventriculo: unde fibræ stomachi nimium solvuntur,

calor

calor imminuitur, fermentum ſtomachi diluitur & obtunditur, omniſque digerendi vis infringitur. Cruditates etiam ſtomachi, Inflationes, oppreſſiones, imò cachexia, paralyſis, convulſio, tabes, multique alii morbi oriuntur. Videre etiam eſt frequenter inter eos febres erraticas mali moris, pleuritidas nothas, anhelitûs difficultates, totius abdominis turgeſcentiam & ſaburrationem, hydropes, imò ſtupores, Lethargos & Apoplexias.

Plebs autem ruſtica, licet tenui admodùm victu validiſque exercitiis utatur, ex quo tamen maleſana libido reditus augendi noſtrates invaſit, non paucioribus nec levioribus morbis infeſtatur. Teſqua enim, Ericeta & ſimilia, quæ anteà in Paſcua (dicam etiam cum non ſpernendo proventu) cedebant, nunc calcis cumulis conſperguntur, ſicque conſperſa aratro proſcinduntur, ut ſanè fruges producant, quæ ſoli calciſque naturam reſipiant, calidaque (ut jam dictum de Septentrionalibus populis) viſcera magis inflamment & accendant, novamque morborum ſuppellectilem quotidie producant. Hinc ventriculi æſtuationes, vigiliæ, deliria, affectus hypochondriacus, mania, dyſenteria, ſcrophulæ, cancer & dira morborum cohors, quæ Agricolas olim à morbis immunes nunc paſſim invadit. Plebs ruſtica non minùs, quàm urbana, morbis obnoxia.

Morborum autem enarratorum cauſa, ut plurimùm, à victu eſt, quod pravi cibi potuſque aſſumantur majori quantitate, quàm commodè à nativo calore concoqui & à nutritivæ facultatis adminiſtris diſtribui queant, & quòd corpora non ritè exerceantur. Et qui non ab hac cauſâ fluunt, ii, ut plurimùm, ab impeditâ tranſpiratione fluunt, quod inæquali tempeſtatum anni conſtitutioni tribuendum eſt. Quæ tempeſtates ſæpe pervertuntur, ita ut Hyemis conſtitutio quandoque Auſtrina ſit & Ver magis redoleat; Veris autem Borealis, & Hyemem ſapiat. Nec Æſtates ipſæ hâc à perverſione immunes, quæ Vernam aut Autumnalem ſapiunt conſtitutionem, non ſine frigidiſſimis Ventis quandoque. Quin in unâ eâdemque anni tempeſtate ſummus quandoque urget calor, quem ſtatim frigus penetrantiſſimum ſequatur: unde, conſtipatis à frigore poris, fit anadrome & raptus ſeri verſus caput, et multi progignuntur morbi rheumatici et febres catarrhales, quæ nervoſum maximè genus afficiunt. Nec aliter fieri poteſt in Regione tam inæquali, in quâ tot ſint evaparationes corporum valdè inter ſe differentium, quæ tempeſtates pro ſuâ naturâ alterant et graves in corporibus noſtris mutationes inducunt. Morborum enarratorum cauſa ſæpe à victu eſt, vel ab impeditâ tranſpiratione; atque hoc tempeſtatum inæqualitati tribuendum eſt.

Aër quoque ſæpe craſſus et (quòd magna pars *Scotiæ* Mari vaſtiſſimo exponatur) ſalſuginoſus eſt, à quo inſpirato ſanguinis craſis corrumpitur: acrior enim et fœculentior evadit. Et cum ſal in fluore reliquis prævaleat; concitatior evadit et efferveſcere incipit: unde venarum ἀναστόμωσις, per quam tranſlato in varias partes ſanguine, rheumatiſmi, dolores varii, imò phthiſis ſatis frequens aliique conſimiles morbi ab humorum μετάστασει oriuntur; et à craſſo fœculentoque ſanguine, ob acredinem ad nutritionem inepto, viſcerum infarctus et obſtructiones, humorum in præcordiis congeſtio, ſcorbutus, atrophia, tabes, hydropes, febres lentæ, icterus, calculus, et morbi, qui à tartaro in partibus depoſito; et in iis qui liberaliùs indulgent corpori illudque ſaginatum et ſaburratum nimis reddunt; adeo ut regendis humoribus impar natura ſit, copioſæ accidunt ſanguinis et humorum ejectiones per vomitum, et per alvum aliaſque vias. Imò humorum abundantiâ ſic opprimitur natura, ut Apoplexiæ, Syncopæ et ſubitaneæ mortes ſequantur, à quibus omnibus immunes vivunt, qui appetitibus irregularibus fræna imponunt, et temperatè ſobrieque vitam tranſigunt. Aër craſſus & ſalſuginoſus eſt etiam horum morborum cauſa.

CAPUT V.

Obſervationes quædam rariores de Morbis, & primo de Febribus quæ in Scotiâ *graſſari ſolent.*

Multæ ſunt Febres, quæ in *Scotiâ* graſſantur, Vere quidem intermittentes magis (nam rariſſimæ apud nos Quartanæ Autumno invadere ſolent) Vere quoque quædam etiam malignæ, quandoque Epidemicæ ſunt: ſed Autumno ſæpiùs malignæ Epidemicæ ſuboriuntur, & tunc mali moris ſunt. Febres Verno & Autumnali tempore.

Febres nostræ intermittentes irregulares & anomalæ.

Intermittentes nostræ sæpe irregulares & anomalæ sunt: non enim suas servant periodos, sed ex Tertianis Quotidianæ fiunt & ex Quotidianis nonnunquam Tertianæ. Aliquando septimo, imò etiam decimo quarto die recurrit Paroxysmus, ut in nobili quodam viro observavi, qui Paroxysmus acutissimus erat, cum deliriis & magnâ corporis jactatione. Quinetiam aliquando continuæ evadunt, summo Ægrorum periculo.

Febres continuæ.

Continuæ autem rarissimas habent crises apud nos. Superveniunt quidem plures sudores, aliquando alvi fluxus, & maximè in iis salutaris, salivatio copiosa: sed, his non obstantibus, aliquando ad 15. 17. 21. 25. 29. imò 31 dies producuntur. Sæpe autem accidit, ut, priore febre in ἀπυρεξίαν desinente, nova quædam lenta febris suboriatur cum exacerbationibus; unde diu languent Ægri. Imò cum hanc lentam alvi fluxus, aut frequentiores sudores comitantur, hectici fiunt Ægri.

Febres Purpuratæ.

Febres Purpuratæ dictæ (ut & Variolæ & Morbilli,) apud nos aliquando maculas Lividas, imò nigras purpureis admistas habent: neque illæ tunc adeo periculosæ sunt, nisi maculæ latiores sint. Maximum apud nos periculum est à subito macularum recursu, cùm febris cum dyspnœâ intenditur & alvi fluxus supervenit: raro enim tunc Ægri mortem effugiunt.

Aliæ Febres.

Et generatim quidem Febres nostræ miasma quoddam scorbuticum magis, quàm pestilentiale virus redolent, nec ita frequentes ardentes Febres sunt, ac illæ quæ Lympham & genus Nervosum afficere videntur, in quibus non tam accenditur & conflagrat sanguis, quàm à raptu colluviei serosæ spiritus opprimuntur & perturbantur.

Sunt etiam Febres à sanguine accenso, sed mitiores plerumque, nisi in iis, in quibus magnus humorum apparatus: iis enim putrescentibus pestilentiales febres suboriuntur quandoque, quarum unam hic apponam.

Observatio de Febre quâdam pestilentiali.

Nobilem quendam virum tenuis & rari corporis habitus febris anniversaria invadere solebat, semper ferè Mense *Aprili* (quo natus est) aut *Majo*: à quâ tamen per duos annos, ob cœlum forsan & solum mutatum, quod tunc peregrinaretur, immunis fuerat. Sed anno sequente, dum primo *Iunii* apud Consanguineum ruri ageret, & in Valle quâdam ad Amnem reclinatus cum Amico confabularetur, loci amœnitate captus (planities enim ferè rotunda erat, quam Rivus placidè fluens interfluebat, quæ ambientibus undique collibus arborum varii generis sylvâ tectis & per gradus in fastigium assurgentibus, Amphitheatri ingentis caveam et gradus repræsentabat) sensit subitò turbatos sibi spiritus, impeditos & in ἀταξίαν quandam actos fuisse, nullo se prodente signo exteriùs; consurrexit & domum reversus est. Sequente die, pluviosâ tempestate et flante in faciem subsolano, in urbem reversus est sine ocreis, quod multùm sibi nocuisse putavit. Tertio die alterationem sensit. Quarto die subortus est supra Laryngem tumor durus indolens primùm magnitudine cerasi, qui exinde quotidie magis augebatur. Sexto et septimo die magna aderat anxietas. Purgatus tunc fuit leni medicamento. Die ab invasione septimo, circa horam quintam matutinam, rigorem in regione lumbari, posteà per totum corpus sensit. Duabus post horis levem lipothymiam passus est, quam secutus est vomitus humoris serosi amarescentis, quæ prima febris invasio erat. Die nono dolor in tumore subortus: auctus autem tumor pugnum superabat. Ægrè panem deglutiebat Æger, et febris sensim crescebat. Decimo die cibum fastidiebat et magnum calorem per totum corpus sentiebat: nec dormire poterat noctu, sed huc illuc se jactabat. Volebat sanguinem mittere statim, percepto tumore; sed amici impediebant. Advocatus Medicus censuit abstinendum etiam tunc à venæ sectione, nisi tumor magis augeretur. Die sequente auctus tumor, et tunc sanguis ad uncias sex è brachio missus. Sanguis spumosus erat, putridus et serosior; crustâ quoque cœruleâ aliquâ ex parte obductus. Tumor magis magisque augebatur, adeò ut ab illo die per sex aut septem sequentes panem deglutire non licuerit. Jusculum aut Ptisanam tantùm, Julapium et similia, potulenti formâ, stillatim hauriebat. Tumori varia applicata fuere Emplastra; Diachylum simplex cum æquâ parte Diachalciteos: dein Emplastrum de Mucilaginibus, Diachylon magnum, cum Gummi cum Unguento Basilico. Auctus magis tumor, unàque aucta febris, cum vigiliis perpetuis; dejectus planè appetitus; collum anterius & regio thoracis usque ad mammas inflammata, valdè dolebant et inquietudinem augebant. Applicatum fuit tumori Cataplasma de foliis Acetosæ Hortensis, cum Ficubus tostis. Febris sensim augebatur, et mille rerum species menti obversabantur; querebaturque sibi non solùm species rerum occurrere, sed et populi clamores et strepitus: quæ tamen phantasiæ illusiones esse satis clarè perspiciebat. Imaginatio (ut ipse referebat) valdè exaltata erat, adeò ut sibi temperare nequiret, quin Orationes mente tacitus versaret.

ſaret. Oculi rubicundi erant et phrenesin minabantur, quod *Deus* pro ſuâ miſericordiâ avertebat. Advocati in conſilium alii Medici, ex quorum conſilio Clyſter injectus; & ſub noctem Potio ſomnifera cum grano Ladani exhibita. Turbata fuit mens à Ladano, ita ut deliraret: dormiebat parùm tamen. Quoniam cum tumoris incremento valdè augebatur febris, ſuadebant quidam tumoris apertionem Cauterio aut Lanceâ; ſed alii malebant ejus maturationem expectare. Injectus ſub noctem Clyſter, in quo reddendo Lipothymiâ correptus eſt, & per tres horas pòſt, pulſus intermittebat, delirabatque Æger: dicebat enim ſe ad Ripam Rivi cujuſdam inter Cautes jacere, auxiliumque, ut inde eriperetur, implorabat. Die ſequente ruptus eſt tumor, & per quinque ſequentes dies multum puris effluxit. Remiſere ſenſim omnia Febris Symptomata, & ſedatior factus Æger dormiebat paulùm, nec menti obverſabantur illæ rerum ſpecies. Poſt ruptionem tamen exorti infra mammillam dextram intra coſtas tumores duo piſi magnitudine, qui adeò dolebant, ut nec Linteorum tactum paterentur, inflammatâ quoque circumcirca cute. Poſteà etiam in axillâ dextrâ duo tumores ſimiles exorti, qui tamen poſt duos dies omnes evanuere. Ruptionem quoque ſtatim inſecuta copioſa ſalivatio per aliquot dies, quâ multa phlegmata craſſa per ſputum reddebat. Eam ſecuta eſt tuſſis ſicca, quæ Ægrum valdè quaſſavit, ut à debilitate per morbum contractâ per ſex ſeptimanas poſteà non niſi baculo innixus incederet, quamvis ptiſanâ laxativâ purgatus fuiſſet & bechicis multùm uteretur. Divinæ benignitatis certè munus fuit, quòd evaſerit, cùm multi robuſtiores paſſim tunc morerentur ex febribus minùs mali moris: hæc enim per hauſtum in illâ Convalle miaſma quoddam putridum, quod ſpiritus & totam ſanguinis maſſam corrumpebat, contracta, Febris planè Peſtilentialis typum expreſſit. Nunc de novâ Febris ſpecie agemus.

Quemadmodùm indies creſcit hominum luxuria, ita & novi ſuccreſcunt morbi, ſi non veteribus incogniti, intacti ſaltem. Nec mirum, cùm ab inſolitis cibis & variâ eorum mixturâ novæ oriuntur humorum depravationes. Inter multos autem morbos, qui huic Seculo originem debent, nuperrimè Febris obſervata eſt, quæ *Scarlatina* dicitur à coccineo colore (noſtratibus *Scarlet* linguâ Vernaculâ appellato) quo cutis, ferè univerſa tingitur. Hujus Morbi non ita frequentes Obſervationes ſunt, ut inde accurata ejus theoria tradi & curandi methodus extrui poterit. Unam Obſervationem apponam: reliqua accuratior obſervatio poſteà complebit. Obſervatio de Febre Scarlatina.

Puella quædam nobilis Senatoris in Foro Juridico filia, octavum plùs minùs agens annum, cœpit de dolore gutturis queri, quem ſecuta eſt Febris. Vocatus deprehendi pulſum valdè concitatum; magnus quoque aderat ad tactum calor; facies ſummè rubebat, ita ut Variolas metuerem; delirabat & ſe in lecto jactabat. Sequenti die eam viſens videbam rubedinem quandam non ſolum per faciem, ſed et per brachia & pectus, unà cum levi quodam tumore ad tactum aſpero, per cutem undiquaque diffuſam. Perſeverabat delirium. Ego ejuſmodi temperata Cardiaca ſuadebam, quæ in Variolarum eruptione familiaria ſunt. Die tertio reperi Febrem minorem, quarto adhuc leviorem; & evanuerant rubedo et tumor. Quinto ſurrexit è lecto Febre libera.

In adultis autem obſervavi cuticulam ferè per totum corpus decidiſſe. Quibuſdam quoque (ut ab aliis Medicis mihi relatum eſt) poſt rubedinem illam puſtulæ per totam cutem eruperunt, minimæ quidem illæ inſtar capitis aciculæ, quæ tamen maturaverint, et areſactæ cruſtam depoſuerint. Videtur autem à ſalis in ſanguineâ maſſâ fluore miaſma quoddam Scorbuticum in hâc Febre prævalere, à quo fermentante et efferveſcente natura materiæ tenuioris efflorescentiam in corporis Ambitum protrudat, quæ pro materiæ ſubtilitate et raritate, citius et tutius periodum ſuam abſolvat: pauciſſimi enim ex hâc Febre mortui ſunt. Aliæ de hâc Febre Obſervationes.

CAPUT VI.

De Miris quibuſdam Affectibus Spaſmodicis.

Puella quædam undecim annorum, filia Coloni prope *Limnuchum* in *Lothianâ Occidentali*, poſt malignam Febrem cœpit horridis Spaſmis agitari, ita ut, cùm muſculi in ἀταξίαν à motibus convulſivis agerentur, à viris robuſtiſſimis vix teneri poterit, quin ad ipſum domûs tectum ſe levaret. Patentes et qui in Viciniâ degebant rei novitate obſtu- Miri motus convulſivi in Puellâ quadam.

pefacti eam Dæmoniacam judicabant, & quòd illi horrendi motus à Dæmone corpus ingreſſo excitarentur. Cùm ego tum in iis oris agerem, à Parentibus vocatus ſum, ut Ægram inviſerem: ita autem illam affectam inveni. Jacebat in pavimento ſupinus Pater, eamque brachiis & pedibus arctiſſimè adſtringebat. Erat illa tunc Paroxyſmo libera: ſed vix per quadrantem horæ aſſederam, cùm illa primùm cœpit γογγυσμὸν & ſonum inconditum proferre; dein per totum corpus horrendum in modum convelli. Facies verſus colli poſteriorem partem retorquebatur, manus pedeſque quoque retrò vertebantur; & tunc cœpit motibus convulſivis violentiſſimis agitari cum maximis ſubſultibus, adeò, ut, quamvis Pater vir robuſtus illam omnibus viribus deprimeret, ſe tamen ad trium pedum altitudinem à ſolo unà cum Patre elevaret. Qui adſtabant narrabant eam aliàs multò altiùs evectam fuiſſe. Duravit hic Paroxyſmus per horæ dimidium, quo durante murmur quoddam inarticulatum edebat, donec ſenſim ſe remitterent motus convulſivi; & tunc per aliquod tempus ab iis immunis erat. Ego in eo eram animo, quòd morbus eſſet contractus ex recrementis acribus quæ Febris reliquerat: decumbebat enim Ægra in tugurio adverſus Aëris injurias parùm munito, unde à frigore impediebatur ſudor, per quem Febris judicari ſolet, & tranſpiratione læſâ magna ſeroſi humoris erat in cerebro (ad quod maximè in iis Febribus rapitur) coacervatio, Unde vellicatæ cerebri fibræ illos ſpirituum animalium motus inordinatos inducebant. Cerebrum certè primò affectum fuiſſe argumento eſt, quòd facies primùm, dein totum corpus convelleretur. Suaſi igitur, ut Parentes bono eſſent animo, morbus cùm eſſet intra naturæ vires, nec ab ullo Dæmone excitatus: ſperare me, quòd ordinariis remediis debellari poſſit, modò in eorum uſum conſentirent & Ægram ad Urbem vicinam deducerent. Conſenſere, & exhibita meo juſſu fuere ea Medicamenta, quæ in affectibus Spaſmodicis maximè valent, quorum uſu, aſpirante divino Numine, ab illis motibus convulſivis planè liberata fuit. Sed diu erat, antequam artus firmi evaderent, quòd à frequentibus convulſivis motibus nervi admodùm debilitati eſſent.

Motus Spaſmodici Abdomen afficientes.

Sunt etiam motus quidam Spaſmodici, qui cum ſævis doloribus Ventrem inferiorem afficiunt; quales in Cive quodam *Limnuchenſi* vidi, qui ſæviſſimis cruciatibus in Abdomine ferè per annum integrum affectus erat, qui nullis remediis nec Opiatis cedebant, ſed miſerum Ægrum primò ad tabem, dein ad mortem ultimum malorum remedium deduxere.

Multi dolores Spaſmodici Splenetici, Hyſterici, Nephritici perperam appellantur.

Multi ex his doloribus Splenetici dicuntur vulgò, quidam Hyſterici, quidam Nephritici; in quibus tamen Splen, Renes, Veſica & Uterus ab omni labe immunes ſunt; Peritonæum autem & Nervi ſexti Paris per Abdomen ſparſi ab acrium humorum recrementis vellicantur, indeque motus illi Spaſmodici diriquе dolores proveniunt. Scorbuticis autem maximè familiares ſunt, à quibus etiam Appellatio *Germanica* SHORBUTT originem traxit.

CAPUT VII.

Obſervatio de Dolore Rheumatico in Dorſo periodicè cum Paraxyſmo Febrili recurrente, & in Tabem Lethalem deſinente.

Rarus quidam affectus.

QUidam honeſto apud ſuos loco, validæ & robuſtæ Conſtitutionis vir εὔσαρκος, circa ætatis annum triceſimum ſextum, cœpit Ventriculi debilitate & doloribus Colicis laborare, cum diſpoſitione quâdam Scorbuticâ, ut apparuit poſteà ex laxiore facto corporis habitu obeſioreque, alvique nunc conſtipatione, nunc mollitie, in Diarrhæam trium aut quatuor dierum erumpente.

Circa quadrageſimum annum invaſerunt dolores Nephritici, qui per ſex aut ſeptem ſeptimanarum periodos primò leniùs, dein ſæviùs, tandem atrociſſimè infeſtabant. Dolores colici, nephritici & alvi fluxus cum frequentiùs, tum atrociùs vexabant, poſtquam graviſſimam animi ægritudinem contraxerat propter illatam ſibi à potentiore quodam Cive injuriam, nonnullaque in ſe publicè cum multâ indignatione exprobrata: ab

ab eo enim tempore, rebus suæ partis indies pejus cedentibus, gravissima animi pathemata contraxit, quæ dolores illos & alvi fluxus sæpe excitabant. Demum ex lapsu de Curru dolorem in Hepatis regione contraxit, à quo tempore cæpit doloribus Rheumaticis cruciari, sine ullo semper tumore, aut cutis discoloratione. Et hi quidem primo pectus invadebant; dein, mense elapso, dolor humeros & interscapulium invasit, urgentibus simul Colicis & Nephriticis doloribus; & dolor versus lumbos tunc repebat, qui posteà Os sacrum occupavit.

Postquam verò Rheumaticus hic dolor Os sacrum occupaverat, ita pertinaciter huic parti inhæsit, ut per tres ferè menses nec Venæ sectionibus, nec Anodynis cederet, donec tandem applicatis binis Cucurbitulis cum Scarificatione remitteret quidem parùm, & versus Ischium sive Coxendicem magis vergeret. Sanguis de Venâ, ut & Scarificatione eductus statim colorem albo-pallescentem instar seri lactis contraxit, eamque visciditatem, ut vix scindi posset.

Dolor hic rebellis, sine tumore aliquâve partis coloratione, dextræ quandoque, aliquando sinistræ natis partem interiorem invasit, & inde in crus, ac tandem in pedem ipsum prorepsit. Et (quod mirum) primò, instar Paroxysmi Febris alicujus intermittentis, statis horis invadebat, citato & pleno, robustoque sub initium Paroxysmi pulsu, qui sub finem rarus, debilis & tenuis evadebat. A dolore liber benè se habebat ad oblata, cibumque & appetebat & digerebat, donec invalescente morbo & fatiscentibus viribus dejiciebatur Appetitus.

Ultimò extenuatum vigiliis & doloribus Febris Hectica invasit, quæ vix posteà remisit, licet semper de frigore conquereretur, & frigidæ manùs tactum non pateretur. Hanc tussis cum sanguinis excreatione secuta est. Quatuor ante mortem diebus Febris leves delirationes inducebat: pulsus autem, qui aliàs ad miraculum validus perstiterat, debilis & tenuis evasit.

Omnia ferè solamina, quæ Æger admitteret, ex Medicorum consilio tentata sunt: sed vel levem, vel nullum effectum habuere, abeunte sensim affectu in tabem, quæ mihi videtur, si non eadem, consimilis certè illi, cujus meminit *Hippocrates* sub nomine *Tabis dorsalis*, ab humoris in Spinalem Medullam defluxu, qui ita apud eum describitur.

Lib. de Glandulis, Sect. 18. „Alius morbus oritur ex defluxione Capitis per Venas in Spinalem Medullam: „inde autem in Sacrum Os impetum facit, quò Medulla ipsa fluxionem perducit, & „in Coxendicum acetabula sive juncturas deponit; &, si tabem fecerit, homo marcescit. Atque hoc modo contabescit & vivere non expetit: statim enim scapulæ dolent amboque pedes & crura consequuntur, & semper tandem pereunt multo tempore curati; atque sic deflorescit homo & moritur. Idem ait: Quùm verò in Medullam fluxio contigerit, tabes occulta ac inconspicua oboritur. Quod apprimè in hoc morbo tenebat: nam per totum morbi decursum nunquam vel tumore, vel cutis discoloratione se prodebat dolor. (Affectus hujus Ætiologia ex *Hippocrate*.) (Lib. de locis in homine, Sect. 10.)

Ut autem tam rari affectus Ætiologiam ex divini Senis mente instituam, mirari primùm subit tanti Viri judicium: in morbi enim hujus Descriptione ea apposuit signa Pathognomonica, quæ causas cum antecedentes, tum proximas, tum ab aliis morbis differentiam abundè denotent. Inter προκαταρκτικὰς quidem se offert ταλαιπωρίη: γίνεται δὲ ἀπὸ ταλαιπωρίης, quæ non solùm laborem et immoderatas actiones (ut Interpretes vocem communiter reddunt) sed et ærumnas ex miseriâ perceptâ, luctum, animi afflictionem et ægritudinem significat. Et, quantam vim habeat mœror & tristitia in tabe procurandâ, ostendit Regum sapientissimus, *Solomon*, dum ait, *Lætum cor exhilarat vultum: at in mœrore cordis languescit spiritus*. Et, *Animus gaudens ætatem facit floridam: spiritus tristis exiccat ossa*. Et, *Sicut tinea vestimento, & vermis ligno; ita tristitia viri nocet cordi*. Ea enim est tristitiæ vis, ut cor constringat arctiùs quam decet, arteriarum motus comprimat ita, ut nec sanguini recipiendo, nec expellendo et diffundendo sufficiant. Hinc à diminuto cordis et arteriarum motu, sanguinisque acceptione et expulsione et per corpus diffusione, primò languor virium totius corporis consequitur, dein præcipuarum functionum notabilis læsio: quin & mœror ipsis humoribus alimentariis acidam, lentam et fixiorem qualitatem imprimit motui et nutritioni ineptam, unde partes suo nutritio succo defraudantur. (*Ταλαιπωρίη* quid.) (Prov. 15.13. Cap. 17.22. Cap. 25.20.)

Lib. de internis affectionibus Sect. 13. Causam autem affectùs proximam optimè explicat *Hippocrates*, dum ait, Tabescit autem similiter à cavis Venis; hæ verò pituitâ hydropiformi et bile replentur. „Patitur autem eadem, ab utris tandem tabescat, et homo statim niger fit ac subtumidus, et partes sub oculis pallidæ fiunt. Et venæ in corpore pallidæ, distentæ sunt; „quædam

„ quædam verò valdè rubicundæ. Et infra: Ubi revomuit, levior sibi esse videtur; „ deinde, modico tempore interposito, in iisdem doloribus jacet. Hic etiam acutiùs „ loquitur, quàm cùm sanus esset; & rigor ac febris interquiescens rursus sudorosa corripit. Quæ ut speciem morbi egregiè delineant, ita et causam ejus proximam optimè demonstrant: quod ut magis constet, aliqua ex eodem divino Sene altiùs repetere operæpretium erit.

„ Corpus hominis (ut ille refert) habet in seipso sanguinem et pituitam et bilem du- Lib. de natura homi-
„ plicem, flavam *viz.* et nigram: atque hæc sunt ipsi corporis natura, et per hæc ægro- nis Sect. 5.
„ tat et sanus est. Sanus equidem maximè, ubi temperamentum hæc inter se habuerint, „ moderatum tum facultate, tum copiâ, et ubi maximè fuerint permixta. Ægrotat au- „ tem, cùm horum quid minus aut amplius fuerit, aut separatur in corpore, et non „ fuerit reliquis omnibus contemperatum. Tunc enim quodcunque fuerit, quod in uno-
„ quoque fortè ὅ, τι ἰσχυρὸν ἑκάστου, καὶ τὸ κράτιστον τῆς φύσιος ἀνθρωπίνης, et humanâ naturâ poten- Lib. de vetere medi-
„ tius est, quodque non possit superare, hoc ipsum lædere duxerunt, et hoc auferre cina Sect.
„ quæsiverunt. Fortissimum est autem inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissi- 24.
„ mum, inter acida acidissimum, et in omnibus adeò rebus, ἡ ἀκμὴ, vigor ipse ac summum. Hæc enim in homine inesse viderunt, et hominem lædere. Inest enim in ho- „ mine et amarum et salsum, et dulce et acidum, acerbum et fluidum, et alia infini- „ ta omnigenas facultates habentia, copiamque ac robur. Atque hæc quidem mixta, „ ac inter se temperata neque conspicua sunt, neque hominem lædunt. Ubi verò quid „ horum secretum fuerit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc et conspicuum est, et ho-
„ minem lædit. Ampliùs porrò etiam alia quæcunque mala homo patitur, omnia à fa- Ibid. Sect.
„ cultatum potentiis [ἀπὸ δυνάμιων,] proficiscuntur. Itaque cùm amaritudo quædam dif- 34.
„ fusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, et æstus, „ et impotentiæ occupant? Verùm, ubi liberati fuerimus ab illâ et purgati, aut sponte, aut per medicamentum, si modò tempestivè quid ipsorum fiat, manifestè et à „ doloribus et à calore liberamur. Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, et „ cruda, et meraca ac intemperata, nullâ arte neque dolores, neque febres sedare pos- „ sis. Et quos quidem acuta acrisque ac æruginosa bilis affligit, quales mox rabies, &
„ morsus viscerum ac pectoris, & desperatio? Non sedantur autem hæc, priusquam Id. ibid.
„ eadem expurgetur & prosternatur, & aliis permisceatur. Cæterùm & hæc cognosce- Textu 39.
„ re oportere mihi videtur; nimirum, quæ affectiones homini ex facultatibus & poten- „ tiis, quæ item ex figuris adveniunt, ἀπὸ χημάτων. Quod autem dico tale est: Nempe „ facultatem quidem esse, humorum summas vires ac robur nôsse. Figuras autem di- „ co, quæ in ipso homine insunt: aliæ enim cavæ sunt, & ex amplitudine in arctum „ coactæ; aliæ expassæ; aliæ solidæ & rotundæ; aliæ latæ & pensiles; aliæ extentæ;
„ aliæ longæ; aliæ densæ; aliæ raræ & hiantes; aliæ spongiformes ac molles. Et infra: Textu 42.
„ De potentiis autem humorum, quid singuli ipsorum in homine facere possint, per- „ spectum habere oportet; quomodò cognationes inter se habeant, an *viz.* dulcis hu- „ mor in aliam speciem mutetur, non à contemperamento, sed ipse desciscens & „ immutatus ab ipso, qualis primùm fuerat, amarus, aut salsus, aut acerbus, aut aci- „ dus. Sit sane acidus: ergo acidus humor cæteros præcellens, maximè incommodus „ fuerit, si utique dulcis omnium commodissimus existit.

Et hæc siquis forinsecus quærens consequi possit, is semper, quod melius est, ex omnibus eligere queat. Et cùm contraria contrariis curentur, is qui de humorum potentiis, quid singulæ ipsorum in homine facere poterint, perspectum habet; etiam quomodò minuantur, temperentur, expellantur, aut in aliam speciem mutentur, scire poterit.

Hinc autem justa causarum proximarum hujus affectus delineatio elici potest. Prævaluisse enim tam biliosos quàm pituitosos humores in hoc Ægro, Argumenta sunt Colici dolores sub initium morbi frequenter invadentes: dein à gravissimo illo animi pathemate, acidum in sanguine prævaluisse arguit tum passionis species mæror & animi ægritudo, tum doloris species; obtundens scil. & gravativus primùm fuit, ut & rebellis naturæ, in viscidâ tenacique pituitâ hospitans, quæ acidi, ut plurimùm, sedes est & materia. Accedit, quòd per totum morbi progressum nullos Spasmodicos motus expertus sit, qui acriorem & volatiliorem causam arguunt. Sed & sanguis universus in pallidam & lentam pituitam degeneraverat, ut ex autopsiâ apparuit, in quâ necessariò eminebat acidum, quod recrementa multa de se demittens dolores pariebat, cum præsertim per totum morbum de frigore (quod acidum potens esse declarat) conquereretur, nec frigidæ manûs tactum pati potuerit. Acidum tamen hoc unà cum bilis sale lixivioso

lixivioſo fermentationem ſubiiſſe probat Paroxyſmus Febrilis, & lancinantes atrociter tunc dolores, qui tandem, bile quoque ſanguinem corrumpente, Hecticam & ſanguinis ſputum induxere. Modum autem, quo dolores afficiebant, ex *Hippocrate* ſic elicimus, cum Venas diſtentas narrat: illa enim Venarum tenſio fuit inde, quòd acidum à reliquis humoribus ſecretum potenſque factum tum qualitate tum quantitate ſuâ μετέωρον fuerit, bili in maſſâ ſanguineâ occurrerit, unà cùm eâ ferbuerit & exæſtuaverit, adeóque ſimul exaltati fuerint humores acidi & biliosi. Hinc ſecutæ ναυτιώσεις Venarum, Nauſeæ, *h.e.* ſanguinis ex Venis refuſiones, cùm Venæ tam ex propriâ imbecillitate, quàm ex acribus recrementis ab iſtâ humorum luctâ depoſitis irritatæ, velut nauſeabundæ, ſanguinem humoreſque effundunt aut evomunt. Sic enim neceſſe fuit, non ſolùm ſanguinem, unde ſeceſſit, malè ſe habere à ſolutâ partium ejus unitate; ſed & locum, in quo depoſitus humor, propter humoris cum copiam, tum qualitatem potentem. Recrementa enim illa acria unà depoſita, nervorum fibras & oſſium membranas vellicando, atroces illos dolores producebant; primò quidem periodicè, parciùs ſcil. ſecretis & congeſtis recrementis; demum corrupto toto ſanguine, iiſque perpetuò in partes illas ſtillantibus, conſtanter excitabant. Quòd autem tam pertinaciter in dorſo, lumbis, Oſſe Sacro & Coxendice inhæſerint, cauſa fuit illarum partium figura ad eos recipiendos & hoſpitandos opportuna. Pro variâ autem humorum metaſtaſi, nunc pectus, nunc crura, tibias ipſumque pedem afficiebant. Agmen claudat Prognoſis *Hippocratica*, *Et ſemper tandem pereunt*, quod hic Æger quoque expertus eſt.

CAPUT VIII.

Obſervatio de Pyloro concretione Cartilagineâ obturato.

LEctiſſima & laudatiſſima quædam Domina variis Ventris torminibus per aliquot menſes miſerè divexata, cum Abdominis inſigni diſtentione, & miris rugitibus & βορβορυγμοῖς (qui Tonitrûs ſonum æmulabantur) immani etiam vomitu omnium aſſumptorum & non raro humorum viſcidorum, & totali Alvi ſuppreſſione laborabat, ita ut vix Enematum uſu quicquam excerneret (conquerebatur enim nihil aſſumptorum ultra Umbilicum deſcendere unquam) menſes etiam toto illo tempore ſiſtebantur; de pondere in Ventriculo conqueſta ſæpe eſt; appetitus non imminutus tantùm, ſed abolitus ferè. Varia Medicamentorum genera, purgantia, carminantia, roborantia, anodyna incaſſùm exhibita & adhibita, toto ægritudinis decurſu, vocatis in conſilium Dominis Doctoribus D. *Haio* & D. *Sibbaldo*: tandem die ſexto *Novembris* anni 1678 cruciari & vivere deſiit. Conſenſu mœſtiſſimi Mariti & reliquorum Amicorum, Cadaver aperuimus, cauſam abditam tam miſerandi caſus & obſtinati morbi rimaturi. Non ultra infimam corporis regionem ſecando progreſſi ſumus, cùm ibi morbi & mortis cauſa abundè pateſceret. Inteſtina inſigniter erant diſtenta, & flatibus cum liquore fœcibus liquidis aliquantùm fœdato (forte à Clyſteribus injectis reſtitante) repleta, qui ex Inteſtinis cultello leviter apertis magnâ vi & ſonitu ad diſtans exiliit. Ventriculus non tantùm valdè tumidus à contentorum copiâ, ſed flatuum vi & torſionibus ita figuram, quam ſecundum naturam ſolet habere, amiſerat, ut vix ab Inteſtinis diſcerni potuerit, divulſis ferè ejus tunicis. Pylori ſitus (vi eorundem flatuum ibi contentorum) immutatus, & in lævam corporis partem detruſus. Sed (quod maximè obſervandum, & cui fatalis mali initium & finem aſcribere viſum eſt) loco Sphincteris Pylorum ſecundum naturam aperientis & conſtringentis, aderat Circulus ferè Cartilagineus, immobilis, latus circa pollicem unum, craſſus circiter digitum unum, in quem cultellus non ſine magno conatu potuerit adigi, quique ipſum Pylorum ita coarctaverat, ut non niſi exili ſtylo tranſitum concederet. Hinc Ventriculi capacitatem invenimus fœcibus liquidis & fœtidiſſimis repletam: unde demirati ſumus Dominam Ægram nec iſta Stomachi contenta evomuiſſe unquam, nec de fœtore unquam queſtam. Utero aperto, Gravidam obſervavimus Maſculo Embryone, quod ab initio ſuſpicati ſumus, contra ipſius Dominæ opinionem.

Relatio hæc mihi communicata fuit à D. *Gilberto Rule* celebri Practico *Bervicensi*, qui Dominæ ægrotæ Medicus ordinarius fuit. Narravit autem mihi ipsa Domina, narrârunt Propinqui, Maritus & Pater Dominæ, ipsam æstate prægressâ pruna multa immatura & adhuc viridia comedisse, nec ab eorum esu abstinuisse monitam de periculo: unde congesta fuit in Ventriculo magna humorum acidorum & viscidorum saburra.

CAPUT IX,

Relatio de Muliere Cornutâ.

MUlieris Cornutæ meminit *Thomas Bartolinus*: Similem casum obtulit hæc Urbs. *Elizabetha* quædam Cornu (cujus Iconem vides Tabulâ VII.) excisum habuit decimo quarto die *Maij* anno 1671 à Chirurgo hujus Urbis satis celebri *Arcturo Temple*. Accreverat autem capiti ad tres pollices supra dextram auriculam, & per septem annorum spatium, in eam magnitudinem & formam crevit.

Fama erat abscissum renasci, licet quinquaginta annorum esset, cum abscinderetur. Ipsum autem Cornu abscissum in Bibliothecâ Academiæ *Edinburgensis* conservatur, ubi illud vidi, ejusque Iconem ab ingenioso Mathematico & Mechanico *Ioanne Adair*, depingendam curavi.

Similem Substantiam, si non planè corneam (quam & in eâdem Tabulâ depictam videre est) super digitos pedum accrescentem habet paupercula quædam in Urbe *Selkirk*. Hujus Icon ex ipsâ substantiâ derasâ delineata quoque est.

CAPUT X.

Observatio de Venæ sectione ante Variolarum eruptionem.

Variolæ cum sanguinis vomitu erumpentes.

SOlent nostrates à Venæ sectione in Variolis abhorrere, quæ tamen, ubi magna febris est, &, præ sanguinis æstuantis nimiâ copiâ, in nobiles partes metastasis metuenda, sæpe salutaris est, ut ex sequente casu videre licet. Mercatoris *Edinburgensis* filius *Ioannes* nomine, quintum agens ætatis annum, satis benè se habuit, dum horâ ordinariâ se somno componeret. Circa tertiam verò matutinam cœpit malè se habere & sanguinem vomere. Hoc subito affectu consternati Parentes me accersiverunt; reperi vomentem adhuc purum sanguinem. Parentes autumabant, aut in Scholâ ab uno ex Sodalibus ictum fuisse, aut ex casu læsum, cùm nulla alterius affectûs se proderent indicia. Ego tam periculoso morbo præsens suadebam remedium Venæ sectionem. Proinde de Medianâ Brachii Chirurgus quatuor plùs minùs uncias emisit: dein ex temperatis adstringentibus Julapium exhibitum est pro sanguine sistendo, à quo assumpto sistebatur Vomitus. Horâ decimâ sputum sanguine leviter tantùm tinctum erat; Ante undecimam, sputum sanguinis planè expers fuit. Sed circa duodecimam accrevit Febris, & post meridiem secuta est Variolarum eruptio. Trepidabat tunc Mater, & de suo Filio actum esse clamabat. Ego contrà omnia tuta fore promittebam, quòd sanguis eâ quâ gravabatur plenitudine levatus faciliùs, quod concoqui erat habile, esset concocturus; quod expelli habile, expulsurus. Nec me fefellit animus: optimè enim eruperunt Variolæ, & ab earum eruptione febris remisit, & sine ullis ferè Medicamentis adhibitis. Reliqua pro voto successerunt, & citissimè convaluit Æger. Ubi ergò corpus plethoricum est, summaque est sanguinis ebullitio & effervescentia, & ruptionis alicujus vasis est metus, locum habere potest sanguinis missio, si vires ferant & nulla adsit malignitatis suspicio.

Sed ubi subita virium prostratio est, humorumque summa putredo & corruptela adest, abstinendum est à Venæ sectione, quòd ab eâ tum minuantur vires, miasma venenatum se latius spargat, totamque sanguinis massam inficiat. In quo casu Cardiaca & Alexipharmaca temperata, quæ spiritus refocillent & restaurent, corruptelam sanguinis emendent, putredinem arceant & expellant, maximè ex usu erunt.

Inter

Inter quæ, acida & pulveres testacei primum locum tenent. Cautè tamen naturæ motus observandus est, ut laboranti suppetias, non afflictæ ταραχὴν addamus; & summâ curâ sunt vitanda, quæ vel sanguinem nimium colliquare, vel magis accendere possint.

CAPUT XI.

De immani sanguinis vomitu & ejusdem sanguinis per insolitas vias rejectione.

Sanguinis quando inordinati sunt motus.

Sanguis sæpe inordinatos motus affectat, quando vel nimia copiâ redundat, vel æstuat & effervescit nimiùm, vel ab humorum acredine stimulatur.

Vomitus sanguinis immanis.

Nobilis quædam Virgo, annorum nunc viginti quatuor, per tres annos Vere ingruente Vomitum sanguinis immanem passa est, quo plures patinas sanguine puro, quandoque in magna frusta coagulato, replevit. Cùm vires essent inde imminutæ, suasi ego, ut Diætâ refrigerante & incrassante uteretur; & Iulapium refrigerans, adstringens & roborans præscripsi, pro sanguinis effervescentiâ nimiâ & motu nimio comprimendis. Nihilominus tamen Vomitus perseverabat, etiam (quod mirum) erumpentibus Menstruis & per aliquot dies fluentibus, quod bis in hâc Ægrâ accidit. Vomitum præcedebat angor & dolor in pectore gravativus. Nunc, ex quo nupta est, nullæ de eo Vomitu querelæ.

Sanguinis per aurem rejectio.

Solet certè sanguis in Vasis æstuans & ebulliens (quando præ obstructione, vel materiæ dispositione se nequit διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων exonerare) insolitas quandoque vias tentare, per quas se deponat. Dum rure agerem, venit ad me ancilla annorum viginti, auxilium in gravi affectu petitura: conquesta enim est, periodo menstrui fluxûs recurrente, se, loco Menstrui per Uterum fluxûs, magnam pati hæmorrhagiam ex auriculâ, nec aliud præterea pro Menstruis habere. Ego, ut motum sanguinis naturalem reducerem, consului ut purgaretur & eis uteretur Medicamentis, quæ cursum sanguinis per Uteri vias restituerent. A quibus usurpatis Menses ordinatè fluebant; usque dum ingruente Autumno servitiis in agro occuparetur, præsertim in frugibus demetendis: quo opere calefacto (ut verisimile est) nimiùm corpore, præternaturalem per aurem cursum sanguis ebulliens repetebat, eòque nimium fluente exhaustis viribus brevi periit.

CAPUT XII.

De Hydrope Tubæ Uteri.

Margarita quædam honesto loco nata apud suos, annum agens decimum sextum, postquam halecem salitam comederat, circa decimam noctis horam valdè sitiens aquæ frigidæ largiorem haustum sumpsit, nec aliam ipsa narrabat fuisse sui Morbi originem. Ab eo tempore cœpit malè se habere, licet & tunc, & (quod mirum) ad mortem usque ritè fluerent Menstrua & periodum servarent. Venter sensim tumere incipiebat, & per octennium augebatur magis magisque, ita, ut anno postremo tumor vel quatuor Infantibus Gravidæ molem longè superaret: adeò enim distentum Abdomen, ut super Umbilicum sederet, idque in sedili absque fundo substrato: Nec præ tumore per aliquot annos Tibias suas videre poterat. Ita autem augebatur indies tumor mensibus aliquot mortem præcedentibus, ut præ pondere aquæ contentæ ambulare nequiret, & valdè metueret, ne præ nimiâ tensione Venter rumperetur. Quapropter rumore ad eam delato, Virum quendam Hydropicum in Comitatu *Perthensi* à D. *Moravio* Vicecomitis de *Stormont* fratre, D. *M. Perthi* Praxin tunc exercente, institutâ Paracentesi fuisse ab Hydrope liberatum, dies noctesque amicos rogabat, ut suprà dictum Dominum accersirent, quò Paracentesis in ipsâ perficeretur: aliquam enim spem sibi affulgere per eam se liberatum iri, cùm dira mors aliàs præ foribus instaret. Accitus ergo fuit D. *Moravius*, & unà cum eo consultantibus D. *Junio* D. M. Celeberrimo Practico, Clarissimo D. *Balfurio*, & expertissimis Chirurgis *Iacobo Borthvico* & *Gulielmo Borthvico*, Paracentesis

 facta

facta fuit per *Gulielmum* B*orthvicum*, & parum tantùm aquæ primâ vice eductum, consultò, ne vires laberentur. Eâ nocte ad Urbem veni, & sequente manè me parabam ut Operationi interessem (inter alios enim me advocaverat in consilium) cum ecce horâ nonâ, quæ erat constituta pro Operatione, nobis relatum est, illam manè solito maturius è lecto surrexisse & bono alacrique animo, omnia benè sibi successura ominatam suis manibus crines capitis compsisse: à quo motu (uti verisimile est) conquassata aqua amurcam in fundo excitaverat, unde putridi malignique Vapores elevati convulsivos motus ei procurârunt, qui horâ ejusdem diei undecimâ ipsam è vivis abstulerunt. Sequente die concessum ab Amicis, ut Abdomen Cadaveris aperiretur, ut tam prodigiosi tumoris causam scrutaremur, quod factum præsentibus suprà nominatis Dominis, me etiam præsente. Et (quod vix credibile est) ne una quidem aquæ gutta in Abdominis cavitate reperta: imò Viscera omnia sana, nullâ labe tacta reperta sunt. Sed Tuba Uteri (quæ & *Fallopii* dicitur) dextra in eam molem extensa erat, ut totam Abdominis mirè distenti cavitatem repleret. Figurâ autem accedebat ad sacculum coriaceum largissimum, quo Causidici Chartas recondunt. Erat autem plus quàm duos pedes longa, pedem & dimidium lata, prodeuntibus è lateribus saccis minoribus instar perarum majorum, quibus in femoralibus utimur. Ex illo sacco vidimus eductas quadraginta quatuor Pintas *Scoticas* (Pinta autem *Scotica* continet quinque Libras Medicas & Uncias quatuor) aquæ atro-rubentis. In fundo autem aderat magna quantitas materiæ crassioris & lentæ, instar amurcæ, quæ erat atro-virentis coloris.

CAPUT XIII.

De Impotentiâ ad rem Veneream humoris è Gutture ad Testes translationem sequente, Medicamentis feliciter curatâ.

QUidam Theologiæ Candidatus temperaturæ aliàs in Venerem pronioris, circa quadragesimum ætatis annum, ex commoratione in domo humidissimâ, palustri loco ad F*ortham* sitâ, passus est ingentem humorum decubitum in fauces & guttur; ex quo tumor subortus, quem paulò post Testium tumor & resolutio secuta. Tumoribus discussis, remansit absoluta ad maritale debitum persolvendum impotentia, de quâ gravissimè mihi conquestus est, Se jam per aliquot menses ad hoc munus planè ineptum esse, & obnixè rogavit, ut in tam deplorato affectu opem ferrem. Ego cùm ex sympathiâ, quæ inter Testes & Organa Vocis intercedit, facilè posse contingere ejusmodi humorum μετάστασιν intelligerem, jussi bono esset animo, sperare me, ipsum restitutum iri, modò obsequentem se præberet præscriptæ methodo pro valetudine ipsius recuperandâ, quod ille quidem alacriter suscepit se peracturum. Institutâ ergo primùm diætâ, ut scil. ab omnibus piscibus, à salitis & exiccatis carnibus avibusque palustribus abstineret, cibisque boni succi & multi nutrimenti uteretur, vinoque ad cibos generoso, corpus aliquoties purgavi; et tum quæ partes illas flaccentes et evanidas corroborarent tam intus quam foris utenda imperavi; quibus peractis pristino vigori restitutus est, sæpiusque gratias mihi quàm potuit maximas egit.

Ætiologia hujus affectus. Variæ enumerantur Sympathiæ. Ut hujus Affectûs causam explicem operæpretium erit Sympathiæ inter partes rationes reddere. Et quidem nihil in rerum naturâ majorem sui parit admirationem, quàm, quæ passim observatur, rerum aliquot diversarum, quarundamque omni sensu carentium συμπάθεια & ἀντιπάθεια. Conspicua illa συμπάθεια in Magnete ad P*olum Arcticum* se non aliter, quàm flamma sursum, lapis deorsum, convertente; ad se verò ferrum vi non minus abditâ attrahente. Sic Electrum Paleæ conjungi amat. Hinc etiam animalium τὰ ἰοβόλα totam demorsi corrumpunt substantiam: nonnulla alicui tantum parti bella indixere, ut vesicæ Cantharides. Quin et feras ipsas præsentissimo veneno turgentes, atque imprimis Scorpionem, suæ plagæ remedio esse non impositas tantum, sed et comestas, Veteres prodiderunt, ipsaque Viperarum carne constans Theriaca convincit.

Causa Sympathiæ & Antipathiæ. Causa autem est illa, quæ ex variâ Elementorum permistione intercedit. Substantiarum

tiarum similitudo et dissimilitudo, cujus tamen ἰδιοσυγκρασία humanum intellectum hucusque effugit. Multum sanè efficit hîc perpes & assiduum (quod dari constat) ex quolibet corpore tenuium & spirituosarum partium effluvium & ἀπόῤῥοια quam ab animatis tanta cum sagacitate indagat & insectatur canum ἰχνοβατῶν industria: quippe naturali instinctu & pondere partes hæ à corpore egressæ desiderant ad illud, tanquam ad suum centrum & locum remeare, quod sæpe non vacuæ revisunt; Sed impregnatæ corpore aliquo ipsarum tanquam aculeis transfixo, sicut filamentum subtile et invisibile partium à Succino evaporatarum ad illud secum revehit paleam, & à Magnete exhalantes particulæ ponderosum secum ferrum apportant.

Quæ in nostro corpore est Sympathia fit, cum superstite priore foco pars in alterius affectum trahitur. Et talis vel est absolutè & positivè, vel privativè. Sympathia in nostro corpore, quid.

Absolutè et positivè talis (quæ etiam κατ' ἐπιγένεσιν dicitur) fit materiæ scil. morbum committentis propagatione, cùm vapor nempe, vel humor à parte primariò affectâ in aliam effertur. Sic vitiosi vapores è Ventriculo vel Utero ad Cerebrum delati dolorem vel delirium inferunt; ad oculos delati, in iis excitant similia, quæ per suffusiones cernuntur. Sic clausis Vesiculæ Bilariæ ductibus, Corycio tincta croco, præ cæteris, oculi funda, auratur corporis superficies, cessat naturalis Clyster, argillacea dejiciuntur, cum πόνων γαστέρων ἀπεψία. Sic Aura ex parte inferiore sublata Epilepsiam. Sympathia positiva.

Privativè talis est, quoties, parte aliquâ primariò affectâ, pars alia privatur affluxu materiæ, vel facultatis ad agendum necessariæ. Sic Larynx per Sympathiam læditur, cùm, perfosso Thorace, vocis materia illi præripitur. Sic Spinæ dorsi obstructio crurum resolutionem infert; nervi Optici, cæcitatem: quia facultas Opitex influere prohibetur. Sympathia privativa.

Compatitur autem pars alteri tribus modis. Primò γειτνιάσει, seu Vicinitate, propter quam Uterus compatitur Recto Intestino & Vesicæ, vicissimque illa Utero. Unde Utero vel Intestino Recto inflammatis, ἰσχουρία, δυσουρία; et vicissim Vesicâ ab Ulcere, Phlegmone vel Calculo obsessâ, Tenesmus oritur, qui Stranguriam et Abortum inducit, ut Pleuritis Febrem. Ad hanc spectant Continuitas, Contiguitas, Cohæsio et quæ medio aliquo copulantur. Tribus modis pars alteri compatitur.

Secundò τῇ κατ' ἔργον οἰκειότητι, operis societate, quæ spectatur in partibus communem actionem habentibus. Sic Abortum facturis Mammæ graciles fiunt. Sic Musculis congeneribus in unâ parte resolutis, in aliâ convelluntur, ut in caninâ resolutione sana oris pars affectæ compatitur. Hinc facilis τῶν ἀρχῶν & τῶν πρφυκότων συμπάθεια & συντιμωρία. Hâc difficilior evadit Respiratio, malè affectis Hepate & Liene; in sympathiâ Renis alterius urina crebrè & parcè mittitur.

Tertiò τῇ κατὰ γένος κοινωνίᾳ, generis communione. Huc reducitur Vasorum communio, quâ nervosa nervosæ, glandulosa glandulosæ, arteriosa arteriosæ, membranosa membranosæ condolet. Hinc Vomitus læso Cerebro, aut Meningibus; Cephalagia, Ventriculo impurâ quâvis illuvie (præsertim biliosâ) referto supervenit. Hâc Diaphragma inflammatum, generis similitudine & societate, principium, *i. e.* Cerebrum, in contagionem adducendo, paraphoricum affectum: nam τοῖς νεφρώδεσι μόνως ἡ ἀρχὴ συμπάσχειν εἴωθε; percussum, risum accersit Sardonium. Hâc Musculus Temporalis, læso oculo, læditur, fit Syncope, læso Ventriculo; Vesica, Vertebris Ossis Sacri affectis, læditur; ac denique Vox Testibus malè constitutis.

Dum viget mirabilis illa Elementorum in corpore nostro Harmonia, dum temperatæ exinde consurgunt Qualitates, partesque principes suum pro debito in inferiores exequuntur imperium; & eæ non minus morigeræ partes suas quoque agunt: neutræ præ nimiâ felicitate superbiunt, valet Natura, & suas omnes ad salutem animantis functiones obit, immutabili constantiâ ex cibis ingestis idoneum partibus concoctione præparat humorem; præparati portionem utilem et familiarem ab inutili secernit; illum deducit & exportat in partes; earum substantiam supremâ concoctione mox futuram, hanc in ea, quæ huic muneri destinavit conceptacula, recondit, donec per vias convenientes foras exturbet. Quem ardenti stomacho hærens cibus imperfectus languorem pepererit, hunc, nisi novi exhibitione cibi distrahatur, perfectè summovet; ac siquid crudi congeratur humoris, qui eas Mesenterii vias, per quas Chylus traducitur, inferciat, hunc subigit, mutat, coquit, aut mitigat. Quin & impuros humores omnium ferè Morborum causas continentes in Vasis majoribus conclusos, aut in cavis Viscerum delitescentes, Venisque minoribus coërcitos pristinæ restituit bonitati; lentos detergit, crassos incidit, compactos imminuit et variè disjungit; ferocientes, turgentes & quoquoversum impulsos compescit; exustos blandè repurgat, & quovis alio modo contaminatos, nisi quid peccatum fuerit quod ejus gestiones interpellet, ab utilibus segregat, secretos per cœcos aliquando arctosque recessus extrudit, sæpius per ductus tritos & idoneos bonis ægri rebus excernit. Hinc illæ in Morbis subitæ ad salutem ægrotantis, præter spem imperitorum, mutationes; in quibus quamvis, humo- Natura benè se habente, omnia rectè succedunt in nobis. Multi Morbi à naturâ nostrâ superantur.

humorum ſarcinâ vel pernicie proſtratâ, viſatur natura, aut Morbus terrificis urgeat Symptomatis, collectis tamen undique viribus humore ſuperior Morbique dominatrix exiſtit.

Malè ſe habente naturâ noſtrâ, pervertuntur omnia.

At longè aliter ſe res habet, ſiqua accedat Elementorum in corpore noſtro diſcordia, intemperatæque prævaleant Qualitates & partium σχήματα pervertantur, & partes inferiores ſuperiorum imperium & juſſa detrectent. Languet enim & perturbatur corporis œconomia, parteſque minus rectè officium ſuum obeunt. Languet autem natura, ſiqua materia calida frigidave, tenuis aut craſſa parti alicui illapſa impoſitas rebellis recuſet leges, inſolentiuſque ſe opponat reliquis. Ab eâ ut ſe tueatur Natura liberetque, nihil relinquit intentatum. Si, præ moleſti humoris craſſitie, tenuitate, cruditate, aliâve pravâ qualitate, optatam ejus, διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, evacuationem conſequi nequeat, tentat μετάπτωσιν & μετάστασιν, quæ fit, cùm, relicto priore foco, in aliam corporis partem noxius & effrænis humor inſilit, vel à nobili ad ignobilem, vel ab ignobili ad nobilem, imprimis in illam cum quâ habet neceſſitudinem, ſive vicina ſit illa, ſive operis generiſve ſocia, ſive per Vaſa ſit communio. Cùm igitur Teſtes cum Organis Vocis mutuo ad edendam Vocem concurſu, ſextum propter Nervorum par, quod de ſe ſurculos in Teſtes mittit, & Nervos recurrentes, qui per Vocis Organa excurrunt, Arteriarum quoque Venoſæ & Aortæ cum Corde, Aortæ cum Spermaticis continuatione conjuncti ſint: hinc, per Auſtrinam *Thaſi* Conſtitutionem, multis aridæ tuſſes & raucedines, ac paulò poſt inflammationes cum dolore in Teſtes erumpebant. Hinc diuturnæ tuſſes in Teſtium tumorem deſinunt. Hinc Varix alterius Teſtis ἰσχνοφωνίαν ſolvit, tumor in Gutture & faucibus Teſtium reſolutionem inducit. Et inde confirmatur *Hippocratis* ſententia ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχέων ὑπόμνημα κοινωνίης στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς. Et manifeſta Vocis Organa inter ac Teſtes Sympathia.

Quando fit Tranſlatio. Tranſlatio quid. In quam fiat partem. Organa Vocis quomodo cum Teſtibus conſentiant. Ratio Sympathiæ inter Teſtes & Organa Vocis.

CAPUT XIV.

De Epilepſiâ in provectæ ætatis Muliere curatâ.

MUlier quædam Hortulani uxor annos nata quadraginta quatuor Cachectica, nec ſine ſuſpicione Luis Venereæ, Epilepſiam contraxit, à quâ per Paroxyſmos peſſime afficiebatur. Caput verſus collum torquebatur, et unà omnes reliquæ partes convellebantur. Spuma fluebat de ore, atque per dimidium ferè horæ durabat Paroxyſmus ſine ſenſu; non enim meminerat ſe affectam fuiſſe, ſed ſtupida per horas aliquot permanſit. Obnixè me rogabat Maritus ejus, ut remedia exhiberem pro tanto Morbo. Et ego quidem ejus precibus adductus ſum, ut varia uſurparem; cum nullâ tamen ſpe ſuccedendi, propter ætatem in ſenium devergentem & malum corporis habitum. Omnibus tamen ritè exhibitis, remittere incipiebant Symptomata ita quidem, ut ſenſum dolorum haberet in Paroxyſmo; dein minus frequenter invadere; denique intra quatuor menſes benedicente remediis divino Numine ſupra ſpem, à Morbo plane liberata fuit. Et, cùm illam poſtremùm inviſerem, optimè ſe habebat, per decennium tunc ab illo Morbo planè immunis. Nequis ergo de ſucceſſu in ſimili Morbo deſperet, modò remedia ſecundum Artem adhibeantur.

CAPUT XV.

De Lithiaſi ſeu Calculo.

MUlti apud nos Calculoſi ſunt, & in variis corporis partibus Calculi reperiuntur.

Nobiliſſimus Juvenis Carolus Comes de *Balcarras*, cùm totâ æſtate præcedente Febris quotidianæ impetum ſuſtinuiſſet, quam finitam ſubſecutæ ſunt frequentes intrò aſſumptorum Vomitiones, præcluſâ tandem, obſtructâ & interceptâ ſanguinis & ſpirituum

Thom. *Burnet.* Theſauri Lib.3.p.23

rituum officinâ, suffocatus obiit. Dissecto Cadavere præsente Medico Ordinario, vix credibile est, quàm magnus Calculus, duarum prorsus unciarum ponderis ejusdemque pariter cum Corde figuræ, Ventriculos ipsius ambos undiquaque occupans sit intus repertus. Calculus in Corde.

In Vesiculâ quoque Felleâ Viri nobilissimi Domini *Sinclair* lapis repertus figurâ & quantitate ad Nucem Moschatam accedens, quæ in Musæo clarissimi Viri D. *Andreæ Balfurii* Equitis aurati servatur. In Vesicâ Fellis.

Lapidem è Renibus Viri nobilis D. *Dromundi* de *Ricarton* extractum ostendit mihi Consanguineus meus D. *Patricius Dromundus* ; μακαρίτης Philosophus Christianus Puritatis primævæ æmulus, qui, quam alii profitentur verbis, vitâ & moribus simplicitatem expressit, summâ quoque doctrinâ & rerum variarum peritiâ præditus. Erat is Lapis tantæ magnitudinis, ut Renem in quo erat impactus ita dilataret, ut alterum adversi lateris attingeret. Fuit autem inæqualis admodùm figuræ, cum appendicibus quibusdam, quæ formâ Renis erant. Lapis in Rene maximus.

Vidi quoque Lapillum ex apostemate digiti cum pure ejectum; & reperti sunt in Linguæ radice adnati Lapides. Lapillus in digiti apostemate, &c.

Habeo etiam Lapidem ex Intestinis, post ingentes in Ventre dolores, à Mercatore quodam cum fœcibus alvi depositum. Eum videre est delineatum in Tabulâ nonâ, unà cum dimidio alterius minùs duri per secessum quoque ejecti. Sed hic, de quo nunc agimus, fungosus dici potest. Coloris est fusci &, si leviter tangas, mollis instar panni holoserici cernitur, quem tamen unguibus penetrare nequeas. In quibusdam partis silicei coloris & duritiei est. Lapis in Intestinis.

Lapides, qui in Renibus et Vesicâ reperiuntur, variæ naturæ sunt. Quidam friabiles et facilè solubiles, aliæ siliceæ planè duritiei; et hi variis Tunicis seriatim coagmentatis constant ita ut, detritâ exteriore Tunicâ, quæ tactu asperior est, interior durissima et lævoris politissimi cernatur. Lapides in Renibus & Vesica variæ naturæ.

Cùm frequentissimus sit in *Scotiâ* Morbus *Lithiasis*, operæpretium certè erit in ejus naturam et causas accuratius inquirere. „Calculo verò maximè laborant homines (in„quit *Hippocrates*) et ex renum affectionibus, et urinæ stillicidio, et coxendicum „morbo corripiuntur, et herniæ fiunt, ubi aquas omnigenas bibunt, et de magnis flu„minibus, in quæ alia deferuntur, & de stagno, in quod fluxiones multæ ac omnis „generis deveniunt; & qui aquis invectitiis utuntur, quæ ex longo & non brevi loco„rum intervallo afferuntur. Non enim fieri potest, ut alia aqua sit similis alii: sed „aliæ dulces sunt, aliæ salsæ & aluminosæ, aliæ de calidis fluunt. Ubi verò hæ simul „inter se miscentur, dissident, & quæ fortissima est semper superat: prævalet autem „non semper eadem, sed aliàs alia. Lib. de Aere, Aquis & Locis, Sect. 21. Hujus affectus Ætiologia ex *Hippocrate*.

Et quidem cùm multæ Aquæ Minerales ubique in *Scotiâ* sint, quæ tartareas salinasque partes Mineralium, per quæ fluunt, secum devehunt; & cùm illâ aquâ tum cibus tum potus paretur: hinc certè est, quòd tot Calculosi hic reperiantur. Inter Mineralia autem, quæ eam virtutem λιθοποιητικὴν maximè aquæ communicant, præcipuè sunt Marmora, ea præsertim species, quæ Lapis Calcarius dicitur, & ex quâ Calx communiter conficitur; tum Crystallum, Alumen, Vitriolum, Bitumina quædam, & Marga, & Argilla; ipsæque arenæ, sabulum lutumque. Ab his enim deraduntur ab aquâ ramenta et tenuissimæ particulæ, quæ cum aquâ haustæ infarctus primò et obstructiones in partibus producunt: dein congesta magis magisque illa materia, accedente quoque succo petrifico, in lapidem coagulatur. Et cùm rectè liceat argumentari à causâ, quæ lapides in Macrocosmo sive Universo conficit, ad eandem quæ in Microcosmo seu Homine idem peragit, quandoquidem autopsiâ constet lapidem illum Stalagmitem, qui in Speluncâ apud *Slains* reperitur, ut & alios plures, qui ad me transmissi fuere è Mineris ex quibus Lapis Calcarius effoditur, quæ præsertim in *Limnuchensi* Præfecturâ sunt in loco propè Argentifodinas, qui *Knock-hill* dicitur, ex succo lapidescente esse, qui ab ipsis Calcariis lapidibus destillet: crediderim ego frequentissimam Calculorum in nostratibus causam esse aquam ramentis Lapidis Calcarii impragnatam. Quod eò magis adducor ut credam, quòd is morbus frequentiùs Agricolas invaserit, ex quo receptus, est usus Calcis pro lætamine ad agros meliorandos. Necesse enim est Terram et Aquas Calcis qualitates imbibere, ac proinde grana, quæ ibi nascantur, tum materiam, tum efficientem Calculi in sinu gestare, eò potentiora quidem, quòd Calx (quæ ex Lapide igne fortissimo ex carbonibus combusto constat) præter Tartaream substantiam, sal coagulativum in se habeat, in quo verisi- Mineralia aquis virtutem λιθοποιητικὴν communicant.

mile est δύναμιν seu facultatem λιθοποιητικὴν sitam esse, quæ à calore nostro magis in actum reducitur. Et, si aggesti simul sint viscidi & tenaces humores, tum par est illum in firmiorem & indissolubilem Calculum coagmentari. Non diffitebor tamen ab Argillâ, sabulo, alumine, vitriolo, sulphure aliisque Mineralibus, concurrente virtute petrificâ istâ, lapides siliceæ consistentiæ & duritiei quoque confici posse; imo & salem communem pani & potui ab eorum confectoribus nequissimè commixtum suas quoque partes in Calculo struendo habere. Atque hæc de Morbis sufficiant; nunc ad methodum iis medendi transibo.

SECTIO SECUNDA
DE
METHODO
Medendi MORBIS, qui apud nos grassantur.

CAPUT I.
De Methodo medendi in genere.

Medicina quid. MEdicina quondam (ut ait *Seneca*) paucarum fuit Herbarum scientia, quibus sisteretur sanguis fluens & vulnera coirent paulatim. Nunc postquam tot Morbos, qui in humanum genus grassantur, multa induxit luxuria, est adjectio deficientium & detractio superfluentium, singulare φιλανθρώπου Θεοῦ in homines beneficium. Ejus finis est sanitas, quæ omnium actionum integritate concluditur; officium est, citò, tuto & jucundè curare, quod legitimè minimaque morâ perficit, cum paucis judicio delectis & usu probatis remediis, temperatis quidem, sed morbo valentioribus & morbi causam penitus evellentibus. Epist. 59.

Medicinæ faciendæ planè necessaria sunt hæc duo lumina, Ratio atque Experientia. Utrumque per se indigens, alterum alterius auxilium postulat, & ex iis duobus vera morborum curandorum methodus elicita est, à quâ sua Medicamina *Dei* manus depromunt Medici.

In perfectâ Methodo ritè administrandâ pars affecta, causæ Morbi ejusque species sedulò sunt indaganda, cùm ex eorum propriis signis certa indicatio sequatur, & inde ad Morborum curationem deveniendum, quæ tota sic perficitur, ut Contrariorum contraria existant Remedia.

Et cum principales communissimæque Morborum causæ, apud nos præsertim, sint Plethora & Cacochymia; sic & totidem sunt prima & communissima remedia, sanguinis missio & purgatio. Et quia Plethora nimio ciborum maximè nutrientium usu acquiritur, & Cacochymia ab usu eorum, quæ ἀνεπιτήδεια, minus corpori proportionata sunt, præsertim congeritur; priori vitio Diætâ quoque seu rectо Alimentorum usu, posteriori verò etiam alterantibus Medicamentis occurrit, quæ peccantes illas δυνάμεις in sanguinem introductas attemperent et in ordinem redigant. De his ergo nunc erit agendum; et primò quidem de Diætâ, ut, unde communiter oriunda sunt mala, inde pro iis primum petatur remedium.

CAPUT

CAPUT II.

De *Diæta.*

QUidam Morbi non, nisi ferro et igne, curantur; quidam Medicamentis evacuantibus et alterantibus; nonnulli solâ Diætâ.

Per Diætam verò intelligimus, primò quidem et largiùs sumendo, rectum sex rerum naturalium (ut ea vocant) usum. Strictiùs verò sumentes intelligimus non satiari cibis, impigrum esse ad labores, et vitale semen conservare. Sensu autem strictissimo cibum quendam certo Morbo appropriatum, qui qualitate suâ morbo contrariâ naturam aberrantem ad statum suum temperatum reducit. Priusquam autem agamus de eâ in hac tertiâ acceptione, de quâ fusiùs agendum erit, quædam de Exercitatione et Balneatione (quæ sub laxiore sensu comprehenduntur) tradenda sunt. *Quid per Diætam intelligitur.*

De Exercitatione fusè agit (*a*) *Galenus* et (*b*) *Mercurialis*; cujus quidem commoda multa sunt: nam tum ad Excrementorum inanitionem, tum ad solidarum partium bonam & firmam habitudinem confert. Etenim, quoniam exercitatio vehementior motus est, instrumentorum duritiem, genuini caloris augmentum & spirituum valentiorem motum necessariò inducit. Ex instrumentorum duritie sequitur robur ad labores & renitentia; ex calore autem aucto distributio validior, immutatio expeditior, nutritio absolutior, omniumque corporum fusio, ob quam solida mollescunt, crassa tenuantur & exigui meatus laxiores fiunt. Sed & ex valentiori spiritûs impetu, & purgari omnes hos meatus necesse est, & excrementa expelli. *Exercitatio* *Exercitii commoda.*

(*a*) Libro de Sanitate tuenda.
(*b*) Lib. de Arte Gymnastica.

Balneatio quoque varii usus est: iis enim quibus, ob excrementa fumida sub cute collecta cohibitaque, febris excitatur, utilissimum est balneum aquæ dulcis, cùm & fumidum evocet & universum corpus commodè humectet. Ex balneis quoque commoderatis, siquis eis opportunè utatur, *viz.* ubi defessi fuerimus, incaluerimus, refrigerati, resiccati, nauseave affecti, aut inæquali intemperie fuerimus, aut denique evacuationem desideraverimus, manifestè corpus juvatur. Nam corpori restituunt mediocritatem temperamenti, vires corrigunt, opportunum calorem augent, denique unâ cum sudoribus nonnihil flatuum discutiunt. *Balneatio.* *Ejus commoda.*

Solis autem alimentis ritè adhibitis multi morbi curantur. De Diætâ certè magni-„ficè sentit *Galenus*, ubi ait, Victûs ratio attenuans plerisque diuturnis morbis, ut „Arthritidi, Dyspnœæ, tumoribus lienis & hepatis, nec non morbo comitiali incipien-„ti adeò confert, ut solâ eâ, sine ullo alio Medicamento, sublati sæpe ii fuerint. *Lib. de attenuante Victus ratione.*

Morbi, qui à nimiâ repletione fiunt, abstinentiâ aut parcissimâ diætâ optimè cu-„rantur, secundum Aphorismum *Hippocratis*, Quicunque morbi ex repletione fiunt, „evacuatio sanat, & quicunque ex evacuatione, repletio, & aliorum contrarietas. Et „(ut habet *Hippocrates Latinus* nobilissimus *Celsus*) initia morborum famem sitimque „desiderant, ipsi deinde morbi moderationem, ut neque aliud quàm expedit, neque „ejus ipsius nimium sumatur. Et infra, Neque ulla res magis adjuvat laborantem, „quàm tempestiva abstinentia. *Diætâ multi morbi curantur.* *Sect. 2. Aph. 22.* *Lib. 2. Cap. 16.*

Diætâ certè secundum quantitatem & qualitatem cibi exactâ multos morbos curari, vel hinc apparet, quòd quæ assumuntur victu ritè instituto talia sint, quæ facilè subigi, dissolvi & confici a Ventriculo possint. Hinc in sanguinem deducta spirituosum eum reddunt, à quo sanguine spirituoso cruda digeruntur, aut perspiratione foras amandantur & eliminantur: sic enim Natura sufficienti copiâ proborum spirituum instructa pravam sanguinis diathesin in meliorem commutat. Hoc sanè modo tabes aliique affectus chronici frequenter curantur, & multi alii morbi superantur à Diætâ materiæ peccanti contrariâ: sic plurimæ febres solâ Ptisanâ, Hecticæ Lacte, tabes quædam Limacibus variè præparatis, morbi quidam calidi humectante & refrigerante Diætâ, frigidi & humidi calidâ et siccâ curantur. Quidam morbi imminuuntur et compescuntur, imò curantur, subtrahendo de Alimenti parte liquidâ, ut Catarrhi. Et à quibusdam Auctoribus relatum est, Hydropicos quoque totali abstinentiâ à potu per aliquod tempus curatos fuisse. Alii verò morbi partem Alimenti liquidam augendo curantur, ut de horribili illo morbo constat, qui Cholera morbus dicitur, in quo si Æger magnam quantitatem Possetæ, vel dilutioris Jusculi ex pullo Gallinaceo hauriat, horrenda illa Vomitûs et alvi fluxûs symptomata brevi cessant, liquore illo diluente et dilatante corrosivam et acerrimam illam materiam salinam, quæ, Ventriculi tunicas ut et Intestinorum irritando et pungendo, violentas illas sursum deorsumque humorum rejectiones producebat. Et hoc quidem præsentaneum est, et semper ferè in hoc morbo salutare remedium.

Chamæmori Norvegicæ vires contra Scorbutum.

Cluf. Lib. 1. Hist. rationum plantarum, Cap. 85.

Quidam etiam cibi sunt, qui specificâ quâdam qualitate Morbos curant. Sic refertur de *Norvegis*, quòd desperatissimi Scorbutici apud illos in Insulas quasdam amandantur, in quibus copiosè proveniunt baccæ ejus plantæ, quæ Botanicis *Chamæmorus Norvegica* dicitur, quibus solis per aliquod tempus victitant, & ab eo victûs genere valetudinem pristinam recuperant. Sic & apud nos Scorbutus, qui super mari à Nautis contrahitur à salso Aëre inspirato & salsis cibis assumptis, ad quæ summum frigus aut calor excedens concurrunt quoque, etiam cùm incurabiles videantur Ægri, ciborum recentium & præcipuè eorum quæ ex viridibus plantis conficiuntur usu, is quoque planè profligatur. Imò constat terrâ quoque contractum Scorbutum similesque Cachexias pravas à cibis salsis, succo tritici usurpato facilè sanari. Nautarum verò Scorbutum, pisorum tenellorum variè præparatorum usu, præsertim verò succo jusculis misto certissimè curari.

CAPUT III.

De usu Aquæ in Morborum curâ.

Gal. Lib. de Euchymis & Cacochymis.

INter sanos Aqua maximè convenit pueris & juvenibus, fœmellis, biliosis & iis qui rari habitùs sunt, actuosam vitam agentibus, & consuetis eam potare: horum enim corpora calidiora sunt, & hi quoque commodiùs eam trajiciunt. Videndum nunc, quibus in morbis ejus usus maximè conveniat.

Quibus in morbis aquæ usus maximè conveniat, ostenditur ex *Hippocrate*.

Lib. de Corde Sect. 3.

Et *Hippocrates* quidem de vento & aquâ crudâ loquens hæc habet, Sed sunt magis cognatæ affectionis Castigatio & Medela. Affectiones autem prævii motus ad morbum sunt, quæ cognatæ dicuntur, quoniam ab Elementis sibi ipsi cohærentibus ad formationem fœtûs producuntur, quibus in posterum carere non possunt sic permixta, usque dum dissolvantur. Affectiones igitur emendat aqua, quæ cognatæ natæque cum partibus jam pathos & pathemata sustinentibus. Sic bilis humectatur ab aquâ, sanguis frigescit ab eâdem, paulùm à temperaturâ decedentes.

Et quidem libros *Hippocratis* de affectionibus, de morbis, de internis affectionibus legentibus apparet satis, *Hippocratem* in multo usu apud Ægros aquam habuisse, aliquando puram, aliquando cum polline maceratam; aliquando aceto mixtam, aliquando melle. Sic enim bilem aliosque acres in sanguine humores, imò acidum & alias in sanguine potentias (ut verbo utar *Hippocratis*) optimè temperat, diluit & corrigit aqua humidâ suâ substantiâ; & frigidâ suâ qualitate Viscerum exæstuantem calorem lenit & ad mediocritatem redigit. Et ob has sanè rationes cum multo fructu usurpari poterit à nostratibus, utpote Septentrionalibus, quibus viscera ut plurimùm immodicè caleant, & in quibus sanguis retorridus est & aptus ad effervescentias nimias. Iis quoque valdè conducet aquæ potus, qui granis vescuntur, quæ acriorem qualitatem ex calce agris conspersâ contraxerint, & in quibus, ob vim calcis glutinantem, humores viscidiores & tenaciores sunt. Salsedo etiam ab ambientis nos maris vapore attracto massæ sanguineæ & humoribus inducta optimè edulcoratur aquâ sincerâ, quæ frigidâ & humidâ qualitate salis tum calorem acrem, tum siccitatem ejus apta nata est corrigere. Experientiâ quoque compertum est, multos Arthriticos, qui nimio vini usu eum morbum, sibi accersunt, solo aquæ potu (vitatis aliis potûs generibus) planè à tam sævo morbo liberatos fuisse. Et qui aquæ potu utuntur (ut multi ex Montanis *Scotis* & inferioris quoque Plagæ Rusticis eam solam pro potu adhibent) ii tum melius cibum concoquunt, tum à morbis immuniores & longæviores multò sunt. Otiosis tamen, non assuetis, obstructione laborantibus ægrotisque pravâ corporis intemperie præditis; iis qui Ventriculo sunt debili, qui plurimùm utuntur re Venereâ; Asthmaticis quoque & iis qui Thoracis infirmitate laborant, nervorum item morbis nocet potus frigidæ. Et ideò tales ab eâ abstinere debent; aut, si eâ uti volunt, eam debent iis medicamentis corrigere, quæ illis proficuum ejus usum reddant. Et omnibus omnino cavendum est, ne aquam impuram, aut Minerali aliquo succo infectam pro potu ordinario usurpent.

CAPUT

CAPUT IV.

De usu Lactis in Morbis curandis.

Lib. 2. de Re Rustica, Cap. 11. Lib. 4. Fast. v. 369.

LAc (inquit *Varro*) omnium rerum, quas cibi causâ capimus, liquentium maximè alibile: & hinc mortalium antiquissimis non minùs in cibum, quàm in potum, ordinariò cedebat. Testis *Ovidius*;

Lac prisci seculi hominibus usitatus cibus,

Lacte mero veteres usi memorantur & herbis,
Sponte suâ si quas terra ferebat, ait.

Quæ consuetudo mansit apud plures gentes, & apud nullos frequentior, quàm apud Majores nostros priscos *Scotos*, & *Montanos*, qui eorum mores tenaciùs retinent, quorum multis, per omnem fermè vitam, lac cum caseo & butyro & potûs & cibi loco servit. Et ex Rusticis multi bibere solent serum lactis, aut lac ebutyratum.

Nullibi frequentiùs usurpatum quàm apud priscos *Scotos* &c.

Et quidem naturæ nostræ alimentum est maximè ἐπιτήδειον accommodatissimum, propter triplicem substantiam corporis alendam: pro solidis enim partibus est caseus, pro humidioribus serum, pro spiritibus butyrum.

Alimentum est accommodatissimum.

Bubulum lac maximè nobis est in usu cibario. Crassum est & pingue, eique plus materiæ butyraceæ inest, quàm aliorum Animalium lacti: quocirca etiam magis nutrit, & corporibus humanis maximè convenit.

Varia lactis genera.

Ovillum terrestris seu caseosæ substantiæ plus continet.

Asininum post humanum omnium tenuissimum est. Proximè ad illud accedit Equinum.

Lac Caprinum medio se loco habet.

Lac certè optimum alimentum: temperatæ enim & humidæ naturæ, sanguineque nostro paulò frigidius est.

In Medicinâ multi usûs est, quod ei & ejus sero omnes insint medendi intentiones, quæ adeò apud *Cnidios* percrebuerunt Medicos, ut, aliis quibuscunque relictis Pharmacis, in omnibus morborum generibus, in quibus purgatione, alteratione, aut nutritione opus esset, hisce solummodò usi sint.

Lacti insunt omnes medendi intentiones.

Prodest autem ad humorum acrimoniam abluendam et attemperandam; in urinæ ardore, mictione purulentâ & arenosâ, faucium inflammatione, dyspnæâ cum sputo sanguinis, scabie ferâ & ulcere fistuloso salutiferum est. Multùm quoque adversus venena valet, quæ præsertim acerrima & caustica sunt. Hecticis autem et Phthisicis imprimis commendatur. Os lacte colluere anginosis prodest. Si ferrum in eo sit extinctum, diarrhœæ & dysenteriæ medetur. Arthridi quoque & rheumatismo conducit.

Quibus morbis medetur.

Bettus de Ortu & natura sanguinis.

In Ægris autem, quibus purgatione & detersione opus est, maximè commendatur Asininum; post hoc Equinum.

In Catarrhis & Fluxibus coctum lac maximè convenit.

Lactis autem nutritiva facultas eximii usûs est Hecticis & iis, qui diuturnis lentisque laborant febribus, Tabem dorsalem patientibus & similibus.

Coagulum quò vetustius, eò magis acessit atque efficacius est ad quemcunque sanguinis & alvi fluxum sistendum.

Lac autem in calidis et biliosis temperamentis fit nidorosum: et ideò febrientibus et capite dolentibus malum est.

In ventriculis quoque frigidis, qui acidis humoribus scatent, coagulatur, non sine periculo. Sed huic incommodo occurritur sacchro, melle, aquâ, sale, Lacti admistis, quæ coagulationem impediunt.

CAPUT V.

De Venæ Sectione.

QUi morbi igne curantur, eos videre eſt fuſè tractatos apud M. *Aurelium Severinum* libro de *Chirurgiâ efficaci.*

Inter Curas, quæ ferro perficiuntur, maximè celebris eſt Venæ ſectio, de quâ nunc agendum.

Quando adhibenda eſt Venæ ſectio.

Ubi ſuccorum omnium æquabilis redundantia eſt, ſive ſanguinis ſincerioris ſumma ubertas in venis & corporis habitu, Plethora dicitur, cujus unicum & proprium remedium eſt Venæ ſectio. Omnium quoque tum interiorum tum exteriorum partium inflammationibus medetur: imprimis autem ſanguinis ſputo, incipienti tabi, ſanguinis vomitioni & eruptioni, quæ ex naribus, utero, vel hæmorrhoïde pleniùs erumpit. Febribus quoque omnibus ſaluberrima eſt, in quibus non eſt ſubita virium proſtratio, aut alia malignitatis ſigna non adſunt. Sed & in apoplexiâ, cordis palpitatione & acribus oculorum fluxionibus ſummi uſûs eſt.

Sed ratio habenda eſt temperamenti & virium in iis, in quibus inſtituenda eſt: nam qui pleniore victu & lautiore utuntur, ut Nobiles, de quibus jam dictum eſt, ii meliùs Venæ ſectionem ferunt; ut & Agricolæ, qui firma & robuſta habent corpora. Sed Plebeii, qui in urbibus degunt, & qui ut plurimùm cacochymici ſunt, corpuſque humorum ſaburrâ onuſtum eſt, & vires debiles, ii non ferunt Venæ ſectionem, quin animi deliquia et convulſiones ab eá patiuntur.

CAPUT VI.

De Purgatione.

Cacochymia quid.

CAcochymia vitioſitas humoris eſt in omnes et ſingulas corporis partes diffuſa. Ejus proprium & accommodatum remedium purgatio eſt.

Purgatio per Clyſteres.

Facillima purgandi via per Clyſteres abſolvitur, qui non modo inferiora expurgant, ſed et ſuperiora conſecutione exonerant, dum preſſa viſcera et præcordia liberant. Sæpe etiam valdè conducit purgatio per ἐπίκρασιν, quæ Ptiſanis laxantibus perficitur. Sed etiam duro nodo neceſſe eſt ut durus ſit cuneus, et valentioribus purgantibus in rebelli morbo opus eſt. Adeoque Vomitio, quoties facilis et moderata eſt, eximii uſûs in morbis alioquin obſtinatis eſt. Sed et tunc præſtat ſæpius Medicamentum evacuans repetere, quàm mochlico validiori Ægri vires nimium proſternere. Inter varias autem Evacuationes, ea Evacuatio, quæ per urinas et ſudores perficitur, noſtris morbis accomodatiſſima eſt, qui ut plurimùm à læſâ diapnoë et ſeri anadrome ſunt. De variis autem evacuandi modis poſteà dicetur; nunc de alterantibus agendum eſt.

CAPUT ULTIMUM.

De *Alterantibus Medicamentis.*

Quid ſint Facultates *Hippocrati.*

H*Ippocrates* (ut loco ſupra citato videre eſt) ait, Quæcunque mala patitur homo, omnia à facultatum potentiis proficiſcuntur. Iſtæ autem facultates (ut ipſe explicat) humorum noſtri corporis ſummas vires et robur deſignant, recitatis ſaporibus ab

ab eo definitas. Ineſt enim in homine & lædit & amarum & ſalſum, & dulce & acidum: & acerbum & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamque & robur: quæ quidem mixta inter ſe & temperata neque conſpicua ſunt, neque hominem lædunt. Ubi verò quid horum ſecretum fuerit, atque ipſum in ſe ipſo fuerit, tunc & conſpicua ſunt, & hominem lædunt. Reſtituuntur autem & curantur, ubi temperatæ fuerint & concoctæ, & ab omni acrimoniâ liberatæ hæ facultates: atque tunc febres & alia hominem lædentia ſolvuntur.

Temperatio autem δυνάμεων, ſive Potentiarum *Hippocraticarum*, & coctio et edulcoratio Medicamentis perficiuntur, quæ *alterantia* dicuntur. Summo ergò ſtudio ea inveſtiganda ſunt, quæ præſertim acidum et amarum validiſſimos naturæ hoſtes oppugnant et ſubigunt, et ad temperiem redigunt. Inquirendum quoque in ea eſt, quæ Humoribus ſuprà modum fluidis conſiſtentiam tribuant, et quæ acriores, et volatiliores, et concitatiores partes obtundant, figant et compeſcant: et quæ e contra craſſos, tenaces, & torpentes humores incidant, attenuent et excitent, ut motus debitos perficiant. Qualiſcunque deniqe humoris proprietas eſt, quæ nos exceſſu ſuo lædit, ea adhibenda ſunt, quæ eam naturæ noſtræ proportionatam et commodam reddant. Medicamenta alterantia.

Et hæc quidem Alterantia è triplici Regno petenda ſunt, Vegetabili ſcil. Animali et Minerali, de quibus in Libris ſequentibus proinde agemus. Nunc ad Medicinam Indigenam in genere accedendum eſt.

SECTIO TERTIA,

DE

MEDICINA

INDIGENA in genere.

CAPUT I.

Quod antiquiſſima fuerit Medicina Indigena.

NOvum et ab hujus ſeculi genio planè alienum videbitur de Medicinâ Indigenâ ſcribere, cùm tantus nos luxus teneat, ut nec remedia placeant, niſi quæ ab extremis Indis et diverſo Orbe petantur. Sed, cùm Medicina, quæ hodie in uſu eſt, Medicamentorum exoticorum lenocinio multùm fucata ſit, operæpretium erit primævam inſpicere. Primævi enim homines ut ſeſe magis ad Naturæ ductum componebant et Rationis Legibus magis obtemperabant, ita et Medicinam puriorem et ſaniorem habuiſſe eos cenſendum eſt. Medicina primæva.

Qui autem voluerit antiquiſſimos quoſque in re Medicâ Scriptores verſare, et Hiſtoricos, qui de Medicinæ Origine et Progreſſu tractârunt, inſpicere: quid multa? Ipſos Medicinæ Fontes puriſſimos, in *Hippocratis*, *Celſi*, *Dioſcoridis*, *Galeni*, aliorumque Medicinæ Principum monumentis ſcaturientes adire, is certè non aliam reperibit Medicinam quàm quæ à facilè parabilibus, iiſque ut plurimùm Indigenis deſumeretur. Et ſiquæ alia ab *Hippocrate* et memoratis Medicorum Principibus uſurpabantur, ea ejuſmodi fuerunt, quæ facili cultu in agris aut hortis regionis lætè provenirent, aut à vicinis facili trajectu recentia et viribus integra apportarentur. A remotiſſimis certè oris alio ſolo & cœlo gaudentibus nulla advehebantur: non enim, niſi multis poſtea ſeculis, detecta fuit *India Occidentalis*, ex quâ tot exotica ad nos deferuntur. Argumento ſanè irrefragabili, benè ſine peregrinis iſtis ſubſiſtere poſſe Medicinam, quòd nec horum quidem ſomniârunt Principes Medici; et, quæ etiam à non ita remotis Regionibus petebantur, non niſi pauca quædam apud illos extant, præ Indigenorum Medicamentorum numero. Tantus iis Patriæ ſuæ & Medicinæ, quam Patria benignè de ſe fundebat, amor fuit. Veteres & celebriores Medici Indigenis, ut plurimum uſi ſunt.

Quando Medicina Indigena exulavit.

Et hæc quidem Medicina tamdiu obtinuit, quamdiu virtus & ſobrietas apud mortales valuerunt. Ut verò labentibus ſeculis mores labefactari, & prodiga luxuries diraque habendi cupido animos hominum invadere cœperunt, ſimul & Medicina vacillare cœpit & illis Luxuriæ fucis inquinari, ut meritò hic illud Poëtæ uſurpare liceat,

Namque ut opes nimias mundo fortuna ſubacto
Intulit, & rebus mores ceſſere ſecundis;
Prædaque, & hoſtiles luxum ſuaſere rapinæ:
Non auro tectiſve modus, menſaſque priores
Adſpernata fames, cultus geſtare decoros
Vix nuribus, rapuere mares: fœcunda virorum
Paupertas fugitur, totoque arceſſitur orbe,
Quo gens quæque perit.

Lucanus Lib. 1.

Cùm enim ii plurimùm apud Principes tunc valerent, qui libidinis eorum miniſtri eſſent, nec aliud curarent illi, quàm ut rebus ſuis vili adulatione conſulerent, opes ſcil. & honores ſibi accumulando: hinc factum eſt, ut quemadmodum morbos plurimos antea incognitos malis ſuis artibus arceſſirent Principibus, ita & quò plus apud eos poſſent, quotidie nova quædam excogitabant, quæ quod præ raritate & novitate iis blandirentur, falsò iiſdem Remediorum nomina & vires tribuebant. Sic demum prævalente Luxuriâ &, quæ illam comitari ſolet, fœdâ ignorantiâ & bonarum diſciplinarum incuriâ, irruentibus præſertim in eas Barbaris, corrupta Medicina fuit. Et tunc

Ignotum vobis Arabes *veniſtis in Orbem.*

Arabes Medicinæ corruptores.

Cùm enim *Græci Romanique* (apud quos cultiores Diſciplinæ florebant) ſæviſſimis bellis diu attriti tandem Barbaris Gentibus Imperium cederent, Rationalis etiam Medicina Empiricæ ceſſit, eamque *Arabes* Barbarum & infidum genus occupârunt. Et hi maximè Medicinam corruperunt, invectis in illam tot inutilibus & tot pompoſis Medicamentis, ut nec ipſe *Hippocrates* & *Galenus*, redivivi ſi eſſent, eam ita conſpurcatam agnoſcere poſſent.

Car. *Guillemeau* Th. *Pariſ.* Sect. 4.

Mercatoribus tribuendum, quod exotica nunc plus placeant.

Nunc verò poſtquam Luxuries eò proceſſit, ut noſtra nobiſmet ſordeant, nec ulla niſi à remotiſſimis oris devecta nobis arrideant, doloſi Mercatores lucrum ex noſtrâ ſtultitiâ captantes ſingulis annis nova Medicamenta apportant, &, confictis, de eorum viribus in variis morbis curandis, fabulis, Mundo, qui vult decipi, imponunt et illudunt. Tantum Arti ſalutari detrimentum attuliſti

—— O prodiga rerum
Luxuries, nunquam parvo contenta paratu,
Et quæſitorum terrâ, pelagoque ciborum
Ambitioſa fames, & lautæ gloria menſæ!

Lucan. Lib. 4.

Quàm probè instructa ſit *Scotia* iis omnibus quæ præcipui ſint in Medicinâ uſus.

Ut itaque veræ Medicinæ nativus ſplendor & vetus gloria reſtituerentur, & ſimul Patriæ noſtræ & egenis in eâ præſertim conſuleretur, Medicinam pro nobis Indigenam extruere conatus ſum, cùm illa apud antiquiſſimos et celeberrimos omni tempore Medicos recepta fuerit, et apud conſultiores Medicos adhuc in multo uſu ſit. Plantæ namque jam repertæ plùs minùs ſeptingentæ ſunt ſponte naſcentes; Animalia autem ſupra quadringenta; et Mineralia omnis generis, præcipuè cuncta ea, quæ aliquem uſum in Medicinâ præſtare poſſint. Nec deſunt Fontes Medicati ad morbos varios utiles, ut priore libro videre eſt.

Quæ nobis deſunt, aliis non minùs utilibus ſupplentur.

Priuſquam autem agam de Plantis, Animalibus et Mineralibus, quæ ſunt materia Medicinæ Indigenæ, quædam tradenda ſunt de Medicinâ Indigenâ in genere; cum ut oſtenderem eam unicuique Regioni ſufficere, ſicque ejus dignitatem illuſtrarem; tum ut difficultates de purgantibus et cardiacis, quæ deeſſe illi putabantur, clarè diluerem; et non deeſſe populis, qui vino, oleo et ſaccharo carent, æquè commoda, quæ illorum vicem ſupplerent, demonſtrarem; & Methodum quandam generalem Simplicium facultates deprehendendi traderem. Et ſic ad particularem noſtræ Regionis Medicinam Indigenam deventum eſt, quæ in amplam ſatis molem excrevit. In numeroſâ enim, quæ occurrit, materiâ Medicâ Simplicis cujuſvis nomina, vires probatiſſimæ, et ſi prius deſcriptum non eſſet, deſcriptio quoque accurata adjicienda erat; et, num apud Veteres in uſu fuerit, oſtendendum erat, quod multi temporis et non exigui laboris opus erat.

Plantæ

Plantæ.

Plantæ enim non tantum ſylveſtres in Indigenarum cenſum veniunt, ſed & hortenſes, præſertim quæ facilè & lætè hìc proveniunt in hortis, & quæ in agris ſatæ naſcuntur.

Animalia.

Animalia quoque tam fera quàm domeſtica, ſive ea ſemper hìc extiterint, ſive aliunde devecta, commode hic vivunt & fœtus de ſe producunt. Et hìc quidem Patriæ noſtræ gratulandum eſt, quòd, cùm omnia ferè ad uſus ſalutares utilia producat, nulla venenata, nec ſæva & truculenta alat, Bufone & Colubro exceptis, quorum venenum non ita noxium hìc ut in aliis Regionibus eſt.

Mineralia.

Idem quoque in Mineralibus obſervandum eſt: cùm enim ferrum, cuprum, plumbum, argentum & aurum in variis locis reperiantur; alumen quoque, vitriolum & ſal commune ex aquâ marinâ, & multæ etiam terræ & lapides, quæ ſalubris uſûs ſint, nullibi tamen, quod ſciam, videre eſt arſenicum, aliave quæ perniciofa ſunt.

Poſtquam itaque tot Plantæ, tot Animalia & tot Mineralia Medici uſûs in Patriâ noſtrâ reperiuntur, Medicinam certè noſtram Indigenam ad multos ex morbis noſtris curandos ſufficientem admiſerit is, qui meminerit plurimos morbos tam ab antiquis quàm modernis Medicis ferro, & igne & diætâ (ut ſuprà traditum) curari.

Seneca.

Quid ſanitatem tuetur, & quid morbos affert.

Indigena exoticis præferenda.

Exotica certè quiſquis accuratè ponderaverit, is ea plerumque ex eo genere reperiet, cui (ut ait Philoſophus *Latinus*) non ex naturâ ſuâ, ſed ex opinione noſtrâ magnitudo eſt. Sanè debita eſt humorum noſtri corporis temperies, ſeu εὐκρασία, quæ ſanitatem facit, ſicut eorundem præter naturam diſpoſitio morbum. Eos autem ad temperiem & citiùs & tutiùs & jucundiùs multò reducunt, quæ familiaria & amica noſtræ naturæ ſint, ut quæ ſolo & cœlo cum eo conveniunt, qualia Indigena ſunt: ea enim commodiùs à naturâ noſtrâ ſubigi & confici poſſunt. Illa verò exotica, licet pretio vel raritate commendabilia ſint, ſæpe nullas, vel exiguas vires habent, eaſque à naturâ noſtrâ alienas; imò ſæpe fictitia, ſæpe carie & ſitu corrupta ſunt.

Optandum ergo eſſet (cùm multa ex iſtis exoticis parùm, aut nihil juvent, imò multùm ſi non noceant) ut clariſſimi quique in Medicinâ faciendâ viri Indigena Medicamenta magis in uſum reciperent, quæ & nullo aut facili pretio haberi poſſint, cum exotica non parùm damni patrimoniis inferant. Certè ſperandum eſſet multos tunc morbos curabiles fore, qui nunc, quòd minùs proportionatis Medicamentis oppugnentur, non cedunt remediis, & tanquam deplorati & incurabiles prognoſtico relinquuntur.

Pauperibus & egenis conſulere decet.

Et ſi minùs apud eos poſſint noſtra vota, humanitas certè & Chriſtiana pietas pauperibus & egenis nos ſuccurrere jubet, quibus non adſunt ſumptus pro peregrinis illis emendis, ut vel in illorum gratiam recipienda ſit Medicina Indigena, ex quâ multum emolumenti percepturi ſunt illi, cùm familiaria illorum naturis remedia paſſim ferè gratis reperiantur.

Nihil de Pharmacopœorum lucro imminuetur recipiendo Medicinam Indigenam.

Nec timere debent Pharmacopæi, ne, ſi admittantur ſemel Indigena, de eorum lucro ſit actum: longè enim aliter ſe res habet. Pauci nunc ſunt, qui ſumptus in valetudinem neceſſarios impendere poſſunt; tunc autem omnes poterint, nec amplius Vetulas, Circumforaneos et Empiricos quoſque conſulent, ſed Medicos veros et doctos adibunt; qui pro iis Medicamenta (ut moris eſt) apud Pharmacopæos præſcribent, qui proinde, licet minore pretio pharmaca ſua vendant, ex minore ſanè impenſo majores reditus habituri ſint.

Medicina Indigena Medicis etiam utilis futura eſt.

Medici autem illud boni inde conſecuturi ſint, quòd de Medicamentorum operationibus futuri ſint certiores, cum pauca eaque recentia præſcribant, quorum vires illis exploratæ ſint: nec metus eſt à ſuccedaneis, quæ peregrinis ſæpe malè à Pharmacopæis ſubſtituuntur.

Atque hæ me rationes movebant, ut Medicinam Indigenam exponerem, ut repræſentatâ Indigenorum Medicamentorum copiâ, tum eorum etiam convenientiâ in morbis cujuſvis Regionis curandis, peritiores ad ea in praxi adhibenda excitarem. Hoc ſi minùs poſſim, aliquem ſaltem uſum mihi et ægris, qui me vocant, inde derivarem.

CAPUT II.

Cujusque Regionis ἀυτάρκεια *adstruitur.*

Philosophiæ cum Theologia conspiratio

IN eo mihi videtur Philosophia cum sacrâ nostrâ Disciplinâ conspirare, quòd ad vitam beatè agendam ubique præcipiat, ut sorte nostrâ contenti simus. Et eadem certe Sapientum mentes omni ævo versavit cura: siquidem omnis stultitia laborat fastidio sui, at Sapiens apud se necessaria quærit & invenit, nec alienis bonis inhiat. Fortunam ille nec venientem sentit, nec recedentem: terras omnes tanquam suas videt, suas tanquam omnium; unumque se à naturâ donatum credit omnibus, omnes uni sibi. Et quidem Natura, si eâ sapienter utamur, omnibus favet: & quanquam haud pari modio mortalibus sua munera admetiatur, singulis tamen sufficientia contribuit. Æquissimus certe idemque liberalissimus Parens *Deus Opt. Max.* unicuique nostrum, ut proprium ingenium, ita & conditionem nascendi accommodatissimam dimensus est. Quamvis enim singulæ Regiones diversâ Aëris Solique temperie gaudeant, & vario cælestium corporum influxui subjiciantur, variisque proinde diversisque Naturæ donis præditæ sint: Sol tamen undique supra, statasque annorum vices omnibus mundi plagis designat, nec patitur, ut, præter Incolarum genium, vel frigus nimis infestum habeamus vel æstum; sed ad cujusque Regionis conditionem caloris frigorisve vim ita temperat, ut ad sustentanda omnia & gignenda, mirabili *Dei* providentiâ, hanc terrarum solique varietatem excogitatam suspiciamus.

Deus singulis Regionibus sufficientia largitus est.

Th. *Barthol.* Dissertat. 1. de Medicinâ *Danorum*.

Hominum ingenia plurimum de Regionis naturâ participant.

Bartl. Icon. Animorum.

Ad Regionum quoque temperiem ingenia hominum se attemperant, & in omni gente, per succedentium seculorum lapsus mores animosque mutantium, hæret quædam vis inconcussa, quam cujusvis terræ Incolis, in quâ nasci contigit vel educari, sua fata diviserunt. Et meritò quidem: quòd, licet aliæ terræ præ aliis pluribus naturæ bonis abundent, nulli tamen terrarum angulo tam Noverca fuit Parens Natura rerum, ut profutura indigentiæ foris cogatur emendicare. Quascunque Barbarorum sedes glacieque perpetuò rigentes cogitatione adeamus, ubique experiemur Incolas, sine exterorum commercio, suo more splendidè vivere, patrii soli & cœli beneficio grandem ætatem attingere, sibique in pomposâ rerum penuriâ & climatis solitudine adeò placere, ut fortè in cultiorem terrarum orbem delati, propter mutatum vitæ institutum, Patriæ desiderio, quasi furiis agitati, inquietentur & lentè contabescant.

Amor Patriæ omnibus ingenitus.

Ronæ Incolæ.

Buch. Rerum *Scot.* Lib. 1.

Id certè satis apud nos constat de R*onæ* Insularum *Æbudarum* unius Incolis, quibus Dominus Insulæ certum familiarum numerum finit, qui eam colant, eisque majorum & minorum pecorum assignat, quantum satis videtur, unde & ipsi commodè vivant, & vectigalia solvant. Quod ultra victum provenit, L*eogum* singulis annis ad agri sui Dominum mittunt. Et quando multitudo capitum abundat, supernumerarios quoque Domino annumerant. In hoc certè beati, quòd illis nihil unquam deest, omnia ad satietatem redundant. Juxtà luxûs & avaritiæ ignari, innocentiam sanè & animi tranquillitatem, quam alii magnis laboribus ex institutis & præceptis sapientiæ petunt, hi ex ignoratione vitiorum comparatam habent. Tantâ autem hujus Insulæ Patriæ suæ dulcedine capiuntur, etiam ad hæc usque tempora, ut supernumerarios illos, qui ad Dominum amandantur, tanquam omnium infelicissimos lachrymis prosequantur, quòd à dulci suâ Patriâ exules futuri sint.

Samedo Hist. *Chinæ.*

D. Drakestein Hortus *Malabaricus.*

Lib. 4. de Beneficiis.

Naturæ in nos benignitas.

Testis quoque ejusdem est Novus Orbis à nostris mercibus tantùm, quantùm à nostris vitiis remotus. Illic integræ gentes telluris suæ dotibus contentæ vivunt, sibique de suis & Victum & Medicinam provident. Et in nostro Orbe S*inenses* politissimi, I*ndi*, P*ersæ*, *Turcæ*, omnes dicam Asiatici & Africani iis quæ offert tellus sua utentes, exoticis facilè carent. Summâ enim naturæ benignitate, non solum ad vitam necessaria ubi„que prostant, sed (ut optimè *Seneca*) Usque in delicias amamur. Tot arbusta non „uno modo frugifera, tot herbæ salutares, tot varietates ciborum per totum annum di„gestæ, ut inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent. Jam animalia om„nis generis, alia in sicco solidoque, alia in humido innascentia, alia per sub„lime demissa: ut omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. „Flumina hæc amœnissimis flexibus campos cingentia, illa præbitura commerciis viam, „vasto & navigabili cursu vadentia: ex quibus quædam statis diebus mirabile incremen„tum trahunt, ut anhela & ferventi subjecta cœlo loca, subita vis æstivi torrentis ir„riget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipsis littoribus aquarum calen-

„tium

„tium exundatio? Et infra. Tot metalla defodit, tot flumina emisit in aëra, super „quæ decurrunt sola aurum vehentia; argenti æris, ferri immane pondus omnibus lo„cis obrutum, cujus investigandi tibi facultatem dedit, ac latentium divitiarum in sum„mâ terrâ signa disposuit. Ingens domicilium sine ullo incendii aut ruinæ metu struxit, „in quo vides non tenues crustas, & ipsâ quâ secantur laminâ graciliores, sed integras „lapidis pretiosissimi moles, sed totas variæ distinctæque materiæ, cujus tu parvula „frusta miraris; tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgens Injustissima ergo foret in *Deum* accusatio si limites Naturæ figeremus, aut *Dei* Majestatem huic illive Circulo circumscribi posse existimaremus, cùm necessaria, imò & utilia pleraque ubique suppetant, & incommodis telluris, siquæ sint, abundè provisum sit.

Cujusque Regionis incommodis abundè provisum est.

Hujus veritas in omnibus regionibus ac populis quàm maximè elucet. Oræ Orientis, quas Sol ferventibus & acutis vallatus radiis majorem in modum æstuare facit, gratissimâ quotannis Ventorum frigidorum aurâ recreantur. *Ægyptum*, ubi raræ è cœlo pluviæ, *Nilus* irrigat; & postquam totâ æstate obrutam oppletamque tenuit, cùm recedit, mollitos atque oblimatos relinquit agros, *h e.* pingues et veluti stercore saturatos. Proinde (ut ait *Seneca*) sterilis annus aut fertilis est, prout ille magnus influxerit, aut parcior. *Russis* et aliis sub Septentrione degentibus, quorum corpora penetrabile frigus adurit, abundè provisum est villosis pellibus. Sic in humiliori *Scotiæ* parte rariores Sylvæ; sed Lignorum inopiam egregiè compensat Carbonis fossilis et ustibilis Tessellæ, sive Cespitis, summa abundantia, quæ passim è terrâ eruuntur.

Peverovicii Αυτάρκεια Batavia. — Adversus æstum & frigus remedia.

Quid panis loco sumant, quibus deest triticum.

Optimum alimentorum panis, quo nomine ideò Servator peti à Deo voluit ea omnia, quæ ad vivendum hominibus necessaria. At in regionibus, quæ tritico carent, panis loco Oryzam comedunt, aut pani quid analogum ex castaneis aut esculentis radicibus conficiunt, quod etiamnum hodie apud *Indos* obtinet.

Potus *Scotorum* varii.

Aquâ solâ, aut cum Astragali Sylvatici radicum tuberibus temperatâ pro potu utuntur *Montani* nostri, et vegeti ac robusti sunt. Humilioris plagæ Rustici serum lactis, ut lac ebutyratum, sive oxygala bibere solent; Et plerique ex omnibus ordinibus Cerevisiam, quem potum verisimile est nostrates ab *Ægyptus* habuisse: nam parùm differt a Zytho veterum, quo *Alexandrinam* plebem usam fuisse author est *Strabo*, Unde *Columella*,

Lib. 17. Lib. 10. de Cultu Hort.

Ut Pelusiaci *proritet pocula Zythi.*

Biblioth. Lib. 1. & 4. — Zythi Inventor. Aqua vitæ, in multo usu *Scotis* Montanis.

Inventor autem fuit *Osiris* seu *Dionysius*, ut refert Diodorus *Siculus*. Ex cerevisiâ nostrâ spiritus elicitur, quem *Aquam vitæ* vulgò vocant, quâ multùm utuntur *Montani* nostri *Scoti*.

Salis facultates. Quomodo ejus defectum suppleant gentes, quæ eo carent.

Optimum panis omniumque ciborum condimentum est Sal, unde *salus* derivari putatur, et pro sapientiâ usurpatum, quòd sit præditum siccitate ingenio appropriatâ. Inter præcipuas ejus facultates est, quòd unit et densat: unde in fœderibus unionis tessera. Sal prætereà à putredine conservat. Gentes tamen sunt quæ eo carent, et aliunde hunc defectum ex suo supplere nôrunt. Sic scribit *Varro*, in *Galliâ Transalpinâ* intus ad *Rhenum* suo tempore aliquas regiones fuisse, ubi salem nec fossitium, nec marinam haberent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus salsis pro eo uterentur. Quod non de atris & sordidis Carbonibus, sed de sale ex cinere eorum admixtâ aquâ tepidâ extracto, colato et exsiccato intelligendum est. Ex memoratis ergò constare poterit, nullam esse Regionem, quæ inquilinis suis non contra æstum et frigus, contra famem et sitim subministret remedium.

1. de Re Rusticâ, Cap. 7.

Nunc videndum pariter, num etiam adversus Morbos singulæ Regiones sua habeant remedia. Nec de hoc dubitare patitur summa *Dei* bonitas: quæ enim ad vitam necessaria, cuncta benignè providit, etiamque ad benè esse conducentia subministravit, cum (ut *Martialis*.)

Lib. 6. Ep. 70.

Non est vivere, sed valere, vita.

Cuique Regioni parata sunt adversus morbos remedia.

Haud sanè dubitandum, quin beneficum Numen *Opt. Max.* cuique Regioni elargitum sit contra morborum sævitiem solatia, neque miseros cogere voluerit mortales ex terris remotissimis ea petere. Certè quandoquidem homo peccator jure morti, et (qui via ad mortem) morbis obnoxius, ab immensâ *Dei* misericordiâ, pro ægritudinibus remedia impetraverit: æquum pariter est, ista ubivis terrarum æquè ac pro ratione morborum ἰσῳ pene μέτρῳ provenire. Sic observare licet morbis epidemiis sive communibus medicamenta

omnia omnem ferre tellurem, ad endemios verò sive proprios abigendos in singulis Regionibus singula & propria gigni sponte. Sic nobis Septentrionalibus, quibus Sol parciorem calorem metitur, quique crassiore & salsuginoso maris vapore verberamur, plantis indigenis passim sponte nascentibus, Cochleariâ, Nasturtio & Trifolio Aquaticis, Trifolio acetoso aliisque, quæ contractam inde sanguinis labem & noxam emendent & corrigant, abundè provisum est. Cum *Italia* tamen, quæ ex *Columellâ* curæ mortalium obsequentissima est, ut quæ totius penè orbis fruges adhibito studio Colonorum ferre didicerit: quod tamen morbus ibi ignotus non ferat Medicamenta illa Antiscorbutica, & illata in eâ ægerrimè propagentur, ac vix in alterum annum conservari possint. *Africa*, quæ (ut proverbio constat) semper quiddam mali apportat, atque aliquid venenati monstri alit, simul alit editque pharmaca & aromata. Lues venerea vernaculum & peculiare *Occidentalibus* Indis malum: & tale *Guajacum* apud illos isti morbo remedium præsentaneum. *Beverov. αὐτάρκεια*

Non frustra sunt tot plantæ in *Scotia* sponte nascentes.

Porrò quandoquidem nihil pulchri temerè & fortuitò nascitur, sed ab Arte aliquâ Opificè efficitur; & natura nihil supervacuum, nihil frustra agit: cui verisimile fieri queat, sapientissimum simul & potentissimum ac benignissimum *Deum Opt. Max.* quem *Galenus optimum Artificem* vocat, in pratis, montibus, paludibus sylvisque nostris, imo & in Ericetis ipsisque Arenis supra septingentas plantas sponte nascentes nulli usui producere? Quis credat tam varias plantas multigenis figuris distinctas, tot amœnos flores, quorum alii pupureo lucent colore, alii nitent candido, alii fulgent aureo, quidam flagrant igneo, nonnulli ipsum cœlum cœruleo, atque Arcum cœlestem varietate referunt, hos (inquam) frustra nasci, cùm tantâ omnes colorum diversitate animum & oculos reficiant ac recreent, & odore, gustu formâque non obscura virium suarum præbeant indicia? Si delectamur artificiosis hortis, in quibus nihil nisi humanâ manu coactum crescit, quantò magis affici debemus naturali horto divinâ veluti manu consito, qui omnia sponte, & nullo cogente, ubertim producit? Admiramur vires, quas *Deus* peregrinis infuderit, merito quidem; sed admiremur magis, nec ingrati, quas non minus, imò magis efficaces experimur in nostris, *Non maria plus temerata Medicinæ, non in rubrum littus* Indicumve *petitæ merces, quàm rus nostrum & loca inculta conferre possunt.* Et quænam profectò ratio, cur tot plantæ salutares ubique floreant, nisi in usum Medicinæ destinatæ sint ab optimâ illâ rerum parente, quæ nihil sine ingentibus causis genuit, & quæ nec frustra quicquam facit, nec deficit in necessariis? Cur voluerit illa populo Orientis esse tam pia Mater, ut etiam superflua largiatur; nobis verò tam dura Mater aut injusta Noverca, quibus ne necessaria quidem ad salutem concederet, eaque nos cogeret petere velut ex alieno Orbe? Terra sanè *Apollonio* apud Philostratum dicitur *Communis omnium mater, propterea quod justa* est. At justi est unicuique suum tribuere. Quomodo igitur justè nostra potuere tribui Indis? *Beverov. L. suprà citato.*

— *Quando omnibus omnia largè*
T*ellus ipsa parit, Naturaque* D*ædala rerum.* *Lucret. Lib. 5.*

Quælibet Regio instructa est iis rebus, quæ ad vitæ usus necessaria sint & sanitati conducant.

„ Rectè C*olumella*, Si rerum naturam velut acrioribus mentis oculis intueri velimus, *Lib. 3. de Re Rusticâ, Cap. 8.*
„ reperiemus parem legem fœcunditatis eam dixisse virentibus, atque hominibus, cœte-
„ risque animalibus: nec sic aliis nationibus, regionibusve proprias tribuisse dotes, ut aliis in totum similia munera denegaret. Et rem ita se habere constat: *Americani* enim suis Medicamentis sponte nascentibus ad Morbos suos feliciter utuntur, ut videre est ex P*isone*, & *Margravio* aliisque; & Indi quoque, præsertim *Chinenses* & *Malabarici* non aliis nisi Patriis Remediis utuntur, quorum vires exploratissimas habent, ut apud Historicos videre est. Ac fusè in H*orto Malabarico Drakeisteinii* eæ traduntur ab ipsis *Brachmanis*. Majores quoque nostri Morbos apud ipsos grassantes, adhibitis Herbis illic natis feliciter curabant. Refertur enim de *Josinâ* Rege, quod *Herbarum vires, quibus solis eo tempore nostrates in* M*orbis* V*ulneribusque medendis utebantur, probè admodum calleret.* Et ubique terrarum hæc Medicina ex Indigenis reperitur, ut ait Celsus, Hæc nusquam quidem non est: siquidem etiam imperitissimæ gentes Herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Et P*linius*, Ne sylvæ quidem, horridiorque naturæ facies Medicinis carent, sacrâ illâ Parente rerum omnium nusquam non remedia disponente homini, ut Medicina fieret etiam solitudo ipsa. Et infrà, Hinc nata Medicina hæc sola Naturæ placuerat esse Remedia

Josina Scotorum Rex Herbarum vires callebat.

Boeth. Hist. Scotorum Lib. 2.

De Medicina Præfat. Lib. 1.

Nat. Hist. Lib. 24. Cap. 1.

„ media parata vulgo, inventu facilia, & sine impendio, ex quibus vivimus, quæ re-
„ media vera pauperrimus quisque cœnet.

Cornelius Boy.

Prospexit natura sibi. Quod habere necesse est,
Sub quovis Cœli Climate mundus habet.
Est stupor in nobis, gravis ignorantia mentes
Possidet, & quæ sunt proxima spernit homo.
Quod procul est curat, longinquis quærit in oris,
Sponte licet tellus det meliora domi.

Medicinæ Indigenæ Scriptores.

Primus, quod sciam, qui hanc Medicinam Indigenam excoluit, fuit *Symphorianus Campegius* Eques auratus, ac *Lotharingorum* Archiater, qui fusè Medicinam Indigenam pro *Galliâ* tradidit Libris suis, scil. Horto *Gallico*, pro *Gallis* in Galliâ scripto; & in *Campo Elysio Galliæ amœnitate referto* (in quo Medicinæ compositæ, herbæ & plantæ virentes: in quo, quicquid apud *Indos*, *Arabes* & *Pœnos* reperitur, apud *Gallos* reperiri posse demonstratur) & in Libello de *Theriacâ Gallicâ*. Hanc etiam Medicinam Indigenam pro Patriâ suâ adornârunt *Antonius Constantinus* D.M. Libro, cui Titulus *Pharmacie Provinciale* & *Familiere*; *Joannes Beverovicius* Libro, cui Titulus Αὐτάρκεια *Bataviæ*; & nuperrimè Th. *Bartholinus* libro, cui Titulus *Medicina Danorum Domestica*.

Scotiæ situs Medicinam Indigenam postulat.

Horum ego vestigiis insistens Medicinam Indigenam pro *Scotiâ* nostrâ tradere conabor, ad quod me ducit Regionis situs & fabrica: non enim Montibus, sed æstuoso & sæviente Mari à reliquâ Continente dissita est, quæ proinde Indigenam & propriam sibi Medicinam petit, Cujus quoque materiam (ut in sequentibus libris patebit) *Deus Opt: Max.* benignissimè suppeditavit: Prius autem eam, quæ ex cujusque loci Indigenis petitur, Medicinam, apud antiquissimos & omnis ævi celeberrimos quosque Medicos in usu fuisse demonstrabo.

CAPUT III.

Quænam Medicina in usu fuerit apud antiquissimos & celeberrimos omnis ævi Medicos, exquiritur.

Singulis Morbis apud Ægyptios sui Medici erant, qui Plantis Indigenis utebantur.

Hist. Nat. Lib. 25. Cap. 2.

Apud *Ægyptos* Medicina in primis floruit, apud quos, ex *Herodoto*, singuli Morbi suos Medicos habebant. Hi autem Plantis Indigenis utebantur, si *Plinio* fides
„ habenda sit: Ita enim ille; *Homerus* quidem, primus Doctrinarum & Antiquitatis Pa-
„ rens, multus aliàs in admiratione *Circes*, gloriam Herbarum *Ægypto* tribuit. Her-
„ bas certè *Ægyptias* à Regis uxore traditas suæ *Helenæ* narrat, &c.

Unde Ægyptii Sapientiam suam hauserunt.

Ægyptii autem omnem suam sapientiam, quanta quanta fuit, ab *Hermete Trismegisto* Auditore *Noachi* ac *Chusi* Pædagogo ejusque Liberorum *Isidis* ac *Osiridis* Præfecto, & ab *Asclepio Hermetis* Discipulo acceperunt. Hanc apud eosdem fovit *Abraham* cùm ex *Phœniciâ* in *Ægyptum* se contulisset. Similiter *Jacob* & *Joseph* Prorex ille *Ægypti* conservârunt & plurimùm auxerunt istam *Ægyptiorum* sapientiam, Inter *Ægyptios* longè ante *Trojanum* Bellum excelluit *Apollo*, de quo Poeta,

Apollo floruit in Ægypto longè ante Bellum Trojanum.

Ovid. Lib. 1. Metamorph.

Inventum Medicina meum est, Opiferque per Orbem
Dicor; & Herbarum subjecta potentia nobis.

Æsculapius Apollinis Filius unde Medicinam didicit.

Æsculapii nomen peregrinum & ejus Etymon.

Ipsius Filius *Æsculapius* ex *Ægypto* in *Græciam* transtulit Medicinam, de quo *Heurnius*. Sed dubium non est eum apud *Ægyptios*, aut eorum Magistros *Judæos* dico, Artem didicisse, & inde Græciæ intulisse. Est & nomen ipsum peregrinum ab *Ez* & *Keleph* factum, quorum illud *Capram*, hoc *Canem* significat: nam Caprillum Lac intus, & Canis Lingua ad Ulcera foris, Medelæ loco erant. Et quæ de *Æsculapio* exposito, à Capra lactato, à Cane custodito Græci fabulantur, omnibus nota sunt.

Veterum *Græcorum* Medicina Indigena.

Ante Empiricam conditam Sectam *Græci* eos, qui hac Arte excellebant, Deorum Filios vocabant, qui profectò Herbariam potiùs quandam Experientiam habuisse videntur, quàm Artem Medendi. Ejusmodi apud *Græcos Chiron Centaurus* & ab eo eruditi Heroës noverant: nam Principibus viris tantùm Medicinam exercere licebat, eamque suis Posteris per manus tradebant, ut scribit *Ælianus*. Ea autem tunc fuit (ut ex *Senecâ* relatum est) paucarum Herbarum scientia, quibus sisteretur sanguis fluens, & vulnera coirent paulatim; & tunc, ut ait *Ovidius*, De Remed. Amoris.

Auxilium multis succus & herba fuit.

Judæorum etiam Medicina ex Indigenis.

Quoniam autem *Judæos Ægyptiorum Magistros* fuisse legimus, nunc videamus, quænam Medicina apud ipsos in usu fuerit: certè non alia, quàm quæ ex Plantis Indigenis constat. Hinc sapientissimus Rex *Salomon* exactâ erat instructus notitiâ Herbarum, Fruticum, Arborumque à Cedro ad Hyssopum, & quibus viribus præditæ essent in numerato habebat. Verùm non comperimus eum peregrinas Herbas è longinquis Regionibus devehendas curâsse, sed tantùm sanitatis causâ usum fuisse maximè vulgaribus, sobrio victu, &, si aliquando stomachus saburratus esset, Vomitu. Nec Esaias Propheta aliter curavit ulcus Regis *Ezechiæ*, quàm Cataplasmate scil. è Ficubus fructu inquilino. Tobias junior Patris cæcitatem persanavit felle Piscis è vicino Flumine. Samaritano præterea suffecit ad vulnus à Latronibus sauciati oleum & vinum, quæ peregrinanti ad manum erant. De vini autem & olei usu in vulneribus curandis integrum Tractatum scripsit Doctor *Petrus* Paris Medicus & Philosophus *Drepani* in *Sicilia*. Apostolus *Iacobus*, præcipit, ut Ægri, invocato Dei nomine, oleo inungantur. *Nunquid resina non est in Galaad?* inquit Propheta *Ieremias*. Et quis negabit Mentham, Rutam, Anethum, Cuminum, Plantas inquilinas in usu Medico fuisse, cùm ita distraherentur præ frequenti usu, ut *Pharisæi* pro suo commodo Decimas de iis exegerint? Taceo argumentum esse, Plantas Indigenas in usu fuisse, quod ubique videre est in Sacris Literis Similitudines ab iis desumptas fuisse: hæ autem, nisi sint à rebus vulgò notis ob frequentem usum, non illustrant, quæ illarum intentio est.

[Margin: 1 Reg. 4. 33. αὐτάρκεια Beverov. — 2 Reg. 20. 7. Tob. 11. 11. &c. — Luc. 10. 34. — Epist. cap. 5. v. 14. — Cap. 8. v. 22.]

Reliquæ etiam Gentes hac Medicinâ usi sunt.

Eadem quoque Medicina Indigena apud reliquas olim Gentes obtinuit, ut jure merito laudet *Plinius* in sponte nascentibus observandis & investigandis curam & diligentiam Antiquorum.

„Ipsa, inquit, quæ nunc dicetur, Herbarum claritas, Medicinæ tantùm gignente „eas tellure, in admirationem curæ priscorumque diligentiæ animum agit. Nihil ergò „intentatum inexpertumque illis fuit, nihil deinde occultatum, quod non prodesse Po„steris vellent. Non æquè hæc cura eorum mira esset in his, quæ satu blandiuntur, „aut cibo invitant: sed culmina quoque montium, invia & solitudines abditas, om„nisque terræ fibras scrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos usus her„barum folia pertinent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus vertentes. „Et idem *Plinius*, Hæc, inquit, erat Antiqua Medicina, quæ tota migrabat in *Græ„ciæ* Linguas: ut specialiùs ostendit idem, *Hippocratis* certè, qui primus medendi „præcepta clarissimè condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina. Nec „minùs *Dioclis Caristii*, qui secundus ætate famâque extitit: item *Praxagoræ* & „*Chrysippi*, ac deinde *Erasistrati*. *Hierophilo* quidem, quanquam subtilioris Sectæ „Conditori, ante omnia celebratam rationem eam.

[Margin: Plin. Hist. Nat. Lib. 25. Cap. 1. — Hist. Nat. Lib. 25. Cap. 2. & Lib. 26. Cap. 2.]

Hippocrates Indigenis usus est, ut suo ipsius testimonio constat.

Et *Hippocrates* quidem vix ullis quàm Indigenis cujusque Regionis usus est, ut libros ejus legentibus constabit. Unum tantùm pro omnibus locum insignem adducam, qui „in Epistolâ ad *Cratevam* habetur. Verba autem sunt, Scio te, amice, optimum „radicisecam esse, & propter tuam ipsius exercitationem, & propter Progenitorum „gloriam: adeò ut in hac facultate *Cratevæ* Proavo minimè cedas. Proinde nunc, „si unquam aliàs, herbas collige, quot & quales poteris (urget enim necessitas) at„que has mihi transmitte, ad virum toti Civitati comparandum, *Abderitam* quidem, „verùm *Democritum*. Ægrotare enim ipsum dicunt, & purgatione valdè opus habe„re, ut qui insaniâ sit correptus. Non utemur fortassis Medicamentis, quemadmodum „etiam credo: Attamen undiquaque instructum esse oportet. At verò rem Herbariam „apud te sæpe admiratus sum. Et infrà, Tu verò, quod fieri potest, nobis monta„nas maximè & in altis collibus nascentes herbas radicitus reseca. Conare tamen, ut „etiam de his, quæ circa stagna nascuntur, & de palustribus, & fluviatilibus flores „colligas, &c. Si unquam certè aliàs Exoticis usus fuisset *Hippocrates*, hìc verisimile usurum fuisse, ubi ad tam celebrem Ægrum, decem Talentis ab *Abderitis* promissis, invitabatur. At hic solis Indigenis usus est, nec alia fere per universos ejus Libros conspiciuntur.

Dioscorides

Dioscorides commendat facilè parabilia.

Lib. de Venenis C. 19.

Dioscorides celeberrimus Rei Medicæ scriptor non alia ferè, quàm quæ Indigena fuere Regionum, per quas peregrinatus est, describit, & quæ ex iis εὐπόριστα, facilè „parabilia sunt, maximè commendat, ut ex hisce verbis apparet, *Erasistratus* autem „non injustâ reprehensione eos incessit, qui incognitas ad hunc usum facultates con„scripserunt, ut Elephanti fel, Crocodilive sanguinem, ovaque Testudinis & simi„lia: nam cùm juvantia quædam literis tradidisse videntur, planè in hæc sola inciden„tibus imposuerunt. Quare talia devitanda sunt, cùm difficilè nisi regiis facultatibus „pervestigari & redimi possint, neque, quo nostra fides iis obstringatur, frequenti ob„servatione sufficiens experimentum præstiterint. Quæ autem ad communem usum „pertinent, quæque facilè suppeditari, & omnibus à Serpente percussis auxilium ferre queunt, subjungenda videntur. De facilè autem parabilibus tam Simplicibus, quàm Compositis Medicamentis idem duos Libros conscripsit.

Multus est etiam Plinius in Horum commendatione.

Hist. Nat. Lib. 24. Cap. 1.

Plinius certè multus est in commendatione Indigenæ Medicinæ. Hinc nata, inquit, Me„dicina, hæc sola naturæ placuerat esse remedia, parata vulgo, inventu facilia, ac sine „impendio, ex quibus vivimus. Posteà fraudes hominum & ingeniorum capturæ Of„ficinas invenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Et in„frà, *Arabia* atque India in medio æstimantur, ulcerique parvo Medicina à rubro „Mari imputatur, cùm remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Et nos

Hist. Nat. Lib. 22. Cap. 25.

„nec *Indicarum Arabicarumque* mercium, aut externi Orbis attingimus Medicinas. „Non placent remediis tam longè nascentia, non nobis gignuntur: imò ne illis qui„dem, alioquin non venderent. Odorum causâ, Unguentorumque & Deliciarum, „si placet, etiam superstitionis gratiâ emantur, quoniam Thure supplicamus & Costo. „Salutem quidem sine his posse constare, vel ob id, probabimus, ut tantò magis sui „Delicias pudeat.

Mithridatis Antidotum ex Indigenis.

Hist. Nat. Lib. 23. Cap. 8.

„Non aliis autem, quam *Indigenis* constabat nobile *Mithridatis* Antidotum: sic „enim *Plinius*, In Sanctuariis *Mithridatis* maximi Regis devicti *Cn. Pompejus* inve„nit in peculiari Commentario ipsius manu compositionem Antidoti è duabus Nucibus „siccis, item Ficis totidem, & Rutæ foliis viginti simul tritis, addito Salis grano: & „& qui hoc jejunus sumat, nullum venenum nociturum illo die. Quod ita Serenus tradit,

Antidotus verò multis Mithridatica *fertur*
Consociata modis. Sed Magnus Scrinia Regis
Cùm caperet Victor, vilem deprendit in illis
Synthesin, ut vulgata satis Medicamina risit.
Bis denum Rutæ folium, Salis & breve granum,
Juglandesque duas, totidem cum corpore Ficus.
Hæc oriente die parco conspersa Lyæo
Sumebat, metuens dederat quæ pocula Tutor.

Galenus Medicinâ Indigenâ usus est. Quomodo Arthriticum, cui Tophi in Articulis, sanavit,

Lib. 10. de Simplic. Medicam. Facultatibus Edit. *Charterii.*

Nunc videndum, quænam Medicina apud *Galenum* obtinuerit. Maximo autem in usu apud illum fuisse Medicinam Indigenam, universa ejus Scripta comprobant, & in„ter alia celebris hic locus. Intereà cùm ad me Arthriticus quispiam in curru conve„ctus esset, Tophos in Articulis habens, subiit mihi, crure suillo salso, quod erat in„tus, decocto, Caseum eo decocto macerare, ac probè in Mortario subigendo unitum „Tophis imponere. Et sanè Arthriticus ab hoc Medicamento magnificè adjutus est: „ruptâ sponte suâ cute, absque incisione videlicet, effluxere quotidie citra dolorem „Tophorum particulæ. Ubi autem totus, qui apud me (erat autem Bubulus vetu„state acris) erat, Caseus fuisset absumptus, talem sibi alium comparans Arthriticus, „in posterum servavit, & posteà rursum usus est inveterato. Atque ubi tunc quoque „idem percepit commodum, sæpius deinceps uti perseverabat, & quosdam amicorum „similiter docuit. Porrò recentem, qui inveterato contrarii est temperamenti, quan„doque homini in agro degenti, moderatæ magnitudinis vulnus habenti imposui, an„teà viz. ad lævorem tritum. Extrinsecùs autem illi imponebam folia Lapathi. Pos„sint verò etiam, si hæc non adsint, folia superponi Vitis, aut Platani, aut Betæ, aut „Lactucæ. At ipse quidem Caseus vulnus glutinavit, eratque etiamnum mollis. De

Et quomodo alium quendam vulneratum.

Lib. 2. de Medicam. Compos. per genera, Cap. 2.

„vulneribus Nervorum quoque agens, Novi (inquit) etenim meipsum in agro propo„lim recentem, liquidam & pinguem, quam Agricola habebat, Vulneri imposuisse, „interdum fermentum solum, interdum ambo commixta. Et passim similia habet ex Indigenis petita Medicamenta.

Galeni Insignes Curationes per Indigena Medicam. *Galenus.*

Nos quasdam tantùm Curationes ejus insigniores iis peractas adducemus. Sic Achores exustâ chartâ aceto dilutâ loco affecto illitâ sanati. Lib. 1. de Compositio. Medicam. Secundùm loca Cap. 8. in principio.

1. Achores sanati.

2. Convulsio. Convulsio ex humore æruginoso in ore Ventriculo sito prognata, curatur vomitu ex aquâ tepidâ exhibitâ concitato. Lib. 12. Method. Cap. ult.

3. Ophthalmia. Ophthalmia Balnei usu curata. Lib. 6. Aphoris. Comment. 31.

4. Linguæ tumor. Linguæ tumor, purgato corpore, collutione ex succo Lactucæ sedatus. Lib. 14. Method. Cap. 8.

5. Uvæ inflammatio. Uvæ inflammatio cortice nucum externo cum melle percocto curatur. Lib. 6. de Composit. secundum loca, Cap. 1. Ad idem commendatur stercus Caninum Lib. de Simpl. Med. Facult. 10.

6. Angina. Ibidem Srercus Humanum adversus Anginam commendatur.

7. Ventriculi languor. Ventriculi languor vini Absinthitis potu sanatus. Lib. de Theriacâ ad *Pisonem*, Cap. 2.

8. Ventriculi dolor. Ventriculi dolor ob pituitæ copiam Medicamentis ipsam incidentibus, Sinapi, Porro, Betâ sumptis curatus. Lib. 1. de Aliment. Facult. Cap. 1.

9. Fames Canina. Fames Canina copiosi vini generosi potu curata. Lib. 2. Aphor. Comment. 21.

10. Colicus dolor. Rusticus Colico dolore correptus Allii esu sanatur. Lib. 12. Meth. Cap. ult. Ad Colici doloris præservationem & curationem utilissimum Stercus Lupinum. Lib. 10. de Simpl. Med. Facult.

11. Murmur Hypochondriorum. Sero Lactis, Sale & Melle condito Murmur Hypochondriorum mitescit. Lib. 5. Aph. Comment. 64.

12. Urinæ retentio. Urinæ retentio ex Perinæi inflammatione suborta, aquâ calidâ affusâ, oleoque peruncto curatur. Lib 1. de locis affectis, Cap. 7.

13. Priapismus. Priapismo laborantes, venâ sectâ, cerato ex simplici Rosaceo facto, ac aquâ frigidâ imbuto, lumbis imposito curantur. Lib. de Locis affectis, Cap. ult. & 14. Meth. Cap. 7.

14. Gonorrhæa nocturna. Gonorrhæa nocturna Balneo, Omphacio & Rosaceo, succisque Psyllii, Solani, Sempervivi, Umbilici Veneris, Polygoni, Tribuli & Portulacæ & Lini semine, Laminâque Plumbeâ super Renes gestatâ, mollibus Rutæ & Amerinæ frondibus. Lib. 6. de Sanitate tuendâ, Cap. 1.

15. Dolor Articulorum. Dolore Articulorum laborantes quidam, Ossium humanorum pulvere assumpto curantur. Lib. 11. de Simpl Facult. tit. de Ossibus.

16. Gracile corpus & Tophi. Gracili corpore præditus & Tophis affectus, Ptisanæ cremore & piscibus saxatilibus, tum qui in alto mari degunt, aliisque in quibus nihil est glutinosum, Lacte solo Asinino concesso curatur. Lib. 6. de Sanitate tuendâ, Cap. 11.

17. Diaria. Diaria ex meatuum constipatione Balneo & Diætâ curatur, Lib. 8. Meth. cap. 2. Alia oleo Rosaceo sincipiti admoto & Balneo. Lib. de Causis Procatarcticis, Cap. 1.

18. Febris ardens. Febris ardens Gelidæ potu sanatur. Lib. 10. Meth. Cap. 5.

19. Marasmus. Quidam Marasmo laborans Lacte Asinino, Balneo aliisque humectantibus auxiliis curatur. Lib. 7. Method. Cap. 6.

20. Syncope. Syncope & alia sævissima Symptomata ex esu fungorum suborta Oxymeli per se sumpto, tum Hyssopo & Origano ipsi mediocriter incoctis, vomitu excitato curantur. Lib. 2. de Alim. Facult. 69.

21. Mortiferi Animalium ictus. Saliva humana adversus mortiferos Animalium ictus præsentaneum est Antidotum. Lib. 10. Simpl. cap. 16

22. Elephantiasis. Viperarum usu curatur Elephantiasis. Lib. 6. Aph. Comm. 47.

23. Extremè refrigeratus. Extremè refrigeratus vini potu servatus. Lib. 3. de Simpl. Med. Facult. cap. 20.

CAPUT

CAPUT IV.

Ostenditur quòd posteriores Latini, Græci & Arabes *etiam Medicamentis Indigenis usi sint in Morbis etiam difficillimis.*

Celsus. INter *Latinos* summum illum Medicinæ Principem *Celsum* adducam, qui varias tradit Curationes Indigenis Medicamentis peractas: ut

Struma Anguis esu Sanata. Lib. 5. cap. 28. *Struma.*

Asininum Lac ad Arthritidis præservationem utilissimum. Lib. 4. cap. 24. *Arthritis.*

Diaria Febris ex ebrietate orta aquæ frigidæ potu sanata. In Præfatione. *Febris Diaria.*

Puer ab Aspide ictus aceto superbibito liberatur. Lib. 5. *Aspidis ictus.*

Paulus. *Ex* Græcis Paulus *varias habet.*

Hemicrania radice Cucumeris sylvestris & Absinthio, hydrelæo incoctis parti illitis. Lib. 3. cap. 5. Rubr. 2. *Hemicrania.*

Ventriculi debilitas ob Pituitæ copiam Rhaphanis ex Oxymelite sumptis, incredibili crassioris Pituitæ copiâ vomitu egestâ curatur. Lib. 1. cap. 41. *Ventriculi debilitas.*

Colicus dolor pestilens ac contagiosus, ex quo plerique in morbum comitialem, alii in artuum resolutionem sensu incolumi, nonnulli in utraque sunt prolapsi, Lactucis non coctis refrigeratisque Intyboque, Uvis, Malis, Piscibus durâ carne præditis, crustaceis, pedibus bubulis, aliisque non solùm facultate sed & tactu frigidis curatur, vino raro exhibito, eique frigidâ mistâ, imò & poscâ frigidâ exhibitâ. Lib. 3. cap. 43. *Colicus dolor.*

Arthritis Hermodactylorum ope curatur. Lib. 3. cap. 78. *Arthritis.*

Ætius. *Ætius* quoque celebris Medicus Indigenis usus est, ut ex sequentibus Curationibus constabit.

Dolor dentium, nivis cum melle rosaceo mistæ in ore detentæ usu sanatus. Tetrabibl. 2. Serm. 4. cap. 17. *Dolor dentium.*

Ad lapidem Renum Passerculus Troglodytes remedium laudatissimum. Tetrab. 3. Serm. 3. cap. 11. *Lapis Renum.*

Mola sanguinea provocantibus Menstrua Rutâ & Anetho exhibitis expellitur. Tetrab. 4. Serm. 4. cap. 80. *Mola sanguinea.*

Tumor antiquus genu stercore equino cum poscâ & farinâ hordeaceâ in Cataplasmate adhibito curatur. Tetrabibl. 1. Serm. 2. cap. 94. *Tumor antiquus genu.*

Podagricus, immissis in frigidam aquam pedibus & aliquando in eâ detentis, præclaram opem tulit. Tetrabibl. 3. Serm. 4. cap. 28 Ad quem usum Aqua marina præstat. *Podagra.*

Febris Lipyria gelidæ potu curatur. Tetrab. 2. Serm. 1. cap. 89. *Febris Lipyria.*

Stercus Caprinum ad Viperæ morsum auxilium celeberrimum. Tetrabibl. 2. Serm. 2. cap. 94. *Viperæ morsus.*

Senex quidam morsos a Cane rabido acido rumice (Oxalidem vocant) curabat. Tetrabibl. 2. Serm. 2. cap. 24. *Canis rabidi morsus.*

Agrorum terra, quæ colitur & pinguis est, utilis est ad curationem omnium partium resiccatione indigentium. Quare in *Alexandriâ* & *Ægypto* eâ utuntur Lienosi & Hydropici. Tetrabibl. 1. Serm. 2. cap. 3. *Lienosi & Hydropici.*

Trallianus. *Trallianus* etiam Indigenis usus est, ut videre est in variis Morbis.

Lethargus Castorei potu curatus. Lib. 1. cap. 14 & Balneo ex Aquâ calidâ. ibid. *Lethargus.*

Epilepsia Rutæ sylvestris odore curata. Lib. 1. cap. 15. *Epilepsia.*

Oculi densitas Mulsi beneficio curata. Lib. 2. cap. 4. *Oculi densitas.*

Sanguinis sputum usu Lapidis Hæmatitis, cum succo Mali Punici & granis & succo Polygoni curatur. Lib. 7. cap. 1. *Sanguinis sputum.*

Quidam sputo puris laborans Lactis usu cum Frumentaceo aliquo aut Similagine, aut Alicâ, aut Panico incocto liberatus est. Lib. 7. cap. 1. *Sputum puris.*

Dysenteria cum Tabe Balneis & refrigerantibus auxiliis, ut Pepone sine medullâ, Intybis, &c. curata. Lib. 8. cap. 9. *Dysenteria cum Tabe.*

Dolor ex ulcere Vesicæ exortus ovis crudis reecentibus absorptis mitigatus. Lib. 9. cap. 5. *Dolor ex ulcere Vesicæ.*

Pedis œdema Salis fomento curatum. Lib. 11. cap. 1. *Pedis œdema.*

Febris ardentis accessio succo Peponum curata. Lib. 12. cap. 6. *Febris ardentis accessio.*

Tertiana exquisita. Tertiana exquisita Peponibus, Lactucis & Ptisanâ, victuque humectante & refrigerante curatur. Ibid.

Quod autem Indigena Medicina maximi usûs fuerit apud *Actuarium*, patet ex ejus Lib. 5. Meth. cap. 2. de Potionibus febricitantium. *Actuarius.*

Febricitantium Potiones. „Simplicissimum igitur inter Potiones febricitantium est Medicamentum, quod ex „saccharo & aquâ coquentes paramus. Verum, cùm frigus magis prævalet, præstat „cum melle Potiones concinnare. Ex Violarum succo dein, quod Thoracis vitiis ob „suum lentorem opitulatur, atque alioqui Bilis acrimoniam obtundit, ex Nymphææ „floribus, imò & solo aceto, vel ex cortice radicum Apii, Fœniculi & Intybi sativi „in eo coctis. Ex Cotoneis quoque, ex Rosis, è Malis dulcibus & acidis, ex Uvis „acerbis. Si tantùm refrigerandum est, Violis, Lactucæ semine, ac Nymphææ flo„ribus peragitur. Quòd si calidam putremque materiam ad Urinas deducere volu„mus, iis Intybi sativi vel erratici radicem, & Asparagorum coliculos, & Cucumerum „semina, nec non Solani fructum, atque alia ejusmodi admiscemus. Si ventrem mol„lire est animus, tum Portulaca integra, Atriplex, Mercurialis & Malva in usum ve„niunt. Quod si alvum sistere, & corpus refrigerare tentemus, tum suprà dictis re„frigerantibus Rosas & Myrti baccas adjicimus, &c.

Epilepsia. Epilepsia Ebore sumpto cum melle curatur apud *Scribonium Largum*, Lib. de Composit. Medic. cap. 16. *Scribonius*

Iliacus dolor. Iliacus dolor Clystere ex Oleo prius Rutâ & Aphronitro decocto parato sanatur. Lib. de Comp. Medic. Comp. 118.

Familiaris quoque illa Medicina *Oribasio* fuit. *Oribasius.*

Ulcus cancrosum. Ulcus cancrosum Helleboro assumpto curatur. Lib. 7. Collectan. cap. ult.

Coctio debilis. Ventriculus Vulturis ad debilem coctionem juvandam strenuum auxilium. Lib. 14. Collectan. cap. 37.

Ascarides. Adversus Ascarides Auriculæ muris succus. Celebre auxilium faciunt quoque Muria, vel Centaurii decoctum, vel Absinthii, vel Lupinorum. Lib. 1. Synops. cap. 19.

Arabes quoque Medicinam Indigenam multùm in usu habuere, ut *Avenzoar*. *Avenzoar.*

Melancholia ex potu vitiosæ aquæ. Melancholia ex potu vitiosæ aquæ contracta Aquâ Rosaceâ cum succo Pomorum, & Aquâ Menthæ cum modicâ quantitate pulveris Santalorum & Mastiches levata. Lib. 1. Theiz. Tract. 9. cap. 9.

Aurium inflammatio. Aurium inflammatio cum acuto dolore oleo ex Vitellis ovorum tepido in aurem injecto, aliisque facilè parabilibus persanata. Lib. 1. Theiz. Tract. 4. cap. 1.

Phthisis. Phthisis usu Panis benè fermentati cum Oleo Olivarum & cum Saccharo Rosaceo curatur. Lib. 1. Theiz. Tract. 11. cap. 2.

Hepatis dolor. Hepatis dolor Unguento ex Oleo Nucum & de Vitellis Ovorum facto persanatur Lib. 1. Theiz. Tract. 13. cap. 4.

Medicinâ quoque Indigenâ usus est *Avicenna*, ut ex sequentibus apparet. *Avicenna.*

Convulsio. Convulsio Gelidæ perfusione sanata. Tem. 23. Tract. 1. cap. 7.

Phthisis. Phthisis solius Sacchari rosati usu omnino persanata. Fen. 10. Tract. 5. cap. 18. & cap. ult.

Spleneticus. Spleneticus Urinâ suâ epotâ sanatur. Lib. 2. Tract. 2. cap. 725.

Hydrops. Hydrops Malis Granatis comestis curatur. 14, 3. Tract. 4. cap. 13.

Apum ictus. Apud *Albaravium*, ictus ab Apibus cinere superposito curatus. Lib. 29. Pract. Sect. 2. cap. 29. *Albaravius.*

Medicinâ quoque Indigenâ usus est R*hasis*, ut ex sequentibus videre est. *Rhasis.*

Alopecia. Alopecia frictione cum Cæpis curata. Lib. de Mirabilibus raris.

Vigilia. Vigilia Oleo Nenupharino naribus apposito, & Lactucarum esu sanata. Lib. 3. Aph. in fine.

Melancholia antiqua. Melancholia antiqua radice Bryoniæ albæ curata. Lib. 1. Cont. Tract. 18. cap. 2.

Convulsio Canina. Convulsio Canina Cataputiæ majoris corticis superioris usu sanata. Lib. 1. Cont. Tract. 11. cap. 2.

Phthisicus. Phthisicus Lacte & pane Similæ victitans curatur. Lib. 9. Cont. cap. 2.

Ventriculi dolor diuturnus. Ventriculi dolor diuturnus ex frigore originem ducens vini generosi potu curatur. Lib. de Mirabil. Curis.

Sitis. Sitis orta ex phlegmate salso Capparibus cum Sale datis curatur. Lib. 2. Contin. Tract. 1. cap. 2.

Hydrops. Hydrops Laureolæ vi persanatur. Lib. 1, Contin. Tractat. 19. cap. 1.

Ulceris Vesicæ dolor. Ulceris Vesicæ dolor semine Hyoscyami, Citrullorum & Lactucæ & Portulacæ & Opio usurpatis lenitus. Lib. 23. Contin. Tract. 3. cap. 1.

Diabetes

Diabetes mitigatur infrigidantibus, ut Salicibus foliisque roratis, cum aquâ Nivis super dorsum adhibitis, serique Lactis usu. Lib. 23. Contin. Tract. 2. cap. 3. Diabetes.

Ischiadicus dolor tempestivo Enematum acrium usu et Emplastro ex Sinapi curatur. Lib. de Mirabil. Curis. Ischiadicus dolor.

Anchæ dolor Clystere ex aquâ Piscium salitorum curatur. Lib. de Mirabil. Curis. Anchæ dolor.

Coxendicis dolor Colocynthidis usu curatur. Ibid. Coxendicis dolor.

Semitertiana maligna Ptisanâ et Syrupo acetoso, vomituque horâ Paroxysmi excitato curatur. Lib. de Mirabil. Curis. Semitertiana maligna.

Atque hæc quidem suffecerint pro Antiquitate et Dignitate Medicinæ Indigenæ asserenda.

CAPUT V.

Afferuntur Argumenta pro Medicinâ Indigenâ.

IN variis Regionibus varii Morbi contingunt, variaque est hominis vita, prout Regionis natura à temperie declinat. Hac ratione, qui frigida et humida loca occupant, sunt Capitones, obeso corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus. Quædam Regiones Pumiliones producunt et coactæ brevitatis homunculos, ut *Lapponia*; aliæ gutturosos et strumis deformatos; quædam simis naribus, varis repandisque cruribus producunt homines; aliæ corpora ad Phthisin parant, ad ferinas Tusses et Destillationes, quæ *Britanniæ* nostræ vernacula mala sunt. Quædam Regiones corpora ad Pestem disponunt, quædam ad Elephantiasin. In aliis accidit pilorum implexio intricata, quâ affecti *Poloni* quidam prælongas capillorum tricas et cincinnos mirificè intricatos, digiti sæpe crassitie ex reliquo capitis et barbæ capillitio ad humeros, pectus et aliquando ad Umbilicum usque demissos gestare solent: idcirco *Plicæ Polonicæ* nomen illi affectui inditum est. Variant Morbi, & hominum Constitutiones, pro Regionum varietate.

Imò et eodem modo ex Regionibus, quantum ad timiditatem et audaciam, voluptatem & dolorem spectat, non parvam in moribus hominum extare differentiam certum est, quasi affectus animi motionis corporeæ affectionem (quam ex aliis Continentis temperaturâ non parùm contigit variari) subinde consequantur, ut 5. de Placitis cap. 5. dicit *Galenus*. Affectus animi motionis corporeæ affectionem sequuntur.

Et hujus quidem varietatis plurimæ causæ sunt. Prima et præcipua est Aër, qui, ob Solis accessum et recessum, et Planetarum varium influxum, perfusus calore, frigiditate humiditate & siccitate corpora nostra afficit & pro sui ratione immutat. Sicut enim moderatus nostri intimi caloris conservator est optimus; sic si calidus est et à temperie deflectit, sudorem æstumque parit, urinam minuit, sitim infert, coctionem perturbat, vires debilitat. Frigidus contrà refrigerat, densat, adstringit, coctionem caloris intro repercussi robustiorem facit. Humidus corpus emollit, lenit, pigros facit, ingenio tardos. Siccus corporis habitum resolvit, excrementa minuit. Turbidus corpus pravis humoribus implet. Aer præcipua hujus varietatis causa.

Alimenta quoque corpora alterant et suis qualitatibus imbuunt. Cùm enim solum pro varietate Regionum varium sit, varios quoque superiorum corporum influxus patiatur, illud etiam suas Qualitates Vegetabilibus et Animantibus communicat, quibus cùm vescatur homo, necesse est pro illorum conditione varias alterationes subeat. Corpus enim „(ut ait *Hippocrates*) à cibis æqualibus æqualiter nutritur, a corpore verò cibi superantur. „Postquàm verò plus aut minus in ipsum ingestum est, aut alia quæpiam transmutatio facta est, superatur: superant autem cibi. Et quum sanè superatur corpus ab his quæ ipsi „offeruntur, florere hæc ipsa facit, et superant hæc simul corpus & contraria ipsi faciunt. Corpora ab alimentis alterantur. Lib. de Locis in Homine, Text. 52.

Certè cum alimentum in corporis nostri substantiam mutetur, et vires suas in sanguinem transferat, Aër quoque inspiratus (sine quo nec temporis momentum vivere possumus) Qualitates etiam suas sanguini communicat. Hinc sanguinis variæ exurgunt alterationes et varii motus, qui varios morbos, imò pathemata varia et mores varios pro Regionis conditione producent.

Quæ cum ita sint, et Medicatoriæ Indicationes secundum *Galenum* sumantur à Morbo ipso, à corporis temperamento et ambiente nos Aëre (siquidem corporis temperies, quæ illo tempore fuit, quo ægrotare id cœpit, quæque ad invenienda remedia est utilis, ex naturâ, ætate, consuetudine et ambiente nos Aëre ortum habet: ambiens verò ipse ejusmodi est redditus propter tum Regionem ipsam, tum anni tempus, tum cœli statum, qui proinde necesse est in

variis Regionibus valde differat) hanc certè ob rationem dicendum est cum *Celso* differre „quoque pro naturâ locorum genera Medicinæ, & aliud opus esse *Romæ*, aliud in *Æ-* „*gypto*, aliud in *Galliâ*. Quòd si morbos hæ causæ facerent, quæ ubique eædem essent, remedia quoque ubique eadem esse debuisse. In Præfatione Libri de Medicinâ.

Medicina Rationalis, Empirica.

Et quidem cum de Medicinâ agimus, Rationalem intelligimus, quæ Morbi speciem, peculiarem Ægri naturam, Aëris ambientis conditionem, Regionis situm & qualitatem, victûs rationem, & Ægri mores & exercitia considerat: non Empiricam, quæ ne uni horum innititur, sed soli Experientiæ, quâ similem morbum tali remedio curatum viderit, unde necesse est, ea periculosa plena aleæ sit, & experimenta per mortes faciat.

Rationalis Medicinæ præscripta.

Hæc autem Rationalis Medicina semper ea præscribit, quæ Ægrorum temperaturæ maximè accommodata sunt. Nam ea Facultas, quæ corpus nostrum regit, talis est, quæ familiaria, proportionata & (ut cum *Hippocrate* loquar) ἐπιτήδεια facilè amplectatur, digerat & in suos usus convertat (quippe illa apta nata sunt vires naturæ deficientes, vel oppressas restaurare & refocillare) & iis ad causas morbificas debellandas & expellendas uti possit. Sed quæ peregrina, ἀνεπιτήδεια, imò fortiora sunt calore nostro, sive calor illorum nostrum calorem longè excedat; sive alia quædam qualitas iis insit, quæ naturæ nostræ repugnet, nec commodè concoqui & subigi à calore nativo possit: illa necesse est naturæ nostræ ταραχὴν exhibeant, tantumque abest ut ei corroborandæ inserviant, ut potiùs forti & exoticâ suâ qualitate molestiam creent, & naturæ opus perturbent & impediant. Si enim natura nostra in statu sano cibum insuetum & minùs familiarem minùs commodè concoquat, peregrinum verò planè respuat & aversetur: quantò magis debilis illa, cui cum Morbo lucta est, & cujus vires ferè prostratæ sunt, à Medicamento peregrino opprimetur? Et hæc certè ratio est, propter quam tot Ægri Medicinam, quæ in usu est, aversentur, & non nisi coacti eam admittant, quòd illa, ut plurimùm, ex exoticis constet, quæ ingrata & illorum naturis valdè contraria sint. Quòd si illa ex Indigenis reciperetur in usum, procul dubio magis succederent Curationes, quòd eam sine aversatione sumerent, & naturæ grata effectum suum faciliùs attingeret. Apud Historicos certè videre est, Medicinam primam *Diæteticam* fuisse: illa enim amica naturæ Morbum sine molestiâ Ægri commodè expugnabat; &, quæ *Hippocratis* aliorumque Principum Medicorum seculo floruit, ex illis maximè constabat, quæ facilè à naturâ conficerentur, ut, tum antiquitate, tum commoditate & summâ pro morbis curandis aptitudine, præferenda sit *Medicina Indigenâ*.

Medicamenta peregrina molesta sunt & incommoda; non ita Indigena.

Medicina prima Diætetica.

Domi nata Medicamenta apptissima.

Propria certè & domi nata & adulta Medicamenta optatiori eventu Regionis cujusvis affectionibus oppugnandis seliguntur: illa enim & qualitate temperatiora & naturis Incolarum ejus magis amica. Et, quod maximè expetendum est, quum cœlo soloque cum illis conveniant, ad Morbos illorum magis proportionata & efficaciora sunt: inest enim in Morbis omnibus, qui Regiones quasvis infestant, miasma quoddam ab Aëris vitio contractum solo cœloque peculiare, quod illa maximè oppugnant & expugnant. Medicamentorum certè qualitates non totius naturæ, sed hominum respectu definiendæ sunt, quatenus corpus nostrum afficere possunt: & quidem non quatenus hominem in genere, qui nullus est; sed ut tali temperamento præditum, talem Aërem inspirantem, & tali cibo gaudentem, talique morbo detentum, ut constat ex *Galeno*. Hac ratione experimento fidissimo compertum est in quibusdam Regionibus, ut in *Galliâ* & *Hispaniâ* copiosè esse Venam secandam: nam in his, ob soli cœlique temperiem & alimenta ubertim nutrientia, sanguis abundat in corpore, & ab ejus nimiâ copiâ & multitudine morbi plerique illic emanant. Quem si sectâ iterum atque iterum venâ emittere recuses, vel ægrotantes in graviora conjicies pericula, vel nativus ignis, præ copiâ sanguinis, veluti ignis congerie lignorum suffocatus, extinguetur. Contrario modo in Septentrionali Tractu sanguis parcè mittendus: nam sanguis in corpore genitus ut plurimùm est aquosus, qui nec ita valenter nutrit, nec vires roborat, & præ Regionis frigore alii humores serosi ex alimentis frigidis & non ita succulentis prognati in corpore abundant, qui magis purgante medicamento quàm Venæ sectione sunt extrahendi. Quòd si liberales in utroque Sexu ætate & temperamento vacuationes exerceas Phlebotomiæ ope, vel Ægros ad frigidorum cruditatem, extracto sanguine in quo calor nidulatur, deduces; vel, exhaustâ & evacuatâ purissimâ hac substantiâ, plurimâque spirituum copiâ effusâ, ipsos præcipites dabis in mortem.

Lib. 3. de Simpl. Medicam. Facult.

Sanguis parciùs in Septentrionalibus quàm in aliis Regionibus mittendus.

Cuique Regioni aptanda Remedia.

Hoc modo in variis Regionibus hæc vel illa vacuatio, ob Aëris varietatem magis confert; in hac Vomitus, in illâ Medicamentum per alvum expurgans, in aliâ quod urinam

urinam movet, in plurimis quod sudorem provocat est ex usu; & sic de cœteris præsidiis est judicandum. Quapropter Medici usu edocti eo utuntur alimento & remedio in unaquaque Regione, quod experimento in pluribus feliciter contigisse observant.

Quamobrem sanè singulis Regionibus peculiaria quædam Medicamenta concessit *Deus Opt. Max.* quæ apud illos passim proveniant sponteque nascantur; apud alios cultu & mangonio non crescant, nisi quod horum morbi ea petant Remedia, aliorum verò Morbi diversa expetant & his non indigeant. Singulis Regionibus peculiaria Medicamenta largitus est Deus.

Certè dissident toto cœlo Morbi nostri à Morbis populorum Orientalium. Diversa est corporum temperies, aliud prorsus solum, ut felicem successum ex Medicamentis ibi natis sperare apud nos vix possimus, nisi in paucissimis iisque contagiosis ferè Morbis. Propter soli enim cœlique statum, & victûs rationem, quæ apud illos valde sobria est, purgatiora longè habent corpora; & propter poros apertos & liberam perspirationem, siquod iis inhæsit ex errore in victu vitium, facilè discutitur. Maximam iis imminet à venenatis Animalibus periculum, & (quæ illorum pravitas est) perniciosissimis, quæ passim ibi reperiuntur, Toxicis in mutuam perniciem sæviunt. Et hisce sanè malis aliisque, quæ ab Aëris, Regionis cœlique naturâ profluunt, Indigenis Medicamentis, quæ apud ipsos sunt, consultum est. Licet enim illa calidiora ut plurimùm sint, cùm tamen spirituosa & adversus illorum Morbos peculiari quodam substantiæ modo alexipharmaca sint, deperditos ex nimiâ Venere, aut Solis nimio calore absumptos, aut quâdam malignitate venenatâ aut pestilentiali prostratos aut oppressos spiritus sine noxâ restaurant, redintegrant, & adversus pestiferos insultus eos communiunt. Illis enim illorumque morbis familiaria & assueta sunt ista Medicamenta, cœloque & solo cum illorum naturis conveniunt. Et non spernendum argumentum pro Medicinâ Indigenâ est, quòd illis sua sufficiant Medicamenta, & quod nostris non indigeant. At, quæ apud illos tam salutares sortiuntur effectus, naturis nostris plerumque non conveniunt, quod inæquali ferè temperamento simus, & plerisque exteriora frigeant, interiora, atque in his viscera, immodicè caleant. Et quidem calidissima illa Medicamenta, quæ ex ultimo Oriente & Occidente petuntur, instar fomitis & succendiculi, præternaturalem istum Septentrionalium calorem magis accendunt et inflammant, et torpentes languentesque illorum spiritus longè lateque devastant. Quilibet enim videre potest Boreales illos, qui Aromatibus plurimùm utuntur, aut Vino ejusque Spiritui nimium dediti sunt, variis Morbis detineri, vitamque laboriosam cum morte brevi commutare coactos esse. Maximum est inter nos & Orientales discrimen. Non nobis conducunt, quæ Orientalibus.

Morbi quoque nostri serosæ, ut plurimùm, colluviei fœturæ sunt, qui, ob constrictos â frigore poros et haustum crassiorem et pravum Aërem, plurimùm nos infestant; et frigidiori Aëris constitutioni assueta corpora calidiora ista non admittunt, nec ea commodè in suos usus digerere possunt. Accedit, quòd iis non indigeamus, cùm nec venenata ista animalia, nec illa ex Plantis venena nascantur. Et Dei benignitate absunt longè a nobis perniciosissimæ istæ Artes in aliorum vitas per venena grassandi, adeò ut decantatis istis Alexipharmacis opus non habeamus. Sed esto, sint quædam ex iis præclara Medicamenta, in contagiosis quibusdam morbis et obstinatis valdè efficacia, Qui, quæso, certi esse possumus, quæ ad nos è longinquis Regionibus deferuntur ea ipsa esse, quorum vires ab Antiquis descriptas legimus, cùm in signis sæpe tam parci sint Veteres, ut incerti ob eam rem certare cogantur Botanographi, et de multis adhuc sub Judice lis sit? Cui jam notum Amomum Veterum? Quis monstrare potest verum Opobalsamum? Quis Unicornu decantatum hoc adeò Alexipharmacum? *Bezoar* Orientale rariùs (ut referunt quidam) in *Indiâ* et *Persiâ* quàm apud nos; et, si clarissimis viris credimus, nullæ ejus deprehensæ vires, nulli ab eo exhibito observati effectus salutiferi. Etiam ex iis. quæ summis Europæ Principibus, quæ Pontifici Maximo habere licuit, multa fictitia artificio quodam conficta fuisse deprehensa sunt. Quales sint morbi nostri. Exoticis Remediis non indigemus. Incerti sumus veráne sint, an fictitia. Guillemeau in Thesi & Observat. Gallego de la Sorna Lib. de Infantis alendi ratione.

Sed esto sumamus nec varietate, nec dissimilitudine, aut jejunâ Plantarum descriptione nos decipi, sed certis et indubitatis signis ipsissimas Veterum ad nos Plantas apportari; non dubium est, quin in tam longo itinere, apud Mercatores vel Pharmacopolas, dum utrique Emptorem præstolantur, situm et cariem paulatim contrahant. At Indigena recentia haberi possunt, et in nostro solo cœloque diu viribus integra conservantur. Exotica situm contrahunt, at Indigena recentia haberi possunt.

Sed advehant illa Exotica recentia, Quis affirmare ausit sincera ea esse, nec vilioris succi mistione adulterâta, quod passim ab Impostoribus fit? Quin & Exotica ista tanti constant, ut vulgus impensis impar sæpe cogatur Morbi vehementiam & quosvis tolerare dolores, donec naturæ vi victa symptomata labascant, aut ipsa eorum vehementiâ succumbat. Sed quod apud nos nascitur vili ære comparari potest, et Exotica sæpiùs adulterantur & magni constant, cùm Indigena facilè comparantur.

Æquè pauperibus prodest, locupletibus æquè.

CAPUT VI.

Probatur, Sufficientia Medicamenta Alterantia ex Indigenis dari.

POstquam in superioribus ostensum est, Medicinam Indigenam *Hippocrati* aliisque Antiquissimis Medicis in usu fuisse, eamque ob varias rationes in Morbis cujusvis Regionis curandis Exoticæ Medicinæ præferendam esse, tempus est nunc, ut, disquiramus, num sufficientia Medicamenta Indigena in Regione nostrâ reperiantur.

Medicamenta autem vel sunt Alterantia, vel Purgantia, vel Cardiaca & Alexipharmaca.

Medicamenta Alterantia duplicia. Medicamenta Alterantia ea sunt Simplicia, quæ Qualitatibus suis humani corporis humores præter naturam affectos ad temperiem debitam reducere apta nata sunt. Et ea quidem duplicia sunt.

Alterantia prioris generis. Quæ scil. apertis suis Qualitatibus Caliditate, Frigiditate, Humiditate, Siccitate, attenuante, incrassante, adstringente, relaxante, & similibus Qualitatibus id præstant. Cujus generis sunt Aqua Fontana, Serum Lactis, Nymphæa, Acetosa, Acetosella, Rubus Idæus, Fraga, Rosæ, Portulaca, Plantago, Semina recentia Cucurbitæ, Cucumeris, &c. Quorum vires in sequentibus Libris secundæ Partis trademus.

Medicamenta appropriata partibus. Vel sunt specifica (ut vulgò vocantur) quæ figurâ & conformatione suâ & totius substantiæ proprietate parti vel affectui alicui magis accommodata & quodammodo appropriata sunt.

Capiti. Sic capitis cerebrique peculiaria Medicamenta sunt Betonica, Primula veris, Nymphæa, Verbena, flores Tiliæ, Lilii Convallium flores, Viola tricolor, Cynoglossum, Pœonia, Majorana, & Rosmarinus, Salvia.

Oculis. Oculis dicata Euphragia, Chelidonium majus.

Auribus. Auribus dicata Alsine, Anagallis, Geranium tuberosum, Acanthus, Aparine.

Dentibus. Dentes in Alveis confirmant, aut eorum dolores mitigant Hyoscyamus, Millefolium, Rubus Idæus, Argentina, Plantago, Pentaphyllum, Ononis, Equisetum.

Faucibus. Gulam et fauces juvant Rubi Idæi fructus succisus, Trachelium, Jacæa nigra, Auricula Judæ, Verbena, Nummularia, Ligustrum, Equisetum.

Pectori. Pectori conducunt Hyssopus, Lapathum, Pulmonaria utraque, Veronica, Tussilago, Viola Martia, Consolidæ majoris radix, Urtica, Caryophyllata, Scabiosa, Marrubium album, Ruta muraria, Hedera terrestris, Bellis major, Sonchus, flores Papaveris Rhæados, Saponaria, Scordium.

Cordi. Cordi robur conferunt Angelica, Calendula, Petasites, Rosa, Pentaphyllum, Cardiaca, Borago, Buglossum, Geranium Robertianum.

Ventriculo. Ventriculo conducunt Mentha, Absinthium, Angelica, Portulaca palustris, Hieracium.

Intestinis. Intestinis prosunt Pulmonaria petræa, Bursa pastoris, Plantago, Quercus, Tormentilla, Lysimachium, Myrtilli nostri, Regina prati, Argentina, Rubus, Millefolium.

Hepati. Hepati Hepatica, Acetosa, Agrimonia, Cichoracei generis Plantæ, Genista, Lupulus, Centaurium minus.

Lieni. Lieni prosunt Fumaria, Filix, Polypodium, Lonchitis.

Renibus & Vesicæ. Renibus & Vesicæ Parietaria, Fragaria, Lithospermum, Eruca, Rhaphanus, Chamæmelum, Lappa major, Eryngium, Carduus lacteus, gramen caninum, Ononis, Malva, Althæa, Serpyllum, Erica, Lupulus, Alliaria, Scordium, Hedera terrestris, Nymphæa lutea, Valeriana, Salvia sylvestris, Nasturtium Aquaticum, Virga aurea, Genista.

Utero. Utero prosunt Matricaria, Artemisia, Cotyla fœtida, Leucoion luteum, Rubia, Carduus Mariæ, Hypericum, Daucus, Atriplex olida, Senecio, Pulegium, &c.

Appropriata Indigena Scorbuto. Inter ea, quæ Affectibus dicata sunt, primò occurrunt, quæ Scorbuto sunt appropriata ex Indigenis Remedia.

Scorbutum sanant Abies, Cochlearia, Becabunga, Nasturtium hortense et aquaticum, Sinapi, Erysimum, Acetosa, Acetosella seu Trifolium acetosum, Pisa viridia, Panis Cuculi, Nummularia, Trifolium aquaticum, Eruca, Scorodonia, Rhaphanus rusticanus, Rubi vulgaris mora et Rubi Idæi fructus, Rapa, Chamæmorus *Norvegica*, Chelidonium majus, Sorbus sylvestris, Ros Solis; et in externo usu Illecebra et Ranunculus palustris.

Rachitidi

Rachitidi Filix, præcipuè Mas & florida, seu Osmunda Regalis, & Adiantha, seu Capillares herbæ apud nos. Rachitid.

Colico dolori resistunt Trifolium pratense, Argentina, Erica, Verbena, Atriplex, Malva, Melilotus, Herba *Gerardi*, Anethum, Avena cum Sale, Baccæ Agrifolii, Iuniperi, Chamæmelum, Ruta, Serpyllum, Tanacetum. Colicæ & Ventris torminibus.

Convulsivo motui Chamæmelum, Cerasa nigra, Helenii radix, Lilium Convallium, Phyllitis. Convulsivo motui.

Epilepsiæ conducunt Cerasa nigra, Eryngii radices, Pæoniæ radices, semen Sinapi, radices Valerianæ sylvestris, Viscus, Lilium Convallium, Filipendula, Ruta, flores Tiliæ, flores Rosmarini & Lavendulæ, oleum Succini, Cranium humanum. Epilepsiæ.

Ad ambusta valent Hyoscyamus, Populi albæ cortex, Sambuci cortex interior, Sedi minoris succus, Solanum vulgare, Filicis mucilago, Telephium, Tiliæ folia. Ambustis.

Anginæ Fragaria, Fungus Sambucinus, Prunella, Ribes nigrum, Papaver Rhœas, Scabiosa, Sedum majus Succisa, Trachelium. Anginæ.

Apoplexiæ conducunt Eruca, Crocus, Cerasa nigra, Leucojum luteum, Lilium Convallium, Pœoniæ semina, Primula Veris, aqua florum Tiliæ. Apoplexiæ.

Arthritidi Barbaræa, Brassica, Bryonia nigra, Caryophyllata, oleum è nucleis Cerasorum, Chamædrys, Consolida major, Ebulus, Erica, Genistæ semen, Geranium, Helenii radix, Hyoscyamus, Hypericum, Lens palustris, Pentaphylli radix, Primula Veris, Rhamnus catharticus, Scabiosa, Sambucus, Sedum majus, Ulmus. Arthritidi.

Arthriticis doloribus Artemisia in Cerevisiâ vel aquâ marinâ decocta, Herba *Gerardi*, Bellis, Hedera terrestris, Ascyron, Radix Bryoniæ. Arthriticis doloribus.

Ad Asthma valent Bellis major, Crocus, Erysimum, Lichen Arborum, Marrubium album, Origanum, Periclymenum, Petasites, Pimpinella saxifraga, Saponaria, Scabiosa, Sonchus, Urticæ semen. Asthmati.

Ad Calculum valent radix Caryophillatæ, Acori, Cardui, Fullonum, Eryngii, Graminis, Helenii, Filipendulæ, vulgaris Filicis, Peucedani, Pimpinellæ saxifragæ, Rhaphani rusticani, Rubiæ, Tragopogi, Urticæ, Radix & folia Althææ, semen & radix Ononidis, Asparagus, Avellanæ sylvestris cortex, Capillares herbæ, Virga aurea, Carduus stellatus, Parietaria, Cerefolium, Percepier, sive Alchimilla montana, Persicaria, Pilosella, Saxifragia alba, Thalictrum, Veronica, flores Chamæmeli, Ericæ, Genistæ; semen Bardanæ majoris & minoris, Dauci sylvestris, Irionis, Juniperi baccæ; semen Lithospermi, Oxyacanthi, Rosæ sylvestris, Peucedani, Solani, Halicacabi fructus, Violæ purpureæ semen, Gummi Cerasi, oleum è nucleis Cerasorum. Calculo.

Diarrhæam aliosque Fluxus quoscunque tam maris quam fœminæ sistunt Argentina, Althæa, Auricula Muris, Berberis, Bistorta, Bursa pastoris, Cotonea, Cannabis, Equisetum, Hepatica alba, Juli nucum, Lagopus, Lapathum acutum, Lunaria, Millefolium, Nummularia, Persicaria maculosa, Pimpinella, Plantago, Polygonium, pruna sylvestria, Pseudo-iris, Pyra, Quercus folia, Muscus, Quinquefolium, Rosa rubra, Symphytum majus, Tormentilla, Virga aurea, Sorbus, Lens palustris, Ulmaria. Diarrhœæ & Fluxibus quibuscunque.

Dysuriæ conducunt Daucus, cineres Spongiolæ Rosæ Caninæ, Syrupus Mororum Rubi vulgaris. Dysuriæ.

Appropriata Indigena

Febri Acetosa, Acetosella, Cichoreum, Cerasa arida, Ribes, Dens Leonis, Papaver Rhœas, Portulaca, Rosæ Caninæ fructus, Mora Rubi Idæi, Vaccinia, Violaria. Febri.

Tertianæ Caryophyllata, Centaurium minus, Pentaphyllum, Verbena. Tertianæ.

Quartanæ Hypericum, Lunaria vulgaris, Pentaphyllum, Sambuci baccæ. Quartanæ.

Quotidianæ Lupulus in Epithemate. Quotidianæ.

Prosunt Flatibus semen Cari, Mei, Fœniculi, radices Ari siccatæ, Tanacetum. Flatibus.

Fluori albo mulierum conducunt flores Lamii albi, Paronychia folio Rutaceo, Tanacetum. Fluori albo.

Gonorrhœæ Cichoreum, Cynoglossum, Millefolium vulgare, Nymphæa, Plantago, Polygonum. Gonorrhœæ.

Sputo sanguinis Argentina, Consolida major, Asplenium, Plantaginis succus, Urticæ succus, Vinca pervinca, semen Hyoscyami. Sputo sanguinis.

Hæmorrhagiæ Bistorta, Clematis Daphnoides, Gallium Luteum, Geranium sanguineum, Gnaphalium, Glastum, Pentaphyllum vulgare, Ros Solis, pulvis baccarum Tiliæ. Hæmorrhagiæ.

Hæmorrhoidibus Chamædrys, Chelidonium minus, Cynoglossum, Fungus Betulæ, Fungus pulverulentus Equiseti, Galeopsis succus, Filipendula, Linaria, Scrophulariæ radix, Sideritis, Verbascum, Vinca pervinca, Veronica. Hæmorrhoidibus.

Herniæ & Intestino prolapso conducunt Alchimilla, Bugula, Consolida major, Cruciata, Herniæ & Intestino prolapso.

Dentaria, Equiſetum, Filix florida, Geranium Columbinum, Herniaria, Lens paluſtris, Lunaria, Nummularia, Perfoliata, Polygonatum, Valeriana major, Telephium, Typha, Verbaſci flores.

Hydropi, Hydropi proſunt Abſinthium, Alnus nigra, Ebulus, Geniſtæ ſemen & ſummitates, Kali, Linaria, Bryonia, Centaurium minus, Fraxinus, Fumaria, Lupulus, Polypodium, Rhamnus Catharticus, Solanum lignoſum, Soldanella, Sambucus.

Ictero, Ictero Apium, Aquilegia, Aſparagus, Aſperula, Berberis cortex interior, Centaurium minus, Chamædrys, Chelidonium majus, Crocus, Cyani flores, Cichoreum, Chryſanthemum ſegetum, Eryngium, Eupatorium *Avicennæ*, Fumaria, Fragaria, Hedera terreſtris, ſemen Geniſtæ, Lichen, Hypericum, Mercurialis, Origanum, Oxylapathi radix, Pulegium, Ruſci radix, Thalictrum, Urtica.

Lienteriæ, Lienteriæ farina Fabarum.

Lui Venereæ. Ad Luem Veneream valent Lignum Buxi, Saponaria, Scorodonia, Succiſa.

Lumbricis, Ad Lumbricos valent Abſinthium, Allium, ſemen & ſuccus Cannabis, Centaurium minus, Corallina; filicis ſemen, radix, Gramen Caninum, Petaſitidis radix, Scorzoneræ radix, Lupuli ſemen, Hypericon, Juniperus, Marrubium album, Artemiſia, Carduus benedictus, Sabina, Senecio, Scordium, Tanacetum, Enula, Nux Iuglans, Ruta Capraria, ſemen Urticæ.

Melancholiæ, Melancholiæ Epithymum, Hypericum, Meliſſa, Fumaria, Poma dulcia, Pimpinella, Scorzonera.

Odontalgiæ, Odontalgiæ Argentina, Chelidonium minus, Clematis Daphnoides, Lepidii radices, Primula Veris, Ptarmica.

Paralyſi, Paralyſi Ceraſa nigra, Ericæ flores, Lavendula, Salvia, Leucoium luteum, Lilium Convallium, Primula Veris, Majorana, Baccæ Iuniperi, Sinapi.

Peſti, Contra Peſtem valent Anagallis mas, Arum, Hederæ baccæ, Herba Paris, Petaſites, Scordium, Scorodonia, Scorzonera, Thalictrum.

Phthiſi, Proſunt Phthiſi Bellis major, Conſolida major, Crocus, Glycyrrhiza, Helenium, Tuſſilago, ſuccus Betulæ, Scabioſa, Urtica, Papaver Rhæas, Violaria.

Scabiei, Scabiei Anagallis, Chamædrys, Fumaria, Scabioſa, Scrophularia, Veronica, Radix Lapathi, Succiſa, Helenium, Braſſica.

Scrophulis, Scrophulis Aparine, Bardana minor, Bellidis minoris radices, Chamædrys, Clematis Daphnoides, Cynogloſſæ radices, Digitalis, Geniſta, Lamium album, Malus ſylveſtris, Paronychia folio Rutaceo, Scrophularia, Perfoliata, Umbilicus Veneris, radix Xyridis.

Surditati, Surditati Fraxini lignum & ſemen, Lavendula, Majorana, Alſine, Fœniculum.

Tabi, Ad tabem valent Anagallis, Eryngium, Marrubium album, Parietaria, Pimpinella, radix Tragopogi.

Tuſſi, Ad Tuſſim Helenium, Eryſimum, Glycyrrhiza, Marrubium album, Scabioſa, Tuſſilago, Verbena, Violaria, Urticæ radix & ſemen.

Catarrhis ferinis, Tuſſi convulſivæ ſive Catarrho ferino proſunt Muſcus Pyxidatus, ſuccus Pulegii, Origanum, Roſmarinum, Mala dulcia.

Variolis & Morbillis, Ad Variolas & Morbillos conducunt Aquilegia, Crocus, ſemen Rapi.

Vomitui, Contra Vomitum valent, Sal Abſinthii, Mentha, Polygonum, Rubus Idæus, Vaccinia.

Vertigini, Vertigini Primula Veris, flores Tiliæ, Viſcus.

Urinæ ardori, Ad acrimoniam Urinæ proſunt Malva, Glycyrrhiza, Portulaca, Lac recens, & ſerum Lactis & tenuis Cereviſia.

Tumoribus, Tumoribus Malva, Althæa, Mercurialis, Abſinthium, Lappa major, Galeopſis, Cerefolium, Cicuta, Fagi folia, Lamium, Chamæmelum, Cynogloſſum, Linum, Orchidum radix, Parietaria, Rapum, Sphondylii radix, Urtica, Saponaria.

Eryſipelati, Eryſipelati Fimus Bovinus; Lens paluſtris, Mali ſylveſtris ſuccus, Malva hortenſis, Solanum vulgare, Tuſſilago, Umbilicus Veneris.

Ulceribus, Ulceribus Brunella, Bugula, Veronica, Millefolium, Anagallis aquatica, Hypericum, Aſcyron, Trifolium aquaticum, Verbena, Lunaria, Marrubium nigrum, Rubia, Equiſetum, Hedera terreſtris, Nummularia, Polygonatum.

Phagedænis, Phagedænis Perſicaria, Geranium Robertianum, Chelidonium majus, Chamædrys Scordium, Conſolida major, Filix, Lepidium, Plantago, Filago, Carduus Mariæ.

Cancro ulcerato, Cancro ulcerato Elatine, Pimpinella, Solanum, Cicuta.

Anodyna, Anodyna Lac, Farina Tritici, Melilotus, Plantago, Sambucus, Violaria, Malva, Althæa, Chamæmelum, Verbaſcum, Crocus, Cynogloſſum, Telephium.

Narcotica, Narcotica, Crocus, Hyoſcyami ſemen, Papaver hortenſe & erraticum, Lactuca ſylveſtris, Lolium, Cynogloſſum, Primulæ Veris flores.

Adſtrin-

Adstringentia, Radix Acori adulterini, Bistortæ, Consolidæ majoris, Geranii cujusque, Pentahylli, Tormentillæ; folia Alchimillæ, Argentinæ, Bursæ pastoris, Chamæcisti vulgaris, Gallii, Glasti, Gnaphalii, Herniariæ, Lunariæ minoris, Millefolii, Musci; Quercûs, Pilosellæ, Plantaginis, Polygoni, Saniculæ, Ulmariæ, Ulmi Cortex & folia, fructus & semen Berberis, Castaneæ nucis membrana interior, Glandium calices, Pruna sylvestria, Pyra sylvestria, Mora Rubi immatura, Sorba. Adstringentia.

Ad Vulnera valent Agrimonia, Alchimilla, Anagallis aquatica, Androsæmum, Argentina, Bellis major & minor, & Betonica, Bonus Henricus, Bugula, Centaurium, Chamædrys, Cicuta, Consolida major, Cynoglossum, Eupatorium *Avicennæ*, Geranium, Hedera terrestris, Hypericum, Jacobæa, Lamium, Lilium Convallium, Lunaria minor, Millefolium, Nummularia, Ophioglossum, Panax Coloni, Parietaria, Pentaphyllum, Pilosella, Plantago, Prunella, Salvia agrestis, Sanicula, Scordium, Sophia Chirurgorum, Succisa, Tanacetum, Telephium, Tormentilla, Valeriana, Verbena, Virga aurea, Veronica utraque. Vulneraria.

CAPUT VII.

De Cardiacis & Alexipharmacis Indigenis.

ANtequam de Cardiacis Medicamentis agamus, videndum primò, quænam verè Cardiaca dicenda sint.

Et quidem *Hippocratis* & *Galeni* Monumenta legentibus nihil occurrit, quod facultates illas vulgò dictas *Cardiacas* tantopere extollat atque commendet. Solis Alimentis verè ea tributa gloria est atque commendatio: illa enim τὰ εὔχυμα, εὔχυλα, & εὐκατάλλακτα προσφερόμενα, Optima scil. & laudabilia Alimenta, quæ in corporis nostri substantiam facillimè facessunt, atque convertuntur, Spiritus purissimos generant, quorum ope noxii humores alterantur & emendantur; & restituta natura, suis tandum recreatis viribus, insurgit potentiùs ad redundantium nimis & sibi gravium humorum expulsionem. Atque tum demum restituitur Natura sibi ipsi; & perfectior sanitas evadit, nullis insuper indiga præsidiis. Cardiaca *Hippocrati* & *Galeno* quæ.

Io. Gorreus Thes. de Meth. *Parisiensi. Guillemeau* Observ. 3. *Gallic.* in Thesin suam.

Novos certè & puros Spiritus, sive ab humorum redundantium copiâ oppressum, sive à laboribus aut evacuationibus nimiis exhaustis spiritibus imbecillum & invalidum cor, pro suis viribus restaurandis & corroborandis postulat. Quod sola Alimenta laudabilia præstare possunt: illa enim Naturæ amica statim in probum sanguinem convertuntur, qui puros & validos spiritus gignat. Spiritus autem puri & validi sunt, qui humorum illic appellentium κακοήθειαν arcere & eorum putredines dissipare possint. Ac proinde in omnibus ægritudinibus, in quibus spiritus vitales opprimuntur & deficiunt, Juscula temperata optima Cardiaca sunt, quòd præ omnibus spiritus maxime reficiant, neque ab excedenti aliquâ in iis qualitate metus est, ne Natura perturbetur. Juscula temperata optima Cardiaca.

Cardiacorum quoque titulo digna, quanquam minùs propriè, quæcunque medentur Spirituum & Corporis nostri dissipationi nimiæ atque immodicæ, propter acerbissimos dolores, evacuationes immoderatas, aut quæ levant & solantur ægrorum lassitudines, aut quæ Humorum putredinem exhauriunt, qualia sunt Venæ sectio & Purgatio. Vel ea quæ blandam corpori διαφόρησιν conciliant, reclusis meatibus & exclusis excrementis fuliginosis per sudores, frictiones atque balnea, sicque corpus perspirabile cum grato sensu reddunt. Vel quæ Humorum putredini obsistunt, aut quâ pollent vi noxios & impuros humores & vapores à corde arcent. Denique, quæ quovis modo corporibus nostris utilia & grata sunt, quòd se illorum usu levatos, refectos & solatos dicant Ægri, ea ipsa Cardiaca quidem jure, quanquam minùs propriè appellaveris. Nos igitur Cardiaca in varias Classes distribuemus. Cardiaca minùs propriè dicta. Cardiacorum in varias Classes distributio.

Primo loco ponenda sunt ea, quæ spiritus reficere & restaurare possunt, imprimis boni succi Alimenta, & quæ Naturæ similitudine cum spiritibus nostri corporis ita conveniunt, ut ea solentur valdè & excitent, imò reficiant quoque & restaurent, ut Vinum generosum cujuscunque generis, Ala & Cerevisia fortior, Spiritus Vini, & Spiritus Hordei, Ambra Grisea, Spiritus Succini, Spiritus Salis Armoniaci, Spiritus Cornu 1. Reficientia & restaurantia.

Cervi; Cortices Citri, Limonum, Aurantiorum; Flores quatuor *Cordiales* dicti, ſcil. Boraginis, Bugloſſi, Roſarum, Violarum; flores Lilii Convallium, Ulmariæ, Leucoii lutei.

2. Refrigerantia.

Secundo loco ponenda ſunt, quæ frigiditate ſuâ, aciditate & concentrante, ſive fixante ſuâ qualitate humorum effervescentias comprimunt putredini reſiſtunt, & malignitatem coercent, ut ſuccus Limonum, Granatorum, Aurantiorum, Acetoſæ, Acetoſellæ, Berberis, Groſſulariæ, Ribeſiorum, Spiritus Sulphuris, Vitrioli.

3. Calida, Diaphoretica & Alexipharmaca.

Tertio loco ſunt Calida & Diaphoretica, quæ propriè Alexipharmaca dicenda ſunt, quòd venenatos vapores & humores à corde expellunt, eoſque à Centro ad Circumferentiam educunt; ut radices Allii, Biſtortæ, Carlinæ, Caryophyllatæ, Eryngii, Helenii, Petaſitidis, Pimpinellæ vulgaris & Saxifragæ, Succiſæ, Tormentillæ; folia Abſinthii, Agrimoniæ, Calaminthæ Montanæ, Cardiacæ, Centaurii minoris, Pimpinellæ, Sanguiſorbæ, Pentaphylli vulgaris, Rutæ, Scabioſæ, Scordii, Veronicæ, Ulmariæ; flores Centaurii minoris, Croci, Ericæ, Hyperici, Nymphææ; fructus & ſemina; Acetoſæ, Hyperici, Herbæ Paridis, Nux Juglans; Baccæ Juniperæ, Sambuci. His accenſet *Prævotius* Argemonen, Boni Henrici ſuccum, Cruciatam, Cyanum minorem, Hellebo rinen, Irionis ſemen, Mentaſtrum, Perſonatæ ſuccum cum Vino hauſtum, Rapi ſemen, Sparganii & Valerianæ minoris radices.

4. Siccâ, terreſtri & adſtringente ſubſtantiâ operantia.

Quarto loco, quæ qualitate ſuâ frigidâ, & ſiccâ terreſtrique ac adſtringente ſuâ ſubſtantiâ Serum imbibendo & exhauriendo putredinem cohibent, humorum acrimoniam mitigant, cor firmant & roborant, venenum coërcent, ne tam facilè in totum corpus diffundatur, ſanguini conſiſtentiam & robur & βεβαίωσιν quandam tribuendo nimiam ejus rarefactionem impediunt, partiumque diſſolutioni compreſſione quadam obſiſtunt. Cujuſmodi ſunt Terræ quædam pingues, raſura Cornu cervi, Cranium humanum, Margaritæ, oculi & chelæ Cancrorum, Auri Argentique folia, pulviſcula; Tormentilla, Biſtorta, Caryophyllata, Myrtilli noſtri, Pentaphyllum.

5. Sanguinem depurantia.

Quinto loco, quæ ſanguinem corrigunt, in quo tanquam in ſubjecto ſpiritus ſiti ſunt, eumque à bile aduſtâ & lymphâ incraſſatâ alteratum temperant. Qualia Bugloſſus, Borago, Cichoracea, radix Scorzoneræ, Fumaria, Papaver, Rubus Idæus, Ceraſa nigra, flores Caryophylli.

6. Cauſam morbificam evacuantia.

Sexto denique loco, quæ affectum, ipſius cauſas atque ſymptomata κατὰ πάντα, παντελῶς & velut armis paribus exterminant. Talia ſunt Venæ ſectio & purgatio conveniens. Sic quoque, ſi ſpiritus depravati fuerint, ac imaginatio læſa, præ Seri Biliſve abundantiâ, proſunt Helleborus uterque, Lapis Cœruleus, Polypodium, Diuretica, Sal Prunellæ, Corallium et Margaritæ, ob Salem, qui putrefactionem prohibet, acidum imbibit, tranſpirationem promovet, ac Serum per Urinam detrudit.

Quò verò magis appareat ſatis *Scotiæ* noſtræ de Indigenis Alterantibus & Cardiacis proviſum, eaque omnes intentiones implere; ſequentem Tabulam, in quâ Exotica et Indigena παραλλήλως poſita ſunt, placuit apponere.

CAPUT

CAPUT VIII

Tabulam exhibens in quâ, è regione Exoticorum, ex Indigenis ponuntur quæ consimiles vires habent.

Tabula Exoticorum & Indigenorum παράλληλων positorum.

ALTERANTIA Et CARDIACA.

Exotica.	Indigena.
Vinum ejusque spiritus.	Ala, Cerevisia & spiritus hordei.
Saccharum.	Mel, Sal commune.
Piper.	Piper Aquaticum; Nasturtium hortense, Indicum, Rhaphanus rusticanus, Cœpa, Sinapi, Coriandrum; Levisticum, Cæpa Ascalonica.
Been album & Costus.	Angelica, Caryophyllata, Eryngium, Scorzonera, Tormentilla, Pastinaca sylvestris.
Baccæ Lauri, Cubebæ.	Baccæ Juniperi, Hederæ.
Bezoar.	Cornu Cervi & ejus spiritus, Margaritæ.
Origanum *Cretense*	Origanum nostrum.
Scordium *Creticum*.	Scordium nostrum.
Scorzonera *Hispanica*, quæ etiam in Hortis nostris læte provenit.	Scabiosa, Radix Chærephylli.
Succus Citri, Granatorum, Aurantiorum, Limonum.	Succus Acetosæ, Acetosellæ, Berberis, Ribesiorum, Uvæ Crispæ.
Nicotiana & ejus pulvis.	Petum nostrum, Majorana, Hyssopus, Thymus; pulvis Pulsatillæ, Majoranæ, Chamæpityos, Liliorum Convallium Florum.
Meum.	Meum nostrum, Daucus, Radix Imperatoriæ.
Macer.	Summitates Mespili vel Potentillæ.
Iris *Florentina*, quæ etiam læte provenit in hortis nostris.	Iris nostra, Cyperus hortensis.
Chermes Grana & ejus Confectio.	Rob Sambuci & Rubi Idæi.
Radix Chinæ, Sarsaparillæ.	Semen Fraxini, Sal Absinthii, Ulmaria, Carduus Mariæ; aqua, Sal, semen Cardui benedicti.
Lignum Guajacinum.	Lignum Fraxini, Sambucus, Fumaria, Radix Lapathi acuti, Saponaria.
Lignum Nephriticum.	Lignum Fraxini nostræ.
Castaneæ.	Glandes terrestres & Quercinæ.
Asa fœtida, Castoreum.	Radix Coronæ Imperialis, Cotylæ fœtidæ, Ungulæ Equorum; Pennæ Anseris & Perdicis.
Semen Anisi.	Semen Fœniculi, Anethi, Cumini, Dauci.
Herba Theé.	Chamæleagnus, folia Betonicæ
Terra sigillata et Bolus Armena.	Argilla quævis sicca.

Exotica.	Indigena.
Cardamomum.	Carum.
Caryophylli Indici.	Radix Caryophyllatæ.
Capparis.	Flores Genistæ conditi Aceto & Muriâ, et Gemmæ ita præparatæ.
Acacia.	Prunus sylvestris.
Nux Moschata.	Juglans, Globi ex pulvere Uvæ Quercinæ & pane biscocto, in succo Rubi, Cydoniorum, vel Plantaginis.
Oleum Amygdalarum dulcium.	Ex Nuce Avellanâ succus.
Oleum Olivarum.	Butyrum, Oleum Ovorum; Adeps Anserinus, Vervecinus, Suillus.
Opobalsamum.	Oleum ex Corticibus Radicum Juniperi arte Chymicâ, extractum.
Zingiber.	Rhaphanus rusticanus.
Stœchas.	Lilium Convallium.
Zedoaria.	Rhaphanus.
Opium.	Extractum florum Papaveris, Rhœados, Semen Papaveris albi.
Myrrha.	Scordium, Chamædrys.
Mastiche.	Rosæ, Bistorta, Succinum
Thus.	Rosmarinum.
Nardus.	Valeriana sylvestris.
Cinnamomum.	Angelica, Caryophyllata, Tormentilla, Pentaphyllum, Melissa, Buglossum, Rosæ, Violæ, Borago.
Anacardia.	Majorana, Betonica.
Schœnanthum.	Acorus verus.
Lignum Aloës.	Crocus.
Santala.	Flores Nymphææ, Plantago, Geranium Robertianum.
Dictamnus.	Flores Calendulæ.
Ammoniacum.	Centaurium minus, Rubia Tinctorum.
Elemmi.	Hypericum, Ascyrum, Androsæmum.
Galanga.	Absinthium.
Gentiana.	Mentha, Cyperus.
Macis.	Radix Petasitidis, Flores Rosmarini.
Moschus.	Ambra Grisea, Ruta, Flores Lilii Convallium, Spiritus Cornu Cervi.
Lapis infernalis.	Cinis Fraxini, Calx viva.
Lapides pretiosi.	Corneolus, Margaritæ, Oculi & Chelæ Cancrorum.
Corallia.	Creta, Margaritæ.
Contrajerva.	Scorzonera, Cochlearia, Ros Solis.
Curcuma.	Centaurium minus, Becabunga, Nasturtium Aquaticum.
Cortex Peruvianus.	Allium, Eryngium, Carduus Benedictus, Vincetoxicum Carduus Mariæ, Succisa, Veronica, Chamæmorus, Millefolium, Rubus Idæus.

CAPUT IX.

De Medicamentis Indigenis Evacuantibus.

Medicamenta Evacuantia quæ.

MEdicamenta Evacuantia sunt quæcunque Medicamenta materiam peccantem è corpore educunt, adeò ut in hac latitudine purgantia propriè sic dicta, sudorifera & diuretica, imò menogoga & vesicantia comprehendant.

Quoniam autem maxima difficultas, quæ contra Medicinam Indigenam urgetur, ea est, quòd purgantibus careat: primò de purgantibus agemus, deinde de reliquis.

Purgantia propriè sic dicta.

Purgantia propriè sic dicta alia deorsum movent, alia Sursum. Priora dicuntur Purgantia, Posteriora Vomitoria.

Purgantia deorsum moventia.

Ex hisce, quæ deorsum movent, quædam leniter alvum emolliunt et subducunt, quædam mediocriter alvum solvunt, quædam vehementer purgant.

Purgantia non electivè, sed per irritationem duntaxat agunt.

Creduntur vulgò Purgantia electivè agere, et appropriatos Humores singula evacuare. Sed electivè purgantia auctoritatem suam Antiquitate magis quàm Veritate tuentur: magnis enim et emunctæ naris viris creditur Electio ista falsa, cum per ἐρεθισμὸν, sive irritationem duntaxat agant purgantia, et irritata natura expellat quemcunque humorem. Ita Rhabarbarum pari effectu purgat Serum ac Jalappa; hæc bilem æquè ac illud; folia Senæ utrumque; et singula horum omnes Humores expellunt, si in procinctu sint, vel moveri possint. Et si Electio illa tenenda esset in Purgantibus, Morbi certè Boreales, quia plerique à Sero nati sunt, ob pororum obstructionem, sursum rapto, aut in partes deposito, petunt Hydragoga maximè, qualia multa Indigena Purgantia suppetunt: sudorifera item et urinam cientia. Imò multi ex illorum Morbis fortiora Purgantia non ferunt (ut Tabes, Phthisis, Hectica, Atrophia, et in quibuscunque gracilis et tenuis venter est) sed siquid Hypochondriis obstructis tentandum, per ἐπίχρασιν satius est, vel Enematis sollicitare Intestina ad Expulsionem.

Corporis purgandi et Morbi summa ratio est habenda in Medicamento exhibendo.

In Medicamento exhibendo habenda summa ratio est corporis purgandi, et Morbi quo quis laborat: ex proportione enim, quam ad præsentem Ægroti statum habent, Medicamenta suos effectus sortiuntur, Videre enim est sæpe illos, qui à fortiori Medicamento non moventur, sed laborem et molestiam multam exinde sentiunt, exhibito leviori, sed convenientiore pro illorum temperaturâ, commodè et facilè purgari. Peregrina namque et ab illorum temperie aliena tantùm aversatur Natura, ut in iis subigendis et suas et Medicamenti vires atterat et consumat; atque ita, quod Alvum ducere debuerat fortè per insensibilem Transpirationem, per Sudorem, aut Urinæ vias, sæpius per Vomitum evacuat. E contrario nihil in Operatione certius, nihil nobis familiarius est Indigenis, quæ cœlo & solo cum Naturis nostris conveniunt, et, quod quotidie videtur, facile est cognoscere, Ut jure dicat *Plinius*, Multò memorabilius „duxerim id, cujus experiundi quotidie occasio est. In cœteris (ut idem alibi) nihil, „præter nobilitatem longinquitate factam, memorandum occurrit, et hinc minor nobilitas Picæ quàm Psittaco.

Indigena in operatione certissima & nobis maximè familiaria.

Nos igitur de Purgantibus Indigenis acturi memoratum ordinem servabimus; Et primò de Eccoproticis, sive leniter moventibus Alvum, dein de iis quæ mediocriter solvunt, postremò de Mochlicis & vehementer purgantibus agemus.

Leniter purgantia.

Quæ leniter movent et (nisi sæpius, aut magnâ quantitate sumantur) parum educunt, ea sunt, Rosæ pallidæ, Violæ, Syrupus florum Persicorum, Spinachia, Beta, Acetosa, Brassica, Urtica, Lupulus, Atriplex, Mercurialis, Blitum, Malva, Filix, Thalictrum, Bonus Henricus, Centaurium minus, Fumaria, Absinthium, Pruna, Polypodium, Hydromel, et Serum Lactis, in quibus istæ herbæ commodè decoqui possunt; Jus Galli veteris (teste *Discoride*) & quæ Celsus habet, Panis „fermentatus, magisque si cibarius vel hordeaceus est, Brassica, si subcruda est, La„ctuca, Anethum, Nasturtium, Ocimum, Urtica, Portulaca, Radicula, Capparis, „Allium, Cæpa, Malva, Lapathum, Beta, Asparagus, Cucurbita, Cerasa, Mora, „Poma omnia mitia; Ficus etiam arida, sed magis viridis; Uvæ recentes pingues, mi„nutæ Aves, Cochleæ, Garum, Salsamentum, Ostrea, Pelorides, Echini, Musculi, „& omnes ferè Conchulæ, maximeque jus earum; Saxatiles & omnes teneri Pisces, „Sepiarum atramentum. Siqua caro assumitur pinguis, eadem vel jurulenta vel elixa;

Lib. 2. Cap. 53. Lib. 2. Cap. 29.

„Aves quæ natant; Mel crudum, Lac, Lactentia omnia, Mulſum, Vinum dulce „vel ſalſum, Aqua; omnia tenera, tepida, dulcia pinguia, elixa, jurulenta, Salſa, „diluta.

Enemata inter leniter Purgantia, & ex quibus compoſita.

Huc Enemata ſpectant, quibus inſerviunt Aqua marina, vel Lac, vel jus Carnium, vel Decoctum Herbarum Inquilinarum, Hordei, Betæ, Violariæ, Malvæ, Mercurialis, Parietariæ, Senecionis, Chamæmeli, Meliloti; Mulſa quoque. Magna certè laus Enematis debetur, quæ repetita vicarias purgantium operas præſtare poſſunt; & non tantùm inferiora expurgant, ſed & ſuperiora conſecutione exonerant, dum preſſa viſcera præcordiáque liberant, faciuntque meliùs ſpirantia. Materiam certè in Inteſtinis hærentem, factâ deobſtructione, educunt, nec corpus turbant, nec debilitant. Inſtrumenta autem ubique ad manum ſunt Veſicæ Suillæ vel Bubulæ fortiores, Syringa ex Ligno, quæ Pennâ Anſerinâ ſuppleri quandoque poteſt.

Enematum Laus.

Enematum Inſtrumenta.

Mediocriter purgantia.

Mediocriter alvum ſolvunt Lapathum paluſtre (quod nonnulli Rhabarbarum Monachorum appellant) Decoctum ligni Dulcamaræ, ſemen vel ſuccus Polygonati, teneri ſurculi aut radices Bryoniæ; ſurculi, flores, baccæ, folia, ſemina, radices Ebuli & Sambuci, Lapathum acutum, Colutea, Aqua Florum Ceraſorum nigrorum, medius cortex Berberis arboris, jus Braſſicæ, Decoctum Lichenis, radix Imperatoriæ, Linum Catharticum.

Vehementer purgantia.

Vehementer purgant ramorum Sambuci medius cortex, Frangulæ corticis decoctum, ſuccus ſeu pulvis Rhamni ſolutivi, Soldanella, ſemen Geniſtæ, radix Pſeudohellebori nigri, ſuccus Illecebræ; ſuccus, ſemen, radix, & imprimis cortex Tithymali; radix Eſulæ in aceto macerata & ſiccata, radicis Cyclaminis ſuccus, ſuccus radicis Iridis noſtratis.

Quomodo horum acrimonia corrigatur, & violentia minuatur.

Quædam ex his acriora ſunt, alvum validè movent & univerſum corpus turbant: ſed hæc non minori violentiâ efficiunt tertii ordinis Exotica. Et quemadmodum eorum acrimonia corrigitur leniturque aliorum mixtione, idem hîc commodè fieri poteſt, aut exhiberi queunt parvâ quantitate, aut cum butyro, vel pingui juſculo, in quibus acris illa & mordicans vis ſopitur.

Panchymagoga.

Panchymagogum præſtans ad Bilem, Pituitam & Serum expurgandum ſpondent folia Ebuli in Oleribus ſumpta. Pari laude commendatur ſuccus Iridis noſtratis cum Melle & Lacte Caprino mixtus, ut & Aqua Corticum Sambuci; Frangulæ Corticum Decoctum, cum corrigentibus Seminibus, ſurſum deorſumque ex Ventriculo eliminat congeſta omnis generis Excrementa.

Externa purgantia.

Externa pro Umbilico purgantia, ex felle bubulo cum adipe Suis confici poſſunt, ut & ex Cylamine, quorum tamen uſus non ita tutus eſt. Nunc brevem Tabulam ſubjiciemus, in quâ purgantia Indigena è regione Exoticorum apponuntur.

Tabula, in quâ Purgantia Indigena è regione Exoticorum apponuntur.

Exotica.	Indigena.	Exotica.	Indigena.
Rhabarbarum.	Rhabarbarum Hortenſe noſtras, Lapathum acutum, Roſæ pallidæ, Syrupus Violaceus, Jus Braſſicæ.	Caſſia, Tamarindi, Pruna, Myrobalani.	Pruna noſtra, Mercurialis, Malva, Polypodium, Atriplex.
Sena.	Colutea, ſurculi Sambuci, ſemen Polygonati, ſemen Geniſtæ, Epithymum, radix Bryoniæ.	Manna, Carthamus.	Linum Catharticum, Medius cortex Berberis arboris, Syrupus florum Perſicorum, Syr. Roſ. ſolutivus.
Mechoacana & Jalappa.	Succus Iridis noſtratis, ſemen Ebuli, Syrupus de Rhamno Cathartico.	Agaricus, Turbith, Elaterium, Colocynthis.	Soldanella, Cortex Frangulæ, Cyclaminis radix, Ramorum Sambuci medius cortex.
Aloë.	Semen Sambuci, radix Imperatoriæ, Centaurium minus.	Scammonium, Hermodactyli, Gutta Jemu, Euphorbium & Sagapenum.	Radix Eſulæ, Tithymali; Helleborus niger, Pſeudo-hellebori nigri radix.

CAPUT

CAPUT X.

De Evacuantibus per Vomitum, Sudorem aliasque vias.

PRæter ea, quæ deorsum movent, quædam sunt quæ sursum expurgant humores & Emetica dicuntur; Quædam etiam per Nares, quæ Sternutatoria; quædam per Sudores, quæ Diaphoretica & Sudorifera; & nonnulla per Urinas, quæ Diuretica. Alia per Uteri vias, quæ Emmenagoga, seu Menses moventia. Quædam denique Vesicas excitant, è quibus multum seri effluit, & Vesicantia dicuntur. Et de hisce quoque agendum, ut ostendamus sufficientia Medicamenta etiam ad hosce usus nobis ex Indigenis suppetere. Alii Evacuandi modi.

Quæ Vomitum excitant, ex iis quædam leniter, alia violentiùs id præstant. Inter lenia *Hippocrates*, post tepentium Balneorum usum, assumi jubebat omnis generis edulia, donec gravatus stomachus ea rejiceret. Insuper & aderant variorum vinorum potiones cum Lenticularum Decoctis additis, nonnunquam Melle & Aceto. Nobis quoque in usu pro lenioribus Vomitoriis Aqua tepens, Serum Lactis tepens affatim haustum: cui si Oxymel, quod ex Aceto & Scillâ (quæ in hortis nostris provenit) adjicias, optimum & tutissimum paratur Emeticum, per quod tenacissimi humores omnis generis expurgantur. Aqua tepida cum Butyro magnâ quantitate hausta, plumâ Anserina faucibus inditâ, Vomitum commodè excitabit. Idem præstat aqua mulsa calida, Juscula quoque pinguia & aqua Hordei cum Oxymelle simplici et Syrupo Acetoso. Augent conatum summitates Sambuci, radices Juglandis, succus Rhaphani, Urtica in Mulsa vel Sero cocta. Leniter Vomitum moventia.

Si usus fortiora postulat, id præstant Asari folia, Atriplicis radix et semen, Diasarum *Fernelii*, Betonicæ radix, Digitalis flores, Ebuli radices, Eyonymi baccæ, Eupatorii Cannabini radices, Genistæ semina et flores in mulsa, additis (ne Ventriculo noceant) floribus Rosarum, Hederæ baccæ, Juli et cortex interior Juglandis radicis, Laureola, Narcissi Lutei bulbus, Polygonati baccæ, Sambuci Aquaticæ baccæ, Sedi minimi succus, Senecionis herba, Spergulæ semen, Radix Bryoniæ, Rasura Unguis, et quæ ex Vitriolo et Antimonio parantur. Quæ violentius Vomitum excitant.

Ea, de quibus nunc agemus, minùs propriè Purgantia dicuntur: quoniam autem Humores peccantes evacuant, de iis quoque tractandum.

Diaphoretica seu Sudorifera, quæ poros corporis aperiunt et per Sudorem Humores peccantes eliminant. Qualia ex Indigenis sunt Sambuci baccæ, Petasitidis radix, Cornu Cervi et ejus maximè Spiritus; Fraxini semen, cortex et lignum; Buxi ligni Decoctum et Extractum, Crocus et ejus Extractum, Oculi Cancrorum, Carduus Mariæ, Carduus benedictus, Bardana, Sal Absinthii, Aqua Linariæ, Cuscuta, Chamædrys, Chamæmeli Decoctum, Aqua Chelidonii majoris, Fumaria, Juniperi ligni Decoctum et Extractum, Lupuli radicis Decoctum, Milii Decoctum, Pimpinellæ radix, Polygoni ex vino Decoctum, Saponaria, Tormentillæ radix, Veronica, Ulmaria. Diaphoretica.

Lotium cient et per Urinæ vias evacuabunt Absinthium, Acorus, Adiantum, Agrifolii summitates, Anonis, Apium, Aquilegia, Asparagus, Barbaræa, Bryonia nigra, Carduus quicunque, Cerefolium, Chamæmeli flores, Cichoreum, Caprifolium, Crocus, Daucus, Eryngii radix, Erysimum, Filipendula, Fœniculi radix et semen, Genistæ flores, Baccæ Iuniperi, Hedera terrestris, Iris nostra, Fraga, Ebulus, Linaria, Semen Lithospermi, Hypericum, Kali, Lupulus, Meum, Percepier, Persicaria siliquosa, Rubia, Ruscus, Salvia agrestis, Saxifragia alba et pratensis, Sium; Solani, Halicacabi baccæ, Valeriana, Veronica, Urticæ semen et racemuli. Diuretica.

Menses moventia, quæ per Uteri vias redundantem sanguinem et humores expurgant, radix Acetosæ, Alliaria, Apium, Artemisia, Arum, Asarum, Asparagi radix, Calamintha, Cardiaca, Cæpa, Centaurium minus, Chamæmelum, Chamæpitys, Crocus, Eupatorium *Avicennæ*, Filicis radix, Graminis radix, Helenii radix, Hypericum, Leucoii lutei flores, Matricaria, Melissa, Mentastrum, Mercurialis, Meum, Nasturtium, Phyllitis, Polytrichum, Prasium sive Marrubium nigrum, Pulegium, Salvia agrestis, Sabina, Saponaria, Serpyllum, Tanacetum. Emmenagoga.

Quæ sternutationem excitant, atque per Nares purgant, sunt Radicis Hellebori albi pulvis, Ptarmica, Saponaria, Sinapi, Betonicæ folia, Violariæ folia, Thlaspios semen; Rosmarini, Majoranæ pulvis, florum Lilii Convallium pulvis. Sternutatoria.

Vesicas excitant, atque ita humores serosos educunt sequentia, Ranunculus, præsertim Flammula dictus, Chamelæa, Pulsatilla, Sinapi, Nasturtium Tithymalus. Vesicantia.

CAPUT XI.

Probatur Mel, Butyrum & Hordei Spiritum commodissimè pro Saccharo, Oleo & Vino substitui.

QUi Medicinæ Indigenæ minùs favent, objicere solent, quòd Medicina sine Saccharo, Oleo & Vino subsistere nequeat. Videndum ergo est, an nostra Regio, quæ his caret, ea habeat, quæ illorum locum supplere commodè possint. Et de Saccharo primò agendum est, quòd id ad Medicamentorum compositiones & varios usus apprimè necessarium videatur.

Recens est apud *Europæos* Sacchari usus, neque illud antiquissimis Medicis in usu fuit.

Et primò quidem constat, recentem planè esse Sacchari apud *Europæos* usum. Antiquissimis certè Medicis in usu non fuit; & apud *Hippocratem* mentio solùm fit Herbarum decoctarum in Aquâ, in Hydromeli, in Vino; & pulveres cum Melle miscebantur. Et *Galenum* ipsum, pro præparandis ad Purgationem Humoribus, usum legimus Melicrato solo, in quo decoctum sit aliquid Hyssopi vel Origani, vel Tragorigani, vel Thymi, vel Pulegii, sive alterius cujusvis, quod vires haberet extenuandi. Et celeberrimi quique ex modernis Medicis Juscula ex Alterantibus & in Purgantibus infusa & decocta præferunt Compositionibus istis Saccharatis: illa enim longè gratiora sunt Ægris & à naturâ facilius multò subiguntur & conficiuntur.

Comment. 1. in Aph. 24.

Polypharmacia à Sectâ Empiricâ introducta, & unde.

Et quidem obiter inquirendum est, undenam Polypharmacia ista profluxerit? *Hippocrates* enim paucissimis utitur Medicamentis, hisque Indigenis & εὐπορίστοις, iisque juxta Morbi Indicationes & Ægrorum Temperamenta commodè mixtis & temperatis. Secta fuit Empirica, quæ operosam Medicamentorum molem introduxit. Nam (ut arguit „*Galenus*) si aut corporis naturam invenire possent, aut adhibiti Medicamenti facul„tatem, non esset fortasse iis tali varietate opus, ut quibus unum illud Medicamentum, „quod uni corpori conveniret, in promptu semper esset. Nunc quum ignorant utrum„que, malè omnia miscent; unum scilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri Me„dicamentum studentes. Et hinc pompofæ illæ Medicamentorum moles ex tot pugnantibus inter se mistis. Et hunc Medicinæ faciendæ modum secuti sunt *Arabes*, qui tot componendi formulas induxerunt, quæ ferè omnes cum Saccharo parantur.

Lib. 3. Method. Cap. 2. Edit. *Chart.*

Arabes hunc modum secuti sunt.

Saccharum quid.

Saccharum autem Sal Plantæ *Indicæ* est, ex Arundinis *Indicæ* specie quadam variis coctionibus paratum, Hepati, Dentibus, imò & Pulmoni inimicum. In *Britanniâ* certè, ubi humidior & crassior est Aër, Visceraque obstructa plurimis sunt, & corpora Humoribus Serosis & Pituitosis scatent, eximiâ quâ pollet acredine Viscerum substantiam corrumpit, & aciditatem & acrimoniam humoribus inducit. Hinc rectè observat Dom. *Clarenciers*, Tabem Pulmonum maximè grassari in *Angliâ* & *Lusitaniâ*, ubi frequentior Sacchari usus etiam in cibis est: nec mirum, cùm in eo dealbando calcem admisceant, quod Viscera adurat & Sanguinem corrumpat.

Tractatu de Tabe, qui Flagellum *Angliæ* inscribitur.

Nimia suavitas multorum Medicamentorum vires obtundit.

Paucissima Medicamenta diu à Saccharo conservantur.

Glycyrrhiza, Passulæ & Ficus tutiùs adhibentur ad gratum Medicamentis saporem conciliandum.

Nihil Melle dulcius.

Sed videamus cui bono cum Medicamentis misceatur, ut scil. suavitate suâ gratiorem gustum iis conciliet, & ut ea conservet à putredine. Primum quod attinet, certe nimia suavitas multorum Medicamentorum vires obtundit & minuit; Dulcia quoque in Bilem facilè vertuntur: & proinde quibusdam naturis & morbis quibusdam noxia est dulcedo. Ad alterum verò quod spectat, paucissima diu à Saccharo conservantur: acidum enim quid ex Aëre attrahit, quod lentorem primò, dein corruptelam parit. Et inde est, quòd ingeniosissimus *Franciscus Redi* Iconem habet horrendi cujusdam Insecti, quod *Conditorum* & *Pharmacorum Vermem* appellat Tab. 17. apud eum. Suavitatem certè Medicamentis tutiùs multò Glycyrrhiza, Passulæ & Ficus conciliant, & utrique scopo, tum ad gratum saporem procurandum, tum ad præservandum à putredine, Mel sanè, quod ab Apibus nostris è Plantis Indigenis conficitur, multò utilius est. Nam quod ad saporem, nihil Melle dulcius, & quidem proprio sapore. Hinc, quicquid suave, gratum, amabile, Melli comparant Poetæ, ut habet *Volusenus* noster,

Tract. de Insectis.

Hæc rursus mage dulcia
Sunt, quæ mella imitantur redolentia.

De Animi Tranquillitate Od. in fine.

Veteribus loco Sacchari in opere dulciario erat, & hoc illis quæ erant acriora, saporis gratia conciliabatur. Multi ex Veteribus vehementer eo delectabantur, & ab ipso maximè vitam credebantur

debantur protraxisse. *Zeno* modicè eo cum pane utebatur. *Pythagoram* solo, sive favo & pane contentum quidam autumant. *Democritus* in annum centesimum & nonum diem fati distulisse creditur, quòd eo oblectaretur. De *Pollione* ita *Plinius*, Mul- „ti Senectam longam mulsi tantùm nutritu toleravere, neque ullo alio cibo, celebri „*Pollionis* exemplo. Centesimum annum excedentem cum Divus *Augustus* Hospes „interrogavit, quanam maximè ratione vigorem illum animi corporisque custodisset. At ille respondit, Intus Mulso, foris Oleo. Apud *Lacedæmonios* initium cœnæ fuit, sed & in secundis mensis apponebatur.

Hist. Nat. Lib. 22. Cap. 24.

Multis ex veteribus Mellis usus vitam produxisse creditur.

Acrimoniam Mellis Aqua temperat, cum quâ Mel ad Medicamenta conficienda decoqui solet. Mel certè Medicamenta conservandi egregiâ facultate præditum est, ut patet ex Theriacâ & Mithridatico, quæ quàm diutissimè ætatem ferunt, modò Mel bonum, benè coctum & ritè mixtum sit, cum quo conficiuntur. Hinc *Plinius*, *Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Et Veteribus in usu erat cum aliis pro conditurâ mortuorum, ut de *Alexandri* Cadavere testatur *Statius*,

Mel optimè Medicamenta conservat.

Hist. Nat. Lib. 22. Cap. 24. In Sylvis.

Duc & ad Æmathios *manes, ubi belliger Urbis*
Conditor Hybloeo *perfusus nectare durat.*

Condita sua omnia ex Melle conficit *Apitius*, & Cardos ex Aceto et Melle diluto condit *Platina*. Veteres etiam Melle in Medicamentis præparandis usi sunt. *Dioscorides* semen Urticæ cum Melle delinctum in orthopnœâ lateris et pulmonum inflammationibus commendat. *Galenus* Absinthium cum Melle ad Ventriculum laudat. Mel enim Medicamentis, quibus miscetur, commodum affert: præparantibus nimirum aperiendi et attenuandi facultate, purgantibus abstergendi qualitate. Syrupi proinde, qui hos scopos habent, utiliùs è Melle quam Saccharo conficiuntur.

Lib. 1. de Re Culinariâ Lib. 3. de tuendâ Valetudine. *Diosc.* Lib. 4. Cap. 94. *Gal.* Lib. 4. ad *Glaucum*.

Cum itaque Mel habeamus à nostris floribus petitum, ab Apibus nostris confectum, cœlo soloque nobis conveniens, Saccharo carere possumus. Certè ad nostros usus multò conducibilius est Mel. Nunc de Oleo et Vino agendum.

Ad nostros usus multò conducibilius Mel, quàm Saccharum.

Oleum et Vinum multæ Regiones *Europæ* producunt, et ad eas, quæ iis carent, facillimè multâ satis copiâ devehuntur. Sed quoniam, exorto inter Vicinos bello, non apportantur ita commodè, videndum est, num ea adsint, quæ illorum usum commodè supplere possunt.

Et Oleo quidem facilè carere possumus, cùm tam abunde nobis suppetat Butyrum. Butyrum apud *Plinium*, *Gentium Barbararum laudatissimus cibus* dicitur et *qui* „*divites à Plebe discernat.* Si Oleum (inquit) non sit, vicem ejus repræsentat. Ma- „gnarum esse virium apud *Galenum* et *Dioscoridem* prædicatur, Butyrum (inquit *Ga-* „*lenus*) ex eo quòd in Lacte pinguissimum est, facultatis est concoquentis, paulum „habens etiam digerendi potentiæ, in mediis nimirum corporibus secundum duritiem „et mollitiem. Quæ enim in mollibus sunt Phlegmonæ, eas et concoquit et digerit „perfacilè: nam Parotidas et Bubones et oris Phlegmonas illo solo curavimus, ni- „mirum puerilibus corporibus et muliebribus perpetientibus. Sed et gingivis pue- „rorum dentientium assiduè illitum nihil imbecillius Melle gingivas extenuat, per quas „exitus est dentibus, Et alios omnes in ore Affectus Phlegmonosos, posteaquam fluxio „restiterit, digerit pariter & concoquit: proinde Cataplasmatibus inditur, quæ extrin- „secus imponuntur Parotidibus, Hypochondriis et Bubonibus. Sed et in ventrem de- „voratum, et ex eo distributum magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idque in „Pleuriticis et Peripneumonicis affectibus, cum hoc quod eos etiam concoquat. *Dio-* „*scorides* verò ita de eo Molliendi facultate præditum est, vimque habet Olei: un- „de et largiùs epotum et alvum relaxat, et contra venena, si desit Oleum, usurpatur. „Et infra, Foris illitum corpus reddit habitius, et ad Dysenterias et Coli ulceratio- „nem infunditur. Denique in Suppuratoria Medicamenta utiliter additur. Recens „etiam Opsoniis pro Oleo admiscetur, uti et Placentis Adipis vice. *Montani* certè *Scoti*, etiam qui inter eos Praxin Medicam exercent, & olim et ad hunc usque diem cum multo successu Butyrum ad omnes usus (ad quos alii Oleum) usurpant; nec minor ei, quàm Oleo, emolliendi et maturandi facultas est. Diu autem (etiam sine Sale) servari potest, si in Vitro Soli oppositum, quotidie ab emergente Sero liberetur: et utiliter tum miscetur Linimentis, Cataplasmatis, Emplastris.

Lib. 28. Cap. 9. & 10. Lib. de Medicam. Facult. 10. Lib. 2. Cap. 81.

Butyrum Olei vicem commodè supplet.

Restat nunc de Vino agendum. Vinum quidem utilissimus Potus est, et de Opsoniis omnibus gratissimum palato nostro,

Vinum.

Quæque hilarent mentes jucundi pocula vini. Buch. Ps. 104.

Vini incommoda. Voluptatis tamen, non necessitatis potus est, & dolosus luctator. Hepar captat primùm, mox caput atque pedes. Splendet color ejus: sed statim mordet ut Coluber, & tanquam Regulus venenum suum in totum corpus diffundit; ab eo non solos Reges, sed etiam, si quisquam sibi Rex esse debet, cœteros homines abstinere satius foret. Merum nulli non noxium: quò potentius, hoc nocentius. Mel est ori, fel capiti. Sapit in ore, ardet in ventre, fumat in capite, suique amantissimis jugulum petit. Et sanè summâ *Dei* Providentiâ factum est, ut in magis Borealibus *Europæ* Plagis Vinum non producatur, cùm (ut ex *Galeno* observavimus suprà) Incolæ earum Regionum Viscera calidiora habeant, & iis Morbis plurimùm obnoxii sint, qui à Vino exacerbentur. Vinum certè amatores suos aridos reddit & exuccos, & propter Tartari copiam Calculorum Articulariisque Morbi causas accelerat. (Patinus in Thesi.)

Vini succedanea. Videndum ergò quid commodè in ejus locum substitui posset. Et varia quidem illa sunt, Ala, Cerevisia, Hordei Spiritus, Herbarum Indigenarum Spiritus, Pomatium, Hydromel, Acetum & Spiritus ex eo confectus. Et illa quidem iisdem viribus prædita deprehenduntur, licet quædam ex iis minore gradu eas possideant cum Vino collata. Vires certè reficere, imò animum exhilarare possunt; sitim multò meliùs extinguere queunt. Quædam ex iis, cùm temperatè frigida sunt, abundant quoque partibus pinguibus & spirituosis, quæ vires istas Vino conciliant, nec tantum salis habent, quod in Vino acrius nervosis partibus inimicum valdè est.

Cerevisia. Cerevisia certè si vetustior, non alit tantùm nutritque, sed & Ventriculo robur addit, Podagram ab Articulis avertit, Calculos expellit, Viscerum Oppilationibus inservit, si Absinthio vel Lupulo condiatur: affectionibus denique internis & externis, Balsami instar, medetur.

Pomatium. Spiritus Hordei. Pomatium insigne adversus Calculos Renum remedium est. Spiritum Hordei pro languente stomacho viribusque celerrimè resocillandis valdè commendant etiam illi, qui Liberi Patris Patriæ assueti sunt: cui si Herbarum Indigenarum Spiritus jungantur, insignes in Morbis nostris curandis vires acquiret.

Mulsum. Et si Vinum dulce ad Tussim commendetur, Mulsum certè in affectibus pectoris & retardandâ morte generosissimis etiam Vinis Palmam præripit, quòd moderatâ dulcedine, remissi caloris, nec pulmonibus officit, nec insitum partibus calorem depascitur, etiam lentis Febribus à *Celso* concessum. (Lib. 3. Cap. 9.)

Ad omnes in Medicinâ usus Vino carere commodè possumus. Quod aurem Medicamentorum præparationes spectat, constat Alam & Cerevisiam nostram & Hydromel aliaque supra memorata æquè Simplicium Medicamentorum infusorum vires trahere; &, quâ Qualitatum moderatione prædita sunt, nostris corporibus longè convenientiora sunt, ut proinde Vino quoque ad omnes usus in Medicinâ carere commodè possimus.

CAPUT XII.

Quòd pro novis Morbis nova possint excogitari Remedia: ubi Methodus Simplicium Medicamentorum facultates deprehendendi traditur.

Abundè à *Deo* provisum est de Remediis Indigenis adversus Morbos cujusvis Regionis. QUidam Medicinæ ab Exoticis petitæ necessitatem hinc astruunt, quòd singulis ferè annis novi quidam Morbi suboriuntur, quibus multiplici illâ Medicinâ, quæ ab exteris Regionibus devehitur, sit occurrendum. Sed si attentiùs res ponderetur, faciet magis hoc Argumentum à novis Morbis pro Medicinâ Indigenâ, cum illi Morbi ferè semper tales sint, ut peculiarem Aëris constitutionem, Incolarum victum & vivendi rationem sequantur: Indigenis proinde Medicamentis commodiùs curandi. Et si jam inventa Remedia minùs sufficiant, possunt nova ex Indigenis excogitari. Multa certè adhuc latent Indigena, multa apud solos Rusticos in usu sunt, ex quibus novorum Morborum Remedia peti possint: non enim permittit divina bonitas Morbos in ullâ Regione grassari, nisi simul & de Remediis provisum sit. Sic antequam Scorbutus & Rachitis in hac Regione sævirent, spreta latebant illorum Remedia, quæ nunc vulgò nota sunt.

Sed

Sed quoniam latebunt diu iſta novorum Morborum Remedia, niſi diligenti ſcrutinio eruantur, hoc capite videndum eſt, quâ Methodo Simplicium facultates optimè deprehendantur.

Et cùm novi iſti Morbi unam aut plures ex functionibus humani corporis lædant, ex functionum læſarum notitiâ ad morbi notitiam pervenire poterimus. Sed non ita facilè in conſpectum veniunt Simplicium facultates, quæ proinde magnâ diligentiâ inveſtigandæ ſunt.

Cum autem Contrariorum contraria ſunt Remedia, & Morbi plerique (ut ait *Hippocrates*) à potentiis, *h.e.* ab humoribus quibuſdam à Sanguinis maſſa ſeparatis, & in ἀκμὴν & robur exaltatis profluant: eorum certè Morborum aptiſſima Remedia illa erunt Medicamenta, quæ contrariis hiſce potentiis facultatibus maximè gaudent. Conſiderandæ ergo veniunt Simplicium facultates, & quidem non per ſe & naturâ ſuâ abſolutè conſideratæ; ſed quatenus in nobis operantur hos aut illos effectus: *h.e.* non quatenus in genere calidæ, frigidæ, humidæ, ſiccæ ſunt, ſed quatenus corpora noſtra ejuſmodi qualitatibus mutare poſſunt. Simplicium facultates quomodo conſiderandæ veniunt.

Simplicium vires atque facultates in tres ordines diſtribuuntur. Primus ordo eſt primæ Qualitatis, quæ cæteris in miſto antecellit: quomodo Planta dicitur calida, frigida, humida, ſicca. Secundus Materiæ eſt, & eâ ratione dicitur eam habere tenuem, craſſam, mediocrem. Tertius Ordo ſeu tertia Facultas ex prioribus deducenda, licet gradus miſtionis & qualitas non ita innoteſcat. Hæc in Purgantibus, Alexipharmacis & iis quæ Specifica dicuntur ſpectatur, et non niſi experientiâ deprehendi poteſt. Omnes has Qualitates detegunt Senſus, ut rectè *Lucretius*, Simplicium Facultatum tres ordines.

Lib. 4.

Invenies primis à ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri, neque ſenſus poſſe refelli,
Qui niſi ſint veri, ratio quoque falſa ſit omnis.

Qualitates Simplicium à Senſibus deteguntur.

Beverov. ἐυπάρκεια.

Et quidem *Hippocrates*, *Theophraſtus*, *Dioſcorides*, *Galenus* petiere omnes ſigna facultatum è Saporibus: cùm enim illi prodeant ex Plantarum materiâ primis Qualitatibus inſtructâ, indicare poſſunt, Calidumne quippiam an Frigidum ſit, tenuis an craſſæ materiæ. Novem autem Saporum differentiæ Guſtui ſe offerunt, Acer, Acidus, Pinguis, Salſus, Auſterus, Dulcis, Amarus, Acerbus, Inſipidus. Qui omnes quòd per contactum Linguæ fiant, & Tactu *Galenus* certiſſimè Temperamenta judicari demonſtraverit: de his primò agendum eſt, & ex quibus conſtant, quid ſint, & quomodò qualitates manifeſtas indicent, explicandum eſt, ut demum de Odoribus, de Coloribus & Figuris agamus, quantumque Experientiæ in Simplicium Facultatibus inveſtigandis tribuendum ſit, exponamus. Ex hiſce autem novem tres primi è tenui materiâ prodeunt, ſecundi è mediocri, poſtremi è craſſâ atque terrenâ. Hanc autem doctrinam optimè tradit egregius ille Medicinæ Reſtaurator, *Fernelius*, cujus proinde veſtigiis inſiſtemus, noſtram obiter opinionem inſerentes.

Novem Saporum differentiæ. — Lib. de Temperamentis.

Meth. Med. Lib. 4. C. 3.

Sapor acris eſt, qui linguam & os acrimoniâ ferit atque compungit, ſimulque calefacit & interdum quaſi exurit. Is maximè conſpicuus eſt in Pipere, Pyrethro et Euphorbio: In eo, tenui & ſubtili materiæ junctum eſt Sal lixivioſum, et pro dominio hujus acrior eſt, adeoque incidit et attenuat, acidum corrigit; ſed et in ſummo gradu veſicas excitat, et corrodit Acre. 1. Sapor acris.

Acidus ſapor guſtum quoque penetrat et tenuitate ferit, ſed citra ullum ſenſum caloris. Talis maximè in Aceto deprehenditur et in ſucco Mali Citrii. In hoc acidus ſpiritus prævalet, qui tum attenuat et incidit, tum etiam violatiles nimiùm humores figit et comprimit, et lixivioſum Sal in Acri temperat; aliàs excedens lancinat et pertundit, et ſiccæ et terreſtri ſubſtantiæ junctus coagulat, et ita obſtruit Acidum. 2. Acidus Sapor.

Pinguis ſapor nec calore nec acrimoniâ guſtum ſollicitat, ſed linguam oriſque partes lentore quodam oblinit. Is in Oleo maximè percipitur, in Butyro et Adipe, in Althæâ, Pſyllio et Tragacanthâ. In eo aëreæ partes magis prævalent, adeoque tùm Acidum, tum Sal lixivioſum obtundit et corrigit. Propriâ autem facultate relaxat, emollit et humectat Pingue. 3. Pinguis Sapor.

Salſus Sapor linguam acriter ſiccando corradit. Hic imprimis elucet in Sale atque Nitro, et moderatiùs in Crithmo herbâ. In eo Sal aqueis et terreis partibus adjunctis temperatur et mitigatur. Penetrat quidem et incidit mediocriter, et abſtergendo expurgat, Acidum corrigit, Ichores ſiccitate ſuâ abſorbet, et à putredine corpora conſervat. Si tamen prævaleat Sal, corrumpit Sanguinem, et minùs nutritioni proprium et ad motum ineptum reddit. Quæ Salſi qualitates ſunt. 4. Salſus Sapor.

5\. Austerus Sapor. Austerus Sapor os & linguam moderatè constringit, & quadam asperitatate coarctat, immaturis fructibus peculiaris. In eo terreæ & aqueæ partes magis prævalent: proinde refrigerat, fluxiones moderatè sistit atque repellit id, in quo is Sapor prævalet.

6\. Dulcis Sapor. Dulcis Sapor gustu suavis atque jucundus oblectat, conspicuus in Melle, Saccharo, Glycyrrhizâ, Polypodio & fructibus variis. In hoc materia magis terrestris est, quàm aut aërea aut aquea. Acidum et acre corrigit: lenit enim, maturat et concoquit id quod dulce est.

7\. Amarus Sapor. Amarus Sapor dulci ex adverso oppositus, insuavis ac tristis sensum ipsum velut divellit. Is apparet in Aloë, Absinthio, Centaurio minore et Colocynthide. In eo materiæ terrestri partes igneæ junctæ sunt, magnâ satis copiâ. Unde conspicua sunt in ipso calor et siccitas. Hinc detergit et meatus expurgat, ulcera quoque detergit. Siccitate quoque suâ id, in quo is Sapor dominatur, putredinem arcet et corpora diu conservat.

8\. Acerbus Sapor. Acerbus Sapor Austero finitimus, eo tamen gravior molestiorque est, ac magis linguam omnemque gustum constringit et exasperat, magisque siccat et refrigerat. Is in Malicorio, Gallâ et Nucibus Cupressi conspicitur. In eo terrenæ partes dominantur: Adeoque frigidum est, repellens ideò et astringens humorum impetum sistit et cohibet, incrassat quoque et vulnera cicatrice obducit id, in quo ejusmodi Sapor prævalet.

9\. Insipidus Sapor. Insipidus Sapor ἄποιος dictus propriè Saporis privatio est: nullâ enim manifestâ qualitate gustum ferit. Quale Farris genus universum est, Cucurbita, Citrullus. In hoc materia terrena humore perfusa est. Lenit exasperata, soluta agglutinat, meatus obstruit Insipidum.

Dicti sunt hi Simplices Sapores. Et hi quidem simplices Sapores sunt, ex quibus Medicamenti temperatura et materia cognoscuntur, et quibus tum primis tum secundis Qualitatibus præditum sit.

Sapores misti. Cœterùm ex prædictis Simplicibus Sapores Misti componuntur, qui omnibus ferè Medicamentis insunt. Rarò enim simplex Sapor solus percipitur sine alio Sapore comite, etsi prædominans nomen sibi ascifcit: et quoniam Simplices variis modis miscentur, inde peculiares Medicamenti cujusque Sapores fluunt.

Ubi varii Sapores, ibi diversæ etiam Substantiæ ac Facultates. Quibus autem Medicamentis varii Sapores inesse deprehenduntur, in iis diversæ quoque Substantiæ ac Facultates insunt: in quibus verò Sapor non exprimit Medicamenti vim atque facultatem, Experientia succurrit ac supplet.

Saporum gradus. Ad gradus autem Saporum attendendum, prout intensiores aut remissiores fuerint: Qualitates enim suas eò potentiores aut debiliores habent, quò Saporis gradus intensior aut remissior est. Nunc de Odore agendum.

Odor. Odor quidem Sapore incertius præbet indicium; quoniam Sapor immediatè tangit objectum suum; sed in Odore Aër intercedit, qui sæpius nobis non sentientibus mutatur ab aliquo alio quàm quod odoramus: & Medicamentorum substantia plerumque inæqualis est, ac proinde non potest uno Odore exhibere signum facultatis. Nonnulli è Veteribus omnia, è quibus suavis vel gravis odor afflatur, calida & sicca credidere.

Color & Figura. Similitudo à recentioribus inter signa facultatum adducitur, ut, quos humores colore referunt, eos corrigere & purgare magis apta sint Medicamenta. Sed non multùm coloribus fidendum est. At magis urget similitudo Plantarum cum partibus corporis & morbis. Sic radices Chelidoniæ minoris medentur Hæmorrhoidibus, similitudine id ipsum indicante. Papaver, Juglans, Pæoniæ flos conclusus habent signaturam capitis, & ideò ejus affectibus conducunt. Alleluja in cauliculorum summo profert folia Cordis figurâ, & Melissophyllon Cordis specie fert folium: & ideò harum Plantarum eximiæ vires ad Cordis affectus. Sic Capillares Capillis, Hepatica Hepati, Lingua Cervina Spleni, Satyria Testibus prosunt, quarum partium similitudinem gerunt. Sed nec ex hoc, nec ullo alio uno signo protinus de Simplicium viribus judicandum est; sed quando plura amicè conspirant, & in idem conveniunt. Et hic Experientiâ maximè opus est, quæ ex memoriâ hominibus fit, quâ non quid in uno vel altero Experimento fiat, verùm quid in pluribus certâ ratione proveniat, Observatio instituatur.

Ratio & Experientia vera judicandi κριτήρια. Et cùm Veteres Ratione & Experientiâ veris judicandi κριτήριοις Herbarum vires in suis Regionibus didicerint, eadem nobis patet via, quâ & nos nostrorum Simplicium vires & Facultates detegamus,

CAPUT

CAPUT ULTIMUM.

Primæ Partis Epilogus.

IN primo Libro abundè mihi videtur probatum, peculiarem nostræ Regionis situm, Aëris temperiem & locorum in eâ dispositionem apta esse, quæ Morbos quoque peculiares & proprios progignant, qui in secundo Libro enumerati sunt. Et (quæ *Dei* erga Patriam nostram benignitas est) ostensum quoque est, omnia nobis adversus illos Morbos Remedia summâ copiâ suppetere, nec opus esse ut externas adeamus Regiones, quò Medicamenta nobismet paremus. Certè Majores nostri feliciter Morbos suos Indigenis Remediis curaverunt, cùm pauciora essent cognita Simplicia. Quòd nos non nisi Exoticis capimur, Luxuriei tribuendum est. Hac enim

Petron. *Arbit.* Cap. 53.

Ales Phasiacis *petita* Colchis,
Atque Afræ *volucres placent palato,*
Quod non sunt faciles: at albus Anser
Et pictis Anas enovata pennis
Plebeium sapit. Ultimis ab oris
Attractus Scarus, atque arata Syrtis
Siquid naufragio dedit, probatur,
Mullus jam gravis est: amica vincit
Uxorem: rosa cinnamum veretur.
Quicquid quæritur, optimum videtur.

Paucioribus certè Morbis obnoxii erimus, si sobriè vivamus, &, spreto externo luxu, secundum Naturæ leges, patrio alimento & antiquo Majorum nostrorum victu contenti fuerimus. Ingluvies enim illa, cui multi dediti sunt, onerat stomachum & copiam Excrementorum cumulat, quæ per tot purgantia educi debet. Etiam pereginus luxus, peregrina fercula, peregrina aromata, Majoribus nostris felici illo seculo ignota, accendunt in corpore nostro Ignes, naturam nostram depravant, & novos & incognitos Majoribus nostris Morbos progignunt, ad quos ferè solos peregrina illa Medicamenta advocanda sunt. At si nostræ Patriæ bonis sapienter & moderatè frueremur, *Montanorum* nostrorum *Scotorum* more, qui Majorum instituta & vivendi morem sequuntur, integrâ essemus valetudine, nec alienis Medicamentis & validè pugnantibus alienam in corpore colluviem expurgare cogeremur. Pœnæ loco nobis Exoticarum Medicinarum imponitur necessitas, quia vivendi mos, quo Canos meruerunt Majores nostri, nescio quo morum Domesticorum fastidio exolevit.

Sen. de Tranquilitate Animi Sect. 9.

„ Assuescamus à nobis potiùs removere pompam, & usu rerum ornamenta metiri. „ Cibus famem domet, potio sitim. Discamus membris nostris inniti: cultum victumque non ad nova exempla componere, sed, ut Majorum suadent mores. *Dei Opt. Max.* in nos munificentiâ fruamur, nostris Patriæ bonis sobriè utendo; &, quâ decet nos venerantiâ grati, benignitatem ejus adoremus.

Buch. Ps. 103. v. 13. ad finem.

Qualis in natos placidi parentis
Lenitas, talis Domini *benigni est,*
Quisquis illius pietate verâ
Nomen adorat.

Tu sinus mentis penitus repostos,
Tu pater nôsti penetrale cordis:
Quippe nos terræ memor è Rubentis
Pulvere factos.

Herba ceu, lactens pueri venustas
Prodit, occultoque adolescit ævo,
Donec ut fœnum cadat arefactum
Falce Senectæ.

Instar aut Floris Tyrio *comantis*
Murice, ut vultu modicè sereno
Risit, afflatu tepidi repentè
Concidit Austri.

Sed Dei *æterna bonitate in ævum*
Tutus æternum, remanet piorum
Cœtus, & longâ serie propago
Sera nepotum:

Si nec æternas violabit icti
Fœderis leges, memorique jussa
Mente servârit, referatque vitâ
Puriter actâ.

Ille flammantis super alta cœli
Culmina immotum solium locavit,
Et suo nutu facilè universum
Temperat Orbem.

Angeli jussis Domini *ministri,*
Sub jugum jus est quibus & potestas
Cuncta cogendi, Domino Deoque
Pangite laudes.

Quique Castrorum comites meretis
Sub Ducis tanti imperio, audientes
Sedulò dictis, Domino Deoque,
Pangite laudes.

Quæque per vastos ubicunque fines
Imperi pollens Opifex creavit,
Plaudite, auctori Domino Deoque
Pangite laudes.

Mens Deo *grates cane, redde grates*
Mens Deo: *hunc sensus petat, et remotis*
Quisquis est fibris vigor, & beatum
Nomen honoret.

Partis Primæ **FINIS.**

PRODROMI

INDEX

Locupletissimus rerum præcipuarum, quæ in Parte Primâ Prodromi Naturalis Historiæ Scotiæ *continentur, ubi agitur de Aëre, Aquis, Locis & Incolis* Scotiæ, *de Morbis in* Scotiâ *grassantibus, de Methodo medendi & Medicinâ Indigenâ.*

A

B.

Fons

N.

O.

P.

PARS SECUNDA SPECIALIS.

TOMUS PRIMUS

DE

PLANTIS SCOTIÆ TAM INDIGENIS QUAM HORTENSIBUS

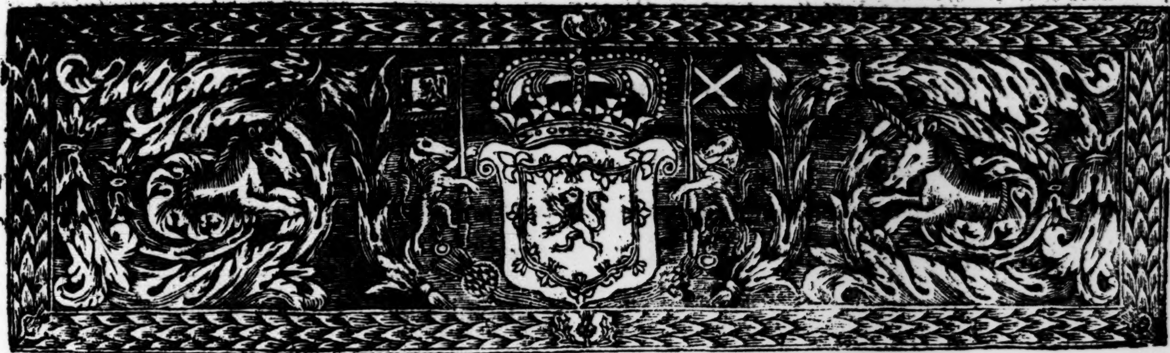
QUÆ IN LIBRO PRIMO ET SECUNDO TRACTANTUR.

EDINBURGI,

Ex Officinâ Typographicâ JACOBI KNIBLO, JOSUÆ SOLINGENSIS & JOHANNIS COLMARII, Sumptibus Auctoris.

Anno Domini M. DC. LXXXIV.

Nobilissimo & Illustrissimo Domino

JACOBO PERTHI

Comiti, Regni SCOTIÆ Justitiario Generali & STRATHJERNÆ Senescallo Hæreditario, Nobilis & Inclytæ DROMUNDORUM

Gentis Principi,

Patrono suo plurimùm colendo.

T Historiæ Naturalis Scotiæ eam Partem, quæ de Plantis tam Indigenis quam Hortensibus agit, Nomini tuo inscriberem, Illustrissime Comes, multa eæque maximæ me movebant rationes. Imprimis, ut aliquo modo animi mei gratitudinem pro tot in me collatis beneficiis omnibus significarem. Tu Operis cujusce magnus promotor modestiam; quæ me retinebat, ne publicæ luci id exponerem, pro benigno tuo in me affectu expugnasti, &, ut quamprimùm ederem Auctor fuisti: ut siquid inde emolumenti in publicum redundet, id totum tibi debeatur. Cùm te etiam distinerent publica Regni negotia, non rarò tamen Horto Medico interesse dignabaris, ut Plantarum contemplatione te recreares. Adeoque spes affulget, te quandam animi à gravioribus curis remissionem ex Historiæ hujus lectione capturum. Nec tacere possum summam tuam in Regium Medicorum Collegium benevolentiam, quam & quavis occasione testaris. Accedit, quod tanquam propitium Sidus Favoris tui Radios in omnes Disciplinarum Liberalium cultores munificè diffundas, & tuis in omnes officiis benignis efficias, ut cum Poetâ Ævo nostro gratulemur, quod

—— Sub Teste benigno
Vivitur: egregios invitant præmia mores.
Hinc priscæ redeunt Artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectaque Musæ
Colla levant.

Suppressis quoque Furibus & Latronibus, eam Regni partem pacatam, & Legibus obedientem & morigeram reddidisti, quæ aliàs Barbarie & Sævitie infamis erat: & unà Viatoribus & Domibus securitatem procurasti, magnumque Regionis Tractum Possessoribus legitimis utilem & Gregibus tutum fecisti. Sed in immensum Æquor delatus sum, si tuas Laudes propalare vellem, cùm

ex Nobilissimâ tuâ Domo per ANNABELLAM DROMUND *ejus Filiam* ROBERTO SECUNDO *Regi Scotiæ nuptam potentissimi* Europæ *Reges Genus traxerint. Natalitiæ autem Virtutes à præclaris tuis Majoribus cùm ipso Sanguine in te derivatæ sunt erga* Deum *Pietas, intemerata in Regem Fidelitas, & erga omnis conditionis homines Æquitas: Doctrina quoque & bonarum Disciplinarum peritia, Affabilitas & Urbanitas summa. Quæ cùm in te conspiciantur maximæ, omnium bonorum ad te corda trahunt.*

Ut te Patriæ *Decus, doctorum quotquot sunt & bonorum præsidium diu incolumem & felicem conservet* Deus *Opt. Max. Votis ardentissimis precabitur*

Dominationi Vestræ addictissimus Servus
ROBERTUS SIBBALDUS.

INDEX

Capitum Libri Primi & Secundi Partis Secundæ Prodromi Naturalis Historiæ Scotiæ.

LIBER SECUNDUS.

De Plantis Scotiæ *Hortensibus, quæ Medici aut Mechanici usûs, specie insignes, aut rariores sunt.*

PRODROMI

NATURALIS HISTORIÆ SCOTIÆ PARS SECUNDA,

Quæ de PLANTIS, ANIMALIBUS, MINERALIBUS & MARINIS *agit.*

LIBER PRIMUS

De PLANTIS in SCOTIA ſponte naſcentibus.

SECTIO PRIMA,

Quæ de PLANTIS in genere agit.

CAPUT I.

Ubi varii Plantarum uſus explicantur.

N hoc vaſto pulcherrimoque Orbis Terrarum Theatro nihil eſt, quod non Creatoris ſui *Dei Opt. Max.* bonitatem, potentiam & ſapientiam demonſtret. Ea tamen potiſſimùm in Plantis elucent, quod hæ innumeris modis mortalibus in uſum veniant, & tum abſolutè ad vitam neceſſariæ, tum ad vitæ commoda & oblectamenta utiliſſimæ ſint. *Dei bonitas, potentia & ſapientia potiſſimùm in Plantis elucent.*

Alimenti certè præcipuam materiam Triticum, Secale, Hordeum, Avenam, Oryzam, cæteraque Frumenti genera abundè largiuntur, è quibus Panis ille quotidianus paratur, quem à Deo petere nos edocuit *Chriſtus* ſacroſanctus Salvator noſter. *E Plantis Alimenta.* *Cibus è Plantis.* Et ad cibi condimentum innumera è Plantis petuntur, Lactuca, Portulaca, Naſturtium, Sinapi, Capparis, Geniſta, Legumina, Fructus varii, Allium, Cæpæ, & Radices multæ eſculentæ, Acetum,

Buch. Pſ. 104. v. 15. *Quique hilaret vultus ſuccus viridantis Olivi.*

Potum quoque ſubminiſtrant Plantæ, è Pomis, Pyris, è Vitis Uvis, Ceraſis Vina, & ſaluberrimam è Lupulo & Hordeo Cereviſiam & Alam. Et veriſimile admodùm eſt, quòd vetus illa Ætas, quæ Aurea dicebatur, *Potus è Plantis.*

Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.

A Sed

Sed ſaluberrimo è Plantis victu contenti vitam ad ſtupendam ætatem produxerunt priſci illi viri.

Pharmaca. Præſtantiſſima etiam Pharmaca è Plantis petuntur: illa enim, ut plurimùm, ſunt Radices, Ligna, Cortices, Folia, Fructus, Semina, Succi, Liquores, Gummi, Reſinæ, &c.

Amictus. Quin & Indumenta & Amictum Plantæ ſuppeditant, non ſolùm illa prima corporis tegumenta ex foliis Ficulneis, ſed quæ è Lino & Goſſipio parantur, nobiliſſimis etiam Gentibus adhuc in uſu.

Domus. Materiam quoque pro Domibus ſtruendis exhibent Plantæ: ex Lignis enim, ſi non totæ domus (ut quibuſdam Gentibus in more eſt) nobis extruuntur, ſpecioſiores ſaltem Ædificiorum partes, Columnæ, aliaque Ornamenta conficiuntur.

Naves. Sed & Quercus & Abietes materiam pro Navibus conſtruendis ſuppeditant; Rudentes Cannabis, & Vela Linum.

Supellex domeſtica. Supellex quoque domeſtica, quoad maximam partem, è Plantis deſumitur.

Deliciæ vitæ. Vitæ etiam oblectamento inſerviunt Plantæ: nihil enim eſt, quod colorum varietate & figuræ elegantiâ oculos delectet magis, quàm jucundus Florum intuitus. Ut taceam Glaſtum, Rubiam, Gallam, Coccum baphicum, aliaque, quibus Tinctores pro pulcherrimis Coloribus conficiendis utuntur. Pigmenta quoque varia Oleo aut Gummi macerato contrita, queis artificioſa Pictorum manus (Naturæ æmula) Tabellas ad miraculum illuſtrat.

Odores. Odores, qui inter vitæ delicias ſunt, miniſtrant Plantæ: nec flores tantum odoratiſſimos, ut Roſæ, Violæ, Lilium Convallium; ſed & folia, Majorana, Thymum Citratum; Radices, Iris; Ligna quoque, Cortices & Gummi, Fructuſque.

Plantæ multis Artificibus materiam ſuppeditant, ideoque Reipub. utiles. Plantæ multis Artificibus materiam ſuppeditant, ex quibus multa in Rempublicam redundant commoda, quæ obiter tangemus in ipſâ Plantarum enarratione hocce & ſequente Libro. Hic ſolùm commemorabimus, ex Plantis paratas eſſe optimas merces, ex quibus opimi reditus tum ad Rempublicam, tum ad privatos quoſque homines perveniunt; Triticum ſcil. Hordeum, Glaſtum, Crocus, Rubia, Goſſipium, Linum, Gallæ, Saccharum, Ficus, Uvæ paſſæ, Vinum, Oleum, Quercûs trabes, Filix, Alga, Kali pro Vitris conficiendis materiam præbent; pro Coriis perficiendis Rhus Coriariorum, & (quæ paſſim in Ericetis noſtris creſcit) Tormentilla inſerviunt.

Quum igitur Plantæ Cibum, Potum, Medicamenta, Veſtes, Ædes, Naves & variam ſupellectilem ſuppeditent, ac etiam omnes Senſus ſummâ delectatione afficiant; Artificibus quoque materiam, A Mercatoribus merces exhibeant: operæpretium certè erit de iis, quas Regio noſtra producit, agere, ut videant noſtrates, quæ apud ipſos ad uſus prædictos conducentes vel ſponte naſcantur, vel in Hortis noſtris cultu lætè proveniant.

CAPUT II.

Plantæ Definitio traditur; & partes Plantarum explicantur.

Planta quid. PLantæ nomen hic ſumitur pro omni genere Stirpium, ſive pro eo omni corpore naturali, quod è terrâ erumpit, vel etiam ex aquis ſtagnantibus et limoſis, aut quoquo modo ita procreatur, ut vegetet, nutriatur & augeſcat, ſive cum Radice naſcatur, ſive non; vel cum fibris, caule, germine; ſive cum foliis, ſive non; ſive cum floribus et fructu, ſive cum radice ſolâ, ut Tubera.

Eſt igitur Planta Corpus Phyſicum perfectè ac exquiſitè mixtum, Organicum vegetans, quod ut plurimùm è terrâ, ſed interdum extra terram & ſine terrâ, item ex aquis, ſed parciùs exoritur et erumpit, atque ibi nutritur et augeſcit, ubi et unde ortum eſt, ac ſibi generat ſimile, et quadam ſemper pene viriditate nitet.

Plantæ partes. Planta autem certis partibus diverſo modo temperatis et conformatis conſtat, quæ ipſum Plantæ corpus conſtituunt. Atque hæ partes ſunt ſimilares, vel diſſimilares.

Partes ſimilares. Similares dicuntur, quæ ſunt ſimplices, neque ex aliis componuntur; ſed ex iis quaſi ex principiis aliæ, ita ut ſint ejuſdem rationis, et dividantur in particulas ſimiles. Partes ſimilares ſunt Humor, Nervus, Trachea, Caro.

Hu-

Humor est pars liquida per Plantæ substantiam diffusa, sive succus & quasi sanguis Plantæ: qui succus, si exudet stilletque è parte aliquâ Plantæ, sive sponte suâ aut calore Solis, sive sectione vel abscissione, Lachryma appellatur. Humor quid.

Lachryma autem duplex est. Una aqueæ veluti naturæ, sed quæ simul terrenam quandam habeat consistentiam, et vocatur Gummi; estque Liquor ille concretus et crassior, qui è truncis arborum prodit, lentè fluendo atque corticibus adhærescendo. Altera oleaginosa & pinguis, quæ dicitur Resina. Gummi Resina.

Et quidem verisimile admodùm est, succum hunc, qui Plantæ quasi sanguis est, pro Plantæ nutritione Circulatione quadam præparari: non enim concipi potest, quomodo is variis Plantæ partibus nutriendis aptus esse possit, nisi circuitu quodam jugi motu agitetur, dissolvatur & percoletur. Probabile proinde est, succo à radice in truncum sublato partes Plantæ, quæ extra terram eminent, ali; succum verò à trunco reducem nutriendis radicibus destinari. Qui sursum nititur succus, magis est elaboratus & volatilis; qui refluit, crudior est, sed percolatione & fermentatione cum puriore succo excoquitur, & radicibus nutriendis idoneus efficitur. Et succus ille crudior, qui à trunco refluit in radices, facilè cum aquâ pluviæ & humore Aëris, quòd sint consimilis naturæ, consociatur, & in radicibus cum succo à terrâ in radices penetrante fermentescit, maximè cùm terra fertilis est, & succo pingui & sale volatili imprægnato ditescit. Tunc enim ascitis sibi spiritibus novis, sursum rursus viam affectat, donec in transitu depositâ spirituosâ & oleosâ suâ parte, pro partium nutritione, cursum deorsum sumere cogatur, pro novo spirituum supplemento. Hic autem succi nutritii circuitus ex mechanicâ Fibrarum structurâ pendet, quæ variâ suâ dispositione eum motum absolvere possunt. Succi nutritii in Plantis circuitus. Unde pendeat hic Circuitus.

Fibræ autem illæ seu Nervi in Plantâ conspicui sunt similiaris sc. pars continua, prælonga, exilis; quæ non solùm mollioribus partibus consistentiam & robur tribuit, sed etiam per hos humor nutritius ascendit: spiritus enim fibram contrahit & impetum humori conciliat, ut ascendat; descendit autem per utriculos & membranosos ductus. Nervi.

Malpigh. Anatom. Plantarum. In Plantâ autem, præter corpus sensibile, inest corpus subtile & vegetum, motionis opifex, Spiritus scil. qui per universum ejus corpus discurrit. Atque hi Spiritus per fibrillas et sui generis vesiculas per omnes Plantæ partes deferuntur, et vigorem et motum Plantæ contribuunt. Spiritus.

Similaris quoque Plantæ pars est Trachea, quæ Vas patulum et amplum est, lamellis aut squamatim dispositis, aut in spiræ modum contortis et tenuibus constans, colore plerumque argenteo, quæ Aëre distenditur. Hæ distendi, premi et flecti facilè possunt. In Trunco sursum, ut Fistulæ ligneæ, excurrunt; in foliis, instar Retis, se mutuò implicant, ubi ampla occupant spatia; ac potissimùm in surculis erumpentibus in spiras contorquentur, unde et Vasa Spiralia à *Malpighio* vocantur. Tanta nempe Perspirationis necessitas est, ut nec Plantæ Vasculis carere possint, per quæ perficiatur, Et succus quidem à terrâ nitroso Aëre permistus trahitur, qui Plantæ Tracheas implet et distendit, qui non solùm Perspirationi, sed et Vegetationi Plantæ inservit. Tracheæ.

Caro pars similaris Plantæ est, crassior quidem, sed mollicula, Hanc exteriùs vestit Cortex, quasi Cutis Plantæ, quæ sub se continet tenuiorem pelliculum, quæ dicitur Corticula et ligno Arborum immediate adhærescit, diciturque Liber. Caro. Cortex. Corticula. Liber.

Medulla intima pars est Plantæ veluti Cor. Carne constat et humore, unde vitalis vigor, robur et fœtificandi facultas præcipuè emanant in Plantam. Spongiosa est Medulla, ex innumeris velut Bullis composita. Ampli sunt illius Pori. Medulla.

Partes dissimilares maximè propriæ sunt hæ compositæ et organicæ, ut Radix, Caulis, Ramus, Folium, Flos, Fructus, quæ explicandæ quoque sunt. Partes Plantæ dissimilares.

Ex partibus Plantæ dissimilaribus enumeratis quædam permanentes et perennes sunt, aliæ caducæ et anniversariæ.

Permanentes et perennes sunt 1. Radix. Ea est pars Plantæ intra terram recondita succum alimentitium attrahens ad totius Plantæ nutritionem. Comparatur Radix nunc Ori animalis, quatenus sc. trahit alimentum; nunc Ventri, quatenus illud asservat, atque ut potest concoquit, ad aliarum partium alimoniam. Radix.

2 Caulis est pars Plantæ dissimilaris supra terram è radice consurgens, è quâ alimentum excipit, ut eo nutriatur primò caulis ipse, et illud alimentum perfectiùs excoquat, et quocunque transmittat, distribuatque in alias partes nutriendas. Dicitur quoque Caudex, Truncus, Stipes, Scapus, Thyrsus. Sed Caulis, Scapus et Thyrsus ferè attribuuntur Herbis et Fruticibus; Caudex verò, Truncus et Stipes Arboribus. Truncus conflatur ex fibris lignosis et insertionibus, quæ sunt ductus à cortice per lignosum Caulis.

gnoſum corpus in ipſam medullam penetrantes. Fibræ lignoſæ ſunt inſtar Tegminis et inſertiones inſtar ſubtegminis; et ſe mutuò interſecant.

Ramus. 3. Ramus eſt pars è Caule explantata et in Surculos diſtributa. Rami comparantur cum Brachiis humani corporis, quæ veluti è Trunco ipſius corporis humani explantantur, expanduntur et in digitos terminantur et deſinunt.

Lignum. Ad Ramum et Caulem pertinet Plantæ Lignum, quæ pars Plantæ durior et fiſſilis eſt, Cortici et Corticulæ ſubeſt. Pars autem hæc lignoſa nihil aliud ferè eſt, quàm Tubulorum congeries. Sic Inſertionum meatus Fibrarum lignoſi corporis poros interſecant, ſuntque breviores & magis interciſi Medullæ verò meatus ſunt mellis favis non diſſimiles: hinc exiccata Medulla adeo levis eſt.

Plantæ partes caducæ. Partes caducæ, annuæ & viciſſitudinariæ in Plantâ, quæ viciſſim oriuntur ac pereunt, cadunt ac renaſcuntur ſingulis annis, ſunt Folium, Flos, Fructus.

Folium. Folium eſt pars diſſimilaris Plantæ, ignobilis, è Caule, Ramo, Surculo exiens, & fructum cuſtodiens, aliaſque partes, ad totius Plantæ munimentum & ornamentum. Ex iiſdem partibus prædictis conſtat Folium, quibus reliquæ diſſimilares, licet tenuiores eæ & minus conſpicuæ ſint. Neque è ſummâ duntaxat Trunci ſuperficie, ſed & ex intimis partibus prodit. Purior ſuccus è Medullâ ipſâ proficiſcitur, & ex eo Gemmæ paulatim formantur.

Gemmæ. Gemmæ autem inter Truncum ipſum aut Ramum, ex quo prodeunt & Folii pedunculum naſcuntur, quo magis eorum ſecuritati caveatur. Tum in Ramulos paulatim creſcunt, ac ſimul Foliis veſtiuntur, quæ iiſdem prorſus partibus conſtant, quibus Truncus aut Rami: eadem eſt pellicula magis dilatata. Nervi per Folium diſperſi nihil ſunt præter corporis lignoſi fibras, eæque interfuſo parenchymate opplentur. Foliis in multis ſuccreſcunt ſpinæ, & aliquando pilis inſtar lanuginis veſtiuntur. Globuli quoque Foliis adnaſcuntur.

Surculus. Surculus eſt pars Plantæ foliata, Arborum propria & Frondes gerens, è Ramo quotannis prodiens.

Pediculus. Pediculus autem ea particula eſt, à quâ dependet Folium vel Frondes, Flos & Fructus: eoque tanquam adminiculo, aut nervo, aut funiculo nituntur, indeque prodeunt

Flos. Flos eſt pars Plantæ pulcherrima ac nobiliſſima, paucis durans diebus, è calycibus ſive utriculis prodiens & quaſi ſtella emicans, ſive radius aut flamma. Floris cujuſque folia cor ipſum, imò & fructum tegunt, ut calyx florem conſervat & tuetur. Præcipua autem floris pars cor eſt. Plerumque id in granula diſtinguitur, ut in Lilio & Tulipâ, quanquam illa cava ſunt, non ſolida, & pulvere quodam implentur.

Fructus. Fructus ea Plantæ pars eſt, quæ ſemine & carne conſtat ſive pulpâ, ultimóque producitur, & idoneo ac juſto tempore exilit è thecâ & alitur ad perfectam maturitatem.

Plantarum Partus & Educatio. Parere dicuntur Plantæ, dum florent, floſque ruptis exit utriculis; ſed educatio in fructu eſt, cujus ſc. gratiâ vivit Planta, quæ ſuorum fructuum mater eſt ac nutrix. Ex divinâ enim ordinatione et lege eſt, ut germinet terra herbam virentem et facientem „ſemen, et lignum pomiferum faciens fructum, juxta genus ſuum, cujus ſemen in „ſemetipſo ſit ſuper terram. Gen. Cap. I. v. 11.

Ex quibus partibus Fructus conſtant. Fructus ex membranis, parenchymate et lignoſis partibus coaleſcunt: pellicula ex Rami ipſius membranâ dilatatâ, pulpa ex parenchymate oritur, quæ initio dura eſt, ſed paulatim miteſcit. Fibræ nihil ſunt, niſi corporis lignoſi ſoboles. Interior pars Nuclei ex parte medulloſâ prodit. Baccæ omnes, Uvæ et alia hujus generis conſtant itidem pelle, parenchymate et fibrillis.

Semen, cum ſuis involucris. Ut fructibus folia, ſic ſemini fructus ſerviunt et illius ſecuritati cavent. Granum enim et ſemen quatuor, ut plurimùm, involucris tegitur. Primum dici poteſt Capſula, atque ex eâ duæ ſeminis pelliculæ oriuntur. Exterior et penè cartilaginoſa (quæ in variis ſeminibus variam nacta eſt figuram, eaque vegetationis tempore granum tuetur ab Aëris injuriis, et fermentationi ipſi famulatur) ſemper aliquâ ſui parte perforatur, vel in pedunculi veſtigio, vel in ipſo apice, quâ Fibræ nutriendo ſemini idoneæ ſubeunt. In multis radicula ſub vegetationis exordium per illud patens foramen erumpit, quòd ea duriorem membranam non poſſit pertundere. Huic exteriori membranæ alia interior ſubjicitur. In eam fibra, quæ ſemini nutriendo deſtinatur, ſpargitur. Intima ſeminis tunica admodùm tenuis et pellucida eſt. In omnibus penè granis texturæ conſimilis et omnium fibrarum expers eſt. Hæc pellucidum liquorem complectitur, ex quo ſemen ipſum concreſcit. Quemadmodum autem ſemen ab omnibus Plantæ partibus deciduum eſt, ita et in eo totius Plantæ ratio eſt: non ſolùm ſubtiliores eorum partes, in ſe convolutæ et conglomeratæ, quæ ſenſim per vegetationem extenduntur et explican-

explicantur in justas dimensiones & figuras. Quod ut meliùs præstetur, ex secundâ membranâ duæ fibræ, quasi Vasa Umbilicalia, per illam membranam intimam propè basin in utrumque lobum seminis diffunduntur. Malpigh. Anatome Plantarum.

Itaque succus tam multiplici coctione & fermentatione expurgatus in radice, trunco & foliis, quod adhuc crassiusculum restat, in fructu aut siliquis deponit, dum pars defæcatior per cœcos meatus & fibram altricem seminis deducitur. Hinc in membranas, velut in uterum perfertur, in intimâ tunicâ percolatur, fitque ovi colliquamentum. Interim liquor ille purissimus leni fermentatione in bullulas (ferè ut panis, dum coquitur) intumescit, atque ita sensim omnes Plantæ partes de se fundit.

CAPUT III.

Divisio Plantarum adducitur, & modus ritè eas distinguendi exponitur.

PLanta, prout est genus quoddam ea quæ è terrâ gignuntur vegetantque solùm comprehendens, dividitur in species sive genera subalterna omnino tria, quæ sunt hæc, Arbor, Frutex, Herba.

Arbor est Planta princeps & omnium perfectissima, altissima, crassissima, è cujus radice unus ac simplex consurgit & attollitur Caudex, sive Truncus. E Trunco autem Rami quasi Brachia explantantur. E Ramis vero Surculi, in quibus Folia, Flores & Fructus suo tempore erumpunt. Arbor quid.

Frutex est Planta perfecta inter Arborem & Herbam media, ut & Suffrutex, è cujus Radice plures, ut plurimùm exurgunt Caudices, iique graciliores; & ex iis Ramusculi, è quibus & in quibus Folia, Flores & Fructus erumpunt. Frutex quid.

Herba est Planta in suo genere perfecta, omnium minima, a radice foliata, sine Caudice quidem erumpens, sed Caule unico semen ferens; quæ postquam semen suum protulit in multis ipsa perit. Quod de annuis & biennalibus, &c. Intelligendum venit: non paucæ enim Herbæ sunt, quæ radicem perennem habent. Herba quid.

Ad Herbas accedit Suffrutex qui est Planta Frutice minor, eique suppar minimæ inter Lignosas altitudinis & crassitiei, cum Caudice perenni, multiplici et sarmentaceo. Suffrutex quid.

Sicut autem tria illa Plantarum summa genera egregie stabilita sunt, sic et stabiliri posse meritò videntur genera subalterna, speciesve ac subdivisiones tam Herbarum, quàm Arborum et Fruticum ex variis Seminum et Fructuum generibus, ita ut pro differentiis ac similitudinibus Fructuum et Seminum absolutè varient, ac specie vel genere distinguantur aut conveniant Herbæ, Frutices, Arbores. Unde, cùm in Fructuum et Seminum gratiam Natura varias in Plantis partes et organa effinxerit, propterea in quibuscunque Plantis partes et organa illa essentialia (Fructus et semen sc.) simili vel dissimili modo conformata videbuntur, ex similitudine illâ vel dissimilitudine colligendæ erunt variæ vel eædem Plantarum species aut genera. Hunc si modum distinguendi Plantas Veteres secuti fuissent, non essent tot hodie controversiæ de Plantis Veterum. Sed cùm, ut plurimùm, eas comparatione foliorum ad alias designarent, hinc factum est, ut cùm illæ Plantæ (quod tunc vulgò notæ essent) ad quas cæteras compararent, non describerentur ab iis, ipsæ quoque, quas explicare voluerint, Plantæ incertæ et, ut plurimùm, ignotæ planè manserint. Hunc autem optimum modum distinguendi Plantas ex Modernis primus *Andreas Cæsalpinus* secutus est. Post eum lynceus ille Botanicus *Fabius Columna*; et nuperrimè omnes, quotquot præcesserunt, superavit. *Robertus Morisonius* nostras celeberrimus hujus Ævi currentis Botanicus. Quam viam quoque insistit in Historiâ Naturali peritissimus Dominus *Ioannes Rajus*. Nosque quàm possumus accuratissimè eandem Methodum observabimus in Historiâ nostrâ rerum in *Scotiâ* Naturalium, si *Deus Opt. Max.* vitam et ad id præstandum facultates dederit nunc autem in hoc Prodromo Ordine Alphabetico Plantas apponemus, quarundam tantum notam Characteristicam adjicientes. Modus distinguendi Plantas optimus. Et qui illum primi secuti sunt.

Priùs autem monendum est, quòd libro hoc primo Plantas tantùm sylvestres, quæ passim in Sylvis, Montibus, Vallibus et Pratis nostris sponte Naturæ proveniunt, et sine hominum culturâ, simus tradituri. Libro autem sequente eas, quæ in Agris Hortisque hominum Aliæ Plantæ sponte nascentes. Aliæ Hortenses.

arte excoluntur. Neque de omnibus in *Scotiâ* sponte nascentibus et Hortensibus in hoc Prodromo agemus; sed de iis quæ Medici usûs, aut Artificiis utiles sint, aut quæ non priùs descriptæ, vel figuris expressæ fuerint, vel quæ specie insigniores sint.

SECTIO SECUNDA.

PLANTÆ

In SCOTIA sponte nascentes, Ordine Alphabetico apponuntur.

CAPUT I.

PLANTAS tradit à Literâ A. incipientes.

Abies. Ejus Nota Characteristica ex J. Bauhino.

ABIES ALBA sive *fœmina.* B. P. *The Fir-tree.*

Nota Characteristica secundum clarissimum *J. Bauhinum* est, quòd Conos ferat oblongos, ovatos ferè, sursum vergentes, Piceæ vulgaris Conis breviores et crassiores. Squamæ verò latiores multò brevioresque, et velut hirsutæ, vel levi exiccatione, caducæ. Inter squamas singulas veluti lingua quædam eminet a squamæ radice exorta, ad cujus latera semina hærent alata, majora quàm in Piceâ, odorata, mollia, oleosa. Ex Conis Resina quoque liquida extillat.

Hæc nostra Abies ergo est ex Coniferis Resiniferis una, perpetuâ fronde virens, fructu squamoso, foliis pectinatim utrinque dispositis, Conis brevibus erectis, seu sursum spectantibus.

Locus natalis. Vastissimæ ejus sylvæ sunt in Montanis *Scotiæ* locis versus Boream sitis.

Abietis vires. In desperatâ fame posse & solere homines ex integris Conis, seu Fructibus Abietis Farinam suam adaugere, quò largius cibentur, Auctor est *Struppius.* Abies pro Navibus aptissima est, ut & pro Ædificiis extruendis. Usus tabularum ex Abiete apud Veteres erat non infrequens in Libris conservandis, ut apud Martialem observare licet, *J. Bauhinus de Abiete.*

Hæc Abies Chartis tempora longa dabit. *Lib. 4. Epigram. 84.*

Ipsa cacumina viridium Abietum & minutuli Coni maximoperè adversus Scorbutum inveteratum commendantur in Vino vel Cerevisia. Abietis liquida Resina calida siccaque ordine tertio acrimoniâ quadam suâ tergendi vim obtinet, & ad veræ Terebinthinæ qualitates proximè accedit, sumpta semunciæ pondere per Alvum biliosos humores vacuat, renes abstergit, ulceratos sanat, urinam ciet. Nucis magnitudine devorata cum Nuce moschatâ & Saccharo stranguriam sanat, pudendorumque ulcerationi maximè succurrit.

Resina Abietis arida qualitatibus ac viribus aridæ Pini Resinæ valdè similis est, sed paulò acrior magisque detergens. Usum Thuris æmulatur ejus suffitus: ad corrigendam Aëris graveolentiam inservit.

Absinthium. ABSINTHIUM *PONTICUM,* seu *Romanum* Officinarum, seu *Dioscoridis,* B. P. VULGARE MAJUS J. B. *Common Wormwood.*

ABSINTHIUM SERIPHIUM BELGICUM. B. P. *English Sea-Wormwood.*

Integros de Absinthio Tractatus scripserunt varii. Inter hos est *Joannes Bauhinus,* qui de Plantis Absinthii nomen habentibus scripsit. Cum ejus Libro conjunctus est *Claudii Richardi* Tractatus de Absinthiis. Post hos *Pompejus Sprecchis* scripsit de Absinthio *Alpino* Umbellifero. Et nuperrimè *Joh. Michael Fehr.* scripsit Analecta de Absinthio, ubi fusissimè ejus vires enumeravit.

ABSINTHIUM autem Herba Corymbifera est flore discoide nudo, seu non radiato, caule indeterminato, floribus eum non finientibus, verùm secundum ejus longitudinem velut in spicas dispositis, foliis dissectis, amarore insignis, odore vehementiore, folio incano. Ejus Nota Characteristica ex J. *Rajo.*

Nascitur sponte ad utrumque Littus Æstuarii F*orthæ.* Locus natalis.

Calidum est primo, & siccum ad tertium usque gradum; facultasque ei inest detergendi, aperiendi & discutiendi. Subastringit etiam, præsertim *Ponticum.* Hinc & Ventriculo et reliquis Visceribus concoctioni potissimùm dicatis perquàm amicum est & conveniens, Stomachicum nimirum, Hepaticum et Spleneticum: adstrictione enim illâ moderatâ roborat, acrimoniâ autem & tenuitate suâ bilem et alios excrementitios humores per Alvum, Menses & Urinam eliminat, obstructiones Viscerum ac Mesenterii expedit; Tertianarios, Quartanarios, Ictericos, & ex Morbis diuturnis convalescentes juvat, Inflammationes discutit; Lienteriam et Fluxum Mensium compescit; Sudorem ciet, putredini Veneris ac ipsi etiam Pesti adversatur. Obesitatem minuit, fœcunditatem parit. In Paralysi et surditate præstans, Hydropicorum et Arthriticorum Ichores absumit, Vermes enecat; Crapulam et maris Nauseam, et alia Stomachi fastidia tollit, somnumque inducit Vaporum copiâ, quos confertim emittit, præsertim cum vino sumptum. Vires.

ACER MAJUS, multis falsò PLATANUS, J. B. MONTANUM CANDIDUM, B. P. T*he great Mapple:* commonly, yet falsly *the Sycomore* and P*laintree.* *Acer.*

ACER CAMPESTRE et minus, B. P. VULGARE MINORI FOLIO, J.B. *the lesser Mapple.*

Arbor est ex iis, quæ habent vascula seminalia membranacea, ipsaque est cum vasculis durioribus binis junctis, membranis extantibus alatis, foliis angulosis aut laciniatis. Ejus Nota Characteristica.

Majus frequens est ubique, minus rarius. I*t is found amongst the* P*lanting at Kinfawns near Perth.* Locus natalis.

Aceris radix, P*linio* prodente, contusa (è vino) Jecinoris doloribus utilissimè imponitur. Plerumque lautioribus dicatur Supellectilibus, Orbibus et Mensis. Ab Arculariis quoque expetitur. Vires.

ACETOSA PRATENSIS, B. P. OXALIS VULGARIS FOLIO LONGO, J. B. C*ommon Sorrel.* *Acetosa.*

ACETOSA ARVENSIS LANCEOLATA, B. P. PARVA AURICULATA REPENS, J. B. S*heeps Sorrel.* Ejus Nota Characteristica ex

ACETOSA ROTUNDIFOLIA REPENS *Eboracensis*, FOLIO IN MEDIO DELIQUIUM PATIENTE. Hist. *Oxon. Morisonii.* Morisonio.

Herba molliens est, flore herbaceo, semine triangulari donata.

Acetosa autèm digerit, aperit et incidit nonnihil humores lentos; Ventriculum æstuantem refrigerat, appetitum ciborum excitat, jecinoris calorem contemperat, biliosis ac pestilentibus Febribus adversatur. Radix Hepatis ac Mesenterii solvit obstructiones, in Febribus quoque utilis. Semen Medicamentis additur Cordialibus. Aqua destillata et succus in frequenti sunt usu Febrientibus contra æstum, sitim et lapsam appetentiam. Æstivis mensibus Acetosa ciborum multorum utile condimentum. Acetosæ Vires.

ADIANTUM ἐκφόριχον seu furcatum T*halii*, Filix saxatilis *Tragi*, J. B. Saxatilis corniculata, B. P. *Horned Maiden-hair.* Provenit in Septo Regio *Edinensi.* *Adiantum.*

ADIANTUM album T*ab.* Ruta muraria, B. P. J. B. *Wal-rue.*

ADIANTUM album folio Filicis, J. B. Album P*linii*, *Lob.* Filicula fontana major, sive Adiantum album Filicis folio, B. P, W*hite* S*tone*-F*ern*, or *Maiden-hair.*

Adiantum istud album nostras foliis est dilutè virentibus, non pulverulentis, pediculo viridi. Quædam ejus diversitas apud nos est. Vulgare folio crassiori passim reperitur in Montanis et Saxosis; alterum in Cryptis *Vemiensibus* à D. *Christophoro Irvino* repertum folio tenuiori et magis viridi est. Aliud foliis crispis in Montibus Pictlandicis invenit D. *Sutherlandius.* Ejus Nota Characteristica.

Adianto vero affine Adiantum nostras majus Coriandri folio, in apice nonnihil rotundo, pediculo pallidè rubente, in Cryptis quoque *Vemiensibus* invenit prædictus D. *Irvinus.*

ADIANTUM nigrum Officinarum, J. B. foliis largioribus pulverulentis, pediculis nigris, B. P. Onopteris mas, *Ger.* C*ommon black Maiden-hair.*

Reperitur idem Majus apud nos foliis Vulgari duplo longioribus et latioribus, satu-

ratæ magis viriditatis, cauliculis quoque longioribus et nigrioribus, in *Loch-coat Hills near Linlithgow.*

Adiantum aureum. ADIANTO vero affine nostras minus, folio obtuso saturatè viridi, altius inciso, cum pediculo viridi minore inveni in hiatu Saxi in Colle ad Occidentem Lacûs dicti *Loch-Coat* prope urbem *Limnuchum.*

ADIANTUM aureum majus, *Ger.* Polytrichum aureum majus, B. P. Polytrichum *Apuleii* majus quibusdam, J. B. *Great golden Maiden-hair*, or *Goldilocks.*

ADIANTUM aureum minus *Tab.* Polytrichum aureum minus, B. P. Polytrichum *Apuleii* minus quibusdam, J.B. *little Goldilocks.*

ADIANTUM aureum humilius foliis latis rotundis, *I. Raii.* D*warf broad-leaved Goldilocks.*

De ADIANTO vero integrum Tractatum scripsit *Petrus Formius* M. D.

Nota Characteristica. ADIANTUM nostras est inter Plantas acaules, *epiphyllospermas* dictas, quod semina earum adversæ foliorum parti adnasci credantur, in punctis illis, seu lineolis ferrugineis ibidem conspicuis, crassioribus et viridioribus, et foliis seu pinnulis.

Locus. Passim in locis montanis & saxosis reperiuntur.

Vires. Tartaream & viscosam mucilaginem in pulmonibus contentam discutit, adeoque prodest tussientibus & difficiliùs respirantibus. Valet & ad renum obstructiones, urinam clementer ciet, & calculos & arenulas expellit,

Ruta muraria multùm commendatur ad puerorum Enterocelas.

Alcea. ALCEA VULGARIS, J. B. Vulgaris major, B. P. *Vervain-Mallow.*

Nota Characteristica. Planta est molliens, pentapetala, seminibus multis rotatim cingentibus stylum nutritivum.

Locus. Ad agrorum margines frequens.

Vires. Ex Emplasticorum Medicamentorum numero est. Celebratur ad Caliginem oculorum in aquâ vel vino decocta; torminibus intestinorum remedio est; ruptis quoque & convulsis conducit, & ad calidos corporis dolores apprimè valet.

Alchimilla. ALCHIMILLA VULGARIS, B. P. Perennis viridis major foliis ex luteo virentibus, Hist. *Oxon.* Pes leonis, sive Alchimilla, J. B. *Ladies Mantle.*

ALCHIMILLA perennis incana, argentea seu sericea satinum provocans, Hist. *Oxon.* Tormentilla *Alpina* folio sericeo, B. P. Pentaphyllum, seu potiùs Heptaphyllum argenteum flore musco, J. B. *Silver-leafed Tormentill*, or rather *Satin-leafed Cinque-foile-Ladies Mantle.*

ALCHIMILLA annua minima hirsuta foliis infernè albicantibus, Hist. *Oxon.* Minima montana, *Col.* Percepier *Anglorum* quibusdam, J. B. Chærephyllo nonnihil similis, B. P. *Parsly piert*, or *Parsly breakstone.*

Nota Characteristica. ALCHIMILLA Planta est subrotundis flosculis & seminibus in summis caulibus & ramulis, marginibus foliorum eleganter denticulatis. Minimæ autem montana, sc. *Percepier* flosculа & semina ad latera caulium è foliorum alis exeunt.

Locus. Prima & tertia in Septo Regio *Edinburgensi* nascitur; Media reperitur in *Calendar* West-from *Perth.*

Vires. ALCHIMILLA Vulneraria insignis est. Calefacit, siccat & adstringit: sed præcipua vis adstrictoria est.

Alliaria. ALLIARIA, B. P. Hesperis sepiaria allium redolens, Hist. *Oxon.* *Sauce alone*, or *Iack by the Hedge.*

Nota Characteristica. Herba est semine teretiusculo, oblongo; flore minore tetrapetalo; foliis subrotundis Allium olentibus.

Locus. Nascitur in aggeribus fossarum.

Vires. Crassos humores extenuat, & lentos incidit; vetera ulcera purgat, et ad cicatricem ex melle perducit. Ad venena efficax. Urinam quoque ciet.

Allium. ALLIUM latifolium palustre, Hist. *Oxon.* Sylvestre latifolium, B. P. Ursinum bifolium, vernum, sylvaticum, J. B. *Ramsons.*

ALLIUM campestre juncifolium capitatum purpurascens majus, B. P. *Crow-Garlick.*

Nota Characteristica. ALLIUM est inter Plantas hexapetalas, tricapsulares, radicibus bulbosis propriè dictis.

Locus. Nascitur in sylvis et nemoribus.

Vires. Tradentur vires in Sativo Allio, lib. sequente.

Alnus. ALNUS VULGARIS, J. B. Rotundifolia glutinosa viridis, B. P. *Common Alder.*

ALNUS

Alnus nigra baccifera, B. P. *Black Alder.*
Alni effigie lanato folio major, B. P. Sorbus *Alpina*, J. B. Aria *Theophraſti* dicta, *Parkinſ.* The white Beam tree.

Alnus nigra, & quæ lanato folio, bacciferæ arbores ſunt. Vulgaris autem inter conife-ras ſucco aqueo prædita; Foliis majoribus Coryli, conis aliquantum majoribus. Nota Characteriſtica ex *Raio.*

Vulgaris in aquoſis locis naſcitur, reliquæ in Sylvoſis. Locus.

E cortice Alni Vulgaris color ater conficitur: Infectores namque & Pileari cortices Alni & ferrum vetus aquâ per aliquot dies macerant, hinc color efficitur niger atramenti ſimilis. Aliqui etiam cortice Alni & fructu viridi utuntur, Gallarum vice, ad Scriptorium atramentum conficiendum, addito Gummi & Chalcantho. Alnus ſub aquis durat nec putreſcit, quòd humidum habeat communis naturæ cum humore adventitio: & idcirco ad ædificiorum fundamenta à *Vitruvio* commendatur. Vires, ad uſus Mechanicos; &

Alni cortex refrigerantem & adſtringentem cum ſiccitate facultatem obtinet, & condu-cit ad oris & tonſillarum inflammationes ac tumores. Alnum autem nigram bacciferam quod attinet, ejus cortex interior (potiſſimum radicis) purgat humores noxios omnes, maximeque ſerum; unde & Hydropicis prodeſt. Debet autem in umbrâ ſiccari. ad uſus Medicos.

ALSINE MEDIA, B. P. Vulgaris, ſive Morſus Gallinæ, J. B. *Common Chick-weed.* *Alſine.*

Ejus multæ ſpecies ſponte apud nos naſcuntur, quas enumerare non hujus eſt loci.

Alſine inter Pentapetalas ad medium bifidas unicapſulares eſt. Nota Characteriſtica.

Humentia loca maximè amat. Locus.

Refrigerantem & humectantem obtinet facultatem. Vires.

AMBROSIA campeſtris repens, B. P. Coronopus *Ruellii*, ſive Naſturtium verruco-ſum, J. B. Verrucoſum capſulâ bivalvi aſperâ ſeu hirſutâ, Hiſt. *Oxon. Swines Creſſes.* *Ambroſia*, Coronopus *Ruellii.*

Eſt ſiliculoſa, Tetrapetala, Bicapſularis. Nota Characteriſtica.

In uliginoſis & ad vias creſcit. Locus.

Naſturtii ſpeciebus annumeranda eſt, flore, ſemine, ſapore & qualitate iis ſimilis. Cruda eſtur in Acetariis, & cocta cum aceto manditur. Vires.

ANAGALLIS flore Phœniceo, B. P. Phœnicea mas, J. B. *Male Pimpernell.* *Anagallis mas.*

Simplex habet ſeminis conceptaculum ſemina in medio continens, florum petalis ad ungues junctis, in ſingulis foliorum alis ſingulis. Nota Characteriſtica.

In marginibus agrorum provenit. Locus.

Vulneraria eſt, & adverſus peſtem commendatur. Aqua ejus aut ſuccus cum melle valet ad ſuffuſiones. Aqua quoque ad Phthiſim & Tabem Pulmonum commendatur, cum lacte vaccino & ſaccharo permiſta. Quibuſdam in uſu eſt pro torminibus recens natorum. Vires.

ANAGALLIS LUTEA nemorum, B. P. Lutea Nummulariæ foliis, J. B. *Yellow Pimpernell.* *Anagallis lutea.*

In ſylvis & umbroſis frequens. Locus.

Anagallis aquatica major folio oblongo, B. P. Aquatica flore cæruleo, folio oblongo maj. J. B. Veronica aquatica major folio oblongo, Hiſt. *Oxon. the greater long-leafed Brook-lime.* Anagallis aquatica.

Anagallis aquatica minor folio ſubrotundo, B. P. Aquatica flore cæruleo, folio rotundiore, J. B. Aquatica vulgaris ſive Becabunga, *Park.* Veronica aquatica minor folio ſubrotundo, Hiſt. *Oxon. Common Brook-lime* falſly called *Water-purpy.* Hæcque eſt, quæ in Officinis recipitur.

Anagallis aquatica rotundifolia, *Ger.* Aquatica folio rotundo, non crenato, B. P. *Samolus Valerandi*, J. B. Veronica aquatica folio ſubrotundo, non crenato, Hiſt. *Oxon. Round-leaved Water-Pimpernell.*

Anagallis aquatica anguſtifolia, J. B. Aquatica anguſtifolia ſcutellata, B. P. Veronica anguſtifolia aquatica minor Polygoni inſtar, Hiſt. *Oxon. Narrow-leaved Brooklime.*

Anagallis aquatica floribus & ſeminis conceptaculis cum Veronicis convenit, floreque eſt tetrapetalo, parvo, petalis ad ungues junctis, floribus è foliorum alis exeuntibus ſingulatim. Nota Characteriſtica.

Anagallis aquatica in rivulis naſcitur & paluſtribus locis. Locus.

Calefacit & humectat moderatè. Viribus cum Naſturtio convenit, niſi quòd imbecillior ſit. Multi uſûs eſt in Scorbuto & Calculo Renum. Extrinſecùs opitulatur Phlegmonis & Eryſipelati.

ANCHUSA DEGENERIS, facie Milii Solis, *Ger.* Lithoſpermum arvenſe radice rubrâ, B. P. Nigrum flore Albo, ſemine Echii. J. B. *Baſtard Alkanet*, or *Baſtard Gromell.* *Anchuſa degeneris.*

Inter Herbas aſperifolias eſt, quibus folia in caulibus alterna, flores monopetali, marginibus quinque partitis; inciſuris aliàs profundioribus, aliàs levioribus; ſeminibus ad ſingulos flores quaternis, perianthio breviore & ad modum floris expanſo; ſeminibus aſperis, rugoſis, caput viperinum referentibus; radicibus rubris, florum laciniis acutis. Nota Characteriſtica.

Locus. Inter segetes nascitur.

Androsæmum. ANDROSÆMUM *Campoclarense Col.* Bifolium glabrum perfoliatum, non perforatum, Hist. *Oxon.* Ascyrum, sive Hypericum glabrum bifolium, non perforatum, B. P. Hypericum elegantissimum non ramosum folio lato, J. B. *Matthiolus his* Tut-*san*, or *Elegant S. Iohn's wort not perforate.*

ANDROSÆMUM alterum hirsutum, *Col.* Hirsutum, B. P. Androsæmum Ascyrum dictum caule rotundo hirsuto, Hist. *Oxon. Hairy* Tut*san.*

Nota Characteristica. Genere conveniunt Ascyrum & Hypericum. Nota flos flavus, Coma terentium digitos velut cruentans, & pericarpium tribus carinis compositum.

Vires. Vulneraria planta est.

Anemone. ANEMONE nemorum, *Ger.* Nemorosa flore majore, B. P. Ranunculus nemorosus flore majore, Hist. *Oxon.* Ranunculus phragmites albus vernus, J. B. *White flowered Wood-Anemonie.*

Nota Characteristica. Nota Characteristica communis est cum Ranunculis, in quibus enumerandis tradetur.

ANEMONE nemorum flore carneo. Hanc aliasque varietates inveni in nemore apud Castrum de D*rummond*, in nobilissimi Comitis *Perthensis* ditione.

Angelica. ANGELICA major sylvestris, B. P. Sylvestris magna vulgatior, J. B. *Wild Angelica.*

Locus. Nascitur in aquosis & ad rivulos passim.

ANGELICA sylvestris minor, sive erratica, B P. Sylvestris repens, J. B. Herba *Gerardi Ger.* Podagraria vulg. P*ark. Herb-Gerard, Goutwort*, or *Ashweed.*

Locus. Ad sepes nascitur.

Nota Characteristica. Angelica umbellifera est, semine crassiore, striato, breviore, majusculo & tumidiore, per maturitatem albente.

Vires. Minoris, sive Podagrariæ vires in Podagricis commendantur. Radix aliquot diebus ex vino pota febres putridas sanat. Vulneraria quoque Planta est; adduntur folia recentia tenera oleribus.

Sylvestris magna vulgatior corrigit proventum saburramque crassorum & viscidorum humorum, atque fœtidum halitum emendat. Exhibita viridis in potu vel sicca in morbis equorum, pecorum & Suum celebratur.

Anonis. ANONIS spinis carens purpurea, B. P. Non spinosa purpureo flore, J. B. Non spinosa repens, Hist. *Oxon. Purple Rest-harrow without prickles.* Et hæc est, quæ in Officinis usurpatur.

ANONIS non spinosa flore albo, *White flowered Rest-harrow without prickles.*

ANONIS spinosa flore purpureo, B. P. Anonis sive Resta bovis vulgo purpurea et alba spinosa, J B. Vulgaris spinosa flore purpureo, siliquis lentiformibus, Hist. *Oxon. Prickly Rest-harrow.*

Nota Characteristica. Herba est Anonis flore papilionaceo, trifolia propriè sic dicta, quæ terna duntaxat folia habet in extremo pediculo, floribus sparsis & rariùs sitis, siliquis brevioribus, semine reniformi.

Vires. Radix et ejus cortex urinam provocat, calculos renùm et vesicæ atterit.

Locus. In pascuis sterilibus et agrorum marginibus nascitur.

Aparine. APARINE, J. B. Vulgaris, B. P. *Common Goose-Grass.*

Locus. Nascitur passim in sylvosis.

Nota Characteristica. Inter herbas stellatas est, foliis ad caulium nodos asperis, caulibus longis infirmis, cum plurimis seminibus, floribus albis.

Vires. Ad strumas et Icterum commendatur, ad calculum etiam in vino albo decocta.

Artemisia. ARTEMISIA VULGARIS, J. B. Vulgaris major, B. P. *Common Mugwort.*

Locus. Passim in agris nascitur.

Nota Characteristica. Inter corymbiferas est, flore discoide nudo, caule indeterminato, floribus secundum ejus longitudinem velut in spicas dispositis, foliis dissectis fruticescens, folio subtus incano, supernè virente.

Vires. Menses, fœtum et secundinas pellit; sordes abstergit. Artemisia latifolia siccata vera Moxa est.

Arum. ARUM, J. B. Vulgare non maculatum, B. P. *Cuckow pint.* Est Planta Officinalis.

Locus. In umbrosis provenit.

Nota Characteristica. Inter bulbosis affines est, monopetala, flore sedi fructûs cohærente, radice tuberosâ, pistillo pro stylo in medio, flore nudo, sapore acri, foliis integris.

Radix

Radix adversus venenum & pestem commendatur. Diuretica quoque est, & in morbis pectoris utilis. In Scorbuto & affectibus Lienis & Ventriculi frigidis, flatibusque eximii usûs. *Vires.*

ARUNDO VULGARIS, sive Phragmites *Dioscoridis*, B. P. Vulgaris palustris, J. B. *The Common Reed.* *Arundo.*

Herba culmifera major & elatior est grano minore, *Nota Characteristic.*

In lacubus nascitur. *Locus.*

Abstergentem facultatem possidet radix in vino decocta, Menses & urinam ciet. Radix trita fistulis & ulceribus inspersa prodest. Quidam ex Arundinum radicibus tusis, arefactis & in farinam molitis panem non insuavem conficiunt *Vires.*

ASPERULA, sive Rubeola montana odora, B. P. Rubiis accedens Asperula quibusdam, aut Hepatica Stellaris, J. B. *White flowered Woodroof.* *Asperula.*

In sylvis & dumetis nascitur. *Locus.*

Herba stellata est floribus albis caules terminantibus in quasdam velut umbellas congestis, foliis asperiusculis. *Nota Characteristica.*

Ad Hepatis affectus commendatur, Icterum præsertim. *Vires.*

ASPHODELUS minimus luteus palustris Acori folio, *Lob.* Hist. *Oxon.* Luteus Acori foliis palustris *Anglicus*, Lob. J. B. *Lancashire Asphodill*, or *Bastard Asphodill.* *Asphodelus.*

In palustribus nascitur. *Locus.*

Inter bulbosis affines est, hexapetala, flore minore stellato, semine triquetro, radicibus fibrosis. *Nota Characteristica.*

Vulneraria eximia est, quemadmodum sæpiùs experimento comprobavit nobilissimus D. *Georgius Mackenzius* de *Tarbet* Eques auratus, Archivorum Regni Custos *Vires.*

ASPLENIUM, sive Ceterach, J. B. Asplenium sive Scolopendria, Ceterach Officinarum, B. P. *Spleenwort* or *Milt-wast.* *Asplenium.*

In saxorum crepidinibus nascitur. *Locus.*

Est inter Herbas epiphyllospermas, folio angustiore laciniato & velut dentato. *Nota Characteristica.*

In obstructione lienis & hepatis adhibetur extrinsecùs mundificat ulcera & vulnera. *Vires.*

ASTRAGALUS sylvaticus foliis oblongis glabris, B. P. Astragaloides, sive Astragalus sylvaticus, Astragalo magno *Fuchsii*, vel Chamæbalano leguminosæ affinis planta. J. B. Orobus sylvaticus nostras perennis siliquis propendentibus, radice tuberosâ, Hist. *Oxon.* *Wood-pease*, or *Heath-pease.* *Astragalus sylvaticus.*

Passim in montibus nostris reperitur. *Locus.*

Inter legumina est, sive siliquosas papilionaceas bivalves, non scandentes, siliquis propendentibus donatas. *Nota Characteristica.*

Radice est fibrosâ, cui tubera parva pisi aut fabæ magnitudine adnata sunt. Folia habet alata costis conjugatim adnascentia, uno extremum claudente. Costæ foliis e regione sic onustæ alternatim è cauliculis prodeunt eo intervallo, quo distinguuntur genicula ipsa. Siliquas habet bivalves unicam seriem seminum includentes, easdemque propendentes. Ejus Icon habetur Tabulâ primâ. *Descripti ex Morisonio.*

Saporem habent hujus radicis tubera ad Glycyrrhizam accedentem, iisque utuntur *Montani* nostri ad eosdem thoracis affectus, quibus Glycyrrhiza convenit. *Karemyle* illis dicitur, & ea tubera cum aquâ temperata ad famam & sitim diutiùs tolerandam utilissima experiuntur: dulci enim suâ substantiâ humores in ventriculo acidos & acres corrigit & mitigat, imò figit & compescit, adeoque famis & sitis remedium est. Et propterea, si non sit eadem Planta, quæ *Theophrasto Scythica* dicitur (quæ *Glycyrrhiza* esse communiter à doctis censetur) ei certè consimilis est, leguminosa, siliquosa quoque & facultatis ejusdem. Et verisimile admodùm mihi videtur, hujus Plantæ tubera cibum esse à *Dione* in *Severi* Imperatoris vitâ memoratum, quo usos dicit *Britannos*, ut per aliquot dies (ab hostibus pressi) famem et sitim tolerarent. Hæc enim vires Glycyrrhizæ pares habet, passimque in montibus nostris sponte provenit planta, et ad hunc usque diem à *Montanis* nostris (qui priscorum *Scotorum* mores et vivendi rationem retinent) ad eosdem usus ejus tubera usurpantur. Glycyrrhiza autem (quod sciam) nullibi in totâ Insulâ, nisi plantata, nascitur. *Vires.*

ATRIPLEX sylvestris latifolia, B. P. Atriplex dicta Pes anserinus, J. B. *Goosefoot.* Passim reperitur. *Atriplex.*

Atriplex sylvestris latifolia acutiore folio, B. P. Atriplex dicta Pes anserinus alter, sive ramosior, J. B.

Atriplex fœtida, B. P. Pusilla olida hircina vulvaria vocata, Garum olens, *Lob.*

Stinking Orach. Sponte provenit in Rupe marinâ in Æstuario *Forthæ* dictâ *Hay-stack.*

Atriplex sylvestris angusto oblongo folio, B. P. Vulgaris angustifolia cum folliculis, J. B. *Narrow-leaved wild Orach.*

Atriplex marina nostras, J. Ray. *English Sea-Orach.*

Nota Characteristica. Atriplex est inter mollientes, floribus muscosis, luteis, semine nigro.

Vires. Vires in Atriplice sativâ traduntur. Atriplicis olidæ folia Hystericis utilissima.

Avena. AVENA ALBA, J. B. Vulgaris sive alba, B. P. *White Oats.* Seritur in agris communiter.

Avena nigra, B. P. J. B.

Nota Characteristica. Culmifera est, caule terete, geniculato, concavo, paniculata seu jubata, grano oblongo glumâ crassiore tecto.

Vires. Avena alimentum satis commodum multis nostratium exhibet. Ejus farina ad Cataplasmata utilis est: caliditatis enim particeps est, nec ventrem supprimit, quin multis aperit potius. Avena tosta in sacculo dolenti parti applicata anodyna est.

Auricula muris. AURICULA muris pulchra flore albo, J. B. Lychnis caulibus ad genicula foliosis, Hist. *Oxon. Mouse-ear with a large white flower.*

Auricula muris pulchro flore albo, folio tenuissimo, J. B. Lychnis minima foliis Laricis, seu tenuissimè divisis, Hist. *Oxon.*

Nota Characteristica. Est inter pentapetalas ut plurimùm ad medium bifidas, non capsulares.

CAPUT II.

Plantæ incipientes à Literâ B.

Barba capri. BARBA CAPRI floribus compactis, B. P. Ulmaria, J. B. Regina prati, *Ger. Meadow sweet, or Queen of the Meadow.* Planta Officinalis est, quæ nascitur in pratis humidis et ad rivulos passim.

Nota Characteristica. Est inter herbas semine nudo polyspermas, flore nudo, polyphyllo, caule indeterminatè foliato speciosum florum thyrsum proferente, radicibus fibrosis, seminibus incurvis in globulum congestis.

Vires. Planta sudorifera et alexipharmaca est. Folia vino aut cerevisiæ immissa gratum ei saporem et odorem conciliant, non secus ac Pimpinellæ folia. Flores odoris grati cor exhilarant.

Bellis. BELLIS MAJOR, J. B. Major sylvestris caule folioso, B. P. *The great or wild white Daisy.* Officinalis est. In montanis et pascuis nascitur.

Bellis sylvestris minor, B. P. Minor sylvestris spontanea, J. B. *Common small wild Daisy.* Officinalis est. In pascuis provenit.

Bellis pratensis duplici florum serie, Hort. Reg. *Blesensis.*

Bellis minor sylvestris flore pleno.

Bellis minor sylvestris flore cœruleo.

Bellis minor sylvestris simplex, flore albo, prolifera. Eam inveni in colle prope Villam *Welhouse* dictam in viciniâ *Torphichen.*

Descriptio. Ex quatuor foliis humi repentibus oblongo-rotundis assurgit caulis tres digitos altus, quem sex cingunt foliola, in quorum medio est flos, è plate cujus centro duo novi caules floribus albis simplicibus insigniti protenduntur.

Nota Characteristica. Inter corymbiferas est Læves disco radiato.

Vires. Majoris caule folioso usus est eximius in Phthisi et Asthmati. Minor frigida et sicca est insignis vulneraria. A quibusdam exhibetur herba cum floribus infantibus ad alvum laxandam. Radices exteriùs ad Strumas et scrophulas cum successu exhibentur.

Beta maritima. BETA sylvestris maritima, B. P. Spontanea maritima communis viridis, Hist. *Oxon.*

Nota Characteristica. Inter mollientes est, foliis spissis, floribus herbaceis, semine rugoso aut aculeato donatas.

Laxat

Laxat alvum ob nitroſitatem. Errhinum eſt, præcipue radix: Succus ejus naribus exceptus ſternutamenta proritat, & humores pituitoſos è cerebro magnâ copiâ elicit. Plantulæ recentes cum radicibus leviter bullitæ ex aceto devoratæ cibi appetentiam afferunt, ſitim compeſcunt, choleram in ventriculo reprimunt. Vires

BETONICA purpurea, B P. Vulgaris purpurea, J. B. *Common Betony.* Officinalis Planta eſt. In a Bank near to *Echlin*, above the *Queensferry* in *West-Lothian.* *Betonica.*

Inter Plantas verticillatas floribus in ſpicas diſpoſitis eſt denſiores, verticillis proximè admotis, folio crenato, elatior. Nota Characteriſtica.

Calefacit & ſiccat; acris eſt & amara; diſcutit, attenuat, aperit & abſtergit. Cephalica eſt, etiam vulneraria. Folia in uſum veniunt maximè. Vires.

BETULA, B. P. Betula *Plinii* & σημύδα *Theophrasti*, J. B. The *Birch tree.* Officinalis eſt. In ſylvis humidis naſcitur. *Betula.*

Inter coniferas eſt ſucco aqueo præditas, foliis minoribus, conis minimis. Nota Characteriſtica.

Folia calefaciunt, ſiccant, attenuant, & abſtergunt & aperiunt, in Hydrope utilia. Cortex, quia bituminoſus, adhibetur in ſuffitibus aeri corrigendo dicatis. Fungus ejus vi pollet adſtrictoriâ, & ejus ramenta Hæmorrhoïdibus inſperſa fluxum cohibent. Veteres ante repertum chartæ uſum in hujus cortice candido ſcribere ſoliti erant. Vires.

Ventriculi pecorum, quibus coagulum lactis parant, ſucco Betulæ conditi & macerati caſeos omnes, qui eo coagulo coeunt, à vermibus aſſerunt. Trag.

Veris initiis, antequam folia prodiere, in trunco aut ramis vulnerata Betula dulcem ſuccum copioſè effundit, qui multùm ad calculum commendatur à quibuſdam. Eodem ſucco partim mero, partim cum melle cocto Phthiſin Scorbuticam non ſemel curavit D. *Needham* apud *Raium.*

BIFOLIUM majus, ſive Ophrys major quibuſdam, J. B. Ophrys bifolia, B. P. *Tway-blade.* In ſylvis naſcitur. *Bifolium.*

Inter bulboſis affines eſt, monopetala, radicibus fibroſis, foliis nervoſis binis in caule oppoſitis; floribus labiatis & galeatis eleganti thyrſo diſpoſitis, quibus utriculi ſuccedunt pulviſculo referti. Nota Characteriſtica.

Herba glutinans & vulneraria eſt. Vires.

BISTORTA major radice magis intortâ, B. P. Major rugoſioribus foliis, J. B. *Great Bistort*, or *Snakeweed.* Officinalis planta eſt. *Biſtorta.*

Biſtorta Alpina minima ſobolifera, Hiſt. *Oxon.* J. B. In the Park of Drummond.

Inter herbas pentapetalas eſt ſemine triangulari donatas. Nota Characteriſtica.

Adſtringit validè radix & roborat. Alexipharmaca quoque eſt & vulneraria. Vires.

BLITUM polyſpermum, B. P. Erectius ſive 3. *Tragi*, J. B. *Upright Blite*, or *All-ſeed.* *Blitum.*

Inter mollientes eſt, floribus herbaceis, ſeminibus nigris, lucidis. Nota Characteriſtica.

Refrigerat & emollit. Vires.

BRASSICA maritima monoſpermos, B. P. Monoſpermos *Anglica*, J. B. Maritima major repens multiflora alba monoſpermos, Hiſt. *Oxon. Sea-Colewort.* Quidam pro olere edunt. *Braſſica.*

Braſſica ſylveſtris, J. B. Arvenſis, C. B.

Notæ Characteriſticæ & vires Braſſicæ in Sativâ tradentur Libro ſequente.

BRUNELLA major folio non diſſecto, B. P. flore minore vulgari, J. B. *Common Self-heal.* Officinalis eſt. Variat floris colore albo, carneo. In paſcuis provenit paſſim. *Brunella.*

Inter verticillatas eſt denſiores, ſpicatas. Nota Characteriſtica.

Vulneraria inſignis eſt, multi uſûs in Anginâ & oris affectibus. Ardorem faucium & gutturis extinguit. Vires.

BUGLOSSUM ſylveſtre minus, B. P. Echium *Fuchſii*, ſive Borago ſylveſtris J. B. *Wild*, or *Corn-Bugloſs.* *Bugloſſum.*

Bugloſſum ſylveſtre caulibus procumbentibus, B. P. Borago minor ſylveſtris, *Col.* Alyſſum *Germanicum* Echioïdes, *Lob. Small Wild Bugloſs.* In arvis naſcitur.

Nota Characteriſtica & vires in Sativo tradentur.

Cordiales cenſentur hujus quoque flores. Vires.

BULBOCASTANUM, J. B. Minus, B. P. *Common Earth-nut.* *Bulbocaſtanum.*

Umbellifera eſt, ſemine minore & minus tumido, radice tuberoſâ. Nota Characteriſtica.

Radix eſtur cruda, cocta in jure carnium. Venerem ſtimulat, cruenta mingentibus & ſequentibus auxiliatur. Vires.

BURSA paſtoris, J. B. Major folio ſinuato, B. P. Major capſulâ cordatâ, foliis laciniatis, Hiſt. *Oxon. Common Shepherds-purſe.* Offic. Paſſim reperitur. *Burſa paſtoris.*

Bursa pastoris minor foliis incisis & *Thalii*, B. P. Parvo folio glabro spisso, J. B. Minor capsulâ brevi cordatâ, foliis sinuatis. Hist. *Oxon.*

Bursa pastoris minor loculis oblongis, B. P. Hist. *Oxoniensis*. Bursa pastoria minima oblongis siliquis, sive verna loculo oblongo, J. B. Paronychia vulgaris Alsinefolia, *Park. Nail-wort.* or *Whitelow-grass.*

Bursæ pastoris similis siliquosa major, B. P. Bursa pastoris, sive Pilosella siliquosa, J. B. Drabæ siliquosæ similis planta præcox annua, Hist. *Oxon.* Great *Nail-wort*, or Codded *Mouse-ear*.

Vires. Bursa pastoris refrigerat, exiccat, adstringit, reprimit, in fluxibus alvi cruentis & sputo sanguinis utilis. Vulneraria est.

CAPUT III.

Plantæ incipientes à Literâ C.

Calamintha. CALAMINTHA arvensis verticillata, B. P. Mentha arvensis verticillata hirsuta, J. B. *Water Calamint with whorled Coronets.* In arvis nascitur.

Nota Characteristica. Inter verticillatas est, floribus ad caulium nodos è foliorum alis exeuntibus pediculis innitentibus, oblongis foliis & odore Menthæ.

Vires. Calefacit, siccat, attenuat; Menses, urinam movet, stomachum corroborat, hepar reserat, tussi medetur.

Caltha palustris. CALTHA PALUSTRIS, J. B. Palustris flore simplici, B. P. *Single Marsh Marigold.* In aquosis & ad fluviorum ripas nascitur.

Nota Characteristica. Thecas habet membranaceas, Aconiti instar, semenque inibi contentum.

Vires. Apum ictui foliorum succus illitus succurrit. Decocta planta insessu infantium torminibus muliercularum experimento medetur. *Schwenckfelt* de Stirpibus *Silesiæ*.

Campanula. CAMPANULA minor sylvestris rotundifolia vulgaris, B. P. Parva *Anguillaræ Cantabrica*, J. B. Vulgaris minor, foliis imis rotundioribus sinuatis non serratis, Hist. *Oxon. The lesser round-leaved* Bell-flower. In montosis nascitur.

Nota Characteristica. Inter herbas est flore monopetalo, uniformi, vasculo diviso in loculamenta terna, seminibus in singulis cellulis pluribus exiguis, lucidis. Lactescens & erecta flore campanam referente, margine in quinque plurimùm lacinias secto, flore ejusque calyce vasculo seminali insidentibus, conceptaculis seminum brevibus & habitioribus, foliis levioribus, radice lignosiore aut tenuiore.

Vires. Succus ex Campanulâ cæruleo flore expressus viridem efficit colorem, *Schwenkfelt* de Plantis *Silesiæ*.

Trachelium. CAMPANULA pratensis flore conglomerato, B. P. TRACHELIUM pratense flore conglomerato, Hist. *Oxon.* Trachelium minus multis, J. B. *Little Throat-wort*, or C*anterbury-bells.*

Campanula maxima foliis latissimis, B. P. Hist. *Oxon.* Pulchra à *Tossano Carolo* missa, J. B. G*iant Throat-wort.*

Nota Characteristica. Convenit cum priore, nisi quòd sit Trachelium hirsutis foliis.

Vires. Trachelium exiccat & astringit: unde decoctum illius ad oris, uvulæ et tonsillarum inflammationes et exulcerationes incipientes, aliaque ejusmodi mala, quæ adstrictione indigent, confert: Radix tenera in acetariis apta, jejunio verno præsertim. *Lob.*

Cannabis. CANNABIS sativa, B. P. Mas et fœmina, J. B. *Hemp male* and *female*. Officinalis est. Seritur in agris.

Nota Characteristica. Inter herbas est flore imperfecto seu stamineo, erectis seminibus ex adverso binis, digitatis.

Vires. Semen lacte decoctum tussi opitulatur. Emulsio seminis ictero prodest. *Persæ* semen pro Veneris incentivo usurpant. Herbæ succus instillatus aurium dolores ab obstructione natos sanare traditur.

Ex ejus corticibus linteamina fiunt.

CAR-

CARDUUS vinearum repens folio Sonchi, B. P. Serpens lævicaulis, J. B. *Common Way-Thistle*, or *Creeping Thistle*. In arvis frequens. Carduus.

Carduus viarum repens flore albo.

Carduus albis maculis notatus vulgaris, B. P. *Marianus*, sive lacteis maculis notatus, J. B. *The milkie Thistle*, or *Our Ladies Thistle*. Officinalis est. Ad agrorum margines nascitur.

Carduus nutans, J. B. Cirsium tertium totâ suâ stirpe magis spinosum, *Dod. Thistle with a bending head.*

Carduus polyacanthus primus, *Ger.* Polyacantha, *Tab. Thistle upon Thistle.*

Carduus Polyacanthus secundus, Polyacantha, *Lob. Welted Thistle with small flowers.*

Carduus palustris, B. P. Caule crispo, J. B. *The Marsh Thistle.*

Carduus palustris flore albo.

Carduus lanceatus latifolius, B. P. Lanceatus sive sylvestris, *Dod.* J. B. *The Spear Thistle.*

Carduus stellatus, sive Calcitrapa, J. B. Stellatus sive Stellatus foliis Papaveris erratici, C. B. By the Sea-side betwixt *Blackness* and the *Queensferry.*

Carduus tomentosus Corona fratrum dictus, Park. Capite tomentoso, J. B. Sphærocephalus quintus, sive Carduus capite rotundo tomentoso, C. B. cum priore.

Ex plagâ Australi *Scotiæ* allatus est mihi carduus monstrosus in agris sponte nascens, capite pyramidali a caule in latam basin assurgente, flore quoque fasciato & compresso innumeris capitulis referto.

Inter herbas capitatas est, flore ex flosculis fistularibus composito. Nota Characteristica.

Hist. Nat. Lib. 22. Cap. 6. Egregius est locus *Plinii* de Aculeatis, „Rerum naturam certè non defuisse nobis „docebimus, & invisis quoque herbis inseruisse remedia: quippe cum Medicinas dede„rit etiam aculeatis. Hæc enim proximè restant ex his, quas priori libro nominavi„mus, in quibus ipsis providentiam Naturæ satis admirari amplectique non est. De„derat, quas diximus, molles cibisque gratas. Pinxerat remedia in floribus, visuque „ipso animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiscens. Inde excogitavit aliquas „aspectu hispidas, tactu truces, ut tantùm non vocem ipsius fingentis illas, rationem„que reddentis exaudire videamut, ne se depascat avida quadrupes, ne procaces ma„nus rapiant, ne neglecta vestigia obterant, ne insidens ales infringat, his muniendo „aculeis, telisque armando, remediis ut tuta ac salva sint. Ita hoc quoque, quod in „in iis odimus, hominum causâ excogitatum est. Egregius *Plinii* locus de Aculeatis.

Cardui cujusque semen diureticum est. Vires.

Cardui viarum semen potum laterum doloribus remedio est. Cardui *Mariæ* decoctum datur utiliter ad jecinoris & vasorum infarctus & remorantes urinas. Aqua è foliis destillata laterum morbo medetur. Semen usûs est eximii in Emulsionibus. Aqua destillata præcipui usûs est in phagedænis & ulceribus erodentibus, si linteamina probè humectentur illâ aquâ & ulceribus imponantur.

Folia tenera, demptis aculeis, oleribus adduntur à quibusdam. Caryophyllata.

CARYOPHYLLATA montana purpurea, *Ger.* Aquatica nutante flore, B. P. Aquatica flore rubro striato, J. B. Aquatica nutante flore purpureo Calathi effigie, Hist. Oxon. *Purple Mountain-Avens.*

Caryophyllata montana purpurea, flore uno alteri innato, sive duplici.

Reperta est à me hæc Caryophyllata, flore triplici, secundo primi, tertio secundi Calyci innato in *Carribber-Bank in West-Lothian.*

Caryophyllata vulgaris, B. P. Flore parvo luteo, J. B. *Avens, Herb Bennet.* Officinalis est.

Caryophyllata flore majore, C. B. Montana vulgari similis *Camerarii.* In the *Den of Bethaick.*

Caryophyllata Pentaphyllæa, *Ger.* Alpina quinquefolia, B. P. In the *Den of Bethaick*, & elsewhere.

Est inter herbas semine nudo polyspermas, flore decaphyllo, seu in decem segmenta divisо à flore superstite, seminibus caudatis appendicibus uncinatis aut plumosis adhærentibus, foliis pinnatis radice aromaticâ. Nota Characteristica.

Subadstringit, roborat, discutit in vino pota; cor exhilarat, cerebrum roborat, spiritus tum vitales tum animales recreans. Ventriculi intestinorumque dolores à flatibus subortos lenit, concoctionem provocat. Etiam contra venena utilis est, cephalica & cardiaca est. Radix cerevisiæ infusa viscera & articulos roborat, eximii usûs quoque in Febribus Vires.

bus Tertianis Dysentericis & sanguinem expuentibus radicis pulvis epotus prodest. Vulneraria Planta est.

Caryophyllus. CARYOPHYLLUS virgineus, *Ger.* Sylvestris humilis flore unico, B. P. Sylvestris pusillus omnium minimus unico flore, Hist. *Oxon.* Betonica coronaria, sive Caryophyllea repens rubra, J. B. *Maiden Pink.* Upon a hill near *Perth.*

Caryophyllus pratensis laciniato flore simplici, sive flos cuculi, B. P. Lychnis Pratensis flore laciniato simplici, Hist. *Oxon.* Flos cuculi, Odontis quibusdam, J. B. *Meadow Pinks, wild Williams.*

Caryophyllus arvensis glaber flore minore, B. P. Lychnis arvensis glabra flore minore, Hist. *Oxon.* Gramini *Fuchsii* Leucanthemo affinis & similis herba, J. B. The *lesser Stitch-wort.*

Caryophyllus minimus muscosus nostras, *Park* Saxifraga *Anglicana* Alsinefolia, *Ger. Chick-weed Break-stone.*

Caryophyllus montanus minor, B. P. Caryophyllus flos aphyllocaulos vel junceus minor, J. B, *Thrift*, or *Sea-Gilloflower.*

Nota Characteristica. Inter pentapetalas est ut plurimum ad medium bifidas unicapsulares.

Vires. Caryophyllus sylvestris à *Schwenckfelt* adversus calculum & morbum comitialem commendatur.

Caucalis. CAUCALIS semine aspero, flosculis rubentibus, B. P. Anthriscus quorundam semine aspero hispido, J. B. *Hedge-Parsly.*

Caucalis segetum minor Anthrisco hispido similis, *I. Ray. Small* Corn Parsly.

Caucalis *Anglica* flore rubente, *Park.* Lato Apii folio, B. P. Lappula canaria latifolia, sive Caucalis, J. B.

Caucalis nodosa echinato semine, B. P. Nodosa echinato semine Anthrisco hispido affinis, si non ejus varietas, J. B. *Knotted Hedge-*Parsly.

Locus. Inter segetes & in agrorum marginibus nascitur.

Nota Characteristica. Inter umbellatas est semine echinato seu aculeato dentatas.

Vires. Urinas & menses ciet, calculos & arenulas dissolvit.

Centaurium. CENTAURIUM minus, B. P. Minus flore purpureo, J. B. *Small Centaury.* Officinalis planta est. In agris siccioribus nascitur.

Centaurium minus flore albo.

Nota Characteristica. Inter Anomalas est flore pentapetaloide, pericarpiis semine minutissimo refertis, nullâ intus lanâ, floribus in summis caulibus & ramulis crebris, sapore amaro insignes, flore è tubo oblongo in quinque segmenta acuta expanso.

Vires. Alvum purgat, bilem crassam pituitamque educit, jecoris & lienis obstructiones tollit, tertianam & icterum sanat, putredini resistit, alvi tineas pellit, menstrua movet. Vulneraria est, ulcera detergens. *Schwenckfelt* de Plantis *Silesiæ.*

Cerasus. CERASUS sylvestris fructu rubro, J. B. *Common wild Cherry.*

Cerasus sylvestris fructu nigro, J. B. Major ac sylvestris fructu subdulci nigro colore inficiente, B. P. *The common black* Cherry. Officinalis est.

Nota Characteristica. Cerasus racemosa fructu non eduli, B P. Racemosa quibusdam, aliis Padus, J. B. Avium nigra & racemosa, *Ger. Birds-Cherry.* In sylvis.

Vires. Inter pruniferas est, unoquoque seorsim privato suo pediculo hærente, pluribus ex eodem nodulo erumpentibus confertis pulpâ copiosâ.

Recentia cerasa alvum laxant, dulcia alvum subducunt, acida & austera refrigerant & adstringunt parùm. Aqua acidorum stillatitia, ut & cerasa ipsa, febrilem ardorem compescunt, sitim extinguunt & cibi appetentiam conciliant.

Cerasa dulcia, ut & aqua ex iis destillata, in Epilepticis, Paralyticis & Apoplecticis multùm commendantur. Melancholicis & Calculosis conducunt.

Oleum è nucleis Cerasorum per expressionem maculas & lentigines aufert. Utile quoque Arthritidi, Calculo Renum et Vesicæ. Gummi quoque Cerasi celebratur ob vim lithontripticam.

Chærephyllum sylvestre. CHÆREPHYLLUM sylvestre, B. P. Anthriscus *Plinii* quibusdam, semine longo Cicutariæ aut Chærephylli, J. B. *Common wild Cherevill.*

Nota Characteristica et vires in Sativo tradentur.

Chamæcistus vulgaris. CHAMÆCISTUS vulgaris flore luteo, B. P. *Dwarf Cistus*, or *little Sun-flower.* Passim. Reperitur flore albo quandoque.

Nota Characteristica. Est inter herbas flore pentapetalo, foliis integris in caule conjugatim dispositis, calycibus triphyllis seu trifidis, vasculis seminalibus trigonis.

Vires. Vulneraria Planta est et adstringens, in sputo sanguinis et alvi profluvio utilis.

CHA-

CHAMÆDRYS sylvestris, *Ger.* Spuria latifolia sive fœmina, J. B. Spuria minor rotundifolia, B. P. Veronica minor foliis imis rotundioribus, Hist. *Oxon. Wild Germander.* In sylvis. *Chamædrys sylvestris.*

Est inter plantas siliculosas, tetrapetalas, bicapsulares, septo medio siliculam dirimente: est enim Veronicæ species.

CHAMÆMELUM inodorum, B. P. Inodorum sive non fœtidum, J. B. *May-weed*, or *Dogs-Camomile*. *Chamæmelum sylvestre.*

Chamæmelum inodorum. sive Cotula non fœtida flore pleno.

Chamæmelum fœtidum, B. P. Fœtidum sive Cotula fœtida, J. B. *Stinking May-weed.* Passim.

Inter herbas corymbiferas est, flore composito, discoide, floribus sparsis, foliis multifariam in segmenta tenuissima divisis. *Nota Characteristica.*

Cotulæ fœtidæ decoctum à nonnullis ad scrophulas cum successu propinari solet. Bilem atram atque pituitam per inferna ducit. Asthmaticis, Calculosis, Melancholicis & Vertiginosis prodest. Vino decocta bibitur adversus Hydropem, Cachexiam & uteri strangulationem, & Icterum curat. Lotio pedum ex ejus florum decocto Hystericis prodest. Gustu amara est, odore fœtido, subviroso. *Schwenckfelt.* *Vires.*

Cotula non fœtida ad vulnera commendatur.

CHAMÆMORUS foliis Ribes *Anglica*, B. P. Rubo Idæo minori affinis Chamæmorus, J. B. *Kuot-berry*, or *Cloud-berry.* *Chamæmorus.*

Inter Frutices bacciferos est foliis Ribes, fructu minore flavi coloris, Rubi Idæi fructui affini. *Nota Characteristica.*

Multùm commendantur ejus fructus adversus Scorbutum. *Vires.*

Chelidonia rotundifolia minor, B. P. Scrophularia minor, sive Chelidonium minus vulgò dictum, J. B. Ranunculus præcox rotundifolius granulatâ radice, *Pilewort*, or *Lesser Celandine.* In humidis. *Chelidonium minus.*

Nota Characteristica tradetur in Ranunculis.

Extrinsecùs specificè mariscas sive ficos ani curat, dentiumque putredini maximoperè subvenit. *Schroderus.* *Vires.*

CHRYSANTHEMUM segetum, folio minùs secto glauco, J. B. Bellis lutea foliis profundè incisis major, B. P. *Corn-Marigold.* Inter segetes provenit. *Chrysanthemum.*

Inter corymbiferas est, radice fibrosâ, foliis laciniatis. *Nota Characteristica.*

CICERI sylvestri minori affinis, si non idem, B. P. Glaux *Dioscoridis*, Ger. *Hispanica Clusii*, Hist. *Oxonien. Clusius his Spanish Milk-wort.* *Cicer sylvestre.*

Inter legumina est non scandentia siliquis erectis. *Nota Characteristica*

CICHOREUM pratense luteum lævius, B. P. Hieracium luteum glabrum, sive minus hirsutum, J. B. *Cichoreum pratense.*

Character & vires in Hieracio tradentur.

CICUTA major, B. P. Cicuta Veteribus & Neotricis, J. B. *Common Hemlock.* Officinalis est Passim propè urbes provenit. *Cicuta.*

Cicuta minor Petroselino similis, B. P. Cicutaria Apii folio, J. B.

Inter umbelliferas est, semine crassiore, terrestris fœtida, succo viroso. *Nota Characteristica.*

Facultatis extremè refrigerantis est, venenata. Lac extinguit mammis imposita. Succus Emplastro Splenetico incoctus extrinsecùs adhibetur in tumore Lienis. Anodyna est; tumores duros & Ganglia potenter discutit in Cataplasmatis & in Emplastro de Cicuta cum Ammoniaco. *Vires.*

Alutarii nostri Lixivio Cicutæ ad id genus Corii parandum (quod *Chambo* dicitur) utuntur. *Usus Mechanicus.*

CIRSIUM majus singulari capitulo magno, vel incanum variè dissectum, B. P. *Anglicum* radice Hellebori nigri modo fibrosâ, folio oblongo, J. B. The *English soft or gentle Thistle.* In paludibus provenit. *Cirsium.*

Inter capitatas est, flore ex flosculis fistularibus composito. *Nota Characteristica.*

Pabulum, dum tenellum & recens, pecori gratum. *Vires.*

Clinopodium Origano simile, B. P. Quorundam Origani facie, J. B. Acinos, *Ger. Great Wild Basill.* In *Buden-hill* near the *Kippis* in *West-Lothian.* *Clinopodium*

Inter verticillatas est, verticillis densè stipatis, multis floribus congestis. *Nota Characteristica.*

Calefacit, siccat, caput & viscera roborat, partes imbecillas confortat. *Schwenckfelt.*

COCHLEARIA folio subrotundo, B. P. Cochlearia, J. B. Major *Batavica* subrotundo folio, Hist. *Oxon. Dutch Scurvy-grass.* Officinalis est. *Cochlearia.*

Cochlearia minor rotundifolia, *The lesser round-leaved Scurvy-grass.*

Cochlearia folio sinuato, B. P. *Britannica* folio sinuato, Hist. *Oxon. Common* Sea-Scurvy-grass. Officinalis est. In the North by the Sea-side, and upon the Rocks of *Inch-Columb.* Rotundifolia in montibus quoque *Tuediæ* provenit.

Nota Characteristica. Est inter siliculosas tetrapetalas bicapsulares.

Vires. Cochlearia calefacit & siccat. Sale volatili abundat. Morbis medetur, qui oriuntur à sale fixo redundante, Scorbuto imprimis. Infusa aut succus expressus efficaciora sunt.

Consolida. CONSOLIDA media pratensis cærulea, B. P. Media quibusdam Bugula, J. B. *Common Bugle.* Passim provenit. Officinalis est.

Nota Characteristica. Reperitur etiam flore albo.

Verticillata est ex Galeâ carentibus labiatis.

Vires. Vulneraria est tam intrinsecùs quàm extrinsecùs adhibita. Hepatis quoque obstructioni confert.

Convolvulus. CONVOLVULUS minor arvensis, B. P. Vulgaris flore minore albo vel purpureo, Hist. *Oxon.* Helxine Cissampelos multis sive Convolvulus minor, J. B. Small Bind-weed. In arvis.

Convolvulus minor semine triangulo, B. P. Helxine semine triangulo, J. B. Frumentum *Saracenicum* alterum Convolvuli modo scandens, semine triangulo minore nigro, Hist. *Oxonien. Black Bind-weed.* Inter segetes.

Convolvulus major albus, B. P. Major, J. B. Vulgaris major albus, seu flore majore albo, Hist. *Oxon. Great White* Bind-weed. Near the *Abbay.*

Nota Characteristica. Est inter Herbas scandentes, campanulatas, lactescentes, flore monopetalo, uniformi, vasculo diviso in loculamenta terna, seminibus in singulis cellulis binis majusculis.

Vires. Major Melancholiam purgat. Semen è vino Stranguriæ medetur. *Schwenckfelt.*

Niger alvum, ut Atriplex, lubricare creditur. Vulgus decocto contra tormina ventris utitur. *Schwenckfelt.*

Minoris arvensis succus alvum subducit. Cum sale & aceto illitus cutis sorditates & scabiem delet. Folia miscentur insessibus ad Calculum & Stranguriam. *Schwenkfelt* de Plantis *Silesiæ* sponte nascentibus.

Quibusdam, ob vim Catharticam, Scammonium *Germanicum* dictum.

Prævotius in *Medicina Pauperum* inter benignè Bilem evacuantia enumerat decoctum à M. j. ad jj.

Corallina. CORALLINA. Vide Muscus.

Cornus. CORNUS fœmina, B. P. Fœmina putata Virga sanguinea, J. B. *The female Cornell or Dog-berry-tree.* In sepibus & dumetis.

Nota Characteristica. Inter pruniferas est, flore luteo aut herbido, ossiculo fructûs duriore, tereti.

Usus mechanicus. E Cornûs fœminæ baccis *Ananiensia* rura in agro *Tridentino* oleum conficiunt ad Lucernarum usum, expressis Torculari, decoctis priùs in aquâ. *Matthiolus.*

Coronopus sylvestris. CORONOPUS sylvestris hirsutior, B. P. Coronopus, sive Cornu Cervinum vulgo, spicâ Plantaginis, J. B. *Buck-horn-Plantain.* Officinalis est. Passim reperitur locis aridioribus.

Nota Characteristica. Inter Herbas est flore tetrapetalo uniformi anomalas. Ipsa autem flores habet staminosos in spicas congestos. Flosculorum tubi in vascula seminalia elliptica intumescunt, seminibus intus binis puliciformibus.

Vires in Plantagine tradentur.

Corylus. CORYLUS sylvestris, B. P. Corylus, sive Nux Avellana sylvestris, J. B. *Common Hasle-nut.* Frequens in nemoribus.

Nota Characteristica. Inter nuciferas est arbores, nuce fragili & durâ seu testaceâ, tegumento exteriore summâ parte aperto, tenui & membranaceo.

Vires. Jüli refrigerant & siccant cum adstrictione, ventris fluxiones sistunt.

Nuces Avellanæ ex *Plinio* pinguedini corporis conferunt.

Usus mechanicus. Ex virgis seu stolonibus Coryli Circuli doliares confici solent. Ex ligno ejus Carbones parant Pictores ad delineationes commodos. *Raius* in Catalogo Plant. *Angliæ.*

Cotyledon. COTYLEDON hirsuta, J. *Raii Hairy Kidney-wort.* Loca humida sectatur.

Nota Characteristica. Inter pentapetalas est, foliolis albis, mucrone acuto, duabus maculis flavis versus ungues notatis. Stamina decem purpurantibus apiculis coronata continent flores. Vasculum seminale breve est, crassum, bicorne. Semen parvum, rotundum, obscuriùs ruffum.

Crithmum. CRITHMUM, sive Fœniculum marinum minus, B. P. Crithmum multis, sive Fœnicu-

Fœniculum marinum, J. B. *Sampier*. Officinalis. It groweth upon the Rocks towards the Sea in *Galloway*.

Inter umbelliferas est semine striato majore donatas. Nota Characteristica.

Crithmum in muriâ conditum ventriculo prodest, estque palato admodùm gratum. Urinam moderatè provocat. Viscera ab obstructionibus expedit, & appetentiam ciborum excitat. Vires.

CRUCIATA vulgaris hirsuta, B. P. Gallium latifolium, Cruciata quibusdam flore luteo, J. B. *Cross-wort*. Ad sepes & in dumetis. *Cruciata.*

Inter stellatas est floribus quadrifoliis, floribus & seminibus caules ad genicula verticillatim ambientibus. Nota Characteristica.

Siccat, adstringit, vulneraria est. Ad ramices valet in vino pota. Vires.

CYANUS, J. B. Segetum, B. P. *Common Blew-bottle*. Inter segetes. *Cyanus.*

Inter herbas est capitatas, calyce squamoso in ventrem extumescente, capitulis mollibus seu spinis carentibus, flosculis marginalibus minùs profundè dissectis. Nota Characteristica.

Refrigerat, siccat, glutinat. Venenis resistit, præstat ad pestilentiales & perniciales febres. Aqua quoque in oculorum inflammationibus magnæ commendationis. *Schwenckfelt*. Succus florum instillatus valet ad putrida ulcera. Vires.

Flores in spiritu vini aut aquâ communi macerati suo eam colore imbuunt, itemque Saccharo elegantem colorem communicant. J. *Raius*.

CYNOGLOSSUM majus vulgare, B. P. Vulgare, J. B. *Common* Hounds-tongue. Officinalis est. Passim ad vias. *Cynoglossum.*

Cynoglossum majus flore albo, *White-flowered Hounds-tongue*.

Est inter Herbas asperifolias, flore monopetalo, marginibus quinque partitis. Singulis floribus succedunt semina quaterna perianthio breviore, & ad modum floris expanso, seminibus asperis & lappaceis, foliis graviter odoratis. Nota Characteristica.

Manifestè refrigerat & siccat, incrassat, dolorem lenit & majorem affluxum prohibet. Radix sanguinem excreantibus ex aquâ Plantaginis aut Prunellæ cocta exhibetur. Fotu dolorem Hæmorrhoidum demulcet egregiè. Folia igni sacro medentur, ad canis rabidi morsum valent. Flores Saccharo conservantur adversus Pleuresin & Hæmoptysin. *Schwenckfelt*. Usus ejus quoque est in sistendo fluxu alvi, Gonorrhœâ ac Catarrhis exiccandis. Ad omnis generis ulcera & vulnera conducit. *Matthiolus*. In Strumis & Scrophulis Cynoglossæ radix cum intus in Decoctione; tum extra in Cataplasmatis formâ summo cum successu adhiberi solet. Vires.

Nobilis Vir D. *Patricius Moravius* Baro de *Leviston* Rei Botanicæ studiosissimus cultor (dum viveret) magno cum successu Emplastro & Linimento (quorum ipse Auctor fuit) & in se & in aliis scrophulosis & strumosis usus est. Quæ hic apponenda duxi, quòd Cynoglossum unum ex Ingredientibus esset, & quòd pro gratâ clarissimi Viri memoriâ Monumenta publica futura sint Remedia ista Euporista, multæ in tumoribus & ulceribus scrophulosis debellandis efficaciæ. Mihi autem communicata fuit eorum descriptio à Nobili Dominâ de *Eliestou* dicti Baronis Sorore.

Linimenti descriptio.

Sumantur tres Talpæ, quæ coquantur in tribus pintis Alæ ad remanentiam unius Chopinæ. Dein fiat expressio, colatura erit consistentiæ Linimenti. Hoc pars affecta ungenda est. Linimentum D. *Moravii* ad Scrophulas.

Dein applicetur sequens Emplastrum. Ejusdem Emplastrum ad scrophulas.

Recipe *Axungiæ porcinæ Libra unica*
Solvatur moderato ignis calore.
Tunc
Recipe *Foliorum Scrophulariæ*,
Cynoglossi,
Lamii flore albo,
Digitalis; ana partes æquales, *q. s.*

In minutas partes conscindantur & in Axungiâ porcinâ coquantur igne temperato, repetendo ter aut quater coctionem, usque dum Unguentum saturati viroris sit. Tunc appendatur in Librâ Unguentum, sumendo dimidium pondus ejus, Ceræ & Resinæ tantundem, Terebinthinæ uncias duas, viridis æris unciam unicam. Dissolvantur simul omnia, tunc per linteum colentur, & fiat Emplastri Massa.

Cujus sufficiens quantitas pro parte affectâ extendatur super Alutâ, & applicetur parti affectæ.

Et cùm hæc ex Indigenis Medicamentis constent, facili certè pretio parari possunt à cujusvis conditionis hominibus.

CAPUT IV.

Plantæ incipientes à Literâ D.

Dens Leonis. DENS LEONIS latiore folio, B. P. Hedypnoïs, sive Dens Leonis *Fuchsii*, J. B. *Dandelion.* Officinalis est. Passim provenit.

Nota Characteristica. Inter Herbas est flore composito, naturâ pleno lactescentes, seminibus papposis, minoribus foliis laciniatis, caule nudo, flore magno.

Vires. Adstringit, roborat, amaricat, abstergit; hepatis obstructiones reserat, urinas ciet. Herba contrita & imposita omnem inflammationem nigricantium & adurentium pustularum compescit. Liquor stillatitius cum succo Violarum à fœminis infantibus Epilepticis instillatur, medetur Pleuriticis & Tussientibus, & somnum conciliat. *Schwenckfelt.* Usus quoque ejus est in Febribus putridis.

Digitalis. DIGITALIS purpurea folio aspero, B. P. Purple Fox-gloves. Officinalis. Passim inter saxa in montibus.

Digitalis vulgaris flore albo. Said to grow in the *Forrest.*

Nota Characteristica. Bicapsularis monopetala est. Vasculum autem ejus pyramidale seu coniforme multa minuta semina continet.

Ephemerum *Dioscoridis.* Ex mente *Fabii Columnæ* Ephemerum est *Dioscoridis*, cum quo in multis tum figurâ tum viribus convenit.

Vires. Digitali vis calefaciens & siccans inest, & vulneraria est. Unde *Itali* dicunt, *Aralda* (quod Digitalis nomen apud illos est) *tutte piaghe salda*; Omnium sc. vulnerum est ferruminatrix, ut tradit *Columna. Cæsalpinus* quoque dicit herbam gustu amaram, & subacrem glutinosamque ad omnia vulnera cosolidanda celebrem.

Aliqui Digitalem purpuream ad purgationes adhibent, sed eæ minùs tutæ sunt: mihi enim retulit Clarissimus Vir D. *Brisby* M. D. Observatum à se ex quinque Ægris propè *Britannodunum*, qui Decoctum Digitalis ex consilio cujusdam Empirici assumpserant, tres ex superpurgationibus sursum et deorsum mortuos fuisse, duos ægrè admodùm valetudinem recuperâsse.

Narravit mihi illustris Matrona apud suos in curationibus quorundam Morborum celebris, Se cum fructu usurpare Digitalem vulgarem in Epilepsiâ curandâ. Plura adjicere noluit secreto suo confisa.

Sed mihi non placet internus ejus usus, cùm violentè nimis operetur: nec usûs interni Ephemeri *Dioscoridis* (quod sciam) ulla mentio fit apud Veteres.

Externus usus egregius est tam in vulneribus quàm ulceribus sanandis, præsertim in scrophulosorum et strumosorum ulceribus humidis et purè manantibus, quibus unguentum ex floribus aut plantæ primis germinibus summæ efficaciæ est.

Narravit mihi illustris Matrona, Filiam suam natu maximam (quæ nunc aliquot liberorum mater est) infantem à Rachitide, quâ valdè afficiebatur, curatam fuisse à Milite Anglo usu Unguenti ex Digitali parati, quo partes affectæ inunctæ fuerunt, tempore operationis Medicamenti ad summas angustias redactam fuisse, evasisse tamen à Morbo liberam.

Dipsacus. DIPSACUS sylvestris aut Virga pastoris major, B. P. Sylvestris, sive Labrum *Veneris*, J. B. The *great wild Teasel*, or *Venus Bason.* Officinalis est. Upon a Brae below the Castle of *Abercorn.*

Nota Characteristica. Inter capitatas est, capitulis è squamis sinubus suis semina amplexis, in mucrones longos, rectos, molles exeuntibus,

Vires. Usus, præcipuè in Rhagadibus ani solidandis (decoctæ in vino) commendatur, et in Verrucis abigendis. *Schroderus.* Aqua, quæ in foliorum concavo reperitur, caliginosis et rubentibus oculis prodest. Eadem maculas faciei emendat et exterit. *Tragus.*

DRA-

DRACUNCULUS pratensis serrato folio, B. P. Ptarmica *Ger.* Vulgaris folio longo serrato, flore albo, J. B. *Common Sneese-wort.* Officinalis est. In pratis nascitur. *Dracunculus pratensis.*

Inter corymbiferas est. Nota Characteristica.

Gustu est acri & fervido. Siccæ pulvis naribus inditus sternutationem movet. Radix commansa caput purgat, & dentium dolores mulcet, pituitam eliciendo. Herba cruda additur Acetariis, ad frigiditatem eorum temperandam aut corrigendam. Vires.

CAPUT V.

Plantæ à Litera E *incipientes.*

ECHIUM Scorpioïdes arvense, B. P. Scorpioïdes Solisequium flore minore, J. B. *Mouse-ear* Scorpion-Grass. *Echium.*

Echium Scorpioïdes minus flosculis luteis, B. P. Myosotis Scorpioïdes minor flosculis luteis, *Park. Small yellow flowered Scorpion-Grass.*

Echium vulgare, B. P. *Common Vipers-Bugloss.*

Echium flore albo.

In campestribus & inter segetes. Locus.

Echium est inter herbas asperifolias, floribus monopetalis, marginibus quinquepartitis, seminibus ad singulos flores quaternis, perianthio breviore, seminibus rugosis caput viperinum referentibus, flore corniculato parte superiore longiùs excurrente, inferiore breviore. Nota Characteristica.

Adversus Serpentum & viperarum morsus commendatur. *Schwenckfelt.* Vires.

EQUISETUM arvense longioribus setis, B. P. Minus terrestre, J. B. *Common horse-tail.* Officinalis est. Passim in arvis provenit. *Equisetum.*

Multæ ejus species apud nos reperiuntur, quas hic enumerare non est opus.

Est inter herbas, semine minutissimo, vix conspicuo, polyphyllas, foliis teretibus caules ad nodos in orbem ambientibus radiorum in modum, foliis et caulibus pyxidatim articulatis. Nota Characteristica.

Siccat et adstringit validè. Vulneraria est, ad Dysenteriam et alios ventris fluxus utile Hæmorragias sistit. Vires.

Rusticæ mulieres utuntur ad purganda vasa stannea, æneaque, atque etiam lignea. Pictoribus quoque in usu est. *Schwenckfelt.* Usus Mechanicus.

ERICA baccifera procumbens nigra, B. P. Baccifera, *Matth.* J. B. *Berry-bearing Heath.* *Erica.*

Erica vulgaris glabra, B. P. Vulgaris humilis semper virens, flore purpureo & albo, J. B. *Common Heather.*

Erica Myricæ folio, tomentosis et incanis foliis *Clusio*, J. B. Myricæ folio hirsuta, B. P.

Erica humilis cortice cineritio, Arbuti flore, B. P. Ramulis ternis floribus saturatioribus purpureis, J. B.

Erica ex rubro nigricans scoparia, B. P. Brabantica folio Coridis hirsuto quaterno, J. B. *Low-Dutch-Heath*, or Broom-Heath.

Inter Frutices est seminibus, vasculis inclusis, foliis semper virentibus, parvis & angustis flosculis in plerisque speciebus urceoli figurâ. Nota Characteristica.

Apud *Dioscoridem* Ericæ coma & flos imposita Serpentum morsus sanant. *Galeno* digerendi per habitum facultatem obtinet. *Paulo* vi pollet discutiente citra rosionem. Vires.

Florum Decoctum lumborum ac ventris dolores lenire potest. Succus ex foliis floribusque elicitus oculis imbecillibus guttatim instillatus, aut foris inunctus confert. Aqua stillata ruborem oculorum tollit & dolorem mitigat. Aqua, in quâ Erica decocta fit, sumpta tepidè tam manè quàm vesperi triginta dies, quinque unciarum pondere, tribus horis ante cibum valet ad Vesicæ calculos comminuendos & expellendos, si Ægri in Balneo ejusdem Ericæ Decocti super Ericam decoctam sederint aliquoties. Ex Ericæ quoque floribus Balneum paratur ad Podagram Sudatorium, quo viscida materia doloris Articularis causa dissipatur. Valent etiam ex iis Balneum & fomenta ad Paralytica membra roboranda. Oleum

ex Ericæ floribus confectum ad tollendos Herpetes fœdos & inveteratos faciem occupantes conducit. Calefacit & digerit, & in Lienis affectibus quoque commendatur, imò & Colicâ laborantibus utiliter exhibetur.

Flores Ericæ candido flore ex vino rubro poti album menstruorum fluxum immodicum absumunt, muliercularum experimento.

In *Hithlandiâ* (quæ *Schetlandia* nostra est) ubi cœli rigiditas & soli asperitas, duræque & longæ hyemes nullam sinunt arborem, & quæ egenos admodùm plantarum fœtus, parca medicamina suppeditat, illic benigna Natura Panaceam ex Ericâ Incolis mostravit, quâ hæc Insularum pauperies undique locupletatur. Ex hujus foliaceis florulentisque capitulis Unguenta aliaque ad plerosque morbos medicamenta faciunt. *Wilhelmus Ten Rhyne* M. D. Dissertatione de Arthritide.

Usus domestici & mechanici. Ericeta *Scotiæ*, referente *Jacobo Cargillo* M. D. celebri Scoto apud J. *Bauhinum*, supplent in ignibus fovendis sæpè lignorum vicem. Materiarii è terrâ pullâ inculcato stramine ex aquâ subactâ leviter & alternis Ericæ stratis, extrorsum utrinque spectantibus comis, concurrentibus in medio lignosis radicibus, parietes tum Casarum rusticarum, tum hortorum artificiosè extruunt, qui vinculo straminis & Ericæ nec pluvias metuentes, nec atterentium jumentorum affrictibus concussi in multos annos durant. In multis locis per *Scotiam* rusticæ ædes Ericâ teguntur. Quidam olim, & aliqui etiam nunc Potum suum communem *Alam* dictam summitatibus Ericæ unà decoctis grati admodùm saporis reddebant. Quidam ex radicibus Ericæ Calices affabrè componunt.

Montani pro lecto substernunt sæpe Ericam, radicibus deorsum, frondibus sursum versis: adeòque scite hac ratione lectos concinnant, ut mollitie cum plumâ certent, salubritate longè superent. Erica enim naturali siccandi vi prædita supervacuos humores exhaurit, nervisque eorum molestiâ liberatis suum vigorem restituit, ita ut, qui vespere languidi & lassi decubuerunt, manè vegeti & alacres resurgant. Buch. I.

Erica ingentes ovium greges saluberrimo pabulo nutrit, & à pulmonis, lienis jecorisque obstructionibus præservat & carnes laudatissimas reddit.

Nec Mel, quod de ejus floribus legunt Apes, adeò improbum est, sed paulò duntaxat coloratius.

Eruca. ERUCA lutea latifolia, sive Barbarea, B. P. Latifolia lutea, seu Barbarea major, Hist. *Oxon.* Barbarea, J. B. *Winter Cresses*, or *Winter Rocket.*

Eruca sylvestris minor luteo parvoque flore, J. B. Sylvestris, seu palustris minor procumbens & repens, luteo parvoque flore, Hist. *Oxon.* Eruca quibusdam sylvestris repens, flosculo parvo luteo, J. B. *Small Water-Rocket.*

Eruca maritima *Italica* siliquâ hastæ cuspidi simili, B. P. Cakile quibusdam, aliis Eruca marina & Rhaphanus marinus, J. B. *Sea-Rocket.* In the Sands of *Leith.*

Nota Characteristica. Est inter herbas siliquosas, tetrapetalas, bicapsulares. Vires. Eruca calefacit & siccat intensè. Antiscorbutica est egregii usûs in Apoplexiâ præservandâ. Pituitam è cerebro prolicit in Apophlegmatismis, &, ut ait Poeta,

Excitat ad Venerem tardos Eruca Maritos.

Eryngium. ERYNGIUM maritimum, B. P. Marinum, J. B. *Sea-Holly*, or *Eringo.* Officinalis est. By the Sea-side in several places, but most abundantly near *Dumbar* and near *Largo* upon *Fife-side.*

Nota Characteristica. Est inter herbas flore composito anomalas minores & humiliores, foliis laciniatis, & per margines spinis acutis minacibus armatis, capitulis è squamis echinatis compositis.

Vires. Radix Eryngii marini Sacchara condita in frequenti usu est. Censetur Veneris incentiva; utilis etiam adversus pestem & aëris contagionem; tabidis et macilentis proficua: valdè enim restaurat vires. Ad luem Veneream commendatur. Insigne Diureticum est, et obstructiones potenter reserat.

Erysimum. ERYSIMUM vulgare, B. P. Erysimum *Tragi* flosculis luteis juxta muros proveniens, J. B. *Common Hedge-Mustard*, or *Bank-Cresses.* Officinalis est. Passim ad vias.

Erysimo similis hirsuta non laciniata alba, B. P. Erysimum minimum annuum, Hist. *Oxon.* Barbarea muralis, J. B *Hairy Hedge-Mustard with uncut leaves*, or *Daisy-leaved Wall-Cresses.*

Nota Characteristica Siliquosa, tetrapetala, bicapsularis est.

Vires. Usus præcipuè in mucilagine contumaci pulmonum incidendâ, attenuandâ et expectorandâ. Extrinsecùs in Cancro non exulcerato tumoribusque renitentibus commendatur.

Euonymus. EUONYMUS vulgaris granis rubentibus, B. P. Eyonymus multis, aliis Tetragonia, J. B. *The Spindle-tree.* Multis in locis.

Inter

Inter Arbores bacciferas est, foliis deciduis, pinnatis, floribus simplicibus, ramulis tetragonis, baccis per maturitatem rubris, tetracoccis. Nota Characteristica.

Hujus tres quatuorve baccæ tam per Vomitum quàm per Secessum purgant. Pulvis exiccatarum in usu apud Mulierculas est; ad pediculos interimendos, & furfures capitis abstergendos. Lixivium ex eo capillos splendidos facit. Vires.

Ex hujus ligno Fusi muliebri netu celebres in *Germaniâ* detornantur. Usus Mechanicus.

EUPATORIUM Veterum, sive Agrimonia, B. P. Eupatorium Veterum, sive Agrimonia inodora, seu minùs odora, Hist. *Oxon.* Agrimonia sive Eupatorium, J. B. *Common Agrimony.* Officinalis est. Passim reperitur. *Eupatorium sive Agrimonia.*

Est inter Plantas flore perfecto, seminibus nudis solitariis, *h. e.* ad singulos flores singulis, in spicâ congestis, tenuiores & productiores; floribus hexaphyllis flavis, foliis pinnatis. Nota Characteristica.

Aperit, incidit, abstergit, citra manifestum calorem exiccat & moderatè adstringit, obstructiones reserat viscerum, hepatis præsertim, intemperiemque omnem corrigit. Nervos luxatos restituit, vulgato usu; urinas ciet & menstrua provocat. Recens vel sicca cum furfure triticeo in vappâ decocta luxatos articulos imposita emendat. Vulneraria quoque insignis est. Pulvis Agrimoniæ siccatus in idoneo vehiculo multùm commendatur in mictu involuntario. Vires.

EUPATORIUM cannabinum, B. P. Adulterinum, J. B. *Common Hemp-like Agrimony.* Ad rivos. *Eupatorium cannabinum.*

Papposa est, flore discoïde nudo, foliis digitatis velut in umbellam dispositis. Nota Characteristica.

Eupatorium Aquaticum folio integro, *Park.* Cannabina aquatica folio non diviso, B. P. Verbesina pulchriore flore luteo, J. B. *Water Agrimony with undivided leaves.*

Eupatorium cannabinum, fœmina, *Ger.* Cannabina aquatica folio tripartito diviso, B. P. Verbesina, sive Cannabina aquatica flore minùs pulchro elatior & magis frequens, J. B.

Primum, quod Mas *Gerardo* dicitur, amaricantis est gustûs, viribusque accedit ad Agrimoniam. Hepatis ac Lienis affectibus, tumoribus ac obstructionibus citra calefactionem mirè prodest. Datur Tertianâ ac Quartanâ laborantibus, nec non bile suffusis post principia. Suffitus animalia fugat venenata. Additur Balneis ad uteri affectus, & Lixiviis adversus inveteratos capitis dolores. *Schwenckfelt.* Radicibus vim purgativam inesse suo experimento confirmat *Gesnerus*, cui earum decoctum vomitum excitavit. Vulneraria eximia est. Vires.

Eupatorium Cannabinum fœmina inter corymbiferas est, flore nudo, herbacea, superficie annua, foliis in caule bijugis, semine cornuto seu bidente. Nota Characteristica.

EUPHRASIA, J. B. Officinarum, B. P. *Eye-bright.* In arvis & agrorum marginibus. *Euphrasia.*

Euphrasia pratensis rubra, B. P. Parva purpurea *Eye-bright Cow-wheat.* In pratis.

Est inter herbas flore monopetalo difformi, galeato, florum calycibus minutioribus, foliis ad margines serratis. Nota Characteristica.

Alba calefacit parùm & desiccat, abstergit, roborat. Ad oculorum caligines & morbos pituitosos multi usûs. Ex vino pota Icterum tollit. Additur utiliter Cephalicis decoctis. Vinum Euphragiatum aufert omne oculorum impedimentum, memoriam quoque roborat. Valet ad Scotomiam & Imagines. Vires.

CAPUT VI.

Herbæ à Literâ F. *incipientes.*

FAGUS, B. P. Fagus *Latinorum*, Oxya *Græcorum*, J. B. *The Beech-tree.* *Fagus.*

Inter nuciferas est, tegumento exteriore summâ parte aperto, pluribus nucibus communi tegumento inclusis, foliis brevioribus per margines æqualibus, cortice albente levi, nucleis triquetris. Nota Characteristica.

Folia refrigerant, adstringant, siccant; calidis tumoribus et inflammationibus incipientibus Vires.

pientibus profunt, imbecilles nervos roborant. Aqua, quæ in cavis Fagis et Quercubus quandoque reperitur, fingulare eft remedium ad omnis generis fcabiem, Lichenas et Impetigines.

Ufus Mechanicus & Domefticus. Fructu Sues faginantur.

Lignum in tenuiffimas laminas flexiles diffectum enfium vaginis firmandis interfe.itur. Sedilia quoque ex eo parantur. Oleo ex nucibus expreffo paupercula plebs quibufdam in regionibus tempore Quadragefimali loco Butyri utitur.

Feftuca. Feftuca avenacea fterilis elatior, B. P. Ægilops Matthiolo forte, J. B. *Great wild Oat-grafs.*

Feftuca utriculis lanugine flavefcentibus, B. P. Ægilops quibufdam ariftis recurvis, five Avena pilofa, J. B. B*earded wild Oats*, or *Haver*. Inter fegetes.

Nota Characteriftica. Eft inter Culmiferas grano minore, minores paniculatas. Ut Avena calida et ficca

Vires. eft, tenuium partium.

Filipendula. FILIPENDULA, J. B. Vulgaris, an Molon *Plinii*, C. B. *Common Dropwort.* In pafcuis montofis.

Nota Characteriftica. Eft inter Umbellas impropriè dictas, floribus in paniculæ modum fparfis, ochroleucis; femine afpero, compreffo, Rhombi irregularis figurâ.

Vires. Radix amara eft, abftergit cum levi adftrictione, urinas ciet; calefacit & ficcat pota. Dyfuriæ ac urinæ ftillicidio prodeft, renum item ac calculi doloribus. Stomachi inflationes difcutit, tormina inteftinorum tollit & flatus refolvit. Singulare, naturæ ductu, contra Ficarias remedium. *Schwenckfelt*. Diuretica infignis eft. In albo mulierum profluvio commendatur, extrinfecùs in tumore Hæmorrhoïdum. Pulvis radicis cum melle, aut ejus decoctum valet adverfus morbum comitialem. Radix Filipendulæ in Lochiorum Fluxu nimio ufùs eft eximii.

Filix. FILIX ramofa non dentata florida, B. P. Floribus infignis, J. B. Florida, five Ofmunda regalis, *Ger*. *Flowring* F*ern*, or *Ofmund Royal.* Officinalis eft. It groweth in great plenty in *Haining-Wood* in S*tirling-fhire.*

Filix ramofa major, pinnulis obtufis non dentatis, B. P. Major & prior *Trago*, five Ramofa repens, J. B. Fœmina vulgaris *Parkinf. Female-Fern*, or *Common Brakes.* Offic.

Filix non ramofa dentata, B. P. Vulgò Mas dicta, five non ramofa, J. B. *Male-Fern.* Officinalis eft.

Filix mas ramofa, pinnulis dentatis, *Ger.*

Filix mas non ramofa, pinnulis anguftis raris, profundè dentatis, *Ger.* Mollis, five glabra vulgari Mari non ramofæ accedens, J. B. *Male-Fern with thin-fet deeply dented Leaves.*

Filix mas non ramofa pinnulis latis, auriculatis, fpinofis, *Ger.* Lonchitidi affinis, J. B. Mas aculeata major, B. P.

Filix paluftris, five aquatica, J. *Ray.* Minor non ramofa, J. B.

Filix Querna, B. P. Filix minor non ramofa, J. B.

Filix faxatilis ramofa nigris maculis punctata, B. P. Ramofa minor, J. B.

Filix faxatilis non ramofa nigris maculis punctata.

Filix faxatilis caule tenui fragili, J. *Ray.* Filicula Alpina crifpa, B. P.

Filicula montana florida perelegans, feu Adiantum album floridum, J. *Raii.*

Locus. In fylvis & agris incultis nafcuntur.

Nota Characteriftica. Inter epiphyllofpermas pleræque Filices funt. Differentiæ in nominibus appofitæ funt. Filicibus femen averfæ foliorum parti adnafcitur in punctis illis aut lineolis pulverulentis ferrugineifve, quæ ibi vifuntur.

Ufus Medici. Apud *Diofcoridem* radix Filicis latum lumbricum, quem *Tæniam* vocant, excutit. Sumpta drachmis quatuor ex aquâ mulfâ eadem laborantes ex Liene efficaciter reftituit. Quinetiam cum axungiâ contrita & impofita ictis ab arundine efficaciter auxiliatur.

Filix florida five Ofmunda nonnihil calida & acris eft, odoris non ingrati. Radix *Dodonæo* calida & ficca ad hernias & ulcera exploratiffimi commodi eft, quinetiam Colicis & Spleneticis plurimùm confert. Imò pars ejus media fubcandida efficaciffima putatur non modò vulneratis, fed & cæfis, ruptis ex alto deturbatis, decocta vel etiam tufa & cum liquore aliquo fumpta; & propterea Decoctis Vulnerariis additur. Sunt qui tantam hujus potentiam exiftimant, ut fanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum diffolvere queat, & foras etiam per vulnus expellere. Rachitidi morbo remedium præftantiffimum, & quafi proprium aut fpecificum cenfetur, cui percurandæ vel fola hæc radix fufficiat. Ex Afparagis feu germinibus hujus teneræ & primò erumpentis

pentis Conserva paratur eximii in Rachitide usus, ad quem morbum Conserva ex germinibus Filicis maris, vel Asplenii, vel Phyllitidis apprime valet.

Filicis ramosæ majoris, pinnulis obtusis non dentatis, radix naturâ suâ siccæ temperaturæ in pulverem redacta, ac pondere semunciæ, ex aquâ mulsâ sumpta latis tineis ventris enecandis conducit. Eadem in vino decocta, ac per aliquot dies pota, laborantes lienis excremento recreat. Ad ambusta, vel igne, vel fervidâ aquâ, aut oleo, singulari experimento radicis succus expressus facit, mistâ ei aquâ Rosarum, aquâ è fimo Vaccino, aut è flore Tiliæ, vel, si non suppetant, ipsâ aquâ fontanâ.

Refert *Joannes Bauhinus* ex *Dalechampio Armoricos* & *Neustriorum* ultimos, qui vastas sylvas colunt, in frugum inopiâ è radice Filicis panem conficere, ejusdemque cineribus nitri loco injectis saxa liquare, & vitrea vasa fingere colore viridi & subobscuro. Usus Domesticus & Mechanicus.

Propter sal nitro simile in Filicibus in quibusdam Regionibus Agricolæ cumulos Filicum comburunt, & cineres combustorum agris minus fertilibus pro lætamine egregio inspergunt. Usus Medicus & Domesticus.

Filicis maris non ramosæ folia tenera adhuc decocta & comesta ventrem emolliunt. Radix in pulverem redacta humidis ulceribus & cicatrici repugnantibus inspergitur. Pari ratione jumentis adhibetur. Filices siccatæ vice straminis asservantur pro pecoribus, maximè in iis locis quæ à cultâ terrâ longiùs absunt.

Filix certè splenetica est, subastringit, aperit. Usus præcipue in obstructionibus viscerum, imprimis lienis & uteri. Mucilago ad ambusta commendatur. Insulæ *Fero* incolæ, referente *Simone Paulo*, radices Filicis in Cerevisiâ coquunt, certoque experimento hoc decoctum adversus Calculum usurpant. Folia aspersa Cimices necant.

FRAGARIA vulgaris, B. P. Ferens Fraga rubra, J. B. *Common Strawberries.* Officinalis est. Fragaria

Fragaria sterilis, B. P. Sterilis seu minimè vesca, hirsuta minimè incana, Hist. *Oxon.* Non fragifera vel non vesca, J. B. In sylvis & nemoribus.

Fragariæ sylvestri affinis planta flore luteo.

Hæc planta (quod sciam) non descripta est. Transmissa fuit ad Hortum Medicum à Regione *Iernensi*, ubi in sylvis sponte provenit. Ejus Icon habetur in Tabulis.

Trifolia est, pentapetala, fragifera. Nota Characteristica.

Fraga rubra refrigerant, alimentum conferunt exiguum, tenue & aquosum; biliosis æstuantibusque ventriculis prosunt; humectant quoque & venenis resistunt. Aqua Fragorum destillata cor confortat; vitia Thoracis expurgat, Morbum Arquatum discutit, sanguinem purgat & emendat, ulceribus oris & anginæ auxiliatur gargarizatu, faciei ruborem & maculas tollit collutu, calculum renum comminuit, referente J. B. Aqua ex infusione Fragorum in aquâ ardente ad Calculum efficacissima est. Vires.

Rob Fragorum siticulosis opem fert, febrientibus gratissimum. Eadem præstat aqua stillatitia.

Folia modicè amara adstringunt, refrigerant, siccant. Diuretica, ususque crebri in Ictero, in Gargarismis, in Cataplasmatis, ad sistendos sanguinis fluxus, ad ulcera sordida purganda, & ad destillationes cohibendas. Plantæ integræ Decoctum optimo successu Ictericis exhibetur.

FRAXINUS excelsior, B. P. Fraxinus vulgaris, Μελία *Dioscoridis*, Μελία genus excelsum & procerum *Theophrasto*, J. B. *Common Ash-tree.* Officinalis est. Fraxinus.

Est inter Arbores vasculis seminalibus membranaceis, folliculis seminalibus singulis singula semina claudentibus oblongis, semine extremum quod ad pediculum est occupante, foliis Arboris pinnatis. Nota Characteristica.

Folia siccant validè, curantque ictus Serpentum. Cortex & lignum siccant itidem & attenuant; Splenis duritiem specificè emolliunt, diuretica sunt & lithontriptica. Sal Fraxini sudores movere dicitur. Vires.

Semen calefacit & siccat tertio gradu, urinam ciet, Venerem stimulat, potum auxiliatur Calculosis, Hepaticis & Pleuriticis. Pulvis seminum ad Lienem tumidum, Icterum & Hydropem insigne remedium est, aquam quæ cutem subiit extrahit.

Radix Vulneraria est.

Andreas Cæsalpinus acris & subacti ingenii Auctor dicit quosdam esse, qui Decocto Scobis Ligni Fraxini utantur vice ligni Guajaci cum felici successu. Cortex internus aquam, in quâ maduerit, cœruleam reddit, quam apponunt Gallinis, cùm morbis vexantur.

Tantus est materiei usus, ut Fraxinum præ aliis copiosissimæ materiæ causâ Naturam generasse, scribere non dubitarit *Plinius*, quippe quæ obedientissima sit in quocunque Usus Mechanici.
Lib.2.c.13.

cunque opere, tandemque pro hastis Corylo melior, Corno levior, Sorbo lentior. Est sanè Fraxini lignum tenacissimum ac durissimum. Ad Ephippia & Sarissas conficiendas passim expetitur. Abacis, mensis, cochlearibus, poculis conficiendis commodissimum. Quicquid ex Ligno fieri debet subtile forteque fabrefactum, ut magnam vim sustinere queat, non meliùs ex alio quàm ex isto Ligno parabitur: ad Cochleas proinde expetitur. Rhedæ quoque ex eo parantur. Ex radice Pugionum manubria, ex sylvestri præsertim, quæ pro undulatâ striarum varietate præfertur. Observandum autem, quod *Oribasius* ex *Heliodoro* monet, Bases, crura, latera, transversaria, cubitos, testudines, adjunctaque crura, cæteraque, quæ in Organis Chirurgicis ampliora expetuntur, ex Ilignâ vel Fraxineâ materiâ conficienda.

Fumaria. FUMARIA Officinarum & *Dioscoridis*, B. P. Vulgaris, J. B. Vulgaris latifolia siliquis curtis, Hist. *Oxon. Common Fumitory.*

Fumaria major scandens flore pallidiore. J. *Ray.*

Fumaria claviculis donata, B. P. Hist. *Oxon.* Fumaria cum Capreolis, J. B.

Nota Characteristica. Inter Siliquosas est bivalves, foliis tenuiter dissectis, glaucis, floribus ad papilionaceos accedentibus, in spicas congestis.

Vires. Acris simul & amaræ qualitatis est, abstergit, aperit, educit bilem, omnesque salsos & adustos humores: vis enim ejus non modò ad jecur, sed ad venas permeat & sanguinem expurgat Scabiem, impetiginem, Morbum Gallicum & alias cutis infectiones curat. Succus acris visum acuit. Conserva florum in Melancholicis affectibus & Cachecticis valdè salutaris. In Scorbuto quoque herba valdè efficax esse dicitur.

Succus Fumariæ cum succo Lapathi acuti, admixto modico Aceti & Melle temperatus, ita ut Unguentum fiat, ex relatione *Tragi*, omnis generis Scabiem persanat illitu.

Fucus. FUCUS longissimo, lato crassoque folio, C. B. Prodr. Fucus Balteiformis J. *Ray, Sea-Belt.*

Fucus phasganoïdes & polyschides, *Ger.* emac. Arboreus polyschides, C. B. *Sea-girdle* and *Hangers.*

Fucus, sive Alga Angustifolia 3. sive longo crassoque folio, C. B. Quercus marina 2. *Gesneri.*

Fucus maritimus Gallo pavonis pennas referens, à Domino *Cargillo* in *Scotiâ* inventus.

Fucus maritimus, vel Quercus maritima vesiculas habens, C. B.

Fucus marinus rotundis, tenuibus longissimisque loris, an angustifolius ligulas referens, C. B.

Fucus nostras latissimus, edulis, dulcis.

Lactuca marina, sive Intybacea, J. B. Fuci quoque species.

Nota Characteristica. Inter Plantas imperfectas marinas, teneriores, cauliferas.

Vires. Fucus nostras latissimus, tenui folio, edulis est grati saporis mixti inter salsum & dulcem. Instar Acetarii comeditur.

Ex Lactucâ marinâ in locis Borealibus juscula parant pro cibo. Ea commodè in Arthritide applicatur.

Fucus sive Alga marina pro pinguissimo lætamine habetur, non secus ac Marga. Est in frequenti usu apud nostros maris accolas ad agros emaciatos reficiendos.

Fungus. FUNGUS campestris albus supernè, infernè rubens, J. B. Esculentus 13. sive pileolo lato & rotundo livido, C. B. *The most common esculent Mushrome, or Champignon.* In the *Kings* Park at *Edinburgh.*

Fungus pulverulentus dictus *Crepitus Lupi*, J. B. Noxius 42. sive Rotundus orbicularis. In the *Kings* Park at *Edinburgh.*

Fungus Sambucinus, sive Auricula *Iudæ*, *Ger.* Noxius, seu membranaceus auriculam referens, sive Sambucinus, C. B. Fungus Auriculæ *Iudæ*, coloris ex cineraceo nigricantis, perniciosus, in Sambuci caudice nascens, J. B. *Iews-ear.*

Fungi arborei ad ellychnia, J. B. Noxius 3. sive Fungus in caudicibus nascens, unguis equini figurâ, C. B. *Touch-wood.*

Fungus phalloïdes, J. B. Noxius 38. seu Fœtidus penis imaginem referens. *In the Sands by the Sea-side upon both sides of* Forth, *and at* Carriber Bank *among Planting.*

Nota Characteristica. Inter Plantas imperfectas est extra aquas nascentes, substantiæ crassioris, ad carnes aut ligna accedentes.

Vires. Fungus pulverulentus dictus. Ejus pulvis siccat admodum & astringit, unde vulneribus inspersus sanguinem sistit. Ulcera inveterata desiccat, Hæmorrhoïdum fluxum cohibet. Oculis perniciosus est.

Fungus Sambucinus in Lacte decoctus, aut Aceto maceratus, in Anginâ & oris aut gutturis

gutturis tumoribus aut inflammationibus exhibetur multo cum successu pro Gargarismo. Oculorum affectibus medetur maceratus in aquâ appropriatâ & impositus.

Fungus esculentus in aquâ coquitur, & Butyro & Aromatibus conditur. Quidam super carbones assant & sale aspergunt. Oportet autem detrahere membranulas lividi coloris antequam in cibum veniunt.

Fungi phalloïdis mucus, frigidissimus & lentus in scroto sive volva coagulatus ad podagram utilis esse dicitur.

Fungus arboreus ad Ellychnia in lixivio cum nitro & sulphure decoquitur & siccatus tunditur, rursusque nitro coquitur, ut igni concipiendo idoneus evadat.

CAPUT VII.

Herbæ incipientes à Literâ G.

GALLIUM album, J. B. Palustre album, B. P. *White Ladies Bed straw.* Gallium.
Gallium sive Mollugo montana minor Gallio albo similis J. *Raii.*
Gallium luteum, B. P. Verum *Dioscoridis* & *Galeni*, J. B.
Inter Herbas stellatas est, floribus tetrapetalis, quorum singulis bina semina succedunt. Nota Characteristica.

Herba aut pulvis Gallii lutei Hæmorrhagiam & sanguinis profluvia sistit, commendaturque contra Cancrum & cancrosa ulcera. Miscetur Acopis. Fotu Articulos luxatos restituit. Vires.

Hujus coma coaguli modo lac condensat.

GENISTA spinosa major longioribus aculeis, B. P. Genistellæ spinosæ affinis Nepa quibusdam, J. B. *Common Whins.* *Genista spinosa.*
Genista minor Aspalathoïdes, seu Genista spinosa *Anglica*, B. P. Genistella minor Aspalathoïdes, J. B *Needle Furze*, or *Petty Whin.*
Inter Frutices est flore papilionaceo, siliquosos, spinosos. Nota Characteristica.

Genistæ spinosæ adstringentem cum amaritudine facultatem possident & valenter exiccantem. Semen ejus Serpentibus adversari tradunt. Decoctum foliorum profluvium Menstruorum sistit. Idem etiam potum ventris fluori succurrit. J. *Bauhinus* & *Schwenckfelt.* Vires.

GENISTA angulosa & scoparia, B. P. Angulosa trifolia, J. B. *Common Broom.* *Genista.*
Genista tinctoria *Germanica*, B. P. Tinctorius flos, J. B. *Dyers Broom.*
Frutex est flore papilionaceo, siliquosus, non spinosus. Nota Characteristica.

Genistæ flores apud Officinas in usu sunt. Sunt ex secundo ordine calefacientium & siccantium, incidendi & aperiendi vi commendabiles: eximii proinde usus in obstructione hepatis lienis & mesenterii Iidem in Hydromelite propinati pondere duarum drachmarum tartareos humores vomitu educunt. Seminis quoque Decoctum vomitum excitat, sed (ne Ventriculum lædat) additis Rosis & Mastiche corrigendum. Vires.

Succo Genistæ pediculi enecantur, si cutis eo inungatur.

In Quadripartito Botanico. *Jul. Cæsar Claudinus* Cineres ceu secretum in Hydrope cum Sale Absinthii commendat. *Simon Pauli.* Valet etiam ad Calculum Genista, & serosos humores educit, tam per Vomitum, quàm per Alvum & Urinas; quod de Semine intelligendum venit. Pulvis Seminum cum Hydromelite exhibitus in Hydrope & Ictero utroque mira præstat. Electuarium Florum Genistæ pulvere & melle Rosato exceptum ad Scrophulas commendatur.

Florum gemmæ mense Aprili collectæ, antequam explicentur, cum Aceto & Sale, Capparum modo, condiuntur mensisque adhibentur, Appetitum augenr, obstructiones reserant, & à Calculo præservant.

Genistæ Tinctoriæ flores inserviunt ad vestes lineas & laneas luteo colore tingendas. Usus Mechanicus.

GENTIANELLA autumnalis Centaurii minoris foliis, *Park.* Gentianellæ species quibusdam, an *Cordo* Pneumonanthe, aut Gentiana fugax altera *Clusii*, J. B. *Dwarf Autumnal Gentian.* *Gentianella.*

Geranium. GERANIUM Batrachoïdes, Gratia *Dei Germanorum Lobelio*, B. P. Batrachoïdes violaceum, Hist. *Oxon. The Blew Crowfoot Cranes-bill.*

Geranium Batrachoïdes folio Aconiti, B. P. Batrachoides aliud folio Aconiti nitente *Clusii*, J. B.

Geranium sanguineum maximo flore, B. P. Sanguineum, sive Hæmatodes crassâ radice, J. B. *The red Rose Cranes-bill.*

Geranium lucidum saxatile, B P. Lucidum, J. B. Annuum montanum rotundifolium saxatile lucidum, Hist. *Oxonien. Shining Rock-Cranes-bill.*

Geranium folio Malvæ rotundo, B. P. Folio Malvæ rotundo majus, Hist. *Oxon.* Folio rotundo multùm serrato, sive Columbinum, J. B. *Doves-foot Cranes-bill.*

Geranium Columbinum tenuius laciniatum, B. P. Columbinum annuum minus tenuius laciniatum, Hist. *Oxon.*

Geranium Malacoïdes flore albo, Hort. Reg. *Blef.*

Geranium Columbinum majus flore minore cærulescente, J. *Raii.*

Geranium Columbinum dissectis foliis, pediculis florum longissimis, J. *Raii.* Columbinum annuum minus folio tenuissimè laciniato, flore pediculo longissimo insistente, Hist. *Oxon.*

Geranium Cicutæ folio inodorum, B. P. Annuum Cicutæ folio inodorum, Hist. *Oxon.* Moschatum folio ad Myrrhidem accedente minus, J. B.

Geranium Moschatum inodorum flore albo, *Park.* Arvense album, *Tab.*

Geranium Robertianum primum, B. P. Robertianum flore dilutè rubello, Hist. *Oxon.* Robertianum murale, J. B.

Geranium Robertianum flore albo.

Nota Characteristica. Geranium est ex pentapetalis Quinquecapsularibus.

Vires. Geranium omne Vulnerarium est: sed præcipui usûs sunt Robertianum & Columbinum. Fluxum sanguinis sistunt, ipsumque sanguinem coagulatum resolvunt. Vulnera quoque & ulcera mundificant. Calculum & arenulas pellunt, & Colicos dolores sedant, auctore *Lobelio.*

Decoctum in vino Arthriticos dolores lenit. In fomentis pulvis radicis & foliorum Geranii Columbini in vino veteri sumptus ad Hernias & Rupturas sanandas commendatur.

Usus omnium Geraniorum vulgaris est in Cataplasmatis plantis pedum cum Sale & Aceto applicandis ad febrilem æstum compescendum. *Schrod.*

Robertianum mediocriter calefacit, refrigerat & siccat cum adstrictione, abstergit & consolidat. Recens tritum peculiariter commendatur ad Erysipelata, Mammarum inflammationes, oris & pudendorum ulcera. Aquæ incoquitur, & pecori cruenta mingenti potui datur, *Schwenckfelt.*

Columbinum mediocriter calefacit & siccat cum levi adstrictione. Usus ejus est ad vulnera et fracturas et fistulas sananda. Percommodè quoque ad intestinorum tormenta additur. Fotu Articulorum dolores juvat.

Glaux. GLAUX maritima, B. P. Exigua maritima, J. B. *Sea Milk-wort.*

Nota Characteristica. Est inter herbas flore perfecto, seminibus nudis solitariis pappo carentibus ad singulos flores maritimas, foliis simplicibus, crebris, adversis.

Glycyrrhiza sylvestris. GLYCYRRHIZA sylvestris floribus luteo-pallescentibus. B. P. Fœnum Græcum sylvestre, sive Glycyrrhiza sylvestris quibusdam, J. B. Astragalus luteus perennis procumbens, sive Vulgaris, Hist. *Oxon. Wild Liquorice* or *Liquorice-Vetch.*

Nota Characteristica. Est inter Legumina siliquis gemellis duplicem seminum seriem continentibus donata.

Gnaphalium. GNAPHALIUM vulgare majus, B. P. Gnaphalium Germanicum, J. B. *Common Cudweed*, or *Herb impious.* In locis siccioribus.

Gnaphalium majus angusto oblongo folio alterum, B. P. Rectum J. B.

Gnaphalium medium, B. P. Gnaphalio vulgari similis, J. B.

Gnaphalium minus repens, B P. Minimum, J. B.

Gnaphalium montanum flore rotundiore, B. P. Pilosella minor quibusdam, aliis Gnaphalii genus, J B.

Gnaphalium montanum flore purpureo.

Nota Characteristica. Est inter herbas flore discoide nudo papposas, minores, tomentosas & incanas foliis integris.

Vires. Adstringit, siccat. Dysenteriam, Diarrhœam, mensesque mulierum immodicè fluentes potum sistit. Succus lacte & vino permixtus gargarizatu Anginis prodesse creditur.

ditur. Gnaphalii minoris aqua destillata ad Cancrum mammillarum magni est usus: continet enim occultos Cancros, ne exulcerentur, cum linteolis semel in die imposita. Gnaphalium montanum flore rotundiore peculiari proprietate Pulmonum exulcerationi & sanguinis expuitioni conferre statuitur formâ Syrupi exhibitum.

Gnaphalium minus, sive Herba impia jumentis ruminantibus utile existimatur ad rumen amissum revocandum. Valet etiam ad Intertrigines.

Gnaphalii medii herbâ contusâ (inquit *Lobelius*) oleo maceratâ & coctâ ad livores, contusiones, cæsa & verbera quidam utuntur.

GRAMINIS multæ species apud nos sunt. Eas enumerare non opus est, quòd nullius usûs sint. Quæ alicujus usûs, sunt sequentia. *Gramen.*

1. GRAMEN caninum arvense, sive Gramen *Dioscoridis*, B. P. Repens Officinarum forte triticeæ spicæ aliquatenus simile, J. B. *Common Dogs-grass.* Officinalis est. *Gramen caninum.*

Inter herbas culmiferas est grano minore humiliores. Nota Characteristica.

Radix mediocriter frigida & sicca est, sapore dulcis; tenuis, incidentis & aperientis substantiæ. Aperit, attenuat, viscerum renumque infarctus, citra calefactionem. Urinam ciet, & colluviem calculosque propellit & detergit. Vulnera glutinat decocta, pota vermes puerorum enecat & excludit. Vires.

2. GRAMEN pratense paniculatum majus, B. P. Minus album & rubrum, J. B. *The greater Meadow-grass.* *Gramen pratense.*

Potum ad obstructiones viscerum valet, & ad discussionem pertinacium humorum & flatuum. Admotum Nephriticum & Colicum dolorem fotu & incessu resolvit. Vires.

3. GRAMEN Parnassi flore albo simplici, B. P. Parnassi *Dodonæi*, quibusdam Hepaticus flos, J. B. *Grass of Parnassus.* In palustribus. *Gramen Parnassi.*

Pentapetala est uniformis alba, vasculo conoïde, foliis Hederæ. Nota Characteristica.

4. GRAMEN Sparteum spicatum foliis mucronatis, vel spicâ secalinâ, B. P. Spartum spicatum pungens Oceanicum, J. B. *Sea Matweed*, & nostratibus *Bent.* *Gramen sparteum spicatum*

Eo Conclavia sternuntur virenti, Æstate pro frigore conciliando, Hyeme autem siccato pro calore fovendo. Usus domesticus.

5. GRAMEN Typhoïdes maximum spicâ longissima, B. P. Gramen cum caudâ muris majoris longâ, Majus, J. B. *The greatest Cats-tail Grass.* *Gramen Typhoïdes.*

CAPUT VIII.

Herbæ incipientes à Literâ H.

HALIMUS, sive Portulaca marina, B. P. Marina fruticosa, quæ Halimus secunda *Clusii*, J. B. Maritima augustissimo folio, Hist. *Oxon. Common Sea-Purslain.* *Halimus.*

Est inter mollientes floribus muscosis luteis, semine nigro. Nota Characteristica.

Hujus foliis & tenellis ramulis Crithmi modo muriâ conditis hyberno tempore ad excitandum appetitum in Acetariis quidam utuntur. Vires.

HEDERA arborea, B. P. Communis major & minor, J. B. *Berry-bearing Ivy.* Officinalis est. *Hedera arborea.*

Hedera major sterilis, B. P. *Barren* or *Creeping Ivy.*

Inter Frutices bacciferos semper virentes est, baccis in corymbos coactis. Nota Characteristica.

Folia recentia in pilei formam consuta papulosis et exulceratis infantium capitibus utiliter imponuntur; ad ulcerationes igne factas, Herpetes et Erysipelata valent; cum vino cocta grandia vulnera conjungunt et maligna sanant. Hodie Fontanellis adhibentur: humores enim et ichores ad eas partes alliciunt, inflammationes verò ab iisdem arcent recenter decerpta. Succus putrida narium ulcera emendat. Acinorum tritorum pulvis Drachmæ unius pondere haustus ex vino calculum expellit. *Schwenckfelt.* Vires.

Baccæ purgant per superiora et inferiora.

Pulvis baccarum Hederæ plenam maturitatem adeptarum largâ dosi exhibitus Arcanum est contra Pestem. D. *Boyl* de utilitate Philosophiæ Experimentalis ad Medicinam.

Usus Mechanicus. Lignum Hederæ de radice dissectum, ubi crassius esse consuevit, à Sutoribus in eum usum parari solet, ut postquam cultellos suos ad corium dissecandum idoneos exacuerint, asperiores etiam tunc illos æquales lævigatosque reddant, ad dictum lignum ultrò citróque ducendo, quòd præ aliis ad hunc usum idoneum judicetur, fortè ob mollitiem substantiæ ipsius, quæ etiam sensu percipitur, J. B.

Hederà terrestris. Hedera terrestris vulgaris, B. P. Chamæcissus, sive Hedera terrestris, & Hedera sylvatica *Romanorum*, J. B. *Ground-Ivy.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Plantas verticillatas herbaceas, floribus galeatis & labiatis ad caulium nodos è foliorum alis exeuntibus, minoribus & minùs densis, flagellisque reptatricibus, foliis subrotundis crenatis, calycibus florum angustis et oblongis.

Vires. Sapore amaro mediocriter acris aperit, abstergit, urinam pellit, calculum frangit, expurgat pectus & uterum, mensesque tardiùs fluentes provocat, Pestilentiæ adversatur & Morbum Regium expellit. Herba ex vino cocta fotu surditatem & tinnitum aurium aufert. In Cataplasmate Lienis tumores resolvit. Additur quoque insessibus ad Menstrua provocanda, et ad Calculum. Insignis Vulneraria est, et propterea Potionibus Vulnerariis additur. In Clysteribus ad dolores Colicos conducit.

Succus Plantæ naribus attractus Cephalalgiam etiam vehementissimam & inveteratam non lenit tantùm, sed et penitùs aufert.

Ventri apposita torsiones post partum lenit.

Contusa cum Avenâ data vermes equorum expellit.

Usus Mechanicus. Hederam terrestrem *Angli*, præsertim Septentrionales in Dolia immittere solent, ad depurandam seu clarificandam Cerevisiam, quod brevi tempore, viginti quatuor nempe horarum spatio, præstare solet, J. *Raius.*

Helleborus. Helleborus niger sylvestris adulterinus, etiam hyeme virens, J. B. Helleboraster maximus. *Ger. Great-Bastard black Hellebore*, or *Bearsfoot.*

Helleborine. HELLEBORINE minor flore albo, latifolia montana, B. P. Helleborine *Dodonæi*, J. B. *Common Bastard* or *Wild white Hellebore.* In the Wood of *Cumrie* in *Strathearn.*

Nota Characteristica. Inter bulbosis affines est monopetalas, figurâ floris galeatâ, aut labiatâ, radicibus fibrosis, pluribus alternis foliis nervosis.

Hieracium. HIERACIUM Dentis Leonis folio obtuso majus. B. P. Macrocaulon junceum, sive minus primum *Dodonæi*, J. B. *Long rooted Hawkweed.*

Hieracium Chondrillæ folio radice succisâ majus, B. P. Minus præmorsâ radice, sive *Fuchsii*, J. B. *Yellow Devils-bit*, or *Hawkweed with bitter roots.*

Hieracium murorum folio pilosissimo, B. P. Pilosella major quibusdam, aliis Pulmonaria flore luteo, J. B. *French* or *Golden Lungwort.*

Hieracium murorum laciniatum minùs pilosum, B. P. Pilosellæ majoris, sive Pulmonariæ luteæ species magis laciniata, J. B. *French Lungwort with smoother and more cut leaves.*

Hieracium fruticosum minus, B. P.

Hieracium minus folio subrotundo, B. P. *Small Swines-Succory.*

Nota Characteristica. Hieracium est inter lactescentes, flore composito seu aggregato, planifolio, naturâ pleno, papposis seminibus, caule ramoso, floribus minoribus in singulis caulibus pluribus, semine citrino aut ruffo majore, nigrove minore.

Vires. Planta inde nomen habet, quòd Accipitres ejus lacteo liquore oculorum acies acuere existimentur. Refrigerat, siccat, adstringit, abstergit, mordicat, stomachum purgat, inflationes discutit, concoctiones adjuvat, somnum conciliat, Venerem inhibet, urinæ difficultati succurrit, ad ambusta cum sale recens illitum valet, eruptiones papularum ex vino et polentâ abstergit. Succus oculorum sanat vitia; ad nebulas, caligines et epiphoras utilis. Ad pecorum vermes enecandos commendatur. Insigne quoque Vulnerarium est, *Shwenckfelt.*

Holosteo affinis. HOLOSTEO affinis Cauda muris, B. P. Myosuros, J. B. *Mouse-tail.*

Hordeum. HORDEUM distichum, J. B. Distichum, quòd spica binos ordines habeat, *Plinio*, B. P. *Common Barley.* Officinalis est.

Hordeum polystichon, J. B. Polystichum Hibernum, B. P. *Bear-Barley.*

Nota Characteristica. Inter Culmiferas est caule terete geniculato concavo esculentas spicatas, grano cortice crassiore tecto, spicâ compactâ simplici.

Vires. Hordeum quidem minùs alit quàm Triticum, egregiè abstergit et urinam ciet. Farina OEdemata et Inflammationes discutit. Ex hordeo torrefacto Zythus paratur.

Maltum tostum servensque in sacculo appositum Ventris Torminibus ex causâ frigidâ succurrit.

Horminum. HORMINUM pratense foliis serratis, B. P. Gallitrichum sylvestre vulgò, sive

sylvestris

ſylveſtris Sclarea flore purpureo cæruleove magno, J. B. *Common Wild Clary.* Officinalis planta eſt.

Eſt inter Plantas verticillatas, floribus in ſpicas diſpoſitis, floribus hiantibus, verticillis paulò a ſe invicem remotioribus. Nota Characteriſtica.

Semen ſordes, abſtergendo oculos, purgat & mundificat. Vires.

HYACINTHUS oblongo flore cæruleus major, B. P. Floribus oblongis pendulis major *Anglicus* ſeu *Belgicus* cæruleus, Hiſt. *Oxon. Anglicus* ſive *Belgicus*, J. B. *English Hares-bells*, or *Spaniſh Iacinth.* In ſylvis paſſim. *Hyacinthus*

Hyacinthus *Anglicus* albus, *Ger.*

Inter hexapetalas tricapſulares eſt, radicibus bulboſis propriè dictis. Nota Characteriſtica.

HYOSCYAMUS vulgaris, J. B. Niger vel vulgaris, B. P. *Common black Henbane.* Officinalis eſt. Paſſim ad vias. *Hyoſcyamus.*

Eſt inter monopetalas uniformes, vaſculo in bina loculamenta diviſo, operculo tecto, foliis in caulibus alternis. Nota Characteriſtica.

Frigidam & humidam ſortitur naturam, venenoſæ & deleteriæ facultatis. Semen fotu dentium dolores mulcet. Oleum ex foliis ad Inflammationes & calidas Podagras commendatur, dolores ſedat. *Schwenckfelt.* Adverſus Arthritin folia in lacte decocta *Duretus* extollit. Semen Hæmorrhagiam ſiſtit. Ad dolorem Iſchiadicum herba in fomentis adhibetur; acres calidaſque oculorum defluxiones & ſanguinis eruptiones, & profluvia muliebria compeſcit. Vires.

HYPERICUM vulgare, B. P. Hiſt. *Oxon.* Vulgare, ſive Herba perforata caule rotundo. foliis glabris, J. B. *Common Saint Iohns-wort.* Officinalis eſt. Paſſim provenit. *Hypericum.*

Hypericum minus ſupinum, vel Supinum glabrum, B. P. Minimum ſupinum, J. B.

Hypericum minus erectum, B. P. Minus erectum glabrum pulchrum, Hiſt. *Oxon.* Pulchrum *Tragi*, J. B.

Hypericum Aſcyrum dictum caule quadrangulo, J. B. Androſæmum Aſcyrum dictum caule quadrangulo glabro, Hiſt. *Oxon. Common S. Peters-wort.*

Inter pentapetalas eſt foliis integris, ſeminis conceptaculo è tribus carinis compoſito, flore flavo terentium digitos cruentante. Nota Characteriſtica.

Tenuis eſt eſſentiæ, calefaciens & ſiccans. Aperit, reſolvit, agglutinat; menſes & urinas provocat, calculum frangit & venenis adverſatur, medetur ruptis, convulſis, ambuſtis. *Schwenckfelt.* Diureticum & Vulnerarium inſigne eſt. Decoctum excreationes ſanguinis ſiſtit, vulneribuſque & eroſionibus internis auxiliatur. Oleum ex floribus in vulneribus ſanandis egregii uſûs, ut ſemen in pericarpiis. Vires.

Tinctura florum Hyperici egregium eſt Medicamentum in Maniâ & Melancholiâ intrò ſumpta.

Herbæ Decoctum quadraginta diebus potum, vel etiam ſeminum pulvis Icterum & Podagram ſanat; Calculo apprimè conducit, interaneorum vermes necat & Balſamicâ qualitate ſanguinem imbuit.

CAPUT IX.

Herbæ incipientes à Literâ I.

JACEA nigra pratenſis latifolia, B. P. Nigra vulgaris capitata & ſquamoſa, J.B. *Black Knap-weed.* *Jacea.*

Jacea pratenſis latifolia flore albo.

Jacea nigra laciniata, B. P. Centaurium Collinum *Geſneri* flore purpureo, J. B.

Eſt inter capitatas non ſpinoſas, floſculis fiſtularibus. Nota Characteriſtica.

Calida eſt & ſicca cum adſtringente vi. Commendatur ad faucium, tonſillarum Uvulæque tumores. Ad Hernias quoque & Vulnera utilis eſt. *Schwenckfelt.* Vires.

JACOBÆA vulgaris, J. B. Vulgaris laciniata, B. P. *Common S. Iame's-wort.* Officinalis eſt. *Jacobæa.*

Jacobæa Alpina laciniata flore Buphthalmi, B. P. Pannonica latifolia, J. B.

Nota Characteristica. Est inter herbas pappoſas flore diſcoide, foliis laciniatis & floribus in ſummis caulibus velut in umbellam diſpoſitis diſco radiato.

Vires. Planta hæc calefacit, ſiccat, aperit, abſtergit & digerit. Mihi autem à Colono relatum eſt, Se curatum fuiſſe ab Ictero Decocto Jacobeæ cum floribus, eſſeque id remedium plurimis Ruſticis in hoc morbo ſalutare. Ex relatione Clariſſimi viri Domini *Thomæ Burneti* noſtratis, Medici Regis Ordinarii, Jacobæâ ſolâ mulier Ruſtica in Anginis curandis feliciter utitur. Plantam integram in aquâ decoquit, & cum Butyro tuſam, Cataplaſmatis inſtar externè applicat.

Commendatur quoque ad Inflammationes, Vulnera & Ulcera in Unguentis; itemque ad dolorem Iſchiadicum alioſque inveteratos dolores.

Ilex aculeata. ILEX aculeata baccifera, folio ſinuato, B. P. Aquifolium, ſive Agrifolium vulgò, J. B. *The Common Holly-tree.* In *Torwood.*

Nota Characteristica. Est inter Arbores bacciferas, foliis ſemper virentibus aculeatis, baccis rubentibus, quatuor in ſingulis granis, duris, triangulis, ſtriatis.

Vires. Baccæ ad Colicos dolores commendantur, craſſos ſiquidem & pituitoſos humores (referente Dodonæo) per alvum educunt, decem aut duodecim numero aſſumptæ. Zythogalum factum ex Cereviſiâ & Lacte, in quo decocti ſunt hujus foliorum aculei, mirè conducit ad dolorem Colicum & tormina Inteſtinorum.

Uſus Mechanicus. Arbor hæc Operibus Topiariis in Septentrionalibus præſertim Regionibus præ aliis opportuna eſt, cùm ſit frigoris patientiſſima, & perenni foliorum virore aſpectui grata, nec tonſuram reſpuat. Interim tamen, cùm tardiſſimè creſcat, neque importunâ Ramorum luxurie, neque Radicum reptatu Hortulano moleſta eſt.

Viſcus ex *Ilice Aculeatâ* quomodò paretur. Ad viſcum parandum, delibratis Junio aut Julio menſibus hoc genus Arboribus, quotquot opus fuerit, cortices detracti per ſeptem aut octo horas continuas in aquâ coquantur, donec tenerrimi evadant. Coctos in acervum cum Filice ſuprà ſtratum componas, & per duas aut tres ſeptimanas fermentari ſinas. Exemptos deinde in Mortario tandiu tundas, donec fingi formarique poſſint inſtar maſſæ farinaceæ. Tandem in aquâ fluente ſubmerſos manibus verſes & diligenter ſubigas. Aqua brevi ſordes omnes & recrementa ſecum auferet, reliquo viſco puro & defæcato. J. *Raius.*

Imperatoriæ affinis. IMPERATORIÆ affinis umbellifera maritima *Scotica.*

Nota Characteristica. Foliis eſt quàm Imperatoria minoribus & obtuſioribus, ſemine ſtriato majore, floribus pentapetalis albis in umbellam diſpoſitis radice non repente. Ejus Icon habetur in Tabulis.

Iris paluſtris. IRIS paluſtris lutea, ſive Acorus adulterinus, J. B. Acorus adulterinus, B. P. *Yellow Water-flag* or *Flower de Luce.* In paluſtribus paſſim naſcitur.

Nota Characteristica. Eſt inter hexapetalas tricapſulares, radicibus tuberoſis, geniculatim et per juxta-poſitionem conſtructis.

Vires. Planta inſignem adſtringendi facultatem obtinet: unde ad Dyſenteriam alioſque fluxus Alvi et Uteri commendatur. Sanguinem etiam undecunque manantem cohibet. Hinc extrinſecùs ad Dyſenteriam alioſque Sanguinis fluxus præcavendos appenditur.

Uſus Mechanicus. Ex relatione nobiliſimi Equitis Domini G*eorgii Mackenzii* Archivorum Regni Cuſtodis, *Montani* noſtri ex hujus Plantæ radice per viginti quatuor horas in aquâ infuſâ aut parùm coctâ, perpetuò in iſtâ aquâ fricando calculum album aſperioris ſuperficiei ſupra cultellum aut purioris chalybis fruſtum per aliquot horas Atramentum optimum conficiunt.

Juncus. JUNCUS lævis paniculâ ſparſâ major, B. P. *Common hard Ruſh.*

Juncus maximus et Scirpus major, B. P. Maximus Holoſchœnus, J. B. B*ul-ruſh, or Great Water-ruſh.*

Juncus aquaticus capitulis Equiſeti major, B. P. Capitulis longis ſive clavatus, J. B. C*lub-Ruſh.*

Nota Characteristica. Eſt inter Herbas graminifolias non culmiferas, flore ſtamineo, foliis teretibus medullâ farctis.

Vires. Juncus conſtat ex terrenâ eſſentiâ leviter frigidâ et aqueâ. Alvum ſiſtit et crebra fœminarum profluvia, quòd maximè præſtat ſemen uſtum ex vino ſtyptico. Urinam ciet. Junci recentes per cubiculum ſparſi temperant Aërem et frigidos vapores ad caput ſubmittunt, quibus ſomnolentos efficiunt.

Uſus Mechanicus. Medulla ad Ellychnia et Turundas expetitur.

Juniperus. JUNIPERUS vulgaris baccis parvis purpureis, J. B. Vulgaris fruticoſa, B. P. *Common Juniper.* Officinalis eſt.

Eſt

Eſt inter Arbores bacciferas foliis ſemper virentibus, anguſtis mucronibus acutis, granis in ſingulis baccis, ligno odorato. Nota Characteriſtica.

De Junipero integrum Tractatum ſcripſit nuper *Benjamin Scharfius.*

Baccæ vitia pectoris expurgant, tuſſique medentur. Urinam efficaciter ducunt et venenum à corde repellunt, unde ad arcenda Peſtis contagia à multis uſurpantur. Frigido Ventriculo proſunt pituitam digerendo, calculos frangunt et menſes promovent. Valent adverſus Inflationes, tormina Inteſtinorum. Oleum Chymicum ex Baccis contra Calculum et Peſtem magnæ commendationis eſt. Vires.

Lignum ſuavè olet, Martio præſertim menſe cæſum, unde incenſum ad Aërem emendandum et contagium depellendum Commendatur, raſura ejus. Cephalica eſt.

Ex Ligno Pocula Torno artificialiter excavantur et Pyxides odoriferæ parantur. Uſus Mechanicus.

Vernix Fabris et Pictoribus utilis eſt ad Tectoria.

Gummi ejus diſcutit et condenſat, et utile eſt in capitis, dentium, pectoris, uteri, nervorum catarrhoſis affectibus, internè et externè adhibitum, et viribus aliquo modo ſuccinum æquare à quibuſdam creditur. Gummi Juniperi vires.

CAPUT X.

Herbæ à Literâ K *incipientes.*

KALI geniculatum majus, B. P. Kali geniculatum ſive Salicornia, J. B. *Glaſs-wort* or *Salt-wort.* Near *Blackneſs* Caſtle. Kali.

Kali ſpinoſum cochleatum, B P. Kali affinis ſpinoſa Planta, Hiſt. *Oxon.* Tragus ſpinoſus *Matthioli,* ſive Kali ſpinoſum, J. B. *Prickly Glaſs-wort.* In *Leith-ſands.*

Kali minus album ſemine ſplendente, B. P. Minus, ſive Sedum minus arboreſcens vermiculatum, J. B.

Eſt inter Plantas mollientes ſucculentas, floribus muſcoſis luteis, ſemine nigro. Nota Characteriſtica.

Kali geniculati exigua quantitas intrò aſſumpta urinas & menſes potenter evocat, fœtum ejicit, aquoſos per alvum humores educit & Hydropicos purgat. Sal cauſticum eſt. Vires.

Eodem ad modum Crithmi præparato & muriâ condito ad acuendum appetitum hyberno tempore in Acetariis *Angli* utuntur, & Marſh-Sampier, *i. e.* C*rithmum paluſtre* vocant.

Ex Kali conficitur *Sal-Alkali,* ſeu *Sode* ad vitrum conflandum aptum, ſic. Scrobiculo effoſſo propè mare tranſverſim aſſulas ligneas imponunt, quibus ſuperaggerant cumulatim herbam prædictam, ex quâ accenſo igne ſtillat in ſubjectum ſcrobem liquor, qui tandem concreſcens fit *Sal-Alkali,* coloris partim nigri, partim cinericei, valde acre & cathreticum. J. B. Uſus Mechanicus. *Sal-Alkali* quomodò conficiatur.

CAPUT XI.

Plantæ à Literâ L *incipientes.*

LACTUCA ſylveſtris coſtâ ſpinoſâ, B. P. Sylveſtris ſive Endivia multis dicta, folio laciniato, dorſo ſpinoſo, J. B. *Cut-leaved Wild Lettuce.* Lactuca.

Lactuca ſylveſtris odore viroſo, B. P. Sylveſtris lato folio, ſucco viroſo, J. B.

Eſt inter herbas lacteſcentes, flore compoſito, planifolio, naturâ pleno, ſemine pappoſo, caulibus gracilioribus, capitulis minoribus. Nota Characteriſtica.

Vires. Narcotica & soporifera est, appetitum ad Venerem irritat potiùs, referente Clarissimo Viro *D. Lister.*

Lamium. LAMIUM album non fœtens folio oblongo, B. P. Galeopsis, sive Urtica iners floribus albis, J. B. *White Archangel.* Officinalis est.

Lamium purpureum fœtidum folio subrotundo, sive Galeopsis *Dioscoridis*, B. P. Galeopsis, sive Urtica iners folio & flore minore, J. B.

Lamium folio caulem ambiente majus, B. P. Galeopsis, sive Urtica iners folio caulem ambiente, J. B.

Lamium maximum sylvaticum, B. P. Galeopsis, sive Urtica iners magna fœtidissima, J. B. *Hedge-Nettle.*

Nota Characteristica. Est inter herbas verticillatas, quarum caules non perennant, floribus ad caulium nodos è foliorum alis exeuntibus & in spicas dispositis.

Vires. Herba est calida & sicca. Folia durities, strumas & carcinomata discutiunt, ad putrescentia ulcera, gangrænam & nomas utiliter cum Sale illinuntur.

Lamii albi herba jecoris obstructiones pota ex vino adimit. Flores albæ menstrua absumunt. Decoctum Lamii rubri ad Dysenteriam commendatur.

Lapathum. LAPATHUM folio acuto plano, B. P. Acutum sive Oxylapathum, J. B. *Sharp-pointed Dock.* Officinalis est.

Lapathum folio acuto crispo, B. P Acutum crispum, J. B.

Lapathum minimum, B. P. Acutum minimum, J. B.

Lapathum folio acuto, flore aureo, B. P. Aquaticum ramosum, folio angusto, acuto, flore aureo, Hist. *Oxon.* Lapathum anthoxanthon, J. B.

Lapathum aquaticum folio cubitali, B. P. Maximum aquaticum, sive Hydrolapathum, J. B.

Lapathum vulgare folio obtuso, J. B. Folio subrotundo, B. P.

Lapathum pulchrum *Bononiense* sinuatum, J. B. Lapathum ramis procumbentibus, seminis involucro dentato, foliis inferioribus fidium instar, Hist. *Oxon.*

Lapathum unctuosum, B. P. Bonus Henricus, J. B. Blitum perenne Spinachiæ facie, Hist. *Oxon.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Lapathum est inter mollientes, flore herbaceo, semine triangulari donata.

Lapathum autem unctuosum est inter mollientes, floribus herbaceis, seminibus nigris lucidis.

Vires. Lapathum mistam habet facultatem, digerit & nonnihil repercutit, constringit & abstergit. Dysenterias, Diarrhœas sanat pulvis seminum Lapathi & hepar roborat. Radix usûs crebri est in scabie extergendâ & siccandâ, extrinsecus potissimum applicata, leprasque, impetigines & similes cutis affectiones illita curat. Aqua Oxylapathi destillata pustulas omnesque cutis maculas delere creditur. Lapathi acuti radix cerevisiæ infusa laudatissimum Antiscorbuticum habetur. Eadem cocta eximii usûs est in Ictero sanando.

Palustris maximi radix alvum lenit (quod & de foliis prædicatur) Icteritiam discutit. Folia Podagris calidis & Ulceribus fluentibus utiliter imponuntur.

Usus Mechanicus. Caro quæcunque, quantumvis vetus & dura, si cum Lapatho cujuscunque generis coquatur, mollis & tenera evadit.

Lappa. LAPPA major, Arcium *Dioscoridis*, B. P. Personata, sive Lappa major aut Bardana, J. B. *The great Bur-dock.*

Nota Characteristica. Lappa minor, Xanthium *Dioscoridis*, B. P. Xanthium, sive Lappa minor, J. B. Officinalis est.

Inter herbas capitatas est, flore ex flosculis fistularibus composito, foliis mollibus seu spinis carentibus, capitum squamis in mucrones aduncos desinentibus.

Vires. Majoris folia moderate reficcant, discutiunt, nonnihil adstringunt. Radix pota ad Calculum & Dysenteriam utilis. Purulenta & cruenta extussientibus auxiliatur. Trita cum modico Salis morsui rabidi canis medetur. Folia inveteratis ulceribus utiliter imponuntur. Luxatis et confractis membris prosunt. *Schwenckfelt.*

Bardanæ majoris semen tum diaphoreticum, tum insigne lithontripticum est. Extrinsecus imponnntur folia vulneribus inveteratis, articulis luxatis, ambustis.

Caules, antequam lappæ gignantur, in Acetariis numerat *Laurembergius*, iisque validam vim frangendi Calculum, augendi semen, excitandi Venerem tribuit.

Bardana minor calefacit, siccat, digerit. Radix, ut & semen, tumorum strumarumque pertinaciam frequenti admotu delet. Herba Cancrorum ardori extinguendo efficax.

Usus Mechanicus. Fructus ex aquâ tepidâ madefactus & illitus capillos luteos efficit. *Schwenckfelt.*

LATHYRUS latifolius, B. P. Major latifolius flore majore purpureo speciosior, J. B. *Everlasting Pease.* *Lathyrus*

LENS palustris, J. B. Lenticula palustris vulgaris, B. P. *Common Ducks-meat.* *Lens palustris.*

Inter Aquaticas Anomalas est. Nota Characteristica.

Humectat & refrigerat, glutinat & puerorum Enterocelas sanat. Inflammationibus & Podagræ convenit, & capitis doloribus. Quidam pro Secreto habent ad Icterum infallibili infusionem Lentis palustris in vino albo per novem dies ad sex uncias exhibitam. Vires.

LEUCOIUM luteum vulgare, B. P. Luteum vulgò *Cheiri* flore simplici, J. B. *Small Wall-flower.* Officinalis est. *Leucoium.*

Est inter Herbas siliquosas, tetrapetalas, bicapsulares. Nota Characteristica.

Flores cordiales sunt, menses cient, Secundinam expellunt. Oleum ex floribus præservat ab Apoplexiâ, & Paralyticos juvat. Aqua quoque destillata in usu est. Vires.

LICHEN, sive Hepatica Fontana, J. B. Lichen Petræus latifolius, sive Hepatica Fontana, B. P. *Common Ground Liver-wort.* Officinalis est. *Lichen.*

Lichen Petræus cauliculo calceato, B. P. Alter minor folio calceato, *Park. Small Liver-wort with crumpled leaves.*

Lichen Petræus stellatus. B. P,

Lichen cinereus terrestris, J. *Raii.*

Est inter Herbas caule carentes, semine minutissimo, foliis in superficie terræ reptatricibus latè se diffundentes, pediculis semina sustinentibus è foliis enatis. Nota Characteristica.

Usûs eximii est in Hepatis obstructionibus. Extrinsecùs sistit sanguinem in vulneribus. Vires.

LILIUM convallium album, B. P. Convallium vulgò, J. B. *The white flowered Lilly of the Valley.* Officinalis est. At *Scotland Wald* and in *Methven-wood.* *Lilium Convallium.*

Est inter Herbas bacciferas flore Campaniformi. Nota Characteristica.

Flores odoris eximii exiccant, calefaciunt, attenuant, digerunt, cor juvant & cerebrum, omnesque principes facultates. Idcirco resolutis Comitialibus, Convulsis, Vertiginosis, animi deliquium patientibus auxilio sunt. Venenis adversantur, tormina sedant & menstrua evocant. Succus oculorum Inflammationibus utilis. Aqua florum eximii usûs in palpitatione cordis, ægrè parturientibus auxiliatur. Vires.

LINARIA vulgaris lutea flore majore, B. P. Lutea vulgaris, J. B. *Common Toad-flax.* Officinalis est. *Linaria.*

Est inter herbas flore monopetalo difformi, pericarpio, seu vasculo subrotundo bivalvi, flore rictum exprimente, calcari posteriùs donato. Nota Characteristica.

Calefaciens, siccans, aperiens & abstergens herba est. Urinas & menses pellit, hepatis obstructiones solvit, ad Icterum & Hydropem prodest, cutem & maculas faciei extergit lævigatque. Sudores in Balneis pellit, insessu urinam retentam provocat. Succus vulnera, ulcera & fistulas vulgato experimento curat. *Schwenckfelt.* Vires.

Extrinsecùs apponitur abdomini in Stranguriâ, ano in Hæmorrhoïdum dolore.

Aqua destillata, aut succus ejusdem oculis inditus Inflammationes eorum & ruborem tollit. *Tragus.*

LINGUA Cervina Officinarum, B. P. Phyllitis sive Lingua Cervina Vulgi, J. B. *Common Harts-tongue.* Officinalis est. *Lingua Cervina.*

Est inter Herbas Acaules epiphyllospermas, foliis integris oblongis. Nota Characteristica.

Magnis lienibus medetur, Diarrhœas, & Dysenteriam & Sanguinis sputum pota juvat. In vino Serpentum morsibus auxiliatur. In Gargarismo usurpata Columellam prolapsam erigit. Extrinsecùs mundificat vulnera & ulcera. Vires.

Pulvis herbæ exiccatæ in palpitatione cordis, in suffocatione uterinâ, in motibus convulsivis mira præstat, si in Cerevisiâ tenui aut Zythogalo modica ejus quantitas propinetur. J. *Raius.*

LINUM, J. B. Sativum, B. P. *Manured Flax.* Officinalis est. *Linum.*

Linum pratense flosculis exiguis, B. P. Sylvestre catharticum, *Ger.* Alsine verna glabra flosculis albis, vel potius Linum minimum, J. B.

Pentapetala est, capsulâ pluribus loculamentis donatâ. Nota Characteristica.

Semen Lini digerit, emollit, maturat, usûs eximii in tussi, phthisi & pleuritide. Extrinsecùs maturat tumores, lenit dolores, fœtum expellit. Vires.

Lini Cathartici herba integra cum caulibus & capitulis vino albo per noctem supra cineres calidos infusa serosos humores purgat satis validè. Sumi potest vel herba con-

tusa, vel ejus exiccatæ pulvis, cum tantillo Cremoris Tartari & seminum Anisi, & purgat sine molestiâ. D. *Bowle*.

Usus Mechanicus. Ex hoc vestes, ex hoc stragula, ex hoc vela fiunt. Ex hoc penitus detrito chartæ fiunt. Hujus oleum ad lucernas utile, Typographis, Statuariis, Pictoribus expetitur, & in omni vitæ parte utile occurrit.

Lithospermum. LITHOSPERMUM minus repens latifolium, B. P. Flore purpureo, semine Anchusæ, J. B. T*he smaller creeping Gromell.*

Lolium. LOLIUM album, *Ger*. Gramineum spicatum caput tentans, J. B. Gramen Loliaceum longiore spicâ, B. P. *Darnell.* Officinalis Planta est.

Nota Characteristica. Culmifera spicata est, spicâ longâ compressâ.

Vires. Farina Lolii ad Impetigines, Lepras, strumas, Dolorem Ischiadicum, Gangrænas & Putredines commendatur. In pane aut cerevisiâ ebrietatem, seu potiùs vertiginem celerrimè efficit, oculis quoque nocet.

Lonchitis. LONCHITIS aspera, B. P. Altera cum folio denticulato, sive Lonchitis *Matthioli*, J. B. *Great Bastard Spleen-wort.* In *Kinneil* Bank.

Lonchitis 2. sive minor, B. P. Altera folio Polypodii, J. B. In *Moors every where.*

Planta est inter Acaules Epiphyllospermas, folio longiore & angustiore diviso.

Nota Characteristica. Vires. Splenetica est utraque & Hepatica, ad horum viscerum obstructiones utilis; diuretica quoque adversus Calculum valet. Vulneraria etiam est.

Lotus. LOTUS pentaphyllos flore majore luteo splendente, B. P. Loti Corniculatæ major species, J. B *Great Bird-foot Trefoile.*

Lotus, sive Melilotus pentaphyllos minor glabra, B. P. Lotus πολύκερατος lutea minor, foliis & siliquis glabris, brevioribus & crassioribus, Hist. *Oxon.* Lotus corniculata glabra minor, J. B.

Loto affinis Vulneraria pratensis, B. P. Vulneraria rustica *Gesneri*, J. B. Anthyllis leguminosa, *Ger. Kidney Vetch.*

Nota Characteristica. Ad Legumina trifoliata reducuntur.

Postrema autem siliquas habet curtas vesicæ inclusas.

Lunaria. LUNARIA Botrytis, J. B. Racemosa minor vel vulgaris, B. P. *Small Moon-wort.* Upon *Ardgath-hill*, North from *Linlithgow.*

Nota Characteristica. Est inter herbas semine minutissimo, perfectior superficie annua, monophylla, paniculata.

Vires. Egregia Vulneraria est. Pota sanat Dysenterias & ruptiones internas. Extrinsecùs illita magni usûs est ad puerorum Enterocelas. Albas uteri fluxiones supprimit.

Walli ex Lunariâ Unguentum conficiunt, quod regioni Renum illitum habetur inter certissima Dysenteriæ Remedia D. *Needham.*

Luteola. LUTEOLA Herba Salicis folio, B. P. Lutea *Plinii* quibusdam, J. B. *Weld*, or *Dyers-weed.*

Nota Characteristica. Herba est vasculo seminali triquetro flore hexapetalo.

Vires. Calefacientis & siccantis est facultatis. Contra venenosorum animalium ictus & Pestem commendatur.

Usus Mechanicus. Herba Lanarum Infectoribus magni usûs est: rudes enim & albas cum Alumine decocta luteo colore tingit; cæruleas autem viridi, idque magis minusve intenso, quò saturatior dilutiorve fuerit color cæruleus.

Lychnis. LYCHNIS sylvestris alba simplex, B. P. Sylvestris hirsuta perennis alba simplex, Hist. *Oxon.* Ocymoides album multis, J. B. *The white Campion.*

Lychnis sylvestris hirsuta annua flore minore carneo, Hist. *Oxon.*

Lychnis segetum major, B. P. Lychnis hirsuta segetum major, Hist. *Oxon.* Pseudomelanthium, J. B. *Cockle.*

Lychnis sylvestris, quæ Behen album vulgò, B. P. Behen album Officinarum, J. B. Papaver spumeum, *Park. Spatling Poppy.*

Lychnis maritima repens, B. P. Perennis angustifolia marina annua procumbens, Hist. *Oxon.*

Lychnis sylvestris viscosa, rubra, angustifolia, B. P. Sylvestris angustifolia viscosa, præcox, rubra, foliis Caryophylleis, Hist. *Oxon.* Lychnis sylvestris lanuginosa minor, B. P.

Nota Characteristica. Lychnis est pentapetala ut plurimùm bifida, unicapsularis.

Vires. Purgare dicitur Papaver spumeum dictum pituitam, & Comitialibus datur. Succus Ophthalmiam calidam, & dolores oculorum tollit. *Schwenckfelt.*

LYSIMACHIA

LYSIMACHIA lutea major, quæ *Dioscoridis*, B. P. Lutea, J. B. Blattariæ affinis Planta major flore luteo, Hist. *Oxon. Common Yellow Loose-strife.* *Lysimachia.*

Lysimachia siliquosa hirsuta magno flore, Lysimachia nostras papposa, siliquosa, hirsuta, magno flore, Hist. *Oxon.* Siliquosa hirsuta major, flore purpureo, J. B.

Lysimachia siliquosa hirsuta, parvo flore, B. P. Papposa.

Lysimachia siliquosa glabra major, B. P. Lævis, J. B. Papposa.

Lysimachia siliquosa glabra minor, B. P. Papposa.

Lysimachia siliquosa glabra angustifolia, B. P.

Lysimachia Chamænerion dicta latifolia, B. P. Lysimachia nostras siliquosa papposa dicta Chamænerium latifolium, Hist. *Oxon.*

Lysimachia spicata purpurea fortè *Plinii*, B. P. Purpurea quibusdam spicata, J. B. Blattaria rubra spicata major glabra communis folio acuto, Hist. *Oxon.*

Lysimachia purpurea spicata trifolia caule hexagono, *Spigelii* Isagoge.

Lysimachia cærulea galericulata, vel Gratiola cærulea, B. P. Tertianaria, aliis Lysimachia galericulata, J. B.

Lysimachiæ purpureæ spicatæ aqua destillata ad vulnera, puncturas, sugillationes oculorum, nec non ad obscuritatem aliaque eorum vitia præsentaneum est remedium, secundum quosdam. *Vires.*

Lysimachia lutea ulcera sanat, sanguinis rejectiones supprimit.

Lysimachia galericulata flore cæruleo ex vino decocta Tertianas sanat. *Schwenckfelt.*

CAPUT XII.

Herbæ incipientes à Literâ M.

MALVA sylvestris folio rotundo, B. P. Sylvestris perennis procumbens, flore minore albo, folio rotundo, Hist. *Oxon.* Vulgaris flore minore, folio rotundo, J. B. *Small Wild Mallow*, or *Dwarf-Mallow.* *Malva.*

Malva sylvestris folio sinuato, B. P. Sylvestris procerior, seu elatior rectave, flore majore subrubente aut purpureo, venis saturatè purpureis, picto folio sinuato, Hist. *Oxon.* Vulgaris flore majore, folio sinuato, J. B. *Common Mallow.* Officinalis est.

Malva maritima arborea nostras *Britannica*, Hist. *Oxon.* In *Inch-Garvy* & *Mykrie-Inch* in the Firth of *Forth.*

Est inter mollientes pentapetalas, seminibus multis cingentibus stilum nutritivum. *Nota Characteristica.*

Digerentis paululùm & emollientis est Malva facultatis, calidæ & humidæ naturæ. Tenera folia in jusculo pingui alvum emolliunt & vesicam exulceratam juvant. Thoraci, pulmonibus, vesicæ, renibus mirè prodest, nedum folio, sed & flore & radice. Additur Clysteribus alvum lubricantibus. Folia & flores recentia lacti Caprillo incocta, & Cataplasmatis formâ collo extrinsecùs calidè apposita, Anginæ ex acri destillatione magnum præsidium. *Vires.*

MARRUBIUM nigrum fœtidum, Ballote *Dioscoridis*, B. P. Nigrum, sivè Ballote, J. B. *Black*, or *stinking Horehound.* Officinalis est. *Marrubium.*

Marrubium album vulgare.

Est inter Plantas verticillatas, herbaceas, floribus ad caulium nodos è foliorum alis exeuntibus. *Nota Characteristica.*

Marrubii nigri decoctum præstantissimum est remedium in affectione Hypochondriacâ & Hystericâ. Foliis ex sale illitis efficax quoque Herba est adversus Canis rabidi morsus. Lixivium ex Herbâ quoque ulcera capitis puerorum sanat. *Vires.*

Marrubium album aperit, digerit & abstergit. Jecur & lienem obstructione liberat, thoracem pulmonesque expurgat, morbum Regium discutit, menses provocat, laterum dolores lenit, his qui venena hauserunt Difficile parturientibus mulieribus & à partu non purgatis, item ruptis convulsis & nervorum contractionibus salutare. Balnea inde fiunt contra scabies ac porrigines. Pulvis foliorum interaneorum vermes necat.

Melampyrum. MELAMPYRUM luteum latifolium, B. P. Sylvaticum flore luteo, ſive Satureia lutea ſylveſtris, J. B. Cratæogonon vulg. *Park. Common Cow-wheat.*

Melilotus vulgaris. MELILOTUS vulgaris, *Park.* Officinarum *Germaniæ*, B. P. Trifolium odoratum, ſeu Melilotus vulgaris flore luteo, J. B. Trifolium odoratum, ſeu Melilotus fruticoſa lutea vulgaris vel Officinarum, Hiſt. *Oxon. Common Melilote.* Near *Aberlady* in the Links.

Nota Characteriſtica. Trifoliata herba eſt odorata, ſiliculis pendentibus curtis.

Vires. Herba emollit, diſcutit, dolores mitigat: Emplaſtris proinde digerentibus, ac reſolventibus & maturantibus, & Acopis utiliter admiſcetur. Albos mulierum menſes potu & inſeſſu flores ſiſtere mulierculæ obſervârunt. Ex vino decocta pleuriticos juvat & quoſcunque dolores mitigat.

Mentha. MENTHA rotundifolia paluſtris ſive aquatica, B. P. Aquatica ſive Siſymbrium, J. B. *Water-Mint.* Officinalis eſt.

Mentha Cattaria vulgaris & major, B. P.

Nota Characteriſtica in Sativâ tradetur.

Siſymbrium tenuium eſt partium, digerentis, calefacientis & exiccantis temperaturæ. Movet urinas & calculos pellit cum vino potum. Vomitiones, ſingultus, tormina ſtomachi, diſſolutiones cohibet. Folia in capitis dolore fronti aut temporibus illinuntur, item contra veſparum apumque ictus. Lentigines & cutis a Sole nigritiem & aſperitatem auferunt illita.

Mercurialis. MERCURIALIS montana teſticulata, B. P. Mas, ſive Mercurialis mas repens, J. B. *Male Dogs-Mercury.* Officinalis eſt.

Mercurialis montana ſpicata, J. B. Fœmina ſive Mercurialis repens, J. B.

Nota Characteriſtica. Eſt inter mollientes, floribus herbaceis, ſeminum involucris hirſutis ſeu aſperis.

Vires. Emollit et abſtergit. Quibuſdam in cibo oleris modo ſumitur, & alvum benè ſolvit. Jus Decocti bilem, pituitam, aquoſos & melancholicos humores dejicit: quapropter in Clyſteribus quoque uſurpatur. Succus omnis generis verrucas tollit, et ſemen cum Abſinthio decoctum Ictericos valdè juvat.

Meſpilus Apii folio ſive Oxyacanthus. MESPILUS Apii folio ſylveſtris ſpinoſa, ſive Oxyacantha, B. P. Oxyacanthus vulgaris, ſive Spinus albus, J. B. *The white Thorn*, or *Hawthorn-tree.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Frutices bacciferos ſpinoſos, foliis deciduis laciniatis, elatior fructu rubro longo pediculo inſidente, flore ſpecioſo deciduo.

Vires. Fructus adſtringit, roborat. Baccæ devoratæ alvi et Fœminarum ſiſtunt profluvia. Nuclei triti poti calculos imminuunt. Radix illita aculeos et ſpicula extrahit. Aqua ex floribus deſtillata pleuriticis utilis et calculoſis. Pulvis quoque ſiccati calculoſis prodeſt. *Schwenckfelt.*

Uſus Mechanicus. Lignum tenax et denſum a Fabris Ferrariis ad manubria Malleorum expetitur. Buxo ſecundum cenſetur pro Torno. Arbuſcula ad vivas ſepes utiliſſima eſt; commodum locum nacta in proceram et juſtæ magnitudinis arborem adoleſcit.

Meum. MEUM foliis Anethi, B. P. Meum vulgare, ſive Radix Urſina, J. B. *Common Spignell.* Officinalis eſt. Upon the Banks of *Breich* Water in *Weſt-Lothian.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Umbellas, foliis fœniculaceis, ſemine ſtriato majore donatas.

Vires. Flatus diſcutit, uſûs eximii in inflatione ac ructu Ventriculi, in menſibus ac urinâ ciendis, in Uteri ſuffocatione, in torminibus ventris, in Catarrhis Tartaroque Pulmonum expectorando.

Millefolium. MILLEFOLIUM vulgare album, B. P. Millefolium Stratiotes pennatum terreſtre, J. B. *Common Yarrow*, or *Milfoil.* Officinalis eſt.

Millefolium vulgare purpureum minus, B. P.

Nota Characteriſtica. Corymbifera eſt, flore compoſito diſcoïde, floribus in formam Umbellæ diſpoſitis, foliis tenuiſſimè diſſectis.

Vires. Vis ejus ad ſanguinem ſiſtendum. Intus ſumitur in Hæmorrhagiis & Fluxionibus omnis generis, Narium, Uteri, Alvi, Vulnerum; In ſputo ſanguinis, Gonorrhœâ, Hæmorrhoïdibus, Fluore Uterino. Extrinſecùs adhibetur utiliter Hæmorrhagiæ narium & vulnerum, vulneribus conſolidandis, tumoribus Hæmorrhoïdum, ictibus venenatis, tumori Penis. *Schroderus.*

Muſcus. MUSCUS terreſtris clavatus, B. P. Terreſtris repens à *Trago* pictus, J. B. *Club-Moſs*, or *Wolfs-claws.*

Muſcus clavatus foliis Cupreſſi, B. P. Terreſtris ramoſus pulcher, J. B.

Muſcus erectus Abietiformis, J. *Raii.* Muſcus terreſtris rectus, J. B.

Muſcus hic Abietiformis in *Loch-coat Hills* in *Lothianâ* Occidentali à me repertus fuit,

fuit, rectâ altitudine dodrontali Assurgunt plures surculi lignosi, qui in binos finduntur ramos, foliis tenuibus in ambitu caulis dispositis, saturatæ admodùm viriditatis, in vertice simul glomeratis. Similis valdè, si non eadem, est cum Selagine tertiâ *Thalii*, cujus Icon & Descriptio habentur Obs. 149. Anni 4. & 5. Curiosorum *Germaniæ*. Muscus hic (ut ibi refertur) vomitum ciet vehementissimum & corpus variis humoribus exonerat, nec tutò nisi robustioribus exhibetur. Vilioris conditionis homines in aquâ coquunt, quâ ad abigendos pediculos caput lavant, quod tamen turbare maximè dicitur.

Nobilis quidam vir *Kennedus* in *Stromâ* degens retulit, quòd in Insulâ *Stromâ* reperitur Musus Catharticus, quo Rustici pro purgatione utuntur. An hic Muscus Catharticus idem est cum illo, cujus meminit *Borrichius* Obs. 66. Actorum Medicorum Th. *Bartholini* anno 71. & 72?

Fert & *Islandia* Muscum nulli hactenus Botanicorum sed jam & Pharmacopolis cognitum. Terestriis is est & firmus, colore subalbidus, ramosus, lato ungue vix latior, sed qui in longum variè proserpit, costis hinc inde spinosis horridulus. Eo Insulæ Coloni primo Vere utuntur ad expurgandos humores corporis noxios.

Muscus minimus tenuissimusque Asplenii facie (quod sciam) à nemine descriptus.

Caules tenuissimi undiquaque sparguntur foliis minimis, Asplenii instar, membranaceis & albis pellucidisque ex adverso positis, *I found it upon the Dikes of the Inclosure of the Kippis*. Ejus *Icon* hobetur in Tabulis.

Muscus foliis Lini Catharitici ibidem repertus.

Muscus pyxioides terrestris, B. P. Pyxioides sive Pyxidatus, J. B.

Muscus terrestris vulgaris minor Adianti aurei capitulis, J. *Raii*.

Muscus est Inter plantas imperfectas cauliferas & ramosas.

Muscus adstringit & refrigerat. Usus præcipuè in Ictero, Vomitu, Diarrhœâ, Dysenteriâ, abortu præcavendo. *Schrod.* Nota Characteristica.

Musci Pyxioidis pulvis in Zythogalo aut Cerevisiâ tenui exhibitus Tussim convulsivam puerorum specificâ proprietate lenire & sanare dicitur. Vires.

MUSCUS maritimus, sive Corallina Officinarum, C. B. Corallina, J. B. In rupibus marinis juxta Littus. *Muscus Marinus*, sive *Corallina*.

In pulverem crassiusculum contrita ad interraneorum vermes necandos admodùm celebratur. Vires.

MYAGRUM siliquâ longâ, B. P. Myagro affinis Planta siliquis longis, J. B. Eruca sylvestris Latifolia, folio integro, flore luteo minore, Hist. *Oxon. Triacle-Worm-seed.* *Myagrum.*

Hujus Notam Characteristicam et Vires in Sativo vide.

MYRRHIS sylvestris seminibus lævibus, B. P. Cicutaria vulgaris, J. B. *Myrrhis.*

Myrrhis sylvestris seminibus asperis, B. P. Chærefolium quintum, sive Myrrhis nova, Æquicolorum *Columnæ*, *Small Hemelock-Chervill with rough seeds*.

Myrrhis hæc est inter Herbas Umbelliferas, semine crassiore & minùs compresso lævi, oblongo, per maturitatem nigro. Nota Characteristica.

CAPUT XIII.

Plantæ incipientes à Literâ N.

NASTURTIUM pratense magno flore, B. P. Pratense magno flore simplici, Hist. *Oxon.* Iberis *Fuchsii*, sive Nasturtium pratense sylvestre, J. B. *Ladies Smocks*, or *Cuckow-flower*. Officinalis est. *Nasturtium.*

Nasturtium pratense magno flore, sive Cardamine flore albo, Nasturtium minimum annuum flore albo, Hist. *Oxon.* Sisymbrii Cardamines species quædam insipida, J. B.

Nasturtium Aquaticum supinum, B. P. Aquaticum supinum flore albo, Hist. *Oxon.* Sisymbrium Cardamine, sive Nasturtium aquaticum, J. B. *Common Water-Cresses*. Officinalis est.

Nasturtium Aquaticum majus & amarum, B. P. Sisymbrium Cardamine, sive Nasturtium Aquaticum flore majore elatius, J. B. *Bitter Cresses.*

Nasturtium Aquaticum minus, B. P. Sisymbrium Cardamine dictum hirsutum minus flore purpureo, J. B.

Nasturtium sylvestre tenuissimè divisum, B. P. Sylvestre tenuissimè divisum, seu Nasturtium μυριόφυλλον flore luteo, minimo, Hist. *Oxon.* Seriphium Germanicum, sive Sophia quibusdam, J. B. *Flix-weed.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Hæc Nasturtia sunt inter Herbas siliquosas, tetrapetalas, bicapsulares.

Vires. Inter Acetaria est Nasturtium Aquaticum. Hepar expurgat, prodest Hydropicis, Spleneticis & Calculosis.

Sophiæ Chirurgorum semen necat lumbricos, sistit alvum, ad Dysenteriam optimum est remedium.

Nasturtium omne contra Scorbutum specificum est remedium, ad Calculum valere creditur, urinam ciet, menses educit, Hydropicos juvat. Septentrionales in Quadrageno Veris Jejunio multùm in Acetariis vorant ad sanguinem purgandum, & Matronæ Nobiles juscula ex eo conficiunt.

Nummularia. NUMMULARIA minor flore purpurascente, B. P. *Small Purple-flowered Money-wort.*

Nymphæa. NYMPHÆA major alba, B. P. Alba, J. B. *The great white Water Lilly.* Officinalis.

Nymphæa major lutea, B. P. Lutea, J. B.

Nymphæa lutea minor flore fimbriato, B. P. In *Loch-coat Loch.*

Nymphæa alba minima, B. P. Minor, sive Morsus Ranæ, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Aquaticas Anomalas & sui generis floribus perfectis, foliis subrotundis.

Vires. Nymphææ albæ flores refrigerant & humectant, ad capitis & hepatis calidiores affectus commendantur. Radix vino nigro decocta potu mensium abundantiam efficaci remedio sistit.

Luteæ radix Cœliacis & Dysentericis auxiliatur, Renum & Vesicæ calidis morbis medetur. Folia Renibus admota seminis profluvium seu Gonorrhœam sistunt.

Radix, folia, flores, semen in usu sunt adversus Fluxus; præcipuè verò Gonorrhœam & pollutiones nocturnas, seminis acrimoniam, sanguinis æstum & tenuitatem. Extrinsecùs adhibentur folia & flores ad febriles æstus & vigilias sopiendas. Usus seminis atque radicis creditur reddere homines frigidos & tardos ad Venerem.

CAPUT XIV.

Herbæ incipientes à Literâ O.

OEnanthe. OENANTHE Aquatica, B. P. OEnanthe sive Filipendula Aquatica, J. B. *Water Dropwort.*

OEnanthe Apii folio, succo viroso, *Merison.* Sect. de Plantis Umbelliferis. Chærephylli foliis, B. P. Succo viroso Cicutæ facie Lobelio, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Umbellas semine majore striato foliis plurifariàm divisis.

Vires. Radices hujus Plantæ venenosas esse contendit Lobelius & vertiginem tenebricosam utentibus inducere.

Ophioglossum. OPHIOGLOSSUM, J. B. Vulgatum, B. P. *Common Adders-tongue.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Inter Herbas est semine minutissimo perfectiores, monophyllas, spicatas, folio integro simplici.

Vires. Egregium Vulnerarium est. Succus ejus illitus Apum ictibus auxiliatur. Pulverem aliquot diebus exhibitum Ramices curare affirmat *Baptista Sardus.*

Ophrys. OPHRYS bifolia, B. P. Major quibusdam, J. B. *Two-blade.*

Ophrys minima, B. P. Bifolium minimum, J. B.

Est inter Herbas foliis, floribus, pericarpiis aut radicibus bulbosis affines, radicibus fibrosis, foliis nervosis, binis in caule oppositis.

Vulneraria

Vulneraria insignis est, multi usûs ad fracturas sanandas & vulnera glutinanda. Vires.

ORCHIS morio mas foliis maculatis, B. P. Orchis major tota purpurea maculoso folio, J. B. *The Male Fools stones.* Officinalis est. *Orchis.*

Orchis Morio Fœmina, B. P. Minor purpurea & aliorum colorum cum alis virentibus, J. B. Officinalis est.

Orchis Fucum referens major foliolis superioribus candidis & purpurascentibus, B. P. Orchis fuciflora Galeâ & alis purpurascentibus, J. B.

Orchis Muscæ corpus referens minor galeâ & alis herbidis, B. P. Myodes galeâ & alis herbidis, J. B.

Orchis spiralis alba odorata, J. B. Triorchis alba odorata major & minor, B. P.

Orchis alba bifolia minor calcari oblongo, B. P. Alba calcari oblongo, J. B.

Orchis palmata pratensis latifolia longis calcaribus, B. P. Palmata non maculata, J. B.

Orchis palmata pratensis maculata, B. P. Orchis palmata speciosiore thyrso, folio maculato, J. B.

Orchis palmata minor calcaribus oblongis, B. P. Palmata rubella cum longis calcaribus rubellis, J. B.

Orchis palmata flore viridi.

Orchis abortiva fusca, B. P Orobanchæ affinis, Nidus avis, J. B.

Est inter bulbosis affines, figurâ floris galeatâ aut labiatâ, tuberosis ut plurimùm radicibus. Nota Characteristica.

Radices omnium Satyriorum ad Venerem stimulant segniores. Radices tusæ & illitæ inflammationes leniunt, tumores discutiunt, ulcera fluentia purgant & sanant. Condiuntur radices pro hecticis & tabidis. Vires.

ORIGANUM sylvestre, Cunila bubula *Plinii*, B. P. Vulgare spontaneum, J. B. *Wild* or *Field Marjoram.* Officinalis est. *Origanum.*

Est inter Plantas verticillatas, floribus galeatis et labiatis in capitula squamosa congestis, squamis minoribus. Nota Characteristica.

Calefacit, siccat, aperit & digerit, incidit et resolvit. Prodest in obstructionibus pulmonum, hepatis, matricis et lienis. Lac auget, ichorosa excrementa per sudorem expellit. Vires.

Additur Cerevisiæ et in Dolium suspenditur, ne facilè acescat.

ORNITHOGALUM luteum, B. P. Luteum majus floriferum, Hist. *Oxon.* Bulbus sylvestris *Fuchsii* flore luteo, sive Ornithogalum luteum, J. B. *Yellow Star of Bethlehem.* *Ornithogalum.*

ORNITHOPODIUM majus, B. P. Ornithopodium flore flavescente, J. B. *The great Birds-foot.* *Ornithopodium*

OROBANCHE major, Garyophyllum olens, B. P. Orobanche flore majore, J. B. *Broom-rape.* Upon the Buck of *Bruntisland.* *Orobanche.*

Est inter bulbosis affines, figurâ floris galeatâ aut labiatâ, aphyllas radicibus squamosis. Nota Characteristica.

Herba condita, aut Syrupus ex ejus Decocto ad Spleneticos et Hypochondriacos affectus usûs est eximii. Unguentum ex eodem cum Axungiâ ad tumores duros et scirrhosos commendatur. Vires.

OROBUS sylvaticus nostras, J. *Raii.* *English Wood-Milk-Vetch.* *Orobus.*

CAPUT XV.

Plantæ incipientes à Literâ P.

PAPAVER erraticum majus, B. P. Erraticum sive Rhœas flore Phœniceo majore simplici, Hist. *Oxon.* Rubrum campestre, J. B. *Corn-Poppy.* Officinalis est. *Papaver.*

Papaver corniculatum luteum, B. P. By the Sea-side near the *the South-Ferry.*

Papaver est inter Anomalas flore tetrapetalo uniformi sui generis. Florum petala tenuia ampla fugacia. In plerisque Calyx bivalvis. Papaver alterum vasculis semi- Nota Characteristica.

 nalibus

nalibus brevibus in plurimas cellulas divisis, operculo stellato glabris; alterum siliquosum.

Vires. Refrigerant & soporem inducunt flores, & contra laterum dolores et sanguinis sputum utiliter bibuntur. Syrupus è succo in calidis Fluxionibus et Pleuresi utilissimus Tussim ex acri dolore mulcet. Folia Igni sacro medentur. Quidam ex floribus Extractum parant ad eosdem usus, ad quos Opium usurpatur, innocuum Medicamentum.

Parietaria. PARIETARIA, J. B. Officinarum & *Dioscoridis*, B. P. *Pellitory of the Wall.*

Nota Characteristica. Est inter mollientes floribus herbaceis, seminibus nigris, lucidis.

Vires. Abstergit et leviter adstringit refrigeratque. Multi est usûs in Clysteribus ad Ventris, Renum et Uteri dolores.

Extrinsecùs ad Tumores, Erysipelata, ambusta, &c. Conducit. Ejusdem tusæ et impositæ vis magna ad recentia vulnera sananda, exiccatæ pulvis ad Tussim inveteratam et Phthisim prodest

Pastinaca tenuifolia. PASTINACA tenuifolia sylvestris *Dioscoridis*, vel Daucus Officinarum, B. P. Sylvestris, sive Staphylinus *Græcorum*, J B *The Common Wild Carrot*; or *Birds Nest.*

Nota Characteristica. Est inter Umbellas semine villoso seu hisp do.

Vires. Semen calefacit, siccat, aperit, attenuat, urinas movet & menses provocat. Confert iis, quos urinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut quibus aqua cutem subivit, adversus Ventriculi ac Coli dolores utile quoque. In Vertigine & Cephalalgiâ vulgò Remedium usuale est.

Pedicularis. PEDICULARIS pratensis lutea, vel Crista Galli, B. P. Crista Galli fœmina, J. B. *Yellow Rattle.*

Pedicularis pratensis purpurea, B. P. Pedicularis, quibusdam Crista Galli flore rubro, J. B.

Pedicularis *Gerardi* flore albo.

Pedicularis palustris rubra elatior, J. *Ray.*

Nota Characteristica. Est inter herbas flore monopetalo difformi galeato, seminibus compressis, florum calycibus membranosis tumidis & velut inflatis vascula seminalia occultantibus.

Pentaphyllum. PENTAPHYLLUM vulgatissimum, *Park.* Pentaphyllum, sive Quinquefolium vulgare repens, J B. Pentaphyllum minus procumbens flore luteo vulgare radiculas emittens ex geniculis, Hist. *Oxon.* Quinquefolium majus repens, B P. *Common Cinquefoil.* Officinalis est.

Pentaphyllum incanum repens Alpinum, *Park.* Minus incanum Alpinum, flore aureo, radiculas in terram demittens, Hist. *Oxon.* Quinquefolium minus Alpinum aureum, B. P. Alpinum splendens flore aureo, J B.

Pentaphyllum erectum foliis profundè sectis subtus argenteis, flore luteo, J B. Quinquefolium erectum folio argenteo, B. P.

Pentaphyllum rubrum palustre, *Ger.* Pentaphyllum, seu Heptaphyllum majus rubrum palustre, Hist. *Oxon* Pentaphyllum, vel potiùs Heptaphyllum flore rubro, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Fragariæ affines pentapetalas.

Vires. Herba desiccat & adstringit. Alvi profluviis, dysenteriis, Intestinorum prolapsui, Igni Sacro & Vulneribus remedium conveniens, bibitur contra Febrium circuitus. Succus foliorum potus Morbum Regium sanat. *Schwenckfelt.*

Sistit Narium & Hæmorrhoïdum Hæmorrhagiam; utile quoque in expuitione sanguinis & tussi & Renum erosione. Extrinsecùs in oculis inflammatis succus instillatus, in oris putredine & laxitate dentium conducit. Abstergit etiam Ulcera maligna. *Schroderus.* Pulvis radicis Drachmæ unius pondere sumptus paulò ante Paroxysmum in Febribus intermittentibus, præsertim Tertianâ, insigne Febrifugum est. D. *Needham.*

Peplus. PEPLUS, sive Esula rotunda, B. P. *Petty Spurge.*

Nota Characteristica. Est inter Anomalas flore tetrapetalo uniformi, vasculo seminali, tricocco, in summo stilo succo lacteo acri & fervido.

Vires. Viribus cum Tithymalis convenit, quæ proinde in Tithymalo commodiùs tradentur.

Periclymenum. Periclymenum non perfoliatum *Germanicum*, B. P. Periclymenum plurimis, sive Caprifolium non perfoliatum, J. B. *Common Wild Honey-suckle.* Officinalis est. In sylvis.

Nota Characteristica. Est inter frutices bacciferos foliis deciduis non spinosos, floribus tubulosis oblongis, cum capreolis.

Vires. Vehementer calefacit, diureticum est validum. Exiccare ipsum tradunt Ulcera humida & sordida, sanare Impetigines & alias cutis fœditates. Folia in Gargarismis usurpantur.

PER-

PERSICARIA mitis maculosa & non maculosa. B.P. Mitis, J.B. *Dead*, or *Spotted Arsmart*. Officinalis est. *Persicaria.*

Persicaria urens, sive Hydropiper, B. P. Acris, sive Hydropiper, J. B. Officinalis est.

Persicaria minor, B. P. Minor, sive pusilla procumbens, Hist *Oxon.*

Est inter herbas flore imperfecto monospermas, semine triquetro, floribus in spicas dispositis longioribus & Strigosioribus. *Nota Characteristica*

Persicaria mitis Inflammationibus incipientibus & recentibus Vulneribus imposita prodest. *Schwenckfelt.* *Vires.*

Acris incidit, aperit, discutit & sugillata delet; Vulnera & Ulcera mirificè purgat.

Aqua hujus destillata efficax est ad comminuendum Calculum etiam Vesicæ. D. *Boyl* de Utilitate Philosophiæ Nat Part. 2. p. 69.

Herba recens carnibus apposita eas à tineis & vermibus vindicat, & quæcunque in pecoribus vulnera vel ulcera succo Persicariæ oblita fuerint, ea ab injuriâ Muscarum tuta manent, etiam ferventissimâ Æstate. Cubiculis quoque inspergitur ad Pulices enecandos

PETASITES major & vulgaris, B. P. Vulgaris rubens rotundiore folio, J. B. *Butter-bur.* *Petasites.*

Est inter herbas flore discoïde papposas, floribus in uno caule pluribus in thyrsum dispositis, nudis ante folia erumpentibus, foliis majoribus subrotundis. *Nota Characteristica.*

Radix gustu amara est, Pestilentialis radix dicitur, quòd sudorem vehementer movendo in malignis & pestilentialibus Febribus mirè prosit. Uteri præfocationes tollit, lumbricos ventris interimit, tussi quoque & asthmati conducit. Extrinsecùs ad Bubones & maligna Ulcera usurpatur. Folia etiam manantibus & erodentibus ulceribus utiliter imponuntur. *Vires.*

PILOSELLA major repens hirsuta, B. P. Majore flore, sive Vulgaris repens, J. B. *Common Mouse-ear.* Officinalis est. *Pilosella.*

Est inter lactescentes papposas reptatrices flagellis emissis, foliis longioribus pilis obsitis. *Nota Characteristica.*

Adstringit vehementer & siccat, Sternutatoria est. Vulneraria quoque Dysenteriam Alvi Uterique fluxus sistit. Pulvis Hernias curat, ad Calculum quoque commendatur. Succus herbæ illitus Herpetem miliarem compescit & sanat. *Vires.*

Succus Decoctumve aciem ferri vel chalybis sæpe mersam indurare creditur. *Usus Mechanicus.*

PIMPINELLA Saxifraga major umbellâ candida, B. P. Saxifraga Hircina major, J. B. *Great Burnet-Saxifrage.* Officinalis est. *Pimpinella.*

Pimpinella Saxifraga major altera, B. P. Saxifragia Hircina minor foliis Sanguisorbæ, J. B.

Pimpinella Saxifraga minor, B. P. Saxifragia Hircina minima, Pimpinella crispa *Tragi*, J. B.

Est inter Herbas Umbelliferas, semine crassiore minore, foliis pinnatis. *Nota Characteristica.*

Urinas movet, sudores provocat, venenis resistit, Jecoris Lienisque obstructiones aperit. Lithontriptica est, vulneraria quoque. Extrinsecùs maturat Bubones. *Vires.*

PISUM arvense, B. P. Pisa arvensia, J. B. *Pease.* *Pisum.*

PLANTAGO latifolia sinuata, B. P. Major folio glabro non laciniato ut plurimùm, J. B. *Plantago.*

Plantago latifolia incana, B. P. Major hirsuta Media à nonnullis cognominata, J. B.

Plantago latifolia incana alba.

Plantago angustifolia major, B. P. Lanceolata, J. B.

Plantago Aquatica latifolia, B. P. Aquatica, J B.

Plantago Aquatica angustifolia, B. P. Aquatica humilis angustifolia, J B.

Plantago Aquatica stellata, B. P. Damasonium stellatum *Dalechampy*, J B.

Est inter herbas flore tetrapetalo uniformi Anomalas, floribus Staminosis in spicas congestis, tubis flosculorum in vascula seminalia elliptica intumescentibus, seminibus intus binis puliciformibus. *Nota Characteristica.*

Latifolia sinuata refrigerat & deficcat. Olus coctum estur Dysentericis. Herba Vulneraria est, Ulcera & Fistulas sanat. Succus aurium doloribus & lippitudinibus oculorum utilissimè instillatur. Gingivis sanguinolentis & sanguinem rejicientibus confert. Phthisicis & tabidis salubris. Radix Renum & Vesicæ Ulcera sanat. Semen quoque Alvi fluxus, Dysenterias & Uteri Hæmorrhagiam sistit. Calidis Podagris folia conveniunt. *Vires.*

Plantago Aquatica procidentiam Ani curat.

POLYGALA vulgaris, B. P. Polygala tetrapetala, siliculosa, bicapsularis, longo &an- *Polygala.*

& angusto folio minor, Hist. *Oxon.* Polygalon multis, J. B. *Blew Milk-wort.*

Polygala rubra.

Vires. Si manipulus ejus per noctem in vino maceretur, idque bibatur, Bilem per Alvum mirè dejicit, nullo periculo, experientiâ *Gesneri.*

Polygonum. POLYGONUM latifolium, B. P. Polygonum, sive Centinodia, J. B. *Common Knot-grass.* Officinalis est.

Polygonum angustissimo & acuto vel gramineo folio minus repens, B. P. Polygonum polyspermum *Knawell* dictum flosculis viridibus, Hist. *Oxon.* Tertium *Dodonæi*, sive Tenuifolium, J. B.

Polygonum minimum, sive Millegrana minima, B. P.

Nota Characteristica. Est inter herbas flore imperfecto monospermas, semine triquetro, flosculis pentaphyllis in spicas dispositis.

Vires. Siccat & adstringit, vulnerarium est, egregii usûs in sistendis fluxibus quibuscunque & Vomitu. Extrinsecùs prodest in vulneribus, ulceribus & inflammationibus oculorum. *Schrod.*

Polypodium. POLYPODIUM vulgare, B. P. *Common Polypody.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter acaules epiphyllospermas, folio breviore & latiore diviso.

Vires. Radix purgandi vim habet, bilem atram & pituitam detrahit. Radicum pulvis per aliquot dies exhibitus ad Icterum & Hydropem remedium est præstantissimum. Extrinsecùs pulvis naribus inditus Polypum Morbum consumit.

Populus. POPULUS tremula, B. P. *Lybica Plinii*, Κερκὶς *Theophrasti*, J. B. *The quaking Asp.* Reliqua in libro sequente vide.

Potamogeiton. POTAMOGEITON rotundifolium, B. P. Rotundiori folio, J. B.

Potamogeiton Salicis folio, B. P. Angustifolium, seu Salicis folio, Hist. *Oxon. Narrow-leaved Pond-weed.*

Sunt & aliæ hujus species, quas non opus est numerare.

Nota Characteristica. Inter Anomalas Aquaticas est.

Pontentilla. POTENTILLA, B. P. Potentilla, sive Argentina, J. B. Pentaphylloïdes minus supinum, seu procumbens foliis alatis argenteis et serratis flore luteo, Hist. *Oxon. Silver-weed.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter herbas semine nudo polyspermas, flore tetrapetalo, foliis pinnatis incanis aut tomentosis.

Vires. Exiccat, adstringit, viscera roborat, alvi quasvis fluxiones & fœminarum profluvia cohibet. Gargarizatu commotos dentes firmat, & lapsas gingivas prolapsamque columellam restituit. Hæmoptoïcis succurrit, vulneribus & ulceribus admodùm conducit. Aqua stillatitia ad fuscum colorem Sole contractum delendum adhibetur.

Prunus. PRUNUS sylvestris, B. P, *The Sloe-tree.* Officinalis est.

Frutex pruniferus est.

Vires. Folia, fructus, cortices refrigerant, exiccant & adstringunt. Usus proinde in Hæmorragiâ narium, in profluviis alvi uterique frequens.

Hujus Gummi, quod sponte exudat, in Aceto solutum & illitum Herpetas sanat.

Aqua è floribus destillata ad laterum dolorem commendatur. E floribus Pruni sylvestris per iteratam infusionem fit Syrupus purgans. C. *Hofman.*

Succus à Pharmacopolis inspissatus Acaciæ vicem supplens dentium dolores mulcet. Cortex radicis Aceto decoctus Fluxiones inhibet. Folia & radices gargarizatu faucium ulcera & fluxiones sanant.

Pyrola. PYROLA, J. B. Rotundifolia major, B. P. *Common Winter-green.* Officinalis est. In sylvis et ericetis.

Nota Characteristica. Est inter bulbosis affines, figurâ floris galeatâ aut labiatâ, foliis planis virentibus perpetuis.

Vires. Refrigerat, siccat, adstringit, glutinat & insignis Vulneraria est. Fistulis & aliis malignis ulceribus medetur & Herniis utilis est. Exulceratos Renes juvat.

CAPUT

CAPUT XVI.

Herbæ incipientes à Literâ Q.

QUERCUS latifolia mas quæ brevi est pediculo, B. P. Vulgaris pediculis brevibus, J. B. *The common Oak-tree.* Officinalis est. *Quercus.*

Inter Arbores Glandiferas est, quarum fructus Calyci insidet, inferiorem tantùm ejus partem tegenti, superiori nudâ. Nota Characteristica.

Adstringentis est facultatis, glutinat, cohibet, sanguinis fluxionibus sistendis utilissima. Folia tenera & rubicunda vino decocta in Collutionibus & Gargarismis dentium dolores sedant. Adduntur insessibus ubi adstrictione opus est. Aqua ex foliis tenerrimis elicitur, ad faucium inflammationes, dysenteriam & alios Alvi ac Sanguinis fluores utilis. Vires. Folia.

Quercinæ Glandes urinam cient, Calculum frangunt, Stranguriæ medentur. Urgente fame pauperes alibi iis loco panis victitant. Sues his pinguescunt & duram solidamque carnem generant. Glandes.

Cupulæ Glandium sistunt, adstringunt, fluxus muliebres & dyssenterias sanant, dentes ex vino rubro firmant. Cupulæ Glandium.

Uvæ Quercinæ in vetustis Quercubus, quæ ad radicem quandoque ad caudicem adnascitur, spongiosum excrementum Arthritidi medetur. Uva.

Pilulæ ad Gallarum facultatem accedunt, sed ipsis infirmiores, ad tincturæ usum à Tinctoribus colliguntur. Pilulæ.

CAPUT XVII.

Herbæ incipientes à Literâ R.

RANUNCULUS nemorosus Moschatelina dictus, B. P. Moschatelina foliis Fumariæ bulbosæ, de quâ *Cordus*, J. B. *The Musk Wood Crow-foot.* *Ranunculus.*

Ranunculus montanus Aconiti folio flore luteo globoso, B. P. Flore globoso quibusdam Trollius flos, J. B.

Ranunculus palustris Apii folio levis, B. P. Palustris flore minimo, J. B.

Ranunculus longifolius palustris major, B. P. Ranunculus longo folio maximus, Lingua *Plinii*, J. B.

Ranunculus longifolius palustris minor, B. P. Longifolius, aliis Flammula, J. B.

Multæ aliæ sunt Ranunculi species apud nos, quas enumerare opus non est.

Ranunculus est inter Pentapetalas, seminibus sibi invicem arctè conglobatis et congestis, radicibus et foliis variè constructis donatas. Nota Characteristica.

RHAPHANUS Rusticanus, B. P. Sylvestris, sive Armoracia multis, J. B. *Horse Radish.* Officinalis est. *Rhaphanus.*

Rhaphanus Aquaticus foliis in profundas lacinias divisis, B. P.

Sunt inter Herbas flore tetrapetalo siliquosas, bicapsulares. Nota Characteristica.

Rhaphanus Rusticanus in Condimentis Appetitum facit, Urinam & Arenulas valenter pellit. Commendatur & ad Tussim & Phthisin. Antiscorbuticus est. Ciet vomitum, si succus vel Infusio in Aceto cum Melle tepido assumatur, & aqua superbibatur. Vires.

RAPISTRUM flore luteo, B. P. J. B. Sinapi arvense præcox semine nigro, Hist. *Oxon. Charlock* or *Wild Mustard.* *Rapistrum.*

Rapistrum flore albo, siliquâ articulatâ, B. P. Flore albo striato, Sinapi album agreste *Trago*, J. B. Rhaphanistrum flore albo striato, siliquâ articulatâ striatâ minore. Hist. *Oxon.*

Rapistrum luteum siliquâ glabrâ articulatâ, J. *Raii.* Rhaphanistrum siliquâ articulatâ glabrâ majore & minore, Hist. *Oxon.*

Est inter Herbas siliquosas tetrapetalas bicapsulares. Nota Characteristica.

Vires. Semen urinam provocat, & viribus ad Sinapi accedit.

Rapunculus. RAPUNCULUS Scabiosæ capite cæruleo, B. P. Ramosus corniculatus Scabiosæ capite cæruleo, Hist. *Oxon.* Scabiosa globularis, quam ovinam vocant, J. B. *Hairy Sheeps Scabious.*

Reseda. RESEDA vulgaris, B. P. Lutea, J. B. *Base Rocket.*

Nota Characteristica. Flore est hexapetalo, vasculo seminali triquetro, quod vix unquam perfectè clauditur.

Rhodia radix. RHODIA radix, B. P. J. B. *Rose-root.* Officinalis est.

Vires. Pota dysenteriam & diarrhœam curat, alba menstrua cum Nuce Moschatâ sistit, adversus capitis dolorem cum aquâ Rosaceâ fronti imponitur. Qualitate & temperaturâ Rosis affinis est. *Schwenckfelt.*

Rhus Myrtifolia. RHUS Myrtifolia *Belgicâ*, B. P. Gale, Frutex odoratus Septentrionalium, J. B. Myrtus *Brabantica*, sive Elæagnus *Cordi*, *Ger. Gaule*, *Sweet Willow*, or *Dutch Myrtle.*

Nota Characteristica. Est inter Frutices, seminibus vasculis inclusis, foliis deciduis, floribus & seminibus in Julos coactis, foliis odoratis.

Folia & ramulos hujus inter vestimenta recondunt ad tineas abigendas, tum ad odoris suavitatem conciliandam.

Ros Solis. ROS Solis folio rotundo, B. P. J. B *Round-leaved Sun-dew.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore pentapetaloïde Anomalas, vasculis seminalibus oblongis seminibus minutissimis repletis.

Vires. Aqua hujus destillata Phthisicis commendatur. Conserva Rorellæ ad sputum sanguinis commendatur.

Rosa. ROSA sylvestris vulgaris flore odorato incarnato, B. P. Sylvestris alba cum rubore folio glabro, J. B. *The ordinary Wild Brier-bush.* Officinalis est.

Rosa sylvestris inodora, sive Canina flore albo.

Rosa sylvestris nostras flore albo odoratissimo.

Rosa sylvestris foliis odoratis, B. P. Rosa foliis odoratis, Eglantina dicta, J. B.

Rosa sylvestris pomifera minor, B. P. Pumila spinosissima foliis Pimpinellæ glabris flore albo, J. B.

Rosæ Ciphaniæ. Rosa *Ciphiana*, seu Rosa Pimpinellæ foliis minor nostras, flore eleganter variegato, Catal. Horti Medici *Edinburgensis.*

Rosam hanc, quòd in Prædio meo *Ciphiano* sponte nascatur, *Ciphianam* appellavi. Ea cùm non occurrat apud ullum ex Scriptoribus Botanicis, quos mihi videre contigit, digna visa est quæ describatur.

Descriptio. Ex radice longâ lignosâ per terram serpente assurgit caulis Cubitalis ut plurimùm altitudinis, quandoque majoris, aliquando minoris, qui in tenues ramos se diffundit, spinis densissimis ab ipsâ radice usque ad plantæ summitatem undique armatus. Rami de se protrudunt folia Pimpinellæ vulgaris foliis, tum figurâ, tum quantitate & colore incisurisque in margine levibus, simillima; inter quæ ex pediculo suo calyx propendet, quo aperto exerit se flos simplex tinctus rubedine variâ, in quibusdam saturatiore, in aliis dilutiore, in omnibus virgulis albis pulchrè distinctâ. Cui deciduo succedit pomum coloris atro-rubentis, rotundius & minus Cynorrhodi vulgaris pomis, id lanugine quadam & seminibus oblongo-rotundis, & ex infernâ parte magis compressis, & ex basi latiore, cordis effigie in conum desinentibus repletum. Flos eximium odorem de se fundit, quâ pollet tenuitate, penetrantem. Foliis sæpe adnascuntur pilulæ rubro-pallescentes, nunc rotundæ, nunc oblongæ, cavitate quadam cujusdam Insecti nidulo donatæ.

Locus naturalis. Nascitùr in colle quodam Prædii nostri *Ciphiani* Austro obverso, declivi admodùm, cautibus squalido, nec alibi, quod sciam, conspicitur.

Perennis est planta. In hortos translata tum floris variegationem, tum suavissimum odorem conservat. Eam Sapphicis Versibus fusè descripsi & vires ejus enarravi in Ode quadam, quæ ad hujus libri calcem habetur.

Rubia. RUBIA parvo flore cæruleo se spargens, J. B. Rubeola arvensis cærulea repens, B. P. *Small creeping Field-Madder.*

Rubus. RUBUS vulgaris, sive Rubus fructu nigro, B. P. Major fructu nigro, J. B. *The Common Bramble* or *Black-berry Bush.* Officinalis est.

Rubus Idæus spinosus, B. P. Idæus spinosus fructu rubro, J. B. *Red Rasp-berry* or *Hind-berry.* Officinalis est.

Rubus saxatilis, *Ger.* Alpinus humilis, J. B. Chamærubus saxatilis, B. P.

Rubus

Rubus est inter Frutices bacciferos spinosos, foliis deciduis, fructu composito ex multis acinis. Nota Characteristica.

Fructus immaturus astringit potenter. Maturus temperatior est & subastringit. Usus in quibuscunque Alvi profluviis Uterique, & in Vomitu. Extrinsecùs in Aphthis aliisque ulceribus oris, in vulneribus astringendis. *Schrod* Commendatur quoque ad Scorbutum succus baccarum in Syrupo exhibitus. Maximæ efficaciæ est in Dysuriâ, D. *Needham.* Vires.

Cymæ ex vino rubro sputum sanguinis inhibent. Ex vino austero dentes firmant.

E succo Mororum Rubi vulgaris expresso & fermentato cum tantillo Sacchari paratur vinum satis generosum & gustui gratum, & ex baccis Rubi Idæi simile quoque vinum paratur.

CAPUT XVIII.

Plantæ à Literâ S incipientes.

SALIX vulgaris alba arborescens, B. P. Maxima fragilis alba hirsuta, J. B. *The Common white Willow.* Salix.

Salix vulgaris rubens, B. P.

Salix spontanea fragilis Amygdalino folio non auriculata, J. B.

Salix folio Laureo, sive lato glabro odorata, J. *Raii.*

Salix pumila brevi angustoque folio incano, B. P.

Salix folio ex rotunditate acuminato, B. P. Infernè hirsuta, J. B.

Salix latifolia rotunda, B. P.

Est inter Arbores lanigeras, seminibus tectis, seu inclusis vasculis multis simul confertis in fructum quendam oblongum cylindraceum Julum dictum, è foliorum alis exeuntem, foliis angustioribus & longioribus, viminibus lentis. Nota Characteristica.

Salicis cortex, folia, Juli refrigerant & subastringunt. Semen cum lanugine sanguinem sistit & ambustis medetur. Decoctum foliorum libidinem arcere dicitur. Folia strata in pavimento utilia sunt in Aëre refrigerando. Lachryma, quæ cortice vulnerato extillat, commendatur ad ruborem & lippitudinem oculorum. Vires.

Salix ob tenacitatem & lentitiam Doliariis convenientissima est. Usus Mechanicus.

SAMBUCUS vulgaris, J. B. Fructu in Umbella nigro, B. P. *Common Elder.* Officinalis est. Sambucus.

Sambucus humilis, sive Ebulus, B. P. Ebulus, sive Sambucus Herbacea, J. B. *Dwarf Elder*, or *Wall-wort.* Officinalis est.

Sambucus Aquatica flore simplici, B. P. Aquatica, J. B.

Est inter Arbores Bacciferas, foliis deciduis, fructu simplici acino constante, foliis pinnatis, floribus speciosioribus, albis, pentapetalis, umbellatim ferè dispositis. Nota Characteristica

De viribus & usu Sambuci integrum Librum scripsit *Martinus Blockwitzius*, cui Titulus *Anatomia Sambuci.* Vires.

Cortex interior educit serosos humores & Hydropicos juvat. Mitiùs idem præstant Turiones & Gemmæ in Acetariis adhiberi solitæ. Baccæ sudoriferæ & alexipharmacæ sunt, ut & flores, quorum usus est in Erysipelate præcavendo & abigendo.

Acetum, in quo flores macerati sunt, in cibis Ventriculo gratum, appetentiam excitat, crassos crudosque humores incidit & attenuat.

Cortex interior ambustis impositus ad ardorem igneum extinguendum utilis esse perhibetur.

Ad Arthritin quoque folia & flores commendantur.

Sambuci Aquaticæ Baccæ ad drachmas duas in jure pingui alterato comâ Absinthii serositates per Vomitum benignè evacuant. *Prævot.* Medicinâ pauperum.

SANICULA Officinarum, B. P. Mas Fuchsii, sive Diapensia J. B. *Common Sanicle.* Officinalis est. Sanicula.

Ad Umbelliferas reducitur. Semine est hispido & lappaceo, foliis laciniatis. Nota Characteristica.

Calefacit, siccat, astringit, glutinat, egregia Vulneraria est. Pota sanat vulnera, fistulas, Vires.

fiſtulas, enterocelas. Sanguinis ſputo, dyſenteriis, renumque vitiis medetur; ruptis & vulſis auxiliatur decocta, pota & impoſita.

Sanicula montana. SANICULA montana flore calcari donato, B. P. Pinguicula *Geſneri*, J. B. Viola paluſtris Pinguicula dicta, Hiſt. *Oxon. Butter-wort.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Herbas flore monopetalo difformi calcari donato violam referente, unico in caulis nudi ſummo flore.

Vires. Vulnera recentia et plagas curant folia trita et impoſita, ejuſque ſucco pingui et butyroſo tumores et fiſſuras in vaccarum uberibus, Ruſtici ſanant. *Cambro-Britanni* (teſte *Parkinſono*) ex eâ Syrupum conficiunt, quo ſeipſos purgant.

Saxifraga. SAXIFRAGA rotundifolia alba, B. P. Alba radice granuloſâ, J. B. *Common White Saxifrage.* Officinalis eſt.

Saxifraga rotundifolia aurea, B. P. Aurea *Dodonæi*, J. B.

Saxifraga foliis pediculis oblongis inſidentibus, J. *Raii.*

Saxifraga *Anglica* facie Seſeli pratenſis, *Ger.* Saxifraga *Anglorum* foliis Fœniculi latioribus, radice nigrâ, flore candido, ſemine Fœniculi, ſimilis Silao, J. B.

Saxifraga paluſtris *Anglica*, *Park.* Alſine paluſtris foliis tenuiſſimis, ſive Saxifraga paluſtris Alſinefolia.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Herbas flore pentapetalo, vaſculo ſeminali bicorni: ad Sedum enim reducitur.

Vires. Grana albæ rotundifoliæ radicibus adnaſcentia abſtergunt, incidunt, attenuant, craſſa et glutinoſa è pectore educunt, farctus renum & veſicæ extergunt, Calculum expellunt, in difficultate Urinæ magni uſûs.

Saxifragæ facie Seſeli pratenſis ſuccus, decoctum, aqua deſtillata, vel ſemen in pulvere efficax eſt, vulgi experimento, in urinâ ciendâ, Calculo atterendo & expellendo, & flatibus diſcutiendis.

Saxifragæ aureæ. Nota Characteriſtica. SAXIFRAGA aurea eſt inter Herbas flore imperfecto ſexu carentes, ſemine rotundo, flore floriſve calyce ſedi ſeu baſi ſeminis fructuſve cohærente, vaſculo a perianthio & flore diſtincto, cordato flore flavo, foliis crenatis ſubrotundis.

Vires. A *Schwenckfelt* ejuſdem uſûs cenſetur cum Hepaticâ. A vaccis ſi devoretur, Butyrum inde flaveſcere Villici obſervarunt.

Scabioſa. SCABIOSA pratenſis hirſuta, quæ Officinarum, B. P. Major communior hirſuta folio laciniato & non laciniato, J. B. *Common Field-Scabious.* Officinalis eſt.

Scabioſa capitulo globoſo minor, C. B. Minor vulgaris, J. B.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Herbas flore compoſito Anomalas, ſingulis florem totalem componentibus floſculis, ſingulis ſeminibus inſidentibus, ſuiſque privatis calycibus donatis.

Vires. Scabioſa ſudorifera, alexipharmaca ac pulmonica eſt, multi uſûs adverſus Tuſſim veterem, reſpirationis difficultatem, laterum dolores. Purulenta expurgat, fiſtuloſa quoque ulcera mundat.

Extrinſecùs in ſcabie, pruritu, impetigine uſurpatur.

Scandix. SCANDIX ſemine roſtrato vulgaris, B. P. Pecten Veneris, J. B. *Venus Comb* or *Shepherd's Needle.*

Nota Characteriſtica. Inter Herbas eſt Umbelliferas, ſemine roſtrato.

Vires. Scandix movet urinas, renes expurgat & veſicam, aperit hepar obſtructum & ſtranguriæ medetur, ventriculum roborat.

Scordium alterum, ſive Salvia agreſtis. SCORDIUM alterum, ſive Salvia agreſtis, B. P. Scordotis ſive Scordium folio Salviæ, J. B *Wood-Sage.* Officinalis eſt.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Verticillatas Herbaceas floribus galeâ carentibus, labiatis, ſpicatis.

Vires. Decoctum hujus urinam & menſes ciet. Inſigne eſt Antiſcorbuticum & nervos admodùm roborat. Vulnerarium eſt inſigne.

Scrophularia. SCROPHULARIA nodoſa fœtida, B. P. Perennis radice nodoſâ fœtidâ, Hiſt. *Oxon.* Vulgaris & major, J. B. *Common Fig-wort.* Officinalis eſt.

Scrophularia Aquatica major, B. P. Perennis radice fibroſâ, foliis betonicæ, Hiſt. *Oxon.* Maxima radice fibroſâ, J. B.

Nota Characteriſtica. Eſt inter bicapſulares monopetalas.

Vires. Emollit, abſtergit, reſolvit. Illita radix Hæmorrhoïdas ſanat & ſcabiem tollit. Recens diſſecta admota dentium dolores ſopit. Semen drachmæ unius pondere ventris lumbricos necat. Radix optimum eſt remedium adverſus ſtrumas & ſcrophulas, in Cancroſis depaſcentibus quoque utilis.

Secale. SECALE, J. B. Hybernum vel majus, B. P. *Rie.* Officinalis eſt.

Nota Characteriſtica. Eſt inter culmiferas ſpicatas grano majore frumentaceas.

Vires. Farina, quòd lentorem quendam habeat, ad Phthiſin commendatur pro pane.

SEDUM

SEDUM minus luteum folio acuto, B. P. Minus flore luteo, J. B *Small House-leek.* Officinalis est. Sedum.

Sedum parvum acre flore luteo, J. B. Sempervivum minus, Vermiculatum acre, B. P.

Sedum Alpinum luteum minus, J. *Raii.*

Sedum arvense flore rubente, B. Prodr. Purpureum pratense, J. B.

Sedum Alpinum trifido folio, B. P. Sedis affinis Trisulca Alpina flore albo, J. B.

Sedum tridactylites tectorum, B. P. Tridactylites tectorum flore albo, J. B. Paronychia rutaceo folio, *Ger.* Upon *Craig-Lockart* to the Westward of *Edinburgh.*

Est inter Plantas multisiliquas seu corniculatas majores, foliis ad radicem multis, crassis & succulentis in globulos congestis, floribus in surculis reflexis in summis caulibus. Nota Characteristica.

Sedum parvum acre flore luteo foris admotum rubificat, Vesicas excitat & tandem exulcerat. Succus cum Aceto vel alio liquore extractus Vomitum movet, ac crassos, pituitosos & biliosos humores educit. Extrinsecùs in laxitate dentium ac putredine dentium Scorbuticâ prodest. Vires.

Sedum tridactylites tectorum flore albo in Cerevisiâ tenui insusum & per aliquot dies potum absque ullâ evacuatione sensibili Scrophulis medetur. D. *Boyle* de Utilitate Philosophiæ Naturalis.

SENECIO minor vulgaris, B. P. Vulgaris sive Erigeron, J. B. *Common Groundsel.* Officinalis est. Senecio.

Senecio incanus pinguis, B. P. Hirsutus viscidus major odoratus, J. B.

Est inter herbas flore discoïde nudo papposas, foliis laciniatis. Nota Characteristica.

Succus vel Decoctum cum Uvis *Corinthiacis* leniter purgat per Vomitum. Usus ejus in Cholerâ, Ictero, intemperie calidâ hepatis, lumbricis, Ischiadico dolore. Extrinsecus in mammis inflammatis, scabie capitis, strumis, dolore ventriculi, urinâ retentâ, arthritide, vulneribus. Vires.

Veterinarii succum ejus expressum equis præbent adversus ventriculi & intestinorum vermes *Botts* dictos cum bono successu.

SERPYLLUM vulgare minus, B. P. Vulgare, J. B. *Wild Thyme.* Officinalis est. Serpyllum.

Serpyllum vulgare flore albo.

Serpyllum vulgare foliis variegatis.

Serpyllum hirsutum.

Thymi species est inter Verticillatas fruticosas, flore galeato & labiato. Nota Characteristica.

Digerit, incidit & aperit. Potu urinas & menstrua movet. Obstructiones pulmonum, jecoris & lienis tollit. Torminibus, ruptis & convulsis auxiliatur, & in Balneis sudores movet. Vires.

SIDERITIS *Anglica* strumosâ radice, *Park.* Panax Coloni & Marrubium Aquaticum acutum, *Ger.* Stachys 7, sive Palustris fœtida, C. B. Galeopsis angustifolia fœtida, J. B. *Clowns All-heal.* Sideritis.

Sideritis Alsines Trissaginis folio, B. P. Humilis lato obtuso folio, *Ger. Iron-wort with Germander-Chick-weed leaves.*

Anglica inter Plantas Verticillatas est, floribus ad caulium nodos è foliorum alis exeuntibus, verticillis densè stipatis. Nota Characteristica.

Insignis Vulneraria est. Astringit, Hæmorrhagiam sistit, & Catarrhos compescit. Vires.

SINAPI Rapæ folio, B. P. Sativum Rapæ folio, siliquâ planâ, semine ruffescente, Hist. *Oxon.* Siliquâ latiusculâ glabrâ, semine ruffo, seu Vulgare, J. B. *Common Mustard.* Officinalis est. Sinapi.

Est inter siliquosas, tetrapetalas, bicapsulares. Nota Characteristica.

Optimum Antiscorbuticum Medicamentum est. Caput purgat, sternutamenta movet, Comitalibus & Lethargicis auxiliatur, & Paralyticis & Apoplecticis, naribus inditum, vel in Sinapismo adhibitum. Menses & urinam ciet. Vires.

SIUM Erucæ folio, B. P. Foliis rugosis, multifidis, dentatis, *Morison.* Sect. de Plantis Umbellif. Cicuta Aquatica *Gesneri*, J. B. Nostratibus *Deafum.* Sium Erucæ folio.

Umbellifera est. semine striato minore, foliis lobatis seu pinnatis. Nota Characteristica.

De eâ integrum Tractatum scripsit *Wepferus*, ubi multas habet Observationes de mortiferâ ejus qualitate. Venenata enim planta est, præsertim radix ejus. Vires.

Sium maximum latifolium, J. B. Sium *Dioscoridis*, sive Pastinaca Aquatica major, *Park.* Aliæ Sii species.

Sium majus anguſtifolium, G*er*. Umbelliferum, J. B.

Sium umbellatum repens.

Sium minimum foliis Ferulaceis, Horti Reg. *Bleſ.* Minimum, J. *Raii.*

Vires. Herba cruda, ineunte Vere, in Acetariis comeditur a quibuſdam. Stomacho grata eſt, urinas promovet, & Veſicæ Calculos expellit.

Extrinſecùs in mammarum tumoribus ſcrofuloſis commendatur.

Smyrnium, ſeu Hippo-ſelinum. HIPPOSELINUM *Theophraſti*, vel Smyrnium *Dioſcoridis*, B. P. *Macerone* quibuſdam, Smyrnium ſemine magno nigro, J. B. *Common Alexander*. Officinalis eſt.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Umbelliferas, ſemine majuſculo & tumidiore per maturitatem nigro, foliis uniformibus è ſegmentis latiſſimis compoſitis.

Vires. Venit in cibum cruda & coĉta tum radix conciſa, tum folia tenella & caulis, vel in Juſculis, vel Intinĉtibus ex Aceto & Oleo ad ſanguinem depurandum.

Solanum. SOLANUM ſcandens, ſive Dulcamara, B. P. Glycypicros, ſive Amara dulcis, J. B. *Woody Night ſhade.* Officinalis eſt.

Solanum quadrifolium bacciferum, B. P. Herba Paris, J B.

Solanum μελανοκέρασος, B. P. Solanum maniacum multis, ſive Bella Donua, J. B.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Bacciferas.

Vires. Bella Donua ſomniferum eſt & malignum: propterea intus aſſumi non debet. Extrinſecùs in calidis Inflammationibus tum radices tum folia & baccæ uſurpantur.

Folia recentia mammis impoſita earum durities & tumores etiam cancroſos emolliunt & diſcutiunt.

Solanum lignoſum urinam ciere dicitur, & contra Hydropem exhibetur & Morbum Regium. Quibuſdam herbæ & foliorum ſuccus violenter purgat. Folia foris admoventur contra inflammationes & pruriginoſos manuum pedumque tumores.

Solanifolia Circæa dicta. SOLANIFOLIA Circæa diĉta major, B. P. Ocimaſtrum Verrucarium, J. B. *Enchanters Night ſhade.*

Nota Characteriſtica. Dipetala eſt ſeminum involucris hirſutis donata.

Soldanella. SOLDANELLA maritima minor, B P Braſſica marina, ſive Soldanella, J. B. Convolvulus maritimus noſtras rotundifolius., Hiſt. *Oxon. Sea Bind-weed.* Officinalis eſt. *It groweth near the Ely.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter ſcandentes campanulatas laĉteſcentes.

Vires. Vehementiſſimè alvum ciet, & feroſos humores purgando in Hydrope & Scorbuto conducit: ſed cautè uſurpanda, quòd Ventriculo inimica ſit.

Sonchus. SONCHUS lævis laciniatus latifolius, B. P. Laciniatus non ſpinoſus, J. B. *Smooth Sow-thiſtle.* Officinalis eſt.

Sonchus aſper laciniatus & non laciniatus, B. P. Laciniatus ſpinoſus, J. B.

Sonchus repens, multis Hieracium, J B. Hieracium arboreſcens paluſtre, B. P.

Soncho affinis Lampſana domeſtica, B. P. Lampſana *Dodonæi*, J. B. *Nipple-wort.*

Nota Characteriſtica. Sonchus eſt inter herbas flore compoſito planifolio naturâ pleno laĉteſcentes, ſeminibus papposis majoribus.

Vires. Cum Cichoraceis in facultatibus convenit. Vis ei refrigerans & aperiens. Suſpirioſos & Aſthmaticos juvare, & Stranguriam ſanare dicitur. Inflammationibus utiliter imponitur. Viridis & tener in Acetariis comeditur.

Lampſana congeneris charaĉteris eſt, quæ Vulneraria inſignis eſt & in pupillis ulceratis ſanandis magni uſûs.

Sorbus. SORBUS ſylveſtris foliis domeſticæ ſimilis, B. P. Sorbus Aucuparia, J. B. *Wild Service-tree.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Arbores Pomiferas foliis deciduis.

Vires. Baccæ ſuccum exhibent acidum Hydragogon egregium & Scorbuto aptum. D. *Needham.*

Sparganium. SPARGANIUM ramoſum, B. P. Sparganium quibuſdam, J. B. *Branched Burreed.*

Sparganium non ramoſum, B. P. Sparganium alterum, J. B.

Vires. Siccandi vim habet. *Schwenckfelt.*

Sphondylium. SPHONDYLIUM vulgare hirſutum, B. P. Sphondylium quibuſdam, ſive Branca Urſina *Germanica*, J. B. *Cow-Parſnep.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Umbelliferas ſemine membranaceo ſubrotundo compreſſo, foliis lobatis ſeu pinnatis donatas.

Vires. Radix ad emolliendos tumores commendatur. Semen Plantæ eſt egregii uſûs in Hyſterico Paroxyſmo.

SUC-

SUCCISA glabra, B. P. Succisa, sive Morsus Diaboli, J. B. *Purple-flowered Devils-bit.* Officinalis est. *Succisa.*

Succisa flore albo,
— flore carneo.

Inter flore composito Anomalas est. Nota Characteristica.

Alexipharmaca & Vulneraria est. Extrinsecùs in Anginâ & tumoribus Tonsillarum multi usûs est. Vires.

CAPUT XIX.

Plantæ incipientes à Literâ T.

TANACETUM odoratum, sive Vulgare luteum, B. P. Vulgare flore luteo, J. B. *Common Tansey.* Officinalis est. *Tanacetum.*

Est inter Corymbiferas flore discoïde nudo, caule determinato, floribus eum finientibus, pluribus velut in umbellam dispositis foliis dissectis & velut alatis. Nota Characteristica

Alvi, ventriculi, intestinorum flatus pellit, lumbricos enecat, renes purgat, urinam ciet & menses, uterum roborat. Ventris torminibus succurrit. Vires.

Vulnerarium est. Succus manuum pedumque rimas sanat.

TAXUS, B. P. *The Yew-tree.* In some of the West-Isles. *Taxus.*

Est inter Arbores Bacciferas foliis semper virentibus angustis mucronibus, obtusioribus, saturi viroris, pennatim in surculis dispositis nucleis, in singulis baccis singulis. Nota Characteristica.

Rasura ligni, vulgi experimento, contra morsum canis rabidi datur; succus verò ad Viperæ morsum multùm facit. Suffitu necantur mures. *Schwenckfelt.* Vires.

Ligni materies est ruffa, venosa, robusta & ferè incorrupta, ex quâ hastæ & arcus optimi conficiuntur, Usus Mechanicus.

TELEPHIUM vulgare, B. P. Anacampseros, vulgò Faba crassa, J. B *Common Orpine.* Officinalis est. In the fields near *Stobhall* the residence semetimes of the *Earles* of *Perth.* *Telephium.*

Est inter Plantas multisiliquas seu corniculatas, foliis crassis succulentis serratis. Nota Characteristica.

Sanat & glutinat omnis generis vulnera, maximè interna, et herniosis mirè confert. Folia recentia tusa fronti applicata sanguinem è naribus fluentem reprimunt. Ambustis medetur. Vires.

Herba sub cineribus tosta et cum adipe suillo mixta et imposita Paronychias egregiè sanat.

Radix Telephii recens appensa cum filo in dorso inter scapulas Hæmorrhoïdum dolores ilicò levat, simulque cum marcescente radice tuberculum evanescit, *Wedelius* Observat. 195. Ephemerid. *Germ* ann. 2.

THALICTRUM minus, B. P. Minus, sive Rutæ pratensis minus genus semine striato, J. B. *The lesser Meadow-Rue.* Near *Kinneil*, towards the Sea. *Thalictrum.*

Est inter Herbas flore perfecto, semine nudo solitario, foliis triangulatis, floribus staminosis, seminibus striatis. Nota Characteristica.

Vires in Thalictro Hortensi tradentur.

THLASPI arvense siliquis latis, B. P. Arvense siliculis latis, Hist. *Oxon.* J. B. *Triacle-Mustard.* Officinalis est. *Thlaspi.*

Thlaspi est septo medio siliculam dirimente longitudinaliter. Nota Characteristica.

In Hortensi tradentur Vires.

TITHYMALUS Helioscopius, B. P. Helioscopius, sive Solisequius, J. B. *Sun-Spurge.* *Tithymalus.*

Tithymalus, sive Esula exigua, B. P. Minimus angustifolius annuus, J. B.

Herba tetrapetala est, uniformis, cum Vasculo seminali tricocco in summo stilo, et succo lacteo acri et fervido.

Violenter purgat, cordialibus, stomachicis, viscidis et roborantibus corrigendus. Hydropicis à quibusdam exhibetur. Vires.

Lac perunctum verrucas, impetigines & thymos delet.

Tormentilla. TORMENTILLA sylvestris, B. P. Officinarum, J. B. Pentaphyllum, aut potiùs Heptaphyllum flore aureo tetrapetalo Tormentilla dictum, Hist. *Oxon. Tormentill.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Pentapetala est, inter Fragariæ affines.

Vires. Siccat & potenter astringit. Hinc in fluxionibus quibuscunque alvi, uteri, &c. usurpatur. Diaphoretica quoque & alexipharmaca est. Vulneraria etiam insignis est.

Usus Mechanicus. In quibusdam Regionibus in usum venit Tormentilla Coriariis pro coriis perficiendis.

Tragopogon. TRAGOPOGON pratense luteum majus, B. P. Flore luteo, J. B. *Yellow Goats-beard.*

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore composito, planifolio, naturâ pleno lactescentes, semine papposo.

Vires. Radices in deliciis habentur tum coctæ, tum etiam crudæ. In Acetariis valdè nutriunt & macilentis ac tabidis conducunt. Tussi & Respirationi difficili medentur, ut & Pleuresi. Urinæ quoque Stillicidio subvenire & Calculum expellere creduntur. Vulnerariæ quoque sunt.

Tribulus Aquaticus. TRIBULUS Aquaticus minor Muscatellæ floribus, *Ger.* Fontalis media lucens, J. B. Potamogeiton foliis crispis, sive Lactuca Ranarum, B. P. *Small Frogs-Lettuce*, or *Water-Caltrops.*

Tribulus Aquaticus minor Quercûs floribus, *Ger.* Fontinalis crispa, J. B. Potamogeiton minor folio Quercûs, Hist. *Oxon.*

Trichomanes. TRICHOMANES, sive Polytrichum Officinarum, B. P. Trichomanes, sive Polytrichum, J. B. *English Maiden-hair.* Officinalis est.

Trichomanes aliud foliis mucronatis profundè incisis. I found it at the West-end of *Loch-coat Loch.*

Descriptio. Ejus folia utrinque ex adverso disponuntur Trichomanis vulgaris more. Sed à basi latiore in mucronem desinunt, & magis incisa sunt, parte posticâ rubiginosa. Caulis quoque rubescit.

Nota Characteristica. Est inter Herbas Epiphyllospermas minores folio tenuiore pinnato.

Vires. Adianto albo viribus respondet. Morbis Thoracis & Pulmonum auxiliatur, Calculo renum & urinæ Stillicidio. In Rachitide magni usûs est.

Trifolium pratense album. TRIFOLIUM pratense album, B. P. Pratense album vulgare odoratum, Hist. *Oxon.* Pratense flore albo minus & fœmina glabrum, J. B.

Vires. Flores poti ad alba uteri profluvia utiliter bibuntur. Apes iis maximè delectantur.

Trifolium pratense purpureum. TRIFOLIUM pratense purpureum, B. P. Trifolium purpureum vulgare, J. B. Trifolium purpureum majus, sive Sativum, *J. Raii. Claver-grass.*

Vires. Flores pratensis purpurei vim obtinent refrigerandi & siccandi. In Enemate additi intestinorum tosiones ac dolores sedant, & viscidos lentosque humores inhærentes intestinis educunt.

Multæ aliæ sunt species Trifolii apud nos, quas hic enumerare non est opus. Sequentes, quæ magni usûs sunt, tantùm addam.

Trifolium acetosum. TRIFOLIUM Acetosum vulgare, B. P. Oxalis, sive Trifolium acidum flore albo & purpurascente, J. B. *Common Wood-Sorrel.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter trifolia pentapetala acida.

Vires. Cardiaca est & Hepatica insignis. Æstum febrilem mitigat, sitim sedat & magni est usûs in Scorbuto.

Trifolium palustre. TRIFOLIUM palustre, B. P. J. B. *Marsh-Trefoil.*

Vires. In Sphacelis & Ulceribus putridis Scorbuticis egregii usûs est. Folia quoque in Cerevisiâ decocta pota in Morbo Articulari debellando magnarum virium.

Tripolium. TRIPOLIUM majus cæruleum, B. P. Majus, J. B. Common *Sea-Starwort.*

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore discoïde papposas.

Vires. Quidam Vulnerariam esse perhibent.

Triticum. TRITICUM siligineum, C. B. Theatro. *White Wheat.*

Triticum Hybernum aristis carens, B. P. *Red Wheat.*

Nota Characteristica. Est inter Herbas Culmiferas, grano turgidiore, lucidiore, sulcato, esculento.

Vires. Præterquàm quòd optimi nutrimenti ejus grana sunt, ex iis quoque Amylum paratur multi usûs in morbis pectoris. Folia etiam tenera & adhuc herbacea præbent succum, qui expressus egregium est Remedium Antiscorbuticum.

Tussilago. Tussilago, J. B. Vulgaris, B. P. *Colts-foot.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore discoïde papposas, flore erumpente ante folia.

Herba

Herba magni usûs est in Tussi, Orthopnœâ Vomicisque pectoris, quibus singulis fumus quoque ejus ore attractus mederi creditur. Vires.

Extrinsecùs folia recentia imposita prosunt Erysipelati & Ulceribus calidis.

TYPHA palustris major, B. P. J. B. *Cats-tail.* *Typha.*

Typha palustris clavâ gracili, B. P. Palustris media, J. B.

Est inter Herbas graminifolias, floribus & seminibus in capitula in summo caule Cylindracea clavata tomento denso conferta coagmentatis. Nota Characteristica.

Lanugo Axungiæ permixta ambustis partibus tumorem & inflammationem arcet. Ad Enterocelas admota prædicatur. *Schwenckfelt.* Vires.

CAPUT XX.

Plantæ incipientes à Literâ V.

VALERIANA sylvestris major, B. P. Sylvestris magna Aquatica, J. B. *Great Wild Valerian.* Officinalis est. *Valeriana.*

Valeriana palustris minor, B. P. Minor Pratensis vel Aquatica, J. B. *Small Wild Valerian*, or *Marsh Valerian.*

Valeriana campestris inodora major, B. P. Locusta herba, J. B.

Valeriana est inter Umbellas impropriè dictas, quæ abeunt in pappos. Nota Characteristica.

Valerianella quoque inter impropriè dictas Umbellas flosculis pentapetalis.

Valerianæ radix, secundum *Dioscoridem*, vim habet calefaciendi & ciendi urinas arida pota; sed & Decoctum ipsius idem efficere potest. Facit etiam ad lateris dolorem, & Menses ducit, & Antidotis miscetur. Secundum recentiores autem, ruptis vulsis, ex alto devolutis opem fert. Decoquuntur folia ad Aphthas & oris Ulcera. Antidotis etiam inseritur. Quibus eam proprietatem addit Clarissimus *Fabius Columna* (sc. Sylvestris majoris) in semetipso expertam & in multis aliis tam pueris quàm adultis, ut pulveris radicis plantæ hujus sponte ortæ cochlearii dimidium cum vino, aquâ, lacte, aut alio quovis decenti succo & ægroti commoditate & ætate, semel sumptum, aut bis, Epilepsiâ correptos liberet. Vires. Pag. 120. Phytobasani.

Ad visum acuendum & confirmandum tum flores tum radicem commendat *Tragus.*

Lactucâ agninâ pro Acetario communiter utuntur nostrates.

VERBASCUM mas latifolium luteum, B. P. Verbascum foliis incanis mas latifolium, floribus luteis arctè caulibus adhærentibus, sine foliis angustis inter flores emanantibus, Hist. *Oxon.* Vulgare flore luteo magno, folio maximo, J. B. *White Mullein.* Officinalis est. *Verbascum.*

Verbasculum sylvaticum vel pratense inodorum, B. P. Primula Veris caulifera pallido flore inodoro, aut vix odoro, J. B.

Verbasculum Sylvarum majus singulari flore, B. P. Sylvestre majus singularibus floribus singularibus cauliculis insistentibus, Hist. *Oxon.* Primula Veris floribus ex singularibus pediculis majoribus simplicibus, J. B. *Common Primrose.* Officinalis est.

Verbasculum umbellatum Alpinum minus, B. P. Primula Veris minor rubra *Eboracensis* foliis parvis glabris, Auriculæ Ursi instar, Hist. *Oxon.*

Primula Veris minor purpurascens, J. B. *Red Birds-eyes.*

Verbascum mas latifolium est inter bicapsulares monopetalas. Nota Characteristica.

Folia siccant, detergunt, digerunt, dolores mitigant, internis inflammationibus & doloribus subveniunt, laterum & pectoris dolores tollunt, ambustis conducunt illita. Sedem procidentem suffitu cohibent, & Tenesmum in Dysentericis sanant. Flores cum ovi vitello tumentes & dolorificas hæmorrhoïdes cohibent. Idem efficit oleum insolatu collectum & illitum. Herba fotu oculis utilissima Podagram quoque & Genitalium inflammationem sedat. Vires.

VERBENA communis flore cæruleo, B. P. Vulgaris, J. B. *Common Vervain.* Officinalis est. It groweth near to the Kirks of *Hadingtoun* and *Inneresk.* *Verbena.*

Est inter Verticillatas floribus quadripartitis aut quinquepartitis vix labiatis, tubo brevi, foliis laciniatis, longioribus, venosis. Nota Characteristica.

Vires. Omnibus Visceribus amica est, Phthisi incipienti prodest, visum acuit, alexipharmaca est. Vulneraria quoque est, in Cephalalgiâ & Odontalgiâ utilis.

Veronica. VERONICA pratensis Serpyllifolia, B. P. Veronica fœmina quibusdam, aliis Betonica *Pauli* Serpyllifolia, J. B. *Little*, or *Smooth* F*luellin*, or *Paul's Betony*.

Nota Characteristica. Est inter Plantas siliculosas, tetrapetalas, bicapsulares.

Vires. Vulneraria insignis ac sudorifera est, in erosione & obstructione Pulmonis magni usûs, utilis in Colicâ quoque & morbis contagiosis.

Vicia. VICIA major vulgaris sativa, Hist. *Oxon.* Vulgaris sativa, J. B. Sativa vulgaris semine nigro, B P. *Common Vetch.*

Vicia semine rotundo nigro, B. P. Sylvestris semine nigro & variegato, acutiore folio, Hist. *Oxon.* Vulgaris sylvestris semine parvo & nigro frugum, J. B. B. P.

Vicia maxima Dumetorum, B. P. Vicia Sepium perennis, J. B.

Vicia Segetum cum siliquis plurimis hirsutis, B. P. Parva, sive Cracca minor cum multis siliquis hirsutis, J. B.

Et variæ aliæ Viciæ apud nos reperiuntur, quas enumerare non est hujus Operis.

Nota Characteristica. Est inter Legumina Capreolis scandentia.

Vires. Viciæ maximæ Dumetorum terna aut quaterna semina esitata acidos Stomachi ructus sedant. T*ragus*.

Viola. VIOLA Martia purpurea flore simplici odora, B. P. Martia purpurea, J. B. Officinalis est.

Viola Martia inodora sylvestris, B. P. Cærulea Martia inodora sylvatica in cacumine semen ferens, J. B.

Reperta est à me hujus varietas folio crispo.

Viola bicolor arvensis, B. P. Jacea bicolor frugum & hortorum vitium, J. B.

Viola tricolor hortensis repens, B. P. Tricolor, sive flos Trinitatis, J. B.

Viola montana lutea grandiflora, B. P. Jacea Tricoloris sive Floris trientalis genus flore luteo magno repens, non annuum, J. B.

Nota Characteristica. Est inter tricapsulares pentapetalas.

Vires. Violæ recentes alvum emolliunt & bilem educunt, ejusque fervorem temperant. Capitis doloribus, & pectoris laterisque inflammationibus conferunt. Jecoris & renum nimios calores restinguunt.

Flores cordiales sunt, semen lithontripticum.

Viola montana lutea vulneraria est & sudorifera, in torminibus puerorum & convulsionibus utilis.

Virga aurea. VIRGA aurea angustifolia minùs serrata, B. P. Aurea vulgaris latifolia, J. B. *Common Golden-rod.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter herbas flore discoïde papposas.

Vires. Abstergit, glutinat & adstringit, renes à sabulo & arenulis liberat, faucium morbis auxiliatur & vulneraria est. Diarrhœæ, Dysenteriæ & sanguinis expuitioni medetur.

Vitis Idæa. VITIS Idæa foliis oblongis crenatis fructu nigricante, B. P. Vitis Idæa angulosa, J. B. *Black Whorts*, or *Bilberries*. Officinalis est.

Vitis Idæa foliis subrotundis non crenatis, baccis rubris, B. P. Vitis Idæa semper virens fructu rubro, J. B.

Vitis Idæa palustris, B. P. Oxycoccus, sive Vaccinia palustria, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Frutices bacciferos minores folio simplici, floribus concavis Urceolos referentibus.

Vires. Baccæ refrigerant & exiccant, Ventriculo æstuanti conveniunt, sitim sedant, ardentium Febrium calores mitigant, alvum reprimunt, vomitum sistunt, Dysenteriam è flavâ bile ortam curant. adversus Choleram Morbum prosunt, ad quos usus Rob præstat.

Usus Mechanicus. Succus cum Alumine & Gallâ coctus eleganti cæruleo colore chartas & linteamina tingit.

Ulmus. ULMUS montana, B. P. Vulgatissima folio lato scabro, *Ger. The common Elm-tree.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Arbores Vasculis seminalibus Membranaceis donatas, ipsa folliculis membranaceis subrotundis primo Vere ante folia erumpentibus, & semine perfecto brevi decidentibus.

Vires. Ulmi radix, folia, cortex adstringendi et abstergendi vim habent. Unde & vulnera glutinant, & Podagricos dolores mulcent.

Cortex

Cortex in aquâ communi ad Syrupi consistentiam decoctus cum tertiâ parte Aquæ vitæ additâ fotu dolorem Ischiadicum valdè lenit.

Succus in vesiculis foliis adnatis vulnerarius est, egregii usûs in supplendo defectu aqueï humoris in oculorum vulneribus, referente *Henrico ab Heers* in Observationibus suis.

URTICA urens maxima, B. P. Major vulgaris, J. B. *The Common Nettle.* Officinalis est. Urtica.

Urtica urens minor, B. P. Minor annua, J. B.

Urtica aculeata foliis serratis, B. P. Cannabis sylvestris quorundam Urticæ inerti affinis, J. B.

Urtica aculeata foliis serratis, sive Cannabis spuria flore albo.

Urtica aculeata foliis serratis, sive Cannabis spuria flore luteo amplo labro purpureo, J *Raii.*

Est inter Herbas flore imperfecto seu stamineo erectas, seminibus ad singulos flosculis singulis. Nota Characteristica.

Urtica in Olere sumpta solvit alvum, sanguinem depurat, renes abstergit, calculos expellit. Expectorationem & Morbillorum eruptionem promovet. Succus herbæ in in sanguinis sputo eximii usûs est. Vires.

Radix adversus frigidas Tusses & Orthopnœas commendatur. Semen quoque in pectoris morbis conducit. Diuretica & lithontriptica tota planta est.

Extrinsecùs putridis, gangrænosis ac malignis ulceribus auxiliatur, durities ac tumores discutit, reprimit Uvulam inflammatam, & sedat narium hæmorragiam contusa et succus expressus applicatus. Æstum et pustulas ab ipsâ excitatas restinguit (referente *Parkinsono*) ipsius succus expressus.

CAPUT ULTIMUM.

Litera X.

XYRIS sive Gladiolus fœtidus, B. P. Xyris, vel Iris agria fœtida, Hist. *Oxon.* Spatula fœtida, plerisque Xyris, J. B. *Stinking Gladdon* or *Gladwin.* Officinalis est. Xyris.

Est inter Herbas foliis, floribus, pericarpiis aut radicibus bulbosis affines. Nota Characteristica.

Radices intus sumptæ maximarum sunt virium in Scrophulis. D. *Needham.* Vires.

Pulvis radicum exiccatarum in Hystericâ passione, Orthopnœâ & affectibus Hypochondriacis utilissimus. D. *Bowles.*

A quibusdam ad alvi profluvia bibitur, quod in Pituitoso fortè tolerari posset: materiam enim per urinas deducit & avertit. Quidam pro Purgatione radicis Decocto aut Infuso utuntur, ut ait Lobelius.

APPENDIX,

INter Plantas à Literâ E incipientes omissum fuit Echium marinum, quod hic addendum est.

ECHIUM Marinum, B. P. An Buglossum dulce ex Insulis *Lancastriæ*, *Park.* Sea-Buglosś. Echium Marinum.

Folia ei parva glauca velut Cerinthes, cordis figurâ ferè; caules infirmi humi procumbentes à radice undequaque in orbem sparguntur; flores exigui cerulei, tubulosi, breves. Singulis floribus quatuor succedunt semina capsulâ inclusa. Ejus Icon habetur in Tabulis. It groweth in several places along the South-side of the Firth of *Forth.* Descriptio.

Inter Fucos addendus est.

Fucus Equiseti facie Ostreæ testæ adnatus.

FUCUS Equiseti facie Ostreæ testæ adnatus.

Ejus Icon habetur in Tabulis.

Descriptio.

Caulis nodosus est, albicans, ex cujus summitate erumpunt plurima folia fœniculacea, albicantia quoque, in gyrum plurimis ordinibus disposita.

Solani somniferi Descriptio.

Vires, quas Dani suo damno experti sunt.

Inter Solani species omissum fuit, quod de Solano somnifero ejusque viribus refert *Buchananus*: quocirca illud hic adjiciendum curavimus. Missa à *Scotis* magna vis panis & vini (ad *Danorum* sc. castra) tum è vite, tum & hordeo confecti, ac succo infecti herbæ cujusdam veneficæ, cujus magna copia passim in *Scotiâ* nascitur. Vulgò *Solanum somniferum* vocant. Caulis ei, major bipedali, in ramos supernè diffunditur: folia latiuscula, acuminata exteriore parte, ac languidè virentia: acini prægrandes, ac nigri, cùm maturuerunt, coloris, qui è caule sub axillâ foliorum exeunt: sapor eis dulcis, & propemodum fatuus. Semen habent perexiguum, velut Fici grana. Vis fructui, radici, ac maximè semini, somnifera, & quæ in amentiam, si largiùs sumantur, agat. Hac herbâ cùm omnia infecta essent, qui commeatus in castra vehebant, ne qua doli subesset suspicio, prægustabant, *Danosque* magnis poculis invitabant ad bibendum. Idem quoque *Sueno* ipse, benevolentiæ significandæ causâ, ut illis Nationibus mos est, faciebat. *Duncanus*, qui futurum sciret, ut vis potionis unà cum somno visceribus conciperetur, jam *Macbethum* cum suis, per aversam ab Hoste Portam, summo silentio in Urbem receperat, compertoque per Exploratores, somno & vino graves jacere Hostes, *Banchonem* itinerum aditusque in castra gnarum, cæteris in insidiis collocatis, cùm parte majore Exercitûs mittit. Is ingressus Castra, sublato clamore magno, opinione suâ omnia negligentiora invenit. Pauci tumultu excitati, cùm velut amentes temerè discurrerent, ab obviis cæduntur. Reliquis ferè mors cum somno continuata est. Rex per temulentiam velut mortuus à paucis, qui minùs vinolenti erant, correptus, cùm non modò viribus, sed etiam sensu careret, instar oneris in jumentum fortè oblatum injectus ad Naves est delatus. Nihilo ibi, quàm in Castris, melior status rerum fuit. Nautis enim propè omnibus in terrâ cæsis, vix, qui unam Navem regerent, collecti: eorum operâ Rex domum reportatus est. Rer. Scot. Lib. 7.

Quoniam plurimæ ex sponte nascentibus Plantis suprà memoratis in Septo Regio *Edinburgensi* proveniunt, non exigui usûs futurum Rei Botanicæ studiosis arbitramur, si Plantarum in eo Septo sponte nascentium Catalogus hic adjiciatur.

CATALOGUS PLANTARUM

In SEPTO REGIO EDINBURGENSI,

Sponte Nascentium.

ABsinthium vulgare, *Park.*
Acetosa pratensis, B. P.
Acetosa arvensis lanceolata, B.
Acetosella v. Trifolium acetosum.
Adiantum διχότομον seu furcatum *Thalii.*
Adiantum album *Tab.* Ruta muraria, B. P.
Adiantum nigrum Officinarum, J. B.
Adiantum aureum minus *Tab.*
Agrimonia v. Eupatorium.
Alchimilla vulgaris, B. P.
Alchimilla minima montana Col. Percepier *Anglorum*, *Ger.*
Alliaria, B. P.
Allium ursinum, *Ger.*
Allium sylvestre, *Ger.*
Alsine media, B. P.
Alsine longifolia uliginosis locis proveniens, J. B.
Alsine Plantaginis folio, J. B.
Alsine arvensis hirsuta magno flore, B. P.
Alsine hirsuta altera viscosa, B. P.
Alsine palustris minor folio oblongo, B. P.
Alsine palustris Portulacæ aquaticæ similis, J. *Raii*,
Alsine minor multicaulis, B. P.
Alsine Spergula dicta major, B. P.
Alsine Hederulæ folio, B. P.
Alsine foliis Trissaginis, *Ger.*
Alsine foliis Veronicæ, *Ger.*
Anagallis aquatica major folio oblongo, B. P.
Anagallis aquatica minor folio subrotundo, B. P.
Anemone nemorum, *Ger.*
Anonis spinis carens purpurea, B. P.
Anthyllis leguminosa, *Ger.*
Aparine vulgare, B. P.
Aparine levis, *Park.*
Argentina, *Ger.* Potentilla, B. P.
Armerius pratensis, *Ger.*
Artemisia vulgaris, *Park.*
Arundo vulgaris sive phragmites *Dioscoridis*, B. P.
Asperula, *Ger.*
Astragalus sylvaticus, *Ger.*
Atriplex sylvestris latifolia, B. P.
Atriplex sylvestris latifolia altera, *Ger.*
Atriplex sylvestris folio sinuato candicante, B. P.
Auricula muris pulchro flore albo folio tenuissimo, J. B.

B.

Barba capræ floribus compactis, B. P. Ulmaria, J. B.
Bardana major, *Ger.*
Bellis major sylvestris caule folioso, B. P.
Bellis sylvestris minor, B. P.
Brunella major folio non dissecto, B. P.
Buglossum sylvestre minus, B. P.
Bulbocastanon, J. B.
Bursa pastoris major folio sinuato, B. P.
Bursa pastoris minor, *Park.*
Bursa pastoris minor loculis oblongis, B. P. Paronychia vulgaris, *Ger.*
Bursæ pastoris similis siliquosa major, B. P.

C.

Caltha palustris flore simplici, B. P.
Campanula minor sylvestris rotundifolia vulgaris, B. P.
Campanula rotundifoia flore albo.
Carduus vulgatissimus viarum, *Ger.*
Carduus albis maculis notatus vulgaris, B. P.
Carduus polyacanthus primus, *Ger.*
Carduus Lanceatus latifolius, B. P.
Caryophyllata vulgaris, B. P.
Caryophyllata aquatica nutante flore, B. P.
Caryophyllus arvensis glaber flore majore, B. P.
Caryophyllus minimus muscosus nostras, *Park.*
Caucalis semine aspero flosculis rubentibus B. P.
Caucalis flore albo.
Centaurium minus, B. P.
Cerasus sylvestris fructu rubro, J. B.
Chærephyllum sylvestre, B. P.
Chamæcistus vulgaris flore luteo, B. P.
Chamæcistus vulgaris flore albo.
Chamædrys sylvestris, *Ger.*
Chamæmelum inodorum, B. P. Cotula non fœtida, *Ger.*
Chamæmelum fœtidum, B. P. Cotula fœtida, *Ger.*

Chelidonia rotundifolia minor, B. P.
Chrysanthemum segetum, *Ger*.
Cicceris sylvestri minori affinis, si non idem, B. P.
Cichorium pratense luteum lævius, B. P.
Cicuta major, B. P.
Cicuta minor Petroselino similis, B. P.
Clinopodium Origano simile, B. P.
Consolida media pratensis cærulea, B. P. Bugula, *Ger*.
Convolvulus minor arvensis, B. P.
Convolvulus minor semine triangulo, B. P.
Cruciata hirsuta, B. P.
Cynoglossum majus vulgare, B. P.

D.

Dens leonis latiore folio, B. P.
Dens leonis foliis angustioribus.
Digitalis purpurea folio aspero, B. P.
Dracunculus pratensis serrato folio, B. P. Ptarmica, *Ger*.

E.

Echium Scorpioïdes arvense, B. P.
Echium Scorpioïdes minus flosculis luteis, B. P.
Echium Scorpioïdes palustre, B. P.
Echium vulgare, B. P.
Echium flore albo.
Equisetum arvense longioribus setis, B. P.
Equisetum nudum, *Ger*.
Equisetum palustre longioribus setis, B. P.
Equisetum palustre brevioribus setis polyspermon, B. P.
Equisetum fœtidum sub aqua repens, B. P.
Erica vulgaris, *Ger*.
Erica humilis cortice cinericeo Arbuti flore, B. P.
Eruca lutea latifolia, sive Barbarea, B. P.
Eruca aquatica, *Ger*.
Erysimum vulgare, B. P.
Erysimo similis hirsuta non laciniata alba, B. P.
Euonymus vulgaris granis rubentibus, B. P.
Eupatorium Veterum sive Agrimonia, B.P.
Eupatorium Cannabinum, B. P.
Eupatorium aquaticum folio integro, *Park*.
Eupatorium Cannabinum fœmina, *Ger*.
Euphrasia Officinarum, B. P.
Euphrasia pratensis rubra, B. P.

F.

Filipendula vulgaris *Park*.
Filix fœmina, *Ger*.
Filix mas, *Ger*.
Filix mas ramosa pinnulis dentatis, *Ger*.
Filix ramosa minor, J. B. Dryopteris Tragi, *Ger*.
Filicula fontana major sive Adianthum album Filicis folio, B. P.
Fragaria sterilis, B. P.
Fraxinus, *Ger*.
Fumaria Officinarum & Dioscoridis, B. P.
Fungus campestris albus supernè infernè rubens, J. B.
Fungus parvus lethalis galericulatus Lob. Icon.
Fungus pulverulentus dictus Crepitus Lupi, J. B.

G.

Gallium album, J. B.
Gallium, sive Mollugo montana minor Gallio albo similis, *J. Raii*.
Gallium luteum, B. P.
Gentianella autumnalis Centaurii minoris foliis, *Park*.
Geranium batrachoides folio Aconiti, B.P.
Geranium sanguineum maximo flore, B. P.
Geranium lucidum saxatile, B. P.
Geranium columbinum vulgare, *Park*.
Geranium columbinum tenuius laciniatum, B. P.
Geranium Cicutæ folio inodorum, B. P.
Geranium moschatum inodorum flore albo, *Park*.
Geranium Robertianum vulgare, *Park*.
Geranium Robertianum flore albo.
Gnaphalium vulgare majus, B. P.
Gnaphalium majus, angusto oblongo folio, alterum, B. P.
Gnaphalium minus repens, B. P.
Gnaphalium montanum flore rotundiore, B. P.
Gramen agrorum venti spicâ, *Park*.
Gramen alopecuroides majus, *Ger*.
Gramen alopecurinum minus, *Ger*.
Gramen aquaticum fluitans multiplici spicâ, B. P.
Gramen aquaticum geniculatum spicatum B. P.
Gramen asperum, J. B.
Gramen avenaceum paniculâ flavescente locustis parvis, *J. Raii*.
Gramen caninum arvense sive Gramen *Dioscoridis*, B. P.
Gramen cristatum, J. B.
Gramen cristatum, J. B.
Gramen cyperoides majus angustifolium, *Park*.
Gramen exile duriusculum in muris & aridis proveniens, *J. Raii*.
Gramen palustre echinatum, J. B.
Gramen pratense paniculatum majus, B.P.
Gramen pratense paniculatum minus, B. P.
Gramen pratense paniculâ sparsâ versus unam partem duriore, *J. Raii*.
Gramen pratense paniculatum molle, B.P.
Gramen parvum præcox spicâ laxâ canescente, *J. Raii*.
Gramen Parnassi, *Ger*.
Gramen secalinum, *Ger*.
Gramen tomentosum, *Ger*.
Gramen tremulum, J. B.

Gramen

Gramen Typhynum majus, *Ger.*

H.

Hedera arborea, B. P.
Hedera terrestris vulgaris, B. P.
Hieracium longius radicatum, *Ger.*
Hieracium Chondrillæ folio radice succisa majus, B. P.
Hieracium murorum folio pilosissimo, B. P.
Hieracium murorum laciniatum minus pilosum, B. P.
Hieracium minus folio subrotundo, B. P.
Horminum pratense foliis serratis, B. P.
Hyacinthus oblongo flore cæruleus major, B. P.
Hyoscyamus niger vel vulgaris, B. P.
Hypericum vulgare, B. P.
Hypericum minus supinum, vel supinum glabrum, B. P.
Hypericum minus erectum, B. P.
Hypericum Ascyrum dictum caule quadrangulo, J. B.

J.

Jacea nigra pratensis latifolia, B. P.
Jacea nigra laciniata, B. P.
Jacobæa vulgaris laciniata, B. P.
Jacobæa Alpina laciniata flore Buphthalmi, J. B.
Iris palustris lutea, sive Acorus adulterinus, J. B.
Juncus acutus paniculâ sparsâ, B. P.
Juncus levis paniculâ sparsâ, B. P.
Juniperus vulgaris fruticosa, B. P.

L.

Lactuca sylvestris costâ spinosâ, B. P.
Lamium album non fœtens folio oblongo, B. P.
Lamium purpureum fœtidum folio subrotundo, sive Galeopsis Dioscoridis, B. P.
Lamium folio caulem ambiente majus, B. P.
Lamium maximum sylvaticum, B. P.
Lapathum folio acuto plano, B. P.
Lapathum folio acuto crispo, B. P.
Lapathum acutum minimum, *Park.*
Lapathum folio subrotundo, B. P.
Lapathum aquaticum folio cubitali, B. P.
Lapathum unctuosum, B. P.
Lathyrus sylvestris luteus foliis Viciæ, B. P.
Lenticula palustris vulgaris, B. P.
Lenticula aquatica trisulca, B. P.
Leuccium luteum vulgare, B. P.
Lichen sive Hepatica vulgaris, *Park.*
Lichen cinereus terrestris, *J. Raii.*
Linaria vulgaris lutea flore majore, B. P.
Linum sylvestre catharticum, *Ger.*
Lithospermum majus erectum, B. P.
Lotus pentaphyllos flore majore luteo splendente, B. P.
Lotus, sive Melilotus pentaphyllos minor glabra.
Lunaria minor, *Ger.*
Lychnis sylvestris alba simplex, B. P.
Lychnis sylvestris sive aquatica purpurea simplex, B. P.
Lychnis segetum major, B. P.
Lychnis sylvestris quæ Behen album vulgò.
Lychnis sylvestris viscosa rubra angustifolia, B. P.
Lychnis sylvestris viscosa angustifolia alba.
Lysimachia siliquosa hirsuta magno flore, B. P.
Lysimachia siliquosa hirsuta parvo flore, B. P.
Lysimachia siliquosa glabra major, B. P.
Lysimachia siliquosa glabra minor, B. P.
Lysimachia siliquosa glabra mlnor angustifolia, *Ger.*
Lysimachia Chamænerion dicta latifolia, B. P.
Lysimachia spicata purpurea forte *Plinii*, B. P.

M.

Malva sylvestris folio rotundo, B. P.
Malva sylvestris folio sinuato, B. P.
Marrubium nigrum fœtidum Ballote Dioscoridis, B. P.
Marrubium album vulgare, B. P.
Mentha rotundifolia palustris sive aquatica, B. P.
Mercurialis montana testiculata, B. P.
Merculialis montana spicata, B. P.
Mespilus Apii folio sylvestris spinosa sive Oxyacantha, B. P.
Millefolium vulgare album, B. P.
Millefolium vulgare purpureum minus, B. P.
Millefolium aquaticum Ranunculi flore & capitulo, *Park.*
Muscus terrestris vulgaris minor Adianthi aurei capitulis, *J. Raii.*
Muscus palustris terrestri similis, *J. Raii.*
Muscus terrestris & hortensis, J. B.
Myrrhis sylvestris seminibus lævibus, B. P.
Myrrhis sylvestris seminibus asperis, B. P.

N.

Nasturtium pratense magno flore, B. P. Cardamine *Ger.*
Nastartium pratense, sive Cardamine flore albo.
Nasturtium aquaticum supinum B. P.
Nasturtium aquaticum minus B. P. Cardamine impatiens altera hirsutior, *J. Raii.*
Nasturtium sylvestre tenuissime divisum B. P. Sophia Chirurgorum, *Ger.*
Nummularia minor flore purpurascente B. P.

O.

Ophioglossum, *Ger.*
Orchis morio mas foliis maculatis, B. P.
Orchis morio fœmina, B. P.
Orchis palmata pratensis latifolia longis calcaribus, B. P.

Orchis palmata pratensis maculata, B. P.
Orchis palmata flore albo.
Origanum sylvestre, Cunila bubula *Plinii*, B. P.

P.

Papaver erraticum majus, B. P. Rhæas *Ger*.
Parietaria officinarum & Dioscoridis, B. P.
Pastinaca tenuifolia sylvestris *Dioscoridis*, vel Daucus officinarum, B. P.
Pedicularis pratensis lutea, vel Crista Galli, B. P.
Pedicularis pratensis purpurea, B. P.
Pedicularis pratensis rubra elatior. *J. Raii.*
Pentaphyllum incanum repens Alpinum *Park.*
Pentaphyllum rubrum palustre, *Ger.*
Peplus, sive Esula rotunda, B. P.
Periclymenum non perfoliatum *Germanicum*, B. P.
Persicaria mitis maculosa, & non maculosa, B. P.
Persicaria urens sive Hydropiper, B. P.
Persicaria minor, B. P.
Pilosella major repens hirsuta, B. P.
Pimpinella saxifraga major umbellâ Candidâ, B. P.
Pimpinella saxifraga major altera, B. P.
Pimpinella saxifraga minor, B. P.
Plantago latifolia sinuata, B. P.
Plantago angustifolia major, B. P. Quinquenervia, *Ger.*
Plantago aquatica latifolia, B. P.
Plantago aquatica angustifolia, B. P.
Polygala vulgaris, B. P. Cærulea, *Ger.*
Polygala rubra, *Ger.*
Polygala alba, *Ger.*
Polygonum, sive Centinodia, J. B.
Polypodium vulgare, B. P.
Potamogeiton salicis folio, B. P.
Potamogeiton rotundifolium, B. P.
Prunus sylvestris, B. P.

R.

Ranunculus nemorosus Moschatellina dictus, B. P.
Ranunculus pratensis radice verticilli modo rotundâ, B. P.
Ranunculus pratensis erectus acris, B. P.
Ranunculus pratensis repens hirsutus, B. P.
Ranunculus nemorosus vel Sylvaticus folio rotundo, B. P.
Ranunculus palustris Apii folio lævis, B. P.
Ranunculus longifolius palustris major, B. P. Flammeus major, *Ger.*
Ranunculus longifolius palustris minor, B. P.
Ranunculus palustris serratus, B. P.
Ranunculus aquaticus folio rotundo & capillaceo, B. P.
Ranunculus aquaticus hæderaceus, B. P.
Ranunculus aquaticus Cotyledonis folio, B. P.
Raphanus aquaticus foliis in profundas lacinias divisis, B. P.
Rapistrum flore luteo, B. P.
Rosa sylvestris inodora sive canina, *Park.*
Rosa sylvestris inodora sive canina flore albo.
Rosa sylvestris nostras flore albo odoratissimo.
Rosa sylvestris pomifera minor, B. P. Pimpinellæ folio, *Ger.*
Rubeola arvensis cærulea repens, B. P.
Rubus vulgaris, sive Rubus fructu nigro, B. P.
Rubus Idæus spinosus, B. P.

S.

Sambucus fructu in umbellâ nigro, B. P.
Sambucus humilis sive Ebulus, B. P.
Sambucus aquatica flore simplici, B. P.
Sanicula Officinarum, B. P.
Sanicula montana flore calcari donato, B. P. Pinguicula *Gesneri*, J. B.
Saxifraga rotundifolia alba, B. P.
Saxifraga palustris *Anglica*, *Park.*
Scabiosa pratensis hirsuta, quæ Officinarum, B. P.
Scabiosa capitulo globoso minor, B. P.
Scandix semine rostrato, B. P.
Scordium alterum sive Salvia agrestis, B. P.
Scrophularia nodosa fœtida, B. P.
Sedum parvum acre flore luteo, J. B.
Sedum Alpinum trifido folio, B. P.
Senecio minor vulgaris, B. P.
Senecio incanus pinguis, B. P.
Serpyllum vulgare minus, B. P.
Serpyllum vulgare flore albo.
Serpyllum hirsutum, *Ger.*
Sideritis Alsines-trissaginis folio, B. P.
Sium majus angustifolium, *Ger.*
Sium minimum foliis Ferulaceis, Hort. Reg. *Bles.*
Solanum scandens, sive Dulcamara, B. P.
Sonchus levis laciniatus latifolius, B. P.
Sonchus levis laciniatus muralis parvis floribus, B. P.
Sonchus asper laciniatus et non laciniatus, B. P.
Soncho affinis Lampsana domestica, B. P.
Sparganium ramosum, B. P.
Sparganium non ramosum, B P.
Sphondylium vulgare hirsutum, B. P.
Stachii palustris fœtida, B. P. Panax coloni, *Ger.*
Succisa glabra, B. P. Morsus Diaboli, *Ger.*
Succisa sive Morsus Diaboli flore carneo.

T.

Tanacetum odoratum sive vulgare luteum, B. P.
Tithymalus helioscopius, B. P.
Tormentilla sylvestris, B. P.

Tragopogon

Tragopogon pratenſe luteum majus, B. P.
Tribulus aquaticus minor Muſcatellæ floribus, *Ger*.
Tribulus aquaticus minor Quercûs floribus, *Ger*.
Trichomanes ſive Polytrichum Officinarum, B. P.
Trifolium pratenſe album, B. P.
Trifolium pratenſe purpureum, B. P.
Trifolium arvenſe humile ſpicatum, B. P. Lagopus vulgaris, *Park*.
Trifolium pratenſe luteum capitulo Lupuli, vel agrarium, B P.
Trifolium pratenſe Luteum Capitulo breviori, B. P
Trifolium luteum lupulinum minimum, Hiſt. *Oxon*.
Trifolium acetoſum vulgare, B. P.
Trifolium paluſtre, B. P.

V.

Valeriana ſylveſtris major, B. P.
Verbaſculum pratenſe odoratum, B. P. Primula veris major, *Ger*.
Verbaſculum ſylvarum majus ſingulari flore, B. P. Primula veris vulgaris, *Park*.
Veronica mas ſupina & vulgatiſſima, B. P.
Veronica pratenſis ſerpyllifolia, B. P.
Vicia ſegetum cum ſiliquis plurimis hirſutis, B P.
Vicia multiflora, B. P.
Vicia ſylvatica multiflora maxima, B. P. J. *Raii*.
Vicia maxima dumetorum, B. P.
Vicia lathyroides purpurocæruleis floribus, J. *Raii*.
Vicia minor hirſuta flore minimo rubente.
Viola Martia inodora ſylveſtris, B. P.
Viola bicolor arvenſis, B. P.
Viola tricolor hortenſis repens, B. P.
Vitis Idæa foliis oblongis crenatis fructu nigricante, B. P. Vaccinia nigra, *Ger*.
Urtica urens maxima, B. P.
Urtica urens minor, B. P.
Urtica aculeata foliis ſerratis, B. P. Cannabis ſpuria, *Ger*.
Urtica aculeata foliis ſerratis, ſive Cannabis ſpuria flore albo.
Urtica aculeata foliis ſerratis, ſive Cannabis ſpuria flore luteo amplo labro purpureo, J. R*aii*.

Hic Oden de Roſa Ciphianâ ad Clariſſimum Virum, D. Baltorium *à me ſcriptam Viſum eſt Apponere.*

ODE DE

ROSA CIPHIANA,

AD

Clariſſimum Virum,

D. ANDREAM BALFORIUM, Equitem Auratum Medicum Regis Ordinarium, Conſanguineum ſuum.

Eia Fulgens incola Ciphiane,
Sive tu ſanguis Veneris Beatæ,
Æquius Candens petit anne pulchrum
Phœbus Alumnum.

Ocius clauſos reſera Rubentes
Virgulis flores Niveis ſtriatos,
Lenis o Suavi Cerebrumque Odore
Imbue Vatis.

Rectius Te Balforius Sodalis
Pingat, Acceptumque novem Camænis
Arte donavit celebri Medentem
Doctus Apollo.

Callet occulto mare quod profundo,
Intimo quod Viſcere terra condit,
Piſcium novit genus, & Volantum
Quadrupedumque.

Flora Splendentem Viridi coronâ
Circuit Frontem, ſub utroque Mundi
Axe creſcentes, mediiſque terris
Quod ſciat Herbas.

Arduus ſolem medium refertus Plantæ. Deſcriptio
Cautibus collis recipit ſupinus,
Ille fœcundos R*adios in ima*
Viſcera mittit. Locus.

Frigidum collem tulit Incolendum
Noſtra (quod mirum) R*oſa, digna fauſtis*
Montibus, Queis in Lacrimoſa myrrha
Thuraque Creſcunt.

Caulis exilis, cubitalis ægre, Caulis.
Parva profert Germina ſanguiſorbæ, Folia.
Stipitem comunt calyces, aperto
Simplice Flore. Calyx.

Q *Multiplex*

Flos Variegatus. *Multiplex qualis Rosa splendidisque*
Lineis albis decorat Ruborem
Caryophyllis, nitet in Tulipis
Purpura qualis.

Tempus florendi. *Spirat Expanso redimita flore,*
Sole fœcundas hilarante terras
Odor. *Læta Mulcentes cerebrum vapores*
Æmula Jasmes.

Oppidò Curtæ rosa nostra formæ,
Pomum. *Purpurans pomum Gremio recondit,*
Semen. *Perditam quæ restituant rotunda*
Semina formam.

Radix. *Longa radix Germina pullulatque*
Multa, quæ promunt Sobolem Virentem;
Nec prior, mundi Rosa morte dirâ
Nostra peribit.

Ne terat saltu petulante Vaga
Ales, audax arripiat manusve,
Spinæ. *Spiculis densis Rosa tuta Sævum*
Vulnerat hostem.

Tanta Floris gratia Fumigantem
Suaviter, nostram decoret rosamque
Anne vires deliciis Negabis,
Phœbe Salubres.

Frigidas Nymphas metuat cane ictus, Vires.
Illa radicis tribuit levamen:
Calculi duras Acinus Comestus
Pellit Arenas.

Purpurans pomum reficit liquore
Cordis haustos spiritus, Æstuantes
Supprimit febres, acido repellit
Omne Venenum.

Ille Pomonæ docilis requirat
Dives Artes, Florea rura Cultu
Alter ornet, nullius indiget sed
Hocce Rosetum.

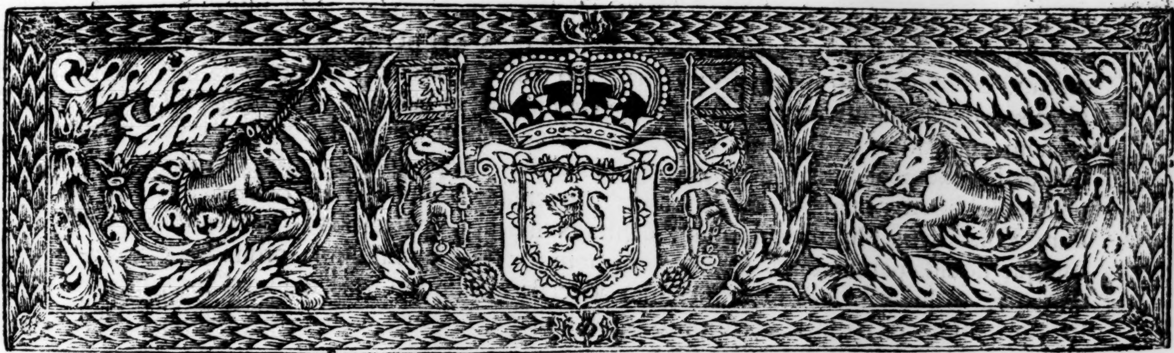
Vita parvo tempore nostra transit
Casibus sortis Variis rotata,
Longa quid prodest? bona præferenda,
Fabula qualis.

O Deus Votis Bone Temperatis
Lenis, Auri pondera non requiro,
Multa servorum agmina, sumptuosa
Vellera nollem.

Rure contentusque Opibusque Avitis,
Sanus Amentum fugiam tumultus,
Quæ regis justâ, Deus alme, lege
Mente revolvam.

Gaudiis Vanis procul & Timore,
Mente sim firmâ simul & serenâ,
Tum feram latè tua magna gentes
Facta per omnes.

PRODROMI

PRODROMI
NATURALIS HISTORIÆ SCOTIÆ, PARTIS SECUNDÆ LIBER SECUNDUS
DE
PLANTIS SCOTIÆ HORTENSIBUS,
QUÆ
Medici aut Mechanici usûs, specie insignes, aut Rariores sint.

CAPUT I.
De Re Hortensi in genere.

EX variis Mortalitatis Oblectamentis, quibus se in hoc fragilis & ærumnosæ vitæ curriculo decurrendo solatur, nullum honestius, imò nec jucundius est, quàm quod ex Plantarum culturâ percipitur. Hinc in Hortis sibi sedem, ubi philosopharetur, elegit *Epicurus* tranquillissimæ vitæ sectator acerrimus, ut qui in animi tranquillitate & corporis indolentiâ summum bonum ponebat. Quâ persuasione ductus *Diocletianus* etiam Imperator *Romanus*, Imperio abdicato in Horti solitudinem se contulit, & Olera sua & Lactucas ad *Salonam* Purpuræ & Sceptris prætulit. Hi (ut ait Lipsius) unà cum Orbe nato nati sunt, quos *Deus* ipse primo homini Domicilium attribuit, & velut sedem beatæ vitæ. Quid enim hominem compositæ & sedatæ vitæ magis delectare potest, quàm Hortus Arboribus, Herbis & Floribus pulchrè exornatus, fructibus gratissimis quaquaversum nitens, Fonticulis & Rivis scaturiens, Avicularum Harmoniis suavissimè resonans, & Aëris temperie Tempestatumque vicissitudine salubriter vernans? Horticultura optimum vitæ oblectamentum.

Lib. *Esther* Cap. 1. Usus Hortorum antiquissimus est. In Sacris enim Literis legimus *Assuerum* jussisse Convivium præparari in Vestibulo Horti & Nemoris, quod Regio cultu & manu consitum erat. Et (teste *Plinio*) nihil Antiquitas priùs mirata est, quàm *Hesperidum* Hortos, ac Regum *Adonis* & *Alcinoi*; itemque Pensiles, sive illos *Semiramis*, sive *Assyriæ* Rex *Cyrus* fecit. Hortorum Antiquitas. Hist. Nat. Lib. 19. c. 4.

Horti autem perfectissima constitutio Floribus, Nemore, Aquis & Pomario constat, quibus omnibus Cœlum accommodatum esse debet. M. *Varro*, partem Mundi Septentrionalem salubriorem esse, quàm est Meridiana, statuit; Et quoniam, quæ salubrior, illa fructuosior est, ideo magis quoque eam ad colendum opportunam esse. Quod cùm ita sit, *Scotia* nostra quùm temperato Aëre fruatur ad Septentrionem obversa, & propter Maris ambientis Vaporem, & longam Solis super Horizonte nostro moram, benignum quoque habeat teporem; &, propter frequentes Fluvios, Lacus & Rivos, satis in eâ Humoris irrigui adsit, convenientem satis Cœli positum pro Hortis sortita est. Lib. 1. de Re Rusticâ. Cœli positio pro Horto.

Ut si minùs quibusdam succedant, non Cœlum accusandum sit, sed Cultorum inscitia aut inertia. Nec minùs favet Solum nostrum, quod vel per se satis aptum, vel facili mixturâ ad hunc usum præparari poterit. Eò certè pervenit nostrorum hominum in Hortis colendis industria, ut omnis ferè generis fructus habeamus, & eam quorundam copiam, ut potum ex iis multi conficiant. Nec horum curam damnatæ manus vinctique pedes exercent, sed ipsorum etiam Nobilium studio coluntur, sicque (ut fas est credere) honestis manibus lætiùs omnia proveniunt. Nunc enim omnes ferè Nobilium Villæ pictis Florum coloribus, densis Nemorum opacitatibus, Piscinarum Rivorumque liquidâ perennitate, & Arborum pomiferarum amœnissimis ordinibus mirè nitent. Et in his per Maris commercium advectæ utriusque Orbis Plantæ Cultorum nostrorum studio & industriâ lætè proveniunt; neque solùm quæ aspectu jucundæ, sed etiam eæ quæ ad vitæ usus utiles sunt.

Quò meliùs autem procedat Hortorum cultura, operæpretium erit nonnulla apponere ex Celeberrimo *Rapino*, quæ à Cultoribus Hortorum consideranda accuratè sunt.

Hortorum Cultoribus quid præcipuè observandum.

Imprimis autem Anni quatuor partes præcipuas, & omnem Ventorum rationem, singulasque Tempestatum affectiones notent. Lunam noscant Solisque Conversiones. Brumali Solstitialique Revocatione distinctas sciant: quibus, quoad poterint, culturæ suæ rationem accommodent. Ventorum autem, qui in hac Regione perpetuò regnant, vis omnis perdiscenda, ut ab illorum impetu Plantas suas commodè protegant, excitando in commodis locis Propugnacula ex Agrifoliis & Abietibus confertim plantatis. Dein (ut ait *Columella*) Qui se in hac Scientia perfectum profiteri volet, exploratum habeat, quid cuique Plagæ conveniat, quid repugnet.

Ren. Rapinus de culturæ hortensis disciplinâ.

In Præfat.

Qualis ager eligendus.

Si segnis terra tardaque sit, cultu adjuvari potest; si plus justo fertilis, reprimi. Eligendus autem magis pinguis ac resolutus ager, qui minimum laborem poscit, & fructum maximum reddit. Secundi meriti est spissus, qui labore quidem maximo, tamen ad vota respondet.

Palladius Lib. 1.

Hortorum situs.

Pro Horti positione is terrarum situs eligendus, qui neque ita planus sit, ut restagnet, neque ita præruptus, ut diffluat; sed (ut *Palladius*) cui leniter inclinata planities cursum aquæ fluentis per spatia discreta derivat. Nec obrutus ita sit, ut in depressissimas Valles subsidat, neque tam arduus, ut excelsitate suâ immodicè pateat caloribus tempestatibusque violentis. Sed vel campus apertior, qui humorem pluvium fallente clivo subducat, vel collis per latera molliter inclinata deductus. Modicè certè depressi jacentesque clivi Arboribus fructiferis commodiores sunt.

Quid observandum in plantando & serendo.

Pro Florum, Fruticum Arborumve plantatione servetur situs Regionis, plantandi tempus secundum Cœli Solique naturam notetur. Omnia, quæ seruntur, crescente Lunâ & diebus tepidis serenda sunt: nam quæ cogit, densat & includit frigus, educit tepor & evocat. Quò verò Planta robustior est, eò Scrobem, cùm terræ committitur, requirit altiorem. Omnem Cœli statum pati possunt Malus & Pyrus; sed tepidiore magis utraque delectatur, soloque pinguiore.

Seminarium.

Seminarium in solo mediocri impunè potest institui, ut in terram meliorem sata minori negotio transferri possint: Plantarum enim earum, quæ transferuntur, Poma sunt longè generosiora laudatioraque. Licet autem peracerbi Fructus omnes mitigentur cultu, nunquam tamen plus veræ & sinceræ benignitatis accipiunt, quàm si transferantur in terram mitiorem. Nam (ut est jam observatum à *Plinio*) omnia ea non statim moris est in suâ locari tellure, sed priùs nutrici dari, atque in Seminariis adolescere iterumque migrare. Qui transitus mirum in modum mitigat etiam Sylvestres: sive Arborum quoque, ut hominum natura novitatis ac peregrinationis avida est, sive discedentes virus relinquunt, mansuescuntque tractatu, ceu feræ, dum radici avellitur Planta. Quod autem præcipit *Columella*, observandum est. Prudentis, inquit, Coloni est ex deteriore terra potiùs in meliorem, quam ex meliore in deteriorem transferre.

Hist. Nat. Lib. 17. Cap. 10.

Lib. 3. Cap. 8.

Floretum.

Præparandus autem Hortus non longè ab Ædibus, ut ab aspectu & ab odore ac fragrantiâ voluptatem afferat. Locus autem nec parietum angustiâ, nec Arborum opacitate pressè nimis includatur. Omnia libera sint & patentia, ubi Flores consiti sunt, qui solent aperto Cœlo locisque patentibus hilarari non mediocriter. Planities ipsa justa & æquabilis, quæ nihil habeat eminens aut lacunosum. Floribus autem in ordinem suum digerendis figurandisque, cum pulvillis & areolis, tum Buxi textibus, tum Alveis ligneis saxeisve, modi sunt innumerabiles.

Florum cultura.

Unicuique autem Flori designetur Solum conveniens. Mediocre magis est accommodatum Horto florifero: flores enim primarii (quales sunt Tulipa, Corona Imperialis, Anemone, Narcissus, Hyacinthus, Rosa) solum amant tenue, quod neque per densitatem nimiam excludat irrigationis beneficium, neque per nimiam raritatem illud non excipiat.

piat. Eò accedit, quòd Plantæ lasciviant in solo pinguiori, ipsosque Flores herbescentis luxuriei obesitas obruat. Quapropter Soli lascivientis ubertas aspergi debet arenâ, ut ejus emendetur felicitas.

In justâ Horti descriptione partes secundas Nemus habere debet: tum enim domui, tum horto contra Ventorum ferociam muniendis idoneum est. Luci autem grandes proportione designationeque spatiorum justâ conserantur, ut nihil non inter se consentiat.

Fontes Rivique.

Rivorum quoque inductionibus deductionibusque non amœnitas modò Horto conciliatur, sed etiam fœcunditas. Quæ causa est, cur *Aristoteles* præcipiat Rivorum deductiones fieri de Fonte præcipuo, quæ fundant se commeentque per omnem hortum: aqua enim Plantis omnibus vim affert & incrementum.

Lib. 3. de Animalibus.

Aqua eâ copiâ fluat, quæ indigentiæ sufficiat, nec cursum intermittat, nullo sapore aut odore, nulloque colore inficiatur. Plurimum certè voluptati confert, si liquor Fontium pellucidus sit, qui locum det intuendæ observandæque Piscium per Aquas ludentium lasciviæ.

Pomarium.

Ultima pars Pomarium est. Hæc cæterarum partium amœnitati addit ubertatem fructuum, magnamque vitæ commoditatem.

Cultissimi Pomarii perfecta ratio.

Pro constituendo, quemadmodum decet, Pomario, Arbores erunt partim proceritate naturali, cœlo liberiori proponendæ, partim deprimendæ brevitate trunci ramorumque humilitate, partim applicandæ ad murum, partim etiam mutuis interserendæ amplexibus, & quadam quasi perpetuitate textûs diffundendæ. Quæ quatuor species sunt, quibus Arborum distributio per Hortos continetur omnis. Ex quâ varietate admirabilis existit hæc Descriptio, quâ perfecta ratio cultissimi Pomarii constabit.

CAPUT II.

Horti Medici Edinburgensis *Descriptio.*

Quoniam omnes hæ Plantæ Hortenses, quas nunc enarraturi sumus, in Horto Medico *Edinburgensi* lætè proveniunt, non abs re erit brevem & rudem ejus Descriptionem tradere.

Horti situs.

Hortus Medicus versus Orientem Æstivum Urbis *Edinburgenæ* situs est. Habet autem versus Occidentem Lacum *Borealem* dictum, qui illic muro & aggere terminatur. Hic obice coercitus aquas suas ad mensuram devolvit per Canalem subterraneum ex lapide cæso constructum, Cataractæ instar, in alium paulò inferiorem, qui ex lapide quoque artificiosè structus per Horti medium secundum ejus longitudinem placido murmure illas devehit.

Versus Meridiem Urbis Murum habet; versus Ortum Γεροντοκομεῖον Sanctæ Trinitatis; versus Septentrionem Viridarium habet, quod Ecclesiæ *Collegiatæ* dictæ adjacet. Muro undique clauditur; & ab Ædibus tam publicis quàm privatis commodo intervallo disjungitur.

Horti mensura.

Hortus dimensus ab Oriente in Occidentem longus est pedes Geometricos trecentos plus minùs; A Meridie autem in Septentrionem centum nonaginta.

Dividitur Hortus in sex Quadras.

Divisus est Hortus in sex Quadras; tres scilicet ex utroque latere Canalis: hæ ad Meridiem, illæ ad Boream. Singulæ Quadræ suos Pulvillos semitis interjectis distinctos habent.

Ambulacra.

Ambulacra varia sunt ex utraque parte Canalis, qui per Hortum decurrit, & in ambitu Horti juxta Muros protensa.

Quadra prima & secunda.

In primâ & secundâ Quadrâ (quæ versus Boream sunt, & per Sepem à se invicem distinguuntur) Plantæ omnes per Pulvillos secundum *Casp. Bauhini* ordinem in Pinace dispositæ sunt, & per genera & species in Classes proprias accuratissimè distributæ. Hæ duæ Quadræ separantur à tertiâ versus Plagam Borealem quoque sitâ Sepe ex Ligustro.

Quadra tertia.

Tertia autem illa Quadra Floretum est, in quâ Flores & speciosiores Plantæ in Pulvillis disponuntur.

Pars Horti

Atque hæ tres Quadræ cum suis Ambulacris partem Horti Borealem constituunt, à

R Muro

Borealis, ex his tribus Quadris constat. Muro Boreali ad Canalem in medio Horti leniter declinantem, Solique Meridiano commodissimè objectam.

Pars Horti Meridionalis, ex tribus sequentibus. Pars altera à Canali versus Meridiem projecta, propter situm planiorem & Muri Urbani altitudinem, umbrosior est. In eâ tres quoque Quadræ sunt Pulvillis, Semitis & Ambulacris ornatæ.

Quadra quarta. Quadra quarta ad Ortum Brumalem propè Puteum sita Schola Medica est, in quâ Plantæ Medici usûs secundum Ordinem Alphabeti (ut in Dispensatoriis) in Pulvillis disponuntur.

Quadra quinta cum Piscinâ & Seminario. Illi versus Occasum proxima Quadra quinta, in quâ Piscina est, ubi Plantæ in Aquis nascentes consitæ sunt: ubi etiam Seminarium est, in quo utiliores quæque Plantæ pro Transplantatione aluntur & propagantur.

Quadra sexta. Hæc Sepe quoque ex Ligustro disjuncta est a Quadrâ sextâ & ultimâ, quæ ad Occasum Brumalem jacet, & Arboretum est, in quo omnis generis Frutices & Arbores tam fructiferæ quàm steriles pulchro ordine disponuntur.

Pulvilli in Horti ambitu. In ambitu Horti ad Muros Pulvilli sunt longissimi, in quibus rariores quæque Plantæ satæ sunt Campanis Vitreis & Pyxidibus ab Aëris injuriis protectæ.

Frutices ad Muros. Quin & Muri ipsi pulcherrimis Fruticibus undique vestiuntur.

Pulvilli ad Canalis Latera. Ad Canalis latera in Pulvillis, omnis generis Rosæ consitæ sunt, & Frutices Floribus odoratis insignes.

Tres Portæ. Aditus seu Portas tres habet. Unam ad Occasum, & duas ad Ortum, per quas ex variis Urbis Plagis ingressus est.

Hortus instructus est tam Exoticis quàm Indigenis Plantis. In Horto autem non solùm pleræque hujus Regionis Indigenæ, sed & utriusque Orbis Plantæ conspiciuntur, præsertim quæ per Universum pro fragilis & caducæ Mortalitatis levamine sparsæ, hic ferè omnes congestæ sunt, lætèque proveniunt. Omnium Plantarum numerus duo circiter millia conficit, quarum Catalogum brevi in publicum editurus est meritissimus Horti Præfectus *Jacobus Sutherlandius* Artium Magister & Medicinæ Candidatus. Quocirca nos eas tantùm, quæ Medici aut Mechanici usûs, specieve insignes aut rariores sunt, tradituri sumus, eadem Methodo quâ superiore libro in Indigenis *Scotiæ* Plantis enarrandis usi sumus.

Plantarum numerus. Horti Præfectus.

CAPUT III.

Plantæ Hortenses à Literâ A *incipientes.*

Abrotonum. ABROTONUM mas angustifolium majus, B. P. Vulgare, J. B. *Common Southernwood.* Officinalis Planta est

Abrotonum mas angustifolium maximum, B. P.

Abrotonum fœmina foliis teretibus, B. P. Chamæcyparissus, J. B. *Lavender-cotton.* Officin.

Abrotonum fœmina foliis Ericæ, B. P. Chamæcyparissus Unguentaria, J. B.

Abrotonum fœmina foliis Rorismarini majus, B, P. *Rosemary-leaved Lavender-cotton.*

Abrotonum campestre, B. P. Artemisia tenuifolia, sive Leptophylla, aliis Abrotonum sylvestre, J. B.

Nota Characteristica. Abrotonum Herba Corymbifera est, flore discoïde nudo, seu non radiato, caule indeterminato, floribus secundum longitudinem velut in spicas dispositis, foliis dissectis segmentis tenuissimis, fruticescens caule perenni & lignoso.

Vires. Aperit, digerit, incidit. Summitates cum flosculis Asthmaticis, convulsis & Ischiadicis conducunt. Lentos humores Pulmonis, Renum, Matricis & Vesicæ incidunt. Stillicidio Urinæ succurrunt, & quosvis dolores internos sedant. Exitialium Venenorum Antidotum. Cinis Alopeciam curat. Olim contra omnia Veneficia, quibus Coïtus inhibebatur, efficacissimum habebatur.

Chamæcyparissus aperit, abstergit quoque, Venenis adversatur. Regio morbo & Urinæ difficultati medetur. Semen potum Lumbricos enecat, & Menstrua pellit. *Schwenckfelt* de Hortensibus *Silesiæ* Plantis.

ABSINTHIUM insipidum, J. B. Insipidum Absinthio vulgari simile, B. P. *Absinthium.*
Absinthium Ponticum tenuifolium incanum, B. P. Ponticum vulgare folio inferiùs albo, J. B.
Absinthium Ponticum tenuifolium *Austriacum*, B. P. *Austriacum* tenuifolium, J. B.
Absinthium maritimum Lavendulæ folio, B. P. Maritimum latifolium, sive *Matthioli*, J. B.
Absinthium Umbelliferum latifolium, B. P. Albis floribus capitulis squarrosis, J. B.
Absinthii Notam Characteristicam & Vires vide Libro superiore.
ACACIA *Americana* Robini, *Cornuti*. Pseudo-Acacia *Americana* Robini, *Park.* *Acacia.*
Acacia foliis Scorpioïdis leguminosæ, B. P. Vera, J. B. Officinalis est.
Acacia trifolia, B. P. Aspalathus secunda trifolia, quæ Acacia secunda *Matthiolo* trifolia, J. B.
Acaciæ sunt Arbores siliquosæ spinosæ. Nota Characteristica.
Americana floribus est papilionaceis, seminibus in singulis folliculis, echinatis singulis.
Vera floribus est gibbosis, siliquis Lupini similibus, compressis, isthmis angustis semina dirimentibus interceptis, foliolis minimis multis ad unam costam annexis.
Succus Acaciæ (Auctore Dioscoride) vim habet adstringentem & refrigerantem. Commodus est ad oculorum medicamenta & ulcera in ore. Fluxum Mensium immodicum cohibet & uterum prolabentem reprimit. Alvum quoque fluentem sistit. Vires.
ACANTHIUM vulgare, *Park.* Spina alba tomentosa latifolia sylvestris, B. P. Alba sylvestris Fuchsio, J. B. *Common Cotton-thistle.* *Acanthium.*
Acanthium *Illyricum*, *Park.* Spina tomentosa altera spinosior, B. P. Carduus quibusdam dictus Acanthium *Illyricum*, aliis Onopordon, J. B.
Acanthium ex *Alepo* caule alato, flore magno cæruleo, Cinaræ instar.
Est inter Herbas flore ex flosculis fistularibus composito Capitatas vulgò dictas, foliis spinosis, aculeis crebris & rigidioribus. Nota Characteristica.
Galeno Acanthii folia & radix tenuium partium sunt, & calidam vim habent, convulsisque auxiliantur. Vires.
Quidam utuntur vulgari ad lactis coagulationem, Referente quoque *Cæsalpino*, Lanugo à capitibus prælonga & copiosa redditur, ut Lini instar neri possit, ex quâ lanugine Vestes fiunt in Oriente Bombycinis similes. Usus Mechanicus.
ACANTHUS sativus vel mollis *Virgilii*, B. P. Carduus Acanthus, sive Branca Ursina, J. B. Officinalis est. *Acanthus.*
Acanthus aculeatus, B. P. Carduus Acanthus sive Branca Ursina spinosa, J. B. *Prickly Bears-Breech.*
Anomala Planta est facie externâ Cardui æmula cum oblongo thyrso florum rictum quodammodo exprimentium & vasculis seminalibus oblongis. Nota Characteristica.
Emollientem ac modicè digerentem facultatem obtinet. Sedat dolorem, & eam ob rationem Enematis incoquitur. Vires.
ACARNA flore purpureo rubente patulo, B. P. Acanthoïdes parva *Apula*, Col. *Fish-thistle with broad reddish flowers.* *Acarna.*
Acarna major caule folioso, B. P. Acarnæ similis flore purpureo, Chamæleon *Salmanticensis* Clusio, J. B.
Est inter Herbas flore discoïde papposas, disco radiato, foliis spinosis, succo lacteo turgidas. Nota Characteristica.
ACER majus foliis eleganter variegatis. *Acer.*
Acer montanum tenuissimis & acutis foliis, B. P. Aceris majoris varietas altera, J. B.
Acer campestre & minus, B. P. Vulgare minori folio, J. B.
Characterem & vires vide libro superiore.
ACETOSA rotundifolia *Franca*, sive Romana, Hist. *Oxon.* Rotundifolia Hortensis, B. P. Folio rotundiore repens, J. B. *Acetosa.*
Acetosa montana maxima, B. P. Oxalis maxima Sylvatica, J. B.
Acetosa *Moschovitica* sterilis, Hist. *Oxon.*
Acetosa *Americana* foliis longissimis pediculis donatis, Hist. *Oxon.* Vesicaria peregrina, Hort. *Eyst.*

Acetosa Vesicaria *Tingitana* perennis repens, foliis longis sinuatis, Hist: *Oxon.* Perennis *Tingitana* major dentata, *Zanon.*

Acetosa Ocimi facie *Neapolitana*, B. P. Ocimi facie *Neapolitana* Βουκιφαληφόρα, *Col.*

Character & vires traditæ sunt Libro superiore.

Aconitum. ACONITUM unifolium luteum bulbosum, B. P. Ranunculus cum flore in medio folio, radice tuberosâ, J. B. *Winter-Aconite.*

Aconitum Lycoctonum luteum, B. P. Folio Platani, flore luteo-pallescente, J. B.

Aconitum cæruleum, sive Napellus primus, B. P. Magnum purpureo flore, vulgò Napellus, J. B.

Aconitum, sive Napellus flore variegato, Hort. *Eyst.*

Aconitum salutiferum, sive Anthora, B. P. Antithora flore luteo Aconiti, J. B.

Aconitum racemosum, an Actæa *Plinii*? B. P. Racemosum, Actæa quibusdam, J. B. Christophoriana *Ger.* Vulgaris nostras racemosa & ramosa, Hist. *Oxon. Herb-Christopher*, or *Berry-bearing Aconite.*

Nota Characteristica. Aconitum est inter Herbas multisiliquas seu corniculatas, floribus cucullatis. Aconitum racemosum, seu Christophoriana inter Bacciferas est.

Vires. Aconitis vis hominibus exitialis est, reliquis animalibus quoque perniciosa. Semen in pulverem redactum & cum oleo temperatum pro unguento illitu pediculos expellit, J. *Bauhinus.*

Antithora magnæ efficaciæ censetur adversus Thoræ penetrabile virus, ut ad purgationes utilis à quibusdam commendatur. Sed cautè usurpanda

Acorus. ACORUS verus, sive Calamus Aromaticus Officinarum, B P. Calamus Aromaticus vulgaris, multis Acorum, J. B. *Sweet-smelling Flag.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Herbas graminifolias non culmiferas, foliis Iridis modo sitis, *h. e.* acie folii cauli obversâ, odoratis flosculis & seminibus in Julum seu Nucamentum coactis.

Vires. Incidit, aperit, provocat urinam; menses & secundas pellit. Succus oculorum caligines discutit.

Adonis. ADONIS sylvestris flore phœniceo, foliis longioribus, B. P. Flos Adonis vulgò, aliis Eranthemum, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Herbas semine nudo polyspermas, flore polypetalo, foliis tenuissimè dissectis.

Ægilops. ÆGILOPS *Narbonensis*, *Lob.* Festuca altera capitulis duris, B. P. *French Havergrass.*

Æthiopis. ÆTHIOPIS multis, J. B. Foliis sinuosis, B. P.

Ageratum. AGERATUM foliis serratis, B P. Ageratum plerisque, Herba Julia quibusdam, J. B. *Sweet Maudlin*, Commonly *Apothecaries Shop.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Corymbiferas flore discoide nudo, caule determinato, floribus pluribus velut in Umbellam dispositis, foliis angustis per marginem incisis.

Vires. Stomacho & cordi amica herba est, uterinis affectibus frigidis auxiliatur, viscerum obstructiones aperit.

Alaternus. ALATERNUS prima *Clusii*, Phylica elatior, B. P. Spina *Monspeliensium*, J. B. *Ever-green Privet.*

Nota Characteristica. Est inter Frutices Bacciferos semper virentes majores, foliis alternis, Baccis tres intus nucleos continentibus.

Usus Mechanicus. *Lusitani* (referente *Clusio* apud J. *Bauhinum*) asserunt ejus cortice in aquâ decocto piscatores sua retia subrutilo colore inficere, & Tinctores è fragmentorum ligni, quod pallet, decoctione nigrescentem è cæruleo colorem conciliare.

Alcea. ALCEA vulgaris flore albo.

Alcea vulgaris seminum involucris hirsutis.

Alcea Frutex *Syriaca*, Hist. *Oxon.* Arborescens *Syriacâ*, B. P.

Alcea Vesicaria, B. P. Althæa Vesicaria *Indica*, seu *Capitis bonæ Spei*, semine minore, Hist. *Oxon.*

Alcea *Ægyptiaca* villosa, B. P. Bamia, J. B. Bamia Moschata, *Vestingii* Obs. in *Prosp. Alpinum.* Althæa *Ægyptia* Moschata *Abelmosch* dicta, Hist. *Oxon.*

Alcea hirsuta, B. P. Villosa, J. B.

Character & vires traditæ sunt Libro superiore.

Allium. ALLIUM sativum, B. P. Vulgare & sativum, J. B. *Common Garlick.* Officinalis est.

Allium sativum alterum, sive Allioprasum caulis summo circumvoluto, B. P. Allii genus Ophioscoridum dictum quibusdam, J. B.

Allium

Allium maximum multis porraceis foliis latioribus sphæriceo capite ex floribus albis conflato, Hist. *Oxon.* Allioporrum, sive Scorodoprasum, B. P. Scorodoprasum, J. B.

Allium montanum bicorne, an Ampeloprasum? J. *Raii.*

Allium montanum bicorne angustifolium flore purpurascente, B. P. Sylvestre bicorne purpureum proliferum, J. B.

Characterem vide Libro superiore.

Vim obtinet calefaciendi & siccandi. Flatus discutit, Coli dolores minuit, venenis resistit, latas ventris tineas abigit, aquas insalubres emendat, Hydropicis & Tympanitide maximè laborantibus utile. Valet adversus morsus canum rabidorum, aëris corrupti arcet contagia. In Tussi & in Calculo eximii quoque usus est. Vires.

Allium cum adipe Suillo contusum, si plantæ pedum eo inungantur, multùm conducit ad pulmonum canales aperiendos & ab infarctu liberandos, in Asthmate, &c. D. *Hulse.*

Allii Ursini folia recentia cum Piscium salsamento in condimentum veniunt. Ipsum contra venena efficacius sativo censetur.

ALOË folio in oblongum aculeum abeunte, B. P. *Americana* muricata, J. B. *Aloë.*

ALSINE baccifera, *Ger.* Scandens baccifera, B. P. Cucubulum quibusdam, vel Alsine baccifera, J. B. Recentiorum planta Alsines facie, baccis Solani, *Lob.* *Alsine.*

Alsinæ affinis Androsace dicta major, B. P. Androsace *Matthioli* altera, J. B.

ALTHÆA *Dioscoridis* & *Plinii*, B. P. Althæa sive Bismalva, J. B. Malva sylvestris vel palustris, aut Ibiscus, Hist. *Oxon. Common Marsh Mallow.* Officinalis est. *Althæa.*

Althæa folio rotundiori sive minus acuminato.

Althæa frutescens folio acuto, parvo flore, B. P. Malva frutescens folio acuto auriculato Hederæ instar, Hist. *Oxon.*

Althæa *Theophrasti* flore luteo, B. P. *Theophrasti* flore luteo, quibusdam Abytilon, J. B.

Est inter mollientes pentapetalas, seminibus multis rotatim cingentibus stilum nutritivum. Nota Characteristica.

Emollit, laxat, discutit, dolores lenit, tumores maturat, acrimoniam mitigat & corrigit. Usus præcipui in affectibus renum & vesicæ, in Calculo. In Pleuritide etiam & & Tussi & Dysenteriâ utilis est. Vires.

ALYSSON verticillatum foliis profundè incisis, B. P. Alyssum *Galeni Clusio*, *Park. Galen his Madwort.* *Alysson.*

Inter Verticillatas ad Marrubii speciem reducitur. Nota Characteristica.

Ex *Galeno* mirificè juvat morsos à cane rabido. Moderatè siccat, ac discutit & aliquantulùm extergit: propterea vitiliginem & maculas faciei a sole prognatas expurgat. Vires.

AMARANTHUS maximus, B. P. Panniculis propendentibus, semine albo, seu Quinua, Hist. *Oxon.* Blitum maximum sive Amaranthus major semine albo, J. B. *Great Floramour.* *Amaranthus.*

Amaranthus panniculis propendentibus, semine rubro, flore serotino elegantis coccinei coloris, Hist. *Oxon.*

Amaranthus major panniculis erectis viridibus, Hist. *Oxon.*

Amaranthus flore variegato, B. P. Foliis variegatis seu tricoloribus, seu foliis variè coloratis Psittaci plumas referentibus Hist. *Oxon.* Symphonia *Dalechampio*, sive Amaranthus tricolor, J. B.

Plures sunt in Horto Medico Amaranthi species, quas hic enumerare opus non est.

Est inter mollientes, floribus herbaceis, seminibus nigris lucidis. Nota Characteristica.

Flores poti cruenta expuentibus prosunt, Mensium abundantiam & alias Uteri fluxiones reprimunt. Vires.

AMMI majus, B. P. Vulgare majus latioribus foliis, semine minùs odorato, J. B. *Common Bishops-weed.* *Ammi.*

Ammi alterum semine Apii, B. P. *Creticum* Aromaticum, *Lob.*

Est inter Umbellas, semine striato minore, foliis plurifariàm divisis. Nota Characteristica.

Movet urinas; Renes, vesicam & Ureteres expurgat. Vires.

AMYGDALUS sativa, B. P. Dulcis & amara, J. B. *The Almond-tree.* Officinalis est. The fruit ripeneth at *Aberdour.* *Amygdalus.*

Amygdalus pumila, Hort. Reg. *Bles.*

Est inter Arbores Nuciferas, cortice crassiore nucem proximè ambiente, foliis Persicæ oblongis.

Amygdalæ dulces corpus ſaginant, tabidis conſerunt, pectus expurgant & ſomnum placidum conciliant.

Amaræ incidunt, abſtergunt, digerunt, expectorationem craſſorum & lentorum humorum promovent; obſtructum hepar, lienem, renes & Colon à craſſis & lentis humoribus expediunt.

Anagallis. ANAGALLIS flore cæruleo, B. P. Cærulea fœmina, J. B.

—— Flore albo.

—— Flore ferrugineo.

Character & vires Libro ſuperiore traditæ ſunt.

Anagyris. ANAGYRIS fœtida, B. P. Vera fœtida, J. B. *Stinking Bean-trefoil.*

Anagyris non fœtida major vel Alpina, B. P. Laburnum Arbor trifolia Anagyridi ſimilis, J. B. *Peaſe-cod-tree.*

Anagyris non fœtens minor, B. P. Laburnum minus, *Park.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Arbores ſiliquoſas.

Vires. Laburni ſemen Vomitorium eſt, *Schwenckfelt.*

Uſus Mechanicus. Laburni materies denſiſſima, candida & flava ad parva opera Torno elaboranda excellens. *Cæſalpinus.*

Anchuſa. ANCHUSA anguſtifolia, B. P. Lignoſior anguſtifolia, *Park.* Minor lignoſior, J. B. W*oody Alkanet.*

Anchuſa lutea, J. B. Major floribus luteis, B. P. Officinalis eſt.

Anchuſa puniceis floribus, B. P. Anchuſa *Monſpeliaca*, J. B.

Anchuſa altera procumbens flore atro-purpureo, P*ark.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Herbas aſperifolias, quibus folia in caulibus alterna, flores monopetali marginibus quinquepartitis, ſeminibus rugoſis caput Viperinum aut Galeam referentibus, radicibus rubris.

Vires. Efficax contra Serpentes, maximè Viperas, & radice & foliis, æquè cibo ac potu. *Cæſalpinus.*

Androſæmum. ANDROSÆMUM maximum fruticeſcens, B. P. Maximum (quaſi fruticeſcens) bacciferum, Hiſt. *Oxon. Siciliana*, aliis *Cæciliana* & Androſæmum, J. B. *Tutſan* or P*ark-leaves.*

Vires. Sanguinem ſiſtit & inſigne Vulnerarium eſt.

Androſæmum alterum *Apulum*, *Col.* Perfoliatum & perforatum, B. P.

Androſæmum fœtidum capitulis longiſſimis filamentis donatis, B. P. Ruta Hypericoïdes quibuſdam, *Sicilianæ* affinis, ſive Tragium, J. B.

Anemone. ANEMONE latifolia & tenuifolia flore ſimplici & pleno variarum ſpecierum & colorum.

Nota Characteriſtica. Flore nudo eſt, ſeminibus in pappos abeuntibus.

Anethum. ANETHUM, J. B. Hortenſe, B. P. D*ill.* Officinalis eſt.

Nota Characteriſtica. Umbellifera eſt.

Vires. Dolorem ſedant flores & ſemen, crudos humores concoquunt, cient urinas, Lac augent, Calculoſis proſunt.

Angelica. ANGELICA ſativa, B. P. J. B.

Angelica ſylveſtris montana, B. P. Archangelica, J. B.

Angelica lucida C*anadenſis*, C*ornuti.*

Characterem vide Libro ſuperiore.

Vires. Calefacit, ſiccat, aperit, diſcutit, lentos humores digerit, & craſſam & tenacem pituitam expectorat. Menſes evocat, ſecundinas expellit. Adverſus venena mirè pollet & Febres peſtilentiales, & a Peſte præſervat. Halitum oris gravem emendat.

Aniſum. ANISUM, J. B. Aniſum Herbariis, B. P.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Umbellas, ſemine ſtriato minore, foliis pluriſariàm diviſis.

Vires. Semen ſiccat, aperit, digerit & diſcutit, urinas movet. Valet ad inflationes & torſiònes ventris, alvum ſiſtit & alba fœminarum profluvia. Lac ad mammas elicit, halitum oris jucundiorem reddit. Venenis adverſatur.

Anonis. VARIÆ in Horto ſunt Anonidis ſpecies, quas enumerare non eſt neceſſe.

Anthyllis. Characterem & vires vide Libro ſuperiore.

ANTHYLLIS maritima lentifolia, B. P. Lentifolia Peplios effigie maritima, J. B. *Sea-Pimpernell.*

Antirrhinum. ANTIRRHINUM majus longiore folio, Hiſt. *Oxon.* Majus alterum longiore folio, B. P. Vulgare, J. B. *Snapdragon.*

Antirrhinum majus flore albo.

Ant hirrinum

Antirrhinum arvense majus, B. P. Augustifolium Sylv. J. B.
Antirrhinum arvense minus, B. P. Minimum, J. B. Linaria minima foliis hirsutis, floribus obsoleti fusci coloris, Hist. *Oxon.*

Est inter Herbas flore monopetalo difformi, pericarpio seu vasculo subrotundo bivalvi (flore rictum exprimente absque calcari) in bina loculamenta diviso, è tribus foraminulis semina fundente, Vituli nares referente. Nota Characteristica.

Adversus veneficia & philtra anili persuasione portatur. *Schwenckfelt.* Vires.

APARINE levis, *Park.* Aparine.
Aparine semine Coriandri saccharati.
Characterem & vires vide suprà.

APIUM Hortense, sive Petroselinum vulgò, B. P. Hortense multis, quod vulgò Petroselinum, J. B. *Garden-Virginian-Parsley.* Apium.
Apium vel Petroselinum crispum, B. P. Petroselinum crispum, J. B.
Apium peregrinum longifolium.
Apium palustre sive Officinarum, B. P. Palustre seu Eleoselinum vereribus, J. B. *Common Smallage.* Officinalis est.
Apium sive Selinum dulce.

Est inter Umbellas, semine striato minore, foliis plurifariàm divisis. Nota Characteristica.

Apium Hortense sive Petroselinum inter ciborum condimenta venit, Stomacho gratum. Aperit, provocat Urinam & Menses ciet, flatus discutit, calculos expellit, jecur & lienem obstructione liberat, secundas & partus promovet. Contra Serpentum venena quoque commendatur. Vires.

Apii palustris radix calefacit, aperit, urinam & menses movet, calculum pellit, Regium morbum solvit.

APOCYNUM folio oblongo, B. P. Apocynum sive Periploca scandens folio longo, flore purpurante, J. B. *Climbing Dogs-bane.* Apocynum.

Siliquosa, lanigera est, lactescens, siliquis plerumque binis, flore pentapetaloïde, foliis adversis, seu binis in caulibus oppositis. Nota Characteristica.

AQUILEGIA sylvestris, B. P. Flore simplici, J. B. Aquilegia.
Variæ sunt Aquilegiæ species, quas in Horti Catalogo videre est.

Inter multisiliquas seu corniculatas est, floribus pluribus corniculis recurvis, pendulis, seminibus nigris lucidis, foliis Umbelliferarum modo divisis. Nota Characteristica.

Calefacit moderatè & siccat, aperit hepar & lienem, præstantissimum remedium adversus Morbum Regium, referente *Trago.* Ciet Urinam & Menses, vulnera consolidat, ventris tormina sedat. Semen in expellendis Variolis & Morbillis usûs mulierculis est creberrimi. *Schroderus.* Vires.

Folia in usu sunt in Collutionibus & Gargarismis.

ARBOR *Judæ*, Ger. *Judaica* Arbor, J. B. Siliqua Sylvestris rotundifolia, B. P. Arbor Judæ.

ARBUTUS, Ger. Arbutus folio serrato, B. P. Arbutus comatus *Theophrasti*, J. B. *The Strawberry-tree.* Arbutus.

Est inter Arbores Bacciferas, foliis semper virentibus, inodoris, ad margines serratis. Nota Characteristica.

ARGEMONE capitulo longiore, B. P. Capitulo longiore spinoso, J. B. Capitulo tenuiore, longiore hirsuto, Hist. *Oxon. Long rough-headed Bastard-Poppy.* Argemone.
Aliæ hujus species sunt, quas in Catalogo vide.

Est inter Plantas Anomalas, flore tetrapetalo uniformi, Vasculis seminalibus brevibus hirsutis in plurimas cellas divisis. Nota Characteristica.

ARISARUM latifolium alterum, B. P. Latifolium quibusdam, J. B. *Broad-leaved Friers-cowl.* Arisarum.
Vide Arum suprà.

ARISTOLOCHIA rotunda, J. B. Rotunda flore ex purpurâ nigro, B. P. *Round-rooted Birth-wort.* Officinalis est. Aristolochia.
Aristolochia Clematitis recta, B. P. Clematitis vulgaris, J. B.
Aristolochia polyrrhizos, J. B. Aristolochia Pistolochia dicta, B. P.
Aristolochia Pistolochia altera, J. B. Pistolochia *Cretica*, P. B.

Est inter Herbas flore monopetalo difformi, Vasculo subrotundo bivalvi, flore semifistulari seu corniculato, cum labello in palæ formam producto, pericarpio grandi in sena loculamenta diviso. Nota Characteristica.

Radix rotundæ abstergit, digerit, venenis resistit; ruptis, convulsis, laterum doloribus, singultibus pota auxiliatur, ulcera sordida expurgat. Vires.

Clematitis recta Menstrua retenta movet.

Arum. ARUM maculatum maculis nigris, B. P. Nigricantibus lituris signatum, *Dod.*

Arum venis albis, B. P.

Arum minus, B. P.

Characterem & Vires vide suprà.

Arundo. ARUNDO *Indica* latifolia flore luteo punctato, B. P. J. B.

Asarum. ASARUM, B. P. J. B. Asarabacca Officinarum.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore imperfecto summo fructui insidente, tribus loculamentis distincto, foliis rotundis & lævibus.

Vires. *Mesues* recenset inter Medicamenta purgantia: nam trahit per superiora & inferiora flavam bilem & pituitam. Provocat urinas, obstructiones aufert cum efficaciâ. Vinum, radicibus in musto infusis, confert lienosis, ictericis, hydropicis. Ad purgationes rectiùs infunditur in sero lactis, pondere drachmarum quatuor, aut pulvis exhibetur pondere drachmæ unius usque ad tres. Hodie frequens est foliorum usus in lixivio ad capitis lotiones in dolore capitis & cæteris vitiis quæ exsiccationem & calefactionem postulant. *Cæsalpinus.*

Folia remissiùs aliquantùm, quàm ipsæ radices, vomitum concitant, alvumque movent. *Simon Pauli.*

Asclepias. ASCLEPIAS flore albo, B. P. Asclepias sive Vincetoxicum multis floribus albicantibus, J. B. *White Swallow-wort.* Officinalis est.

Asclepias nigro flore, B. P. Flore nigro quorundam, J. B.

Asclepias flore flavescente.

Nota Characteristica. Est inter Anomalas flore pentapetaloïde parvo, siliquis singularibus Ciconiæ rostrum referentibus.

Vires. Turiones ad Acetariorum usum colliguntur. Asparagi recentes in cibo sumpti alvum emolliunt, vitia pectoris expurgant, urinam movent, Stomacho utiles. Radix pota Jecur, Lienem obstructione liberat, Vesicam expurgat, Regium Morbum sanat, Urinæ stillicidium difficultatemque ac Dysenterias mitigat *Schwenckfelt.*

Radices Vincetoxici calidæ & siccæ sunt, morsibus venenatorum animalium medentes. *Simon Pauli.*

Refert *D. Joachimus Georgius Elsnerus*, Incolas *Carinthiæ* & *Stiriæ* Vincetoxicum (quod magnâ copiâ illic provenit) decoctum Suibus glandulosis exhibere cum successu. Unde concludit quoque commodè in Scrofulis Incolarum usurpari posse. Epemer. *German.* Anno 1. Obs. 57.

Asparagus. ASPARAGUS sativus, B. P. Hortensis, J. B. Officinalis est.

Asparagus marinus, J B. Maritimus crassiore folio, B. P.

Asparagus foliis acutis, B. P. Corruda, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Herbas Bacciferas.

Vires. Recentes Asparagi turiones cibis idonei sunt. Asparagus mediocrem abstergendi sortitus est naturam. Urinam pellit. Turiones cum Butyro & Aceto parati alvum emolliunt, vitia pectoris expurgant & urinam promovent. Radix pota obstructionibus jecur liberat, Morbum Arquatum expellit, renes purgat ac vesicam, Ischiadicis plurimùm conducit, Dysentericis quoque & Stranguriâ laborantibus auxiliatur.

Extrinsecus radix tusa & vino decocta dolorem in luxatis sedat. Herba pari ratione dolorem renum mitigat. Succus herbæ ore retentus dentium dolorem sedat.

Asperulà. ASPERULA cærulea arvensis, B. P. Rubia cærulea erectior elatiorve, J. B.

Vide Lib. super.

Asphodelus. ASPHODELUS albus ramosus mas, B. P. Major ramosus flore albo, foliis latis, seu portaceis, Albus ramosus major, Hist. *Oxon. The White branched Asphodill.* Officinalis est.

Asphodelus luteus, J. B. Luteus & flore & radice, B. P, Folio fistuloso striato non ramosus luteus & flore & radice, Hist. *Oxon.* Officinalis est.

Asphodelus foliis fistulosis, B. P. Minor foliis fistulosis, J. B. Folio fistuloso plano minor ramosus flore albo, Hist. *Oxon.*

Nota Characteristica. Est inter bulbosis affines hexapetalas radicibus tuberosis, flore minore stellato, semine triquetro.

Vires. Extergentis & discutientis est facultatis, urinas & menses ducit. *Schwenckfelt.* Semen & flores poti in vino alvum purgare dicuntur. Radices ustæ inter Cathæretica mitiora sunt. *Fallop*, lib de Cauteriis.

Aster. ASTER Atticus cæruleus vulgaris, B. P. Atticus purpureo & albo flore, J. B. *Purple Italian Starwort.*

Aster

Aster montanus cæruleus magno flore, foliis oblongis, B. P. Purpureus montanus, J. B.

Aster flore Tripolii latifolius, Hort. Reg. *Bles*

Aster Virgineus angustifolius serotinus flore parvo albente, *Park.*

Aster luteus supinus, B. P.

Aster montanus luteus Salicis glabro folio, B. P. Conyza media *Monspeliensis*, quibusdam Asteris Attici genus folio glabro rigido, J. B.

Aster Virgineus luteus latifolius repens, *Park.*

Est inter Herbas flore discoide papposas, floribus majoribus stellam radiantem æmulantibus. Nota Characteristica.

Plinio Aster, quibusdam *Bubonium*, vocatur, quoniam Inguinum præsentaneum remedium est. Vires.

ASTRAGALUS *Africanus* luteus odoratus, D. *Magnol.* Perennis foliis hirsutis caule recto aphyllo, flore ochroleuco odoratissimo, Hist. *Oxon Sweet-smelling Yellow-flowered African Hatchet Vetch.* *Astragalus*

Est inter siliquosas papilionaceas, siliquis gemellis duplicem seminum seriem concludentibus donatas. Folia habet alata conjugatim costæ mediæ adhærentia, uno extremum costæ claudente. Nota Characteristica.

ATRACTYLIS lutea, B. P. Vera flore luteo, J. B. *Atractylis.*

ATRIPLEX Hortensis alba, sive pallidè virens, B. P. Alba Hortensis, J. B. Officinalis est. *Atriplex.*

Atriplex Hortensis rubra, B. P. J. B.

Atriplex sylvestris folio sinuato candicante, B. P. Sylvestris, J. B.

Atriplex sylvestris altera, B. P. Sylvestris altera folio sinuato saturatè virente, spicâ subrubrâ, Hist. *Oxon.*

Atriplex Mori fructu major, seu Fragifera major, Hist. *Oxon* Spinachia Fragifera, Horti *Farnes.*

Atriplex Mori fructu minor, seu Fragifera minor, Hist *Oxon.* Sylvestris Mori fructu, B. P.

Character supra traditus est.

Humectat & refrigerat Atriplex, emollit alvum, abstergit & jecoris obstructiones aperit. Semen Vomitus provocat, aridæ Tussi confert. Succus calorem Stomachi restinguit & r[illegible]siones mitigat. *Schwenckfelt.* Vires.

AVENA nuda, B. P. *Avena.*

Characterem & Vires vide supra.

AURICULA muris *Camerarii*, J. B. Loto affinis siliquis hirsutis cincinnatis, B. P. *Sev Kidney-Vetch of Spain or Candy.* *Auricula muris.*

Character supra traditus est.

Auricula muris laudatur ad ulcera sananda & scabiem. Propinant quoque ad Febres pestilentes & obstructiones internas. Ejus succo ferunt quendam à Leprâ sanatum. *Cæsalpinus.*

CAPUT IV.

Plantæ Hortenses à Literâ B *incipientes.*

BALSAMINA mas, *Ger.* Rotundifolia repens sive Mas, B. P. Balsamina Cucumerina, J. B. Cucumis puniceus *Cordi*, Hist. *Oxon. The male Balsam-Apple.* *Balsamina.*

Balsamina fœmina, B. P. Fœmina Persicifolia, vel Salicis folio, J. B. Herba impatiens, seu *Noli me tangere*, flore patulo eleganter dilute rubente, Hist. *Oxon.*

Balsamina lutea, sive *Noli me tangere*. B. P. *Noli me tangere*, J. B. Mercurialis sylvestris *Noli me tangere* dicta, sive Persicaria siliquosa, *Park.* Impatiens herba *Noli me tangere* dicta, flore patulo luteo, Hist. *Oxon.*

Balsamina mas inter Pomiferas est. Nota Characteristica.

Balsamina fœmina est inter Monopetalas, siliquis brevioribus & crassioribus asperis, quadripartitis aut quinquepartitis foliis Persicæ, floribus purpurascentibus.

Mas Vulneraria est. Ad Coli dolores & Intestinorum tormina, ad rupta convulsaque cum Vino sumitur foliorum pulvis. Oleum ex fructu paratur ad Vulnera glutinanda, & ad arcendas Vulnerum & Mamillarum Inflammationes, Hæmorrhoïdibus dolentibus & Vires.

T Ambustis

Ambustis perutile. Vesparum & Apum ictus sanat. Ramicosis pueris efficax remedium, si eo locus sæpius perungatur, & pulvis foliorum interea aliquot diebus exhibeatur.

Barba Capræ. BARBA Capræ floribus oblongis, Melandryon *Plinii*, B. P. Barba Capri, J. B. Vide Characterem & Vires suprà.

Barba Jovis. BARBA *Jovis* Frutex, B. P. *Clus. Jovis* Barba pulchrè lucens, J. B. *The Silver-Bush*.

Nota Characteristica. Est inter Frutices spinis carentes, floribus papilionaceis, foliis incanis & velut argenteis.

Bellis. BELLIS latioribus serratis foliis radice repente, Hort. Reg. *Bles.*

Bellis Tanaceti folio major, Tanacetum inodorum flore majore, B. P.

Bellis Tanaceti folio minor, Tanacetum inodorum, *Park.* Montanum inodorum minore flore, B. P. Album, J. B.

Bellis minor Hortensis flore pleno rubro,

--- Albo,

--- Variegato.

Bellis Hortensis prolifera, B. P.

Characterem & Vires vide suprà.

Berberis. BERBERIS Dumetorum, B. P. Berberis vulgò, quæ & Oxyacantha putata, J. B. *The Berbery-bush*. Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Frutices Bacciferos spinosos, foliis integris, fructu oblongo parvo, per maturitatem rubro, racematim nascente, sapore acido.

Vires. Folia refrigerant, siccant. Cortex siccus valet in putredine oris.

Baccæ refrigerant, siccant, cohibent, roborant & adstringunt, appetitum excitant & Ventriculum roborant, in Dysenteriâ & Diarrhœa & Vomitu utiles. Tineas Ventris necant, Dentes firmant, sitim restinguunt, Mensesque sistunt. *Schwenckfelt.*

Cortex radicum Medicamentis adversus Icterum immiscetur cum successu.

Medianus cortex Berberis, qui inter extimum & ligno adhærentem est, lineo panniculo involutus per trium horarum spatium maceratus mirificè (si bibatur) purgat. Ex *Clusio Raius.*

Usus Mechanicus. Cortex in Lixivio maceratus flavo calore tingit.

Berberis sine Nucleo, B. P.

Beta. BETA alba vel pallescens, quæ Sicla Officin. B. P. Officinalis est.

Beta communis sive viridis, B. P.

Beta rubra vulgaris, B. P.

Beta rubra radice Rapæ, B. P. Radice rubrâ crassâ, J. B.

Beta *Sicula*, costâ latâ, luteâ, rubrâ, ruberrimâ & Aurantiacâ, Hist. *Oxon.*

Beta *Cretica* semine aculeato, B. Prodr. *Cretica* semine spinoso, seu aculeato, Hist. *Oxon. Cretica* semine spinoso, J. B.

Nota Characteristica. Est inter mollientes, foliis spissis, floribus herbaceis, semine rugoso aut aculeato donatas.

Vires. Beta nitrosæ facultatis particeps est. Jecoris obstructionibus apta est. Folia inveteratis & malis ulceribus ac inflammationibus utiliter imponuntur. Planta recens cum radice & coliculis ex Aceto comesta cibi appetentiam affert, sitim compescit, choleram in ventriculo reprimit. Succus naribus attractus caput purgat. Immiscetur Beta Clysteribus ad indurata alvi excrementa evocanda. Radix, cortice deraso, Glandis modo ano supposita alvum ad excrementorum expulsionem invitat, præsertim exiguo sale aspersa. Comesta quoque Beta alvum laxat.

Betæ rubræ radice Rapæ radix in aquâ elixata cum Aceto sale & semine Carvi conditur ad usum pro ciborum condimento.

Betonica. BETONICA flore albo.

Betonica major *Danica*, *Park.*

Characterem & vires vide Libro superiore.

Bistorta. BISTORTA major radice minùs intortâ, B. P. Major radice minùs intortâ, foliis angustioribus minùs rugosis, Hist. *Oxon.* Media folio minùs rugoso, J. B.

Characterem & vires vide supra.

Blattaria. BLATTARIA lutea folio longo laciniato, B. P. Lutea, J. B. Flore minore luteo, staminulis purpureis, Hist. *Oxon. Yellow Moth-Mullein with long cut leaves.*

Blattaria alba, B. P. Flore albo, J. B. Flore minore albo staminulis purpureis, Hist. *Oxon.*

Blattaria flore purpureo, J. B. Purpurea, B. P. Perennis flore Violaceo, Hist. *Oxon.*

Blattaria flore obsoletè cæruleo.

Blattaria perennis flore gilvo seu obsoleti coloris, Hist. *Oxon.*

Est inter bicapsulares monopetalas. Nota Characteristica.

BLITUM rubrum majus, B. P. Pulchrum, rectum, magnum, rubrum, J. B Officin. *Blitum.*

Blitum rubrum minus, B. P.

Blitum spinosum *Americanum.*

Characterem & Vires vide suprà.

BOTRYS Ambrosioïdes vulgaris, B. P. Botrys plerumque Botanicis, J. B. Atriplex odora sive Suave-olens, Hist. *Oxon. Oak of Jerusalem.* Officinalis est. *Botrys.*

Est inter Verticillatas, flore purpureo labiato, calycibus turgidulis supernâ parte angustioribus, in quorum singulis semina latent quaterna nigricantia. *J. Bauhinus.* Nota Characteristica.

Herba ad Orthopnœam commendatur, contra Vomicas pulmonum etiam utilis. Vapor herbæ ad Menses ciendos facit. Inter vestes reposita herba adversus Blattas valet. Vires.

Botrys Ambrosioïdes *Mexicana*, B. P. App. Atriplex odora, sive Suave-olens *Americana Mexicanave*, Hist. *Oxon.*

BRASSICA capitata alba, B P. J. B. Capitata, seu clausa penitùs capite simplice albo, Hist. *Oxon White Cabbage.* *Brassica.*

Brassica rubra capitata, B. P. J. B.

Brassica capitata polycephalos, Hist. *Lugd.* Ex pluribus capitulis conglobata, B. P.

Brassica alba capite oblongo non penitùs clauso, B. P. Capitata, seu clausa non penitùs *Sabauda*, Hyberna, Hist. *Oxon. Italica* tenerrima glomerosa flore albo, J. B.

Brassica alba crispa, B. P. *Sabauda* rugosa, J. B.

Brassica alba vel viridis, B. P. Alba vulgaris, J. B. Sativa alba, vel viridis vulgaris aperta lævis, Hist. *Oxon.*

Brassica rubra, B. P. Rubra vulgaris, J. B. Offic.

Brassica fimbriata, B. P. Tophosa, J. B.

Brassica fimbriata pumila, B. P.

Brassica cauliflora, B. P. Multiflora, J. B. Cauliflora, seu Florida Botrytis, Hist. *Oxon.*

Brassica Asparagoïdes crispa, B. P. Thyrsoïdes, J. B.

Brassica Gongyloides, B. P. Brassica caule Rapæ, J. B.

Brassica lato Apii folio, B. P.

Brassica angusto Apii folio, B. P.

Brassica campestris perfoliata flore albo, B. P. Perfoliata filiquosa, J B.

Brassica sylvestris foliis circa radicem Cichoraceis, B. P. Sylvestris foliis circa radicem Cichoraceis asperis, caulibus autem adhærentibus planis seu glabris, Hist. *Oxon.* Glastifolia Cichoroides, J. B. & Turritis secunda *Clusio*, J. B.

Brassica sylvestris foliis integris & hispidis, B. P. Turritis, *Ger.* Vulgatior, J. B.

Est inter Siliquosas, tetrapetalas, bicapsulares. Nota Characteristica.

Brassica emollit, abstergit, glutinat, crapulam discutit. Vires.

Folia inflammationibus & tumoribus imponuntur. Jus Ignibus Sacris imponitur.

Brassica vulgaris alvum durari non patitur, urinam provocat. Cauliculi depurati si manducentur, aut succus cum melle decoctus exhibeatur, ad vocem interceptam certissimum auxilium. *Schwenckfelt.*

Brassica crispa in jure veteris galli decocta Colicam & ventris tormina sedat, calculo renum utilis quoque.

Brassicæ fervefactæ succus potus alvum subducit, Arthriticis utilis. *Tragus.*

BRYONIA aspera sive alba baccis rubris, B. P. Vitis alba sive Bryonia, J. B. Officinalis est. *Bryonia.*

Bryonia lævis sive nigra racemosa, B. P. Vitis nigra quibusdam, sive Tamus *Plinii* folio Cyclamini, J. B. Officinalis est.

Est inter Bacciferas scandentes minores. Nota Characteristica.

Alba serosos & pituitosos humores validè purgat, viscerum obstructiones aperit, Menses ciet, fœtum ejicit, Asthma sanat, & Arthriticis & Podagricis convenit. *Schrod.* Vires.

Conserva radicum Bryoniæ albæ ad Epilepsiam & affectionem Hystericam valet.

Nigra urinam renumque sabulum impellit vehementer. Lentam pituitam incidit in

Thoracis affectibus. Pulvis radicum cum aceto & stercore vaccino ad formam Cataplasmatis redactus Podagricos dolores lenit.

Buglossum. BUGLOSSUM latifolium, Borrago, B. P. Borrago floribus cæruleis, J. B. *Common Borage.* Officinalis est.

Buglossum flore albo.

Buglossum latifolium semper virens, B. P. Buglossum folio Borraginis *Hispanicum*, J. B.

Buglossum angustifolium majus, B. P. Vulgare majus, J. B. *Great Garden-Buglos.* Officin.

Buglossum *Creticum* flore variegato odorato.

Nota Characteristica. Est inter Asperifolias, foliis in caulibus alternis, floribus monopetalis quinquepartitis, quibus singula quatuor succedunt semina.

Vires. Herba valet ad alvum emolliendam. Radix & flores cordiales sunt. Viscerum quoque obstructiones reserant.

Buphthalmum. BUPHTHALMUM *Dioscoridis*, B. P. Chamæmelum Chrysanthemum quorundam, J. B. Officin.

Buphthalmum Cotulæ folio, B. P. Tenuifolium folio Millefolii fere, J. B.

Buphthalmum flore luteo subtus purpurascente, B. P.

Nota Characteristica. Est inter Herbas Corymbiferas disco radiato læves.

Bursæ Pastoris affinis. BURSÆ Pastoriæ loculo oblongo affinis pulchra Planta, J. B. Bursa Pastoris major folio non sinuato, B P.

Buxus. Buxus, J. B. Arborescens, B. P. Officinalis est.

Buxus foliis rotundioribus, B. P. Chamæbuxus sive Chamæpyxos quibusdam, J. B.

Buxus foliis aureis, Hort. Reg *Bles.*

Nota Characteristica. Buxus est inter Arbores Bacciferas, foliis semper virentibus, seminibus in singulis Baccis pluribus, nigris, lucidis.

Vires. Buxi ligni decocto lues *Gallica* curatur, *Prævot.* Medic. Pauperum.

Oleum è ligno stillatitium eximii usûs in Epilepsiâ, Odontalgiâ & dentibus corrosis. *Schrod.*

Usus Mechanicus. Materies ligni durissima, ponderosa & flavicans est: nec cariem, nec vetustatem sentit, utpote spississima ac densissima. Proinde ad ea, quæcunque Torno elaborari possunt, nihil hoc ligno præstantius aut sequacius.

Rami & folia in Lixivio decocta capillum ruffant. *Schwenckfelt.*

CAPUT V.

Plantæ à Literâ C *incipientes.*

Cachrys. CACHRYS ferulaceis foliis semine fungoso lævi, Hort. Reg. *Bles.* Libanotis Ferulæ folio, semine angulofo, B. P. Libanotis Cachryophoros quibusdam floribus luteis, J. B. *Fennel-leaved Herb-Frank incense.*

Cachrys Peucedani folio, semine fungoso sulcato lævi, Hort. Reg. *Bles.*

Nota Characteristica. Est inter Umbellas piliferas.

Vires. Herba calefacit & siccat.

Cæpa. CÆPA vulgaris, B. P. *The common Onion.* Officinalis est.

Cæpa *Ascalonica*, Matth. Edit. *Bauh.* Sterilis, B. P. *Ascalonica* sive fissilis, J. B. *Scallions*, or *Eschallots.*

Nota Characteristica. Cæpa est inter hexapetalas tricapsulares, radicibus bulbosis propriè dictis.

Vires. Crudis Cæpis Sale subactis ambustis medemur, si statim parti dolenti, priusquam pustula excitetur aut disrupta sit, applicentur. Eædem in aquâ graminis maceratæ puerulis verminantibus dantur. *Simon Pauli.*

Cæpa *Ascalonica* condimentum egregium est pro carnibus assatis.

Calamintha. CALAMINTHA vulgaris vel Officinarum *Germaniæ*, B. P. Flore magno vulgaris, J. B. Officinalis est.

Calamintha

Calamintha altera gravi odore Pulegii, *Lob.* Adv. Pulegii odore five Nepeta, B. P. Flore minore, odore Pulegii, J. B.

Character suprà traditus est.

Folia potu aut illitu demorsis à Serpente opitulari perhibentur. Decoctum eorum orthopnoicis, ruptis convulsis, torminibus cholericis, horroribusque auxiliatur, Regium morbum expurgat, venenis resistit. Tineas, lumbricos, Ascaridas, cæteraque interaneorum mala Herba cum Sale & Melle pota enecat, Auctore *Dioscoride*, J. B. Vires.

CALCEOLUS *Mariæ*, *Ger.* Helleborine flore rotundo, sive Calceolus, B. P. Damasonii species quibusdam, sive Calceolus D. *Mariæ*, J. B. *Ladies Slipper.* *Calceolu Mariæ.*

CALTHA vulgaris, B. P. Flore simplici, J. B. Calendula flore simplici, *Single Marigold.* Officinalis est. *Caltha.*

Caltha polyanthos major, B. P. Flore pleno, J. B. Calendula flore multiplici, *Ger.*

Caltha prolifera, J. B.

Caltha arvensis minima, B. P. J. B.

Est inter Corymbiferas, flore radiato, seminibus incurvis. Nota Characteristica

Calefacit, aperit, digerit, corroborat, venenis resistit, & adversus pestilentes Febres commendatur. Menstrua ducit. Semen vermibus infestum. Vires.

CALTHA palustris flore pleno *Clusii.* *Caltha palustris.*

Characterem & vires vide suprà.

CAMPANULA Persicifolia, Hist. *Oxon.* Angustifolia cærulea, J. B. Rapunculus Persicifolius magno flore, B. P. *Campanula.*

Campanula Hortensis folio & flore oblongo, B. P. Viola Mariana *Dodonæi*, quibusdam Medium, J. B. Viola Mariana flore purpureo, *Ger. Purple Coventry Bell-flower.*

Campanula vulgatior foliis Urticæ, sive Major & asperior, B. P. Major & asperior folio Urticæ, J. B. *Blew Canterbury-Bells.*

Campanula major foliis Urticæ, sive Trachelium flore purpureo duplici.

Campanula Hortensis Rapunculi radice repente, Hist. *Oxon.* Hortensis Rapunculi, Radice, B. P. Repens flore minore cæruleo, J. B.

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

CARDUUS *Mariæ* non maculatus, Hort. Reg. *Bles.* *Carduus.*

Carduus albis maculis notatus exoticus, B. P. Lacteus peregrinus *Camerarii*, J. B.

Carduus sphærocephalus latifolius vulgaris, B. P. Echinopus major, J. B.

Carduus capite rotundo tomentoso, B. P. Capite tomentoso, J. B.

Carduus lanceatus ferocior, J. B.

Carduus Pratensis latifolius, B. P. Mollis Lapathi folio, J. B.

Carduus Pratensis Asphodeli radice latifolius, B. P. Bulbosus *Monspeliensis*, sive Acanthus sylvestris quibusdam foliis laciniatis, J. B.

Carduus stellatus sive Calcitrapa, J. B. Stellatus folio Papaveris Erratici, B. P.

Carduus stellatus luteus folio Cyani, B. P. Spina Solstitialis, J. B.

Carduus Solstitialis capitulis minus spinosis, Spina Solstitialis mitior altera *Apula, Col.*

Carduus stellatus Leucoii foliis subtus incanis, Hort. Reg. *Bles.*

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

CARLINA acaulos magno flore, B. P. Carlina, sive Chamæleon albus *Dioscoridis*, *Ger.* Caulifera & acaulis, J. B. *Carlina.*

Carlina caulescens magno flore, J. B.

Carlina sylvestris, B. P. Cnicus sylvestris spinosior, J. B.

Corymbifera est spinosa, disco radiato, foliis marginalibus siccioribus. Nota Characteristica.

Radix calida & sicca est. Sudores movet & Alexipharmaca est. Vires.

CARPINUS, *Dod.* Ostrys, sive Ostrya Ulmo similis fructu in Umbilicis foliaceis, B. P. Fagus Sepium, J. B. *The Horn-beam tree.* *Carpinus.*

Ligni ejus magna soliditas & firmitudo: unde ad Rotas Molendinarias, Cochleas, Trochleas, aliaque, quæ ponderibus sustinendis inserviunt, adhibetur. Usus Mechanicus.

Arbor Vere vulnerata Lachrymam effundit.

CARUM, J. B. Cuminum pratense, Carvi Officinarum, B. P. *Caraway.* Officinalis est. *Carum.*

Est inter Umbellas, semine striato minore, foliis plurifariam divisis. Nota Characteristica.

Semen flatus discutit, & concoctionem promovet, urinam ciet & cerebrum corroborat. Radix, dum adhuc tenera est, non minus efficax habetur quam Semen. Vires.

CARYOPHYLLATA Alpina lutea, B. P. Alpina lutea major, Hist. *Oxon.* Montana flore magno luteo, J. B. *Caryophyllata.*

Caryophyllata pentaphyllea, *Ger.* Alpina Quinquefolia, B. P.

Characterem & Vires vide Libro superiore.

Caryophyllus. CARYOPHYLLUS Hortensis multarum specierum & colorum. *Garden Gilloflowers.*

Caryophyllus sylvestris vulgatior, *Lob.* Variarum specierum & colorum.

Caryophyllus sylvestris prolifer, B. P. Betonica coronaria squamosa sylvestris, J. B. Barbatus sylvestris annuus latifolius multis capsulis simul junctis donatus.

Caryophyllus barbatus Hortensis latifolius, B. P. Betonica coronaria latifolia petræa, J. B. *Sweet Williams.*

Caryophyllus barbatus sylvestris, B. P. Barbatus sylvestris annuus angustifolius perpaucis capitulis donatus, Hist. *Oxon.* Viola barbata angustifolia *Dalechampii*, J. B.

Caryophyllus holosteus tomentosus, J. B. Holosteus tomentosus latifolius, B. P. Lychnis maritima incana & tomentosa, Hist. *Oxon.*

Caryophyllus marinus flore albo.

Nota Characteristica. Est Caryophyllus inter Herbas flore pentapetalo, foliis integris in caule conjugatim dispositis, calyce integro, concavo seu fistuloso, oblongo & Cylindraceo, petalis margine extremo incisis, Vasculo itidem seminali Cylindraceo, seminibus compressis, rugosis, nigris.

Vires. Flores calefaciunt & siccant, roborant, cerebrum, ventriculum, cor & jecur, & ad cordis affectus omnes & adversus venena valent. Eximii usûs quoque in Febribus pestilentialibus & malignis.

Castanea. CASTANEA, J. B. Sylvestris, quæ peculiariter Castanea, B. P. *Common Chesnut-tree.* Officinalis est.

Castanea folio multifido, B. P. Equina folio multifido, J. B. *The Horse Chesnut.*

Nota Characteristica. Est inter Arbores Nuciferas pluribus Nucibus communi tegumento inclusis, fructu majore echinato, foliis longis serratis.

Vires. Castaneæ adstringunt, siccant, alvum sistunt, quod interior membrana rubens, quæ corticem fructumque discernit, valentissimè præstat, Ad immodicos omnes alvi fluores & sanguinis rejectiones utilis. Ex farina Castanearum cum Melle fit Electuarium adversus Tussim & Sanguinis sputum. *Dodonæus.*

Emulsio Castanearum cum Decocto Glycyrrhizæ ad ardorem urinæ valet. *Cam.*

Tostæ sub cineribus aut in Sartagine, donec molles evadant, non ingratum cibum præbent.

Caucalis. CAUCALIS Daucoïdes *Tingitana.*

Cedrus. CEDRUS Conifera foliis Laricis, B. P. Magna, sive *Libani* Conifera, J. B. *The great Cedar of* Lebanon.

Cedrus folio Cupressi major fructu flavescente, B. P. Lycia retusa *Bellonio* dicta, J. B. *Cypress-like Cedar.*

Utraque hæc Cedrus nostri Soli Cælique patiens est: plures enim jam Hyemes passæ lætè in Horto Medico proveniunt.

Nota Characteristica. Cedrus *Libani* Conifera est, Conis brevioribus singulatim nascentibus, confertis in tuberculis seu fulcellis, adeò ut totidem penicilla referant foliorum agmina, Conis magnis, erectis seu cœlum spectantibus, è squamis lævibus obtusis compositis.

Cedrus altera Baccifera est.

Vires. Cedriâ ad varios usus in Medicinâ Veteres usi sunt, ad ocularia sc. Medicamenta, & ad Vermes in auribus necandos, & ad dentium dolores sedandos. Pediculos & lendes oblita perdit, & ulcera in pulmone purgat & sanat. Reliqua vide apud J. *Bauhinum*, Lib. 9. Pag. 277.

Centaurium. CENTAURIUM majus folio in plures lacinias diviso, B. P. Majus Juglandis folio, J. B. *The greater Centory.* Officinalis est.

Centaurium majus foliis Cinaræ, *Cornut.*

Nota Characteristica. Est inter Capitatas, flore ex flosculis fistularibus composito, molles majores capitulis lævibus.

Vires. Radix medetur ruptis convulsis, ægrè spirantibus, diuturnæ tussi, sanguinem expuentibus, asthmaticis. Ex aquâ & vino vulnera glutinat. *Schwenckfelt.*

Cerasus. CERASUS vulgaris, *Ger.* Cerasa acida rubella, J. B. *The common Cherry-tree.* Officin.

Cerasus Hortensis flore Roseo, B. P. Flore pleno, J. B.

Cerasus sylvestris Septentrionalis fructu parvo serotino, *J. Raii.*

Cerasus folio Laurino, B. P. Laurocerasus, J. B.

Characterem

Characterem & Vires vide Libro superiore.

CERINTHE asperior flore flavo, *Ger.* Major flavo flore asperior, B. P. Cerinthe quorundam major spinoso folio, flavo flore, J. B. *Yellow-flowered* Honey-*wort*. *Cerinthe.*

Cerinthe seu Cynoglossum montanum majus, B. P. Quorundam Major versicolore flore, J. B.

Est inter Asperifolias, flore Cylindraceo tubuloso, folio glauco. Nota Characteristica.

CHÆREPHYLLUM sativum, B. P. Chærephyllon, J. B. *Common Chervill.* Officinalis est. *Chærephyllum.*

Est inter Umbellas, semine rostrato. Nota Characteristica.

Stomachicum egregium est, eximii usûs in dolore Colico, Grumos sanguinis concretos dissolvit, Menstrua provocat, affectibus Renum & Vesicæ admodùm utile. Pestilentialibus Febribus succurrit. Vires.

Extrinsecùs in Cataplasmate tumores discutit. Urinam retentam pellit. Præcipuè autem commendatur ad tumores & duritiem mammarum.

CHAMÆCERASUS Alpina fructu nigro gemino, B. P. Periclymenum rectum fructu nigro, *Park.* Rectum fructu nigro gemino, J. B. *Black-berried upright* Honey-*suckle*. *Chamæcerasus.*

Chamæcerasus Dumetorum fructu gemino rubro, B. P. Periclymenum rectum fructu rubro, J. B.

Characterem & Vires vide Libro superiore.

CHAMÆDRYS vulgaris, *Park.* Minor repens, B. P. Chamædrys vulgò vera existimata, J. B. *Common Germander.* Officinalis est. *Chamædrys.*

Chamædrys laciniatis foliis, *Park.* Botrys Chamædroïdes, B. P. Botrys verticillata, J. B.

Chamædrys spuria foliis pediculis oblongis insidentibus. *J. Raii.* Chamædryi spuriæ affinis rotundifolia scutellata, B. P. Alyssum montanum, *Park. Dioscoridis* montanum, *Col.* Veronica rotundifolia scutellata aut biscutata Hederæ folio, Hist. *Oxon.*

Est inter Verticillatas fruticosas galeâ carentes foliis quernis. Nota Characteristica.

Urinam & sudorem movet, magni usûs in Arthritide, Ictero & urinâ suppressâ. Vires.

Extrinsecùs adhibetur, in Ulceribus serpentibus, in dolore Hæmorrhoïdum, in Scabie ac Pruritu, in Catarrhis exiccandis. Menses movet Decoctum.

CHAMÆIRIS variegata, B. P. Cæruleo & Violaceo colore, Hort. *Eystet.* *Chamæiris.*

Chamæiris flore albo.

CHAMÆMELUM vulgare, Leucanthemum *Dioscoridis*, B. P. *Common Cammomile.* Officin. *Chamæmelum.*

Chamæmelum flore pleno, *Ger.* Nobile flore multiplici, B. P. Repens odoratissimum perenne flore multiplici, J. B.

Chamæmelum humile sive sterile.

Chamæmelum folio Agerati.

Characterem vide Libro superiore.

Emollit, digerit, dolorem mitigat, Menses & urinam ciet, eximii usûs in Colicâ & Spasmi flatulenti cruciatibus & convulsionibus. Vires.

Flores in Balneo contra Calculum conducunt.

Extrinsecùs multi usûs in Paregoricis & Emollientibus Cataplasmatis & Clysteribus. *Schrod.*

Oleum Tumores duros emollit & dissipat, & dolores sedat.

Succi Chamæmeli Cochlearia duo vel tria, cum guttis aliquot Spiritûs Vitrioli in Jusculo exhibita in Febre quacunque intermittente, paulò ante accessum instantem, Paroxysmum plerumque avertunt & auferunt.

CHAMÆMESPILUS, *Ger.* Cotoneaster, *Gesn.* J. B. Cotonaster folio rotundo non serrato, & Chamæmespilus *Cordi*, B. P. *Dwarf-Medlar.* *Chamæmespilus.*

Chamæmespilus, J. B. Cotoneaster folio oblongo serrato, B. P.

CHAMÆPITYS vulgaris odorata flore luteo, J. B. Lutea vulgaris, sive folio trifido, B. P. Iva Arthritica Offic. *Common Ground-pine.* *Chamæpitys.*

Est inter Plantas Verticillatas Fruticosas galeâ carentes, foliis angustis utrinque incanis. Nota Characteristica.

Calefacit & siccat, & multùm commendatur in vitiis nervorum, eximii usûs, in Arthritide præsertim. Menses ciet & diuretica est. Vires.

CHELIDONIUM majus vulgare, B. P. Chelidonia, J. B. *The greater Celandine.* Officin. *Chelidonium.*

Chelidonium majus foliis tenuissimè dissectis Fumariæ Myconis instar, Hist. *Oxon.*

Nota Characteristica. Chelidonium minus flore pleno.

Vires. Est inter Anomalas flore tetrapetalo uniformi, succo flavo acri.

Visum acuit, Bilem per alvum & urinam educit, insignis usûs in obstructione Jecoris & Renum.

Succus Herbæ illitus Herpetem Miliarem efficaciter compescit & sanat. D. *Hulse.*

Vide Chelidonium minus Lib. superiore.

Chondrilla. CHONDRILLA viscosa humilis, B. P. *Dwarf Gum-Succory.*

Chondrilla cærulea altera Cichorei sylvestris folio, B. P. Chondrille vel Chondrilla cærulea, J. B.

Chondrilla Verrucaria foliis Intubaceis viridibus, B. P. Cichorium Verrucosum, sive Zacintha, Hieraciis annumerandum, J. B.

Chondrilla viminea, J B. Juncea viscosa arvensis, quæ prima *Dioscoridis*, B. P.

Chondrilla cærulea Cyani capitulis, B. P. Catanance *Dalechampii* flore Cyani folio Coronopi, J. B.

Chondrilla foliis laciniatis serratis purpurascente flore, B. P. Cyanus pulchro semine Centaurii majoris, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Plantas lactescentes, flore composito, planifolio, naturâ pleno.

Vires. Ad Cichoracea in Qualitatibus accedit.

Crysanthemum. CHRYSANTHEMUM *Creticum*, J. B. Majus folio in minores lacinias diviso, B. P. *Candy Corn-Marigold.*

Chrysanthemum latifolium *Tingitanum.*

Chrysanthemum *Africanum* procumbens, flore cernuo, nudo, luteo.

Alias species vide in Catalogo Hort. Med.

Cicer. CICER sativum, B. P. Arietinum, J. B. Officin.

Vires. Vide Characterem suprà.

Aperit, abstergit, discutit, incidit. Lac & semen copiosè adauget. Decoctum jecur & renes expurgat, Menses & partus pellit, Calculum frangit; Ictericos, Hydropicos & Cachecticos per Urinas purgat.

Cichorium. CICHORIUM sativum, B. P. Sativum flore cæruleo, *Ger.* Officin.

—— Flore albo.

Cichoreum pratense luteum hirsutie asperum, vel Hieracium hirsutum, foliis caulem ambientibus, B. P. Asperum majore flore in agrorum limitibus, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Lactescentes non Papposas, foliis lævibus, floribus è lateribus Caulium & Ramulorum exeuntibus.

Vires. Cichoreum frigidum & siccum est. Ejus Decoctum per inferna Bilem & Pituitam trahit. Valet in obstructionibus Viscerum, in Hydropis principio eximii usûs. Æstuanti stomacho & ardentibus Febribus utile est.

Extrinsecùs folia Tumoribus & Inflammationibus imposita ardorem extinguunt & dolorem mitigant. *Tragus.*

Cicutaria. CICUTARIA latifolia fœtida, B. P. Seseli *Peloponnense Matthioli*, sive Cicutaria quorundam, J. B.

Cinara. CINARA Hortensis foliis non aculeatis, B. P. *The Common Artichoke.*

Cinara maxima *Anglica.*

Cinara spinosa, cujus pediculi esitantur, B. P.

Nota Characteristica. Est inter Capitatas flore ex flosculis fistularibus composito.

Vires. In cibum veniunt capita. quæ multùm nutrire & semen generare censentur.

Cirsium maximum Asphodeli radice, B. P. Maximum foliis carnosis bulbosâ radice, fortè *Lutetianum*, J. B.

Cistus. CISTUS mas folio oblongo incano, B. P. Folio oblongo albido, J. B. Officin.

Cistus mas angustifolius, B. P. Mas secundus folio longiore, J. B.

Cistus folio Salicis, B. P.

Cistus folio Rosmarini.

Nota Characteristica. Est inter Plantas flore pentapetalo Fruticosas, capitibus in plerisque speciebus pentagonis.

Vires. Cistus mas Frutex est, sub quo Hypocistis nascitur, ex quâ succus expressus insolatusque Fruticis nomen retinet, qui valdè siccat & adstringit.

Clematis. CLEMATIS sylvestris latifolia, B. P. Latifolia dentata, J. B *Travellers-joy.*

Clematis cærulea vel purpurea repens, B. P. Clematis sive Flammula flore cæruleo & purpureo scandens, J. B.

Clema-

Clematis *Pannonica* cærulea surrecta, J. B. Clematis cærulea erecta, B. P.
Clematis sive Flammula surrecta alba, J. B. Clematis sive Flammula recta, B. P.
Clematis Daphnoïdes major, B. P. Major flore cæruleo & albo, J. B.
Clematis Daphnoïdes minor, B. P. J. B. Vinca Pervinca Officin. Officinalis est.
Eadem flore albo.
Eadem flore saturate purpureo duplici.
Eadem foliis maculosis.
Clematis est inter Herbas fruticescentes. Nota Characteristica.
Flammula dicta caustica est, & cutem carnemque exulcerat. Vires.
Vinca Pervinca calida & sicca est, vulnera & ulcera sanat, in alvi profluviis & dysenteriis quoque utilis. Succus hæmorrhagias narium sistit, conceptum adjuvat. In aquâ aut jure carnis cocta Lac in mammis extinctum revocat. *Simon Pauli* in *Quadripart. Botanic.*
Clematis Daphnoïdes vasi imposita vinum turbidum, cujus color amissus, clarum & coloris genuini reddit. *Tragus.* Usus Mechanicus.
CLINOPODIUM Origano simile flore albo. *Great Wild Basil.* Clinopodium.
Clinopodium arvense Ocimi facie, B. P. Acinos multis, J. B.
Est inter Verticillatas herbaceas, floribus ad caulium nodos è foliorum alis exeuntibus, viridioribus, Origani aut Ocimi odore. Nota Characteristica.
Vide Vires Libro superiore.
CNICUS sativus, sive Carthamum Officinarum, B. P. Carthamus sive Cnicus, J. B. *Bastard Saffron.* Officinalis est. Cnicus.
Cnicus cæruleus asperior, B. P. Carthamus, sive Cnicus flore cæruleo, J. B.
Cnicus sylvestris hirsutior, sive Carduus benedictus, B. P. Carduus benedictus, J. B.
Est inter Capitatas, flore ex flosculis fistularibus composito, foliis spinosis. Nota Characteristica.
Flores alvum emolliunt. Semen supernè & infernè purgat pituitam, & aquas extrahit. Vires.
Carduus benedictus expurgat Viscera, eaque ab obstructione liberat, pectus expurgat, sudores elicit, Menses promovet, in Febribus multi usûs, Cancrum & maligna Ulcera sanat. *Schwenckfelt.*
COCHLEARIA folio sinuato, B. P. Britannica folio sinuato, Hist. *Oxon.* Officinalis. Cochlearia.
Characterem & Vires vide suprà.
Integrum Librum (cui Titulus *Cochlearia curiosa*) de eâ scripsit *Molenbroccius.*
COLCHICUM, J. B. Commune, B. P. Colchicum.
Colchicum candido flore *Anglicum*, J. B. *Anglicum* candidum angustifolium, B. P.
Colchicum ex albo & purpurascente varium, B. P.
Colchicum *Chioense*, floribus Fritillariæ instar tessulatis, foliis undulatis, Hist. *Oxon.* Variegatum Meleagridis facie, *Cornut*
Colchicum luteum majus, B. P. Flore luteo quorundam, J. B. Colchico-Narcissus Autumnalis major, Hist. *Oxon.*
Alias species vide in Catalogo Horti Med.
Est inter Hexapetalas tricapsulares, radicibus tuberosis rotundis. Nota Characteristica.
COLUTEA Vesicaria, B. P. J. B. *Common Bastard Sene.* Colutea.
Colutea Scorpioïdes, J. B. Siliquosa, sive Scorpioïdes major, B. P.
Colutea Scorpioïdes odorata, Prosp. Alp. in Exot.
Colutea flore rubello Promontorii *Bonæ Spei.*
Est inter Frutices floribus papilionaceis. Nota Characteristica.
Folia in majori copiâ exhibita, ut Sena, alvum laxant. Vires.
Semen Vomitorium est, sicut Genistæ.
CONSOLIDA media pratensis flore albo. Consolida.
Consolida Regalis Hortensis, sive Delphinium variorum colorum.
CONVOLVULUS major albus, B. P. Major, J. B. Convolvulus.
Convolvulus peregrinus cæruleus folio oblongo, B. P. Peregrinus cæruleus folio oblongo, flore peramœno triplici colore insignito, Hist. *Oxon.*
Convolvulus *Siculus* minor flore parvo auriculato. *Boccon. Siculus* annuus cæruleus minimus, capsulâ floris binis foliolis cinctâ.
Convolvulus cæruleus Hederaceo anguloso folio, B. P. Nil *Arabum* quibusdam, sive Convolvulus cæruleus, J. B.
Convolvulus Althææ folio, *Park.* Argenteus Althææ folio, B. P. Hist. *Oxon.* Peregrinus pulcher Betonicæ folio, J. B.
Characterem & Vires vide Libro superiore.

Conyza. CONYZA mas *Theophrasti*, Major *Dioscoridis*, B. P. Major *Monspeliensis* odorata, J B. *The truest great Flea-bane.*

Conyza minor vera, J. B. Fœmina *Theophrasti*, Minor *Dioscoridis*, B. P.

Conyza major vulgaris, B P. Major *Matthioli*, Baccharis quibusdam, J. B.

Conyza media Asteris flore luteo, vel Tertia Dioscoridis, B. P. Media *Matthioli* flore magno luteo, humidis locis proveniens, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Papposas, flore discoïde, foliis odoratis.

Vires. Substratu suffituque venenatas Bestiolas abigere, Pulices fugare & Culices quoque necare creditur. Ad profligandam scabiem Unguentum ex radice ejus & foliis nonnulli parant. *J Raius.*

Coriandrum. CORIANDRUM, J B Majus, B P. *Common Coriander.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Umbellas, semine rotundo seu testiculato.

Vires. Semen Stomacho confert, cum Passo potum menses ciet & tineas interaneorum expellit.

Extrinsecùs Inflammationes & Tumores discutit. *Tragus.*

Cornus. CORNUS Hortensis mas, B. P. Sativa sive Domestica, J B. *The Male red Corneile-tree.* Officinalis est.

Characterem vide suprà.

Vires. Maris folia & germina valenter desiccant, Vulnera glutinant. Corna acerba sunt & vehementer astringunt, Dysentericis competunt. *Schwenckfelt.*

Corylus. CORYLUS sativa, J. B. Sativa fructu albo minore, sive Vulgaris, B. P. *The Filberd-nut.* Officinalis est.

Vide Characterem & Vires suprà.

Cotyledon. COTYLEDON major, B P. Vera radice tuberosâ, J. B. Umbilicus *Veneris*, *Ger.* *Veneris* vulgaris, *Park. Wall Penny-wort.* Officinalis est.

Vires. Refrigerat, repellit & abstergit, Phlegmonas & Erysipelata curat, Strumis & Pernionibus illitu auxiliatur. Folia cum radice comesta Calculos frangunt, urinam cient. Ex *Dioscor.* & *Galeno.*

Crithmum Chrysanthemum. CRITHMUM maritimum flore Asteris *Attici*, B. P. Marinum tertium *Matthiolo* flore luteo Buphthalmi, J. B. Crithmum Chrysanthemum, *Ger.*

Crocus. CROCUS, J B. Sativus, B. P. Autumnalis sativus, seu Hortensis, Hist. *Oxon.* *Common Saffron.* Officinalis est.

Crocus Vernus albus striatus, *Park.*

Varias ejus species vide in Catalogo Horti Med.

Nota Characteristica. Est inter Herbas radice bulbosâ, floribus folia plurimùm antevertentibus, foliis angustis gramineis.

Vires. Crocus aperit, digerit, roborat, concoquit, lætitiam adfert & cordi conducit. Venenis & pesti adversatur, Pulmones ab obstructione liberat, urinam ciet, Menses promovet, sudores movet, eximii usûs in Ictero. Variolas expellit.

Integrum de eo Tractatum (cui Titulus *Crocologia*) scripsit *D. Hertodt.*

Cucumis. CUCUMIS sativus vulgaris, B. P. Vulgaris viridis & albus, J. B. *Common Cucumbers.* Officinalis est.

Cucumis sylvestris Asininus dictus, B. P. Sylvestris Asininus, J. B. Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter scandentes Pomiferas.

Vires. Cucumeres abstergunt, incidunt, Urinas movent conditi. Mensis Acetariorum vice cum carnibus assis apponuntur. Semen pectoris & pulmonis inflammatione laborantibus prodest, jecoris obstructiones aperit, Calculo renum & vesicæ exulcerationibus subvenit.

Ex Cucumere Asinino Elaterium paratur. Succus, sc. è fructu ejus, Bilem & Pituitam dejicit, Hydropicis utilis. Radix abstergit & digerit, Menses movet.

Cucurbita. CUCURBITA Lagenaria, J. B. Lagenaria flore albo, folio molli, B. P. *Great Bottle-Gourd.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter scandentes Pomiferas.

Vires. Sitim extinguit, alvum emollit, cruda illita tumores mitigat. In oculorum inflammationibus prodest & Podagricis conducit. Ramenta infantibus contra Siriasin illinuntur sincipiti. Semen fervorem Renum mitigat, urinæ acrimoniam temperat. Folia mammis puerperarum addita lac exiccant. *Schwenckfelt.*

Cuminum. CUMINUM semine longiore, B P. Cyminum sive Cuminum sativum, J. B. *Ordinary Cumin* Officin.

Nota Characteristica. Est inter Umbellas semine striato majore, foliis fœniculaceis donatas.

Semen

Semen attenuat, incidit, aperit, discutit, fluorem muliebrem sistit, ad stomachi nauseam & tormina convenit, utile est pulmonibus refrigeratis, vertigini prodest. Vires.

CUPRESSUS, J. B. *Common Cypress-tree.* Cupressus.

Est inter Arbores Coniferas, fructu è clavatis tuberibus per harmoniam coaptatis composito. Nota Characteristica.

Adstringit & refrigerat. Pilulæ contusæ valent ad sanguinis rejectionem & dysenteriam & alvi fluxionem, Polypos quoque narium sanant. Folia trita imposita vulnera glutinant, Enterocelicos juvant. Nuces ex Aceto decoctæ dolori dentium conducunt. Cupressi materies nec cariem, nec vetustatem sentit & bonum odorem spirat. Ligni usus ad Mensas & Tabulas & Alveolos exornandos. Vires. Usus Mechanicus.

CYANUS Alpinus radice perpetuâ, J. B. Montanus latifolius, vel Verbasculum Cyanoïdes, B. P. *Great blew Bottle.* Officin. Cyanus

Cyanus floridus odoratus T*urcicus*, sive Orientalis, *Park.*

Reliquas ejus species vide in Catalogo Horti Med.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

CYCLAMEN orbiculato folio infernè purpurascente, B. P. Cyclaminus folio rotundiore elatior, J. B. *Common Sow-bread.* Officinalis est. Cyclamen.

Cyclamen Autumnale vulgare flore albo.

Cyclamen folio angulofo, B. P.

Cyclamen Hederæ folio, B. P.

Cyclaminus folio angulofo, J. B.

Cyclamen oblongâ radice, J. B.

Cyclamen Autumnale Hederæ folio, flore albo.

Est inter Pentapetalas Bulbosis affines, florum petalis reflexis ad ungues junctis, radice orbiculatâ. Nota Characteristica.

Radix calefacit, abstergit, incidit, pituitam & aquam per alvum ducit, Coli cruciatus tollit, Menstrua ciet, miscetur Medicamentis tubercula, strumas aliasque durities discutientibus Succus naribus instillatus caput purgat. Vires.

CYNOGLOSSUM semper virens, B. P. Cynoglossa folio virenti, J. B. Cynoglossum.

Cynoglossum minus, B. P. J. B.

Cynoglossum *Creticum* angusto argenteo folio, B. P. *Creticum* primum *Clusii*, J. B.

Characterem & Vires vide Libro superiore.

CYTISUS glaber foliis subrotundis, pediculis brevissimis, B. P. Glaber siliquâ latâ, J. B. *Shrub-Trefoile.* Cytisus.

Cytisus incanus siliquis falcatis, B. P. Siliquâ incurvâ folio candicante, J. B.

Cytisus foliis incanus angustis, quasi complicatis, B. P. *Hispanicus Clusii*, J. B.

Est inter Frutices foliis Papilionaceis non spinosas foliis Trifolii. Nota Characteristica.

Folia tumores inter initia discutiunt, si cum pane trita illinantur. Floribus Apes delectantur, ex quibus plurimum Mellis excerpunt. Vires.

CAPUT VI.

Plantæ incipientes à Literâ D.

DAUCUS montanus Apii folio major, B. P. Libanotis altera quorundam, aliis dicta Cervaria nigra, J. B. *Black Herb-Frankincense.* Daucus.

DENS canis latiore rotundioreque folio, B. P. Latiore rotundioreque folio, flore purpurascente, Hist. *Oxon.* Satyrium quorundam Erythronium bifolium flore unico radiato albo & purpureo, J. B. P*urple Dogs-tooth Violet.* Dens canis.

Dens canis angustiore longiore folio, B. P. Angustiore longiore folio, flore albo, Hist. *Oxon.*

Est inter Herbas bulbosâ radice, floribus parvis natantibus, petalis sursum reflexis, foliis maculatis. Nota Characteristica.

DENS Leonis Asphodeli bulbulis, B. P. Dens Leonis.

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

Dentaria. DENTARIA heptaphyllos, B. P. Coralloïdes altera, sive Septifolia, J. B. *Setfoil-Toothwort*. Officinalis est.

Dentaria pentaphyllos, B. P. Quinquefolia, J. B.

Dentaria major *Matthiolo*, *Ger.* Orobanche radice dentatâ major, B. P. Anblatum *Cordi*, sive Aphyllon, J. B.

Dentariæ affinis Echii flore, capsulâ rotundâ; Hort. Reg. *Bles.*

Hujus Icon habetur in Tabulis.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore tetrapetalo uniformi siliquosas, semine compresso, lato, foliaceo, radice tuberosâ, seu dentatâ, seu squamosâ, caule non ramoso, foliis in uno pediculo ternis, quinis, aut septenis, Leucoii flore, siliquis compressis.

Dentaria Aphyllos est inter Bulbosis affines, figurâ floris galeatâ aut labiatâ, radicibus denticulatis.

Digitalis. DIGITALIS latifolia flore ferrugineo, Hist. *Oxon.*

Digitalis lutea magno flore, B. P. Lutea folio latiore, flore majore, J. B.

Digitalis lutea vel pallida parvo flore, B. P. Flore minore sublutea, angustiore folio, J. B.

Digitalis foliis maximè serratis, Hort. Reg. *Bles.* Galeata & verticillata Persicæ foliis, Digitalis æmula, ejusdem. Pseudodigitalis purpurea, *Boconn.*

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

Dipsacus. DIPSACUS folio laciniato, B. P. Sylvestris laciniatis foliis, J. B.

Dipsacus sylvestris capitulo minore, sive Virga Pastoris minor, B. P. Virga Pastoris vulgaris, J. B.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Doronicum. DORONICUM radice Scorpii, B. P. Vulgare, J. B.

Doronicum Plantaginis folio, B. P. Folio ferè Plantaginis oblongo, J. B.

Doronicum *Americanum* laciniato folio, B. P. Aconitum Helianthemum *Canadense*, *Cornut.*

Doronicum *Americanum* minus foliis obscurè virentibus, Hort. Reg. *Bles.*

Nota Characteristica. Est inter Papposas flore discoïde, disco radiato flavo majore.

Draba. DRABA alba siliquosa repens, B. P. Siliquosa alba perennis repens, succulento folio, Hist. *Oxon.* Hesperis Alpina seu Muralis minor repens, J. B.

Draba lutea siliquis strictissimis, B. P. Lutea quibusdam, J. B.

Draba umbellata, vel Draba major capitulis donata, B. P. Siliculosa repens major foliis magis incanis, Spanospermos vulgaris, Hist. *Oxon.* Draba multis flore albo, J. B.

Dracunculus. DRACUNCULUS Hortensis, B. P. Hortensis sive Tarchon, J. B. *Tarragon.*

Dracunculus pratensis, sive Ptarmica flore pleno.

Dracunculus polyphyllus, B. P. Major vulgaris, J. B. Officinalis est.

Nota Characteristica. Corymbifera est, foliis integris, angustis, longis.

Vires. Calefacit & siccat Dracunculus Hortensis, Pituitam ciet, dentium dolores mulcet. Estur passim in Acetariis, concoctionem juvat & urinas movet.

CAPUT VII.

Plantæ incipientes à Literâ E.

Echium. ECHIUM Scorpioïdes palustre, B. P. Scorpioïdes Solisequium aliud flore majore cæruleo & albo, J. B.

Echium *Creticum* latifolium rubrum, B. P. Echium *Candiæ* flore pulchro rubente, J. B.

Echium *Creticum* flore variegato.

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

Elatine. ELATINE folio acuminato, in basi auriculato flore luteo, B. P. Fœmina folio angulloso, J. B. Linaria hirsuta folio acuminato in basi auriculato, Hist. *Oxon.* *Sharp pointed Fluellin.* Officinalis est.

Elatine

Elatine folio subrotundo, B. P. Mas folio subrotundo, J. B. Linaria hirsuta folio subrotundo, flore ex herbido flavescente, Hist. *Oxon.*

Ad Linarias reducitur ob capsulam seminalem binis loculamentis distinctam. Nota Characteristica.

Succus herbæ expressus, ejusve aqua destillata tùm intus sumpta, tum exteriùs applicata ulcera serpentia & cancrosa cohibet & perfectè sanat. *Lobelius* Adv. p. 197. Vires.

EPIMEDIUM, B. P. Epimedium quorundam, J. B. *Barren-wort.* *Epimedium.*

Est inter Anomalas, flore tetrapetaloïde, pentaphyllis affines. Nota Characteristica.

ERUCA latifolia alba sativa, B. P. Major sativa annua flore albo striato, J. B. *Garden-Rocket.* Officinalis est. *Eruca.*

Eruca sativa foliis magis dissectis.

Eruca *Chalepensis* caulibus & siliquis hirsutis, foliis inferioribus maculatis, Hist. *Oxon.*

Eruca sylvestris major lutea caule aspero, B. P. Tenuifolia perennis flore luteo, J. B.

Eruca Bellidis foliis.

Eruca latifolia lutea, seu Barbarea minor flore simplici, Hist. *Oxon.*

Eruca *Monspeliaca* siliquâ quadratâ Echinata, B. P. Sinapi Echinatum, J. B.

Nota Charasteristica & Vires suprà traditæ.

ERYNGIUM vulgare & *Camerarii*, B. P. Vulgare, J. B. *Eryngium.*

Eryngium latifolium planum, B. P. Planum latifolium capitulo rotundo parvo, J. B.

Eryngium montanum Amethystinum, B. P. Cæruleum, J. B.

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

ERYSIMUM latifolium majus glabrum, B. P. Hist. *Oxon.* *Erysimum.*

Erysimum angustifolium majus, B. P. Montanum Irionis vulgaris folio λεπτομακροκέρατον Hist. *Oxon.* Rapistrum Irionis folio, *Col.*

Erysimum polyceratium, sive corniculatum, B. P. Hist. *Oxon.* Alterum *Matthioli* siliquis parvis, quibusdam Dentaria, J. B.

Character & Vires suprà traditæ.

EUONYMO similis Arbor *Virginiana.* *Euonymus.*

EUPATORIUM odoratum, B. P. Alterum odoratum & Aromaticum, *Col.* Maximè odoratum, Hist. *Oxon.* *Eupatorium.*

Vide Librum superiorem.

Eupatorium Cannabinum *Americanum* latifolium, Eupatoria foliis Enulæ, *Cornut.*

Vide Librum superiorem.

CAPUT VIII.

Plantæ incipientes à Literâ F.

FABA compressa major, seu Hortensis major alba vel rubra, Hist. *Oxon.* Cyamos leguminosa, J. B. *Turky Beans.* *Faba.*

Faba minor sive Equina, B. P. Rotunda oblonga, seu Cylindracea minor, seu Equina alba & nigra, Hist. *Oxon. Common or Field-Beans.* Officinalis est.

Faba sylvestris fructu rotundo atro, B. P. Arachus Fabaceus & Faba *Kayrina*, cui semina minima, J. B. Vicia *Narbonensis* maxima fructu rotundo atro, foliis serratis & integris, Hist. *Oxon.*

Est inter Legumina non scandentia, siliquis erectis. Nota Characteristica.

Faba adstringit, discutit, abstergit, impinguat, tussi confert. Vires.

Farina maculas cutis abstergit & nitorem ei conciliat. Aqua ex floribus ad eosdem usus elicitur, quæ etiam diuretica est.

Farina Fabarum Emplastica est, refrigerat, siccat, incrassat, extergit, in Diarrhœâ & Lienteriâ utilis.

FERRUM Equinum siliquâ singulari, B. P. Solea Equina, J. B. *Great Horse-Shee-Vetch.* *Ferrum Equinum.*

Ferrum Equinum *Gallicum* siliquis in summitate, B. P. Polygalon *Cortusi*, J. B. Polygala Enneaphyllos, Hist. *Oxon.*

Ferrum Equinum siliquâ mutiplici, J. B. Equinum polyceratum, *Park.*

Ferrum Equinum *Germanicum* siliquis in summitate, B. P. Equinum capitatum seu comosum, *Col.* Ornithopodio affinis, vel potius Soleæ aut Ferro Equino Herba, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Legumina siliquis articulatis donata.

Fegopyrum. FEGOPYRUM, *Dod.* Fagotriticum, J. B. Erysimum *Cereale*, B. P. Polygonum Hederaceum, sive Frumentum *Saracenicum* rectum, Hist. *Oxon. Buck-wheat.*

Nota Characteristica. Est inter Monospermas flore imperfecto erectas, flosculis, seu potius florum calycibus pentaphyllis in spicas dispositis è foliorum alis egressis, semine triquetro esculento.

Vires. Tussientibus & difficulter mingentibus prodest. Succus herbæ viridis expressus confert ad lachrymantes oculos. Semine Gallinarum genus pastum citissimè pinguescit. Plebeii pro pane & pulte utuntur.

Usus Mechanicus. Belgæ è seminibus oleum exprimunt.

Ferula. FERULA Galbanifera, *Lob.* Folio glauco, semine lato oblongo, quibusdam Thapsia Ferulacea, J. B. Ferulago latiore folio, B. P. *The broader leaved Fennel Giant.* Offic.

Ferula fœmina *Plinii*, B. P. Folio Fœniculi semine latiore & rotundiore, J. B.

Ferula *Tingitana* folio latissimo lucido.

Nota Characteristica. Est inter Umbellas semine membranaceo subrotundo compresso foliis Fœniculaceis donatas.

Vires. Vi pollet calefaciendi, siccandi, attenuandi.

Ficus. FICUS, J. B. Communis, B. P. *Common Fig-tree.* Officinalis est.

Ficus *Indica* folio spinoso, fructu minore, B. P. *The lesser prickly Indian Fig.*

Nota Characteristica. Est inter Arbores Pomiferas, foliis deciduis, fructu innumeris intus granis repleto, sapore melleo, foliis maximis.

Vires. Tenuium partium sunt Ficus, attenuant, digerunt & coquunt. Renibus, Vesicæ, Suspiriosis, Hydropicis & Comitialibus aptissimæ. Thoracem expurgant, ad Tonsillarum inflammationes Gargarizatu utiles. Folia Hæmorrhoïdes referant, si iis fricentur.

Fœniculum. FOENICULUM vulgare *Germanicum*, B. P. Vulgare minus acriore & nigriore semine, J B. *Common Fennel.* Officinalis est.

Fœniculum foliis atro-rubentibus.

Fœniculum dulce, B. P. Dulce majore & albo semine, J. B Officin.

Fœniculum dulce *Azoricum* D. *Morisonii* Sect. de Plant. Umbellif.

Nota Characteristica. Est inter Umbellas, semine striato majore, foliis Fœniculaceis donatas.

Vires. Coma ex aquâ frigidâ pota nauseam amovet, & in Olere sumpta Lac Nutricibus auget. Semen naturæ calidæ & siccæ cum levi adstrictione aperit, attenuat, digerit, resolvit, Menses ducit, Lac auget, Urinas ciet, venenis adversatur, Ventriculum roborat, flatus discutit, Regium morbum expurgat, Pulmoni & Jecori amicum, Puerperas purgat & Viscera ab obstructione liberat. Calculosis idcirco & difficulter mingentibus prodest.

Succus instillatus oculorum aciem excitat. Radices quoque Menses provocant et Ictero medentur.

Herba tota Jusculis et Sorbitionibus incocta ad corpus obesum extenuandum utilis esse perhibetur.

Germina Fœniculi teneriora, antequam excaulescant, cum supernâ radicis particulâ, unde se emergunt, decisa, cum Oleo ac Pipere Mensis secundis adjiciunt *Itali.*

Fœnum Græcum. FOENUM Græcum, J. B. Sativum, B. P. Trifolium Fœnum Græcum dictum, Hist. *Oxon. Fenugreek.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Trifolia siliculis pendentibus curtis.

Vires. Digerit, emollit, abstergit, mitigat, excalfacit, vitia doloremque internorum membrorum sanat. Sorbitio farinæ pectori exulcerato & tussi diuturnæ medetur. Seminis Decocto foventur oculi prurientes.

Fragaria. FRAGARIA fructu subalbido, *Ger.*

Fragaria fructu parvi Pruni magnitudine, B P.

Fragaria *Virginiana* fructu Coccineo, Hist. *Oxon.*

Characterem et Vires vide Lib. superiore.

Fraxinella. FRAXINELLA, *Ger.* Dictamnus albus vulgò, sive Fraxinella, B. P. Fraxinella, Officinis Dictamnus, J. B. *Bastard-Dittany.* Officinalis est.

Fraxinella niveo flore, *Clus.* Flore albo, *Park.* Parad.

Nota Characteristica. Est inter Herbas Thecas membranaceas habentes.

Fritillaria. FRITILLARIA, *Ger.* Præcox purpurea variegata, B. P. Meleagris sive Fritillaria saturatior et dilutior, J. B.

Variæ

Variæ ejus ſpecies ſunt, quas vide in Catalogo Horti Med.

Eſt inter Hexapetalas tricapſulares, radicibus ſquamâ duplici admodùm denſâ prædıtas. Nota Characteriſtica.

FUMARIA ſiliquoſa ſemper virens, *Cornuti*, Hiſt. *Oxon. Americana* ſiliquoſa ſemper virens, *Park.* *Fumaria.*

Fumaria bulboſa radice cavâ major, B.P. Radice cavâ, flore purpureo, J.B. Tuberoſa major radice cavâ, Hiſt. *Oxon.*

Fumaria bulboſa radice cavâ, flore albo, J.B.

Radix cava ad Lumbricos enecandos valet. Obſtetrices adverſus Uteri ſuffocationes & Hypochondriorum inflationes in vino propinant. *Simon Pauli.*

CAPUT IX.

Plantæ à Literâ G *incipientes.*

GALEGA, J.B. Vulgaris, B.P. *Common Goats-Rue.* Officinalis eſt. *Galega.*

Galega flore albo.

Galegæ affinis Seſban, *Proſp. Alp.* Galega *Ægyptiaca* ſiliquis articulatis, B.P. *Hatchet-Vetch of Egypt, with jointed Cods.*

Eſt inter Herbas flore Papilionaceo ſpicatas polyſpermas ſiliquis tenuioribus ſeu ſtrictioribus. Nota Characteriſtica.

Vis illi peculiaris ineſt contra venena & peſtilentiam. Proinde ſuccus & liquor ſtillatitius Febribus peſtilentialibus, Variolis & Morbillis, pueriſque convulſis ac Comitiali morbo laborantibus commodiſſimè propinantur. Flores decocti etiam ad eoſdem uſus exhibentur. Vires.

GENISTA Tinctoria ramulis erectis. *Geniſtæ.*

GENTIANA Aſclepiadis folio, B.P. Folio Aſclepiadis vulgò creditæ, J.B. *Swallow-wort-Gentian.* *Gentiana.*

Gentiana Cruciata, B.P. Minor, ſeu Vulgi Cruciata, J.B.

Gentianella Alpina anguſtifolia magno flore, B.P. Alpina magno flore, J.B.

GERANIUM *Romanum* verſicolor ſive ſtriatum. *Geranium.*

Geranium Althææ folio, B.P. Hiſt. *Oxon.* Malvaceum, J.B.

Reliquas ſpecies vide in Catalogo Horti Med.

Character & Vires ſuprà traditæ ſunt.

GINGIDIUM umbellâ oblongâ, B.P. Viſnaga, J.B. *Tooth pick Chervill.* *Gingidium.*

Eſt inter Umbellas, ſemine ſtriato minore, foliis fœniculaceis donatas. Nota Characteriſtica.

GLADIOLUS floribus uno verſu diſpoſitis major, B.P. Gladiolus, ſive Xiphion, J.B. *Gladiolus.*

Gladiolus flore rubente.

Gladiolus major *Byzantinus*, B.P.

Reliquos vide in Catalogo Horti Med.

Eſt inter Herbas radice bulboſâ tricapſulares, floribus in ſingulis caulibus hexapetalis pluribus longâ ſerie, foliis enſiformibus. Nota Characteriſtica.

Galeno Gladioli radix attrahendi, diſcutiendi & ſiccandi vim habet. Ad Scrophulas & Strumas commendatur. Vires.

GLYCYRRHIZA vera ſiliquoſa, ſive *Germanica*, B.P. Hiſt. *Oxon.* Vulgaris *Germanica* radice repente, J.B. *Common Liquorice.* Officinalis eſt. *Glycyrrhiza.*

Eſt inter Legumina non ſcandentia, ſiliquis erectis. Nota Characteriſtica.

Ad tuſſes, raucedines alioſque Thoracis morbos, Veſicæ & Renum dolores utilis eſt. Acrimoniam & ſalſuginem Humorum contemperat. Vires.

GNAPHALIUM latifolium *Americanum*, B.P. *Americanum*, J.B. *Gnaphalium.*

Gnaphalium Roſeum ſylveſtre, B.P. Umbellatum minimum, J.B.

Character & Vires ſuprà traditæ ſunt.

GRAMEN Paniculatum folio variegato, B.P. Striis pictum, J.B. *Gramen.*

Reliquas Graminis ſpecies vide in Catalogo Horti Med.

Character & Vires ſuprà traditæ ſunt.

Gratiola. GRATIOLA Centauroides, B. P. Digitalis minima Gratiola dicta, Hist. *Oxon. Hedge Hyssop.* Officinalis est.

Vires. Validè supernè & infernè Ventrem movet. Hydropicis utilis, *Cæsalpino* referente, efficax ejus vis in Vulneribus glutinandis casu reperta est, cum in campo fœnario quidam vulneratus in capite concidisset, obductâ capiti hac herbâ (cum alia non esset ad manus) Vulnera glutinata sunt.

Grossularia. GROSSULARIA simplici acino, vel Spinosa sylvestris, B. P. Uva crispa, *Ger.* Crispa, sive Grossularia, J. B. *Common Goose-berries.*

Grossularia, sive Uva crispa alba maxima rotunda.

Grossularia maxima, oblonga.

Grossularia fructu quasi gemino sine acino.

Grossularia viridis hirsuta.

Grossularia rubra, *Park.* Spinosa fructu obscurè purpurascente, J. B. Spinosa sativa altera foliis latioribus, B. P.

Grossularia multiplici acino, sive non Spinosa hortensis rubra, sive Ribes Officinarum, B. P. Vulgaris acidus ruber, J. B.

Grossularia Hortensis majore fructu rubro, B. P. An Ribes flore rubente? J. B.

Grossularia Hortensis fructu Margaritis simili, B. P. Vulgaris acidus albas baccas ferens, J. B.

Grossularia non spinosa fructu nigro, B. P. Ribes fructu nigro, *Ger.* Nigrum vulgò dictum folio olente, J B.

Grossularia non spinosa fructu nigro majore.

Grossularia, Ribes fructu rubro foliis Uvæ crispæ, Hort Reg. *Bles.*

Nota Characteristica. Est inter Frutices bacciferos, foliis deciduis, fructu grandiore esculento, flore herbaceo, qui fructui pro Umbilico inservit.

Vires. Fructus immaturus & acidus adhuc coquitur cum carnibus ac piscibus, concinnatur & in Placentis. Febrientibus non sine utilitate exhibentur, frigidæ & adstringentis facultatis, idcirco biliosis conferunt. Valent contra Gravidarum Picam, & appetentiam cibi excitant. Immaturæ omne ventris profluvium sistunt, sitim sedant, & cruenta expuentibus prosunt.

Utiliter applicatur Inflammationibus calidis, Erisypelatibus & Igni Sacro. Idem præstant folia, sed imbecilliùs. *J. Bauhinus.*

CAPUT X.

Plantæ à Literâ H *incipientes.*

Halimus. HALIMUS latifolius, sive Fruticescens, B.P. Halimus *Clusii*, J. B. Atriplex latifolia, seu Halimus fruticosus latifolius, Hist. *Oxon.*

Nota Characteristica. Est inter mollientes, floribus muscosis luteis, semine nigro.

Hedera trifolia. HEDERA trifolia *Canadensis Cornuti*

Hedysarum. HEDYSARUM triphyllum C*anadense* C*ornuti*. Onobrychis C*anadensis* triphyllos articulato semine triquetro.

Helenium. HELENIUM vulgare, B. P. Helenium, sive Enula Campana, J. B. Officinalis est.

Helenium *Indicum* maximum, B. P. Herba maxima, J. B. Flos Solis Major, *Ger.*

Helenium *Indicum* tuberosum, Flos Solis Pyramidalis. *Ger.* Battatas de C*anada*, *Park.* Helianthemum *Indicum* tuberosum, B. P. *French Potatoes* or *Jerusalem Artichokes.*

Nota Characteristica. Helenium vulgare est inter Herbas flore discoïde papposas, disco radiato, foliis integris oblongis subtus incanis, floribus amplis.

Flos Solis est inter Corymbiferas.

Vires. Helenii radix plurimùm potest adversus respirandi difficultatem & veterem tussim. Præserva-

servativum tempore Pestis est egregium. Vinum ex Helenii radicibus paratum mirificè visum acuit.

HELICHRYSUM, sive Stœchas Citrina angustifolia, BP. Stœchas Citrina tenuifolia *Narbonensis*, J. B. *Golden Tufts.* *Helichrysum.*

HELIOTROPIUM majus *Dioscoridis*, B. P. Majus flore albo, J. B. *The greater Turnsole.* *Heliotropium.*

Heliotropium tricoccon, B. P. J. B. *The colouring or dying Turnsole.*

Est inter Asperifolias, quibus flores monopetali marginibus quinquepartitis, foliis lanuginosis, floribus in spicis longis recurvis, seminibus ad singulos flores quaternis triangulis junctis acuminibus coëuntibus globosum capitulum efficientibus. *Nota Characteristica.*

Verrucas et Thymos affricata herba valenter adimit, adversus Carcinomata et Ulcera Gangrænosa efficacissima: folia ex Rosaceo illita capitis dolorem mulcent. Epotum foliorum Decoctum unà cum Cumino Renum Calculos pellit et frangit et Intestinorum animalia necat. Semen à *Lobelio* ad Tumores Strumosos et Ulcera Phagedænica valdè commendatur. J. *Bauhinus.* *Vires.*

Heliotropii Tricocci baccas in *Galliâ Narbonensi* Infectores Lanarum vocant *La Morella*, quas magno quæstu colligunt Rustici et Infectoribus distrahunt. J. *Bauhinus.* *Usus Mechanicus.*

HELLEBORUS niger flore Roseo, B. P. Niger flore albo, interdum etiam valdè rubente, J. B. *True black Hellebore.* *Helleborus.*

Helleborus niger Hortensis flore viridi, B. P. Niger vulgaris flore viridi vel herbaceo, radice diuturnâ, J. B.

Helleborus albus flore atro-rubente, B. P. J. B.

Helleborus albus, J. B. Albus flore subviridi, B. P.

Helleborus niger Saniculæ folio major, B. P. Sanicula fœmina quibusdam, aliis Helleborus niger, J. B. Astrantia nigra, *Lob.*

Hellebori reduci possunt ad affines Herbis Thecas Membranaceas habentibus. *Nota Characteristica.*

Niger enim est inter Multisiliquas, seu Corniculatas, foliis digitatis

Albus floribus est, seu potius florum calycibus hexaphyllis, foliis liratim striatis.

Helleborus niger verus ventrem purgat, tam per Vomitum quàm per Secessum, utramque Bilem ac Pituitam detrahens. Magnum in Melancholicis & aliis obstinatis Morbis præsidium. Illitus ex Aceto Scabiem, Lepras & Impetigines sanat. *Vires.*

Helleborastrum lentes & pediculos interficit.

Helleborus albus Vomitum valenter excit. Ejus radicis pulvis ad sternutatoria usurpatur.

HERBA viva seu sentiens vulgò dicta. *The Sensitive Plant.* *Herba viva.*

HERBA mimosa, Humilis vulgò dicta. *The Humble Plant.* *Herba mimosa.*

HESPERIS, sive Viola Matronalis flore pleno albo. Viola Matronalis flore multiplici *Cornuti.* *Hesperis.*

Hesperis, J. B. Hortensis, B. P.

Hesperis, sive Viola Matronalis flore pleno purpureo.

Est inter Herbas flore tetrapetalo uniformi siliquosas, siliquis prælongis strictissimis. *Nota Characteristica.*

HIERACIUM majus folio Sonchi, semine curvo, B. P. Chondrillæ *Creticæ* nomine missa semine crispo, J. B. *Hieracium.*

Hieracium *Apulum* flore suaverubente, *Col.* Dentis Leonis folio flore suaverubente, B. P.

Hieracium Echioïdes capitulis Cardui benedicti, B. P. Maximum, Buglossum Echioïdes quibusdam, J. B.

Hieracium Echioïdes Capitulis Cardui benedicti majus *Arabicum* folio sinuato.

Hieracium Castorei odore *Monspeliensium*, *J. Raii.* Foliis Cichorei sylvestris villosis odore Castorei, D. *Magnol.*

Hieracium fruticosum latifolium foliis dentatis glabrum, B. P. Hieracii *Sabaudii* varietas prima, Erinus quibusdam *Matthioli* dicta, J. B.

Reliquas species vide in Catalogo Horti Med.

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

HORDEUM nudum. *Hordeum.*

HORMINUM Sclarea dictum, B. P. Gallitrichum sativum. J. B. *Garden Clary.* Officin. *Horminum.*

Horminum luteum glutinosum, B. P. Colus *Jovis*, *Ger.* Galeopsis species lutea, viscida, odorata, nemorensis, J. B.

Horminum sylvestre latifolium *Tingitanum.* Ejus Icon habetur in Tabulis.
Horminum sylvestre Lavendulæ flore, B. P. Gallitrichis affinis, Marrubii si non genus aliquod, Sclarea *Hispanica Tabernæmontani*, J. B.
Horminum folio Betonicæ.
Horminum sativum, B. P. Horminnm comâ purpuro-violaceâ, J. B.
Reliquas species vide in Catalogo Horti Med.
Character suprà traditus est.

Vires. Excalfacit, attenuat, discutit, resolvit, venenis resistit, medetur Epilepsiæ & Suffocationi Matricis, Menses & Secundinas ducit. Pulvis naribus attractus Sternutamenta ciet, Catarrhum tollit & cerebrum purgat.

Hyacinthus. HYACINTHUS comosus major purpureus, B. P. Comosus maximus Botryoïdes comâ cæruleâ, J. B. *The great Purple fair-haired Jacinth.*
Hyacinthus racemosus cæruleus major, B. P.
Hyacinthus Orientalis major præcox dictus *Zumbul Indi.*
Hyacinthus Orientalis major flore albo.
Hyacinthus stellaris bifolius *Germanicus*, B. P.
Reliquas species vide in Catalogo Horti Med.
Character suprà traditus est.

Hyoscyamus. HYOSCYAMUS albus, J B. Albus major, B. P. *White Henbane.* Officinalis est.
Hyoscyamus *Creticus* luteus major, B. P.
Character suprà traditus est.

Vires. Adversus omnes calidas defluxiones oculorum aliarumque partium Inflammationes adhibetur. Semen inter Narcotica est.

Hypecoum. HYPECOUM, B. P. Hypecoum siliquis erectis, articulatis, incurvis, Hist. *Oxon. Horned wild Cumin.*

Hypericum. HYPERICUM Frutescens *Americanum* fl. albo, P*ark.* Pruno sylvestri affinis C*anadensis*, B. P.
Hypericum supinum tomentosum minus, vel *Monspeliacum*, B. P. Tomentosum, J.B.
Character & Vires suprà traditæ sunt.

Hyssopus. HYSSOPUS Officinarum cærulea sive spicata, B. P. Vulgaris spicatus angustifolius flore cæruleo, J. B. *Common blew-flowered Hyssop.* Officinalis.
Hyssopus flore albo.
Hyssopus *Arabum* flore rubro.
Hyssopus versicolor, *Ger.* Versicolor foliis niveis, *Park.*
Hyssopus foliis hirsutis.
Hyssopus angustifolia spicata, B. P.

Nota Characteristica. Est inter Verticillatas, Fruticosas, florum verticillis in spicas dispositis, verticillis rarioribus.

Vires. Tenuium est partium. Facit ad affectus pituitosos tum cerebri, tum nervorum, capitis Pituitam expurgat, Pectus & Pulmones detergit. Hinc tussientibus, asthmaticis & peripneumonicis auxiliatur. Insessibus quoque & Clysteribus additur ad Uteri affectus. *Schwenckfelt.*

CAPUT XI.

Plantæ incipientes à Literâ I.

Jacea. JACEA L*usitanica* semper virens, Hort. Reg. *Bles.*
Jacea Cyanoïdes Echinato capite, B. P.
Jacea marina B*ætica*.
Jacea lutea capite spinoso, B. P. Centaurium Collinum, sive Jacea spinosa flore luteo, J. B.
Jacea Sphærocephala spinosa *Tingitana.*
Jacea incana Pini capite, B. P. Montana capite magno Strobili, J. B.

Jacea

Jacea Oleæ folio capitulis simplicibus, B.P. Xeranthemum aliud, sive Ptarmica quorundam, J.B.

Jacea Oleæ folio, flore minore, B.P. Xeranthemum, J.B.

Vide Characterem & Vires Lib. superiore.

JACOBÆA Senecionis folio incano perennis *J. Raii*. *Jacobæa.*

Jacobæa montana angustifolia lanuginosa non laciniata, B P. *Pannonica* folio non laciniato, J.B.

Jacobæa maritima, B.P. Marina, sive Cineraria, J.B.

Characterem & Vires vide Lib. superiore.

JASMINUM vulgatius flore albo, B.P. Jasminum sive Gesseminum flore albo, J.B. *Common white Jasmine*. Officin. *Jasminum.*

Jasminum luteum vulgò dictum Bacciferum, B.P. Trifolium fruticans, quibusdam Polemonium flore luteo, J.B.

Jasminum *Virginianum*.

Jasminum *Persicum* foliis laciniatis, Syringa *Persica*, sive Lilac *Persicum* incisis foliis Jasminum *Persicum* dictum, *Park.* Agem Lilag *Persarum*, *Cornut.* Ligustrum foliis laciniatis, B.P.

Jasminum *Persicum* foliis non laciniatis. *Nota Characteristica.*

Inter Frutices Anomalos sunt.

Vulgaris flores excalfaciunt & siccant, Pituitæ lentitiam digerunt & cruciatibus ab eâ mirè prosunt. Lentigines & impetigines in facie abstergunt. Aqua ex floribus distillata eximii quoque odoris est. *Vires.*

IBERIS, J.B. Latiore folio, B.P. Latiore folio serrato, Hist. *Oxon. Sciatica-Cresses*. Officinalis est. *Iberis.*

Est inter Siliculosas tetrapetalas bicapsulares. *Nota Characteristica.*

Est ex quarto ordine excalfacientium similis Nasturtio, tum odore, tum gustu, tum viribus, sed minùs eo desiccat, Auctore *Galeno*. Radices formâ Cataplasmatis utiliter Ischiadicis applicantur. *Vires.*

ILEX aculeata cocciglandifera, B.P. Coccigera, J.B. *The Scarlet Holm-Oak*. Officinalis est. *Ilex.*

Ilex aculeata Baccifera folio sinuato, sive Agrifolium foliis variegatis.

In hac Granum *Kermes* nascitur, quod Compositionem *Alkermes* ingreditur, ad palpitationem, syncopen aliosque cordis affectus eximii usûs. *Vires.*

Expetunt hoc etiam Tinctores ad Panni Scarlatini confectionem. *Usus Mechanicus.*

IMPERATORIA, J.B. Major, B.P. *Masterwort* or *Bastard* Pellitory. Officinalis est. *Imperatoria.*

Est inter Umbellas, semine majore striato, foliis lobatis seu pinnatis donatas. *Nota Characteristica.*

Radix flatus mirificè discutit, in Coli & Ventriculi cruciatibus valdè utilis. Menses etiam & urinam ciet. Commanducata efficaciter cerebri pituitam expurgat, obstructiones aperit. *Vires.*

INTYBUS sativa latifolia, sive Endivia vulgaris, B.P. Intybum sativum latifolium, J.B. *Garden Endive*. Officinalis est. *Intybus.*

Intybus crispa, B.P. Intybum sativum crispum, J.B. *Curled Endive*.

Est inter Herbas flore composito seu aggregato planifolio naturâ pleno lactescentes. *Nota Characteristica.*

In calidioribus Hepatis affectibus conducunt Herba, radix, semen, obstructiones auferunt, in Febribus à Bile flavâ magni usûs. *Vires.*

IRIS vulgaris *Germanica* sive sylvestris, B.P. Vulgaris Violacea, sive Purpurea Hortensis & sylvestris, J.B. *The Common Flag-Flower de Luce*. Officin. *Iris.*

Iris alba *Florentina*, B.P. Flore albo, J.B.

Iris *Susiana* flore maximo ex albo nigricante, B.P. Latifolia major *Susiana*, vel *Chalcedonica* flore majore variegato, *Clusio* prima, J.B. *The great Turky Flower de Luce*.

Iris media longissimis foliis lutea, B.P. *Tripolitana* foliis longissimis flore aureo, J.B.

Iris tuberosa folio anguloso, B.P. Tuberosa radice pendulâ folio anguloso, flore obscurè viridi, Hist. *Oxon.* Tuberosa *Belgarum*, J.B.

Iris bulbosa præcox minùs odora *Persica* variegata, Hist. *Oxon. Persica* præcox variegata, *Bapt. Ferrar. Descr.*

Reliquas vide in Catalogo Horti Med.

Irides omnes hexapetalæ tricapsulares sunt, sed quædam radice tuberosâ, quædam bulbosâ. *Nota Characteristica.*

Vires. Radix vulgaris pituitam & serosos humores purgat. Succus Hydropicis cum successu exhibetur.

Florentinæ radix abstergit, aperit, Renum Calculos ejicit, Ictericos & Hydropicos juvat, contra tussim efficax. Mansa oris halitum emendat, dentium dolores mulcet.

Isatis. ISATIS sativa, vel latifolia, B. P. Isatis, sive Glastum sativum, J. B.

Nota Characteristica. Est inter tetrapetalas uniformes, siliquis compressis latis, pendulis, per maturitatem nigris.

Vires. Herba valenter exiccat atque astringit. Folia illita omnia Oedemata & Tubercula discutiunt, cruenta Vulnera glutinant.

Usus Mechanicus. Pannos cæruleo colore tingit.

Juniperus. JUNIPERUS minor montana folio latiore fructuque Angustiore, B. P. Alpina, J. B. Characterem & Vires vide Lib. superiore.

CAPUT XII.

Litera K.

Kali. KALI semper virens grandius perpetuum, B. Prodr. Geniculatum majus, J. B.
Kali majus semine cochleato, B. P. Vulgare, J. B.
Character & Vires suprà traditæ sunt.

CAPUT XIII.

Plantæ à Literâ L *incipientes.*

Lactuc. LACTUCA sativa, B. P. Sativa vulgaris capitata & non capitata, J. B. *Garden Lettuce.* Officinalis est.
Lactuca maculosa, B. P. Rubra, J. B.
Lactuca folio obscuriùs virente, semine nigro, B. P. *Romana* longa dulcis, J. B.
Lactuca capitata, B. P.
Lactuca foliis Endiviæ, B. P.
Lactuca crispa, B. P.
Lactuca montana purpuro-cærulea major, B. P. Sylvatica purpurea, J. B.

Nota Characteristica. Est inter lactescentes papposas, seminibus latiusculis & compressis, brevibus.

Vires. Seritur ad usum Acetariorum. Humida & frigida est, æstuantem Ventriculum refrigerat, à Bile infestatum juvat, sitim arcet, somnum conciliat, alvum emollit, lac evocat. Semen urinæ ardoribus opitulatur & assiduis libidinum in somno imaginationibus.

Lamium. LAMIUM album non fœtens folio oblongo, B. P. Galeopsis sive Urtica iners floribus albis, J. B. *White Archangel.* Officinalis est.
Lamium album Parietariæ facie, Hort. Reg. *Bles.*
Lamium maculatum & albâ lineâ notatum, B. P. Galeopsis foliis maculatis, J. B.
Lamium folio oblongo luteum, B. P. Galeopsis, sive Urtica iners flore luteo, J. B.
Lamium luteum foliis maculatis.
Lamium maximum sylvaticum alterum, B. P. Galeopsis *Pannonica Clusii.*
Lamium peregrinum, sive Scutellaria, B. P. Cassida, *Col.*
Characterem & Vires vide Lib. superiore.

Lapathum. LAPATHUM præstantissimum Rhabarbarum Officinarum dictum, Hist. *Oxon.* Rhaponticum folio Lapathi majoris glabro, Rha & Rheum *Dioscoridis*, B. P. Rhaponticum, *Prosp. Alp. English Rhubarb.* Officinalis est.

Lapa-

Lapathum Hortense rotundifolium, sive Montanum, B. P. Folio rotundo Alpinum, J. B.

Lapathum Hortense folio oblongo, sive secundum *Dioscoridis*, B. P.

Lapathum folio acuto rubente, B. P. Sanguineum, sive Sanguis Draconis Herba, J. B.

Lapathum Hortense, sive Spinachia semine spinoso, B. P. Spinachia mas & fœmina, J. B.

Lapathum Hortense, sive Spinachia semine non spinoso, B. P. Spinachia semine non pungente folio majore rotundiore, J. B

Lapathi Nota Characteristica suprà tradita est.

Spinachia est inter mollientes, foliis succulentis, floribus herbaceis, semine spinoso & non spinoso. Nota Characteristica.

De Rhabarbaro integrum Tractatum scripsit *Matthias Tilingius*, cui Titulus, *Rhabarbarologia curiosa*, in Quarto.

De Lapathis & Rhabarbaris quoque egregiè scripsit *Abrahamus Muntingius* Lib. de Verâ Herbâ *Britannicâ* in Quarto, ubi & Icones præstantissimas apposuit.

Lapathorum Vires supra enumeratæ sunt.

Lapathum præstantissimum nostras radice suâ ad duplum Rhabarbari Orientalis exhibitâ purgat. Eximii quoque usûs in Viscerum obstructionibus reserandis & sanguine depurando. Rhabarbari nostratis Vires.

Lapathum sanguineum adstrictoriâ vi pollet. Additur Clysteribus in Dysenteriâ. Semen Menses immodicè fluentes cohibet. Lapathi sanguinei Vires

LARIX, B. P. Folio deciduo Conifera, J. B. *Larix.*

Huic Arbori *Agaricum* concretu fungoso adnascitur, Resina ejus quoque usûs Medici est.

LASERPITIUM Libanotidi simile semine crispo, *Morison* Sect. de Plantis Umbelliferis. Libanotidi *Theophrasti* quorundam valde similis, Costus amara dicta semine crispo, J. B. *Laserpitium.*

Est inter Umbellas, semine alis foliaceis cincto.

Ex Laserpitii succo, communi doctorum sententiâ, paratur *Asa fœtida*.

LATHYRIS major, B. P. *Garden Spurge.* Officinalis est. *Lathyris.*

Semine est oblongo grandioris Viciæ effigie, medullâ fauces urente, Tota lacteo succo turget. Nota Characteristica.

Alvum purgat & Vomitum etiam provocat. Vires.

LATHYRUS sylvestris luteus foliis Viciæ, B. P Luteus sylvestris Dumetorum, J. B. *Lathyrus.*

Lathyrus sylvestris siliquis Pisi minoris, Hist. *Oxon.*

Lathyrus arvensis annuus luteus siliquis hirsutis, Hist. *Oxon.* Siliquâ hirsutâ, J. B. Angustifolius siliquâ hirsutâ, B. P.

Lathyrus *Bœticus* flore luteo, Hist. *Oxon.*

Lathyrus luteus annuus foliis Convolvuli minoris, Hist. *Oxon.* Vicia lutea foliis Convolvuli minoris, B. P. Vicia quæ Pitine Anguillaræ latâ siliquâ, flore luteo, J. B.

Lathyrus *Tingitanus* siliquis Orobi, flore amplo ruberrimo, Hist. *Oxon.*

Lathyrus Vicioïdes floris vexillo phœniceo, foliis labialibus subalbescentibus, siliquis Orobi, Hist. *Oxon. Bœticus* elegans siliquis Orobi, *Park.*

Lathyrys angustifolius leptomacrolobus, semine anguloso, flore cæruleo, Hist. *Oxon.*

Lathyrus sylvestris minor, B. P. Catanance leguminosa quorundam, J. B.

Est inter Legumina Capreolis scandentia. Nota Characteristica

LAVENDULA latifolia, B. P. Pseudonardus, quæ vulgò Spica, J. B. *Broad-leaved Lavender.* Officinalis est. *Lavendula.*

Lavendula angustifolia, B. P. Pseudonardus, quæ Lavendula vulgò, J. B.

Est inter Verticillatas Fruticosas, flore galeato & labiato minore & tenuiore longis insidente pediculis, Spicæ Triticeæ æmulas. Nota Characteristica

Flores attenuant, aperiunt, resolvunt; in affectibus cerebri & uteri magni usûs. Vires.

Laureola semper virens, flore viridi, quibusdam Laureola mas, B. P. Semper virens flore luteolo, J. B. *Spurge-Laurel.* Officinalis est. *Laureola.*

Laureola folio deciduo, flore purpureo, B. P. Folio deciduo, sive Mezereon *Germanicum*, J. B. Officinalis est.

Laureola folio deciduo, flore saturatiore.

Laureola folio deciduo, flore albo.

Laureola folio deciduo variegato.

Est inter Frutices Bacciferos semper virentes, foliis latis, oblongis, glabris; Baccis quoque oblongis ad foliorum alas. Nota Characteristica

Vires. Laureola mas intus ſumpta Vomitum ciet, à quibuſdam ad Hydropem commendatur. Pulvis in Aceto maceratæ, exiccatæ & comminutæ Cancris inſperſus prodeſt D. *Bowle.*

Mezerei *Germanici* flores in Hydrope & Melancholiâ utiles ſunt. Cortex quoque Aceto maceratus ablutus aquâ atque ſiccatus cum Glycyrrhizâ exhibitus.

Foliis cum melle tritis ſordida ulcera & cruſtoſa repurgantur.

Laurus. LAURUS, J. B. Vulgaris, B. P. *The Common ſweet Bay.* Officinalis eſt.

Laurus Tinus, *Ger.* Sylveſtris Corni fœminæ foliis ſubhirſutis, B. P.

Tinus altera, J. B. Laurus Tinus cæruleâ baccâ, *Lob.*

Laurus *Alexandrina*, J. B. *Alexandrina* fructu folio inſidente, B. P. Officinalis eſt.

Laurus *Alexandrina* fructu pediculo inſidente, B. P. Bonifacia, ſive Biſlingua, J. B. Hippogloſſum mas, *Ger.*

Laurocerasſus *Geſneri*, *Cluſ.* Ceraſus folio Laurino, B. P.

Nota Characteriſtica. Laurus eſt inter Arbores Bacciferas, foliis ſemper virentibus, majoribus & latioribus, Baccis nigris nucleum intus geminum claudentibus.

Lauroceraſus eſt inter Pruniferas fructu Ceraſiformi dulci racematim compacto.

Vires. Baccæ attenuant, digerunt, Ventriculum frigidum calefaciunt, Concoctionem juvant, Colicæ medentur.

Lens. LENS, J. B. Vulgaris minor, Hiſt. *Oxon.* Vulgaris, B. P. *Common Lentils.* Officinalis eſt.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Herbas flore Papilionaceo ſcandentes, ſemine compreſſo & pro Plantæ modo grandi, ſiliquis brevibus.

Vires. Decocta Ventrem ſolvit, glutinat & lenit. Externè in Cataplaſmate tumores & durities diſcutit.

Lepidium. LEPIDIUM latifolium, B. P. Latifolium ſerratum, Hiſt. *Oxon.* Lepidium *Pauli*, J. B. *Dittander* or *Pepperwort.* Officinalis eſt.

Lepidium Glaſtifolium, B. P. Glaſtifolium perenne, Hiſt. *Oxon.* Nonrepens, J. B.

Lepidium Dentillaria dictum, B. P. Dentillaria Rondeletii, J. B.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Siliculoſas tetrapetalas bicapſulares, ſepto medio ſiliculam dirimente longitudinaliter.

Vires. Inter Antiſcorbutica eſt. Decoctum in Cereviſiâ pro partu facilitando uſurpatur. Radix ad dolorem dentium valere creditur. Uſus quoque ejus in Acetariis eſt.

Extrinſecùs applicatum cutem exulcerat, & Veſiculas excitat.

Leucoium. LEUCOIUM bulboſum vulgare, B. P. Bulboſum præcox majus ſex petalis æqualibus & albis, Hiſt. *Oxon.* Bulboſum hexaphyllon unico flore, rariùs bino.

Variæ aliæ Leucoii ſpecies ſunt, quas vide in Catalogo Horti Med.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Siliquoſas tetrapetalas bicapſulares.

Vires traditæ ſunt Libro ſuperiore.

Libanotis. LIBANOTIS latifolia altera, ſive Vulgatior, B. P. Libanotis *Theophraſti* quorundam, ſive Seſeli *Æthiopicum*, *Mathiolo* Cervaria alba, J. B. Laſperitium foliis latioribus lobatis, D. Moriſon. Sect. de Umbelliferis, *Herb Frankincenſe with broad leaves.*

Libanotis latifolia minor Montis Aurei.

Libanotis latifolia Aquilegiæ folio, B. Prodr. Liguſtrum *Rawolfii* foliis Aquilegiæ, J. B. Siler Aquilegiæ foliis, D. *Moriſon.* Sect. de Umbelliferis.

Nota Characteriſtica. Libanotis eſt inter Umbellas, ſemine membranaceo ſubrotundo, compreſſo, foliis plurifariàm diviſis donatas.

Siler Aquilegiæ foliis eſt inter Umbellas, ſemine majore ſtriato, foliis lobatis ſeu pinnatis donatas.

Liguſticum. LIGUSTICUM vulgare, an Libanotis fertilis Theophraſti, B. P. Liguſticum vulgare foliis Apii, J. B. *Common Lovage.* Officinalis eſt.

Liguſticum, quod Seſeli Officinarum, B. P. Seſeli, ſive Siler montanum vulgare, J. B.

Nota Characteriſtica. Sunt inter Umbellas, ſemine majore ſtriato, foliis lobatis ſeu pinnatis donatas.

Vires. Radix Liguſtici ſive Leviſtici Ventriculo frigido utilis concoctionem juvat, dolores internos ſolvit. Ea ut & ſemen puerperas purgant, Urinas & Menſtrua eliciunt. Folia in Balneis ſudorem movent & Menſtrua provocant. Herba recens pabulo commixta Tuſſi pecorum medetur.

Siler montanum calefacit & exiccat. Semen Urinas & Menſes potu ducit, dolores Inteſtinorum ex cruditate lenit, flatus diſcutit.

LIGUSTRUM

LIGUSTRUM, J. B. *Germanicum*, B. P. *Common Privet*. Officinalis eſt. *Liguſtrum.*
Eſt inter Frutices Bacciferos, foliis deciduis floribus & fructibus digeſtis in racemos; floribus albis, baccis nigris, ſecundum illud, *Nota Characteriſtica.*

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Folia commanducata oris ulceribus & puerorum Aphthis medentur. Acini contra Phthiriaſin proſunt. Aqua florum inflammationibus utilis. *Schwenckfelt.* *Vires.*
LILIUM album flore erecto & vulgare, B. P. Album vulgare & odoratum flore erecto, Hiſt. *Oxon.* Album vulgare, J. B. *Common White Lilly.* Officinalis eſt. *Lilium.*
Lilium Convallium flore rubente.
Multæ Lilii ſpecies ſunt, quas vide in Catalogo Horti Med.
Lilium eſt inter Hexapetalas tricapſulares radicibus ſquamatis donatas. *Nota Characteriſtica.*
Radix ciet Menſes, emollit & digerit. Folia recentia Ignibus ſacris ambuſtis & aliis puſtulis opitulantur, Puerperis fiſſuras papillarum ſanant. Croceis ſtaminibus cum Saccharo & aquâ Cinnamomi mulierculæ ad partum accelerandum utuntur. *Schwenckfelt.* *Vires.*
LIMONIUM maritimum majus, B. P. Majus multis, aliis Behen rubrum, J. B. *Sea-Lavender.* Officinalis eſt. *Limonium.*
Limonium minus maritimum Oleæ folio, B. P. Parvum *Narbonenſe*, Oleæ folium Lob. minus, J. B.
Eſt inter Herbas flore perfecto, ſeminibus nudis ſolitariis maritimas, caulibus nudis, floſculis in ſummitate pluribus, foliis latis. *Nota Characteriſtica.*
Semen adſtringit, & propterea diarrhææ, hæmorrhagiæ & fluxui Menſtruo nimio medetur. *Vires.*
LINARIA purpurea major odorata, B. P. Purpurea magna, J. B. *Linaria.*
Linaria cærulea repens, J. B. Purpurea parva, J. B.
Linaria annua anguſtifolia flore majore luteo, Hiſt. *Oxon.*
Vide Characterem & Vires ſuprà.
LINGUA Cervina multifido folio, B. P. Polyſchides, J. B. *Lingua Cervina.*
Characterem & Vires vide ſuprà.
LINUM ſylveſtre anguſtifolium flore magno, B. P. *Linum.*
Linum Umbilicatum, *Park.*
Characterem & Vires vide ſuprà.
LITHOSPERMUM Arundinaceum, fortè *Dioſcoridis* & *Plinii*, B. P. Lachryma *Jobi* multis, ſive Milium Arundinaceum, J. B. *Lithoſpermum.*
Lithoſpermum majus erectum, B. P. Lithoſpermum, ſive Milium Solis, J. B. *Common Gromell.* Officin.
Eſt inter Aſperifolias floribus monopetalis, marginibus quinquepartitis, ſeminibus duris ſplendentibus. *Nota Characteriſtica.*
Semen ad Calculum commendatur. *Vires.*
LOLIUM rubrum, *Ger.* Phœnix Lolio ſimilis, J. B. Gramen Loliaceum anguſtiore folio & ſpicâ, B P. *Lolium.*
LOTUS fructu Ceraſi, B. P. Lotus Arbor fructu Ceraſi, J. B. *The Nettle-tree.* *Lotus.*
Lotus Hortenſis odora, B. P. Sativa odorata, annua, flore cæruleo, J. B. Melilotus major odorata Violacea, Hiſt. *Oxon.*
Lotus Corniculata ſiliquis ſingularibus, binis terniſve, J. B. Annua ὀλιγοκέρατος ſiliquis ſingularibus, binis terniſve, Hiſt. *Oxon.*
Lotus Pratenſis ſiliquoſus luteus, B. P. Siliquoſa lutea *Monſpelienſis*, J. B. Lotus ὀλιγοκέρατος τετραγωνόλοβος perennis *Monſpelienſis* flore luteo, Hiſt. *Oxon.*
Lotus maritima ſiliquoſa folio pingui glabro, D. *Magnol.*
Reliquas ſpecies vide in Catalogo Horti Med.
Characterem vide ſuprà.
Lotus calefacit, digerit & nonnihil abſtergit. Summitates ex Vino Pleureſi & Stranguriæ medentur, & urinas promovent. Inter Veſtimenta repoſita à Tineis præſervat. *Vires.*
LUPINUS ſativus flore albo, B. P. Vulgaris flore & ſemine albo ſativus, J. B. *Lupinus.*
Lupinus peregrinus major, vel Villoſus cæruleus major, B. P. Exoticus hirſutiſſimus, J. B. *Great blew Lupins.*
Lupinus ſylveſtris flore cæruleo, J. B. Sylveſtris purpureo flore, ſemine rotundo vario, J. B.

Lupinus sylvestris flore aureo, B. P. Sylvestris flore luteo, semine compresso vario, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Legumina non scandentia, siliquis erectis.

Vires. Calefacit, siccat, abstergit, aperit, digerit, resolvit. Jecur & Lienem Decoctum seminis expurgat, Lumbricos interficit, faciem abstergit, scabiem & livores tollit. Cum Aceto Strumas & Tubercula dissipat, & Carbunculos rumpit. Semen adversus Viperæ morsum valet.

Lupulus. LUPULUS mas & fœmina, B. P. J. B. Convolvulus perennis heteroclitus, floribus herbaceis, foliaceis Strobili instar, Hist. *Oxon. Hops male & female.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore stamineo scandentes, fructibus squamosis in racemos congestis.

Vires. Calidæ & siccæ naturæ est. Menses & urinam ciet, sanguinem purgat, Ictero & Hypochondriacis confert.

Turiones Verno tempore cocti Mensis adhibentur, ac eorum usu alvus solvitur & hepar obstructionibus liberatur.

Lychnis. LYCHNIS hirsuta flore coccineo major, B. P. Flos *Constantinopolitanus* Miniatus, J. B.

Lychnis Noctiflora, B. P. Ocymoides non speciosum, J. B.

Lychnis Coronaria *Dioscoridis* sativa, B. P. Coronaria Vulgo, J. B. Coronaria rubra, *Ger.*

Alias species vide in Horti Med. Catalogo.

Character supra traditus est.

Vires. Coronaria rubra Bilem per alvum trahit, Vulnera recentia glutinat. Radicum succus attractus naribus sternutamenta ciet, cerebrumque efficaciter purgat. *Schwenekfelt.* Semen duarum drachmarum pondere per alvum biliosa ducit *Dod.*

Lysimachia. LYSIMACHIA lutea corniculata, B. P. Lutea corniculata non papposa *Virginiana* major, Hist. *Oxon. The Tree-Primrose.*

—— Eadem minor.

Lysimachia siliquosa glabra minor latifolia *J. Raii.*

Lysimachia spicata cærulea, B. P. Veronica spicata recta profunde serrata, quam Lysimachiam cæruleam quidam vocant, J. B.

Nota Characteristica. Lysimachia Siliquosa tetrapetala quadricapsularis est.

CAPUT XVI.

Plantæ à Literâ M. *incipientes.*

Majorana. MAJORANA vulgaris, B. P. *Ordinary Sweet Majoram.* Officinalis est.

Majorana latifolia aurea.

Majorana latifolia, sive Major *Anglica*, *Ger.* Origanum Onites & *Matth.* J. B. *Pot-Majoram.*

Nota Characteristica. Est inter Verticillatas herbaceas minores odoratas, floribus galeatis & labiatis.

Vires. Tenuium est partium, ac facultatis digerentis. Desiccat & calefacit, attenuat, aperit, roborat, capitis & nervorum affectibus frigidis mire utilis. Flatus resolvit, Menstrua provocat, suggillata delet. Succus naribus attractus, ut & pulvis, caput purgat, & Lethargicos & Comitiales juvat.

Malva. MALVA perennis *Hispanica* flore carneo amplo, Hist. *Oxon.*

Malva Arborea *Veneta* dicta parvo flore, B. P. Arborea, J. B.

Malva Rosea folio subrotundo, flore pleno, B. P.

Malva Rosea folio Ficus, B. P.

Reliquas species vide in Catalogo.

Character & Vires supra traditæ sunt.

Malus. MALUS, *Dod.* Hist. *Lugd. The Apple-tree.* Officinalis est.

Malus *Cotonea* vulgaris, *Ger. The* Common *Quince-tree.* Officin.

Malus *Armeniaca*, major, *Ger. The great Apricock-tree.* Officin.

Malus *Persica*, *Dod. Persica* molli carne vulgaris & alba, B. P. *The Common Peach-tree.* Officinalis est.

Malus

Malus *Punica*, J. B. *Punica* sativa, B. P. *The Pomegranate-tree.* Officinalis est.

Malus *Punica* Sylvestris, *Ger.* Balaustium majus, sive Malus *Punica* sylvestris major, *Park.* Balaustia flore pleno majore, B. P. Balaustia *Hispanica*, J. B. Officinalis est.

Malus vulgaris, *Cotonea* & *Punica* inter Arbores pomiferas floriferas sunt. Nota Characteristica.

Malus *Armeniaca* et *Persica* inter Pruniferas officulo lævi aut æquali; *Armeniaca* scabro, sulcis exarato *Persica*.

Mali domesticæ folia adstringunt cum refrigerandi facultate, tusa inflammationibus incipientibus prosunt. Mala acida humores incidunt & urinam pellunt. Dulcia ventrem emolliunt, in affectibus Melancholicis eximii usus sunt. Febricitantibus utilia, quæ Vinosi saporis sunt. Vires Mali Domesticæ.

Succus pomorum sylvestrium calefactus in ulceribus mundandis conducit. Instillatus inflammationes & lippitudines oculorum specificâ proprietate sanare creditur.

Mali *Persicæ* flores vermes enecant, & ex iis Syrupus confectus alvum purgat. *Persicæ.*

Armeniaca stomacho utilia. Oleum e Nucleis expressum ad Hæmorrhoïdas inflammatas conducit & ad aurium dolores. Potum Calculos pellit & Colicos juvat. *J. Bauhinus.* *Armeniacæ.*

Cydonia stomacho commoda sunt et urinam cient. Assa mitiora fiunt, Dysentericis et Vomentibus utilia ut et sanguinem spuentibus. Ardorem Stomachi reprimunt J. *Bauhinus.* *Cydoniæ.*

Punicæ flores adstringunt et glutinant. Decoctum dentes mobiles figit, et Gingivas firmas reddit. *Punicæ.*

MANDRAGORA fructu rotundo, B. P. Mas, J. B. Officinalis est. *Mandragora.*

Mandragora fructu Pyri, B. P. Fœmina, J. B.

MARRUBIUM Cardiaca dictum, B. P. Cardiaca, J. B. *Common Motherwort.* Officinalis est. *Marrubium.*

Marrubium Cardiaca dictum foliis eleganter crispis.

Marrubium aquatile foliis tenuius dissectis.

Marrubium nigrum longifolium, B. P. Herba Venti *Monspeliensibus*, J. B.

Marrubium album augustifolium peregrinum, B. P. Album angustiore folio, J. B.

Marrubium ex *Alepo* verticillis longis pediculis innitentibus.

Nota Characteristica et Vires Albi et Nigri suprà traditæ sunt.

Cardiaca Palpitationi cordis confert, Urinam et Menses ciet, Pectus à Pituitâ detergit; et difficulter parientibus opitulatur. A Veterinariis quoque ad Boum et Equorum morbos adhibetur. Vires *Marrubii Cardiacæ* dicti.

MARUM, *Ger.* Sampsuchus, sive Marum Mastichen redolens, B. P. Officinalis est. *Marum.*

Est inter Verticillatas Frutescentes flore galeato et labiato, florum verticillis in Spicas breves et habitiores digestis. Nota Characteristica.

Cerebro et Nervoso generi gratum est, et ad affectus eorum valet. Vires.

MATRICARIA vulgaris, B. P. Matricaria Vulgo, Minus Parthenium, J. B. *Common Feverfew.* Officinalis est. *Matricaria.*

Matricaria flore pleno.

Matricaria nuda, Hort. Reg. *Bles.* Bullatis floribus, *Park.*

Est inter Corymbiferas disco radiato, floribus in Umbellæ formam dispositis, foliis laciniatis pallidis, odore vehementiore. Nota Characteristica.

Valet in affectibus Uterinis, Menses promovet et Secundinas pellit, Ventris Tineas expellit. Vires.

MELAMPYRUM purpurascente comâ, B. P. Melampyrum multis, sive Triticum Vaccinum, J. B. *Party-coloured Cow-wheat.* *Melampyrum.*

Melampyrum cæruleâ comâ, B. P. Melampyro affinis Parietaria cærulea quorundam, J. B.

Melampyrum cristatum, J B.

Est inter Plantas flore monopetalo difformi, seminibus compressis. Nota Characteristica.

MELILOTUS *Italica* folliculis rotundis, B. P. Magno semine rotundo rugoso, J. B. Trifolium odoratum seu Melilotus lutea, seminis pericarpio magno, rugoso, rotundo, albo, Hist. *Oxon.* *Melilotus.*

Melilotus lutea siliculis longioribus, Hist. *Oxon.* Trifolium odoratum, seu Melilotus quarta Vulgaris flore luteo, J. B.

Melilotus lutea minor floribus et siliculis minoribus spicatim et densè dispositis, Hist. *Oxon.*

Character & Vires suprà traditæ sunt.

MELISSA Hortensis, B. P. Vulgaris odore Citri, J. B. *Garden-Bawme.* Officinalis est. *Melissa.*

Melissa peregrina folio oblongo, B. P. *Turcica* multis dicta, J. B.

Melissa *Turcica* flore albo.

Nota Characteristica. Est inter Verticillatas herbaceas foliis odore Citri.

Vires. Discutit, sanat, glutinat; animum & cor exhilarat, & Vitales Spiritus roborat, Concoctionem adjuvat, Cerebri obstructiones reserat, prodest Melancholicis & Dysentericis. Illita contra Serpentum, & Canis rabidi morsum et Aranearum ictum valet.

Melo. MELO Hortensis, B. P. Melones, J. B. *Common Melons.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter scandentes Pomiferas.

Vires. Humectat, Urinas ciet. Semen mitigat ardores et dolores Renum.

Mentha. MENTHA Hortensis Corymbifera, B. P. Corymbifera, sive Costus Hortensis, J. B. Balsamita mas, *Ger.* Costus hortorum major, *Park.* Officin.

Mentha Hortensis verticillata Ocimi odore, B. P. Verticillata minor acuta, non crispa, odore Ocimi, J. B. *Spear-Mint.*

Mentha rotundifolia spicata altera, B. P.

Mentha angustifolia spicata, B. P. Spicata folio longiore, acuto, glabro, nigriore, J. B.

Mentha crispa verticillata.

Mentha sylvestris fol. longiore, B. P. Mentastrum spicatum folio longiore candicante, J. B.

Mentha sylvestris rotundiore folio, B. P. Mentastrum folio rugoso rotundiore spontaneum, flore spicato odore gravi, J. B.

Mentha tuberosâ radice, B. P.

Mentha Cattaria minor, B. P.

Nota Characteristica. Balsamita est inter Corymbiferas flore discoide nudo, floribus velut in Umbellam dispositis.

Vires. Mentha est inter Verticillatas herbaceas, floribus quadripartitis aut quinquepartitis, tubo brevi.

Mentha tenuium est partium, attenuat, digerit, resolvit, aperit, lumbricos pellit, vomitum compescit, Menses et Album Mulierum Profluvium efficaciter compescit. Extrinsecùs duritiem Mammarum Lactisque coagulationem tollit.

Mercurialis. MERCURIALIS testiculata, sive Mas *Dioscoridis* & *Plinii*, Hist. *Oxon.* Mas, J. B. Officinalis est.

Mercurialis spicata, sive Fœmina *Dioscoridis* & *Plinii*, Hist. *Oxon.* Fœmina, J. B.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Mespilus. MESPILUS, J. B. *Germanica* folio Laurino non serrato, B. P. *The Common Medlar-tree.* Officinalis est.

Mespilus Apii folio laciniato, B. P. Mespilus Aronia Veterum, J. B.

Mespilus Apii folio sylvestris non spinosa, sive Sorbus Torminalis, B. P. Torminalis & Cratægus *Theophrasti*, J. B *The Common Service-tree.*

Nota Characteristica. Sunt inter Arbores Pomiferas Floriferas, umbilico latissimo, pediculo brevi, quinis intus officulis duris.

Vires. Sorbus autem habet semina folliculis membranaceis inclusa.

Folia adstringunt, glutinant, sanguinis profluvia sistunt. Fructus acerbus ventrem strenuè coërcet. Officula contrita Calculos Renum valenter pellunt.

Sorbus refrigerat & adstringit, usûs eximii in fluxibus alvi & uteri.

Milium. MILIUM semine albo, B. P. Milium, J. B. *Common White Millet.* Officinalis est.

Milium semine nigro, B. P. J. B.

Milium Arundinaceum subrotundo semine Sorgo nominatum, B. P. Sorghi, J. B. *Turky-Millet.*

Nota Characteristica. Est inter Culmiferas grano esculento, subrotundo; Minore splendente Milium, Majore nigro aut fusco Sorgum.

Vires. Agricolis in quibusdam locis in cibum venit. Ventrem cohibet & Urinas promovet, fluxionibus Articulorum utile.

Millefolium. MILLEFOLIUM purpureum majus, B. P.

Millefolium maximum umbellâ albâ.

Achillea Millefolia odorata, J. B. Tanacetum minus album odore Camphoræ, B. P

Millefolium tomentosum luteum, B. P.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Moly. MOLY latifolium luteum odore Allii primum, B. P. Luteum Botanicorum latifolium odore Allii, J. B.

Moly angustifolium umbellatum, B. P. Moly *Dioscoridis* parvum quibusdam, J. B.

Alias ejus species vide in Horti Medici Catalogo.

Nota Characteristica. Est inter Herbas radice bulbosâ graveolentes, flosculis multis è summo caulis fastigio enatis, & in umbellam aut corymbum diffusis.

MORUS

MORUS nigra, J. B. Fructu nigro, B. P. *The Black Mulberry-tree.* Officinalis est. Morus.

Est inter Arbores Bacciferas foliis deciduis, fructu ex pluribus acinis coalescentibus composito. Nota Characteristica.

Mora immatura refrigerant & nonnihil resiccant, matura alvum subducunt. Folia ex aceto ambustis medentur. Vires.

MYAGRUM sativum, B. P. Myagrum dictum Chamelina, J. B. *Garden Gold of pleasure.* Myagrum.

Myagrum monospermum latifolium, B. P. Monospermum, J. B. Rhaphanistrum monospermum latifolium siliculis fungosis, glabris, auriculatis, Hort. *Oxon.*

Myagro similis siliquâ rotundâ, B. P. Myagro affinis herba capitulis rotundis, J. B.

Est inter Siliquosas tetrapetalas monospermas. Nota Characteristica.

Ex Myagri semine exprimitur oleum ad Lucernas utile, quo & pauperiores in Condimentis utuntur. Vires Mechanicæ.

MYRRHIS major, vel Cicutaria odorata, B. P. Magno semine sulcato, longo, J. B. *Great sweet Garden Chervill* or *Myrrhe.* Officinalis est. Myrrhis.

Character suprà traditus est.

Tenuium est partium. Vim habet incidendi & Calculos pellendi. Menses quoque promovet. Radix in malignis morbis valet. *Simon Pauli.* Vires.

CAPUT XV.

Plantæ à Literâ N *incipientes.*

NARCISSUS latifolius omnium maximus amplo calyce flavo sive Nonpareille, *Park.* Parad. Narcissus.

Narcissus medioluteus vulgaris, *Park.*

Narcissus albus multiplex.

Narcissus *Africanus* aureus major, *Park.* Parad.

Narcissus angustifolius, sive Juncifolius maximus amplo calyce, *Park.* Parad.

Narcissus Juncifolius luteus vulgaris major.

Narcissus Juncifolius luteus flore pleno.

Narcissus sive Pseudonarcissus aureus *Anglicus* maximus, *Park.*

Narcissus maritimus, B. P. Pseudonarcissus marinus albus Pancratium Vulgo, *Park.* Parad. *Monspessulanum*, multis Scilla alba parva, J B. Lilionarcissus albus maritimus minor, Hist. *Oxon.*

Narcissus *Illyricus* Liliaceus, B. P. Lilionarcissus albus maritimus major, Hist. *Oxon.*

Est inter Hexapetalas tricapsulares, radicibus bulbosis proprie dictis. Nota Characteristica.

Narcissus calidæ & siccantis naturæ est. Vulnera glutinat. Cujuscunque Narcissi radix Vomitum ciet, referente *Clusio.* Hortulani nostrates Rusticis radices pro Vomitu excitando exhibent. Vires.

NASTURTIUM Hortense vulgatum, B. P. J. B. Vulgare seu Hortense tenuiter divisum, Hort. *Oxon. Common Garden Cresses.* Officinalis est. Nasturtium.

Nasturtium Hortense crispum. B. Prodr. Hortense crispum latifolium, Hist. *Oxon.* Crispum, J. B.

Nasturtium Hortense latifolium, B. Prodr. Latifolium *Dioscorideum*, J. B.

Nasturtium *Indicum* majus, B. P. *Indicum* folio peltato scandens, J. B.

Sunt inter Siliculosas tetrapetalas bicapsulares. Nota Characteristica.

Vires suprà traditæ sunt.

NICOTIANA major latifolia, B. P. Major, sive Tabacum majus, J. B. *Broad-leaved Tobacco.* Nicotiana.

Nicotiana minor, B. P. Minor capsulâ rotundâ Priapi formâ, floribus luteis minoribus, foliis subrotundis obscurè virentibus, glutinosis, Hist. *Oxon.* Priapeia, quibusdam Nicotiana minor, J. B. *English Tobacco.* Officinalis est.

Est inter Herbas flore monopetalo uniformi è tubo longo in latitudinem expanso, vasculo oblongo conoïde. Nota Characteristica.

Calefacit, exiccat, expurgat. Salivam commanducata folia cient, ac pituitam detrahunt, Vires.

trahunt, quod etiam pulvis attractus facit. Alvum solvit. Infusum potum Vomitum excitat. Ulcera vetera detergit. Venenatorum morsus senat. Vis quoque Narcotica ei in est.

Nigella. NIGELLA arvensis cornuta, B. P. Melanthium sylvestre sive arvense, J. B.

Nigella latifolia flore majore simplici cæruleo, B. P.

Nigella flore majore pleno cæruleo, B. P. Melanthium capite vel calyce et flore majore pleno, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Plantas Multisiliquas seu Corniculatas, loculamentis membranaceis conatis, apicibus tantùm corniculatis, foliis tenuissimè dissectis.

Vires. Extergit, calefacit et siccat, pituitam incidit, et cum Vino pectus expurgat, Menses et urinam promovet, Lac mulieribus auget et oculos purgat, Lumbricos ventris intermit. Cum Aceto maculas, lentigines, durities tumoresque vetustos tollit. *Schwenckfelt.*

Nummularia. NUMMULARIA major lutea, B. P. Nummularia, sive Centimorbia, J. B. *Money-wort.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore pentapetaloïde Anomalas, in alis foliorum florens, foliis subrotundis per margines æqualibus.

Vires. Frigida et sicca est, in Hæmoptysi et Dysenteriâ utilis, adversus Scorbutum commendatur. Vulneraria quoque est. *Simon Pauli.*

Lolium.

Nux Juglans. NUX Juglans, sive Regia vulgaris, B. P. Nux fortè *Persica*, forte *Euboïca Theophrasti*, Regia *Dioscoridis* et *Galeni*, *Persica* et Basilica *Plinii*, J. B. *The Common Walnut-tree.*

Nux Juglans fructu majore et putamine fragili.

Nota Characteristica. Est inter Arbores Nuciferas, tegumento exteriore duro clauso testam obducente, crassiore & carnoso nucleo in quatuor lobos profundè diviso, folio Arboris pinnato.

Vires. Folia digerunt, adstringunt & sudores cient. Cortex radicis medianus dentium dolores sopit. Nucum esus post pisces commendatur. Jejuno stomacho comestæ latos Lumbricos pellunt. Valent contra venena & pestilentiam. Mammarum inflammationibus prosunt. Lignea membrana intercursans adversus Calculum commendatur. Succus exterioris corticis adstringit. Aqua Corticum viridium adversus pestilentiam commendatur. *Schwenckfelt.*

Jüli et cortex, seu potius Liber Nucis Juglandis Arboris, vim insignem Emeticam possident. *Simon Pauli.*

Corticis Nucum exterioris succus expressus in ore gargarizatus ad Uvulæ relaxationem & Gutturis inflammationes valet.

Juglandes virides cum Saccharo conditæ alvum leniter subducunt.

Usus Mechanicus. Oleum è Nucibus expressum ad Lucernas utile est. Pictoribus quoque præfertur ei, quod de Lino exprimitur.

Lignum expetitur ad Scrinia et Tabulas, Lectosque.

CAPUT XVI.

Plantæ à Literâ O *incipientes.*

Ochrus. OCHRUS, sive Ervilia, *Ger.* Ochrus folio integro Capreolos emittente, B. P. Lathyri species, quæ Ervilia sylvestris *Dodonæo*, J. B. Lathyrus folio integro producente bina foliola Capreolos emittentia, Hist. *Oxon.*

Ocimum. OCIMUM vulgatius, B. P. Medium vulgatius et nigrum, J. B. *Common Basil.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Verticillatas herbaceas, floribus in spicas dispositis, Verticillis paulò à se-invicem remotioribus.

Vires. Calefaciendi et siccandi vi pollet. Corroborat et restaurat spiritus languidos, Urinas et Menstrua promovet. Semen Cardiacum est.

Olea. OLEA sylvestris folio molli incano, B. P. Olea *Bohemica*, *Matth.* Ziziphus *Cappadocica*, quibusdam Olea *Bohemica*, J. B. *The Bastard or sweet Wild-Olive.* Ex

horto

horto Nobilis admodùm Domini de *Newbaith* apud *Gilmertoun* translata fuit in Hortum Medicum.

ONOBRYCHIS foliis Viciæ, fructu Echinato major, B. P. Major siliculis Echinatis cristatis in spicâ digestis, Hist. *Oxon.* Polygalon *Gesneri*, J. B. *Cocks head, or Sainct Foin.* *Onobrychis.*

Onobrychis semine clypeato aspero major, B. P. Major perennis siliculis articulatis asperis, clypeatis rectà junctis, flore ruberrimo, Hist. *Oxon.* Astragalus *Romanus*; sive Hedysarum clypeatum siliquâ asperâ, J. B. *The French Honey-suckle.*

Onobrychis arvensis, sive Campanula arvensis erecta, B. P. Campanula glabra minor arvensis, Hist. *Oxon.* Avicularia *Sylvii* quibusdam floribus purpuroviolaceis, J B. *Venus Looking-glass.*

Onobrychis Violâ pentagonia perfoliata, Hort. Reg. *Bles.* Campanula pentagonia perfoliata, Hist. *Oxon.*

Onobrychis est inter Herbas flore Papilionaceo erectas, Siliquis Echinatis, seu aculeatis, aut lævibus. *Nota Characteristica.*

ORIGANUM sylvestre foliis variegatis. *Origanum.*

Origanum fistulosum *Canadense Cornuti*, Origanum fistulosum *Cornuto*, sed potiùs Mentastrum fistulosum *Americanum.*

Character & Vires suprà traditæ sunt.

ORNITHOGALUM umbellatum medium album angustifolium, B. P. Vulgare & verius majus & minus, J. B. *The common Star of Bethlehem.* *Ornithogalum.*

Ornithogalum latifolium & maximum, B. P. Spicatum maximum floribus albis innumerabilibus, Hist. *Oxon.*

Ornithogalum majus spicatum flore albo, B. P.

Ornithogalum exoticum, magno flori minore innato, B. P.

Ornithogalum angustifolium majus, floribus ex albo virescentibus, B. P.

Est inter Hexapetalas tricapsulares, radicibus bulbosis propriè dictis. *Nota Characteristica.*

OROBUS siliquis articulatis, semine majore, B. P. Sativus, sive Ervum semine angulosо, siliquis inter grana & grana junctis, Hist. *Oxon.* Orobus, sive Ervum multis, J. B. *Ordinary Bitter Vetch.* Officinalis est. *Orobus.*

Orobus sylvaticus Viciæ foliis, B. P. Sylvaticus Viciæ foliis, siliquis propendentibus, floribus purpurascentibus, Hist. *Oxon.* Astragalus major *Fuchsio*, J. B.

Est inter Legumina non scandentia siliquis propendentibus donata. *Nota Characteristica.*

Orobus calefacit & siccat, digerit, aperit, abstergit, Calculosis utilis est. *Vires.*

Oxyacantha *Dioscoridis* sive Spina acuta Pyri folio, B. P. Pyracantha quibusdam, J. B. *The ever-green Thorne.*

CAPUT XVII.

Plantæ à Literâ P incipientes.

PÆONIA folio nigricante splendido, quæ Mas, B. P. Mas, J. B. Officin. *Pæonia.*

Pæonia communis vel Fœmina, *Ger.* Fœmina vulgaris, J. B.

Pæonia fœmina flore pleno rubro majore, B. P. Pæonia fl. pleno rubro, J. B.

Pæonia fœmina flore pleno albicante, *Park.* Parad.

Est inter Multisiliquas seu Corniculatas, seminibus majusculis rotundis per maturitatem nigris. *Nota Characteristica.*

Radix subtilium partium est, leviter adstringit. Expurgat jecur obstructum & renes, fœminas à partu purgat, ciet Menses, Regium morbum sanat, Epilepsiæ & Vertigini egregiè confert, ad quem usum præstat semen, ut et ad nocturnas suppressiones et uteri strangulationem. *Vires.*

PANAX Pastinacæ folio, an *Syriacum Theophrasti*? B. P. Sphondylio, vel potiùs Pastinacæ *Germanicæ* affinis Panax, vel Pseudocostus flore luteo, J. B. *Hercules his All-heal.* Officinalis est. *Panax.*

Est inter Umbellas semine membranaceo subrotundo compresso, foliis lobatis seu pinnatis donatas. *Nota Characteristica.*

Vim habet calefaciendi, emolliendi, attenuandi. Menses ducit, inflationes in cute discutit. Vulneraria quoque est. Panacis liquor est Opopanax. *Vires.*

Panicum. PANICUM *Germanicum*, sive Paniculâ minore, B.P. Vulgare, J.B. Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Culmiferas grano esculento, Spicatum grano minore & rotundiore.

Vires. Refrigerat, siccat, adstringit, alvum cohibet. Plebeiis in quibusdam locis in edulium cedit. Dysentericis prodest. Tostum ex linteo sacculo impositum tormina ventris sedat.

Papaver. PAPAVER Hortense semine albo, B.P. Officinalis est.

Papaver Hortense nigro semine, B.P. Officinalis est.

Papaver Erraticum flore pleno, B.P.

Papaver Spinosum, B.P. J.B. Spinosum luteum foliis albis venis notatis, Hist. *Oxon.*

Papaver Corniculatum Violaceum, B.P. J.B. Cornutum flore Violaceo, Hist. *Oxon.*

Reliquas species vide in Catalogo Hort. Med.

Nota Characteristica. Papaver Vulgare capitatum multicapsulare est.

Vires. Papaveris Erratici Vires suprà traditæ sunt.

Papaveris Hortensis Vulgaris capita cum Melle ad formam Ecclegmatis decocta Tussi ex tenui materiâ, Arteriæ fluxionibus & Cœliacis affectibus auxiliantur. Semen nigrum refrigerat modicè, somnum conciliat, Vertiginem sistit, Tussim lenit, & alias calidas Fluxiones. Semen album ad eosdem affectus valet.

Papaveris Corniculati Vis calefaciens, siccans & abstergens est. Radix iis utilis, qui crassa & arenosa cum lotio reddunt & difficulter mingunt.

Pastinaca. PASTINACA latifolia sativa, B.P. Sativa latifolia *Germanica* flore luteo, J.B. *Common Garden Parsnep.* Officinalis est.

Pastinaca tenuifolia sativa radice luteâ, B.P. Sativa, sive Carota lutea, J.B. *The Yellow-rooted Carrot.* Officinalis est.

Pastinaca tenuifolia sativa radice Mali Aurantii coloris.

Pastinaca tenuifolia sativa alba, B.P. Sativa, sive Carota alba, J B.

Pastinaca tenuifolia sativa radice atrorubente, B.P. Sativa, sive Carota rubra, J.B.

Nota Characteristica. Pastinaca est inter Umbellas, semine villoso seu hispido.

Latifolia est inter Umbellas, seminibus foliaceis latis, foliis pinnatis, radice carnosâ esculentâ.

Vires. Latifoliæ radix esui aptissima Urinas movet & Menses, Venerem stimulat. Semen Laterum doloribus, Hydropicis & Serpentum morsibus auxilio est.

Tenuifoliæ radix calefacit, siccat, aperit, Venenis resistit, Ventriculo prodest. Rubra alvum emollit, tussim mitigat. Condita radix inter Acetaria est.

Usus Mechanicus. Pastinacæ sativæ atrorubentis radix tenuissimè concisa & in Aceto acerrimo cum modico Aluminis Rupei decocta ad ⅔ consumptionem, colatur sinaturque inspissari & exiccari, fiet Massa coloris purpurei *Pavonazzo Italis* dicti, quæ molendo cum aquâ gummatâ soluta dabit Atramentum purpureum optimum. *Caneparius* de Atramentis, Descriptione 5. Cap. 7.

Pentaphylloides. PENTAPHYLLOIDES Fragariæ folio, Hort. Reg. *Bles.* Majus erectum flore luteo, ternis foliis Fragariæ instar hirsutis, Hist. *Oxon.*

Pentaphylloides Fruticosum, *J. Raii*, Maximum rectum Fruticosum *Eboracense*, Hist. *Oxon.*

Nota Characteristica. Est inter Fragariæ affines pentapetalas.

Pentaphyllum. PENTAPHYLLUM majus erectum, J.B. Quinquefolium rectum luteum, B.P.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Pepo. PEPO oblongus, B.P. *The great long Pompion.* Officinalis est.

Pepo compressus major, B.P.

Pepo, seu Melopepo verrucosus, Hist. *Oxon.*

Nota Characteristica. Est inter scandentes Pomiferas.

Vires. Peponum natura frigida & humida est. Abstergunt, Urinas movent, alvum facilem ac lubricam reddunt, verum facilè corrumpuntur.

Perfoliata. PERFOLIATA vulgatissima, sive Arvensis, B.P. Perfoliata simpliciter dicta, Vulgaris annua, J.B. Officinalis est.

Nota Characteristica. Ad Umbelliferas semine striato reducitur; foliis est subrotundis à caule perforatis.

Vires. Calidæ & siccæ naturæ est, ad Fracturas, Hernias, Strumas & Erysipelata magni usûs. *Schwenckfelt.*

Periclymenum. PERICLYMENUM perfoliatum, B.P. J.B.

Periclymenum perfoliatum serotinum flore rubro, Hort. Reg. *Bles.*

Character & Vires suprà traditæ sunt.

PE-

PETASITES minor, B P. Flore albo, Hort. *Eyst.* Albus anguloso folio, J. B. Petasites.
Character & Vires suprà traditæ sunt.

PEUCEDANUM majus *Italicum*, B. P. J. B. *Italian Sow-Fennel.* Peucedanum.
Peucedanum *Germanicum*, B. P. Minus *Germanicum*, J. B. Officin.
Est inter Umbellas, semine membranaceo, subrotundo, compresso, foliis Fœniculaceis donatas. Nota Characteristica.
Excalfacit, attenuat, digerit, ventrem emollit, difficiles partus extrahit. Facit ad Vesicæ cruciatus & Renum distentiones potum. Vires.

PHALANGIUM parvo flore ramosum, B. P. Parvo flore ramosius, J. B. *Small branched Spider-wort.* Phalangium.
Phalangium magno flore, B. P. Phalangium flore Lilii, J. B.
Phalangium *Virginianum* foliis latioribus, radice repente, flore tripetalo cæruleo, Hist. *Oxon.* Allium, seu Moly *Virginianum*, B. P. Appendice.
Est inter Herbas bulbosis affines hexapetalas, radicibus fibrosis. Nota Characteristica.
Phalangium *Virginianum* tripetalum est.
Phalangiorum ictibus & ventris torminibus medetur. Vires.

PHALARIS, J. B. Major semine albo, B. P. *Common Canary-Grass.* Officinalis est. Phalaris.
Phalaris minor semine nigro, Hort. Reg. *Bles.*

PHASEOLUS flore puniceo *Cornuti. Indicus* flore Coccineo, seu puniceo, Hist. *Oxon.* Phaseolus.
Phaseolus albus.
Phaseolus, sive Smilax Hortensis rubra.
Phaseolus fructu eleganter maculato.
Phaseolus minor fructu albo, umbilico maculâ nigrâ notato, Hist. *Oxon.*
Est inter scandentes flore Papilionaceo trifolias, semine Reniformi. Nota Characteristica.
In cibum veniunt elixatæ cum Butyro & Pipere, alvum emolliunt, pectus dilatant. Vires.

Phillyrea folio Ligustri, B. P. Latiusculo folio, J. B.
Est inter Frutices Bacciferos semper virentes, foliis adversis. Nota Characteristica.

PICEA major prima, sive Abies rubra, B. P. Picea *Latinorum*, sive Abies mas *Theophrasti*, J. B. *The Pitch-tree.* Picea.
Est inter Arbores Coniferas, foliis perpetuis ramos undique æqualiter convestientibus, Conis dependentibus longioribus. Nota Characteristica.

PILOSELLA *Indica Cornuti.* Pilosella.

PIMPINELLA maxima *Canadensis*, *Cornut.* Pimpinella.
Pimpinella Sanguisorba major, B. P. Sanguisorba major flore spadiceo, J. B.
Pimpinella Sanguisorba minor lævis, B. P. Sanguisorba minor, J. B. *Garden-Burnet.* Officinalis est.
Pimpinella Agrimonoïdes, Hort. Reg. *Bles.*
Est inter Herbas flore perfecto, seminibus densiùs stipatis, tetragonis, foliis pinnatis. Nota Characteristica.
Cordialis & Alexipharmaca est, & à Peste & morbis contagiosis præservat, & astringens. In alvi fluxu, hæmorrhagiâ quacunque, & Vulneribus & Ulceribus sanandis eximii usûs. Vires.

PINUS sativa, B. P. Pinus officulis duris, foliis longis, J. B. *The Pine-tree.* Pinus.
Pinus sylvestris, B. P. Pinaster *Austriacus* major albus *Clus.* J. B.
Est inter Coniferas Resiniferas fructu squamoso, foliis perpetuis longioribus, binis ex eadem Thecâ seu tubulo exeuntibus. Nota Characteristica.

PISTACIA sylvestris, B. P. Staphylodendron, J. B. *The Bladder-nut.* Pistacia.
Pistacia *Virginiana* sylvestris trifolia, Hort. Reg. *Bles.*
Est inter Arbores Nuciferas, tegumento exteriore turgido & Vesicæ instar inflato, in duos loculos dispertito, duobus intus Nuculis, foliis Arboris pinnatis. Nota Characteristica.

PISUM majus quadratum, B. P. Majus flore albo, Hist. *Oxon. Rouncival Pease.* Pisum.
Pisum Umbellatum, B. P. Comosum erectius, J. B. *Scotish Pease.*
Pisum fructu majore albo ovato.
Pisum leptolobum, seu sine cortice aut membranâ duriore, Hist. *Oxon.* Pisa sine Cortice duriore, B. P. Sine tunicis durioribus in siliquâ magnâ albâ, J. B.
Pisum Vesicarium fructu nigro albâ maculâ notato, B. P. Halicacabum peregrinum, Cor *Indum*, J. B. Halicacabum peregrinum Vesicarium fructu nigro albâ maculâ notato, Hist. *Oxon.*
Pisum est inter Legumina Capreolis scandentia. Nota Characteristica.

Vires. Pisa exiccant, refrigerant, detergunt. Multùm nutriunt, valentiora præsertim corpora, qualia sunt Agricolarum.

Plantago. PLANTAGO Rosea, J. B. Latifolia Rosea, floribus quasi in spicâ dispositis, B. P.

Plantago angustifolia paniculis Lagopi, B. P. Quinquenervia cum globulis albis pilosis, J. B.

Plantago marina, *Ger.* Coronopus maritima major, B. P. Coronopus maritima nostras, J. B.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Platanus. PLATANUS, J. B. Platanus Orientalis verus, *Park.*

Platanus Occidentalis aut *Virginiensis.*

Nota Characteristica. Est inter Arbores Lanigeras, seminibus nudis in Pilulæ majusculæ velut Echinatæ formam compactis.

Polium. POLIUM montanum luteum, B. P. *Ordinary Poley mountain.*

Polium montanum album, B. P. Polium *Monspessulanum*, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Verticillatas Fruticosas, flore galeato & labiato, foliis oblongis & incanis & ad margines crenatis, florum Verticillis in spicas breves digestis.

Vires. Hepatis, Uteri, Lienis obstructiones valdè reserat. Ad Epilepsiam quoque valet.

Polygonatum. POLYGONATUM latifolium vulgare, B. P. Polygonatum, vulgò Sigillum *Salomonis*, J. B. Officinalis est.

Reliquas ejus species vide in Catalogo Horti Med.

Nota Characteristica. Est inter Herbas Bacciferas, foliis latioribus nervosis, flore Cylindroïde.

Vires. Vulnerarium est & adstringens. Fluxiones sistit, Ossa fracta consolidat, extrinsecùs Cutem dealbat. Baccæ pituitam per vomitum & secessum educunt. Dosis n. 14. aut 15. *Schroderus.*

Polygonum. POLYGONUM minus candicans, B. P. Montanum minimum niveum & sericeum, Hist. *Oxon.* Paronychia *Hispanica Clusii*, sive Anthyllis nivea, J. B.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Populus. POPULUS alba, Λεύκη *Theophrasti*, J. B. Alba, quæ λεύκη ab albedine dicitur, foliis majoribus, B. P. *The White Poplar-tree.*

Populus alba foliis minoribus, B. P.

Populus nigra, B. P. Nigra sive Αἴγειρος *Dioscoridis & Theophrasti*, J B. Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Arbores Lanigeras, seminibus multis simul confertis in fructum quendam oblongum Cylindraceum Julum dictum è foliorum alis exeuntem, foliis latioribus & angulosis.

Vires. Cortex Populi albæ valet in Ischiadico dolore adhibita. Succus in foraminibus Populi collectus Verrucas sanare creditur.

Porrum. PORRUM, J. B. Commune capitatum, B. P. *Common Leeks.* Officinalis est.

Porrum foliis eleganter variegatis adinstar Graminis striati.

Porrum sectivum Juncifolium, B. P. Sectivum Schœnoprasum quibusdam, J. B. Cepa sectilis juncifolia perennis, Hist. *Oxon. Cives.*

Nota Characteristica. Est inter Herbas radice bulbosâ graveolentes, flosculis multis è summo caulis fastigio enatis, radicibus proliferis.

Portulaca. PORTULACA latifolia sive sativa, B. P. Hortensis latifolia, J. B. *Garden Purslane.* Officinalis est.

Portulaca Hortensis folio flavo, Hort. Reg. *Bles.*

Portulaca angustifolia, sive Sylvestris, B. P. Sylvestris minor spontanea, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore pentapetalo aut polypetalo, vasculo seminali simplici, flore flavo, calyce bivalvi, foliis crassis, levibus, extremis subrotundis.

Vires. Estur in Acetariis, refrigerat & humectat. Succus Stomachi æstuationem mulcet, sitim mitigat & linguæ fissuras sanat.

Prunus. PRUNUS, *Dod. The Plum-tree.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Prunifera est flore albo speciosiore officulo fructûs compressiore et minùs duro.

Alvum emolliunt & Bilem leniunt.

Pseudodictamnus. PSEUDODICTAMNUS Verticillatus inodorus, B. P. Dictamnum adulterinum, quibusdam Verticillatum, vel potiùs Gnaphalium Veterum, J. B. *Bastard Dittany.*

Psyllium. PSYLLIUM majus erectum, B. P. J. B. *Common Flea-wort.* Officinalis est.

Psyllium *Dioscoridis* vel *Indicum* crenatis foliis, B. P. *Indicum* foliis crenatis, J. B.

Psyllium

Psyllium majus supinum, B. P. J. B.

Est inter Herbas flore tetrapetalo uniformi Anomalas, caulibus foliosis, foliis angustis, binis oppositis florum spicis è foliorum alâ egressis. Nota Characteristica.

Emollit, humectat, refrigerat, inspissat. Valet in calidis Fluxionibus, sitim extinguit, lævigat scabritiem faucium & linguæ in ardentibus Febribus. Vires.

PULEGIUM, J. B. Latifolium, B. P. *Common Penny-royal.* Officinalis est. *Pulegium.*

Pulegium angustifolium, J. B. Officin.

Inter Verticillatas herbaceas est. Nota Characteristica.

Partium tenuium est. Menses promovet, Hepaticis confert, Tormina ventris discutit, Calculum & Urinam pellit. Extrinsecùs doloribus Arthriticis convenit. *Schroderus.* Vires.

Succus Plantæ cum Saccharo Cando exhibitus pueris in Catarrho Ferino *Chincough* dicto efficacissimum remedium est. D. *Boyle.*

PULSATILLA folio crassiore & majore flore, B. P. Purpurea, J. B. *The Purple Pasque flower.* *Pulsatilla.*

PYRUS sativa, B. P. *The Pear-tree.* Officinalis est. *Pyrus.*

Est inter Pomiferas foliis deciduis Floriferas fructu turbinato lævi. Nota Characteristica.

Pyra frigida & adstringentia sunt. Cocta præferuntur in cibo. Vires.

CAPUT XVIII.

Litera Q.

QUADRIFOLIUM hortense album, B. P. Trifoliis affinis, Quadrifolium Phæum *Lobelii*, J. B. *Purple-grass.* *Quadrifolium.*

CPAUT XIX.

Plantæ à Literâ R *incipientes.*

RANUNCULUS bulboso flore pleno, B. P. *Ranunculus.*

Reliquas species vide in Catalogo Horti Medici.

Characterem vide suprà.

RAPHANUS niger major rotundus, Hist. *Oxon.* *Raphanus.*

Raphanus niger radice longâ Pyramidali, Hist. *Oxon.*

Raphanus, J. B. Minor oblongus, B. P. *Common Garden Radish.* Officinalis est.

Est inter siliquosas tetrapetalas fungosas non bivalves nec bicapsulares. Nota Characteristica.

Urinam ciet, alvum emollit, pituitam incidit, Asthmaticis & Calculosis utilis est. Vires.

RAPISTRUM maximum monospermum, *Cornut.* Raphanistrum monospermum maximum rotundifolium capsulâ rotundâ glabrâ, Hist. *Oxon.* *Rapistrum.*

RAPUM sativum rotundum, J. B. Rapa sativa rotunda, B. P. *Round-rooted Turnep.* Officinalis est. *Rapum.*

Rapum sativum oblongum, J. B. Rapa sativa oblonga seu Fœmina, B. P.

Rapum luteum, Hort. Reg. *Bles.*

Est inter siliquosas tetrapetalas bicapsulares. Nota Characteristica.

Fauces lenit atque Thoracem, valet in Tussi succus assatorum cum Saccharo. Semen abstergit, aperit. Vires.

Rotundæ orbiculus assatus calidissimus post aures applicitus magnâ efficaciâ revellit & capitis & dentium dolores citissimè sedat.

Ex Rapæ semine Oleum elicitur.

RAPUNCULUS esculentus, B. P. Vulgaris campanulatus, J. B. *Rapunculus.*

Rapunculus spicatus, B. P. Corniculatus spicatus, seu Alopecuroïdes, Hist. *Oxon.* Spicatus, sive Comosus albus & cæruleus, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Herbas flore monopetalo uniformi, vasculo diviso in loculamenta terna, seminibus in singulis cellulis pluribus exiguis lucidis, conceptaculis seminum oblongis lævioribus.

Vires. Estur radix cruda & cocta in Acetariis cum pipere longo devorata.

Lactis ubertatem facere perhibetur.

Reseda. RESEDA alba, J. B.

Rhamnus, RHAMNUS Catharticus, B. P. J. B. Solutivus, sive Spina Infectoria vulgaris, *Park. Common Purging Thorn.*

Rhamnus Catharticus minor, B. P. Rhamnus solutivus pumilus *Pannonicus* primus *Clusii*, J. B.

Rhamnus Salicis folio angusto, fructu flavescente, B. P. Rhamnus vel Oleaster *Germanicus*, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Frutices Bacciferos spinosis foliis deciduis, foliis brevioribus & latioribus, Baccis per maturitatem nigris.

Vires. Baccæ purgant Bilem, pituitam & maximè serosos humores.

Usus Mechanicus. Ex hujus Baccis elicitur Color (quem *Sap-Green* vocant) qui Pictoribus & Infectoribus accommodatissimus est, si Baccæ legantur Autumno, cum muturitatem assecutæ nigræ evaserint, & tusæ in vase æreo asserventur. Si Messis tempore lectæ, arefactæ ac tusæ in aquâ & alumine macerentur, Croceum præbent colorem. Si circa Festum S. *Martini* in Arboribus adhuc hærentes legantur, Puniceum dant colorem. *J. Raius* in Catalogo Plantarum circa *Cantabrigiam.*

Rhus. RHUS *Virginianum*, B. P. J. B. *Virginian Sumach.*

Rhus Myrtifolia *Monspeliaca*, B. P. Rhus *Plinii* putata, J. B.

Ricinus. RICINUS major vulgaris, B. P. J. B. Officinalis est.

Rosa. ROSA rubra, B. P. J. B.

Rosa *Provincialis* flore rubro.

Rosa *Damascena*, *Park.* Purpurea, B. P.

Rosa lutea simplex, B. P.

Rosa lutea multiplex, B. P.

Rosa punicea *Cornuti.*

Rosa Moschata simplici flore, B. P.

Rosa Moschata flore pleno, B. P.

Rosa sylvestris odora, sive Eglanteria flore duplici, *Park.* Parad.

Rosa Arborescens non descripta.

Reliquas species vide in Catalogo Horti Medici.

Nota Characteristica. Rosa Frutex est Pomiferus spinosus, flore specioso odorato, cum plurimis intus Apicibus.

Vires. De Rosis integrum Tractatum scripsit *Johannes Carolus Rosenbergius*, quem *Rhodologiam* inscripsit.

Rosa omnis refrigerat & adstringit.

Rosa rubra id valentissimè præstat. Robur cordi conciliat & tremori ac palpitationi ejus succurrit, sanguinis undiquaque eruptiones sistit, sudores nimios reprimit.

Rosa incarnata *Damascena* quibusdam solutiva est, & ex eâ Syrupus Rosarum pallidarum conficitur.

Ex Rosâ albâ aqua stillatitia conficitur.

Rosa Moschata alvum jucundiùs ciet.

Rosæ sylvestris flores magnâ quoque adstringendi vi præditi sunt, fructus vi lithontripticâ maximè commendantur.

Pulpa aciditate suâ in Febribus utilis est, & Conserva ex eâ ad Scorbuticos affectus & ad sanguinis sputum. *Plinius* vires radicis Rosæ sylvestris in morsu Canis rabidi prædicat. Hist. Nat. Lib. 2. Cap. 2.

Bedeguar sive Spongiolæ cineres ad dysuriam & ad vermes repellendos laudantur.

Rosmarinus. ROSMARINUS hortensis angustiore folio, B. P. Coronarius fruticosus, J. B. *Common Rosemary.* Officinalis est.

Rosmarinus Hortensis folio aureo, Hort. Reg. *Bles.*

Rosmarinum sylvestre minus nostras, *Park.* Viti Idææ affinis Polifolia montana, J. B. Myrtus tenuifolia *Thalii.*

Nota Characteristica. Rosmarinus est inter Verticillatas Fruticosas, florum verticillis in spicas digestis, ad caulium nodos foliis intermistis.

Vires. Excalfacit, siccat, attenuat, digerit, abstergit, venenis repugnat, ad capitis affectus mirè efficax. Liquor stillatitius Vertiginem & dolores capitis tollit.

RUBIA

RUBIA Tinctorum sativa, B. P. Sativa, an Sylvestris *Monspessulanas* minor? J. B. *Common Madder*. Officinalis est. Rubia.

Rubia minor è Rupe S. *Vincentii*.

Rubia erecta quadrifolia, J. B.

Rubia Cynanchica, B. P. J. B. Gallium tetraphyllum montanum cruciatum, *Col.*

Rubia angustifolia spicata, B. P.

Est inter Herbas stellatas dictas, floribus tetrapetalis, quibus bina plerumque succedunt semina. Nota Characteristica.

Rubia jecur & lienem extergit, obstructiones aperit, urinam ducit. Vires.

Radices in tingendis Lanis ad coloris rubri præparationem adhibentur. Herba Vasa ex Plumbo candido extergit. Usus Mechanicus.

RUBUS minor fructu cæruleo, J. B. Repens fructu cæsio, B. P. Rubus.

Rubus Idæus fructu albo, B. P. Idæus spinosus fructu albo, J. B.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

RUSCUS, B. P. J. B. *Butchers Broom.* Officinalis est. Ruscus.

Ruscus est inter Frutices Bacciferos semper virentes epiphyllospermas, foliis aculeatis. Nota Characteristica.

Radix aperitiva est. Semen adversus Calculum commendatur. Cauliculi recentis in Acetariis sumuntur. Vires.

RUTA Hortensis latifolia, B. P. Hortensis, vel Sativa, J. B. *Garden Rue.* Officinalis est. Ruta.

Ruta sylvestris magno flore, B. P. *Syriaca* sylvestris Harmala dicta, flore magno albo, Hist. *Oxon.* Ruta quæ dici solet Harmala. Officinalis est.

Ruta est inter Herbas flore tetrapetalo uniformi Anomalas, Vasculo seminali in quaterna loculamenta partito, loculamentis superiore parte aliquousque disjunctis & in angulos eminentibus, foliis in plures lobos divisis, glaucis, glabris. Nota Characteristica.

Tenuium est partium, crassos & lentos humores incidit & attenuat. Semen lethalium Venenorum Antidotum est. Vires.

Retulit mihi D. *Mien.* Med. Doctor, se *Patavii* oculatum fuisse testem Curationis cujusdam à Viperâ morsi. Is cum totus à Veneno per Venas serpente tumeret, & jam animam agere videretur, advocatus Presbyter, ut Confessione auditâ morientem absolveret. Is conspecto succo Rutæ (quem tunc fortè exprimebant in Pharmacopolio, ubi casus acciderat) haustum ejus moribundo exhibuit, quo epoto, quasi incantamento quodam, subitò restitutus est bonæ valetudini.

CAPUT XX.

Plantæ à Literâ S incipientes.

SABINA folio Tamarisci *Dioscoridis*, B. P. Sterilis, J. B. *Common Savine.* Officinalis est. Sabina.

Quæ fructum fert inter Frutices Bacciferos semper virentes est. Nota Characteristica.

Excalfacit & siccat, Urinam ducit, Menses provocat. Vires.

SALIX sativa lutea folio crenato, B. P. Lutea tenuior sativa viminea, J. B. *The Osier.* Salix.

SALVIA major, an Sphacelus *Theophrasti*? B. P. Latifolia, J. B. *Common Sage.* Officinalis est. Salvia.

Salvia nigra, B. P. Nigra vel rubra, J. B.

Salvia latifolia serrata, B. Prodr. Serrata crispa, J. B.

Salvia minor aurita & non aurita, B. P. Minor auriculata, J. B.

Salvia minor altera, B. P. Salvia Absinthium redolens, J. B.

Salvia Baccifera, B. P. Gallifera *Cretica*, J. B.

Reliquas species vide in Horti Catalogo.

Est inter Plantas Verticillatas Fruticosas, flore galeato & labiato grandi, in spicis laxis è verticillis aliquantulum distantibus compositis. Nota Characteristica.

Vires. Calefacit, siccat & leviter adstringit. Capiti & cerebro conducit & in pituitosis affectibus utilis est. In vino pota omne venenum expellit, urinam pellit, Menstrua promovet, Sensuum ac Memoriæ vim intendit, Nervos roborat.

Sambucus. SAMBUCUS fructu in Umbellâ viridi, B. P.
Sambucus racemosa rubra, B. P. Racemosa acinis rubris, J. B.
Sambucus foliis laciniatis, B. P. Laciniata, J. B.
Sambucus humilior frutescens foliis eleganter variegatis.
Sambucus Aquatica flore globoso pleno, B. P. Rosea, J. B.
Character & Vires suprà traditæ sunt.

Sanicula. SANICULA montana rotundifolia major, B. P. Alpina guttata, J. B.
Sanicula montana crenata umbilico rubro, Hort. Reg. *Bles.*
Sanicula Alpina, vel Auricula Ursi variorum colorum.
Sanicula montana latifolia laciniata, B. P. Cortusa, J. B.
Sanicula, sive Cortusa *Americana* fruticosa, *Park. Americana*, sive Cortusa *Americana. Stapel.* in *Theophrastum.*

Nota Characteristica. Auricula Ursi dicta est inter Herbas flore pentapetaloïde Anomalas.

Saponaria. SAPONARIA vulgaris, J. B. Major levis, B. P. Lychnis Saponaria dicta vulgaris major simplex, Hist. *Oxon. Common Sopewort.* Officinalis est.
Saponaria flore pleno, *Cornut.*

Nota Characteristica. Lychnidis species est inter pentapetalas ut plurimùm ad medium bifidas bicapsulares.

Vires. Attenuat, aperit, sudorifera est, Menses provocat. Decoctum ejus in Lue Venereâ commendat *Septalius.* Extrinsecùs Ptarmica est, Tumores ac præcipuè Panos discutit. *Schrod.*
Folia Fonticulis imposita Hederaceis præstant.

Usus Mechanicus. Maculas unctuosas Vestium tolli, si cum Saponariâ herba laventur, extra controversiam verum est. J. B.

Satureia. SATUREIA Hortensis, sive Cunila sativa *Plinii*, B. P. Sativa, J. B. *Summer-Savory.*
Satureia montana, B. P. Durior, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Verticillatas Fruticosas flore galeato & labiato in spicam congesto.

Vires. Calefacit, incidit, discutit, appetentiam excitat, hebetes oculos exacuit, ex flatu strangulatus sedat.

Scabiosa. SCABIOSA montana calidarum Regionum, Major *Lobelio*, J. B. Fruticans angustifolia alba, B. P.
Scabiosa Alpina foliis Centaurii majoris, B. P.
Scabiosa peregrina rubra Capitulo oblongo, B. P.
Scabiosa Arborea, *Prosper. Alp.* Exot. Stellata folio non dissecto, B. P.
Reliquas species vide in Catalogo Horti Med.
Character & Vires suprà traditæ sunt.

Scandix. SCANDIX *Cretica* major, B. P. Pecten *Veneris Creticus*, J. B.

Scilla. SCILLA vulgaris radice rubrâ, B. P. Ruffa magna vulgaris, J. B. *Great Squill*, or *Sea-Onyon.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Herbas radice bulbosâ tunicatâ aphyllas, floribus in singulis caulibus pluribus.

Vires. Calefacit, siccat, aperit, incidit, abstergit. Cum Melle & Aceto paratum Oxymel ejus Vomitum etiam tenacium humorum benignè provocat. Assa inuncta prodest Verrucis & Pernionibus.

Scolymus. SCOLYMUS Chrysanthemus annuus, Hort. Reg. *Bles. The Annual Golden Thistle.*

Scordium. SCORDIUM, B. P. J. B. *Water-Germander.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Scordium est inter Plantas Verticillatas herbaceas, floribus galeâ carentibus, labiatis foliis & facie Chamædryos vulgaris.

Vires. Alexipharmacum ac sudoriferum est, in Peste & Pestilentialibus Febribus magni usûs, & in Viscerum obstructionibus. Extrinsecùs mundificat ulcera & vulnera, lenit dolores Podagricos, Schrod. Succus ejus, seu pulvis valet ad Lumbricos ventris.

Scorpioides. SCORPIOIDES Bupleuri folio, B. P. Scorpioïdes Bupleuri folio corniculis asperis, hirsutis, minùs contortis, Hist. *Oxon.* Scorpioïdes, J. B. *The great rough Caterpillers.*
Alias ejus species vide in Catalogo Horti Med.

Scorzonera. SCORZONERA latifolia sinuata, B. P. Tragopogon *Hispanicum*, sive Scorzonera, J. B. Officinalis est.

Scor-

Scorzonera foliis nervosis, B. P.

Est inter papposas lactescentes, calyce florem vix excedente. Nota Characteristica.

Integrum Tractatum de Scorzonerâ scripsit *Joh. Michael Febr.* Vires.

Radix gustu dulcis & jucunda præsentaneo est remedio adversus Viperarum cæterorumque venenatorum Animalium ictus, quinetiam ad quoscunque Pestiferos Morbos. In Cibum quoque venit.

SCROPHULARIA flore luteo, B. P. Lutea magna amplis foliis, J. B. *Scrophularia.*

Scrophularia folio Urticæ, B. P. Flore rubro *Camerarii*, J. B.

Scrophularia Ruta Canina dicta vulgaris, B. P. Scrophularia tertia *Dodonæi* tenuifolia Ruta Canina quibusdam vocata, J. B.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

SECURIDICA lutea major, B. P. Securidica vera, plurimis flosculis luteis Corymbi modo dispositis, siliquis latis compressis, inter granum & granum junctis, seminibus quadratis, Hist. *Oxon.* Securidica flore luteo, siliquâ latâ oblongâ, J. B. *The Greater Hatchet-Vetch.* *Securidica.*

Securidica siliquis planis utrinque dentatis, B. P. Lunaria radiata *Robini*, J. B. Astragalus purpureus annuus peregrinus, siliquis utrinque Serræ similibus, Hist. *Oxon.*

Securidica lutea minor corniculis recurvis, B. P. Altera, sive Minor, J. B. Astragalus luteus annuus *Monspeliensis* procumbens, Hist. *Oxon.*

SEDUM majus vulgare, B. P. J. B. *Common Great Housleek.* Offici. *Sedum.*

Sedum Echinatum vel stellatum flore albo, J. B. Cotyledon stellata, B. P.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

SELINUM Sii foliis, *Ger.* *Selinum.*

SERPYLLUM foliis Citri odore, B. P. Citri odore, J. B. *Limon-Thyme.* *Serpyllum.*

Serpyllum aureum, sive versicolor.

SERRATULA, B. P. J. B. Vulgaris flore purpureo, *Park. Saw-wort.* *Serratula.*

Est inter Herbas flore ex flosculis fistularibus composito, capitatas vulgò dictas, foliis ad margines serratis, Capitulis minoribus. Nota Characteristica.

Vulneraria est. Ulcera mundat & carne replet, Hæmorrhoidum dolores mulcet, Enterocelas sanat, contusis & ab alto devolutis confert tum radix in Vino decocta, tum folia Vires.

SIDERITIS vulgaris hirsuta erecta, B. P. Vulgaris hirsuta, J. B. *Common Iron-wort.* Officinalis est. *Sideritis.*

Sideritis arvensis angustifolia rubra, B. P. Ladanum Segetum quorundam flore rubro, J. B.

SILIQUA edulis, B. P. Siliqua Arbor, sive Ceratia, J. B. *The Carob-tree.* *Siliqua.*

Siliqua sylvestris rotundifolia, B. P. *Judaica* Arbor, J. B. *Judas tree.*

SISARUM multis, J. B. Sisarum *Germanorum*, B. P. *Skirrets.* Officin. *Sisarum.*

Est inter Umbellas semine striato minore, foliis lobatis seu pinnatis donatas. Nota Characteristica.

Sisarum in cibo stomacho gratissimum est. Radices appetentiam invitant, genituram augent. Vires.

SISON, quod Amomum Officinis nostris, B. P. Sison, sive Officinarum Amomum, J. B. *Bastard Stone-Parsley.* *Sison.*

SMILAX aspera fructu rubente, *Prickly Bind-weed with red Berries.* *Smilax.*

SMYRNIUM peregrinum rotundo folio, B. P. *Creticum* perfoliatum, J. B. *Smyrnium.*

SOLANUM Officinarum, B. P. Hortense, sive Vulgare, J. B. Officin. *Solanum.*

Solanum Vesicarium, B. P. Halicacabum vulgare, J. B. *Common Winter-cherry.* Officin.

Solanum Fruticosum Bacciferum, B. P. Strychnodendros, J. B.

Solanum tuberosum esculentum, *Matth.* Edit. *Bauh.* Pappas *Americanum*, J. B. *Virginian Potatoes.*

Solanum Pomiferum fructu rotundo striato molli, B. P. Mala aurea odore fœtido, quibusdam Lycopersion, J. B. Officin.

Solanum Pomiferum, sive Pomum amoris fructu striato molli aureo.

Solanum fœtidum pomo spinoso oblongo, B. P. Stramonia altera major, sive Tatura quibusdam, J. B. Officin.

Solanum fœtidum pomo spinoso oblongo, flore Violaceo.

Solanum fœtidum pomo grandibus aculeis donato, Hort. Reg. *Bles.*

Solanum *Mexicanum* flore magno, B. P. Mirabilia *Peruviana*, *Park.* Parad.

Soldanella. SOLDANELLA Alpina rotundifolia, B. P. Soldanella Alpina quibusdam, J. B.

Sonchus. SONCHUS lævis laciniatus muralis parvis floribus, B. P. Lactuca sylvestris murorum flore luteo, J B.

Sorbus, J. B. Sativa, B. P. *The true Service-tree.* Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Pomiferas foliis deciduis floriferas, fructu tecto membranâ tenuiore, foliis pinnatis, seminibus folliculis membranaceis inclusis.

Vires. Sorba, dum adhuc lutea, alvum sistunt.

Materies ligni solidissima est. Ad mensas parandas expetitur. J. *Bauhinus.*

Spartium. SPARTIUM Arborescens seminibus Lenti similibus, B. P. Genista Juncea, J. B. *Spanish Broom.*

Spiræa. SPIRÆA *Theophrasti Clusio, Ger.* Frutex spicatus foliis Salignis serratis, B. P. *Mock-Willow.*

Stachys. STACHYS major *Germanica*, B. P. Stachys Fuchsii, J. B. *Base Horehound.*

Staphis agria. STAPHIS agria *Dod.* J. B. *Louse-wort.* Officinalis est.

Stœbe. STOEBE major foliis Cichoraceis, mollibus, lanuginosis, B. P. *Salamanticensis* prior Clusio, sive Jacea Intybacea, J. B.

Stœbe major Calyculis non splendentibus, B. P. Centaurii majoris species tenuifolia, J. B.

Stœbe Caliculis argenteis, B. P. Scabiosa squamata argentea, J. B.

Nota Characteristica. Ad Capitatas flore ex flosculis fistularibus composito reducitur.

Stœchas. STOECHAS purpurea, Stœchas *Arabica* vulgò dicta, J. B. Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Verticillatas Fruticosas, Verticillis florum in spicas breviores dispositis, cum foliis in summâ spicâ.

Vires. Calefacientis est naturæ. Cerebrum & Nervos mundat & roborat.

Symphytum. SYMPHYTUM, Consolida major, B. P. Magnum, J. B. Officin.

Symphytum majus tuberosâ radice, B. P. Symphytum tuberosum, J. B.

Symphytum maculosum, sive Pulmonaria latifolia, B. P. Pulmonaria *Italorum* ad Buglossum accedens, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Asperifolias seminibus splendentibus & velut politis, floribus cylindraceis tubulosis, foliis amplis longis.

Vires. Vulnerarium præstantissimum est, in alvi fluxionibus, erosione Pulmonum ac Phthisi multi usûs, *Schrod.*

Extrinsecùs radices tusæ ad dolores Podagricos aliosque leniendos valent.

Syringa. SYRINGA cærulea, B. P. Flore cæruleo, sive Lilac, J. B.

Syringa flore lacteo, sive argenteo, *Park.* Parad.

Syringa, sive Lilac flore saturatè purpureo.

Syringa alba, sive Philadelphus *Athenæi*, B. P. Flore albo, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Arbores siliquosas, siliquis brevibus floribus cæruleis in surculis seu racemis oblongis.

CAPUT XXI.

Plantæ incipientes à Literâ T.

Tamarix. TAMARIX altera folio tenuiore, sive Gallica, B. P. Major, sive Arborea *Narbonensis*, J. B. *The ordinary* French *Tamarisk-tree.* Officinalis est.

Tanacetum. TANACETUM foliis crispis, B. P. Crispum flore luteo, J. B.

Tanacetum, sive Flos *Africanus* major flore pleno, B. P. Tagetes maximus rectus flore maximo multiplicato, J. B.

Tanacetum *Africanum* majus simplici flore, B. P. Tagetes maximus rectus flore simplici ex luteo pallido, J. B.

Tanacetum *Africanum*, sive Flos *Africanus* minor, B. P. Tagetes *Indicus* minor simplici flore, sive Caryophyllus *Indicus*, sive Flos *Africanus*, J. B.

Tanacetum *Africanum*, sive Flos *Africanus* minor flore pleno, B. P. Tagetes *Indicus* multiplicato flore, J. B.

Tanacetum, sive Flos *Mexicanus* flore fistuloso simplici, B. P.

Tana-

Tanacetum, sive Flos *Mexicanus* flore fistuloso pleno, B. P.

TELEPHIUM repens folio deciduo, B. P. Anacampseros minor rotundiore folio semper virens, J. B. *Telephium.*

Telephium repens folio non deciduo. Polygonum perenne procumbens folio breviore, floribus in Capitulum congestis, Hist *Oxon.*

TEUCRIUM, B. P. Teucrium multis, J. B. *Teucrium.*

Teucrium peregrinum folio sinuoso, P. B. *Bæticum* & *Creticum Clusii*, J. B.

THALICTRUM majus siliquâ angulosâ aut striatâ, B. P. Nigrius caule & semine striato, J. B. *Thalictrum.*

Thalictrum *Canadense*, *Cornut.* Thalictrum *Canadense* siliquâ seminis triquetrâ & caulibus subrubentibus, Aquilegiæ foliis, D. *Morison.* Sect. de Plantis Umbelliferis.

Est inter Umbellas impropriè dictas. Nota Characteristica.

Folia Thalictri alvum nonnihil commovent. Ad Calculum à quibusdam commendatur, ab aliis ad Icterum. Vires.

THAPSIA Carotæ folio, B. P Thapsia Carotæ facie. J. B. *Thapsia.*

Thapsia Thalictri folio, D. *Magnol.*

THLASPI arvense Vaccariæ incano folio majus, B. P. Vulgatius, J. B. *Thlaspi.*

Thlaspi umbellatum *Creticum* Iberidis folio, B. P.

Alias species vide in Catalogo Horti Med.

Est inter Siliculosas tetrapetalas bicapsulares. Nota Characteristica.

Semen Thlaspios viribùs ad Sinapi accedit. Valet in Mensibus ciendis & Ischiadicis affectibus curandis. Extrinsecùs abstergit Ulcera manantia, insuperque Ptarmicum est, sed minùs vulgare *Schrod.* Vires.

THUIA *Theophrasti*, B. P. Arbor vitæ, sive Paradisiaca vulgò dicta, odorata ad Sabinam accedens, J. B. *Thuia.*

THYMUM vulgare folio tenuiore, B. P. Vulgare rigidius folio cinereo, J. B. *Common Garden-Thyme.* Officin. *Thymum.*

Est inter Verticillatas Fruticosas flore galeato & labiato, florum verticillis in spicas breves & habitiores digestis. Nota Characteristica.

Calefacit & siccat, aperit, Urinam & Menses provocat, Viscera expurgat. Vires.

TILIA fœmina folio majore, B. P. Vulgaris Platyphyllos, J. B. *The Common Female Linden-tree.* Officinalis est. *Tilia.*

Tilia fœmina folio minore, B. P. Tilia folio minore, J. B.

Est inter Arbores Vasculis seminalibus membranaceis, membranisve extantibus alatis, aut adjunctis auctis donatas, seminum seu fructuum pediculis appositis floribus suaveolentibus, fructu rotundo Pisi magnitudine, semine intus unico, foliis latis mucronibus acutis, Populi nigri ferè figurâ. Nota Characteristica.

Cortex & folia siccant, repellunt, Urinam & Menses cient. Extrinsecùs ambustis conveniunt. *Schrod.* Vires.

Baccæ in pulverem redactæ in Dysenteriâ aliisque alvi profluviis, in Hæmorrhagiâ Narium Naribus inditæ summoperè laudantur.

Florum odor suavis. Aqua horum destillata utilis ad Epilepsiam, Apoplexiam, Vertiginem, Cordis tremorem, Calculum Renum & sanguinem concretum.

Folia extrinsecùs in Aphthis & pedum tumoribus discutiendis conveniunt. *Helmontius* potu è Tiliâ facto Vulnera recentia sanabat.

In cortice Tiliæ interiore Phylicâ dictâ recenti adhuc olim scriptitatum. Usus Mechanicus.

Sutores Tabulis ex hujus Ligno factis ad secanda Coria utuntur, & Sculptores Simulachrorum ex hujus materià Simulachra exculpunt: lævis enim, tenax facilè secatur, diu durat, nec teredini obnoxia est.

Cortex arboris lentus & tenax Funibus texendis idoneus est.

TITHYMALUS Characias rubens peregrinus, B. P. Tithymalus Amygdaloïdes, sive Characias, J. B. *Great French Wood-Spurge.* *Tithymalus.*

Tithymalus latifolius *Hispanicus*, B. P.

Tithymalus arvensis latifolius, *Ger.* Manicus, B. P. Platyphyllos *Fuchsii*, J. B.

Tithymalus sylvaticus lunato flore, B. P. Tithymalus lunato flore *Columnæ*, *Park.*

Character & Vires suprà traditæ sunt.

TORDYLIUM maximum Sphondylii aculeato semine, D. *Morison.* Sect. de Umbelliferis. Caucalis maxima Sphondylii aculeato semine, B. P. Caucalis major semine minùs pulchro hirsuto, J. B. *Tordylium.*

Tordylium minus limbo granulato, seu Maximum *Apulum Columnæ*, D. *Morison.*

Sect. de Umbell. Seseli *Creticum* minus, B. P. Caucalis minor pulchro semine, sive *Bellonii*, J. B.

Tordylium minus limbo granulato *Syriacum*, D. *Morison*. Sect. de Plantis Umbellif. Gingidium foliis Pastinacæ latifoliæ, B. P. Caucalis *Syriaca* cum maximo semine, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Umbellas semine membranaceo subrotundo compresso, foliis lobatis seu pinnatis donatas.

Vires. Tordylium calidum & diureticum est.

Tragacantha. TRAGACANTHA, B.P. Tragacantha *Massiliensis*, J. B. Officinalis est.

Nota Characteristica. Est inter Frutices flore Papilionaceo spinosos, spinis rectis, longis rigidis, foliis incanis, nullo in extremâ alâ impari folio.

Tragopogon. TRAGOPOGON purpurocæruleum Porri folio, B. P. Flore purpureo, J. B.

Tragopogon Coronopi folio majus, B. P.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Trifolium. TRIFOLIUM Bitumen redolens, B.P. Asphaltites, sive Bituminosum odoratum, J. B.

Trifolium Cochleatum fructu latiore, B. P. Medica Scutellata, J. B. Medica Cochleata major δίκαρπος fructûs capsulâ rotundâ, globosâ, scutellatâ, Hist. *Oxon*.

Trifolium Cochleatum, sive Medica Cochleata major δίκαρπος fructûs capsulâ compressâ, orbiculatâ, nigrâ, planâ oris crispis, Hist. *Oxon*.

— Eadem fructûs capsulâ turbinatâ, planâ, Hist. *Oxon*.

— Turbinata, rugosa, Hist. *Oxon*.

Trifolium Cochleatum, sive Medica Cochleata spinosa major δίκαρπος, seu capsulâ rotundiore majore spinis paucioribus & rigidioribus, Hist. *Oxon*.

Trifolium Cochleatum folio cordato maculato, B. P. Medica Cochleata minor πολύκαρπος annua, capsulâ majore albâ, folio cordato maculâ fuscâ notato, Hist. *Oxon*. Medica Echinata glabra cum maculis nigricantibus & sine illis, J. B.

Trifolium Echinatum arvense, B. P. Medica Echinata minima, J. B.

Trifolium fructu Echinato, foliis eleganter dissectis, D. *Magnol*.

Trifolium siliquâ Cornutâ, sive Medica, B. P. Medica major erectior floribus purpurascentibus, J. B. Medica sativa, sive Trifolium sativum siliquâ cornutâ magis tortili, Hist. *Oxon*. *Burgundy-Hay*.

Trifolium sylvestre luteum siliquâ cornutâ, vel Medica frutescens, B.P. Medica sylvestris frutescens, vel Trifolium Falcatum, seu Medica siliquâ cornutâ tortili, Hist. *Oxon*.

Et hæc Legumina trifoliata sunt.

Trifolium Acetosum Corniculatum luteum majus rectum *Indicum*, seu *Virginianum*, Hist. *Oxon*.

Vires. Ejusdem est cum Lujulâ facultatis.

Trifolium Hepaticum flore simplici, B. P. Hepaticum, sive Trinitatis herba flore cæruleo, J. B.

— Flore simplici albo.

Flore simplici rubro.

Trifolium Hepaticum flore pleno, B. P. Cæruleo pleno, *Park*. Parad.

— Rubro.

Triticum Indicum. TRITICUM *Indicum*, J. B. Frumentum *Indicum Mayz* dictum, B. P.

Tulipa. TULIPA flore simplici præcox & serotina variorum colorum.

Tulipa serotina flore pleno, B. P.

Tulipa minor lutea *Italica*, B. P. Minor lutea πολύκλωνος Hist. *Oxon*. *Bononiensis* flore luteo, J. B.

Nota Characteristica. Est inter Hexapetalas tricapsulares radicibus bulbosis propriè dictis.

CPAUT XXII.

Plantæ à Literâ V *incipientes*.

Valeriana. VALERIANA Hortensis, Phu folio Olus-atri, B.P. Valeriana major radice odoratâ, J.B.

Valeriana foliis Calcitrapæ, B.P.

Valeriana

Valeriana rubra, B. P. Latifolia rubra, J. B. Marina latifolia, seu Major Rubra *Dodonæi*, *Morison*. Sect. de Umbell.

— Alba.

Valeriana Urticæ folio flore albo, *Cornut*. Cacalia *Americana*, *Park*.

Valeriana *Græca* quorundam cærulea, J. B. Valeriana cærulea, B. P.

— Flore albo.

Valeriana, seu Valerianella Cornucopoïdes peregrina, seu *Siciliana*, D. *Morison*. Sect. de Plantis Umbellif. Peregrina seu *Indica*, J B.

Umbella est improprie dicta, ex iis quæ abeunt in Pappos. Nota Characteristica.

Vires suprà traditæ sunt.

VERBASCUM nigrum flore ex luteo purpurascente, B. P. Foliis viridibus perenne, floribus luteis racematim provenientibus, staminulis purpurascentibus, Hist. *Oxon*. Nigrum flore parvo luteo, apicibus purpureis, J. B. *Verbascum.*

Verbasculum pratense odoratum, B. P. Sylvestre Salvifolium exoticum folio rotundiore, J. B.

VERBASCULUM pratense odoratum, B. P. Primula Veris odorata flore luteo simplici, J. B. *The Common Field-Cowslip*. Officinalis est. *Verbasculum.*

Verbasculum proliferum, B. P. Primula Veris Caulifera Prolifera odorata, J. B.

Verbasculum, sive Paralysis flore flavo simplici inodoro absque Calycibus, *Park*. Parad.

Verbasculum, sive Paralysis flore geminato inodoro, *Park*. Parad.

Verbasculum, sive Primula flore geminato purpureo absque Calycibus.

Verbasculum, sive Primula Veris flore viridi simplici, *Park*. Parad. Primula Veris floribus obscurè virentibus fimbriatis, J. B.

Verbasculum sylvaticum magno plenoque flore, B. P. Primula Veris floribus plenis ex singularibus pediculis, J. B.

Verbasculum *Turcicum*, sive Carcichec *Turcarum*, Hist. *Oxon*. Carcichec *Turcarum*, sive Primula Veris *Constantinopolitana*, *Cornut*.

Verbasculum *Turcicum*, sive Carcichec *Turcarum* flore albo,

— Flore obsoleto,

— Flore eleganter rubro,

— Flore purpureo minore.

Verbasculum est inter Herbas flore pentapetaloide Anomalas. Nota Characteristica.

Folia & flores capiti & nervoso generi amica in Apoplexiâ & Paralysi & Articulorum doloribus adhibentur. Vires.

Florum succus maculas rugasque faciei, & alia Cutis vitia mirificè detergit. Decoctum radicum singulare remedium est ad Vertiginem. D. *Hulse*. Succus foliorum & florum cum lacte Vaccino naribus haustus Cephalalgiam inveteratam perfectè curavit. D. *Hulse*.

Acetum radicibus imprægnatum ac loco Errhini in nares attractum odontalgiam mirabiliter sedat. *Schrod*.

VERONICA spicata latifolia, B. P. Major latifolia erecta, Hist. *Oxon*. Major latifolia foliis splendentibus, J. B. *Veronica.*

VIBURNUM Vulgo, B. P. Lantana Vulgo, aliis Viburnum, J. B. *The Way-faring tree*. *Viburnum.*

Est inter Frutices Bacciferos foliis deciduis non spinosos, floribus & fructibus in Umbellas digestis, foliis incanis. Nota Characteristica.

VICIA flore luteo pallido siliquis hirsutis crassis brevibus erect. Hist. *Oxon*. *Vicia.*

Vicia Sesamocea, *Apula*, *Col*. Astragalus luteus annuus *Bæticus* maritimus rectus, Hist. *Oxon*. Fœnugræco sylvestri *Tragi* in quibusdam accedens Planta, J. B.

VIOLA Martia multiplici flore, B. P. Martia purpurea flore multiplicato majore, J. B *Viola.*

Viola Martia alba, B P. Martia flore albo odorato, J. B.

Viola Martia flore pleno cineritio.

Viola Martia inodora hirsuta, Hist. *Oxon*.

Viola Martia arborescens purpurea, B. P. Erecta flore cæruleo & albo, Hist. *Oxon*. Viola surrectis cauliculis, quibusdam Arborea dicta, J. B.

Character & Vires suprà traditæ sunt.

Viola Lunaria major siliquâ oblongâ, B. P. Lunaris longioribus siliquis, *Ger*. Lunaria minor siliquâ longiore, J. B. Leucoium majus perenne siliquâ lunatâ longâ mucronatâ, Hist. *Oxon*.

Viola Lunaria major ſiliquâ rotundâ, B. P. Lunaria major ſiliquâ rotundiore, J. B. Leucoium Lunatum, ſive Lunarium latiſolium majus annuum ſiliquâ rotundâ, flore Violaceo, ſeu ſubcæruleo, Hiſt. *Oxon.*

Virga aurea. Virga aurea major, vel *Doria*, B. P. Aliſma *Matthioli*, ſive *Doria*, J. B. *Dorias's Wound-wort.*

Virga aurea anguſtifolia ſerrata, B. P. Aurea anguſtifolia ſerrata, ſive Solidago *Saracenica*, J. B.

Virga aurea latifolia ſerrata, B. P.

Virga aurea *Mexicana*, B. P. Aurea Limonii folio, paniculâ uno verſu diſpoſitâ, Hort. Reg. *Bleſ.*

Virga aurea foliis Linariæ, Linaria aurea *Tragi*, *Ger.* Linaria folioſo capitulo luteo major, B. P. Heliochryſum *Tragi*, ſive Linaria tertia, J. B.

Character & Vires ſuprà traditæ ſunt.

Vitex. VITEX foliis anguſtioribus Cannabis modo diſpoſitis, B. P. Agnus folio non ſerrato, J. B. Officinalis eſt.

Nota Characteriſtica. Eſt inter Frutices ſeminibus nudis, flore ſimplici, floſculis & ſeminibus in ſummis ramulis in ſpicas congeſtis.

Vires. Semen iis utile, qui ſe à Venereis puros cupiunt. Venenatis ictibus auxiliatur.

Vitis. VITIS Vinifera, *Fuchſ.* *The Vine-tree.*

Vitis laciniatis foliis, *Cornut.*

Nota Characteriſtica. Eſt inter Bacciferos foliis deciduis, Capreolis, & fructu in racemis dulci ſucculento.

Vires. Folia refrigerant & adſtringunt, adverſus Hæmorrhagiam & Dyſenterias utilia.

Cinis ſarmentorum urendi vim habet & ad Cauteria uſurpatur.

Urtica. URTICA urens pilulas ferens, Prima *Dioſcoridis* ſemine Lini, B. P. Urtica *Romana*, ſive Mas cum globulis, J. B. Officin.

Urtica *Romana* facie Parietariæ.

Character & Vires ſuprà traditæ ſunt.

Litera Y.

Yucca. YUCCA foliis Aloës, B. P. Hiſt. *Oxon.* *The ſuppoſed Indian Jucca*, or *the Root whereof the Bread Cazava is made.*

Hic libuit egregium Poëma D. *Joh. Barclay* noſtratis de Nutritione & Vegetatione Plantarum apponere. *Euphorm. Part. 1.*

Germina, quæ latè, primùm ſurgentibus arvis,
Undantem veſtitis humum, cùm pallida cœlo
Cedit hyems, ſeſſæque inſpirant molliùs auræ;
Vos mihi, quæ primis tellus alimenta miniſtret
Imbribus, unde novo lætentur jugera Vere,
Dicite, quæ ſuccis felicibus augeat annos,
Quæ fera Tartareas Virtus animaverit Herbas.
Vos mihi Naturæ Penetralia pandite veſtræ,
Et quo quiſque modo Divûmque, hominumqne recentes
Induerit Truncos; quis origine Truncus ab ipſâ
Mitibus æternas reparârit Solibus Umbras.
Sic vos humenti, ſic aureus evocet aura
Dux Amphionidum *: nec vos aut* Seirius *urat,*
Aut Notus, *& fragiles rumpant mala Nubila Culmos.*
Viderat æthereos latè gemmantibùs Ignes
Collucere Polis & toto Sydera mundo
Alma Parens Tellus, tum quæ curvamina flectit
Solis iter, totum diſtinguens circulus annum,
Tum quæ fixa ſibi poſuere cubilia ſtellæ,
Et quæ multiplici properant, unáque recedunt
Aſtra viâ, ſemperque ſuis ſibi curſibus obſtant.
Ipſa ſinus vacuos, & inerti ſqualida cultu
Brachia protendens, nudoſque ad Sydera vultus,
Naturam alloquitur ſupplex. Quid me optima, dixit,
Æternùm ceſſare jubes, & in ocia ſolvi?
En Soror aſſiduis evolvere Monſtra laborat
Fluctibus, & tantos numerat jam Tethys *Alumnos,*
Naiadaque, Glaucumque *vehens, Divoſque biformes:*
Ipſa, pudet, vidi liquidum per Inane Volucres
Deferri, & nullo deſertos Aëre Calles.
Ecce ſui Cœlo Fœtus, & nocte coruſcâ
Tot volviſſe Faces, tot Lumina ferre ſuperbit.
Sola vaco. Mœſtis meditantem plura querelis
Reſpicit, & blando vultu Natura ſerenat.
Tunc, erat Hyberno qualis ſub Frigore, Nimbus
Cogitur, & niveæ candeſcit mole Pruinæ;
Talis Humus, ſic Illa rigens, ſic Orbe Nivali
Pendebat, gelido nonnunquam interluta Nereo.
Hic primùm ingentes aperit Natura receſſus,
Viſceraque, arenteſque ſinus, venaſque capaces,
Atque illi tacitum lambendo ſerpere Pontum
Imperat, inde aliis iterum prorumpere terris,
Iam Sale *mutato Ripiſque minoribus actum.*
Illic & toto liquidum mox Aëra Cœlo
Ire jubet, gelidæque domus umbrante cavernâ
Iam fieri Fontes, puriſque excurrere campis.
Utque ſatis pingui maduerunt jugera limo,
Nec latebris hiat ulla ſitis, tum pectore toto
Incubuit Titan, *fœcundaque lumina miſit.*
Protinus innumero tenues examine Culmi
Prorupere ſolo. Pars mollibus humida Ripis
Tollitur, illa jugis, hæc Valles induit imas.
Qualis ineſt Cœlo facies, cùm luce coruſcâ
Pallida purpureos ſuccendunt Sydera vultus.
Primus ab Eois, gelidâ mox alter ab Arcto,
Unus ab Occiduis, alter micat Ignis ab Auſtris.
Sic fœtæ Telluris honos nunc pectora cernit,
Nunc virides creviſſe humeros, fœtuque recenti
Exultat, latèque ſuos miratur honores.

Partis Secundæ Libri Secundi Finis.

PRO-

INDEX

Plantarum ad Paginam referens, ubi recensentur variæ earum species, unà cum earum Notâ Characteristicâ & Viribus tam Medicis, quàm Mechanicis.

A.

B.

† *Bursa*

+ 2 De

M.

N.

O.

P.

T.

V.

X.

Y.

FINIS.

PARS SECUNDA SPECIALIS.

TOMUS SECUNDUS

DE

ANIMALIBUS SCOTIÆ

TAM FERIS QUAM DOMESTICIS

ET DE

MINERALIBUS METALLIS

ET

MARINIS SCOTIÆ.

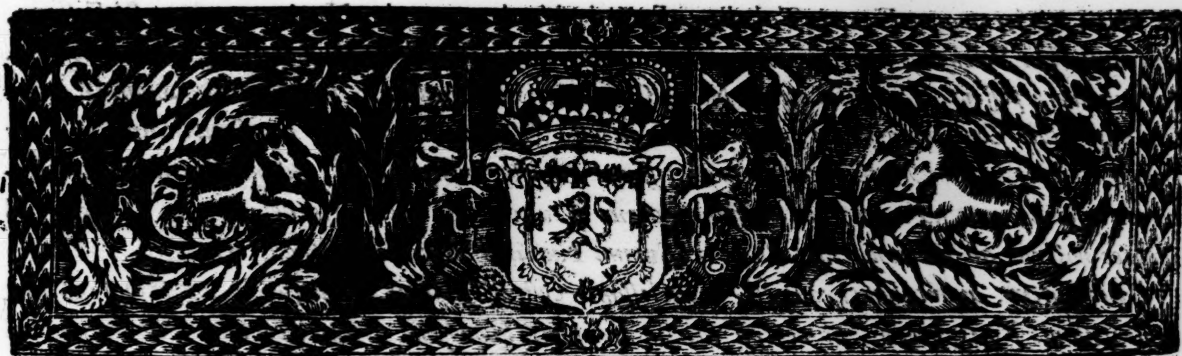
DE QUIBUS IN LIBRO TERTIO ET QUARTO AGITUR.

EDINBURGI,

Ex Officinâ Typographicâ JACOBI KNIBLO, JOSUÆ SOLINGENSIS & JOHANNIS COLMARII, Sumptibus Auctoris.

Anno Domini M. D C. LXXXIV.

Domino

ARCHIBALDO STEPHANIDI M. D.

Equiti Aurato, pro Regno SCOTIÆ Medico Regis Primario, & Regii Medicorum Collegii apud EDINBURGUM PRÆSIDI:

Et Domino

ANDREÆ BALFORIO M. D.

Equiti Aurato Medico Regio & REGII Medicorum

COLLEGII CENSORI:

Reliquisque Regii Medicorum Collegii Sociis M. DD. doctissimis & expertissimis.

N hoc Mundi Theatrum ideo immissi sumus, Collegæ dilectissimi, ut Deum ex Operibus agnoscamus, agnitum propter summam ejus erga nos benignitatem & munificentiam veneremur & toto corde amemus. Ad quos fines non parùm Rerum Naturalium studio promovemur. Etenim sicut Verbo suo de Voluntate suâ nos informat Deus Opt. Max. ita stupendis suis Operibus nos de Potestate sua instruit. Et propterea post Verbum Dei (ut habet summus ille Philosophus Baco Verulamius) Philosophia Naturalis certissima Superstitionis Medicina est, eademque probatissimum Fidei Alimentum. Itaque merito Religioni donatur, tanquam fidissima Ancilla: neque enim erravit ille, qui dixit, Erratis nescientes Scripturas & Potestatem Dei, Informationem de Voluntate et Meditationem de Potestate nexu individuo commiscens et copulans. Nec solùm ad animorum confirmationem et perfectionem facit, sed multa quoque pro vitâ communi utilia suppeditat. Cùm vobis ergo Sacratissima Majestas Regia cum Medicam Praxin regulandi facultatem, tum Medicinam promovendi provinciam demandaverit jure merito vobis inscribitur hæc Scotiæ illustratæ Pars, quæ de Animalibus, Mineralibus et Marinis agit (ad vos enim spectat de hujusmodi rebus Cognitio) et tota hæc Naturalium Scotiæ rerum Historia in vestrum maximè usum adornata fuit, ut haberetis scilicet pro pauperibus et egenis sublevandis Medicinam, quæ solùm deficiebat: Ditioribus enim per Pharmacopœam à vobis constructam abundè provisum est. Ut autem Opus hoc perficerem, per viginti annos elapsos me Rerum in Scotiâ Naturalium scrutinio & indagationi applicui. Nec successus Cœpto defuit; cùm copiosam satis supellectilem pro Medicinâ Indigenâ invenerim, plurimaque præterea, quæ aliis Artibus illustrandis inservirent. Adeò ut Prodromus hicce vobis pro Historiâ Scotiæ Naturali adornandâ materiam exhibeat, & amplum satis campum aperiat, in quo Ingenia vestra exerceantur.

Hic verò pauca tantùm descripsi, quæ scilicet vel aliis Scriptoribus intacta, vel minùs rectè scripta sunt: rariorumque Figuras Tabulis Æneis incidendas curavi. Nomina omnium selectissima, imò multorum Synonyma apposui, ut, quibus animus esset, ii eadem apud optimos quosque Scriptores inquirere possent. Singulis etiam Notas Characteristicas adjeci. Et quoniam vanam & inutilem puto illam Contemplationem, quæ aliquem in vitâ Usum non habeat, Vires Simplicium, & Usus tam Medicos quàm Mechanicos ex probatissimis Auctoribus adduxi. Subinde quoque eas cogitationes inserui, quæ ad animorum confirmationem & ulteriorem Veritatis detectionem facerent, & mentes nostras ab Externis illis Bonis ad Summi Numinis adorationem transferrent.

Opus autem, quantulumcunque est, subactissimis vestris Judiciis submitto, & Deum *Opt. Max. ardentissimis Votis precor, ut vestra Studia in ipsius Honorem,* Regis *Regnique* Commodum, *&* Regii Collegii Decus *& Ornamentum succedant, vobisque singulis omnia fausta feliciaque proveniant.*

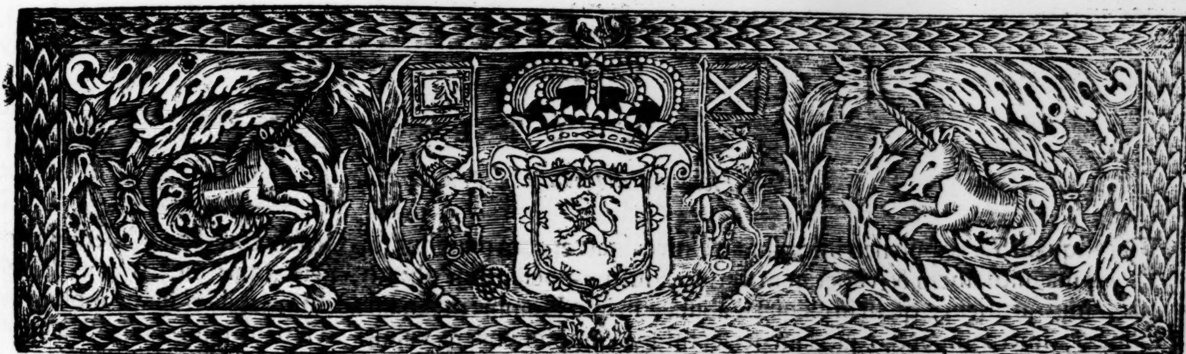
DD. VV.
Addictissimus Servus
ROBERTUS SIBBALDUS.

INDEX

Capitum Libri Tertii Partis Secundæ Prodromi Naturalis Historiæ Scotiæ, *ubi agitur de Animalibus* Scotiæ *tam feris quàm domesticis.*

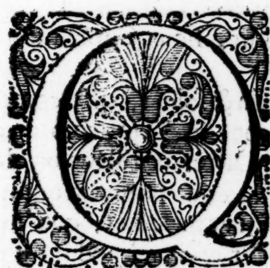
¿?

CA-

PRODROMI
NATURALIS HISTORIÆ SCOTIÆ PARTIS SECUNDÆ LIBER TERTIUS.
DE ANIMALIBUS SCOTIÆ *tam feris quàm domesticis*

Prefatio de ANIMALIBUS in genere.

Uicquid extra se in hoc Globo Terraqueo cernit homo, duobus rerum generibus distinctum & disparatum est, quæ Plantæ & Animalia sunt: Mineralia enim Natura altissimè pressit in ipsius Terræ sinu & à nostris oculis subduxit. Plantæ infimum vitæ gradum sortitæ sunt: crescere sc. & suam speciem ex semine propagare deprehenduntur. Ultra hunc vitæ gradum, Animalia (quotquot Terra, Aër, Pontus alit) sentiendi etiam atque movendi facultatem consecuta sunt: hæc enim cùm noxia aversari, tum salutaria sectari nôrunt. *Plantarum vita.* *Animalium vita.*

De Plantis duobus superioribus Libris actum est. Nunc videndum quænam Animalia benignissimus Creator in nostros usus *Scotiæ* concesserit; quod ut ritè peragamus, quædam in genere primò de naturâ Animalium, de eorum differentiis, ortu, nutritione, motu, & de usu quem nobis exhibent præmittenda sunt.

Animal, *Græcè* Ζῶον, Corpus est vivum Animâ sentiente præditum. Estque vel rationale Homo, cui *Deus* in Creatione Imaginem suam indidit, & inspiravit halitum vitæ duplicis, mortalis & immortalis; vel irrationale Brutum, quod commodissimè ex Sacro Textu in quatuor summa Genera dividitur: *Et præsit Piscibus Maris, & Volatilibus Cœli, & Bestiis, universæque Terræ, omnique Reptili quod movetur in Terrâ.* Communiter autem à Philosophis Animantia in Terrestria, Aquatilia & Aëria dividuntur: ita ut sub Aëris Volatilia, sub Terrestribus Quadrupeda, Multipeda & Apeda, & sub Aquatilibus omnia quæ in Aquis vivunt comprehendant. *Gen. 1. v. 26.* *Animal quid. Animal rationale. Animal irrationale. Eorum divisio ex Scripturâ S. & Philosophis.*

Ortus Animalium multa cum ipsius Universi Natalibus communia habet. Ut enim apud antiquissimos Philosophos, non solùm Ovum, Mundi simulachrum erat, referente *Macrobio*; sed & ἀρχὴ γενέσεως, initium genituræ in *Orphicis*, memorante *Plutarcho* Symposiac. 2. Cap. 3. & *Athenagorâ* (ut doctissimus „ *Grotius* in Notis ad suum de Veritate Religionis Christianæ Lib, 1. observat) qui Ovi ingentis facit men- „ tionem (ex *Orpheo* sc.) quod in duas partes dissilierit, cœlum & terram. Quod ex *Mose* hausisse videtur. Vox enim [*Motabat supra aquas*] incubare quoque notat, quod Ovo convenit. Animantia pariter ex Ovo vel Ovi analogo quodam originem trahere videntur: nunc enim apud plerosque Philosophos receptum est, quòd omnium quidem Animantium Ovum est velut commune primordium, licet quædam vivos fœtus, alia Ova duntaxat procreent. *Saturnal. Lib. 7. Cap. 16.* *Animalium ortus.* *Philosoph. Vetus & Nova, part. 3. p. 139.*

Nutritio Animalium Alimenti coctione in Ventriculo, Chylique in Sanguinem commutati assimilatione perficitur. Motus, autem Spirituum in Musculos appulsu absolvitur, qui Spiritus, prout Musculos certis partibus insertos impellunt, ita varios in Animantibus Motus producunt. *Animalium nutritio & motus unde perficitur.*

Restat nunc ut de utilitatibus, quas Animalia humano generi conferunt, pauca adjiciamus.

Propter *Deum* conditus est Homo, ut Creatorem suum noscat & omnem vitam in ejus gloriam referat. Propter Hominem autem reliqua Animalia creata sunt: Homini enim tum Alimoniam, tum Medicamenta et Vestitum largiuntur, et variis Artibus ad vitæ humanæ usus necessariis materiam quoque subministrant. Et præterea Canes ad Custodiam faciunt, Feles Alimenta à Muribus defendunt, Equi ad Vecturam adhibentur, etiam Fimo Segetes aluntur; Lusciniæ aliæque Aves canoræ voluptati ancillantur &c. *Animalium usus.*

SECTIO PRIMA
De Homine.

CAPUT I.
De Hominis dignitate & præstantiâ.

POstquam *Deus* pulcherrimam hanc Universitatem cum omnibus suis Ornamentis condidisset, quam, ob magnitudinem & varietatem rerum, lustrare oculorum obtutu, perscrutari mentis acie difficile erat, miro artificio, quasi in exiguâ Tabulâ, in ipso Homine magnam ac admirabilem illam molem describere, imò compendio quodam perfectissimè comprehendere voluit. Ut sicut ipse *Deus* est à seipso Omnia, ita & Homo esset omnia à *Deo* factus. In illo enim incorporea corporeis, æterna caducis, inferiora superioribus mirabili nectuntur conjugio. Quandoquidem meliore sui parte (animâ sc.) sui particeps est Auctoris, ad cujus Imaginem factus est, immota hæc quælibet regit stupenda celeritate, & mentis acie cuncta remotissima etiam & abditissima penetrat & rimatur. Alterâ etiam parte, quæ Corpus est, ob erectam figuram & perfectissimam ejus fabricam, Sublunarium Princeps meritò habetur, in quorum meditullio, velut Regiâ, collocatus præest omnibus iisque fruitur quàm jucundissimè. Cum Plantis vegetatur & generat, cum Animalibus sentit & sese movet, & totius Naturæ dotes gloriosiùs repræsentat.

Homo universi Orbis compendium, in Anima & Corpore, idque

Caput editissimâ sui sede Cœlorum sublimitatem, Intellectûs præsentiâ Intelligentiarum Habitaculum refert, cujus tamen ambitu se circumscribi non patitur Anima, sed per totum corpus præsens est, & omnia movet & conservat, totaque est in toto & in qualibet parte corporis: Regiam autem in Corde Corporis Sole & Nectaris vivifici Scaturigine habet.

in Capite,

Thorax, Testudinis concameratæ instar, in amplam cavitatem eductus et fornicatus tumidis in Pulmonibus continet Aërem, in fervido Cordis Fornace Ignem, cui vitalis flammæ vigor proportione respondet, qui tamdiu conservatur, quamdiu Respirationis æstus durat. Cessante hoc perenni Aëris Euripo, Hominem extingui necesse est. Et quemadmodum variis Tempestatibus Aër concitatur, sic et Cupiditatum perturbatione vexatur et æstuat homo.

Thorace &

Infimus Venter Aquæ & Terræ Globum repræsentat. In illum tam terrestria illa & solida, quæ comedimus, quàm aquea & liquida, quæ sorbemus, per Cibariam Fistulam descendunt, in Ventriculo confunduntur, invicemque commista diu hærent. Ex hoc per innumeros Venarum Lactearum Rivulos alibilis succus per magnum Flumen Venæ Cavæ in Cor tanquam Oceanum defertur, ex quo postea in omnes Microcosmi campos exundat. Superfluus autem ab irrigatione humor, nempe materia serosa, quæ salsedinem Maris exprimit, in Vesicam, sicut Rivi in Lacum, præcipitatur. Et quemadmodum non omnis Aqua in Lacus aut Mare dilabitur, sed quædam in Vapores exhalat; ita etiam in Microcosmo per insensilem transpirationem & sudorem expirat & per Narium spiracula ceu Ventus efflatur.

Infimo Ventre.

Fertur Oceanus per occultos meatuum anfractus, usque dum ex Terræ penetralibus erumpens in Flumina se promat, Oceanum mox repetitura: Sic fertur Sanguis ex Corde per Arteriarum ramosos Canales ad extremas Corporis partes, quousque in Venarum oscula receptus magno impetu ad Fontem suum redeat. Et sic omnia Flumina intrant in Mare, & Mare non redundat: ad locum, unde exeunt, Flumina revertuntur, ut iterum fluant. In Microcosmo Cor est Oceanus: hic per occultos Venarum Abyssos lymphâ infernè, & cœlesti rore desuper per nervos crescit, perque Arterias exundat, & circulari reciproco Microcosmum inundat motu. Et sic benedicitur à Domino Microcosmi Terra à delicatissimis & dulcissimis Cœli fructibus, nec non à Rore & ab Abysso imâ Ventris infernè cubantis.

Rolfinctius Dissertatione Anatom.

Sanguinis Circulatio.

Venæ, utut Ramis innumerabilibus fruticantes, unum tamen habent Truncum, quem, ob insignem magnitudinem, *Cavam* appellant. Huic cum reliquis Venis, quasi Oceano cum Fluviis, perpetua continuitas esse solet ac mutuum commercium. Atque hæc dignitatem & præstantiam hominis satis illustrant.

Vena Cava.

CAPUT II.
De singularibus quibusdam Hominibus.

INter alia Historiæ Naturalis Ornamenta à doctis adjici solent quæ circa Homines singularia accidunt, ut proinde, qui vel Ingenii laude communem hominum sortem supergressi, vel ob prodigiosam corporis structuram, vel mirandam aliquam proprietatem observabiles fuerint, locum ibi habeant. Mirabilis *Crichtonii Scoti* fama, ob mirandas animi corporisque dotes, Europam totam pervasit: non itaque opus est aliquid de eo referre. Huic similis, si non par, fuit *Marcus Alexander Bodius* ob summam doctrinam & præclaram fortitudinem, cujus vita in Membranâ exarata cum mihi consanguinitatis jure obtigerit, & in eâ multa singularia occurrant, operæpretium duxi tam celebris Viri Historiam in publicam lucem emittere.

Marcus Alexander Bodius Roberti Filius ex Illustrissimâ *Bodiorum* Familiâ, Matre *Gordoniâ*, Genus ad *Scotorum* Primores referebat. Natus est in *Gallovidiâ* Idibus *Januarii*, M.D.LXII. summo Parientis periculo: valido enim nixu erupit dentatus; duosque primores lucis comites raros & præter modum grandes, spretâ Pueritiæ lege, nunquam posuit. Patrem primâ amisit ætate, & lege *Kennethâ* Patrimonio mulctatus, Patrui Archiepiscopi *Glascuensis* summâ curâ & studio, in spem Hæreditatis educatus est. Primam operam Literis dedit *Glascuæ*, *Thomâ Jacchæo* & *Patricio Scharpio* bonas Literas profitente. Sed, elatâ indole & pervicaci, majori Præceptoribus erat oneri, quàm sibi commodo, licet ob ingenii

M. Alexandri Bodii Vita.

ingenii facultatem invitus utriusque Linguæ Rudimenta posuerit. Commissâ demum cum Artium Professoribus pugnâ, libellos dictataque combussit iratus, & omnem cultum Literarum & Disciplinam ejuravit. Adolescens ideò Aulam coluit, et manu promptus animoque vehemente et libero singularem pugnam semel, tumultuariam pluries obivit, neque sine gloriæ titulis. Verùm ubi obiisset Patruus, et propter animi libertatem Agnatis gravior esse cœpisset, inierunt rationem, quâ in peregrinas terras suâ sponte abiret, quoad fervor ille animi defervesceret. Cumque *Belgicam* suaderent Militiam, Gallicam ipse prætulit, et exiguo Viatico venit *Lutetiam*, ubi, occulto veluti Fato, quicquid Peculii habuit, perdidit Aleâ. Tum demum cæpit bonas Artes cogitare: & quando *Gallorum* Nobiles & Viros Militares Professores colere Regios & illis operam dare advertisset, secum certò constituit Literis incumbere, & hoc in studio eo usque procedere, quousque vel ingenii vis, vel fortunæ eum ferret gratia. Audivit igitur *Passeratium*, *Marium*, *Genebrardum*, *Guillonium*, tantoque motu animi Chartis inhæsit, ut noctibus dies adjiceret, diebus continuas noctes, ut & vultu & habitu neglecto vix à suis nosceretur. Juris autem sapientiam studiorum signum sibi proposuit: ergo profectus est *Aureliam*, ut *Robertum* Jurisconsultum audiret. Hinc abiit *Biturigas Avaracum*, ubi *Jacobum Cujacium* principem sui temporis Virum audit, colit, miratur, quin illi factus familiaris, cùm Poësin Latinam, quæ *Ennii*, *Catulli*, *Cari* saperet salebras, *Cujacio* gratam perciperet, præter Indolem & Institutum sic verba affectavit antiquata & rem antiqui genii effinxit verbis parem, ut ad illud natus naturâ *Cujacio* videretur, à quo & naturâ & consilio maximè abhorreret. Hic primum hujus studii incrementum, in quo postea è politiorum censu excelluit. Nescio enim, siquis Veterum Elegiâ *Bodium* præire debuit, Hymno neminem *Latinorum* æquasse audeo dicere. Verùm illâ tempestate in totas *Gallias* Pestilentia desæviit, quâ intemperie *Biturigas* deseruit et *Lugdunum Allobrogum* venit. Cumque nihilo secius Lues illic sæviret, ipse Carbunculo territus abiit in *Italiam*, unde Febris jactatione tandem redire coactus hoc unico sæpe contabuit, quòd *Cornelii* cujusdam *Vari* usu & consilio carere cogeretur, cui se plus quàm reliquis omnibus in re Literariâ debere sæpe testatus est. Belli demum Civilis in *Galliis* cinis recaluit, & Religionis specie de Regno partes certare cœperunt. Hic verò cùm armis virtutem suam probare quam Literis non minùs pulchrum putaret, Eques & Pedes diu meruit, & non minimam hoc in genere laudem consecutus est. Post *Germanici* verò Exercitus stragem, qui suppetias *Burbonio* ferebat, *Tholosam* appulit, ubi satis liberè doctis uti, quorum in illâ Civitate magnus numerus, & *Roallis* Jurisconsulti frui doctrinâ illi diu licuit. Hinc iter fecit in *Hispaniam*, neque per valetudinem ibi diu moratus rediit *Tholosam*, ubi degit, donec *Blesis* in Conventu Ordinum *Guisii* cecidissent, & *Tholosa* cæso Magistratu à Regiis defecisset Imperiis, tum demum res turbari et permisceri cœperunt. Et quando *Bodius* amicis sermone, scripto, operâ favisset, in carcerem Plebis imperio conjectus est, et Jesuitarum odio penè necatus. Sed eruditorum gratiâ absolutus et dimissus venit *Burdigalam*, illinc *Rupellam*, rebus omnibus amissis, et à Latronum manu vix incolumis. Verùm et *Rupellam*, propter Cœli gravitatem, exosus, inque *Pictonum* fines evocatus, ruri cum amicis in ocio vixit suaviter, plurimùm bonis Literis, sed sæpe etiam, & cum amicorum res poscebant, præliis intentus. *Minervam* enim et *Martem* simul colere studuit: neque facilè ex moribus comperisses, cui plus favisset. In eruditorum cœtu planè doctum, in militari turba revera militem censeres. Erat verò habitu et corporis statu militari viro propior (ut ex ejus Icone, quæ in Tabulis habetur, conjicere licet) procerus, compactus, facie venustâ et amabili, oculis nitidis, erecto supercilio et flavâ cæsarie, Sermone, ore, voce, gestu se apprimè nobilem indicabat: erat enim liber, venustus, subtilis, facilis, copiosus, ab invidiâ et avaritiâ omnino remotus. Ignorantium vanitatem ferebat facilè, doctorum petulantiam omnium minimè. Christiani non putabat, ne ingenii quidem susceptâ controversiâ, dicto vel scripto Adversarii famam lædere et nomen: injuriasque sibi illatas ad Militares Leges rapere malebat. *Xenophontem* Philosophum, *Cæsarem* Historicum, Poëtam *Maronem* præcipuè miratus est. Sed plures Poëtas *Græcos* coluit, imprimis tamen *Heliodorum*. Erat ingenio optimo, felici memoriâ, judicio admirabili. Coctiones et fœdera in re Literariâ ridebat, et ingenii fœtum, non diligentiæ observabat. Centonicorum, quorum *Bodii* à nomine maximus numerus, Libros sæpe eruditos, Auctores semper hebetes et ignaros dicebat. *Græcam* Linguam optimè callebat: scribebat enim, dictabat, effabatur *Græcè*, idque disertè et copiosè. Cum de ingeniorum laudibus disserere audiret, illud C. *Cæsaris* non magni putabat, in Vehiculo Literas dictare binas, atque alteram scribere: ille enim tres simul diversorum idiomatum et rerum dictare simul potuit, et omnibus alteram dissimilem scribere. Scripsit plurima juvenis, quorum nihil edidit præter Epistolas, quibus totidem *Ovidii* respondit, Opus, ut ex eo audivi, inemendatum edidit: Dein Vir Epistolas Argumento *Ovidianis* pares. Felix hæc, tenuis, *Latina* et legitima Elegia. Scripsit Hymnos, Opus in suo genere primarium. Edidit in *Plinium* dictata, Literas Diales, Monadum Quaternionem Poëma dedit Heroïcum de Aureâ Pinu; Veneres quatuor, Gratiæ duodecim, Opus nobile, subtile, eruditum et sapiens Æternum Pro P. *Bembo* et pro vetere Eloquentiâ Libellum edidit ad J. *Lipsium*. C. *Cæsaris* Commentaria *Græca* fecit ad *Herodoti* stylum, quæ denuò suppressit: esse enim maluit, quàm videri; promereri, quàm consequi. Ad Vernaculæ Poëseos principatum tandem aspiravit et sine controversiâ est adeptus: nec enim *Bodium* inferiorem *Petrarchâ* et *Ronsardo* dicet is, qui illius Opera cum illorum Græcorumque Monumentis, quos præcipuè imitatur, conferre non gravabitur. Erat certè animo erecto & excelso, qui semper Aulam & majores Magistratus cogitarit, & qui figendæ

 sedis

ſedis cauſam & in ocio vivendi occaſionem ſæpe oblatam neglexerit. Peregre erravit quatuordecim annos. *P. C. Dantonetum* Peregrinationis Comitem ſibi aſſumpſit, quem liberali animo in literis erudivit. Hucuſque Membrana, nec ultra.

In *Scotiam* rediit cum conſanguineo ſuo *Johanne Caſſiliſſæ* Comite, ubi paulò poſt Febre lentâ correptus obiit 4. Idus *Aprilis* anno *Christi* 1601, in Ædibus paternis dictis *Pinkhill*, anno circiter ætatis ſuæ 38, aut 39. Sepultus eſt in Eccleſiâ de *Dalie*, ubi Majorum Sepulchra ſunt.

Varia reliquit Manuſcripta. Quæ ad me pervenerunt, ſunt

M. *Alexandri Bodii* in Inſtitutiones Imperatoris Commenta 1591. Folio.
L' Eſtat du Royaume d' Eſcoſſe à *preſent. Fol.*
Alexandri Bodii Politicus, ad *Joannem Metellanum* Cancellarium *Scotiæ*.
Scriptum de Juriſconſulto, ad *Franciſcum Balduinum*.
Poëta, ad *Cornelium Varum Florentinum*.
Poëmata varia.
Epiſtolæ.

Et nunc relicto Heroë illo, ævi ſui miraculo, alios homines ſingulares proſequamur, à fœcunditate ingenii ad corporis fœcunditatem tranſeuntes.

Fœcunditatis Mulierum Scotiæ exempla. Mulieres noſtræ, etiam apud exteros, præ fœcunditate ſuâ celebres ſunt: nec ſine ratione, cùm multa ejuſdem exempla apud nos occurrant.

Nota eſt mihi illuſtris Domina Baronis Vidua vegetæ adhuc conſtitutionis, licet ſexagenaria ſit, quæ (prout ex ipſius ore habui) Partu & Abortu viginti novem Fœtus edidit, idque in uno conjugio ex uno Viro.

Narravit mihi conſanguineus meus *David Sibbaldus* Baronis *Rankilorii* filius Vexillifer, Se, dum in *Schetlandiâ* cum aliis Præſidiariis degeret, allocutum fuiſſe Maritum & Uxorem *Schetlandicos*, corpore quidem tenui, qui ipſi narrabant (quod & à vicinis confirmatum fuit) habuiſſe ſe in uno hoc conjugio, ex quo Voto obſtricti erant, Fœtus triginta tres, quorum plerique ſacro Fonte tincti erant, pluresque ex iis tum temporis vivebant, nec ullus Conjugum annum tunc quinquageſimum ſuperabat.

Gemellorum partus frequentes. Gemelli quidem uno partu adeò frequentes ſunt, ut vix ſit fœcundior Liberorum Mater, quæ ſuos non numeret.

Quædam tres, quædam quatuor uno partu enixæ ſunt. Dum ego in *Prædio* meo in *Lothianâ* Occidentali commorabar, in Pago vicino *Bathgate* dicto Cauponis uxor tres Fœtus edidit. Erat illa fuſci coloris, & habitu corporis tenui.

Imò in variis Regni locis repertæ ſunt Mulieres, quæ quatuor Fœtus uno partu ediderint.

Fœtus in Tuba Uteri. Inter ſingularia quoque Fœtus in Tubâ Uteri, unum hujuſmodi de Muliere noſtrate extractum habet D. *And. Balforius* Eques auratus in Phialâ cum Spiritu Vini conſervatum.

Homines longævi. Inter ſingulares quoque homines longævi ſunt, cujuſmodi plures *Scoti* ſunt & multi quidem octogeſimum annum attingunt, aliquot etiam nonageſimum, nonnulli centeſimum excedunt, & nuper quidam *Scotus* nomine *Maclaine* in *Northumbriâ* Verbi Divini Paſtor, qui obiit anno (ni fallar) 1659. annum agens ſupra centeſimum decimum ſextum. Et, quod in illo mirum admodùm fuit, anno 1657 tantam vigoris renovationem habuit, ut literas tenuiſſimas ſine conſpicillis legere potuerit, licet per quadraginta annos ante ei neceſſe fuerit iis uti. Capilli quoque ei renovati ſunt. *Britannia Baconica, pag. 172.*

Celebris quoque præ longævitate fuit *Laurentius* quidam *Hethlandicus*, de quo ita *Buchananus* noſter: Salubritatis firmitudo in *Laurentio* quodam noſtrâ ætate apparuit, qui poſt centeſimum annum Uxorem duxit. Centeſimum quadrageſimum annum agens, ſæviſſimo mari in ſuâ naviculâ piſcatum prodibat, ac nuper nullâ vi gravioris Morbi labeſactatus, ſed ſenio ſolutus deceſſit. *Rerum Scot. Lib. I. ad finem.*

Abſtemii. Inter ſingulares quoque Homines ſunt Abſtemii, qui per multos dies à cibo abſtinent, qualis fuit *Joannes Scotus*, de quo ita *Buchananus* noſter. Proximo anno, qui fuit M. D. XXXI. res accidit, novitate quidem admirabilis, & cujus admirationi nihil aut auctoris obſcuritas, aut temporis, omnia diligenter explorantis, curioſitas detraxit. *Ioannes Scotus*, homo nec literis expolitus, nec uſu magno rerum peritus, nec ingenii ſubtilitate ad fraudem appoſitus; cùm in lite quadam ſuccubuiſſet, nec judicatum ſolveret, in Aſylo Cœnobii *Sanctæ Crucis*, aliquam multos dies, ſine cibo & potu ſe continuit. Res divulgata, & ad Regem perlata eſt. Ejus juſſu, veſte mutatâ, & diligenter excuſſâ, in Arcem *Edinburgenſem* ſeorſum ab omnium commercio ſepoſitus, triginta duos dies ab omni cibo humano ſponte abſtinuit. Inde, tanquam re ſatis exploratâ, eductus, nudus in publicum prodiit. Abſtinentiæ quoque per plures dies *Romæ* & *Venetiis* experimenta dedit, ac *Londini*, prope quinquaginta dies continuos victu abſtinuit. *Rerum Scot. Lib. 14.*

Homo Morinelli qualitate præditus. Singularis quoque ille fuit, de quo Relationem exhibuit Societati Regiæ doctus admodum Vir Sacri Verbi Miniſter, *D. Gardenus*, quæ ita ſe habet. Eſt quidam in hac Regione maximè notabilis ob quiddam ei peculiare, cujus ingenium proclive eſt ad imitandum cunctos geſtus ac motus eorum quibuſcum verſatur, hocque imprudens facit. Ipſi eum nunquam antea videramus: at, inter redeundum, cùm in Valle *Bogianâ*, ubi is habitat, unà eſſemus, quamvis hæc omnia de eo priùs audita eſſent, nonnihil tamen obſtupefacti ſumus, conſpicientes in eo ſingularem hanc qualitatem Avi mimoſæ (quæ *Morinellus* vocatur) propriam. *Donaldus* hic *Monrous* (hoc enim illi nomen) homo ſenex, humilis ſtaturæ, ſimplex & apertus, tenuis & macilenti corporis, huic infirmitati (ut ipſe retulit) à puero obnoxius fuit. Moleſtè fert, ſiquid tale de ipſo obſervetur. Quocirca, quotieſcunque per vias publicas ambulat, oculos ad terram dejicit, & in cunctis hominum congreſſibus lumina avertere ſolet. Sæpiùs eum probavimus, priuſquam conſilium noſtrum perſpexit: quod cùm intellexiſſet, ægrè à nobis detentus eſt. Quàm blandiſſimè cum eo egimus, & tunc animadvertere licebat, eum nos imitari non ſolùm in capite ſcalpendo, verùm etiam in manibus comprimendis, naribus emungendis, brachiis extendendis, &c. Nec nobis neceſſe fuit, humaniter eum compellando, monere, ut caput tegeret: cùm illud ſemper aperiret aut tegeret, quem-

quemadmodum nos facere vidit. Idque etsi accuratissimè, ita tamen ex naturæ impulsu & procul ab omni affectatione præstitit, ut nullus nobis sit relictus suspicandi locus, eum deditâ operâ hoc fecisse. Cùm utramque ejus manum contineremus, & aliis annueremus, ut ejusmodi motus ostenderent, luctando conatus est se de manibus nostris eripere. Cùm autem ex eo sciscitaremur, quomodo se affectum senserit, hoc tantùm ab eo simplex responsum redditum est, *Cor & Cerebrum suum conturbatum fuisse.*

Inter singulares homines quoque observantur, qui justam staturam multùm excedunt, aut infra eam valde deprimuntur. *Boethius* noster in Regni descriptione refert, quòd servantur in templo *Pette* Re„gionis *Moraviæ* ossa cujusdam per Ironiam *Little John*, *i.e.* minoris Johannis dicti, quem figura quan„titasque Ossium quatuordecim pedum longitudine fuisse demonstrant, pari cum eâ crassitudine Vidi„mus enim ipsi abhinc sex annis os coxendicis ipsius non minus longitudine totius cruris humani, crassitudi„ne suræ, cujus in concavitate brachium inseruimus: Quæ prodigiosa moles fuit, & supra nostrorum temporum observationem. Qui duas ulnas, aut sex pedes Geometricos excedunt, varii sunt, etiam hoc tempore. Quod ad eos attinet, qui deprimuntur infra justam staturam, memorabilis est inter *Æbudas*, seu Occidentales Insulas una, quæ Insula *Pygmæorum* dicitur. In hac Insulâ, ut refert *Buchananus*, Fanum est, in quo credunt vicini populi olim *Pygmæos* fuisse humatos. Multi exterorum, terrâ altiùs effossâ, repererunt & adhuc deprehendunt capita parva & rotunda, aliarumque corporis humani partium ossicula, nihil famæ vetustæ derogantia. *Pygmæi* autem Cubitales fuisse dicuntur. Brevis staturæ ejus Insulæ Accolas fuisse, probabile satis est, quales *Lappones*, *Samoyedæ*, & qui intra Arcticum vivunt Circulum.

[Margin: Homines justam staturam excedentes. — Homines infra justam staturam depressi. — Rerum Scot. Lib. I. — Pygmæorum Insula.]

Reperiuntur quandoque Nani ac Pumiliones, qui tres pedes vix attingunt: & quidam tales nascuntur, quorum corpuscula, quamvis partium ad se invicem proportio constet, non tamen ad debitam surgunt mensuram. Alii tales morbo fiunt: & unum quidem vidi in Lothianâ Occidentali, prope Villam de *Elphinstoun*, qui à Rachitide ita contractus erat, ut duos pedes Geometricos cum dimidio non excederet, Liberorum pater.

[Margin: Nani & Pumiliones.]

Proximum locum sibi vendicant Monstra. Ut alia taceam, observabile erat illud anno 1490. tempore *Jacobi* quarti Regis, referente *Buchanano*. Circa hæc tempora (inquit) monstrum novi generis in *Scotiâ* natum est, interiore quidem corporis parte specie maris, nec quicquam à communi hominis formâ discrepans: umbilicum vero supra, trunco corporis, ac reliquis omnibus membris geminis, & ad usum & speciem discretis. Id Rex diligenter & educandum, & erudiendum curavit: ac maximè in Musicis, quâ in re mirabiliter profecit. Quin & varias Linguas edidicit, & variis voluntatibus duo corpora secum discordia discutiebant, ac interim litigabant, cùm aliud alii placeret: interim, velut in commune consultabant. Illud etiam in eo memorabile fuit, quòd, cùm infernè crura lumbive offenderentur, utrumque corpus communiter dolorem sentiret: cùm verò supernè pungeretur, aut alioqui læderetur, ad alterum corpus tantùm doloris sensus perveniret. Quod discrimen etiam in morte fuit magis perspicuum: nam cum alterum corpus, complures ante alterum dies, extinctum fuisset, quod superstes fuit, dimidio sui computrescente, paulatim contabuit. Vixit id Monstrum annos viginti octo, ac decessit, administrante Rem *Scoticam Joanne* Prorege. Hac de re scribimus (inquit *Buchananus*) eò confidentiùs, quòd adhuc supersunt homines honesti complures, qui hæc viderint.

[Margin: Monstra.]

Ad Monstra Humana reducuntur Pisces facie ad Hominem accedentes, de quibus quædam apud Historicos nostros habentur. Sic *Hector Boethius* in Descriptione Regni, Apparent (inquit) in hoc Æstu (de Æstuario *Forthæ* agit) malo omine, ingentique hominum metu Portenta quædam facie humanâ, Cucullos, ad modum Monachorum, ut apparet, induta, ac umbilico tenus aquis extantia, *Bassinatis* vernaculâ linguâ. *Buchananus* quoque sic: Inter Ostenta numerantur Pisces Marini, rarò quidem & per longa temporum intervalla semper gregatim, sed nunquam sine magno mali præsagio visi. Vulgus alii Monachos Marinos, alii *Bassinetos*, quasi dicas Galeatos, vocant.

[Margin: Pisces humana facie. — Lib. 6. in Atho Rege.]

CAPUT III.

De Medicamentis ex Homine.

INtegrum Librum de Medicamentis ex Homine scripsit *Daniel Becherus*, cui Titulus *Medicus Microcosmus*. Nos pauca tantùm celebriora & usitatiora Medicamenta ex Homine adjiciemus.

Et primò quidem in multis Morbis Cranium Humanum adhibetur, in iis præsertim, quibus opus est, ut volatiles partes Sanguinis figantur, acidiores edulcorentur, &, quæ impetuosè nimis moventur, compescantur & in ordinem redigantur. Humorem quoque superfluum siccitate suâ absumit, & in Epilepticis efficax admodum remedium est. Ipsum autem Cranium pulveratum omnibus præparationibus ex eo institutis præfertur.

[Margin: Cranium.]

Pinguedo Humana ad Nervos debiles roborandos multùm inservit.

[Margin: Pinguedo Humana.]

Sanguis Humanus combustus inter potentissima adstringentia est. Spiritus in affectibus Nervorum multùm commendatur.

[Margin: Sanguis Humanus.]

Exiccatum Humanum corpus, quod *Mumia* dicitur, suos usus habet in sanguine grumoso dissolvendo.

[Margin: Mumia.]

Inter alia Lactis genera, Humanum in variis Morbis propter sympathiam maximè commendatur, in Phthisicis & Hecticis maximè, qui non rarò, postquam deplorati sunt, hoc unico remedio restituuntur. In affectibus quoque oculorum salutare præsidium est. Podagricos etiam dolores lenit, & affatim haustum adversus quædam Venena remedium est.

[Margin: Lac Humanum.]

Saliva hominis, potissimùm jejuni, omne Pustularum genus abstergit, & Impetiginem delet, ut habet *Serenus*,

Si verò vitium est, quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutinâ poteris cohibere Salivâ.

Inest enim in Salivâ acidum pingue quoddam, quod Vulnera & Ulcera etiam emundat & sanat, ac Tumores quoque digerit.

Cerumen Aurium. Nec ab usu Medico ipsæ Aurium sordes arcendæ, quòd Aurium Cerumen morsui Hominis (qui inter acerrimos Morbos à *Plinio* numeratur) medeatur. Sic enim *Plinius*: Medentur sordes ex Auribus, ac, nequis miretur, etiam Scorpionum ictibus Serpentiumque statim impositæ. Melius è percussi Auribus prosunt; ita & Reduvias sanari. Hist. Nat. Lib. 28. Cap. 4.

Urina. Urina Humana in multis Affectibus magni usûs est. Nitro admixta & imposita Capitis furfures & Corporis exulcerationes emendat. Podagricos quoque dolores lenit. Extergendi certè magnam vim habet, & proinde ad Scabies & Lepras valet, &, qui ex eo paratur Spiritus, eximii usûs est in obstinatis Morbis, præsertim Mulierum.

Stercus. Quin & ipsum Stercus Humanum in Anginâ impositum egregii usus est.

SECTIO SECUNDA

De Quadrupedibus.

CAPUT I.

De Quadrupedibus Solidipedibus.

Quadrupedum divisio. INter Animalia Irrationalia, sive Bruta, à Quadrupedibus ordimur, quòd ea nobis magis obvia sint. Quadrupeda autem in Solidipeda unâ tantùm Ungulâ prædita, & Bisulca, quorum Pedes Fissuris utrinque, hoc est, à parte anteriori & posteriori diducuntur, & Multifida & multipliciter Digitata dividuntur.

Solidipeda. Solidipeda autem apud nos in *Scotiâ* reperta sunt.

Equus. Equus, inter Quadrupeda, Animal nobilissimum, vitæ humanæ utilissimum, ingenii simul & corporis viribus præstans. Proprium ejus hinnire. Cervix Jubâ ornatur, & pili in Jubâ largi. Dentes ei continui, numero quadraginta, in senectute candidiores fiunt: septimo anno omnes æqualiter explentur, & ex eo cavatos gerit, nec postea, quot annorum sit, ex Dentium mutatione comprehendi potest.

Equi forma præstantior. Corporis forma talis probatur: Caput exiguum, nigri oculi, nares apertæ, breves auriculæ, cervix mollis, latum pectus, armi grandes & recti, venter substrictus, testes pares & exigui, cauda longa, & secta crispaque; mollia, recta & alta crura; genua teretia parvaque, quæ introrsum non spectent; clunes rotundi; ungulæ duræ, concavæ & rotundæ, mediocresque super illas coronæ.

Equorum genera varia. Habentur autem apud nos Succussarii, Tolutarii, Cataphracti, Sellarii, Cursorii, Veredarii, Vectarii, Admissarii & Canterii.

Equus *Gallovidiensis*. *Gallovidiensis* noster, *Galloway* dictus, ad itinera subeunda optimè comparatus est.

Equulei *Orcadenses* & *Schetlandici*. Equulei quoque *Orcadenses* & *Schetlandici* Asino haud majores, laboris patientissimi sunt.

Equorum usus. Maximus Equorum usus in itineribus, vecturis, venatione, bello, triumphis est. *Tartari* carnibus et sanguine Equorum in cibo utuntur. Hippace (hoc est, Caseo ex Lacte Equino) et Glycyrrhizâ undecim et duodecim dies vitam tolerabant *Scythæ*.

Lac & Serum Equinum. Lac maximè perpurgat. Serum ad Ulcera Renum perpurganda conducit.

Ungula. Ungula suffitu mortuos partus ejicit.

Spuma. Spuma Equi recens detracta et cum Oleo Rosaceo infusa Auricularum vehementes dolores resolvit. *Jo. Jonstonus*.

Stercus. Stercus in Vino albo decoctum ad Colicam valet. Impositum quoque Arthriticos dolores lenit.

Setæ. Ex Setis Caudæ finguntur Laquei, quibus appensis Baccis Sorbi Aucupariæ Autumno Turdelæ, Meruli et Rubeculæ capiuntur.

Asinus. Asinus domesticus ingenio stolidus, corpore deformis, incessu tardus, animo timidus, capite grandi, longis et latis auribus, corpore macilento est. Exiguo eoque vili vivit pabulo, foliis cardui, stramine, et similibus.

Asinorum usus. Ruri necessarii sunt, quia portandis oneribus apti.

Lac. Lac parùm quidem nutrit, sed valdè abstergit, et facilè, ob tenuitatem, digeritur. Tabidis utilissimum, ad Calculum quoque commendatur, et ad Lumbricos puerorum necandos. Sputo sanguinis Tussique prodest, Hydropicis quoque & Arthriticis conducit. Ad cutem faciei mundandam facit. Dysentericis cum Melle prodest & Tenesmo affectis.

Ungula. Emplastrum ex Ungulâ combustâ, addito Oleo, Scrophulas dissolvit.

Stercus. Stercus crudum, sive crematum, addito Aceto, Sanguinis eruptiones cohibet.

Ossa. Ex Ossibus Asininis Tibiæ argutiores parantur.

CAPUT

CAPUT II.

De Bisulcis Ruminantibus Cornigeris.

RUminantia dicuntur, quæ pabulum semel deglutitum mox ad os regurgitans revolvunt, iterumque dentibus comminuunt. Inde autem hisce Animantibus Ruminatio necessaria est, quod duriore pabulo vescantur, et quòd superioris Mandibulæ dentibus careant, et inferiores minimè habeant serratos. Hinc factum, ut defectum hunc Ventrium multitudine Natura pensaret: sunt enim talibus quatuor, sc. Ruminantia Animalia quæ. Ruminatio cur his necessaria. *Jonstonus* Hist. de Quadruped. Lib. 2. Dentium in Ruminantibus defectus Ventrium multitudine pensatur.

Venter, seu Rumen, *The Cud.*
Reticulum, *The Paunch.*
Omasum, *The Tripe.*
Abomasum, *The Honey-tripe.*

In primâ Alvi cavitate rudis adhuc esca cernitur. In secundo amplius conficitur cibis, et magis adhuc in tertio elaboratur, ut in novissimo tandem concoctio absolvatur, ubi in cremorem lacteum abit.

Nutrimentum, quod ad superiores dentes, quibus carent, abire debebat, in Cornua abit.

Dividuntur in Cornigera, & non Cornigera. Bisulcorum Ruminantium divisio.
Non Cornigera apud nos nulla sunt.
Ex Cornigeris apud nos sunt
Bos domesticus,
— sylvestris.

Jonstonus in suâ Animalium Quadrupedum Historiâ refert, quòd in *Scotiâ* Boves sunt sylvestres colore candidissimo, jubâ densâ ac demissâ, truculenti & feri, adeoque ab humano genere abhorrentes, ut ab iis, quæ homines vel manibus contrectarint, vel halitu perflaverint, per multos dies abstineant, et dolo capti moriantur. Boves sylvestres in *Scotia* miri ab hominibus abhorrentes.

In *Carictâ Scotiæ* Provinciâ supra *Gallovidiam* Boves sunt, quorum caro tenera suavisque esui est; cæterùm pingue nunquam concrescit, olei liquidi modo ferè semper fluens. Boves Carictæ.

Et de Bisonte *Scotico* habet hæc: Candidissimum esse aiunt, in formam Leonis Jubam ferre, cætera mansuetis simillimum: verùm adeo ferum et indomitum, humanique consortii hostem, ut, quas herbas aut frutices humanâ contrectatas manu senserit, deinceps fugiat; captum autem arte quadam mox præ mœstitiâ mori: cum verò se peti senserit, in obvium quemcunque magno impetu irruere. Quæ quidem ab Historicis nostris petita sunt, sed confirmatione egent. In pluribus locis Montanæ partis *Scotiæ* reperiuntur quidem Boves feri, albi quoque: sed non ita truculenti, neque formâ à domesticis differunt. An jubati Bisontes nunc extent, nescio. Bison *Scoticus.*

Vitulus biceps in *Teviotiâ* anno 1653 visus. Et nuper in Præfecturâ *Perthensi* prope *Blanodunum* Urbem Vacca peperit Leporem, ut mihi à nobilissimo viro relatum est. Visus est Lepus insidere sæpius tergo Vaccæ. Monstrosi Vaccarum Partus.

In stomacho Vituli reperiuntur Globuli ex pilis confecti, & crustâ quadam obducti. Unius Icon habetur in Tabulis. Globuli pilosi in Vituli stomacho.

Vaccæ probantur; si vasto corpore, lateribus amplis, frontibus latis, oculis nigris & patulis, cornibus venustè nigricantibus, pilosis auribus, compressis malis, & copiosis sint caudis, ungulis modicis & cruribus. Eas, quarum maculosæ sunt pelles, lacte abundare vulgò persuasum est. Vaccæ forma optima.

Bos totum se præbet usibus humanis; agris arandis, occandis & multimodè colendis inservit. Cùm verò pinguior meliori alimento, vel pascuo factus est, carnem vel recentem, vel sale conditam, opportunum hominis cibum, præbet; & corio, sevo, lacte, fimo plurimùm prodest. Hinc (ut habet *Cicero*) tanta putabatur percipi utilitas ex Bobus, ut eorum visceribus vesci scelus haberetur. Usus.

Lac Vaccinum quorumlibet aliorum Animalium lacte crassius ac pinguius judicatur, & maximè impinguat. Utiliter bibitur in Diarrhœâ, Dysenteriâ & Tenesmo, si præsertim in eo silices aut chalybs decocta fuerint. Recens efficax est contra rosiones ustionesque à Cantharidibus, Aconito, Laureolâ, Esula, &c. Renum et Vesicæ dolori convenit. Gargarizatu faucibus exulceratis tonsillisque prodest. Lac.

Cremor Lactis nutrit et moderatè penetrat. Cremor Lactis.

Ex Lactis pinguedine diligenter agitato et concusso in Vasis Lacte, donec pingue separetur, Butyrum paratur. Olei atque Adipis vicem obsoniis additum supplet. Oleo quocunque magis nutrit et cibos condit. Calidum est temperatè, et facultatis concoquentis, paululum etiam habens digerendi potentiæ: mollit proinde, lenit, laxat, resolvit, coquit, Phlegmonas concoquit et digerit, Bubones et Parotidas juvat, Gingivas extenuat, in dentitione puerorum utile. Tussim frigidam et siccam quoque tollit, Pleuriticis et Peripneumonicis Affectibus commodum, adversus Venena efficax est. In Aeris pestilenti constitutione prophylacticum est Butyrum, eximii etiam usûs in Calculo Renum et Vesicæ. Butyrum.

Lac ebutyratum crassi est succi. Refrigerat, humectat, emollit, alvum lubricat, calidiori Ventriculo et febricitantibus confert. Lac ebutyratum.

Caseus, qui ex crassiore Lactis parte paratur, (admisto coagulo et expresso inde sero) salitâ et exiccatâ, frigidæ est naturæ, adstringit et incrassat. Caseus recens, mollis impositus Podagricorum dolores ex calidâ causâ mirificè lenit. Acris cum Croco Tophos dissolvit, Dysentericis et Cœliacis prodest. Caseus.

Serum crassitiem humorum attenuat, abstergit et alvum subducit. Serum.

Fel Bovis tinnitibus et sonitui auris medetur, et dolorem mitigat. Surdis etiam prodest. Ad Lumbricos egerendos madefacta lana felle Taurino umbilico apponitur. In lanâ verò collectum et suppositum Ano Ventrem solvit. Fel.

Genitale. Genitale Tauri coctum & comestum ad conceptum promovendum & sterilitatem depellendam *Rodericus* à *Castro* commendat.

Vesica. Vesica Tauri pulverata assumpta difficultati mingendi (referente *Hollerio*) convenit.

Medulla. Ad Nervorum contractiones Medulla Tauri in vino trita & potata valet.

Cornu. Taurini Cornu ramenta ex aquâ pota sanguinis muliebris profluvium sistunt, secundum R*hasim*.

Stercus. Dolorem Articularem Stercus Bubulum cum Aceto potenti, aut Vino, aut Ovis crudis mixtum sanat. Stercore Bubulo Colica sanatur, ex G*esnero*.

Caro & Medulla Vitulina. Caro Vitulina temperati & boni alimenti est, & probè nutrit. Medulla obdurata & scirrhosa corpora emollit.

Caro Bubula. Caro Bubula Alimentum firmum præbet.

Coria. Coriorum crematorum cinis ambusta igni sanat. Et, licet nihil vilius calceis detritis sit, puer tamen *Melitensis* toto corpore crustis fœdis obsitus, aspero cinere combusti Corii calceorum cum Oleo Rosaceo convaluit. Th. *Bartholinus* Observat. Cent. 6. Hist. 73.

Coriorum fumus naribus acceptus efficacissimum ad Vulvæ strangulatûs Remedium. Eodem Serpentes Aëremque pestilentem emendari compertum est.

Usus Mechanicus. Ex Cornibus, præter Pocula, Cucurbitulæ, Lucernæ, Litui, Buccinæ & Arcus fiebant. Ex Corio Scuta, Loricæ, Galeæ, Tentoria, Utres, Folles, Calcei formantur. Ex extremitatibus Gluten fit, ex Nervis Flagella, ex Sevo laudatissimæ Candelæ, ex Setis Pictores suos habent Penicillos.

Ovis. Ovis mitis et mansueta est, hominum usui mirè utilis. Pro modico pastu et levi curâ, Lac, Caseum, Lanam, Agnos, Carnem Cutemque Domino rependit.

Lana in Rona cærulei coloris. In Insulâ Ronâ Ovium Lana cærulei coloris est.

Ovis Hirthana. Ovis *Hirthana* vel maximum Hircum altitudine superat. Cornua habet Bubulis crassitudine æqua, sed longitudine aliquantò etiam superantia: caudas præterea in terram usque promissas habent. *Boëthius* in Descript. Regni. An Vervex peregrinus *Jonstoni*?

Animal Pilos medios inter Ovis & Capræ ferens. In eâ Insulâ, quæ *Hirthæ* adjacet, Animalia quoque Ovibus formâ haud dissimilia, cæterùm fera, & quæ, nisi indagine, capi nequeant, pilos medio modo inter Oves & Capras ferentia, neque molles, ut Ovium Lanas, neque, ut Caprarum, duros. *Boëthius* ibid. Pili illi, ut mihi relatum est, cærulei sunt. Ex eorum lacte Butyrum & Caseum parant, qui delicati admodum saporis est.

Oves Schetlandicæ fœcundæ. Oves *Schetlandicæ* ferè semper binos fœtus, aliquando ternos ferunt, eosque grandes. Atlas Novus Part. 5. pag. 148.

Oves flavæ in *Scotia*, &c. *Jonstonus* ex *Boëthio* refert, quòd in quadam *Scotiæ* Regione flavæ habentur Oves, dentes aurei planè coloris, carnes habentes croceas & Lanas.

Globuli ex Pilis in Ovium Ventriculis. In Ovis Ventriculis Globuli illi ex Pilis inveniuntur.

Ovium usus. Animal est Ovis utilissimum, Lacte nutrit & Carne, Lanâ et Corio vestit, Scriptoribus præbet Chartas, Chordas Testudinibus, et Fimo agrum impinguat.

Cerebrum. Cerebrum Ovillum cum Melle dentientibus Infantibus illinitur.

Omentum. Omentum calidum Ventri adhibitum Colicæ & Ventris Torminibus medetur.

Sevum. Sevum ad ignem liquefactum linteolo impositum ambusta sanat. *Schwenckfelt* de Animalibus *Silesiæ*.

Lac. Lac Caprillo crassius est et minùs serosum, dulce et præpingue, magis alit. Potum calidum adversus omne Venenum commendatur, Dysentericos juvat. A jejuno potum ad Pestis præservationem valere creditur.

Butyrum. Butyrum Bubulo deterius est.

Caseus. Caseus pinguis est, sapore suavis. Præstant Casei, qui ex Lacte integro, non dempto flore, addito quoque Vaccino, fiunt. Caseus comestus Dysentericis auxilio est.

Lana. Lana succida, quæ sordibus et sudore imbuta est, calefacit, emollit & lenit, in doloribus partium utilis.

OEsypus. OEsypus (quæ pinguitudo succidarum Lanarum) excalfacit, emollit et dolores sedat

Pelles. Verberum vulnera et vibices pellibus Ovium adhuc calentibus applicatis obliterantur.

Ex pellibus Membranæ fiunt.

Caro Vervecina. Vervecina Caro optima est & sanguinem generat bonum.

Insessus ex variis ejus partibus. Insessus ex capite, pedibus intestinis aquâ decoctis paratur, Tabidis, emaciatis & contractis conveniens.

Arietis Fel. Arietis Fel cum Sevo suo, ex *Plinio* Podagricos lenit dolores.

Hircus. Hircus pilo molliore est, cervice & collo brevi, cruribus crassis, auribus prægrandibus & flaccidis. Aruncus, seu Villus ejus è mento dependet.

Hircus Caprarum Admissarius. Caprarum Admissarius Hircus lascivum animal est, salax et fervens ad Coïtum. Hinc in Emblemate Luxuriam significat. Hinc etiam præmatura eis senectus: Juventus enim exhausta Venere intempestivi Senii causa est. *Columella* Hircum septem mensium generare potentem dicit. Quinquennis exoletus est, et ineptus ad Coitum.

Hœdus. Hœdus Capræ fœtus est, cujus Caro pinguis et grati saporis.

Eorum Usus Mechanicus. Pellis Hircina ab Alutariis in Vestimentorum usum aptatur. Pili ad Funes à Restiariis colliguntur.

Lactis Caprilli Usus Medicus. Lac Caprillum medium inter reliqua censetur, cum non admodum pingue et crassum sit. Phthisicis et Hecticâ laborantibus utile Serum purgat et acres Humores contemperat.

Caseus Caprillus. Caseus Caprillus boni saporis est, Lactis copiam Mulieribus augere dicitur. Recens impositus dolores reprimit.

Fimus. Fimus acris, et digerentis facultatis, & in tumoribus utilis est.

Hirci sanguis. Sanguis Hircinus Calculos frangit Sanguinis grumos dissolvit.

Cervus

Cervus ex Bisulcis Ruminantibus Cornigeris sequitur, cui magnitudo Asini, corpus fulvum. Collum gerit procerum atque erectum, summasque cacuminat aures: Crura habet gracilia, dentium ordine superiore caret. Cor pro ratione magnum, felle carere dicitur. Caput ei modicum, frontem tamen habet ramosis & grandibus Cornibus asperam, quibus licet armatus sit, inermi tamen quovis Animali timidior est, & in fugam facilè vertitur. Cursus iis velocissimus & saltus facillimus. Cervorum longævitas admiranda: centenos enim excedunt annos. *Cervus.* *Cervorum longævitas.*

Atlas Ioan. Bleau Part. 5. Pag. 100. In Boreali parte *Scotiæ* quidam tradunt Cervos Caudâ bifurcatâ reperiri. *Cervi Caudâ bifurcatâ.*

Cervini quoque generis Capreolus est, qui in Montanis nostris frequens est, & corpore quidem Cervum refert, nisi quod minor sit, cornuaque ei exigua ramosa, Cervinis ferè similia. Cursus velocissimi est. *Capreolus.*

De Cervo integrum Tractatum scripsit *Joannes Andreas Glabra*, quam Ἐλαφογραφίαν inscripsit.

Caro Cervina calida est, dura & sicca, tardè concoquitur & parum alit. *Caro Cervi,*

Capreoli caro concoctu facilior est, & corpori bonum alimentum exhibet. *Capreoli.*

Pellis utriusque depilata præparatur ad Indumenta, Tibialia & Chirothecas. *Usus Mechanicus.*

Ex Cornibus Candelabra fiunt, & Cultrorum Manubria.

Medulla calefacit, mollit, rarefacit, curat ambusta. *Usus Medicus Medullæ, Genitalis, Cornu, Ossis è Corde, Calcanei, Lachrymæ,*

Genitale Cervi remorantibus Urinis auxilio est in Furno exiccatum, & in pulverem redactum.

Rasura Cornuum Lumbricos Ventris enecat.

Spiritus ex iis extractus in Asthmaticis & Epilepticis multi usus.

Os è Corde ad Cordis affectus prædicatur.

Calcaneus Cervi Dysentericis utilis.

Lachryma Cervi adversus Venena à quibusdam commendatur.

CAPUT III.

De Bisulcis non Ruminantibus.

Ex his apud nos sunt

Sus, Animal immundum, maximè pituitosum & humidum, carne humidissimâ. *Sus.*

Ejus ex Carne Pernæ, Isicia, Farcimina conficiuntur. *Ejus Caro,*

Adeps, seu Axungia Porcina calefacit, humectat, digerit, ambustis igne medetur. *Adeps,*

Lardum inter Ciborum Condimenta est. *Lardum,*

Vesicæ Suillæ pulvis ad Urinæ incontinentiam valet. *Vesica,*

Fimus recens naribus admotus sanguinem cohibere dicitur. *Fimus,*

Talus ustus Torminibus Ventris tritus conducit. *Talus,*

Quidam Bibliopegi pelle ad Librorum operimenta utuntur, ut firmiore Ovillâ aut Vitulinâ; non enim tam facile deteritur. *Pellis,*

Ex Setis parantur Muscaria Setacea ad vestes extergendas. *Setæ.*

CAPUT IV.

De Quadrupedibus Digitatis Viviparis, & primo de Digitatis Semiferis.

Hic Divina erga Patriam nostram Benignitas agnoscenda est, quòd, cùm pleraque Animalia vitæ utilia habeamus, feris tamen & sævis illis aliarum Regionum careamus. Lupi olim frequentes erant, quidam etiam de *Caledoniis* Ursis loquuntur: Sed horum genus deletum & ex Insulâ exterminatum est. Quæ ex Semiferis apud nos sunt enarrabimus, incipiendo à Vulpe. *Scotia utilia habet Animalia, non sæva.*

Vulpes astutum Animal est, quod vafritie & astu alias Bestias, quorum carnibus vescitur, decipit. Canis mediocris magnitudine est, gravis odoris. Color sæpe rutilus est, cauda ei magna & villis densa. In Montanis locis plura facit foramina, & multifores aditus procul inter se distantes, ne uno in loco facilè comprehendatur. *Vulpes.*

Pelle Togæ & Pilei suffulciuntur, quæ calefaciunt & in Morbis frigidis multi usus sunt. *Ejus Pellis,*

Caro cocta in Fotu dolores Podagricos lenit. *Caro,*

Adeps quoque calefacit, emollit & resolvit. *Adeps,*

Pulmo ad Tussim inveteratam commendatur. *Pulmo,*

Genitale osseum Calculo Humano Remedium prædicatur. *Genitale.*

Taxus, qui & Meles, *the Brock* or *Badger*, medius inter Suem et Ursum, magnitudine, Vulpe minor paulò, Animal pingue, dorso latiore, mordax admodùm, Cute spissâ, pilis duris, rigidis, griseis, supernè ad nigredinem vergentibus, infernè candicantibus, Cruribus breviusculis, Capite in summo nigro, latere tenus albo. Dentes ei acuti, quibus se defendit; Cauda varia, villosa, non longa. Canis instar digitatum hoc est, de quo agimus. In Cavernis vivit sub terrâ. Apibus et Melli insidiatur, Crabronibus et Vermibus victitat, Autumno Pomis, quorum esu pinguescit. Urgente Hyeme occultatur, et somno pinguescit. Latibula cum duobus Ostiis faciunt: flante Austro, Septentrionale aperiunt; flante Boreâ, Australe. Victum pro Hyeme colligunt. *Taxus.*

Carnes, Axungia, & ejus usus Medicus. Carnes in quibusdam Regionibus pro deliciis habentur.

Axungiâ quoque quidam loco Lardi in cibo utuntur. Ea calefacit, emollit, digerit, in Affectibus Renum Calculosis utilis. Articulorum quoque dolores lenit, & Nervos contractos emollit.

Pellium usus. Ex Pellibus olim quoddam Vestis genus parabatur, quæ ab humeris usque ad lumbos pendebat. Ex iisdem Canum Collaria conficiuntur.

Boëthius dicit Fibrum seu Castorem in *Scotiâ* reperiri; an nunc reperiatur, nescio.

Lutra. Lutra Animal Amphibium est, astutum & malignum, è Fibrorum genere, longius latiusque Cato, minus Fibro, colore fusco ad Castaneum deflectente, cum nitore. Caput ei oblongum, instar Putorii, dentibus acutis instar Canis Venatici, morsus acerrimi. Collum crassius, crura breviora, pedibus posterioribus planis & membranâ communitis, caudâ oblongâ terete in fastigium desinente, pelle minùs quàm Castoris spissâ, frequenti & brevi pilo conspersâ. Circa Fluenta & Lacus degit. Vivit ex captu Piscium, quos mirâ agilitate & astutia venatur. Diu sub aqua se continet.

Lutræ ingenium. In Antro (referente *Jonstono*) velut Tabulatum ex Ramis & Virgis construunt, super quo, ne madefiant, noctu cubare solent, & per aliquot milliaria ex Aquæ Rivulo Piscinæ odorem excipiunt. Cicurantur, & in quibusdam Regionibus, ad certum signum, in Aquas se ad Pisces capiendos conjicere edocentur, unde, ad Coqui nutum, Pisces in Culinam deferunt.

Lutræ Carnes, Axungia, Carnes à Rusticis alibi comeduntur: sed crassæ sunt, lentæ & pituitosæ.

Axungia, instar Axungiæ Piscium, fluida partibus convulsis illita utilis est, & Unguentis ad Arthritidem miscetur.

Jecur, Pelles. Earum usus Mechanicus. Jecur in Aceto maceratum diu, & dein in Fumo exiccatum, mirum in modum Dysentericis succurrit.

Pelles Paralysi, Vertigini & Capitis dolori conducunt. Calceamenta ex iis dolores Pedum mitigare dicuntur. Ex iisdem quoque Chirothecæ villosæ adversus Aëris injuriam consuuntur. Nec non ex Pelle integrâ, cum capite, pedibus & caudâ, Semimanicæ Hyemales fiunt. Pelliones quoque Pelle incisâ Fimbrias Vestimentorum exornant.

Vitulus Marinus. Phoca, sive Vitulus Marinus, cùm Animal Amphibium quoque sit, hic de eo agimus. *Aristoteles* Quadrupedem vocavit. Corio tegitur duro, solido, pilis nigricantibus & cinereis. Quædam maculas parvas albicantes in Ventre habent. Caput ei breve, &, pro corporis magnitudine, parvum; Collum longius, quod, pro arbitrio, extendit & contrahit; Dentes serrati & Lupinorum similes; lato est Pectore. Genitale maribus oblongum; fœminis ad terrestria accedens.

In *Angusiæ* littore capiuntur magnitudine Bovibus pares.

Vescuntur Piscium Carnibus, & in Vivaria immissi furibundi in eos sæviunt. Pariunt in terrâ, Pecudum more. Prolem circa duodecimum à partu diem in Mare deducunt. Extra aquam in Arenâ Littoris, vel super Saxa dormiunt, ut liberiùs respirent. Inter dormiendum tam altè stertunt, ut mugitum edere videantur. Mitescunt aliquando & accipiunt Disciplinam. Referunt quidam tantam esse illis cum Mari Sympathiam, ut pili excoriati, si mare turbatum in fluctus surrexit, similiter erigantur; si desedit, in planum sternantur. *Jonston. Hist. Nat.*

Ejus usus Medicus. Pellis à Podagrâ præservat, si ex eâ Calcei gestentur. Adeps in Mulicbribus Morbis laudatur.

Walrus. Ex Phocarum genere est Walrus, seu Mors, Animal quoque Ampibium, quod in Mari Septentrionali versatur, ferum & validum Animal, ad tactum calens, & validè per nares spirans. Ut ejus Descriptionem attexam, facit mentio Animalis apud *Boëthium* in Regni Descriptione. Est in eis ingens quiddam mole suâ vel maximum Equum excedens, portentosâ quadam somniculositate. Is in cotem aliquam aquâ extantem exiliens, dentibus (quos maximos robustissimosque habet) partem aliquam Cotis extantem atque asperam comprehendit, ac mox in gravissimum solvitur soporem. Ex pingui ejus Nautæ Oleum conficiunt, et Cute fortissimâ ad retinacula utuntur. Facit quoque, quod habet *Strabo* de Mercibus, quas mittit *Britannia*, ubi Eburnea Fræna numerat inter alia. Et *Solinus* dicit, *Britannos* Capulos Ensium insignite dentibus Mari nantium Belluarum: candicant enim ad Eburneam claritatem; quæ de hocce Animali intelligi videntur. Cùm enim Elephantes nunquam aluerit Insula, nescio, de quâ aliâ Belluâ possit Ebur desumi, et illa Armorum Ornamenta. *Cap. 25*

Ejus Descriptio per Vorstium apud de Laet. Animal in Mari nans ita designatur: Animali caput rotundum, oculi bovilli, nares depressi ac patuli, aurium loco utrinque foramina, rictus oris rotundus. Superiore labro mystaca gestat setis cartilagineis crassis ac rigidis constantem. Pedes anteriores et posteriores lati. Extremâ corporis parte Phocam planè refert. Pedes anteriores antrorsum, posteriores retrorsum spectant, cùm ingreditur. Digiti quinque membranâ intersepiente distincti, eaque crassâ: posticâ parte repit magis, quàm incedit. Cutis crassa, coriacea, pilis obsita, coloris cinerei. Grunnitum, Apri instar, edit, seu crocitat voce gravi et validâ. Majorum capita dentibus duobus exertis, Elephantorum instar, longis ac crassis et albicantibus munita, qui deorsum versus pectus spectant. Hisce dentibus Rupes ascendunt et se sustinent, et prodeunt in terram, ut ibi somnum capiant, gregatim. Vescitur hoc Animal foliis oblongis ac magnis Herbæ cujusdam è fundo Maris nascentis. Penis Animalis osseus, rotundus, Cubitum et amplius longus, crassus, ponderosus ac solidus, in fine, prope glandem, crassior & rotundior. Hujus pulvere, ad Calculum pellendum, *Moscovitæ* utuntur. Ex dentibus quoque Annuli parantur, qui gestati adversus Spasmum dicuntur prodesse. *Walri usus Medicus.*

Animal quoddam Monstrosum. De Monstroso Animali refert *Hector Boëthius* in Descriptione Regni, quod ex Lacu *Garloil* dicto in *Argathelia* prodiit anno 1510, Animal Venatici Canis magnitudine, pedibus (ut ille habet) Anserinis, Robora ingentia nullo negotio caudæ ictu prosternens, ac statim pernici cursu Venatores impetens tres tribus ictibus dejecit, reliquis in Arbores evadentibus, nec diu cunctatum protinus sese in Lacum recepit: aliàs quoque visum. An Cordylus vel Caudiverbera fuerit (quod Animal Caudam, in modum

Cla-

Clavæ, tuberculis eminentioribus asperam gerit) Lectoris esto judicium.

Erinaceus Animal terrestre est, Cuniculi magnitudine, aculeis undique vallatum, præterquam in imâ parte, ubi lanugo mollis & rara. Duûm generum censetur; alter capite Canino, alter Suillo. In sylvis & sepibus dumosis versatur. Vescitur muribus, nucibus, malis, pyris, quæ aculeis suis infigit, & in domicilium suum reponit. Undique spinis suis se claudit, propter insidias Cubilia ad Aquilonis & Austri vicissitudinem commutat. *Erinaceus.*

Ægrè concoquitur ejus Caro, & minimum præbet alimenti. Ejus Caro.

Integer ustus in pulvere potus singulari proprietate Lectum mingentibus medetur. Usus Medicus.

Felle contactæ Verrucæ sanantur. Fel.

Corium cum spinis olim ad extergenda vestimenta adhibebatur. Corium.

Mustelæ genus varium est: sub hoc enim Vulgaris, Sylvestris, Viverra, Putorius & Martes comprehenduntur. *Mustelæ* varium genus.

Mustela vulgaris ea est, quæ *Whitred* nostratibus dicitur. Sylvestris (ea quæ *Waesel*) alterâ major & sævior. *Mustela* vulgaris & sylvestris.

Vulgaris Animal oblongum, corpore exiguo, in dorso & lateribus rutilum aut subfulvum, & gutture ac ventre candidum. Animo magno est, miræ astutiei & agilitatis.

Sylvestris major Gallinis & Columbis infesta est. Stercus Mustelæ Moschum nonnihil redolere dicitur.

Caro adversus Serpentum Venena commendatur. Podagram & Articulares dolores lenit. *Mustelæ* Caro.

Viverra (nostratibus a *Ferret*) pilo subluteo, Sciuri magnitudine est, audax Animal, Cuniculos ex Antris expellit: ideoque iis a Venatoribus immittitur. *Viverra.*

Putorius ab odore dictus, quòd putidum ab ore halitum emittat, Corpori Marti similis, sed crassior, circa collum angustior et circa imum ventrem latior, in caudâ et cruribus nigrior, &ad latera flavior: Pellis duplice pilorum ordine constat, quorum alii sunt breviores & flavi, alii longiores & nigri, & sic eminent, ut maculis distincti videantur. Victitat hoc Animal Muribus, Gallinis, Avibus, Piscibus, Ranis. Acerrimi morsûs e st *Putorius.*

Genitale ex Vino in Urinæ stillicidio commendatur. Genitale.

Pelles ad Pileos & alia Vestimenta à Pellionibus apparantur. Pelles.

Martes figurâ Mustelæ est, magnitudine Cati, longior tamen, & brevioribus cruribus, supernè fulva cum quadam fuscedine, infernè alba aut flava. *Foina* est *Boethii* nostratis. *Martes.*

Nostra Arborea est, corpore longiore, gutture flavente, & pilo contegitur magis fusco, tactuque est molliore. Sylvas incolit Abiegnas, Nidumque super Abietes, Sciurorum instar, struit.

Pretiosior est, quæ plures pilos candidos cum fuscis permistos habet. Hyeme melior, quàm Æstate.

Pelles pretiosæ habentur, et à Magnatibus ad Vestes Hyemales suffulciendas expetuntur.

Lepus Animal timidissimum vulgò notum. Patulis oculis dormire dicitur. Cursu acclivi velocior censetur *Lepus.*

Coëunt Lepores et pariunt quoque tempore, dumque utero ferunt, superfœtant. Singulis Mensibus, præter Hyemem, generant; binos, aliquando ternos: unde tantâ copiâ abundant. Eorum fœcunditas.

Caro Nobilibus in deliciis est, olim etiam *Martiali* celebris, Lib. 13. Epig. 92.

Inter Quadrupedes gloria prima Lepus. Atlas Part. 5. p. 139.

In *Orcadibus* reperitur, crinibus candorem nivalem referentibus. Lepus in *Orcadibus* nivei coloris.

Cerebrum gingivis affrictum facilem Infantibus dentitionem præstat. Leporis Cerebrum,

Pili sanguinem sistentibus Linimentis miscentur. Pili,

Pedes Scoparum usus præbent, ad pulverem detergendum. Pedes,

Pellis Leporina ad Indumenta aptatur. Manicæ et Caligæ ex eâ parantur, utiles Articulariis Morbis. Quidam ex Pilis pannum quoque egregium parant pro Lectis et Vestibus. Pellis & Pili.

Cuniculus Leporini generis Animalculum, sed minus. Horum magna ubique apud nos copia, in Littore præsertim. *Cuniculus.*

Domestici quoque albi et nigri aluntur in domibus. Cuniculi albi & nigri, domestici,

Sylvestris quoque in Boreali parte *Scotiæ* niger reperitur. Sylvestres nigri.

Ob crebros partus mirè multiplicantur. Eorum fœcunditas,

Caro Leporinâ melior. Caro,

Axungia Articulis et Nervis induratis utilis. Axungia.

Sciurus ita dicitur à Caudâ, quâ super Dorsum reflexâ se tegit et inumbrat. Mustelâ vulgari altior est, pilo rutilo, ventre albicante. Cursu et saltu plurimùm valet, de Arbore in Arborem transilit. Nidum in Arboribus extruit. Æstate cibum congerit, quo per Hyemem alitur. In Meridionalis Plagæ *Scotiæ* Sylvis reperitur. *Sciurus.*

Caro, ut suavis et ori grata, commendatur à quibusdam. Ejus Caro,

Adeps ad Aurium dolores utilis. Adeps,

Pelles præparatæ ad Pallia Nocturna consarcinantur, multumque corpus calefaciunt. Pellis,

Ex Caudis Pictores Penicillos fingunt. Cauda.

Lavellan, Animal in *Cathanesiâ* frequens, in Aquis degit, capite Mustelæ sylvestri simile, ejusdemque coloris Bestia est. Halitu Bestiis nocet. Remedium autem est, si de aquâ bibant, in quâ ejus caput coctum sit. *Lavellan.*

An Taxus Suillus apud nos reperiatur, necne, nescio. Taxus Suillus.

Talpa Animal parvum est, colore nigro, magis cæruleo, magnitudine et formâ ad Murem accedens, pilis multis, brevibus et densis, splendido nigrore in dorso insigne. Crura ei brevissima, Ungues acuti et robusti. Vola anteriorum pedum lata manum refert. Caput longiusculum Rostrum habet Suillum. Membra habet ita disposita, ut terram facilè penetret ac perfodiat: sub terrâ enim domicilia sibi parat, terram Rostro suffodit ac subruit, egestis veluti colliculis. Vescitur Lumbricis, Ranis, Radicibus, Frugibus, Terrâ quoque. Julio Mense Latibulo suo egreditur, et faciliùs capitur. *Talpa.*

Usus Medicus & Mechanicus.

Cinis cum Melle illitus Strumas & Fistulas curat. Sanguis capillos crescere facit.
Vinum, in quo Talpa decocta fuerit, à *Platero* in Scrophulis commendatur.
Ex Pellibus fiunt Pileoli, Cubicularia Stragula & Crumenæ. *Schwenckfelt.*
Mures in Domesticos & Agrestes, Majores & Minores dividuntur.

Mus Domesticus Major, seu Sorex.

Major Domesticus Ratus et Sorex dicitur. Corporis magnitudine Mustelam assequitur et exæquat, pilis subnigris, caudâ procerâ, nec admodùm gracili, Frugum et Leguminum Pestis. Venenum in Caudâ gestare dicitur. Urina, præsertim cùm libidine accenditur, si partem corporis nudam tetigerit, carnem putrescere facit, et difficilè vulnus Cicatricem admittit, ut aliqui referunt.

Mus Aquaticus.

Mus Aquaticus priori magnitudine par, caudâ breviore, Amphibium Animal est. In Herbosis Amnium ripis frequens radicibus vivit, et pisciculos vorat. Morsu ferox est.

Mus Araneus.

Mus Araneus (nostratibus *Erd-Shrew*) Domestico similis est, sed minor, colore magis ad fuscedinem tendente, caudâ brevi et rostello admodum porrecto et acuto. Ocelli ei minutuli, dentes tenues duplici ordine nati in utraque maxillâ in bifidos mucrones desinunt. Morsus ejus venenatus creditur. Dissectus & impositus sui Morsus veneficia luit. *Schwenckfelt.*

Mus Sylvaticus.

Varii Mures Sylvatici sunt apud nos; quidam dorso nigro, qui Talpas occidit.

Mus Domesticus minor.

Domesticus minor corpore parvo est, colore nigricante, caudâ longiusculâ: omnia ferè rodit.

Mures ex salacitate vitæ brevioris. Ædes Ruinæ propinquas linquunt.

Salacissimi Mures et vitæ brevissimæ sunt. Mirabile est, quod de iis traditur, Mures sc. periclitante „domo, et in proximo ut ruinam faciat, demigrare. Hinc *Cicero* ad *Atticum*, Tabernæ, inquit) mihi „duæ corruerunt, reliquæ rimas agunt: itaque non solùm inquilini, sed et Mures migraverunt.

Murium usus Medicus.

Mures secti læsæ parti impositi adversus Serpentium ictus efficaces habentur. Podagricos quoque dolores lenire ferunt.
Gravi et difficili Oculorum Chymosi præsentissimè medentur Murium carnes accuratiùs detritæ cum crudo Ovi Luteo, ad ceræ consistentiam, et cum panno lineo impositæ. *Galenus.* Lib. de Medicam. facilè parabil.
Cinis Muris cum Melle instillatus aurium dolorem sedat.
Atque hæc de Animalibus Viviparis Digitatis Feris dicta sufficiunt. Nunc de iis, quæ Domestica sunt, agendum nobis est, initio à Canibus facto, quorum multæ species apud nos sunt.

CAPUT V.

De Viviparis Digitatis Domesticis.

Canis.

INter Vivipara Digitata Domestica agmen ducit Canis, Animal ingenio & sensu acutissimo valens, sagax, solers, & homini promptè obsequens & fidele, ut meritò de eo dixerit *Columella*, Quis Famulus amantior Domini? quis fidelior comes? quis Custos incorruptior? quis Excubitor inveniri potest vigilantior? Quis denique ultor aut vindex constantior? Mira certè ei docilitas est, utpote, qui ipsos Domini nutus novit. Ob calidiorem & sicciorem Cerebri constitutionem, maximâ odorandi sagacitate præditi sunt Canes, ut etiam vestigia Ferarum & Dominorum, longo post intervallo, persentiant. Lib. 7. Cap. 12.

Variæ Canum species.

Apud nos variæ species Canum sunt.
Canis Villaticus, a *Cur-Dog*.
Canis Pastoris fidelis, a *Shepherds-Dog*.
Canis Leporarius *Scoticus*, a *Grey-Hound*.
Canis Venaticus, a *Hound*.
Canis Venaticus minor, a *Beagle*.
Canis Sagax *Scoticus*, a *Bloud-Hound*, Venaticus cum celerrimus, tum audacissimus; nec modò in Feras, sed in Hostes etiam Latronesque insilit, modò Dominum Ductoremve injuriâ affici cernat, aut in eos concitetur.
Canis *Scoticus* Furum deprehensor, haud major Odorisequo, sed ut plurimùm ruffus, nigris inspersus maculis, aut niger Ruffis: tantæ sagacitatis, ut Fures Furtoque ablata persequatur, & deprehensos continuò invadat. Quòd si Fur, quò fallat, Fluvium trajecerit, quo loco Fluvium ingressus est, & ipse se præcipitat, & in adversam deveniens ripam, in gyrum circumquaque percurrere non cessat, donec odoratu vestigia assecutus sit.
Molossus Canis Bellicosus *Anglicus*, olim celebris. Hinc illud Poetæ,

Magnaque Taurorum fracturi colla Britanni.

Canis Perdicum Venaticus, a *Setting-Dog*.
Canis Sagax ad Aquas, a *Water-Spaniel*.
Canis Terrarius, a *Terrier*.
Canis *Melitensis*, a *Messin*, or *Lap-Dog*.

Canis boni & generosi Signa.

Signa boni & generosi Canis sunt, si torosus, magnus, venosâ fronte ac latâ, oculis nigris flammeisque, auribus tenuibus ac prælongis, collo quoque prælongo, pectore carnoso, spatulis ab humeris paulò recedentibus, cruribus altis, lateribus extantibus, coxis teretibus inter se distantibus, spinâ neque eminulâ, neque curvâ, villo tenui ac denso, colore non omnino uno, sed parùm mixto, caudâ corporis proportioni aptâ, latratu gravi, rictu, seu hiatu patente. Fœminæ probantur mammosæ & æqualibus papillis.

Canum ætas dentium indicio deprehenditur.

Canum ætas dentium indicio deprehenditur: juvenibus enim albicant præacuti dentes, senes & nigricantes & obtusos habent. *Guilielmus van den Bosche.* Lib. 2. de Animalibus.

Canum usus Medicus.

Hepar rabidi Canis tostum in cibo sumptum à metu Aquæ præservat, inquit *Dioscorides.*

Ossa

Ossa rodentis Stercus efficax in Anginâ Remedium.
Lingua Canis lambendo Vulneribus medetur.
Pellis Gallâ et Alumine præparata ad præcautionem Podagræ commendatur. Chirothecæ ex hac paratæ manuum leniunt pruritum.

Felis Animal familiare ac domesticum, Leoni non dissimile, facie sc. dentibus & unguibus. In tenebris illi fulgent radiantque Oculi. *Felis.*

Felis Sylvestris major est Domesticâ, densiore & longiore pilo, colore fusco, variato, caudâ crassiore. Aviculis vescitur, Lepusculis, &c.

Felis *Syriaca* multis punctis interstincta, ore torvo & toroso, pectore & pedibus amplis.

Feles Infantibus exitiales quandoque sunt: ipsorum enim ori toto corpore incumbentes fuliginis exitum & Thoracis motum intercipiunt, pestiferâque, quam exhalant, aurâ tenellorum Infantium spiritus inficiunt, eosque præfocant. Morsu quoque maligno lædunt contrectantes, ut videre est ex celebri hoc Epitaphio, quod ex Marmoreâ Tabulâ in Æde D. *Mariæ* de populo desumptum est, Feles tum Infantibus, tum Adultis exitiales.

Hospes disce novum mortis genus: improba Felis,
Dum trahitur, digitum mordet, & intereo.

Cati Sylvestris Axungia calefacit, emollit, discutit. Ad contracturas & Articulorum affectus reponitur. Felium Usus Medicus.

Pellis mollis et pinguiuscula paratur à Pellionibus, ad calefaciendum Ventriculum frigidum appetitumque excitandum, instar Scuti Stomachici. Arthritici Articulis imponunt.

CAPUT VI.

De Quadrupedibus Digitatis Oviparis.

Ovipara vel Cute teguntur, vel Testâ. Quæ Cute teguntur, apud nos sunt

Hist. Nat. Lib. 9. Cap. 51. Rana Amphibium Animal, tam vorax, ut à suo genere non abstineat. De his *Plinius*: Pariunt Ranæ minimas carnes & nigras, quas Gyrinos vocant, oculis tantùm & caudâ insignes: mox figurantur pedes, caudâ se findente in posteriora. *Rana.*

Quæ in aquâ purâ, Fluviis sc. Fontibus ac Rivulis degunt, sunt edules, atque adeo in cibum assumuntur, ut & in deliciis sint quibusdam. Posteriora autem in cibum amputantur, reliquo corpore abjecto. Virides autem eliguntur nigris respersæ maculis. *Van den Bosche* Lib. 3. de Animalibus.

Ranæ à *Dioscoride* contra Serpentium venena commendantur. Carnes comestæ in Hecticis & Elephantiacis probantur. Unguentis & Emplastris adhibitæ siccandi vim habent in Articulorum doloribus. Sperma Ranarum in Erysipelate & aliis Inflammationibus utile Hæmorrhagiam reprimit, ad quam Aqua destillata multi usûs est. Ranarum Usus Medicus.

Buso ita dicitur, quòd in appropinquantes maximo impetu spiritum efflat. Sub Salviâ sæpe stabulatur; Rutæ, & Nasturtii, & similium odore pellitur. In frigidioribus Regionibus mitius Venenum est, à quo tamen summoperè cavendum. *Buso.*

Dissectus et Renum Regioni applicatus lotium provocare dicitur. Cinis Hæmorrhagias retinere dicitur. Bufonum Usus Medicus.

Lacertæ apud nos sunt *Lacerta.*
Lacerta Vulgaris,
Lacerta flavi coloris, cum maculis nigris. In Ericetis.
Lacerta Aquatica, quæ nostratibus an *Ask* dicitur. Hæ duæ venenatæ esse censentur.

Inter Ovipara Testâ seu Crustâ tecta Testudo est. Ea est vel Terrestris, quæ in Hortis nostris quandoque alitur, vel Marina, quæ (ut à fide digno Viro ibi degente habeo) in *Orcadibus* viva quandoque capitur. Testudo Terrestris & Marina.

SECTIO TERTIA.

De Avibus.

CAPUT I.

De Avibus in Genere.

Animalia Aerea generatim Aves vocantur ab *Hebræo Aph*, id est, *Volans*, quia in Aëre liquido volant. Avis nomen.

Est autem Avis Animal Bipes, alatum & plumigerum. Pro pilis plumas, pro labiis et dentibus rostrum, pro pedibus anterioribus alas, et pro cornibus nonnullæ cristam habent. Lotium et stercus unico meatu excernunt, et pro Rumine Ingluvie donatæ sunt, vulgò *the Crop*, in Carnivoris *the Gorge*. Locus hujus pennigeri Exercitûs Aër, Aqua, Terra. Illum sulcant, unde *Aves Cœli* dicuntur, in hac gradiuntur, & in istâ quædam natant. Migrant quædam; aliæ non procul à locis, in quibus morabantur secedunt, et seipsas abdunt. Omnibus Animalibus reliquis certus et uniusmodi in suo cuique genere motus et incessus est: Aves solæ vario motu feruntur et in Terrâ et in Aëre. Aliquæ ambulant, aliæ saliunt, quædam currunt, Anates in sublime protinus se tollunt, atque è vestigio cœlum petunt, etiam ex Aquâ; Graviores autem, nisi ex procursu, aut altiore tumulo emissæ, non evolant. Vocem quod attinet, loquaciores quæ minores, et circa Coitus maximè. Corporis truncus brevior, latiorque Avium Descriptio. Locus. Motus. Vox.

Corpus. tiorque & crassior est Avibus. Caput proportione minus: cùm enim Volucres Aërem eodem ferè modo tranent, quo Naves Aquas, Corpus earum Carinæ, Caput Proræ, Cauda Gubernaculo, seu Clavo, Alæ Remis Velisve respondent. Cauda certè iis ad iter flectendum & dirigendum inservit, Temonis instar, quod præcipuè in Milvis cernitur, de quibus *Plinius*. „Videntur (inquit) hoc genus Aves artem gubernandi Navem Homines docuisse Caudæ flexibus, in cælo monstrante Naturâ, quid opus esset. In profundo, ad corpus quoque sustentandum & in Aere librandum conducit Cauda. Musculi in Avibus omnium crassissimi Pectorales qui Alis movendis inserviunt: cùm Volatus valido enim Alarum motu & vehementi agitatione exerceatur, ad quam vires requiruntur, robustissima oportet esse Organa, quæ ei obeundo sufficiunt. Ut in Homine Musculi, qui Cruribus movendis inserviunt, majores sunt & robustiores iis, qui Brachiis destinantur: quoniam eorum actio, (nimirum totum corpus sustinere ac de loco in locum transferre) magnam vim ac potentiam requirit. Nunc differentias Avium expendamus.

Musculi Pectorales quare robusti in Avibus.

Aves in Terrestres & Aquaticas dividuntur.

Avium differentiæ.

Terrestres, quæ in ficcioribus plerumque degunt.

Aquaticæ, quæ vel in Aquis, vel circa Aquas plurimùm versantur, & in Aquosis plerumque victum quærunt.

Terrestres sunt vel Rostro & Unguibus aduncis, vel Rostro & Unguibus rectioribus et minùs hamatis.

Uncungues carnivoræ et rapaces sunt, aliorum Animalium lanienâ plerumque victitantes. Eæque vel diurnæ, quæ interdiu, vel nocturnæ, quæ noctu prædantur. Eæ vel majores, vel minores.

Rostro quoque et Unguibus minùs hamatis, vel majores, vel minores.

Avium usus. Aves Homini usum præbent in Cibo, Medicinâ, Venatione, re Vestiariâ et Plumariâ. Oblectationi quoque inserviunt. Caro earum levior et sanior, purgatissimaque est in suo genere.

CAPUT II.

De Avibus Terrestribus Carnivoris.

Aquila. AQuila Avium Regina, naturæ præstantiâ & generosâ nobilitate, excellentior omnibus judicatur. Omnes Aves volatu superat, & Soli propinquior immotâ oculorum acie constans intuetur. Vivacissima Avis, nec senio consumitur, nec morbo extinguitur, sed violentâ tandem esurie perit; Nimirum, cum adunca Rostri extremitas tantum accrevit, ut captando cibo Rostrum fiat ineptum; itaque destituta necessario vitæ alimento emoritur. Cùm Senii molestiâ gravatur, deficit ei Pennarum vigor, & oculi caligine obnubilantur. Quibus malis Naturæ instinctu quæsitura remedium Cœlestem regionem volatu petit, ibique, beneficio Solis, detergitur oculorum caligo, & concepto calore tota æstuans, ex alto, quanto potest impetu, delapsa, frigidissimis aquis tertiò seipsam immergit: mox inde Nidum repetit, ubi, inter robustos Pullos & venari potentes, Febre quadam corripitur, cujus calore toto corpore excitatur sudor. Ita ei cum Sudore veteres pennæ defluunt. Interea pio Pullorum obsequio fovetur et pascitur, donec, reparatis viribus & renatis plumis renovetur. Hinc Regius Psaltes ait, *Renovabitur, ut Aquila, Iuventus tua.* †Pſ. 103. v. 5.

Ubi nidulatur, & quales prædas venatur. Aquila in locis abruptis et inaccessis Nidum ponit, ut in altissimis Petris vel Arboribus, ne à Venatoribus aut Inimicis Bestiis turbetur, & ut Pullos ab omni injuriâ certiùs vindicet. Cùm prædam venatur, despectis minoribus, majora aggreditur Animalia, ut Capreas hinnulosque Cervorum.

Aquila Infantem pannis involutum ad Nidum suum deferens. Retulit mihi D. *Matthæus Mackaile* Pharmacopœus *Abredoniensis*, Plurimas esse Aquilas in Occidentali parte Terræ firmæ *Orcadum*, quæ Pomonâ dicitur, ut & in Insulâ *Hoiâ*, unamque ex iis Infantulum unius anni Pannis involutum arripuisse, quem Mater Tessellas ustibiles pro igne allatura momento temporis deposuerat in loco *Houton-head* dicto, eumque deportâsse per quatuor milliaria passuum ad *Hoiam;* quâ re ex Matris ejulatibus cognitâ, quatuor viri illuc in Naviculâ profecti sunt, & scientes ubi Nidus esset, Infantulum illæsum & intactum deprehenderunt.

Aquilæ autem (ut mihi relatum) apud nos sunt

Chrysaetos. Chrysaëtos, quæ à fulvo pennarum colore nomen habet.

Haliætus. Haliæetus, *The Sea-Eagle*, or *Ospray.*

Melanæetos. In unâ *Orcadum* Insularum.

Pygargus Hinnularius, Pygargus Hinnularius (quia Cervorum Hinnulos adoritur Turnero) an *Erne.*

Aquilarum usus Medicus. Fel Aquilinum oculorum suffusionem depurgat, et eorum caliginem serenat, et visum claritati pristinæ restituit.

Adipe Aquilinâ utiliter inunguntur Scrophulæ. Durities & nodos à frigore contractos illita dissipat; & Articulis resolutis et convulsis prodest.

Pellis cum plumis abdomini applicata Colicos juvat, et Concoctiones promovet.

Aves Rapaces diurnæ minores. Rapaces diurnæ minores Accipitres dicuntur. Hæ vel Generosiores, quæ cicurari et ad Aucupium institui solent, vel Ignaviores, seu imbelles, quæ, quia vel indociles, vel ad Aucupium minùs utiles, ab hominibus negliguntur.

Priores *Hawks* nostratibus dicuntur, et ab Aucupibus dividi solent in Macropteras et Brachypteras. Macropteræ sunt, quibus Alæ complicatæ ad extremam ferè Caudam pertingunt.

Macropteræ Generosiores ad Aucupium institui solitæ apud nos sunt

Falco gentilis, *Tercell-gentle.* In *Rossiâ* & *Orcadibus.*

Falco. Falco sacer, the *Sacre*

Gyrfalco, the *Gerfalcon.*

Falco

Falco gibbosus. An qui nostratibus *Hobby-female*?

Accipiter Æsalon, *Merlin* the female, *Jack* the male. Accipiter.

Tinnunculus mas & fœmina, *Stanchel.*

Brachypteræ seu Alis Caudâ brevioribus apud nos sunt:

Accipiter Palumbarius, the *Goshawk.* Mas dicitur the *Tercell.*

Accipiter Fringillarius, seu Nisus, the *Sparrow-hawk.*

Ignaviores, seu indociles Macropteræ sunt

Balbusardus, the *Bald-Buzzard.* Balbusardus.

Buteo vulgaris, the *Buzzard.* Buteo.

Subbuteo, quibusdam Buteo albus, The *Ring-tail.*

Milvus, the *forked-tail Kite*, or *Gled.* Pinguedo Articulorum dolores lenit. Milvus.

Milvus palustris, the *Bog-gled.* An Milvus Æruginosus *Aldrovandi*?

Milvus albicans. An Lanius albicans?

Milvus niger, a *black* Gled. An Lanius?

Cinerei coloris Milvus Accipitri similis. An Lanius Cinereus?

Cuculus, the *Cuckow.*

Præter usus quos exhibet in Venatione Accipiter, assus ut efficax Remedium Morbo caduco laborantibus commendatur. Usus Medicus.

Fringillarii fimus ad partum promovendum & Secundinas pellendas commendatur.

Fel Falconis visui multùm prodesse putatur. Ad maculas oculorum abstergendas Fimus quoque prædicatur. Fimus quantitate unius drachmæ cum Vino sumptus secretâ proprietate promovet partum. *Rodericus à Castro.*

Cuculi Fimus in Vino decoctus morsum Canis rabidi curat. Exustus Cuculus Epilepticis medetur. *Schwenckfelt.*

Quæ vulgo dicitur *Cuculi Saliva* Herbas inficiens Exhalatio est, quæ facillimè putrescit, & Vermiculos gignit, Herbasque adurit, nisi abstergatur. Cuculi Saliva quid.

Rapaces Nocturnæ apud nos ex Auritis Rapaces nocturnæ.

Bubo maximus, nigri & fusci coloris. In *Orcadibus.* Bubo

Caro & sanguis Bubonis Asthmaticis & difficulter spirantibus conferre creditur. Fel albugines, suffusiones & caligines discutit. usus Medicus.

Otus sive Noctua aurita, the *Owl with feathers standing above his ears.* Otus.

Noctua, the *Common Gray Owl.* Noctua.

Strix, the *Scritch-Owl.* Strix.

Aluco minor *Aldrovandi*, the *White Owl*, or *Church-Owl.* Aluco minor.

Nycticorax, the *Night-Raven*, & idem videtur qui aliis Caprimulgus. Nycticorax.

Vespertilio, a *Bat*, or *Flittermouse.* Vespertilio.

Cinis Vespertilionis visum acuit, & cum Melle suffusioni medetur. Usus Medicus.

Aves Rostris crassis longiusculis rectis donatæ apud nos

Corvus, the *Raven*, nostratibus the *Corbei.* Corvus.

Corvus cinereus. An Vulturis species?

Corvus minor, the *Carrion-Crow.*

Corvus semicinereus. An qui nostratibus the *Hooded Crow*?

Corvi combusti cinis ad Podagram & Lepras commendatur. Combusti quoque pulvis Epilepticis utiliter propinatur, ad quod Cerebrum ejus quoque valet. Corvi usus Medicus, & Mechanicus.

Pennæ, seu Calami Pictoribus ad Icones subtiliùs delineandas, & Organistis ad Musica Instrumenta eliguntur.

Cornix, the *Chough.* Cornix.

Spermologus frugivorus, the *Rook.*

Cornix Aquatica.

Coracias, the *Cornwall Kae.*

Cornicum Crocitatio frequens Pluvias præsagit. Cornices Pluvias præsagiunt.

Cornicis frugivoræ Caro quibusdam in Cibum venit. Cerebrum comestum Capitis doloribus auxiliari dicitur. Cornicum usus Medicus.

Graculus, seu Monedula, a *Jack-Daw*, a *Kae.* Graculus.

Ex genere Picarum.

Pica varia Caudata. Pica.

Pica Glandaria, the *Jay.*

Picæ Caudatæ Caro Convulsionibus, Resolutionibus & Contracturis Remedium. Picarum usus Medicus.

Pica Glandaria edulis est, nec pravi succi. Calculosis in Cibo commendatur.

Ex Picis Martiis apud nos sunt hi.

Pici Martii Rostrum habent rectum, durum, angulosum, acutum, ad Arbores perforandas accommodatum; digitos in pedibus binos ante, & totidem retrò. Insectis solis vescuntur. Pici Martii.

Picus viridis.

Picus varius minor.

Picus Cinereus.

Ad hos reducitur

Upupa. Upupa, in *Merciâ* et *Orcadibus*, Cristâ Capitis duos digitos altâ. Ejus egregia Descriptio apud D. *Willoughby* habetur, Ornithologiæ lib. 2. pag. 100. & Icon in Tabulâ 24.

Aves Terrestres Piscivoræ apud nos

Ispida & ejus usus Medicus. Ispida, the *Kings-fisher*.

Cor Ispidæ siccatum, & collo Infantium suspensum Comitialem Morbum arcere dicitur.

CAPUT III.

De Granivoris.

Ex his Rostris brevioribus aut minoribus donatæ carne albâ, quæ genus Gallinaceum constituunt, apud nos sunt.

Gallus & Gallina Domestica. Gallus Gallinaceus & Gallina Domestica.

Plures species, aut potius varietates sunt, ut quæ pedibus hirsutis &c.

Capo, qui Gallus castratus est.

Eorum Caro & usus Medici. Caro primum dignitatis locum sibi vendicat, vel Perdicis carni præferenda, optimum succum gignit, et facilè concoquitur.

Jus Pulli Gallinacei acres Humores temperat, in cholerâ et Stomachi rosionibus eximii usûs.

Tunica seu pellicula interior Ventriculi Vomitum compescit, et ad digestionem promovendam commendatur.

Adeps calefacit, emollit, lenit.

Viva Gallina (aut Gallus) deplumata circa annum, imposita Venenum è Bubonibus extrahit.

Gallina dissecta applicata morsibus Venenatorum Animalium medetur.

Testiculi Vires deperditas restituunt.

Ova maximè nutriunt.

Albumen vim habet refrigerandi et adstringendi.

Vitellum vim habet Anodynam, et maturat et digerit.

Pavo. Pavo, the *Peacock*.

Ejus usus. Caro Pavonis dura est et concoctu difficilis.

Stercus ad Epilepsiam commendatur.

Gallopavo, & ejus caro. Gallopavo, Meleagris, a *Turkey*.

Juniorum caro tenerior præferenda.

Phasianus, & ejus caro. Phasianus, the *Pheasant*. In Nobilium quorundam domibus alitur.

Caro boni succi et saporis delicati.

Perdix, & ejus usus Medicus. Perdix cinerea, the *Common Partridge*.

Caro optima et valdè nutriens.

Fel incipientes suffusiones discutit.

Ova in cibo iis qui impotentes sunt conferunt.

Pennæ crematæ ad olfaciendum porrectæ fœminas utero strangulatas excitant.

Coturnix & ejus caro. Coturnix, the *Quail*.

Caro, ob saporis præstantiam & succi bonitatem, Perdicinæ æquiparatur.

Ortygometra & ejus usus. Ortygometra. An Rallus terrestris? Crex, the *Daker-hen*, nostratibus the *Corn-crek*. Passim inter sata.

Ortygometra (quæ Crex est) cibum, Coturnicis sapore, satis lautum præbet. Contra Regium Morbum prædicatur.

Gallinaceum genus sylvestre Phytivorum & Baccivorum Superciliis rubris aut coccineis.

Urogallus major. Urogallus, Tetrao major *Aldrov. Cock of the Wood.* An nostratibus *Capercalze*? Fœmina Grygallus major *Gesn.* & *Aldrovando* dicitur.

Iconem Maris cum Fœmina in Tabulis habetur.

A nostratibus recensentur Abietina & Betulea, quòd ex ejusmodi Arborum extremis flagellis victitare dicantur.

Urogalli majoris usus. Caro saporis gratissimi est. Alvum sistit.

Urogallus minor, & ejus usus. Tetrao, seu Urogallus minor *Aldrov.* Gallus *Scoticus*, & Gallus palustris *Scoticus Gesn.* Nostratibus the *Black Cock*. In Ericetis & palustribus nostris frequens. Fœmina Grygallus minor *Gesn.* & *Aldrov.* dicitur.

In cibum lautissimum cedit.

Lagopus, & ejus Caro. Lagopus Avis *Aldrov.* Perdix alba *Sabaudis*, Francolinus *Italis*, nostratibus the *Ptarmigan*.

Caro egregii saporis est & boni nutrimenti.

Lagopus altera, & ejus Caro. Lagopus altera *Plinii*, Attagen *Aldrovandi*, seu Francolino *Italorum* similis, si non eadem. The *Moor-Cock*, nostratibus the *Moor-fowl*.

Caro admodum tenera est, in junioribus præsertim, & optimi nutrimenti.

Genus Gallinaceum postico carens.

Otis. Otis tarda Avis *Aldrov.* Eadem videtur, quæ ab Historicis nostris Gustarda dicitur. Gallopavoni magnitudine nequaquam cedit. Dicitur *Merciam* frequentâsse, & nuper mihi relatum est, unam non

ita

ita pridem in *Lothianâ* Orientali visam fuisse. *Hector Boëthius* dicit Gustardam (uti vocat) colore plumæ & carnibus perdicibus non dissimilem, sed quæ Olores mole corporis exuperet.

Pulveratrices simul et lavatrices.

Columba Domestica, seu Vulgaris, the *common Pigeon* or *Dove.* Columba.

Quæ vel Columba est pedibus nudis, major et minor:
vel pedibus hirsutis major,
minor Cristata:
Vel Columbæ tremulæ.
Columbæ sylvestres apud nos reperiuntur

Turtur,

Palumbus torquatus, the *Ring-dove.* *Palumbi torquati* Usus Medicus.

Caro Dysentericis auxiliatur. Fimus Urinam provocat, et Calculosis utilis est.

OEnas sive Vinago, the *Stock-dove*, or *Wood-pigeon.*

Columba Rupicola.

Caro Columbarum juniorum præfertur. Ad Paralysin & tremorem commendatur. Boni saporis est & Analeptica, à Morbo convalescentibus ad vires reparandas utilis. *Columbarum* Usus Medicus.

Columba viva per spinam dissecta in malignis Febribus soleis pedum cum fructu applicatur.

Tunica Ventriculi exiccata & pulverizata commendatur in Dysenteriâ.

Fimus, ob nitrosam qualitatem, cum semine Nasturtii tritus & impositus in Arthritide prodest.

Fimus cum semine per agrum sparsus ad proventum lætiorem multum facit Usus Mechanicus.

Turdinum genus.

Sub hoc nomine etiam Merulæ & Sturni comprehenduntur. Notæ communes sunt, quòd magnitudo inter Columbas & Alaudas sit media, Rostrum longitudinis & crassitiei mediocris, deorsum modicè inflexum, Os intus flavum, Cauda longa, Victus ex Baccis et Insectis promiscuis, et Canoræ Aves. Sunt autem apud nos

Turdus Viscivorus, the *Shreitch.* *Turdus.*

Turdus simpliciter dictus, sive Viscivorus minor.

Carnis sapore delicato commendatur.

Turdus pilaris, the *Fieldfare.* Sub finem Autumni ad nos advolat. Agrifolii et Juniperi baccis vescitur. Ejus caro in cibis laudatur.

Turdus Iliacus, sive Illas, aut Tylas, the *Red-wing*, or Wind-Thrush. Ejus Icon in Tabulis nostris habetur manu Nobilissimæ Heroinæ Dominæ Comitissæ de *Errol* delineata.

Turdi caro suavis, et laudabilis succi, in Arthriticis et Paralyticis commendatur. In Calculosis quoque et Dysentericis commendatur. *Turdi* caro

Merula vulgaris, the *Blackbird.* *Merula.*

Caro in cibis laudatur.

Merula torquata.

Sturnus, a *Starling.* Apud *Italos* Mensis adhibetur. *Sturnus*, & ejus usus.

Perfectè loqui discit, voces quoque quorumvis Animalium et concentus imitatur.

Fimus ad Alphos, Impetiginem et Morpheam à Veteribus commendatur.

Nunc de Aviculis agendum est, quæ vel Tenuirostræ, quæ maximam partem Insectivoræ sunt, vel crassis Rostris prædítæ. Et primo quidem de Tenuirostris, ac inter has de Alaudis agemus.

CAPUT IV.

De Aviculis.

Aviculæ tenui Rostro donatæ apud nos sunt hæ.

Alauda ab aliis Avibus Calcanei seu postici digiti Ungue prælongo distinguitur, ut & Cantu, quem inter volandum in sublimi exercet. *Alauda.*

Alauda vulgaris, the *Common Lark.* Carne admodum suavi et delicata est.

Alauda Arborea, the *Wood-Lark.*

Alauda Pratorum, the *Tit-Lark.*

Alauda Cristata.

Hirundo caput habet pro corporis modo grande, Rostrum breve, pedes breves & exiguos, Alas longissimas, Caudam longam & forcipatam. Volatus & pernix & fere continuus est. Avis hæc Veris Nuncia est. Ejus species apud nos *Hirundo.* Ejus variæ species.

Hirundo Domestica, the *Common House Swallow.*

Hirundo Riparia, the *Sand-Martin*, or *Shore-bird.*

Hirundo Apus, the *Black Martin.*

Quibusdam Hirundines in cibum veniunt. Epilepsiæ, Oculorum hebetudini, Anginæ ac Uvulæ inflammatæ medentur. Nidus Anginæ auxilio est. Usus Medicus.

Tenuirostræ, quibus Cauda unicolor.

Curruca Alaudæ Pratorum aut Rubeculæ ferè magnitudine est; Rostrum ei tenue, longiusculum, nigrum. *Curruca.*

Avis Stoporellæ similis. *Stoporellæ similis.*

Ruticilla. Ruticilla, the *Redstart.*

Rubecula. Rubecula, the *Robin red-breast*

Luscinia. Luscinia, sive Philomela. Vide *Jonstoni* Hist. Naturalem, ubi nostram minùs suaviter canere dicit.

Passer Troglodytes, & ejus usus. Passer Troglodytes *Aldrov.* perperam Regulus, the *Wren.* Valdè commendatur in Calculo Renum & Vesicæ.

Tenuirostræ Caudâ bicolore.

OEnanthe tertia. OEnanthe tertia, Muscicapa tertia *Aldrov.* Rubetra *Bellonii*, the *Stonechatter.*

Motacilla. Motacilla alba, the *White Water Wag-tail.*

Motacilla flava.

Usus Medicus. Motacillæ mira vis in Calculo atterendo prædicatur.

Aviculæ Rostris brevibus majoribus.

Parus. Parus major, the *Oxeye.*

Parus cæruleus.

Parus sylvaticus *Gesneri* perquam exiguus, maculâ per medium verticem rubente conspicuus, partibus utrinque nigris.

Usus Medicus Parus in cibis utilis Icterum curat, & ad Renum Calculos & Colicos cruciatus prædicatur.

Aviculæ magnis, crassis & validis Rostris.

Chloris. Chloris, the *Green-Finch.*

Rubicilla. Rubicilla, sive Pyrrhula *Aldrov.* a *Bullfinch*, *Alp*, or *Nobe.* Variæ ejus species apud nos sunt.

Loxia, & ejus usus Medicus. Loxia, seu Curvirostra, Rostro ab utraque parte recurvo, the *Cross-bill.*

Ejus usus in Calculosis commendatur & Arthriticis.

Passer. Passer Domesticus,

—Campestris.

Usus Medicus. Assus Passer Venerem conciliat, Epilepticis quoque præscribitur.

Fringilla. Fringilla, nostratibus *Snowfleck* & *Shoulfall.*

Carduelis. Carduelis, the *Gold-finch.*

Linaria. Linaria vulgaris, the *Common Linnet.*

Serinus. Serinus *Gesneri.* An qui nostratibus *Thrissel-cock* dicitur?

Nostra autem Linariæ magnitudine varia est, plumis variis & viridibus.

Embriza. Embriza alba *Gesn.* Alaudæ congener *Aldrov.* The *Bunting.*

Citrinella. Citrinella, the *Yellow Youlring.*

Luteola. Luteola, *a Bird of a bright yellowish colour, Back and belly.*

Atque hæc de Avibus Terrestribus sufficiant. Nunc de Aquaticis agendum, quarum magnus hic numerus est, propter ambiens Mare Insulis refertum & innumeros Lacus.

CAPUT V.

De Avibus Aquaticis Fissipedibus.

AVes Aquaticæ sunt vel Fissipedes, quæ circa Aquas versantur, & in Aquosis plerumque victum quærunt, Aquis tamen non innatant (Hæ ferè omnes longicruræ sunt, Cruribus quoque supra Genua aliquousque nudis, ut Aquas commodiùs ingrediantur) vel Palmipedes, quæ Aquis innatant, & Crura breviuscula maximam partem obtinent.

Inter Aves Fissipedes maximæ singulares.

Grus. Grus, the *Crane.* Ad *Orcadas* quandoque accedit.

Ex Piscivoris

Ardea, & ejus usus. Ardea Cinerea major, the *Common Heron*

Ardea Stellaris, the *Bittern*, nostratibus the *Buttour.*

Ardea quibusdam in cibum recipitur. Axungia illita Podagricos lenit dolores.

Platea. Platea, sive Pelecanus *Aldrov. Lepelaer Belgarum.* Huc advolat quandoque.

Aquaticæ Limosugæ, Rostris tenuibus, longissimis, rectis.

Scolopax. Scolopax the *Woodcock.* Ejus caro optimi saporis.

Gallinago minor. Gallinago minor, the *Snite* or *Snipe.* Delicati saporis est.

Rostris tenuibus, longissimis, curvis.

Numenius. Numenius, sive Arquata. Caro saporis delicati est. Ejus Icon habetur in Tabulis nostris.

Elorius *Rondel.*

Aves Aquaticæ non Piscivoræ, Rostris tenuibus, mediæ longitudinis.

Himantopus. Himantopus *Plinii*, quæ cùm à nemine eorum, qui scriptis suis de Historiâ Naturali nobis innotuerunt, visa fuerit, ejus Historiam fusiùs tradere operæ pretium erit.

Avis hæc (cujus binæ Icones de ipsâ Ave desumptæ in Tabulis nostris habentur, una major, altera minor) mihi transmissa fuit à *Gulielmo Dalmahoy* uno ex Præfectis Cohortis Regiæ, Historiæ Avium peritissimo, apud Lacum prope *Dumfrisium* Oppidum Sclopeto transfixa, ubi & altera quoque postea confossa fuit, quæ Militis incuriâ perdita. Est ea communi doctorum suffragio Avis, cujus, sub nomine „ Himantopodis meminit *Plinius* his verbis: 2. Hæc quidem Himantopodi, multo minori, quanquam „ eadem Crurum altitudine. Nascitur in *Ægypto*, insistit ternis digitis, præcipue ei pabulum Muscæ. *Nat. Hist. Lib. 10. ca. 47 & 46.*

Vita

„ Vita in *Italiâ* paucis diebus. Bibunt Aves suctu, ex his quibus longa colla, intermittentes, & capite re-
„ supinato velut infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idem est proprio genere, omnem cibum aquâ
„ subinde tingens, deinde pede ad Rostrum veluti Manu afferens. Quæ & Himantopodi convenire innuit.

Nominis ratio.

Nomen habere quidam volunt à sanguineo crurum colore. Alii ex argumento pedum, quasi Loripedes: crura enim iis præalta & exilia sunt. Unde populi quidam *Æthiopiæ*, qui serpendo (ut *Solinus* interpretatur) flexis crurum nixibus ingrediuntur, *Himantopodes Pomponio Plinioque* vocantur. *Oppianus* certè Ἱμαντόποδας Aves à crurum tenuitate nomen scribit obtinere. *Aldrovandus* hanc Avem, de quâ *Plinium* loqui conjicit, inter Gallinulas Aquaticas ex Ornithologo describit & depingit, qui eam Erythropodem nominat. Sic autem eam describit accuratissimus Scriptor D. *Willoughbeus*. Hæc autem Himantopus toto ventre, pectore colloque inferiori candicat, sicuti capite etiam infra oculos: nam supra oculos nigricat, quemadmodum etiam in dorso & alis nigri & obscuri coloris est. Rostrum etiam nigrum, palmam & amplius longum, gracile, & nisi Oniscis & aliis Insectis lancinandis aptum. Cauda ex albo cinerea est, infrà candicat. In collo superno maculæ sunt nigræ deorsum vergentes. Alæ autem, crura, femoraque mirâ longitudine admodùm gracilia, debilia, eoque debiliora ad insistendum, quòd digito postico careat, & anteriores, pro tibiarum longitudine, breves, adeò ut Himantopus sive Loripes meritò dicta fuerit. Digiti ferè æquè longi, sanguinei coloris, medius tamen paulò longior est. Ungues exigui, nigri, parùm recurvi.

Lib. 2. de Aucupio. Lib. 20. Cap. 30.

Ejus descriptio Auctore D. Willoughbeo in Ornithologia.

Quantùm ego perspicere possum, nullus Scriptorum hanc Avem vidit. *Aldrovandus* quidem adducit ex Ornithologo picturam ad Sceleton Avis a *Dalechampio* transmissum adornatam; in quâ error est, quòd crura multò breviora tibiis faciat, Avemque flexis cruribus depingat, quòd in Sceleto, arefactis forte cruribus, is situs crurum fuerit. Quos errores recentiores Avium Scriptores in suis Figuris sequuti sunt. Ego Icones has ad ipsam Avem depingendas curavi. & Descriptionem quàm possum accuratissimam ex objectâ oculis meis Ave tradam.

Descriptio nostra.

Magnitudine Vanellum parùm superat. Longitudo totius Avis à capitis vertice ad medii digiti extremum habet 20 Uncias; Rostrum rectum duas Uncias cum dimidiâ longum. Superior pars Rostri inferiore longior nonâ parte Unciæ. Collum tres Uncias longum. A collo ad Caudæ extremum septem Unciæ, & octava pars Unciæ. Alarum longitudo à summitate ad extremum octo Unciæ & septem partes Unciæ Crurum, tibiarum, & pedum & digitorum longitudo à trunco Avis, ubi oriuntur, ad unguem medii digiti, supra duodecim Unciarum: Pars superior Cruris Pilis & Musculis tecta Unciam unam cum dimidiâ longa. Quâ desinunt Pili, ad Articulum Tibiam cum Crure connectentem, tres Uncias cum dimidiâ longa. Tibia à Cruris Articulo ad Articulum Pedis, quatuor Uncias cum sex Unciæ partibus longa, Pes ab Articulo Tibiæ ad medii digiti extremum Unciam unam cum Unciæ quinque partibus longa. Medius Digitus exteriore secundo duas partes Unciæ longior, exterior interiore et brevissimo unam partem longior. Rostrum totum nigricat, ex utraque parte interiore sulcatum. Lingua candicans, brevis, ex latiore basi in acutum mucronem fastigiata, extremo suo tertiam tantùm Rostri partem attingit. Alæ ex utraque parte ultra Caudæ extremum Unciam unam cum dimidiâ propendent. Cauda tres Uncias cum unâ parte Unciæ longa. Corpus quidem leve et gracile est, instar Avium Palustrium ferè, quas Gallinulas Aquaticas vocamus. Color in Capite et Collo prono albus, in Dorso et Alis niger, pauco subviridi admixto. Caudæ pars superior et Collum superius colore ex albo et cinereo. Partes pronæ omnes albæ, et capitis superior quoque pars alba. Crura sanguinei coloris. Digiti terni sanguinei quoque, quorum medius longissimus, brevissimus interior: jungitur autem medius cum exteriore brevissimâ membranâ. Addit Ornithologus: Poplitum cavitas insignis est, Articulo tam flexili, ut in Sceleto etiam Tibia ad Femur tota reflectatur. Videtur sanè hæc Avis, ex Structurâ suâ, magis ad Volatum quàm ad Cursum comparata. Incessus certè, nisi æquali Alarum expansione librata esset, difficilior mihi videretur, in tantâ Crurum & Pedum longitudine & exilitate. *Oppianus* de iis agens dicit, hoc novum in iis esse, quòd, Maxillâ inferiore fixâ, superior solùm in ipsis moveatur. Sed in Ave hic propositâ Maxillarum motus nihil ab aliarum Avium naturâ variat, ut ex Articulis in Sceleto apparet.

Malè *Bellonius Pie de Mer*, Picam Marinam, pro Himantopode Plinianâ obtrudit, ut Iconem & Descriptionem apud eum consideranti patebit. Atque, quòd fusiùs quidem hujus Avis Descriptionem prosecutus sum, Veniam mihi dabunt æqui Lectores; quòd explodendus esset de hac Ave receptus error; & ad naturæ ipsius mentem effigies ejus delineanda.

Hæmatopus, *Bellonii* Pica Marina. *Hæmatopus.*

Gallinula Erythropus major *Gesn.* The *Red-Shank*, or *Pool-Snipe.* *Gallinula Erythropus.*

Avis the *Stint* dicta. An Cinclus prior *Aldrovandi*?

Aves Aquaticæ Rostris brevibus, Insectivoræ,

Capella, sive Vanellus, the *Lap-wing*, or *Bastard Plover*: *Vanellus.*

In cibum venit. Saporis boni est, nec succi improbi.

Pluvialis viridis, the *Green-Plover*. *Pluvialis.*

Pluvialis cinerea flavescens, Squaturola *Venetis* dicta.

In cibum veniunt. Delicati saporis sunt, & facilis concoctionis.

Morinellus in *Merciâ* frequens. In cibum expetitur, ob saporis præstantiam. *Morinellus.*

Charadrius, the *Sea-Lark*. *Charadrius.*

Aves Aquis innatantes Fissipedes,

Quibus Digiti nullis ad Latera Membranis augentur.

Gallinula Chloropus major *Aldrovandi*, the *Common Water-Hen*. *Gallinula.*

Rallus Aquaticus noster. Ejus hæc Descriptio ad me transmissa est à M. *J. Bruno* Viro admodum docto. Vanelli magnitudine est, plumis à vertice ad extremam usque caudam obscurè nigricantibus, in ventre cineritiis, nivei in aversâ caudâ candoris. Rostrum habet Columbini ferè longitudine, latius verò et crassius. Ro-

Rallus Aquaticus noster. Ejus descriptio.

ſtrum ſuperius coloris eſt bipartiti, cujus ſumma pars ab oculis ad medium pertingens rubra eſt et ſupereminens, ita ut crederes appoſitam aliquam Ceræ partem eſſe, cujuſmodi Literas obſignare ſolemus: pars autem inde deſcendens viridis eſt. Crurum & Femorum Cutis ſubviridis, niſi quòd partem illam, unde Crus incipit, Periſcelidis inſtar, Circulus ambit Coccineus. Caudâ in dorſum reflexâ, inſtar Cuniculi currentis, in Aquarum ſummitate graditur.

Aves Natatrices

Digitis ad Latera Membranis auctis.

Fulica. Fulica, the *Coot.*

CAPUT VI.

De Avibus Palmipedibus.

Aves Palmipedes Tridactylæ, ſeu Digito poſtico carentes.

Alka. ALka *Hoieri*, the *Auk*, noſtratibus the *Scout.* In Inſulâ *Baſſa.* Ova ejus Gallinaceis majora, nigris punctis interſtincta. In cibum venit.

Lomwia. Lomwia Inſulæ *Faræ Hoieri.* Ibid.

Anas Arctica. Anas Arctica *Cluſii*, cujus Icon habetur in Tabulis.

Columba Groenlandica. Columba *Groenlandica* dicta, the *Sea-Turtle Dove.* In Inſulâ *Baſſâ*, ubi Turtur dicitur.

Aves Palmipedes Tetradactylæ,

Quibus Digiti omnes Membranis intercurrentibus connexi ſunt.

Anſer Baſſanus. Anſer *Baſſanus.* Junioris integri Icon, & Caput & Pes ſenioris in Tabulis noſtris habetur. *Boëthio* noſtro Aquilæ ſpecies dicitur.

Ejus Deſcriptio. Aliquantò minor vulgaribus Anſeribus eſt, pinguior multò. Ex Halecibus vivit, quarum ſaporem carnes comeſtæ retinent. Coloris ſubcineritii ſunt juniores, adulti albi. Roſtrum acutiſſimum, longum, rectum, in extremo nonnihil incurvum. Latera utriuſque Roſtri Mandibulæ leviter ſerrata. Pedes nigri, & Membranæ intercurrentes latæ, & admodùm rugoſæ, ut uno etiam pede firmiter inſiſtere Rupi etiam acutiſſimæ poſſit. Os, quod vulgò *Bril* appellatur, adeò in hac Ave cum pectore connexum eſt, ut nullâ vi avelli queat; quod impedit, ne in Pontum ſummâ violentiâ deſiliens in Haleces collum rumpat. De hoc obſervatum tradunt, quòd, ſi in quovis loco extra conſpectum Maris collocetur, corpus ſuum è terrâ levare & volare non poſſit: quod aliqui Alarum longitudini imputant. Ego etiam ſtupiditati Avis tribuerem: in domibus enim nutrita ſtupidiſſima Avis videtur eſſe. Singulæ fœminæ ſingula tantùm ova unâ vice pariunt. Qui vel maximè palato lenocinantur, nequeunt tam delicatum ſaporem ex carne & piſce mixtum (qualis hujus Avis aſſæ eſt) Arte ſuâ conciliare. Hinc meritò noſtratibus Pulli adulti in deliciis habentur, & magni væneunt: Vere adveniunt, nec ante Autumnum diſcedunt. Non ſolùm autem in Inſulâ *Baſſâ*, ſed & in *Ailſâ* & aliis ex *Æbudibus* nidulantur.

Corvus Aquaticus. Corvus Aquaticus, the *Cormorant.* In Rupibus Æſtuarii *Forthæ* frequens.

Corvus Aquaticus minor, ſive Graculus Palmipes, the *Shag.*

Palmipedes Tetradactylæ Poſtico digito ſoluto,

Roſtro anguſto, in extremo non ſerrato.

Puffinus. Puffinus *Anglorum.* In *Gallovidiæ* noſtræ littore frequens.

Roſtro anguſto, in extremo adunco, ſerrato.

Merganſer. Merganſer, Harle *Bellonii*, the *Gooſander.*

Mergi. Varii apud nos Mergi ſunt, majores & minores in *Buchaniæ* littore, quorum unus in Tabulâ Argenteâ manu Illuſtriſſimæ *Erroliæ* Comitiſſæ inciſus eſt.

Roſtro anguſto in extremo non adunco, Brachypteræ

& Urinatrices, Colymbi dictæ.

Colymbus Colymbus Roſtra anguſta, recta, acuta; Capita parva & Alæ parvæ; Pedes retrorſum ſiti juxta Caudam, ad velociùs natandum & expeditiùs urinandum; Crura lata & plana, ſeu compreſſa; Ungues lati Humanis ſimiles. Ex his quidam

Fiſſipedes Caudâ carentes.

Colymbus, ſive Podiceps minor, a *Small Loon*, or *Arſe-foot.*

Quidam Palmipedes & Caudati

maximus, Colymbus maximus Stellatus noſtras, Mergus maximus *Farenſis*, ſive Arcticus *Cluſii*, the *Greateſt Diver*, or *Loon.* Globo transfixus prope Inſulam *Ketham.* Ejus Icon habetur in Tabulis.

Arcticus. Colymbus Arcticus *Lumme* dictus *Wormio.*

Aves Palmipedes Tetradactylæ Digito Poſtico ſoluto,

Roſtro anguſto in extremo non adunco, Macropteræ.

Lari majores.

Larus. Larus maximus ex albo & nigro ſeu cæruleo nigricante varius, the *Great black and white Gull.*

Avis *Kittiwake*, ex Larorum genere, egregii ſaporis.

Larus cinereus maximus, the *Herring-Gull.*

Larus cinereus minor, the Common *Sea-mew.*

Ad Laros reducuntur Cataractes.

Noſter Anſeri ſylveſtri magnitudine par, unguibus aduncis nigris. Ejus Icon in Tabulis noſtris habetur. Rapax Avis Querquedulas ſimileſque Aves minores devorat.

Larus major albus; the *Sea-mew.*

Lari

Lari minores.

Hirundo Marina, Sterna *Turneri*, nostratibus *Pictarne*. In Insulâ *Kethâ* à D. *Andreâ Balforio* Equite aurato, dum unà illic essemus, Globo transfixa. *Pictarne.*

Aves Palmipedes Latirostræ.

Cygnus mansuetus. *Cygnus.*

Cygnus ferus. *Very many of them in the North.*

Adeps Hæmorrhoïdes lenit. Usus Medicus, & Mechanicus.

Pellibus durioribus & rigidioribus Pennis ablatis, relictâ plumâ molliore, seu lanugine, præparatis utuntur ad frigus depellendum. Imprimis operimenta pectoris & ventriculi ex iis confici solent. Ex mollissimis plumis Culcitræ quoque conficiuntur.

Anser domesticus. *Anser Domesticus*, & ejus Usus Medicus, & Mechanicus.

Caro ad cibum expetitur.

Adeps humectat, emollit, digerit.

Stercus ad Icterum multùm commendatur.

Plumæ molliores pro Culcitris & Cervicalibus inserviunt. E pennis Calami Scriptorii parantur.

Anser ferus, the *Common Wild Goose*. *Anser ferus.*

Anser nostratibus the *Embergoose* dictus, qui nidulari sub aquâ, & sub aquâ etiam Ovis incubare traditur. In *Orcadibus* frequens. *Embergoose.*

Duntergoose in *Orcadibus* quoque reperitur. Ejus Ova paria Anserinis in Insulâ *Kethâ* reperiuntur. *Duntergoose.*

Skeeling-Goose, de quo fama est, in ejus Ventriculo Grana Piperis r eperiri, de quo tamen non constat. *Skeeling-Goose.*

Bernicla sive Bernacla, or *Clakis*. *Bernicla, sive Clakis.*

De hac Ave multa fabulosa traduntur. Operæpretium igitur erit veram ejus Historiam tradere.

De hac integrum Tractatum scripsit *Michaël Megyerus*, qui de *Volucre Arboreâ* inscribitur, ubi æquivocam ejus generationem defendere conatur. *A D. Willoughbeo* sic describitur.

Ansere domestico minor est. Rostrum nigrum, Anserino multò minus & brevius, ab apice ad angulos oris vix sescunciale. Quod rostro contiguum est, albet, exceptâ saltem areolâ inter oculos & rostrum nigricante. Collum ad Sternum usque suprà subtusque nigrum. Prona pars corporis alba, cum aliquâ cinerei mixturâ. Infimæ tamen femorum plumæ paulò supra genua nigræ. Ultimæ tegetes caudæ albæ: supra illas plumæ nigricant. Aliàs dorsum ex nigro & cinereo varium. Cauda nigra. Remiges nigro-cinerea Minores alas vestientium ordines extremis fimbriis albent, deinde aliquousque nigri sunt. Quod reliquum est cinerascit. Posticus digitus valdè exiguus est. Ejus Descriptio Auctore D. *Willoughbeo.*

Galli has Aves *Macquerolles* & *Macreuses* appellant, & tempore Quadragesimali ex *Normaniâ* Parisios deferunt. Sed reverà deprehensum est à *Batavis*, Anseres hosce Ova parere, iisque, aliarum Avium more, incubare & Pullos excludere. Et refert *Senguerdius*, quod in Anatome harum Avium innumera Ova invenerit, &c. Mares ex his duos Testes habent, imo & Penem: & Femellæ Oviarium habent. Neque aliquid ejusmodi est, quod Animal creet, nisi priùs generet Ovum. Nec concipi potest, quomodo Animatum ab Inanimato, & Vivum à non Vivente produci possit: ultra enim suas vires agerent, generando quid seipsis nobilius. Quin potiùs ingenuè fateamur cum clarissimo Domino *Redi*, Quòd omnia illa, quæ ex putri materiâ vulgo oriri dicuntur, ex semine Plantarum reali & vero, nec non ipsorum etiam Animalium nascuntur, ut quæ mediante Semine proprio suas species conservent. Quodnam autem Animal in Conchis istis contineatur, sequente Sectione de Piscibus enarrabimus.

Anatinum genus.

Anas domestica vulgaris. In cibum venit, licet nutrimentum non ita bonum præbeat. *Anas domestica*, & ejus Usus.

Adeps dolores lenit. Fimus morsui Animalium venenatorum imponitur. Viva Anas, Ventre deplumato, Abdomini imposita, Colicæ medetur.

Boschas major, the *Common Wild Duck*. *Boschas major.*

Querquedula major, the *Teal*. *Querquedula major.*

Anas Circia, the *Summer-Teal*. An quæ nostratibus the *Ateal*? *Anas Circia.*

Eider Anas plumis mollissimis *Wormii*, quæ sic apud eum in Musæo describitur. Mas à Fœminâ in multis discrepat, licet lineamenta ferè sint eadem. Mas Anatem figurâ planè refert, rostro plano nigro, magis ad Anseris quàm Anatis figuram accedente, in medio duobus foraminibus oblongis respirationi dicatis prædito, longitudine trium Unciarum, ad latera pectinato. A foraminibus rostri, per verticem, duæ nigerrimæ et mollissimis plumis constantes maculæ supra oculos ad occiput tendunt, quas dividit linea albicans stricta, quæ in colli partem superiorem ex viridi albescentem desinit. Totum verò collum, capitis pars inferior, pectus, dorsi & alarum pars superior candicant. Remiges vero pennæ nigricant, ut et pectus totum et Uropygium. Cauda trium Unciarum, etiam nigra. Pedes tribus digitis constantes nigri, membranâ nigrâ ad extremum junctis. Crura brevia & nigra. Digiti Unguibus acutis et incurvis armati, Calcar habent ex adverso ad initium Cruris situm, simili membranâ et ungue dotatum. Fœmina ejusdem est magnitudinis et figuræ, sed non nisi unius coloris, fusca maculis quibusdam nigris hinc inde conspersa, reliquis partium lineamentis Mari respondens. *Eider Anas.*

Nidos in Cautibus sibi struunt, ac Ova copiosa sapida pariunt. Plumæ mollissimæ et Culcitris fulciendis aptissimæ sunt. In exiguâ copiâ se valdè dilatant, et præ reliquis, corpus calefaciunt. Solent hæ Aves statis temporibus se deplumare: hinc hac merce expetitâ se ditant Mercatores. Eadem mihi videtur Avis hæc cum Colcâ nostrate, cujus meminit *Buchananus* agens de Insulâ *Suilskeraiâ*. In „hac Insulâ rarum, et aliis Regionibus ignotum genus Avis conspicitur: Colcam vocant, magnitudine „paulò

Rerum Scot. L. 1.

Colca Avis.

„paulò infra Anserem. Ea Vere singulis annis eò adventat, Pullosque exclusos eò usque educat, „dum ipsi sibi prospicere possint. Ad id ferè tempus Plumæ sponte defluentes è toto corpore nu- „dam destituunt: ac tum demum ad mare se recipit, nec ante proximum Ver usquam conspicitur. „Illud quoque eis est singulare, quòd earum pennæ caulem non habent, sed levi, & cui nihil prorsus „duri adest, plumâ totum corpus velut languine vestiunt.

Thomæ Bartholino Anas fera Eider rostrum acutius habet nonnihil quàm vulgaris, Caro Mare sapit. Differt. 3. de Medicinâ Danorum.

Albanoca. Albanoca Avis Palmipes maculis cinereis rubris & albis conspersa in Insulâ *Alisâ* nidulatur.

CAPUT VII.

De Avibus quibusdam apud nos,
Quæ incertæ Classis sunt,
Quarum proinde Descriptiones accuratas desidero.

AVis *Gare* dicta, Corvo Marino similis, Ovo maximo.
Junco, Avis capite nigro, *Cole-hooding* dicta. Inter Juncos nidulatur.
Titlinga, *Titling*, or *Moss-cheeper*. An Currucæ species?
Avis cristata Passeri similis.
Avis capite flavo, cum maculâ rubrâ. Circa Aquas versatur.
Avis nigra, cum maculâ albâ in pectore, Sturni magnitudine, canora, natans. An Merula Aquatica?
Avis Coturnice major, ejusdem coloris, Rostro tres pollices longo, adunco.
Avis cinerei coloris Alaudâ major, Rostro rubro. Aquas frequentat. *Pickerel* dicta.
Attagena albis maculis interstincta, saporis delicatissimi.
Avis Marina *Sea-Coulter* dicta.
Avis Marina *Taster* dicta.
Avis Marina *Sea-Cock* dicta.
Avis Palmipes Rostro lato coccinei coloris, cinerei coloris, Coturnice minor.
Avis *Orcadensis Lyra* dicta Anate minor, & Pluviali major, pinguissima, saporis pisculenti.
Avis parva præpinguis in *Orcadibus Tyst* dicta.
Harle Avis Palmipes Anate major. An Merganser?
Avis Anate domesticâ minor piscibus victitans *Smlefanger* dicta est dorso nigricante.
Palmipes quædam Rostro Ardeæ simili. In *Orcadibus*.
Cockandy Avis Palmipes Anseri magnitudine par, cinerei coloris.
Badoch Avis Marina magna nigricans.

SECTIO QUARTA.

De Piscibus.

CAPUT I.

De Piscibus in genere.

Piscium natura. PIscis, voce generaliùs sumptâ, Animal est Aquatile, seu in Aquâ vitam agens.

Sedes propria est aqua, extra quam si diutiùs retineantur, celerrimè moriuntur, tanquam naturali Elemento seu pabulo caloris destituti. Ut enim Animalibus terrestribus & aëreis aër ad vitam absolutè necessarius, sic & aqua piscibus pro caloris sui ventilatione necessaria est.

Differentiæ Omnia autem Animalia Aquatica ad has duas Classes reducuntur: vel scilicet sanguinea, vel exsanguia sunt.

à Loco, à Tegumento. Sanguinea *Latinè* Pisces strictim dicta, &, pro locis in quibus vivunt, vel sunt Marini, Fluviatiles, Lacustres, vel Marini simul & Fluviatiles. Tegumentorum quoque ratione, quidam squamosi sunt, quidam Cute tecti, eaque vel asperâ vel lævi.

Exsanguia generaliùs dividuntur in Mollia, Crustacea & Testacea.

Piscium Motus, Usus. Quidam ex Piscibus natant, qui Motus Pinnis perficitur, quidam gradiuntur, ut Cancri, &c.
In Cibum plurimi veniunt; quidam etiam partes habent ad usus Mechanicos inservientes.

CAPUT II.

INter Sanguinea agmen ducunt Ceti mole suâ observabiles. Et quidem sub nomine Cetorum veniunt Pisces ingentis molis: sed propriè tales sunt, qui Pulmones, Arteriam, Collum & alia Membra cum Quadrupedibus communia habent. Ex his apud nos sunt

Balænæ olim claræ apud Scriptores antiquos, ut apud *Juvenalem*, Sat. 10.

Quantò

Quantò Delphinis Balæna Britannica major.

Balæna, the *Common Whale.* Una septuaginta pedum longitudine nuperrimè capta in Oris Borealibus. Balæna.

Prope *Leogum* Insulam tanta capitur Balenarum copia, ut aliquando (uti seniores narrant) viginti septem, partim prægrandes, partim minusculæ, Decimarum nomine Sacerdotibus sint exhibitæ.

Physeter, the *Spouting-Whale.* Ante cerebrum foramen habet, seu fistulam, per quam aquas eructat. *Physeter.*

Lib. 6. Exot. Cap. 17. Cetus dentatus *Clusii*, in cujus capite Sperma Ceti reperitur. *Cetus dentatus.*

Porcus Marinus Harengos persequitur, & Delphinus esse creditur. *Delphinus.*

Phocæna, the *Porpus* or *Porpoise*, Delphini species. Breviore & crassiore corpore est. *Phocæna.*

Sapor carnis Porci Marini Bovillæ non multùm cedere dicitur.

Ex Adiposis horum Piscium Carnibus Oleum (*Train-Oyl* vulgò) excoquitur, cujus usus ad Saponem nigrum conficiendum; in Lucernis quoque; & ab Alutariis & Coriariis etiam ad inungenda Coria expetitur. Usus Mechanicus.

CAPUT III.

De Piscibus Pelagiis Squamosis.

Ex his apud nos sunt

Asellus mollis, Candidus primus, omnium nobilissimus. D. *Shonevelde.* Nostratibus a *Whiting.* *Asellus.*

Asellus Callarias, Nostratibus a *Haddock.*

Asellus fuscus, Nostratibus a *Podly.*

Asellus major, the *Cod-Fish*, or *Keeling.*

Asellus niger, the *Coal-Fish.*

Asellus noster a *Codling* dictus, *bigger than the Haddock.*

Asellus varius, Molva, Asellus longus. *Shonevelde. Ling.*

In cibum venit, &

Ex hepatibus *Asellorum* collectis pinguedo excoquitur, & Oleum *Train-Oyl* dictum inde conficitur. Usus.

Halec, a *Herring.*

Haleces *Scotiam* immensis exercitibus circumnatant. Ingentem quæstum ex eorum capturâ in nostro Mari *Batavi* quotannis faciunt. Optimè nunc apud nos condiuntur, & à Mercatoribus nostris Exteris in Oris distrahuntur. *Harengus.*

Recens egregii saporis est: à quibusdam tamen Muriatica præfertur, quòd languidum & humectum Ventriculum firmet, appetentiam excitet, famem sedet, & adversus Crapulam valeat. Vires.

Jus Halecum Alvum solvit. Intestina pulverata ex Vino pota Urinam retentam elicere valent. *Schwenckfelt.*

Muria incidit, attenuat, abstergit, Alvum subducit. Ex Melle cum Halecum cinere strumas dissipat, & ad Anginas valet; Ulcera sordida abstergit, & morsui Canis rabidi medetur.

Alosa minor a *Crue-Herring.* *Alosa.*

CAPUT IV.

De Pelagiis lævibus.

Ex his apud nos

Thunnus, nostratibus the *Stoer-Mackrel.* In eâ Maris *Atlantici* parte, quæ Occidentalem *Scotiæ* Oram alluit. *Thunnus.*

Xiphias, seu Gladius, the *Sword-Fish.* *Xiphias.*

Serpens Marinus, the *Sea-Serpent.* *Serpens Marinus.*

Conger, quibusdam à corporis & coloris similitudine Anguilla Marina, the *Conger.* *Conger.*

CAPUT V.

De Piscibus Cartilagineis.

Horum duo genera: alterum longum, alterum planum.

Longi generis.

Canis Carcharias. Ex *Atlantico* Mari Minores Pisces, Haleces, &c. persequitur in sinus Maris Occidentalis nostri. *The Shark.* *Canis.*

Galeus Mustelus, the *Dog* or *Dogger-Fish*, Piscatorum Retia rumpit. *Galeus.*

Galeus Acanthias, Catulus spinax, the *Picked Dog.*

Plani generis.

Pastinaca Marina, the *Fire* or *Fiery Flaw.* *Pastinaca.*

Raia, the *Thornback.* *Raia.*

Raia lævis, the *Scate.*
Raia clavata, the *Scate with large pricks like nails.*
Squatino-Raia. Squatino-Raia.
Lumpus. Lumpus *Anglorum*, nostratibus the *Cock-Paddle.*
Gibbosus Piscis, the *Hush-Paddle.* Quibusdam the *Bagaty.*
Rana Piscatrix. Rana Piscatrix, the *Fishing-Frog.*

Incertæ Classis.

Mola. Mola *Salviani*, Orthragoriscus, sive Luna Piscis *Rondelet.* the *Molebut.*

CAPUT VI.

De Piscibus Marinis, Saxatilibus & Litteralibus.

EX Saxatilibus Marinis apud nos sunt, ex Squamosis
Perca. Perca Marina, the *Sea-Pearch.*
Channe, Hiatula, quòd perpetuò hiare videatur.
Usus Medicus. Caro Percæ duriuscula, friabilis, suavis, laudabilis succi, languentibus ægris, febricitantibus, puerperis & vulneratis salubris. Hinc *Ausonius*, *Eidyll. 10.*

Nec te delicias Mensarum Perca *silebo,*
Solus puniceis facilis contendere Mullis.

Jus ex Percis alvum emollit. Coërcent Carcinomata Percarum salsorum capita. Lapillos binos rotundos Perca in capite fert juxta spinæ dorsi initium, qui contra Calculum laudantur.
Umbra. Umbræ *Rondeletii* congener nostras maculis aureis. An Anthias quartus *Jonstoni*? Ejus Icon in Tabulis nostris habetur.
Gobius. Gobius Marinus viridis, a *Groundling*, or *Rock-Fish.*
Acus. Acus, the *Needle-Fish.* Hujus variæ species apud nos: scilicet,
Acus Oppiani Major cubitum unum longus.
Minor pedem longus.
Acus Aristotelis.
Acus nostras caudâ Serpentinâ. Ejus Icon in Tabulis habetur. Duos pedes longus est. Rostrum ejus Tubam æmulatur, in quo convenit cum priore Acu *Aristotelis*; hoc veluti per Fistulam ex Aquâ Alimentum haurit: foramen enim parvum in extremo Tubæ est. Pinnam habet in medio dorsi oblongam duas uncias longam. Cauda autem non (ut prior) in pinnam instar penicilli desinit, sed in acutum veluti stimulum terminatur, absque ullo pinnæ vestigio. Ab infimâ verò capitis parte ad caudam lineis gyratim ad parvum intervallum corpus ambientibus distinguitur. Gyri hi obscuri coloris: Cutis autem, quæ Cartilaginea est & dura, flavescit. Fuit hic Piscis in Littus Præfecturæ *Limnuchensis* prope Prædium de *Carrin* rejectus, tempestate maris (ut verisimile est) illic delatus, & ad me ab *Andreâ Pourie* Chirurgo *Limnuchensi* transmissus.
Apua. Apua vera, the *Spurling.*
Ammodites. Ammodites the *Sand-Eel.*
Draco. Draco Marinus major, the *Viver Pieterman*; quibusdam Araneus minor.
Trachurus. Trachurus. Hunc esse suspicor, qui *Drumfrisiensibus* nostris, *Hirling* dicitur, similis Scombro, saporis Aselli *Merlucii.*
Encrasicholi species. Encrasicholi species. At *Drumfriess.*
Scomber. Scomber, the *Mackrel.*
Aculeatus Marinus. Aculeatus Marinus minor *Shonevelde.* Ejus Icon in Tabulis habetur.
Lyra. Lyra, quibusdam the *Crowner*, aliis ex nostratibus the *Sea-Hen*: quæ appellatio quoque (Sea-Hen) *Germanis* communis est, referente *Turnero.*
Scorpius. Scorpius Marinus nostras. Ejus Icon habetur in Tabulis nostris.
Cyprinus. Cyprinus, the *Sea-Carp.*

Ex planis Squamosis.

Solea, & ejus Usus. Solea, the *Sole-Fleuk.*
Inter lautos cibos habetur. Caro ejus alba, firma, dura & nonnihil glutinosa. Suavitate & bonitate præstat multis aliis Piscibus.
Rhomboides. Rhomboïdes. An qui nostratibus the *Bonnet-Fleuk*?, an *Turbot-Fleuk*?
Passer. Passer lævis vulgaris, the *Common Fleuk*
—auratus, the *Spotted Fleuk.*
Rhombus lævis, the *Common Turbot.*
Rhombus, & ejus Usus. *Paulus Jovius* Rhombo principatum largitur, quem ideo Ganeones *Itali* Aquatilem Phasianum appellant, ut Soleas Perdicibus adæquant.

CAPUT VII.

De Marinis simul & Fluviatilibus.

Salmo. Eorum copia & usus SAlmo, the *Salmon.* Tantâ copiâ capiuntur in nostris Fluminibus, ut inter merces sint, quæ apud exteros à Mercatoribus nostris distrahuntur.

Caro

Caro rubet; pinguis eſt, ori grata & ſtomacho idonea.

Recens ſuauis eſt & ori gratus. Salitus multum de bonitate amittit. Fumo induratus ſaporis ingrati & difficilis concoctionis.

Lupus Marinus *Shonveldii*, noſtratibus the *Cat-Fiſh*. Deſcriptio ejus habetur apud D. *Schonevelde* in Ichthyologiâ. *Lupus Marinus, & ejus uſus.*

In cibum venit, egregii ſaporis. Ejus Icon habetur in Tabulis noſtris.

Sturio, Accipenſer quibuſdam, the *Sturgeon*. *Sturio, ſive Accipenſer, & ejus uſus.*

Accipenſer Piſcis in primis nobilis eſt, pinguedine flavâ abundat, palato optimus. Caro candidiſſima, mollis, delicata, ſuavis, boni ſucci, ſtomacho idonea, ſuccum gignit dulcem, alit facillimeque excernitur. Summi apud veteres *Romanos* pretii. Hinc Martialis,

Lib. 13. Epig. 91. Ad Pallatinas Acipenſem mittite Menſas.

Cataphractus *Shonveldii*. Ejus Icon in Tabulis noſtris habetur. *Cataphractus.*

Egregia ejus Deſcriptio extat apud D. *Schonevelde* in Ichthyologiâ.

Ob carnis dulcedinem quibuſdam in deliciis habetur. Reſecto capite, coquunt ex Aquâ. Hinc abraſis cruſtis, cum Butyro & Aceto utuntur.

Lampetra. *Lampetra.*

Anguilla, the *Eel*. *Anguilla, & ejus Uſus.*

Anguilla carnem habet mollem, dulcem; ſed quæ glutinoſum, & pituitoſum frigidumque ſuccum gignat & faciat.

Aqua Anguillæ deſtillata Tabidis propinatur. Pinguedo coctæ ſupernatans Alopeciam emendat. Cum Axungiâ Anſerinâ, ſucco Rutæ, Abſinthii, Hederæ terreſtris fit Unguentum ſurdaſtris utile. Hepar Anguillæ pulveratum ad partum promovendum commendatur.

Muſtela vivipara. *Muſtela Vivipara.*

Muſtela Vivipara, noſtratibus the *Guffer*, quibuſdam *Eelpout*. Eam ita deſcribit D. *Schonevelde*. Piſcis eſt pedalis aut paulò major. Cutis illi glabra, color capitis & dorſi ex fuſco flaveſcens nigris lituris ſugillatus, qui verſus latera dilutior ſit. Ventre paulatim obſcurè albeſcente, podex vel umbilicus albicat. Branchias habet utrinque quaternas. Caput quàm in aliis ſpeciebus minus, figurâ, ut in Anguillis, terete. Pinnas habet ad Branchias latiores duas, ſub gutture foris croceo totidem, cirrhorum inſtar, perexiguas. A cervicis initio dorſi pinna incipit coloris ex flavo cinerei, & continuo ductu verſus caudam excurrit. Ab umbilico pinna ſubflava in caudam brevem mucronatam graciliſcentem ac paulatim rubeſcentem deſinit. Anatomen partium interiorum ibidem vide. Vivipara eſt, ut unà cum D. *Balforio* noſtro obſervavi: ex unâ enim fœtus viginti duos extraximus, qui, Anguillarum inſtar ſe contorquebant.

CAPUT VIII.

De Piſcibus Fluviatilibus.

TRutta Fluviatilis vulgaris.

Trutta Piſcis guſtu ſuaviſſimus & ori gratus, carne friabili, in quâ parùm lentoris & pinguedinis ineſt: unde alimentum ex eo ſumitur corporibus alendis ſaluberrimum, ægris quoque commodum. *Trutta & ejus Uſus.*

Alburnus. An qui noſtratibus the *Bleis*? *Alburnus*

Pungitius Piſciculus. *Aſper Piſciculus.*

Cobites barbatus, a *Loch*. Ex Muſtelarum genere eſt omnium minima. *Cobites*

Phoxinus lævis, the *Minnow*. *Phoxinus,*

Phoxinus lævis, Piſciculus varius *Rondeletii* à variis coloribus dictus, Fellis multum habet: propterea non niſi eviſceratus coquendus. Carne eſt molli & ſatis ſuavi.

Salmoneta, qui noſtratibus the *Salmon-trout*. *Salmoneta.*

Omni tempore bona eſt, ſed Maio menſe præſtat. Caro elixa rubet, ut Salmonum, ſuavis & grata, ſucci laudabilis & facilis digeſtionis.

Cyprinus, the *Carp*. *Cyprinus.*

Perca. *Perca.*

Abramis, the *Bream*. *Abramis.*

Lucius, a *Pike*. *Lucius,*

Lucius carne præditus eſt albâ, duriuſculâ, optimi ſucci & facilis concoctionis. *Ejus Uſus,*

Cor Lucii adverſus Febrium Paroxyſmos devoratur. Fel in oculorum affectibus magni uſus. Mandibulæ ſiccatæ in pulvere adverſus pleureſin, renum ſaburram & veſicæ calculum bibuntur. Cinis ad ulcera inveterata uſurpatur.

Silurus, ſive Glanis. Atlas Novus Parte 5. Pag. 148. *Glanis.*

CAPUT IX.

De Lacuſtribus.

TRutta Lacuſtris maxima. An qui *Bull-trout* dicitur? *Truttà.*

Salmerinus. An Trutta parenchymate rubro, the *Red-Trout*? *Salmerinus*

Poana,

Poana. Poana, Anguillæ ſpecies in Lacu *Leimonio.*
Vandeſius & Gevandeſius. Piſcis in Lacu *Mabano*, Vandeſius.
In eodem Lacu Gevandeſius.

CAPUT X.

De Mollibus ſeu Molluſcis.

EX Mollibus apud nos ſunt
Sepia. Sepia, the *Cuttle-Fiſh.* Atramenti copiâ luxuriat.
Loligo. Loligo. Noſtratibus, (à thecâ, in quam ſe recipit) *Hoſe-Fiſh* dicitur. Præter Atramentum, alium Succum purpureum habet.
Sepiæ Os. Sepiæ Os in uſum venit Aurifabris.
Stella. Stella Marina quinque radiorum, & cum radiis tredecim.

CAPUT XI.

De Cruſtatis.

Aſtacus. ASTACUS Marinus major, the *Common Lobſter.*
Aſtacus Fluviatilis, ſeu Gammarus the *Creafiſh.*
Aſtacus Fluviatilis in capite duos lapillos albos rotundoſque ſemiglobuli figurâ gerit.
Uſus. Caro Hecticis & Tabidis utilis eſt, optimè nutrit, & ſomnum conciliat. Præfertur caro in Caudis & Forcipibus. Aqua ex carnibus per Alembicum extrahitur pro Hecticis, Calculoſis quoque utilis.
Oculi Cancri, dicti Aſtacorum lapilli. Lapilli Aſtacorum (qui *Oculi Cancri* vulgò dicuntur) Cordiales ſunt, refrigerandi, ſiccandi & abſtergendi facultate præditi, Calculoſis & ab alto devolutis utiles. Uſtorum cinis plurimùm exiccat, in Cancro & morſu Canis rabidi laudatum eſt Remedium.
Aſtaci ſuccus recens expreſſus, cum Farinâ Hordeaceâ & Oleo Violaceo, ad Cataplaſmatis conſiſtentiam coctus Renum fervorem mitigat, Calculique Coagulum diſſolvit.
Squilla. Squilla gibba.
Cancer. Cancer Marinus vulgaris, the *Common Sea-Crab.*
Pagurus, the *Punger.*
Cancer Fluviatilis.
Cancer minor viridis noſtras, the *Keavy.*
Cancellus in Buccino degens, the *bigger Souldier-Crab.*
Incertæ Claſſis.
Phyſallus. Phyſallus *Rondelitii.*

CAPUT XII.

De Teſtaceis, ſive de Cochleaceo genere.

Cochleæ. COchleæ vel terreſtres ſunt, vel aquaticæ.
Cochleæ terreſtres ad Inſecta Apoda reducendæ.
Cochleæ Aquaticæ. Cochleæ Aquaticæ vel Fluviatiles, vel Marinæ.
Cochleæ Fluviatiles. Fluviatiles vel Turbinatæ, ut Buccina;
Vel Bivalves, ut Muſculi Aquæ dulcis;
Vel Univalves Patellæ, de quibus vide D. *Liſter.*
Marinæ Turbinatæ. Marinæ quoque vel Turbinatæ, quarum
Quædam intortæ, ſive anfractuoſæ, aperturâ ſinuatâ ſive canaliculatâ, ut Buccina Roſtrata dicta.
Buccina. Bucciniorum uſus. Buccina è genere Turbinatorum ſunt, in cibis locum invenerunt. Caro alvum ſiſtit; ſed aqua, quæ ex iis defluit, Ventrem ſubducit. In Colicis affectibus, Cardialgiâ & Oculorum doloribus eorum uſus commendatur. Ad tetros Oris odores ex iis collutiones præparantur. Ad Alopeciam, Aurium dolores & Ambuſta Unguenta inde parant. Potum ex ejus Teſtâ pueris Tuſſi ferâ laborantibus conducere animadverſum eſt.
Hæ læves,
— ſtriatæ.
Aliæ intortæ aperturâ planâ, eæque vel
Figurâ productiore, vel
— breviore Cochleiformes.
Neritæ. Umbone minimè omnium extante, Neritæ.
Trochi. Baſi latâ & planâ figurâ Conoide, Trochi.
Concha Veneris. Aperturâ in anguſtam rimam formatâ, ſpiris intus latentibus, Concha *Veneris* minima.
Orbes non habens, Echinus Marinus, *Orcadenſibus Ivigar.*
Echinus Marinus. Egregia Echini noſtri Marini deſcriptio apud *Olaum Wormium* habetur, quam hic apponere viſum eſt.

Echinus

Echinus Marinus quibusdam Aurantium Marinum, quòd, spinis ablatis, Pomum Aurantium quodammodo referat. Forma est in rotunditatem conglobatâ, demptâ unâ parte parùm compressâ, in quâ os est rotundum, quinque dentibus incurvis intus cavis & in idem punctum coeuntibus munitum. Ii quinque maxillis internis connexi sunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calici non continuæ, mirabili artificio sunt constructæ & cælatæ. Inter dentes interna caruncula quædam est, quæ Linguæ vices gerit: mox Gulæ jungitur, quæ in Intestinum desinit longum, per Testam stellatim dispositum, quod in parvum foramen desinit, ad excrementa egerenda deputatum, ex adverso oris situm. Tota Testa intrinsecus foraminibus parvis plena est, per quæ movendi facultas Aculeis communicatur: extrinsecùs in exigua Tubercula eriguntur Aculeorum cotylen excipientia: membranulâ junguntur, ut in orbem moveri possint. Aculeorum caput crassius est & cavum, sed in acutum terminatur. Tota exterior Testa à spinis denudata purpureo & flavo, alternatim quasi dispositis coloribus, radiat, & creberrimis punctulis asperatur. Magnitudo diversa est: quandoque semipedem in diametro habet, quandoque minus. Ejus Descriptio. Auctore Olao Wormio in Musæo Pag. 261.

In Echinis nihil est, quod cibum præbeat; præterquam Ova, quæ in iis inveniuntur quinquepartita, subruffa, ad Stellæ imaginem formata, quæ quandoque eduntur, sapore non injucundo, licet ad amaritiem accedant; quandoque coquuntur, ex intervallo manducata. Phreneticis, Epilepticis & Melancholicis conducere volunt. Testæ crematæ sordida ulcera purgant, carnem luxuriantem reprimunt, strumas discutiunt. Ad Dysuriam & Calculum teruntur cum Aculeis, & ex Mulsâ frequenter exhibentur. *Hippocrates* Echinos Marinos in Vino odorato exhibet ad expellendas Secundinas. Recentes in cibo morsis à Cane rabido prosunt cum Vino aut Mulso. Ad stomachum haud parùm proficere Echinum Marinum & Vesicam vacuam facere affirmat *Ælianus*. Echinorum Marinorum usus.

Bivalves vel ex omni parte clusiles, eæque vel non striatæ, vel striatæ. Bivalves clusiles.

Non striatæ asperæ valvis dissimilibus unico ligamento interno donatis, Ostrea, quæ apud nos maxima sunt. *Ostrea*, & eorum usus.

Non solum in Cibis, sed etiam in Medicinâ, magnæ sunt Ostreorum dotes. Stomachum unicè reficiunt, fastidiis medentur, alvum leniter molliunt eadem cocta cum Mulso. Ostreorum Testæ crudæ tritæ ad Sedem procidentem valent. Combustarum cinis cum Melle impositus Parotidas citò dissolvit.

Quædam Conchis setiferis unico ligamento donatis, figurâ ferè Rhomboïde, Musculi vel Mytuli, qui Saporis non ingrati sunt. In nonnullis Uniones inveniuntur, sed obscurè albi. Comitiales Morbos jus Mytulorum & Concharum abigit. *Plinius*. *Mytuli*, & eorum usus.

Sunt etiam in Aquis dulcibus Mytuli Marinis majores, quorum Testæ Pictoribus ad colores excipiendos inserviunt.

Concha Margaritifera dicta. Hæc Bivalvis est Concha, figurâ longiusculâ, compressâ, putamine externo fusco striis multis scabro. Intrinsecùs verò lævis, lubrica, pellucida argenti nitore, ut Conchæ Orientales Margaritiferæ, refulget. Margaritas gignit, quæ ipsi carnis substantiæ innascuntur. *Concha Margaritifera.*

Caro mucilaginosa, lubrica, mollis, odoris ingrati.

Quandoque minutæ quamplurimæ sunt, magnæ verò trinæ aut plures rarò. Sæpissimè unica tantum insignis inter Carnem & Testam libera. Quædam exactè rotundæ, Pisi instar, quædam oblongæ, teretes, Cylindraceæ; quædam Pyriformes. Mihi a fide digno viro relatum est, nuperis annis in Boreali *Scotiæ* Plagâ unam fuisse repertam, quæ Nucem Moschatam magnitudine æquaret, boni quoque coloris. Plures fuscos vidi Fabæ vulgari pares. Quædam fuscæ in unâ parte, in aliâ argenteo candore nitent. Margarita.

Margaritæ Cordiales sunt, acres humores edulcorant, volatiles figunt, sanguini [illegible] & consistentiam præbent, & calorem ejus mitigant. Siccant, abstergunt & roborant.

Dominus *Tavernier* Corollam ex iis mille Coronatis æstimat. Olim celebres erant: legitur enim, Cæsarem Scutum ex Britannicis ornatum *Veneri Genitrici* dicâsse. Ipse verò vidi Corollam ex Margaritis *Scoticis*, quæ bis mille Coronatis æstimabatur: erant enim grandiores Pisis, exactè rotundæ, nitidissimi candoris. Corolla ex Margaritis Scoticis.

Concha è maximis admodum crassa, rotunda, ex nigro rufescens. *D. Lister*. Concha è maximis.

E maximis est, æqualiter ferè lata, sc. ad digitos tres utrinque patens. Ei figura subrotunda est. Cava & in dorsum multùm elata est. Huic color cum summâ cuticulâ adest ex fusco rubescens, aut castaneus intus albet.

Striatæ vel sunt Auritæ, vel sine auribus.

Auritæ valvis dissimilibus, Pectines, the *Clames*. His altera è Testis plana, altera cava. Unicuique ligamentum est nullis apophysibus sive Tuberculis Testaceis: sed in medio utriusque Testæ cardine similem cavitatem, sive canaliculum habent nervo obfirmatum. Pectines.

Striatæ sine Auribus sunt valvis æqualiter concavis, unico ligamento donatæ, Pectunculi, *Cockles*. Pectunculi.

Dictum est de Bivalvibus Clusilibus. Sequuntur Bivalves alterâ, aut utraque parte hiantes, ut Concha fusca, longissima, angustissimaque, musculo ad cardinem nigro, Solen, the *Spout*. Solen.

Pholas nostra, cujus Icon in Tabulis nostris habetur. Videtur id esse quod describit D. *Lister* de Cochleis Marinis not. 21. Admodum tenuis & fragilis Testa est; modicè cavæ sunt Valvæ, extra rugosæ, intus læves. In lapidis duriusculi foraminibus latitant ab ipso earum ortu, nec ex hisce eximi possunt, nisi lapis frangatur. Foramina alterâ parte patent, alterâ clausa sunt. His singulis figura una & eadem est, eaque veluti Ovalis: sc. ipsum Os angustius, media pars ventricosior, rursus angustior ima pars, quæque rotundatur. Pro ratione Animalis majora minorave sunt: at omnium foraminum cava duplo aut triplo majora sunt, quàm Conchæ requirant, sc. ut liberè Valvas aperire possint. Pholas.

Patellæ. *Balani.*

Univalves vel sunt
Loco mobiles vertice integro, Patellæ. Vel
Loco fixi vertice aperto, Balani, qui Porco Marino adhærent,
Incertæ Classis sunt

Concha Anatifera.

Concha Anatifera dicta.

Concha illa triquetra est, parva, foris ex albo cærulea, lucida, lævis, compressa, unciali longitudine & latitudine, ad perfectionem ubi devenit, quatuor constans Valvis, interdum pluribus, quarum priores duæ triplo majores posterioribus, quæ iis tanquam appendices adhærent, Tenues valde in Membranaceum Tubulum desinunt, quo Algæ aut Abietis fragmento adhærent, & (ut verisimile est) non solùm eo se figunt, sed & sugunt humorem alimentitium: cum hoc enim jungitur Pisciculi corpus, quod informis quædam caro est, ex quâ multi pedes sparguntur. Et hi pedes interiore parte multos quasi breves pilos emittunt, qui pro pennis, fallunt eos qui incautiùs intuentur. Pennæ enim nullo modo sunt: nam penna quævis ex utroque caulis latere plumas emittit. At hi pedes exteriore latere plani sunt, interius latus hosce veluti pilos emittit, ut videre est in Iconibus, quæ in Tabulis nostris habentur, tum prout nudis oculis apparent, tum ut Microsopii beneficio spectantur.

Concha Insulæ Barræ &c. Usus Cochlearum Marinarum.

Concha Insulæ Barræ.
Concha *Boethii* Margaritifera torno fastigiata & maculis aspersa. An Nautilus?
Cochlea Marina Stomacho idonea, & facilè alvo excernitur. *Dioscorides.*
Ex Testis Marinis crematis fit Calx, quæ Arenâ mista contra Aquas Pluviamque (ut ferunt) admodum durat.

CAPUT XIII.

De Piscibus quibusdam incertæ Classis.

PIsces quidam sunt, de quibus Relationes non ita distinctæ sunt, ut ad certas Classes reduci possint.
In Boreali *Scotiæ* Plagâ the *Seath-Fish.*
The great black Cockle.
The Hook.
Inter Pisces, Spondylorum meminit *Boëthius*, Descript: *Scotiæ.*
Purpuræ quoque meminit ibid.
Piscis in Lacu *Levino Camdui*, saporis delicatissimi.
Piscis *Gerletroch* dictus.
A Fish with big-eyes prominent.
Capitonis meminit *Leslæus.*

SECTIO QUINTA.

De Zoophytis.

Urtica Marina. *Penna.*

URtica Marina.
Quædam ex his frondibus purpurascentibus conspicuæ. Tactæ Urticæ uredinem movere dicuntur.
Penna Marina alia *Jonstoni.*

SECTIO SEXTA.

De Serpentibus.

Coluber. Typhlops Hydrus.

Atque hic patriæ nostræ gratulandum est, quòd Serpentes apud nos paucissimi sint, sc.
Anguis sive Coluber, the *Snake*, nostratibus the *Adder.*
Typhlops, Cæcilia, a *Blind-Worm.*
Hydrus, seu Natrix, the *Water-Snake.*

SECTIO SEPTIMA.

De Insectis.

CAPUT I.

De Insectis in genere.

Nominis ratio.

INsecta Ἔντομα sic dicta, quoniam eorum corpora incisuris præcinguntur, quæ nunc cervicum loco, nunc pectorum atque alvi procinctu separant Membra tenui Fistulâ cohærentia. Non tanto partium apparatu stipantur ac Sanguinea, nullâ tamen re ad naturam suam pertinente destituuntur.

Insectorum motus. Generatio. Locus.

Quod ad motum attinet, repunt, ambulant & volant, quod mirum in tantillis corporibus est, & summam spirituum agilitatem notat. Ab horum agitatu murmur est, quod quædam ex iis edunt. Omnia coitu generantur, ut egregiè experimentis variis comprobavit *Franciscus Redi* de Insectis.
Variis locis gaudent: in nive, aquis tam dulcibus quàm marinis, in terrâ, in Fossilibus quibusdam

inveniri etiam quidam tradunt, qui intentiore intuitu Naturam contemplati sunt. Singulæ autem ferè Plantæ sua Insecta diversa ferunt.

In hisce Naturæ solertiam & potentiam mirari est, quæ, ut ait *Plinius*, *nunquam magis quàm in minimis tota est*. Quis enim non vellet suspicere tot sensus non in Culice (ut ille habet) sed in Acaro, qui visûs aciem præ minutissimâ suâ tenuitate effugit, qui tamen in Microscopio corpus crystallini coloris multis Organis (ut postea videbimus) instructum exhibet? Et quidem, quasi parvitatem ejusmodi Animalium numero compensare voluisset *Deus* Opt. Max. ea non solùm per omnia reliqua Animalia, sed & per omnia corpora mixta disseminavit, pro specierum varietate diversa. Hæc proinde *Deus* Exercitûs sui nomine donat, quo superbiam & ferociam hominis confundit & conterit: Is enim Pulices, Lendes, Pediculos, Sirones, Vermesque varii generis Inquilinos in suo corpore habet. Horrenda etiam & à communi reliquorum formâ aliena producit Animalcula, quibus quandoque in prædam cedit. Et tam vilibus contemptisque Animalculis non solum summi aliquando Viri absumuntur, sed & integri Populi, (corruptis aut devoratis planè frugibus, & Insectis iis demum putrescentibus exortâ Peste) per magnos Terræ Tractus funditus delentur. Quid ergo Homo est, ut cum Conditore suo contendat, aut spem in marcescentibus illis rebus ponat? Tanti Numinis Majestatem adorare potius decet, & cum tremore revereri: nec viribus corporis, nec ingenii felicitati, nec fortunæ indulgentiæ fidere, sed in *Dei* solius benignitatem recumbere, in quo vivimus, movemur & subsistimus, cui soli honos, potentia & laus in æternum debentur.

Mira Numinis potentia & prudentia in hisce Animalculis elucent.

Insecta Exercitus Dei appellantur.

Exod. 8. & 10. Ps. 105 v. 30. Joel. 1. v. 4.

Res certè quæque virtutis amplitudine, non molis quantitate, demetiendæ, ut vel ex Insectis apparet, in quibus longè majora miracula collocasse videtur Deus ejusque administra Natura, quàm in enormibus aliis Animalibus, ut in Artificialibus quoque videmus. Faciliùs enim multò componitur Catena, cujus Annuli sunt magnitudine & circumferentiâ pedali; quàm Catenula, cujus Annuli vix, instar punctuli, mediam concavitatem habeant. Et proinde magis ex hisce minimis Animalibus, quàm ex mole vastis & prægrandibus, *Dei* Gloria elucet, juxta illud,

Ex minimis Animalculis Dei gloria illustratur.

Eminet in minimis maximus ipse Deus.

Distinguuntur autem Insecta generaliùs in Terrestria & Aquatica, & utraque in Pedata & Apoda.

Insectorum differentiæ.

E Pedatis rursum alia sunt Alata, alia Aptera sive non Alata.

Alata subdividuntur in Anelytra, sive Detectipennia Membranacea, & Coleoptera sive Vaginipennia, quæ Alas suas velut in Vaginâ recondunt.

Inter Anelytra alia favificant, alia non.

Nos proinde videbimus, quæ secundum hanc seriem Insecta apud nos sint, si priùs pauca de Insectorum usibus retulerimus, quos quidem in vitâ humanâ maximos præstant. Apies Mel Ceramque, Bombyces Sericum conficiunt, ut alia prætercam. Varias quoque Artes Homines docent: Textricem ex iis ostendunt Seres, Erucæ & Aranei, Cælaturam exercent oris scalpro ligna pertundentes Cossi; Architectonicam docent ex iis quædam, dum Cellulas suas Mathematicè ad Ἑξάγωνον fingunt. Quædam ex iis (ut Locustæ) certis gentibus cibum præbent. Pharmaca varia ex his desumuntur, ut apud Historiæ Naturalis Scriptores videre est. Atque hæc de Insectis in genere sufficiant.

Insectorum Usus insignes.

CAPUT II.

De *Terrestribus Pedatis Alatis Anelytris.*

EX hisce, quæ apud nos sunt, quædam quatuor habent Alas Membranaceas & favicant, ut

Apis.

Apis domestica, the *House-Bee*.
—sylvestris, the *Wild-Bee*.
Fucus, the *Drone*.
Bombylius, the *Humming Bee*.

Hist. Nat. Lib. 11. Cap. 10.

Politicum hoc Animal Rempublicam habet, quam miro ordine temperat, ut fusè explicat *Plinius*. Merito igitur dixisse videtur *Latinorum* Poëtarum Princeps,

Virg. Lib. Georg.

Esse Apibus partem Divinæ mentis, & haustus
Ætherios.

Apis primo Eruca est: dein, dum pedes & alæ innascuntur, membranaceâ thecâ involvitur, atque sub eâ specie Nympha appellatur. Tum perfectâ destinatâ specie (ruptâ, quâ cingebatur, thecâ) evolat: non levi argumento, nos quoque variis (quas in hac vitâ caducâ patimur) mutationibus, meliori „præparari, ut optimè arguit *Seneca*: Per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ præluditur. Quem„admodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat non sibi, sed illi loco in quem vide„mur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium, quod ab infantiâ „patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum. Alia origo nos expectat, alius rerum status. „Nondum cœlum, nisi ex intervallo pati possumus.

Epist. 102.

Apum mutatio nostræ mutationis imago quædam est.

Nullum Animal æquè commodum, nullum minùs sumptuosum: facilè enim curantur, & omnibus ferè in locis vivunt, & ex ipsarum cultu pauperes æquè ac divites magnum vectigal colligunt, nec propterea vel ollam vel familiam augere necesse habent, *Moufetus*.

Apum cultus facilis & quæstuosus.

Insect. Theat.

Ceram, Propolin, Mel conficiunt, unde magni homini proventus fiunt.

Domos sive Capsulas è Ligno Vitro artificiosè disposito, ut operis progressus videatur, & Coloniæ commodissimè transferantur, excogitavit D. *Geddeus* nostras, qui etiam Schedas aliquot de hoc suo Invento edidit.

D. Gedder Inventum.

 Mel

Mel præstantissimum ubi gignitur. Mel præstantissimum gignitur, ubi copia est Thymi, Serpylli, Satureiæ, Cytisi, Meliloti, Boraginis, aliarumque tum herbarum, tum fructuum, quæ naturâ siccâ calidaque constant.

Mel optimæ notæ. Mel optimum, purum, pellucidum, boni odoris, subflavum, cui ex aureolo color, dulcissimum gustanti, subacre, jucundissimum; consistentiâ nec plane crassâ, nec liquidâ, sed tam sibi cohærens, ut continuitatem suam quasi lineâ longissimâ non intercisam servet, si digito attollatur, & coquendo paucam spumam remittat. Bimum præfertur.

Mellis Vires. Mel ad condimenta optimum est: putredinem enim vix admittit, quod Melle perungitur. Nutrit multùm mediocriter sumptum. Lapsas vires restaurat, ac reficit, & bonum colorem efficit. Frigido Ventriculo præditis optimum nutrimentum est. Calefacit & siccat, & insignem vim abstergendi habet, Ora Venarum aperit, Urinas movet, Intemperies frigidas tutò sanat. In pectoris & faucium morbis utilissimum. Usus quoque eximii in sordidis Ulceribus & Herpete. Capitis lendes necat, & id, in quo mortuæ Apes sunt, Oculis & Auribus multùm conferre dicitur.

Cera optima quæ. Cera simplex optima est, recens, subflava, subpinguis, pura, odorata, odoris mellei. Secunda bonitas candidæ, et quæ suâ naturâ pinguis est.

Ejus Vires, & Cera calefacit, emollit, digerit, modicè explicat corpora, et vim quoque abstergendi obtinet. In sorbitione Dysentericis datur. Lactis quoque coagulationem in Nutricibus impedit. Oleum Ceræ Chymicum dolores Podagricos sedat.

Usus Mechanicus. Ex Cerâ Candelæ parantur et Tedæ, Variis coloribus tingitur, et pro Epistolis obsignandis paratur.

Propolis, & ejus Vires. Propolis (the *Hive-dross*) substantia est inter Mel & Ceram media. Optima est sincera, odoratissima, Ceræ expers. Calefacit, discutit, maturat, extergit & attrahit. Veteri Tussi suffitu prodest, Ozænas emendat, Spinas extrahit.

Apum Corpora quos usus in Medicinâ habent. Nec solum memorata hæc Apum Opera, sed ipsa etiam Corpora suos habent in Medicinâ usus. Apes enim siccæ pulverizatæ ex Cerâ & Oleo illitæ in Alopeciis capillum restituunt. Apum corpora ab Alveis accepta & contusa, & cum Vino Diuretico epota Hydropem potenter curant, Calculos comminuunt, Urinæ fontes omnes aperiunt, Ischuriam sanant. *Moufetus*. Morbum ex aculeo illatum Apes Melle demortuæ applicatæ citò curant. Insect. Theat.

Vespa. Vespa, the *Wasp*.

Earum Politia. & Vespæ à Philosopho rectè in Civilis generis Insectorum Tribum accensentur: Civitatem enim sibi ædificant Ædibus conspicuam, in quâ statis Legibus obtemperant, tamque in opere quàm animo modum adhibent. Notantur in iis singularis animositas & fortitudo.

Usus Medicus. Vespæ suis ipsæ plagis medentur.

Crabro. Crabro viridis, the *Hornet*.

Crabronum natura ferox & iracunda. Crabrones feroces & iracundi sunt, unde in Scriptura sævissimis & crudelissimis assimilantur. Eorum Nidi observantur esse examussim sexangulares. Exod. 23. v. 28.

Crabronum ictibus quid medetur. Terræ lutosæ & limosæ plagæ medentur ab iis inflictæ.

Ex non favicantibus apud nos

Perla. Perla, the *Adders-boult*, or *Dragon-Fly.*

Ex Quadripennibus Alis Farinaceis

Papilio. Papiliones variarum specierum.

Ejus variæ species. Papilio alius quidem diurnus, alius nocturnus; & utriusque multæ species apud nos. Alii enim magni, alii parvi, alii mediocres: alii uno præditi colore, alii duobus, alii pluribus: alii maculati, alii sine maculis. Antennas habent Papiliones, & Alas Farinaceas fragilesque. Quidam amant loca florida, quidam in Parietibus & locis tenebricosis versantur.

Usus. Urinas movere dicuntur.

CAPUT III.

De Anelytris Bipennibus.

Musca. Muscæ variarum specierum, *Flies*, quas enumerare hujus Operis non est.

Muscæ Pluviam præsagiunt. Muscæ atrociùs quàm solebant mordentes, osque & oculos hominum & aliorum Animalium petentes Pluvias significant. Unde *Politianus*,

— Sitiensque cruoris.
Musca redit, summaque Proboscide mordicat Artus.

Usus Medicus. Earum autem usus in Alopeciâ est.

Culex. Culex, the *Midge*.

Hujus quoque variæ species sunt.

Pulcherrima *Plinii* verba de Culice. „ De Culice pulchram contemplationem habet *Plinius*: In his tam parvis atque tam nullis quæ ratio, „ quanta vis, quàm inextricabilis perfectio? Ubi tot sensus collocavit in Culice? Ubi truculentam illam „ & portione maximam vocem ingeneravit? Quâ subtilitate pennas adnexuit? prælongavit pedum crura? „ Disposuit jejunam Caveam uti Alvum, avidam sanguinis, & potissimum humani sitim accendit? Telum verò perfodiendo tergori quo spiculavit ingenio? Hist. Nat. Lib. 11. Cap. 2.

Populi Civitatibus pulsi à Culicibus. Integros populos, Dei judicio, Civitatibus à Culicibus pulsos fuisse narrant Historici.

CAPUT

CAPUT IV.

De Coleopteris, seu Vaginipennibus.

GRyllus, the *Grashopper*. *Gryllus.*
Gryllus manibus contritus sacro Igni medetur. Ad Parotidas quoque commendatur. Usus Medicus.
Gryllotalpa, the *Mole*, or *Fen-Cricket*. *Gryllotalpa.*
Scarabæus, the *Bugg* or *Beetle*. Variæ hujus species apud nos. *Scarabæus.*
Ex Cornutis.
Capricornus, the *Goat-Chaffer*. Ejus Icon habetur in Tabulis. *Capricornus.*
Ex non Cornutis.
Minor maculatus, *Lady-Cow*. *Lady-Cow.*
Noctiluca seu Cicindela, the *Glow-worm*. *Cicindela.*
Blatta, the *Moth-Fly*. *Blatta.*
Blattæ in Aurium doloribus commendantur. Usus Medicus.

CAPUT V.

De Insectis non Alatis Sepedis, seu sex Pedes habentibus.

FOrmica, the *Pismire*, *Ant*, or *Emmet*.
Prov. 6. 6. Animal, ob industriam, diligentiam & experientiam à sapientissimo Salomone prædicatum, *Formica.* qui pigrum ad Formicam ablegat, ut ex consideratione viarum, *i. e.* factorum ejus, sapientior evadat: Prov. 30. 25. etsi enim populus infirmus sit, æstate tamen prudenter comparat cibum suum. Cui consonat illud Poetæ, Juvenal. Sat. 6.

—— Frigusque famemque
Formicâ tandem quidam expavere Magistrâ.

„ Plutarchus attentus observator hæc de iis habet: In Formicis omnis Virtutis signa relucent. Celebres „ illi Formicarum conventus Amicitiæ speciem præferunt, Alacritas in adeundis laboribus Fortitudinis & „ Magnanimitatis imaginem gerit. Mutuæ Charitatis suæ argumenta in eo ostendunt, quòd, si occurrant „ in Colle angusto, exoneratæ oneratis de viâ decedunt, quò liberiùs iter persequantur. Aiunt primum „ ingressum Speluncæ ipsarum sinuosum & intortum esse, non rectum: tandem in tres diversas cavernu- „ las abit, in quarum unâ Conventicula habent, in alterâ reponunt Annonam, in tertiâ Morticinorum „ Cadavera inhumant. Jure igitur dixit *Plinius*, Reipublicæ benè constitutæ & benè moratæ formam inter ipsas relucere. *Plutarchi & Plinii de Formicis Testimonia.*

De horum Animalculorum Mutationibus pulcherrima habet *Goedartius* sedulus eorum per multos annos observator. In Mutationibus, quæ Insectis accidunt, quædam Resurrectionis ad Vitam beatam adumbratio est. Quum enim primò non sint nisi viles Erucæ, aut Vermiculi humi repentes, postea Alas acquirunt, atque in libero Aëre maximâ cum voluptate volitant, & circa Flores, & loca atque alimenta dulcissima versantur, cœlestem quodammodo vitam adepta. Sed priusquam ad hanc novam & feliciorem vitam perveniunt, priora corpora mutari necesse est, & ad tempus aliquod, mortuorum instar, quiescunt sine ullo motu, aut alimento, donec tandem novam corporis formam vivendique rationem sibi acquirant: prius tamen ab omnibus excrementis atque omni impuritate expurgantur. Postquam autem exactè purgata sunt, sibi tegumenta quædam elegantissimè fabricata, parant, quibus, tanquam tumulo aut sepulchro quodam conduntur: sed ut tempore suo rursus egrediantur, exiguum foramen apertum relinquunt. In hisce tegumentis ab inimicis tuta sunt; mortuorum instar, quiescunt, & non moventur, nisi manu, aut alio modo tangantur, inque iis paulatim mutantur, atque aliam formam induunt. *Horum Animalculorum Mutationes.*

Per mutationem autem illam, quæ Insectis accidit, non Transformatio intelligenda; sed gradualis quædam evolutio & expansio partium, augmentumque naturale. In Verme enim aut Erucâ reconditæ & involutæ sunt hæ partes, quæ postea explicatæ quasi novum Animal constituere videntur. Adeo ut Eruca, verbi gratiâ, sit ipsa Papilio velo obtecta, quod impedit, ne partes à nobis conspicuæ sint, quemadmodum fusè demonstrat *D. Suamerdame* in Historiâ Generali Insectorum. *Quid per hanc Mutationem intelligendum est.*

Ova Formicarum (Auctore *Marcello*) trita & Auribus imposita quemvis obtusum Auditum citò sanant. Formicæ in Vino potæ Hydropem ab Urinâ retenta sanant. *Formicarum usus Medici.*

Frequenter videre est, etiam apud nos, lapides exesos et perforatos, in quibus *Pennius* Vermes parvulos sepedes invenit, adeo ut nulla Naturæ pars hujusmodi Insectis vacua sit.

Tinea Vestivora, the *Moth*. *Tinea.*

Ut vanitatem Mortalium confundat, præsto est in sumptuosissimis Vestibus Tinea Vestivora, quæ sensim eas depascitur. Sunt etiam quædam Librariæ, quæ Libros pretiosissimam Doctorum supellectilem deprædantur: quo argumento ducti Thesaurum deponere debemus, ubi neque Tineæ Vestes arrodant, neque Rubigo Argentum consumere possit. O si homo se cogitaret tanquam Vestem esse, quam Tinea exedit quotidie, ut positâ superbiâ, meliorem & incorruptibilem Vitam sapiat!

Huc referri possunt Pediculi in Homine, non solùm certissimum miseriæ & fragilitatis symbolum, sed & inevitabile quandoque *Dei* Flagellum: cum non solum Tyrannos quosdam, sed & præclaros quosdam Philosophos ab iis sublatos tradant Historici. *Pediculi.*

Pediculi mansueti & feri. Hi vel mansueti, vel feri sunt, ex Cancri formâ, quam referunt, denominati.

Aliorum Animalium Pediculi. Suos quoque Pediculos habent alia Animalia, quorum effigies varias videre est apud *Franciscum Redi* Peculiaris autem Balænis & Delphinis Balani species est, cujus Icon apud Bocconi habetur Libro Gallicè edito de Singularitatibus quibusdam naturalibus.

Quidam ex Vulgo in Ictero Pediculos exhibent.

Non minùs molestiæ hominibus præbet Pulex quàm Pediculus.

Pulex. Pulex avidissimum Animal rigidâ & cavâ Proboscide donatum est, quâ cutem penetrat, & sanguinem exugit. Duabus minutissimis Antennis è fronte natis tum viam explorat, tum de objectorum naturâ atque duritie judicat, & teneriora ut plurimùm loca petit.

Ex non Alatis Octopedis.

Araneus. Araneus, the *Spider*, qui Domesticus & Subdialis, Telarius & Retiarius.

De Araneis egregiè scripsit nuper D. *Lister*.

Araneorum species. Aranei autem vel Octonoculi sunt, Aucupes *Listero* dicti, qui sc. Muscas capiendi causâ tendunt Reticula scutulata, sc. universis Maculis in eodem plano dispositis in modum Scuti sive Orbitæ; vel conglobata, sc. Maculis crebris in omnes in circuitu dimensiones procedentibus; vel Telas Linteiformes, sc. Reticulorum filis densè inter se contextis, in modum Veli sive Pelliculi. Vel Venatorii, qui aperto Marte Muscas insectantur, cùm tamen aliàs texere possunt, n. Telas ad Nidificationem & ad Hyberna. Qui Lupi propriè sic dicti, Cancriformes; & Phalangia, sive Aranei Pulices, assultim ingredientes. Vel Binoculi sunt, ferè longipedes, telis digitatis, sive forcipatis, Cancrorum Marinorum more armati.

Usus Medici. Ceratum ex Araneis Umbilico admotum ad Uteri suffocationem commendatur. Ad Podagram quoque ex Emplastro valent.

Araneæ, referente *Plinio*, strictè Vulneri alligatæ sanguinem sistunt. Ulcera quoque sanare & Inflammationem arcere dicuntur.

CAPUT VI.

De Insectis 12 & 14 Pedum.

Erucæ. Erucæ, the *Caterpillers*, quæ
Glabræ,
Variæ in Alnis degentes.
Hirsutæ sive pilosæ.
Ambulones.
Brassicariæ.

Magnam tribum constituunt Erucæ, ex quibus quoque plura alia Insecta fiunt. Eæ ergo accuratiùs expendendæ sunt.

Erucæ Dei Copiæ dicuntur. Erucam quidam dici volunt ab erodendo, quasi *Erodam*, quòd frondes, maximè olerum, erodat. Tanta nonnunquam earum copia, ut non solùm Sylvarum frondes, sed etiam fruges absumant: & proinde hinc Prophetæ *Joeli* Erucæ Copiæ Dei maximæ dicuntur. *Joel 2. v. 25.*

Earum differentiæ. Motus. Mutationes. Ab *Aristotele* inter Vermes recensentur, quod minùs rectè factum est, cùm pedes habeant. Cùm rodunt, sonum quendam edunt. Quædam ex iis glabro sunt corpore, quædam hirsuto; aliæ parvæ, aliæ magnæ, aliæ mediocres. Quædam ex iis tot pedum paria habent, quot in illis sunt flexus seu annuli corporis. Quædam anteriore plures, et posteriore parte pauciores habent pedes. Hirsutiores magis noxiæ esse putantur quàm glabræ. Quædam ex iis caudatæ sunt, quædam non caudatæ. Motus iis undosus & inflexus: dum enim incedunt, curvantur & arcuantur partes maximè supernæ. Quædam ex iis folliculos texunt: & hæ, cùm se in iis incluserint, figuras mutant. Nam, cùm priùs molles essent pedibusque instructæ, ac moverentur, tunc indurescunt, nec apparent ampliùs pedes, nec moventur nisi ad tactum. Cum in Aureliam transierit Eruca, formam æmulatur Infantis Fasciis involuti vultuque præditi prope humano cum Mitrâ & Cornibus. Quædam aureo, quædam argenteo, aliove tunc colore. Ex Ovis oriuntur primò Vermiculi, dein paucarum dierum spatio Erucæ fiunt. Singulas Plantas singulas & proprias habere Erucas quidam autumant. Variarum diversas Figuras videre est apud *Franciscum Redi* Libro de Insectis.

Eruca reperta apud *Loch-coat.* Observabilis fuit illa Eruca super Alno ad Lacum *Loch-coat* à nobis reperta, quæ Limaci terrestri nigro magnitudine par erat, sed paulò brevior & crassior, ore maculis nigris & rubris variegato; dorso cinerei coloris thecâ quadam Membranaceâ tecto, Ventre saturæ viriditatis. Pedibus multis instructa erat, et ei Cauda minima bifurcata fuit. Sonum quendam graviorem edebat. Eadem esse videtur, cujus Figura apud *Goedartium* extat Experimento 65, ad Pag. 147.

Eruca Marina *Rondeletii* pilis in dorso instar Colli Collumbini variegatis, prope *Letham* inventa.

Erucarum. Usus Medicus. Erucarum Tela usta & naribus indita Hæmorrhagiam cohibet.

CAPUT VII.

De Insectis Multipedis.

Acarus. Ejus species in Microscopio. Acarus, a Mite.

Acarus Animal in Caseo putri natum miram in Microscopio mihi corporis speciem videndam exhibuit.

hibuit. Quidam enim ex iis Asellis, sive Millepedibus magnitudine pares, tecti cute, an mavis testâ: politissimum enim & unitissimum Crystallini coloris tegumentum Testam, quali Astaci induuntur, potius repræsentat, nisi quòd substantiæ tenuissimæ sit, præsuperficiei lævore nitens & pellucidum. Primo quidem aspectu Scarabæum aliquo modo repræsentat, nisi quòd dorsum elatius sit, collum caputque angustius. Caput ex basi latiore in acumen desinens duo cornua habet ex supernâ ejus parte prodeuntia. Ex inferiore parte prope os prodeunt tenuia & oblonga quædam corpora, pilorum instar, quibus tanquam forcipibus, ut verisimile est, cibum apprehendit & ori indit. Venter horret, & ex utroque latere tres pedes in medio articulati, instar Chelorum Astaci, tegumento quoque Testaceo nitente tecti, quibus innumeri pili admiscentur. Caudam habet bifurcatam, cujus divaricatio ampla est. Rami obscuri coloris pilos tenuitate æquant. Agile est Animal & velox. Ejus Icon in Tabulis nostris habetur.

Millepes Asellus, nostratibus the *Sclater*. *Millepes Asellus.*

Eximii usûs in Ictero, Morbis Pectoris & Obstructione Renum à Calculis. Usus Medicus.

Aselli ex vino contriti & poti Urinæ difficultati medentur. Ad Calculum quoque commendantur. Asthmaticis etiam & Scrophulosis prosunt.

CAPUT VIII.

De Vermibus Hexapodis.

Arborei ligniperdes varii.
Fruticarii.
Leguminarii.
Frumentarii, Curculiones & Farinarei.
Herbarii, &
Qui in Animalibus nascuntur, quorum haud minor varietas quàm Animalium ipsorum.

CAPUT IX.

De Insectis Apodis.

Lumbrici terrestres, *Earth-Worms*, quorum usus in Arthritide vagâ Scorbuticâ & similibus doloribus insignes sunt. Lumbrici terrestres & eorum usus.

Lumbrici in hominum Ventriculo & Intestinis, Aliæ Lumbricorum species.
Lumbrici lati, Broad *Maw-Worms*.
Lumbrici teretes, *Round Gut-Worms*.
Ascarides, *Bots*.
Sirones in Cute, *Wheal-Worms*.

Siro sub Cute Cuniculos agit, & pruritum maximum in loco ingenerat. Non in ipsis pustulis, sed prope habitant, & sero in pustulis putrefacto sustentantur. Hinc discant elati cordis Homunculi, non se Vermes duntaxat esse, sed & Vermiculorum Pabulum; atque illius Imperatoris potentiam timeamus, qui tam contemptibili exercitu superbiam & formæ dignitatem omnem facile confundere possit. *Siro.* (Mousetus Cap. 23.)

Sirones quandoque putridis dentibus innascuntur, & suis morsibus nervosas partes lancinant, atque acres dolores excitant.

In Vermibus vita tam altis radicibus fixa hæret, ut, dissecto per medium corpore, aliquantisper utraque parte vivere queant. Motus in iis variis gyris et versionibus absolvitur: progrediuntur autem in arctum, corpusculi sui partes colligentes, et posteriora attrahentes. Magnitudine inter se differunt. Nascuntur autem in Animalibus tum vivis tum mortuis; in Fossilibus quoque et Meteoris, et iis ex quibus nati sunt aluntur. Quanta hominibus pestis sunt, nôrunt Medici, quibus vix obstinatiores et magis rebelles Morbi occurrunt, quam qui à Vermibus oriundi sunt. Ab iis Vomitiones, Cordis morsus, dolores Spasmodicos, Febres et Animi deliquia patiuntur Ægri. Nec una harum species, sed variæ quasi Tribus hominem infestant. Alii lati, alii teretes, alii valdè parvi. Nec ab hisce Prædonibus ipsa Viscera immunia sunt, ut meritò Vermis et Vermium latibulum et esca dicatur homo. Vermium vita, Motus, Magnitudo. Ubi nascuntur. Vermes magna Hominibus Pestis.

Ad Insecta Apoda reducuntur Cochleæ terrestres, quarum Nota Characteristica est habere extrema Cornicula Capitulis quibusdam sive Nodis insignita. *Cochleæ terrestres*, & earum Nota Character.

Ex Cochleis terrestribus quædam nudæ, quædam Testâ Contectæ.

Nudæ Limaces dicuntur.

Nudarum Nota Characteristica est nuditas, et, ubi Testa in aliis, ibi Cucullus, aut Palliolum Cuticulare crassum et validum, cujusmodi apud nos Nudarum Nota Characteristica.

Limax cinereus maximus striatus et maculatus Domini *Lister*.

Hic in Capite Lapillum habet candidum Ovalis figuræ, tenuem, planum, aliquantulùm convexum, cujusmodi aliquot habeo ex *Orcadibus* ad me à Reverendo D. *Wallisio Cracoviacæ* Pastore transmissa. *Limax cinereus*, & ejus Lapis.

D. *Lister* in eâ opinione est, hos Lapillos cum bono effectu eidem usui in Medicinâ adhiberi posse, cui Uniones aut Oculi Cancri.

Androgyni sunt, neque ullam differentiam in Maris et Fœminæ Genitalibus discernere est. D. *Lister*. Limaces Cinerei Androgyni. (Lib. de Cochleis terrestribus.)

Cochleas Cinereas Terrestres, quæ in Hortis frequentes sunt, Androgynas esse mihi primus demonstravit D. *Siaus* M. D. qui postea id observatum à D. *Raio* invenit.

Limax ater. Limax ater maximus est in superiore corporis parte totus aterrimus. Venter ei albescit, aliquantulùm ad cæruleum vergens. Cervix & Cauda Rugis profundis & inæqualibus velut exasperatur, at Palliolum sive Scutum lævius.

Testa contectarum Nota Characteristica. Cochlearum Testâ contectarum Nota Characterica est, intra quinque anfractus finiri, magis compactili & breviore figurâ esse, ut ipsius Testæ apex parùm aut nihil emineat; Aperturæ extremas oras esse leviter reflexas & fasciis insigniri.

Testâ contectæ apud nos variæ, cujusmodi

Cochlea vulgaris. Cochlea vulgaris major, pulla, maculata & fasciata Hortensis. Testæ Aperturam adversus Hyemem obturat ipsum Animal, sc. Operculum album, crassum, fragile, velut Gypseum è propriâ salivâ confectum, ex omni parte firmiter agglutinando.

Quomodo Humor ipsave Animalia in Cerâ dealbandâ & in re statuariâ Artificibus usui sunt, videre est apud Dominum *Lister*.

Buccina terrestria. Quæ ex Cochleis terrestribus longiore figurâ sunt, Buccina dicuntur. Horum autem nota, quòd Testa longa sive productior sit, tenuis admodùm: Minimùm quinque, at plerumque pluribus anfractibus circumvolvitur, Anfractuum lateribus planioribus & minùs in modum Circuli eminentibus. Testæ autem Apertura oblonga, compressa & angustior est.

Quorundam ex his Orbes in sinistram partem convolvuntur.

Testâ tectæ figura compressâ. Not. Char. Ex Cochleis Terrestribus Testâ tectis quædam figurâ compressâ, quarum nota est, habere in Testæ Centro ex alterâ parte sinum cavum, velut Umbilicum, & intra quinque spiras finiri.

Cochlea terrestris minor Conchâ lineis nigris fuscis & albis tenuibus distincta.

Minor alba lineis nigris latioribus distincta.

Minima argentei coloris.

Cochleæ Aquaticæ. Cochlea Aquatica Fluviatilis minima fusci & obscuri coloris in Aquis nascens. Limaces inter nobiliora fercula in cœnis olim habiti fuere.

Usus Medicus, & in Cibo. Terrestres autem Cochleæ Stomacho utiles sunt, & non facilè corrumpuntur, referente *Dioscoride*.

Crematæ omnium Cochlearum Testæ calefaciendi & urendi naturam sortiuntur. Idem.

Cochleæ crudæ tritæ cum aquâ tepidâ Tussim sedant; adversus Phthisin commendantur. Ad Calculum Renum valent.

Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum. Cochleæ crudæ contritæ cum Testis suis & ex Passo per dies 7. aut 9. potui datæ efficaciter Dysuriæ prosunt. Aqua ex Limacibus destillata hepar imbecillum mirè roborat, & Phthisicis Remedium est & Hecticis.

Terrestres mirâ vi pollent vires restaurandi. Hinc inter alia in *Petronio Arbitro* Limacum collis pastus ad Venerem disponitur.

Cochleæ Veteribus *Romanis* olim in cibum cessere, & *Itali* etiamnum multùm iis delectantur. Crebro ablui, purgari & bene coqui necesse est.

Testæ contusæ minutim & dentibus affricatæ dolores tollunt. Pinguedo quæ innatat, dum coquuntur, Capillos auget. Salis beneficio in liquorem si resolvantur, flavam reddunt cæsariem.

CAPUT X.

De Insectis Aquaticis Pedatis.

Squilla. SQuilla, nostratibus the *Scrow*.

Lacerta Aquatica. Lacerta Aquatica, the *Ask*.

Asellus Marinus. Asellus Marinus Squillam molliorem referens, nisi quòd quatuor tantùm pedes habeat. An qui *Dumfrisiensibus* the *Chuk* dicitur?

Tipulæ. Tipulæ, *Water-Spinners*.

Ex Multipedis

Pulex Marinus. Pulex Marinus, the Sea-*Flea*.

CAPUT XI.

De Aquaticis Apodis.

HIrudines venenatæ, *Horse-leeches*.

— Innoxiæ vulgares.

Stellæ Marinæ.

Lumbrici Aquatici.

Vermis ex Arenâ effossus *Lug* dictus, quo pro Piscibus capiendis utuntur.

Incertæ Classis.

Minutissimum Ani- Quod omnium fidem præ tenuitate superat, minutissimum Animalculum est ex Piperis maceratione in

in Aquâ Fontanâ per horas 30 natum. In guttis aliquot ejusmodi Aquæ minori Microscopio impositis videre est innumera Animalcula motu pernicissimo per Aquam currentia, quantitate Insectis nigris, qui in Rosarum floribus nascuntnr, paria, figurâ quoque corporis non absimili: oblonga enim & convexo dorso sunt. Hæc autem albissima sunt. Distinctiorem observationem corporis tenuitas, et velocissimus perpetuusque Animalculorum motus negabant. mal ex Pipere in Aqua macerato natum.

Atque hæc quidem de Animalibus allata in præsente hocce Prodromo Opere sufficiant. Restat tantùm, ut aliquem pro animi confirmatione & perfectione usum ex iis derivemus, quod quidem *Boëthii* verbis perficiemus.

Lib. 5. de Consolat. Philosoph. Metr. 5.

Quam variis terras Animalia permeant figuris?
Namque alia extento sunt corpore, pulveremque verrunt,
Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus Alarum levitas vaga, verberetque Ventos,
Et liquido longi spatia Ætheris enatet volatu.
Hæc pressisse solo vestigia gressibusque gaudent,
Vel virides campos transmittere, vel subire sylvas,
Quæ variis videas licet omnia discrepare formis,
Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus.
Unica gens Hominum celsum levat altiùs cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
Hæc, nisi terrenus malè desipis, admonet figura,
Qui recto cœlum vultu petis, exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne gravata pessum
Inferior sidat mens, corpore celsiùs levato.

Partis Secundæ Libri Tertii Finis.

APPENDIX
ADDENDORUM Libro Tertio Partis Secundæ.

DIATRIBE
DE
ANSERIBUS SCOTICIS.

INter alia Opinionum portenta, receptissima est illa de Anseribus *Scoticis* Fabula, quos ex putridis cujusdam Arboris fructibus aut Lignis corruptis gigni tradunt communiter Scriptores. Ea autem alteri Opinioni apud plerosque receptæ innititur, quæ præter Generationem Univocam, quâ Simile manifestè simile generat, aliam admittit Æquivocam ideò dictam, quòd causa Viventium, quæ per eam producuntur, non ejusdem Speciei cum Generato sit. Et ita generari pleraque ex Insectis volunt, cùm tamen, ordine Creationis, Insecta, non minùs quàm reliqua Animalia Semen latura sint quod similia corporibus, ex quibus oriatur, producat; &, observante *Plinio*, *Natura nunquam magis quàm in illis tota sit*, & spectatius nusquam Naturæ rerum artificium sit, quàm in his tam immensæ subtilitatis Animalculis. In magnis siquidem corporibus facilis officina sequaci materiâ fuit; in his tam parvis atque tam nullis quæ ratio, quanta vis, quàm inextricabilis perfectio? Cùm enim nullum Agens alteri communicare id possit, quod in se non habet, quî, quæso, fieri potest, ut materia putris, quâ talis, tantam partium varietatem, & harum tam artificiosam conformationem, & inter semet coaptationem & symmetriam, ac ad certos fines destinationem producere „possit? Ut in Culice instat *Plinius*, Quomodo tot sensus in eo collocavit? Unde visum in eo præ„tendit, gustatum applicavit, odoratum inseruit, truculentam illam et portione maximam vocem „ingeneravit? Quâ subtilitate pennas adnexuit, prælongavit pedum crura, disposuit jejunam caveam „uti alvum, avidam sanguinis et potissimum humani sitim accendit? Telum verò perfodiendo tergori „quo spiculavit ingenio? Atque ut in capaci cùm cerni non possit exilitas, ita reciprocâ geminavit „arte, ut fodiendo acuminatum pariter sorbendoque fistulosum esset? Tam determinati effectus certè non nisi determinata causa est: non cœli influxus, calor ambiens, aut Anima (ut dicunt) Mundi; sed semen, vel illi saltem quid analogum, quod à toto parentis corpore deciduum sit, in quo tota ejus ratio sit, quodque vim simile propagandi in se habeat. Architectus autem in semine Anima est, sive ea Flammula quædam sit, sive purior quædam substantia, quæ præ tenuitate et subtilitate nostros sensus effugiat. Et sane summus Artifex Deus Opt. Max. Animæ eam vim indidit, quâ tantâ solertiâ atque industriâ Organorum suorum elaborationem aggreditur, promovet et perficit. Causa autem erroris inde orta est, quòd in quibusdam Animalibus, ut in Viviparis vulgò dictis, semen congeri, apparari, confici conservarique, nisi intra consimilis Animalis corpus, nequeat; quorum semen quòd intra Animal simile manifestum sit, hæc idcirco ex semine ortum habere dicuntur. Sed quoniam in Oviparis dictis Animalibus deposita extra se Ova, aut quæ in Ova facessit Materia Seminalis, Solis aut alterius corporis calore foveri possunt, donec Fœtus maturi erumpant; et quandoque eadem Ova in aliena corpora, etiam putrentia, deponuntur: hæc, quòd semen eorum in alienâ et inexpectatâ materiâ occultum sit, ex putri materiâ propterea oriri censentur, cùm tamen causam univocam, internam et essentialem habeant ad unum determinatam, nimirum semen ab Animali in alienam materiam delapsum, ad Parentis imaginem simile quoque Animal producens. Et hinc certè constat, quòd Vermes in Carnibus sunt ex Ovis, quæ Muscæ in eas deposuerint, ut variis Experimentis comprobavit *Franciscus Redi*. Vermes quoque, qui intra fructuum pulpas gignuntur, ex Ovis relictis sunt, quæ fructibus conclusa accedente maturationis calore excluduntur. Quòd autem Insecta quædam Spiculum perforatum habeant, quo ejusmodi Ova in Fructibus deponant, videre est apud Celeberrimum *Malpighium*. (Tract. de Insectis.) Adeoque proinde æquum est, ut non minùs in Insectis, quàm in aliis Animalibus, divinam Potentiam quâ decet humilitate adoremus, qui hæc quoque creaverit, & semen iis indiderit, in quo suos constituit Architectos & Fabros, qui summâ solertiâ, industriâ & providentiâ Opus suum elaborarent.

Ad nostram autem quod attinet de Anseribus *Scoticis* Fabulam, eam refutare possunt vel diversæ, quæ à variis Scriptoribus ejus habentur Relationes. Apparet enim rem, quæ tam diversimodè referatur ab illis, nunquam ab ullo visam, nec accuratæ Rationis trutinâ fuisse perpensam.

Aldrovandus enim ex quibusdam Historicis tradit, in nostri Maris orâ Arbores esse (quarum Icones quoque appingit) quæ fructus producant, qui in Mare decidui in Aves ejusmodi convertantur. Alii eas ex Lignis putrescentibus nasci volunt. Quidam id specificæ cuidam Maris nostri proprietati tribuunt, cùm non solum Lignis adnata reperiantur illa prima Avium secundum illos rudimenta, sed & Algæ Marinæ non rarò appensa inveniantur. Nos, rejectis Vulgi præjudiciis hac in re, rem ipsam, ut est revera, explicabimus; & quidnam *Concha Anatifera* sit, et quid *Anser Scoticus*, ex ipsâ rerum Naturâ trademus.

(Conchæ Anatiferæ accuratior Descriptio.) Concha hæc Anatifera triquetra est parva, exteriùs ex albo cærulea, lævis, compressa, striisque quibusdam distincta: Quædam Unciæ longitudinem superant, latitudine quoque unciali; quædam multo

multo minores. Quatuor constat valvis, quarum priores duæ posterioribus triplo majores. Quæ iis tanquam appendices adhærent, tenuissimæ. Utrasque in acutâ parte connectit quinta appendix incurva & concava. Conchæ fundo, quâ latior est, adhæret tubulus quidam carnosus, fusci coloris, totus rugosus, ubi hæret Ligno aut Algæ, tenuior & ad Conchæ fundi latitudinem se dilatans. Ab hoc quasi Umbilicali Tubo alimoniam sugere videtur Animal in Conchâ contentum, quod à quibusdam etiam visum est per Tubum ascendere ac descendere.

Animal autem, quod in Conchâ continetur, informi massâ carnosâ constat, quæ rotunda quidem est sine oris apparentiâ, quo tamen carere non est putandum. *A massâ carneâ procedunt multa sive Brachia, sive Pedes, sive Cirri (ut *Fabius Columna* eos vocat) ex fusco flavescentes, quorum superiores aliis longiores conspiciuntur. Curvi communiter sunt, internâ parte hirsuti, externâ plani & sine plumis caudam avis contractam quodammodo æmulantur. Sed in hoc Animali nec firma adest caro, nec sanguis, nec os, nec cartilago, neque ulla pars, quæ Avis parti consimilis sit. Contrahuntur & extenduntur hi Cirri pro Animalis libitu, Animali ad vitam conservandam apti, quod propterea Concham aperit, eosque protrudit illi usui (ut videtur) destinatos, ut iis escam venari & intus reponere possit. Nec illa Cirris & Brachiis Polypi dissimilia. Sui quidem generis Animal est, quod tamen ad Polypos accedere videtur. In hisce certè Testaceis (ut observat *Plinius*) magna ludentis Naturæ varietas est. Quod autem pulchrè observat *Columna*, nunquam Conchæ sine Animali conspiciuntur: habuit enim ille (ut refert) easdem Conchulas vix Milii semen æquantes, omnesque formatum, completum, exiguum Animal habebant. Semperque idem Animal est, licet tum Animalia, tum Conchæ magnitudine valde differant. Refert quoque *Thomas Bartholinus*, se in Musæo habuisse Conchas minores Algæ connexas, inter quas una prægnans aliam ex se profert, & valvis apertis excludit. Quod sanè argumentum est, sui generis Animalia perfecta esse (licet semper Ligno aut Algæ appensa sint) quæ alia ejusdem speciei producant. Avem, quod se nobilius Animal est, generare nullo modo potest: nam certum cunctis rerum generibus ordinem Deus innexuit, ut quæque per semina similia sibi gignerent, [Animalis Descriptio.]

[Boeth. Consol. Phil. Lib. 1. Met. 6.]

Nec, quas ipse coercuit,
Misceri patitur vires.

Salinario autem lentore generant, ut de aliis Testaceis observavit *Plinius*, ubi dicit, Compertum in Ostreariis humorem iis fœtificum lactis modo effluere. Et cùm hic humor præ lentore suo facilè adhæreat Lignis & Algæ, hinc est, quòd Navium carinis & Tabulis semiputridis Algæque plerumque affixæ sint.

Causa autem erroris vulgi fuit, quòd Anseres *Scotici* magnis gregibus huc advolent, & per Autumnum Hyememque tantum hic maneant, ignorentur autem eorum natalia. Hinc vulgus horum protoplasma sive rudimentum Animal in hac Conchâ credidit, quod Aviculæ formam æmulari videatur. Vivam tamen & omnibus modis absolutam Avem ex Massâ istâ Testaceâ prodiisse, nemo est inventus, qui se vidisse asserere fuerit ausus.

Anseris autem *Scotici* descriptio Libri hujus tertii Paginâ 21 allata est, & *Albertus Magnus*, *Bellonius*, & in Boreali Navigatione ad Gradum octogesimum *Batavi*, Eos Ova fovere & Pullos alere viderunt. Graviter igitur hallucinati sunt, quotquot prodigiosum horum ortum hactenus crediderunt. Apparet etiam quàm inanis sit quorundam conatus & studium inquirentium causas exoticorum effectuum, antequam de rei veritate constet.

Addendum ad Tractatum de Piscibus.

Præter Pisces supra allatos, misit ad me Vir Celebris D. *Archibald* M. D. Catalogum Piscium tam Marinorum quàm Fluviatilium & Lacustrium rariorum, qui in Regionibus *Scotiæ* Austro & Occidenti obversis reperiuntur, quos hic cum vernaculis appellationibus appono.

Piscis Etterpyle.	*Nembling Sceal.*
Skedan.	*Conger-Eel.*
Sea-Adder.	*Brandling.*
Thornback.	*Cuddin.*
Lamprey.	*Greenback.*
Horn-Eel.	*Breim.*
Hirling.	*Retche.*
See-needle.	*Bayin.*
Rush-Fish.	*Lyth.*
Blewish and white Flouk with golden Spots.	*Blockan.*
Skatebread.	*Pillock.*
Lymps or Lumps.	
Chuck.	

In eâ Plagâ quoque, inter alia aliis Regionibus communia, reperiuntur,
Ex Quadrupedibus, *Sciurus*, *the Squirrel;*
Ex Serpentibus, *the Slow Worm*:
Ex Insectis, *Grillus Focarius.*

Addendus quoque Titulus Cap. 2. Sect. de Piscibus
De Piscibus Cetaceis.

FINIS.

INDEX

Alphabeticus rerum præcipuarum, quæ in Libro Tertio Partis Secundæ Prodromi Naturalis Historiæ Scotiæ *continentur, ubi agitur de Animalibus* Scotiæ *tam Feris quàm Domesticis.*

A.

B.

C.

INDEX, II.

D.

E.

F.

G.

H.

Himan-

PRODROMI

NATURALIS HISTORIÆ

S C O T I Æ

PARTIS SECUNDÆ LIBER QUARTUS

DE

MINERALIBUS METALLIS ET MARINIS

S C O T I Æ.

INDEX *Capitum Libri Quarti & ultimi Partis Secundæ Prodromi Naturalis Historiæ* Scotiæ, *qui agit de Fossilibus & Marinis.*

PRODROMI
NATURALIS HISTORIÆ SCOTIÆ
PARTIS SECUNDÆ LIBER QUARTUS.
DE
Fossilibus & Marinis.

PRÆFATIO
De Fossilibus & Marinis in Genere.

INfimum Substantiæ gradum Inanimata obtinent, in infimam quoque Naturæ partem relegata, quæ *Plutônis* Regnum Poetis constituebat, quod maximæ divitiæ è Terræ visceribus eruerentur. In quibus quoque Dei Providentiam adorare licet, quòd neque otiosa & inutilis sit illa Mundi pars caligini & tenebris damnata, sed multa de eâ effodiantur in vitæ usus proficua. Et quidem multâ observatione compertum est, quòd Regiones, quæ in superficie nudiores & asperiores sunt, Fossilibus magis abundent; quasi externam nuditatem internis divitiis compensare velit Natura, hoc est, *Deus* Opt Max. è quo nata sunt omnia. Cujus quidem sortis *Scotia* nostra particeps est, quæ plurima in gremio suo continet Fossilia, eaque præstantissima, licet ejus superficies in plurimis locis aspectui tristior sit. Mare quoque non solum innumera in sinu suo fovet Animalia, de quibus jam actum est: sed, quâ fœcunditate donatum est, suas quasi substantiarum diversarum Mineras in fundo suo tenet, de quibus Marina dicta corpora nunc in Littora & Rupes Marinas projicit, nunc in superficie natantia exponit. De hisce igitur Fossilibus & Marinis, quæ in Scotiâ nostrâ reperiuntur, quarto hoc & ultimo Prodromi hujus Operis Libro agendum est, sumpto à Fossilibus initio, quòd ea & dignitate præcedant, & faciliùs frequentiusque se in conspectum offerant. Fossilia Marina.

Fossilia ita dicta sunt, quòd major eorum pars fodiendo è terrâ eruatur. Ab aliis Mineralia vocantur, qui Fodinas Minas volunt appellatas, ut Fossilium & Metallorum Venas Mineras; Metallica etiam à quibusdam à potiore specie, Metallis nempe. Fossilium nomen.

Est verò Fossile Corpus perfectè mixtum, inanimatum, vitæ expers, peculiari formâ & virtute seminariâ à Deo in primâ creatione donatum, ut sibi simile procreare & suam speciem propagare possit. Fossile quid

Fossilia autem in Media Mineralia, Lapides & Metalla dividuntur. Fossilium divisio,

Innumeros illa usus vitæ nostræ præstant. Ex iis enim Moneta conficitur, varia Vascula & Ornamenta pretiosa parantur, Machinæ Bellicæ; & ea etiam Instrumenta, quæ plerisque Artibus inserviunt, efformantur, Ædes extruuntur. Pharmaca quoque quædam ex iis desumuntur. Et nulla ferè Vitæ pars iis caret. In hoc nobis noxia, quòd incitamenta pravarum cupiditatum sint, per quas innumeris malis expositi sumus. Sed non illa accusanda (bona enim in se, ut reliqua Dei Opera sunt) sed nos, qui multas malas Artes excogitavimus, quibus illorum usus corrumpitur. Usus, & Abusus.

Librum hunc in quatuor Sectiones dividemus. Prima aget de Mediis Mineralibus, quæ ita dicta sunt, quòd mediam quasi naturam habeant inter Lapides & Metalla; & Terræ, Sales, Sulphura & Bitumina sunt. Secunda Sectio aget de Lapidibus. Tertia de Metallis. Quarta de Marinis. Libri hujus divisio.

SECTIO PRIMA.

De Mediis Mineralibus.

CAPUT I.

De Terris.

Terra.

PEr Terram autem hic intelligitur Corpus Fossile naturæ Mineralis particeps, quod injectâ Aquâ solvitur & Lutum fit. Hujusmodi apud nos sunt.

Argilla.

Argilla, quæ Terra tenax est, quæ in partem quamcunque ducta non abrumpitur, neque exiccata dehiscit. Ejus hæc proprietas est, ut quamlibet figuram recipere possit; & in Caminis cocta in Lapideam substantiam crescat.

Usus Mechanicus.

Hacce potissimùm utuntur Figuli & Plastæ, & ex hac fiunt Vasa, Statuæ & Fistulæ, sive Tubuli pro Nicotianæ fumo sugendo. Nostratibus *a White Clay* dicitur. Vilissima ad opus Lateritium sumitur. Ex communi (quæ *Clay* nostratibus dicitur) pedibus jumentorum attritâ & stramine temperatâ integras domos construunt in quibusdam locis nostrates, quæ ventos, imbres & ignes perferunt & diu durant. Ex cæruleâ Figuli Vasa conficiunt.

Cimolia.

Cimolia, quæ & Smectis dicitur, nostratibus *Fullers-earth*, pinguis & lubrica est, & ad purpureum inclinat colorem. Quædam albicans est. Modicè pinguis est, rara & mollis, nihil Arenosum continens, & in candido ad purpureum nonnihil vergens. Hæc cum adstrictionem, tum acredinem quandam participat, & virtus ei siccandi & refrigerandi inest. Achores tollit. Ad Parotidas quoque discutiendas commendatur, & ad Ambusta valet. *Plinius* in Podagrâ ejus vires prædicat.

Usus Medicus & Mechanicus.

Vi abstergendi prædita est. Fullonibus igitur in Pannis emundandis magni usûs, & utilis ad Sevum è Vestimentis eximendum est.

Terra viridis.

Terra quædam viridis, quæ facilè in pulverem abit, tactu mollis & lubrica. An Talci species?

Terra Crocei, & Viridis coloris.

Terra Crocei coloris prope *Drumfrisium* eruta. An Talci species?

Terra Argillacea Violacei coloris, pinguis. An Cimolia, an Margæ species?

Rubrica. Ejus duæ species.

Rubrica, the *Marking Stone*, nostratibus *Keel* dicitur. Terræ species lapidosa & rubea est, quæ in locis Metallicis Aurariis, Argentariis, Ærariis & Ferrariis, aliquando etiam in propriis Venis reperitur. Rubrica duplex apud nos: una superficie lævi & politâ, alia superficie asperâ, quæ saturatæ magis rubedinis.

Usus Medicus, & Mechanicus.

Vi pollet adstringendi, reprimendi & fluxum sanguinis sistendi, ad Ambusta commendatur, Emplastris siccantibus & Vulnerariis additur. Mihi relatum est, Mulierem quandam Empiricam apud suos in curandis Epilepticis claram, inter alia Remedia, quibus utitur, Rubricam intus exhibere. Et eò faciliùs credidi aliquos ejus usus esse posse in hoc Morbo, quod apud *Oswaldum Grembs* legerim pulverem sequentem in ipso hujus Morbi Paroxysmo commendari, qui recipit Lapidis rubri Scriptorii (vulgò *Rotelstain*) Drachmam unam; Radicis Ireos, Sacchari, ana Drachmam unam cum Semisse; Moschi Granum unum. Et quidem fieri potest, ut acidum volatile, quod in hoc Morbo Nervos eorumque principium Cerebrum vellicat & irritat, & ἀταξίαν, seu spirituum motus inordinatos producit, vel terrestri Rubricæ substantiâ figatur & edulcoretur, vel aliâ proprietate specificâ, quæ ab ejus temperie & partium ejus figurâ procedit, subigatur & superetur. Arbor hominis integra & ruinosa, Cap. de Epilepsiâ.

Pictoribus inservit, & Fabris etiam Lignariis pro Lineis rubris ducendis.

Nigrica. Usus.

Nigrica Fabrilis *Merreti* in Pinace rerum *Britannicarum*, digitos maculat & facilè rumpitur in pulverem. Quibusdam *Black-Lead*, nostratibus *Kilevyne* dicitur. Pro Lineis ducendis & notulis scribendis inservit. In Præfecturâ *Abredoniensi* reperitur.

Ochra.

Ochra, *Yellow Oker.* Hæc varia est: quædam optimæ notæ, alia arenosa magis. Optima apud nos variis in locis habetur.

Usus Medicus & Mechanicus.

Tumores & Panos discutit; excrescentem carnem reprimit; cum cerâ cava explet; Articulorum Tophos comminuit.

Pictoribus ejus usus familiaris est. Chirothecæ eâ pulchrè flavente colore tinguntur.

Marga vulgaris & ejus Usus.

Marga Terræ Medulla & pinguior ejus pars. Quædam apud nos est pallescens, quæ instar Sevi concreti est præ pinguedine. Est etiam alba, quâ Silices frequenter obducti sunt. In commissuris saxorum reperitur. Ejus usus præcipuus in agris fœcundandis est.

Marga lapidosa flava.

Hujus species quædam lapidosa flavi coloris, instar Succini flavi crudi & friabilis substantiæ, in Saxorum commissuris reperitur, quam Operarii Vulnerariam esse experiuntur.

Armenæ affinis.

Est & Terra apud nos ad Armenam accedens, tum colore, tum substantiâ.

Cadmia.

Terra Cadmia, quæ eadem est quæ Lapis Calaminaris dicitur. Ad affectus oculorum commendatur. Ex hac cum Ære mixtâ Orichalcum conflatur. An Lapis potius? Vide Lapides.

Terra Drumfriensis tinctoria.

Terra quædam lutosa nigricans è *Drumfrisio* ad me transmissa à celebri Viro D. *Archibald* M. D. quam Tinctoriam voco, quòd eâ ad pannos nigro colore tingendos utantur Ferratæ et Vitriolicæ qualitatis particeps videtur: nisi enim ferri frustum ei suppositum sit, albicans evadit.

Alcionium.

Ad similes Terræ partus Alcionium referri debet, quod Concretio quædam est, partim ex Exhalationibus & Vaporibus, partim ex Limo Terræ. Quoddam Fungi facie. Aliud formæ Vermicularis Testæ adnatum, simile artificio, quod *Philigram* dicitur.

CAPUT

CAPUT II.

De Succis concretis & Salibus.

TErras sequuntur Succi concreti, qui è variis Terris originem suam ducunt. Apud nos Aqua fertur in *Anandiâ* esse spumam ebulliens, quæ in Salinam substantiam concrescit, quâ pro Coriis perficiendis Coriarii utuntur. An Aluminosa? *Succi concreti. Aqua in Anandia.*

Huc spectant Tubuli quidam albissimi perforati friabiles in Mineris Carbonum reperti, qui Nitrosæ Concretiones esse videntur. *Tubuli albi perforati.*

Per Salem intelligitur Corpus Minerale inanimatum in Aquâ solubile, saporibus diversis præditum, et seminariâ in primâ creatione vi dotatum, quâ certis in locis conservatur et multiplicatur. Salia autem apud nos sunt *Sal.*

Sal vulgaris, quo communiter in Cibis utimur. Isque vel Naturalis vel Artificialis est. *Sal communis,*

Naturalis in Rupibus Marinis à Sole ex Aquâ excoctus Marinâ reperitur. *Naturalis,*

Artificialis vel ex Aquâ Maris paratur, vel ex Arenâ Maris salsâ, qualis ab Accolis Limitis Meridionalis *Scotiæ* conficitur. *Artificialis.*

Multi usûs est in Cibis & Medicinâ. Calefacit, exiccat, abstergit, adstringit, & à putredine conservat. Cibis saporem gratum conciliat, & appetitum edendi excitat. A jumentis quoque expetitur, eaque à variis Morbis præservat. Tenuis ad cibum eligitur. Inter primos autem noster *Scoticus* etiam ab exteris censetur, ad quos magnâ copiâ defertur. Crassiore Pisces majores condiuntur. Salis Vires in Cibis

Unicum certè Salis condimentum omnibus Aromatum condituris præstat, quandoquidem in Cibis fastidium arcet, Nauseam prohibet, & edendi aviditatem excitat. Veneno reluctari dicitur, & vehementer siccat & adstringit. Ideo non solum humores è corpore educendos liquat, incidit, tenuat, purgat atque siccat, sed & adstringendo poros Veneni penetrationem intercipit. Præterea Cibos condit & sapidiores reddit. Carnes Animalium Sale diu incorruptæ servantur, ut & Butyrum, Caseus & multi Fructus. Multi quoque in Medicinâ usûs: flatus enim attenuat, ventrem mollit, & corporis superfluitates educit, & facultatem expultricem sui officii admonet. Omnia quoque Lumbricorum genera in Vino haustus exterminat. Sal cum farinâ melle & oleo tritus commodum & salutare in Podagrâ remedium est. Cum telâ Aranearum Vulneri impositus Sanguinis fluxum cohibet & putredinem arcet. Valet quoque adversus Sterilitatem. & Medicinâ.

Habet etiam insignes usus in Agriculturâ: Arbores enim, Frutices & Herbæ quædam salsis aquis irrigatæ lætius proveniunt. Cum commodo quoque Sal Pecudibus exhibetur, tum adversus Pabuli fastidium, tum quòd à Morbis quibusdam præservet & ad Venerem etiam stimulet. Et propter hanc Salis vim prolificam Poetæ Venerem ex Mari ortam finxerunt. Usus in Agriculturâ.

Nitrum apud nos tantùm factititium, quod ex terrâ nitroso semine imprægnatâ apud nos conficitur qualis in Cellis Vinariis, aut terrâ quæ Ovillo stercore imbuta: facto namque ex eâ Lixivio & percolato, et per ignis calorem excolato, Sal Nitri remanet, quod purificandum est. *Nitrum.*

Nitrositas quoque quædam, instar Lanuginis, ex Parietibus exudat, et Libris Chartisque accrescit.

Nitrum sordes abstergit, in Lixivio resolutum Fullonibus et Infectoribus utile. Vi pollet abstergendi et discutiendi. Usus.

Aluminis calx obscurè albicans ex Plagâ *Scotiæ* Boreali ad me delata. *Alumen.*

Minera quoque Aluminis nigro-cærulei coloris ex Plagâ Occidentali delata. An Minera illa Pyritis species est? Ex Pyrite certè nigro Alumen elicitur.

Vehementi vi adstringendi pollet, et magni usûs Alumen est apud Aurifices, Infectores, Coriarios et Librarios. Usus.

Vitriolum multum apud nos reperitur in Ære et Pyritis ærosis, quorum multi odorem et saporem Vitriolicum de se effundunt. *Vitriolum*

Adstringit vehementissimè et calefacit. Sanguinem sistit, Ulcera extergit. Spiritus ejus putredinem sistit. Usus Medicus & Mechanicus.

In liquore resolutum servit Coriis et Lanis denigrandis.

Huc spectat Cæruleum quod in *Crafordiæ* Tesquis effoditur. *Cæruleum*

Chrysocollæ Cæruleum sive Azurum congener est succus quoque concretus, unà quoque eidem materiæ Metallicæ quandoque adhærens, et eodem modo generatur.

Lapis autem Lazuli nihil aliud videtur quam succus cæruleus in Lapidem concretus. Uterque in *Scotiâ* nostrâ reperitur, Cæruleum in Mineris Æris quandoque.

Sapor ei mistus, acris & parùm adstringens, violenter purgat. A quibusdam in Melancholicis affectibus usurpatur.

CAPUT III.

De Sulphure.

NUnc de Sulphureis & Bituminosis corporibus agendũ est, quæ ignem facilè concipiunt, & oleo solvuntur & miscentur, ut Salia Aquâ. Analogiã ea quandã habent cum pinguedinibus in Animaliũ corporibus:

Ut enim inter solidas partes hæ concrescunt, ita illa inter dura Terræ viscera. De Sulphure autem primò tractandum.

Sulphur: Sulphur succus Mineralis est, constans parte inflammabili gravem odorem de se præbente, & terrâ crassâ fixâ succum Chalcanthosum admistum habente.

Usus Medicus & Mechanicus. Sulphur vivum nativum, *(Natural Brimstone)* in variis *Scotiæ* locis reperitur, quæ in *Atlante Scotico*, Deo volente, enarrabuntur.

Sulphur vim habet calefaciendi, attrahendi & abstergendi. Scabiem curat & Vitiligines. Purulenta expuentibus utile.

Fullonibus & Infectoribus in usu est, ut candorem & mollitiem Vestibus concilient. E sulphuratis ellychniis, silicis & ferri conflictu, flamma elicitur: igni enim amicum est Sulphur. Ingreditur quoque compositionem Pulveris Tormentarii.

CAPUT IV.

De *Bitumine.*

Bitumen. Bitumen est corpus fossile, similare, inflammabile & pingue, quandoque Mineralibus quibusdam Concretionibus mixtum. Bitumina facile inflammantur, &, cùm semel flammam conceperint, rapidè ardent.

Bitumen vel liquidum vel concretum est.

Oleum Fontis S. *Catharinæ.* Liquidum Fonti D. *Catharinæ* innatans calefacit, siccat & penetrat. In Paralysi & nervosarum partium doloribus ex frigidâ causâ utile est.

Concretum Bitumen varium apud nos est, cujusmodi est.

Gagates. Gagates, nostratibus *Jeat*, quod adeò durum est, ut poliri possit.

Lapis est colore atro, qui igni admotus persimilem Bitumini odorem exhibet.

Gagati cum Succino tanta intercedit affinitas, ut nonnulli Gagatem Succinum nigrum indigitaverint: ardescit enim instar Succini, et paleas trahit. Succus pariter concretus Lapideam duritiem adeptus est. In Boreali Plagâ *Scotiæ* invenitur.

Usus. Eximii usûs est in strangulatu Matricis & Epilepsiâ. Diureticæ quoque facultatis est. Oleum ex eo Paralyticis conducit.

Fiunt ex eo, ut & ex Succino, Monilia.

Carbo fossilis Carbo fossilis, Lithanthrax, *Coal.* Variæ sunt hujus species.

Carbo, qui, dum ardet, oleum emittit.

Carbo omnibus Iridis coloribus tinctus.

Carbo, an Gagates figuris Rhomboïdibus signatus?

Carbo fossilis in Mineris Calcariis repertus, qui facilè accenditur, & multam lucem de se spargit, adeo ut quibusdam ex nostratibus vicem Ellychniorum ad quodvis opus domesticum peragendum suppleat.

Carbo *Kennel-Coal* nostratibus dictus.

Carbo fossilis Bitumen est induratum & coctum sub Terrâ, friabile, facilè ignem concipiens.

Usus. Præstantissima ignis fomenta Carbones sunt; magnì quoque usûs Fabris aliisque Artificibus.

Nobilissimus D. *Boyl* eduxit ex iis non contemnendam quantitatem Olei vel liquidi Bituminis, nec exiguum numerum Salinarum particularum, quæ videbantur esse naturæ insoli: æ. Tract. de Gemmarum Virtutibus, Edit. Lat. Pag. 57. Nec dubitandum est, quin Oleum, quod ex illis destillatur, egregias vires habeat in Paralysi & affectibus Nervorum frigidis.

Carbo fossilis cum Oleo tritus & permixtus ad interimendos Vitium Vermes apud *Mizaldum* extollitur.

Terra Bituminosa. Terra Bituminosa, nostratibus a *Peat*, Sole excocta igni pabulum minimè contemnendum præbet: sic enim provida Natura locis, in quibus Carbo & Lignum deficiunt, benignè prospexit. Hujus meminisse videtur *Plinius* de *Cauchis Frisiæ* populis agens, Captumque manibus lutum Vento magis quàm Sole siccantes, Terrâ Cibos & rigentia Septentrione Viscera sua urunt. Et Mossæ nostræ hac Terrâ Bituminosâ multùm abundant, quæ aliquando ignem concipit & conflagrat. Lib. 16. Cap. 1.

Terra quædam Bituminosa alba. An Leucophæi coloris, odore & sapore Napthæ *Aldrovandi*?

Cespes Bituminosus. Cespes Bituminosus, nostratibus *a Turf*, Terræ superficies Ligonibus ad id muneris aptatis derasus est, qui exiccatus inter ignis fomenta est.

Lignum Fossile. Inter Fossilia quoque est Lignum nigrum effossum, quod apud nostrates *Black Oak* dicitur. Solidum admodùm est.

Apud nos etiam in Præfecturâ *Abredoniensi* reperitur illud, quod Auctoribus Lignum fossile dicitur.

De eo Librum scripsit *Franciscus Stellutus*, ex quo *Bartholinus* ait illud ex Cretâ nasci, quæ sensim in Lignum vertitur, Ignis Subterranei & Aquæ Sulphureæ adminiculo. Pondere suo Aquis mergitur. Igni admotum uritur, sed lentè & tetro fumo. An Argilla potius vel Marga Ligni meatus penetrans Lignum in Lapidem convertit?

SECTIO

Sectio Secunda.

De Lapidibus.

CAPUT I.

De Lapidibus in Genere.

A Primo Fossilium genere, Mediis nempe Mineralibus, ad secundum, quod Lapidibus dicatum est, transimus.

Per Lapidem autem intelligimus Corpus Fossile, durum, inductile nec in Aquâ Oleove solubile, ex succo lapidescente, in quo spiritus est lapidificus, oriundum. Durum est respectu Salium, Sulphurum & Terrarum, quamvis duritiei certi dentur gradus. Quidam digitis teri possunt, ex partibus tamen constant Arenosis durioribus. Quidam ferro scinduntur, quidam Limâ raduntur, quidam Smiride teruntur, quidam durissimi solo Adamante poliuntur. Nec autem, ut Metalla, malleari & in Laminas se dividi patiuntur; nec, ut Sales aut Terræ, in Aquâ liquescunt. Lapis quid.

Terra in succum adeò subtilem redacta, ut Aquæ mista diaphanitatem ejus non impediat, Gemmis se præbet materiam, accedentibus Salibus & Exhalationibus aliorum Mineralium pinguibus & humidis. Sin verò crassior extiterit, Lapidi vulgari ortum dat. Efficiens proxima est spiritus lapidificus, & vis in primâ Creatione à Deo indita cujusque speciei seminali principio conclusa, quod principium in Naturâ diffusum & dispersum est. Quomodo Lapides gignuntur

Quidam autem Lapides in Aquis, quidam in Aere, quidam in Igne, quidam in Terrâ, quidam in Animalibus generantur. In Aquis nascuntur plerumque Lapides vel Gemmæ perspicuæ. In Aëre etiam superiori Lapides interdum generantur, dum Exhalatio ex copiosâ materiâ terrestri à Nubium fragore in angustum locum cogitur & induratur. In Igne nostrate Lateres, Vasa coctilia, & Vitra, quæ Gemmas æmulantur. Terra verò Lapidum & Gemmarum feracissima est. In Animalibus Aquatilibus, Aëreis & Terrestribus Lapides locum generationis habent. Omnes autem faciliùs & perfectiùs in terrâ molli minutâ & humidâ producuntur, ubi Exhalationes & Aquæ Metallicæ plurimæ sunt: Metalla enim cum Lapidibus magnam affinitatem habere videntur. Locus ub generantur.

Commodissimè dividuntur Lapides in minùs pretiosos & pretiosos. Pretiosi quoque in majores & minores: minùs pretiosi in majores, qui vel duri, vel molles; et minores, de quibus nunc agendum est. Lapidum differentiæ.

CAPUT II.

De Lapidibus minùs pretiosis majoribus & duris.

EX his apud nos Saxum, ex quo integri quandoque Montes & Rupes constant, *Rock-Stone*, nostratibus *Whin-Stone*. Saxum.

Saxum Arenarium, *Sand-Stone*, quia asperum, & veluti ex Arenis compositum; &, ubi durius, *Free-Stone*, Ædificiis extruendis utile, cujusmodi præstantissimi plurimæ apud nos Mineræ sunt.

Saxum Arenarium rubei coloris, quod ob tincturam Metallicam accidit.

Saxum fissile seu crustosum (quod in Crustas findatur) stratis viis ac tectis utile. Apud nos quædam magnæ amplitudinis, nostratibus *Flag-Stones*, quibus quædam Templa teguntur, & Canales sternuntur & operiuntur. Quædam minora; eaque vel vulgaria, nostratibus *Gray-Sclate*, vel nigri aut cærulei coloris, *Blew Sclate*, or *Scailzie*.

Saxum fissile quoque est tenuius, quod in ignem injectum ardet.

Saxum limosum (quod facilè ab humido solvitur) Marga potius quam Saxum. Agris fœcundandis inservit.

Saxum quoddam prædurum, & vix ullis Ferramentis superabile: de quo siquid vel vi effringitur, vel ruinis collabitur, sulphureum latè odorem expirat. Nigricans est.

Silex, the *Flint-Stone*, durissimum saxi genus est. Ferro pertractatus dissilit. Ex eo, ictu Chalybis, vel alterius Ferri ignis elicitur, quoniam copiâ Sulphuris redundat. Silices invicem attriti scintillas ignis emittunt. Silex.

Varii coloris apud nos sunt; Cinerei sc. fusci & rufescentes. Quidam figurati, qualis apud nos memoratur effigie capitis Arietini. Quidam pellucidi, mellei coloris. Ejus variæ species.

Iis viæ sternuntur. Nuperi quidam ex pulvere Silicum & Crystallorum Pastam pro Gemmis factitiis conficiunt. Usus Mechanicus.

Pyrimachus qui colore albo & perspicuo Gemmas quandoque æmulatur, & liquabilis est: unde Metallarii Metallis fusis eum superinjiciunt, ut iis supernatet, ne nimium Metalli in auras evolet. Pyrimachus.

Vitrarii ex iis Vitra conficiunt: & ex Pyrimachis quidam, cum ab Artificibus poliuntur, Pseudoadamantes & alii factitii Lapides fiunt, qui splendore cum veris contendunt. Nostrates Pyrimachos *Pebbles* vocant.

Ex Insulâ S. *Columbi* speciosissimi deferuntur albi pellucidi, virides, rubri & varii coloris.

Cos Olearia & Aquatica. Cos, Lapis duris Ferramentis acuendis aptus, *a Whetstone*: quæ vel Olearia, *a Hone*, quæ Oleo illinitur, ut aciem trahat; vel Aquatica, *a Grindstone*, quæ in orbem agi solet, ut aquam excipiat, quò admotum Ferrum commodiùs terat.

Pyrites. Pyrites. Variæ ejus species sunt. Pyrites enim alius friabilis, alius durus; alius Globosus, alius Cubicus æneì coloris, Tesseræ similis. Vide Metalla.

Pyrites aliquando admixtum habet Metallum, vel lapidem aut fluores.

Pyrites ferrum in se; continens.

Entrochi politissimi majoris apud nos Pyrites æneì coloris medulla est.

Vires. Calefacit, mundificat, dura emollit, matura resolvit, Carnis excrescentiam prohibet.

Lapis Molaris. Lapis Molaris, *a Milstone*, è saxo duriore & crassiore.

Petrifacta. Petrifacta apud nos: In terræ enim visceribus facultas quædam est, quæ plurima corpora in Saxa convertit: quæ quidem à Succis quibusdam Mineralibus Aquæ mistis profluere videtur. Ex iis

Lignum Petrifactum.

Lapis Musciformis. Concretio quædam de genere Stalagmitis.

CAPUT III.

De Marmoribus.

Marmor. Lapides nitore, materiæ æqualitate & duritie excellentes Marmora dicuntur, nostratibus *Marble*. Lapis insigniter durus & pulcher, qui, si poliatur, splendorem suscipit. Politiem admittit ob puritatem materiæ exactè & æqualiter concretæ, & ob æqualitatem istam materiæ politus nitorem recipit. Diversitas ejus ex materiæ diversitate dependet, præstantia ex materiæ æqualitate. Varietas Exhalationum, quæ ad Marmoris generationem concurrunt, varios in Marmore colores parit.

Marmorum genera. Varia Marmorum genera apud nos reperiuntur.

Album simpliciter.

Album venis cæruleis.

Nigrum simpliciter.

Nigrum seu obscuri potiùs coloris, lineis albis.

Marmor nigrum. An Obsidiani species? Pseudomarmor potiùs: non enim accedit ad Marmoris duritiem.

Ophites mollius Serpentinum dictum simplex: apud nos frequens.

Ophites variegatum.

Marmor Alabastrites mollius est Marmore. Huic simile Alabastrum, nisi quod mollius sit.

Marmor cæruleum an Marmor Granitum cærulei coloris?

Marmor cinereum.

Hujus species Embuscata est, an Pietra con Figure di Boschi imperati Boscago, or *Bushy Marble*? Ejus Icon habetur in Tabulis. Dendrites Aldrovandi: noster Lapis mollior est.

Marmor rubrum pallidiùs.

Marmor maculis rubris, flavis & cinereis aspersum.

Marmor maculis rubris & albis, superficie crustosâ seu

Marmor crustosum interiore parte variegatum.

Marmora maculosa aliquando ita variant, ut suis maculis & lineamentis figuras Humanas, interdum Brutorum & Plantarum, & quandoque effigies aliarum rerum representent.

Usus Medicus, & Mechanicus. Aquæ quæ de Marmore fluunt, refrigerant admodùm.

Alabastrum album in Dysentericis commendatur.

Magnus ejus usus in Ædificiis, ad Statuas & Vasa Unguentaria fabricanda.

Lapis niger, quo super Glaciem luditur, nostratibus *a Curling Stone*.

Lapis sicut Æs resonans.

Fluores nitore & substantiæ æqualitate ad Marmor accedunt. Vide Lapides Metallicos.

CAPUT IV.

De Lapidibus mollioribus.

Lapis Calcarius. Lapis Calcarius Marmoris species. Ex omni Marmore Calx conficitur.

Lapis Calcarius à Calce, quæ ex illo paratur, nomen habet. Varii apud nos sunt coloris: sed omnes Marmora esse videntur. Inter alios unus est Pectinum & Pectunculorum & Chamarum figuris signatus.

Ex Lapide Stalactite quoque optima Calx conficitur, ex eo præsertim, qui in Speluncâ de *Slanis* destillat.

Usus Medicus. Calx urit, discutit & serpentia Ulcera coërcet. Vulgus Calce vivâ pro Cauterio Potentiali utitur. Quidam ei Saponem permiscent.

Aqua Calcis ad Fistulas usurpatur, multosque alios usus Medicos habet.

Quidam cum Sale Ammoniaco parant pro rubedine oculorum.

Ex Calce cum Aceto extinctâ ter lotâ cum Oleo Rosarum Linimentum pro Ambustis utilissimum paratur.

Lapis

Lapis ex multis Tubulis ad extrema instar extremitatum Junci scissarum. Fossile quoddam nigrum est Calamites dictum, in Calcarii Lapidis Minerâ repertum. Constare videtur ex plurimis quasi Tubulis solidis mollioribus & ad extrema albicantibus. *Calamites.*

Gypsum Calci cognatum, & ejus Venæ per Saxa Calcaria vagantur. Nostrum candidum est, opacum & mollius, ita friabile, ut digitis facilè in pulverem reducatur. Natura ejus frigida & sicca est, & vim conglutinandi & constringendi possidet, &, ob Emplasticam facultatem, Medicamentis adversus sanguinis eruptionem valentibus commiscetur. *Gypsum.* Usus Medicus & Mechanicus.

Fabris Murariis ad fabricas Ædificiorum in usu est. Purius ad fabricam Statuarum confert.

Lapis mollis Margæ similis, qui nostratibus *Camestane* dicitur. *Lapis Margæ similis.*

Pumex durus licet sit, tamen ob insignem ejus raritatem Aquæ supernatat. Varii apud nos sunt nigri coloris. *Pumex.*

Plinius ei tribuit virtutem extenuandi & exiccandi, dummodo tertiam ustionem passus fuerit. Pulvis Medicamentis Ophthalmicis permiscetur, in Dentifriciis quoque commendatur. Usus Medicus, & Mechanicus.

Tam viris quàm fœminis olim in usu erat ad corpora lævigandа.

Lapis Porosus Insulæ *Bassæ* Boethii. *Lapis porosus.*

Tophus Lapis mollis est, ideoque ob mollitiem fragilis, item scaber, rarus: foraminibus atque meatibus patentibus refertus. Albus plerumque est, aut terrestris ei color. *Tophus.*

Stalactites. Ex aquâ guttatim stillante concretius instar striarium. *Stalactites.*

Stalagmites. Ex aquâ quoque concretus latior: rotundus quandoque. *Stalagmites.*

Talcum Lapis, materia pellucida est tenuissimis foliis compacta. Ejus Laminæ flexiles sunt. Reperitur apud nos ferrei coloris. *Talcum.*

Lapis quidam apud nos invenitur cinereus ex multis quasi Laminis arctè junctis coagmentatus, qui interiùs nitens & pellucidus est an Talci species?

Pulvis crocei coloris,
argentei,
purpurei,
viridis coloris, splendens, ad tactum mollis.

Nobis Talcoïdes videtur.

Talcum adstringit. A quibusdam in Dysentericis infusum commendatur. Usus Medicus, & Mechanicus.

Chymistæ hujus pulvere ære permixto illud album, ad instar argenti, reddunt.

Lapis Schistus Laminas habet tenues invicem hærentes, splendentes. Noster ad albedinem inclinat Auctores pares facultates Schisto cum Hæmatite attribuunt. *Lapis Schistus.*

CAPUT V.

De minoribus Lapidibus.

Magnes ferrei coloris Lapis est. Huic à naturâ insitum est, ut Ferrum trahat, & semper ad Septentrionem se vertat. Ferro ad se rapto vim suam ita impertitur, ut aliud Ferrum ad se trahat & suspensum teneat. *Magnes*

In Rupe Arcis *Britannodunensis* ejus Minera traditur esse. Hinc sanè est, quod appellentium Navium Acus Magneticæ sistuntur, Robustior est Magnes in hoc Opere è profundiori Venâ effossus.

Hæmatitæ modo adstringere dicitur. Usus

Lapis in *Argatheliâ*, qui stramini aut stipulæ substratus ea, præ ardore quem concipit, in cineres consumit. Hoc ab Historicis asseritur, sed de eo nihil adhuc certi compertum est. *Lapis Argatheliæ.*

Entrochus seu Trochites. Trochites Lapis à rotunditate nomen habet. In eo ex amplâ basi certæ lineæ seu radii discurrunt cum lævore medium lapidem, ut striatus appareat: quare cum Lapide *Judaico* affinitatem habet. Entrochus verò nominatur, quasi intus habens rotam, quandoquidem ex Trochitis nondum separatis integratur, & ex binis, ternis, imò pluribus constat, cùm viceni interdum copulati inveniantur. De Trochite separatus effigiem Rotarum repræsentat. Pars ejus rotunda levis est, utraque verò plana habet Modiolum, à quo Radii eminentes ad extimam orbis partem ita procedunt, ut inter illos striæ fiant. Fractus nitet & levis est, ut Lapis *Judaicus*. In Entrocho autem Trochitæ invicem superpositi ita eleganter conjunguntur, ut aliquo artificio copulati esse videantur: nam Radii unius alterius striis inseruntur, veluti in commissuris Humani Cranii conspicari licet. In Aceto positus, instar Astroitæ, bullas attollit. Et quidam etiam tradunt observatum esse de loco moveri. *Entrochus seu Trochites.*

Variæ ejus species apud nos occurrunt. *Entrochi variæ species.*

Cinereus, qui minimus, in Mineris Calcariis frequens.

Lapis cum Entrochis Cinereis variæ magnitudinis, ibidem repertus.

Entrochus Nigricans ex plurimis columnis simul junctis constans, ibidem quoque repertus.

Entrochus maximus pulchertimus digitum latus & crassus, & duos pollices longus, pro medullâ Pyritem æneі coloris habens. Entrochus hic maximus triplici substantiâ constat. Extima (quæ velut Cortex est) albicans est, superficie levi. In lateribus quædam substantia fusci & obscuri coloris aspera quoque adhærer. Quâ hac substantiâ libera est, lineis rotundis ad intervallum nunc magis, nunc minus in ambitu distinguitur ad commissuras Trochorum, adeo ut ex viginti quatuor Trochis hic Lapis constet.

Sub-

Substantia media fusci coloris est extimâ crassior, summi quoque lævoris, ut Marmor politum nitore suo referat. Intima, sive Medulla, unâ extremitate Pyrites coloris ænei est, alterâ substantia Morochtho similis est.

Usus Medicus. Cùm Trochites & Entrochus maximam cum Lapide *Judaico* affinitatem habeant, ut *Georgius Agricola* testatur, hic pariter tritus & cum Aquâ calidâ datus difficultati Urinæ medebitur, nec non Calculos Renum & Vesicæ franget. *Aldrovandus.*

Sed cùm nostri in Mineris Lapidis Calcarii reperiantur, meritò suspectus est eorum usus, ne coagulati rursus in Lapides abeant.

Hæmatites. Hæmatites in *Scotiâ* reperitur. Attritus ad Cotem succum sanguini similem reddere dicitur. *Cæsalpinus* in eo proprietatem quandam, licet obscuram, trahendi Ferrum observavit. Quidam exteriùs nigricat. In Metallis Ferrariis, sæpiùs autem in propriis Mineris Hæmatites invenitur. In quocunque autem loco nascitur, ibidem quoque Saxa rubra & Terra ejusdem coloris observantur.

Usus Medicus & Mechanicus. Vi adstrictoriâ pollet, & in sanguinis rejectione eximii usûs est. Metellarii eum in Ferrum excoquunt. Pictoribus in usum venit.

Smiris. Smiris durissimus quidam Hæmatites videtur: ad Cotem enim Aquariam aliquem succum sanguineum reddere dicitur. Lapis autem Ferrugineus est, ad nigredinem vergens, asper & indomitus, omnia attetens, maximæ duritiei. Ei congener Lapis apud nos reperitur.

Usus Mechanicus. Eo Gemmarii Gemmas suas purgant & detergunt.

Morochthus, & ejus Usus Medicus. Morochthus si ad Cotem affricetur, locum dealbat. Subviridis noster est, citra mordacitatem exiccat. Quidam propterea Opthalmicis præsidiis permiscent. A *Dioscoride* in excreantibus sanguinem commendatur. Destillationes supprimit. Mollior præfertur.

Ætites. Ætites. Lapis prægnans est, quoniam in cavitate, tanquam in utero, alium Lapidem complectitur, & sonitu dignoscitur: lapillus enim in ejus cavitate sonitum edit. Quandoque Terrâ & Argillâ prægnans est, & tunc Geodes dicitur; aliquando lapillis, ut plurimi apud nos sunt Crystallis prægnantes. Sed Crystalla illa Lapidis lateribus adhærent, & cavitatem in medio relinquunt; &, propterea quòd sint fixa, non edunt sonum.

Lapis prægnans ingens rubri coloris cum Crystallis in cavitate in Lapidicinâ repertus.

Usus Medicus. Ætites Mulieribus prægnantibus prodesse traditur. Pulvis ad Dysenterias malignas commendatur.

Globulus Lapideus. Globulus lapideus albis & nigris maculis splendentibus notatus.

Lapis Lazuli. Lapis Lazuli cærulei coloris aliquando aureis guttis conspersus apparet, aliquando maculæ ex Pyrite sunt juxta materiam, cui Lapis Lazuli adnascitur.

Usus Medicus & Mechanicus. Varias Compositiones Medicas ingreditur: Humores enim adustos & melancholicos purgat. Pictores quoque ex eo pulcherrimum colorem conficiunt.

CAPUT VI.

De Lapidibus ex Animalibus desumptis.

IN Animalibus varii Lapides reperiuntur. Primò enim Lapides in omnibus ferè corporis humani partibus præter naturam generari posse experientiâ constat.

Lapides in Humano corpore. Lapis è Fellis Vesicâ extractus primùm diaphanes erat, nunc opacus evasit. Sæpiùs minores Lapides ibidem reperiuntur.

Ex Intestinis emissus est Lapis post magnos cruciatus in Ventre, qui Fungosus dici potest, quòd tactu & aspectu Fungum referat: Lapideæ tamen duritei, & in quo quædam particulæ sunt, qui Silicem tum colore tum substantiâ referant. Ejus Icon in Tabulis nostris habetur.

Fungosi isti Lapides quandoque substantiam quandam referunt ex pilis arctissimè compactis constantem. Ejus quoque Icon in Tabulis nostris habetur.

Lapides Renum quandoque enormis magnitudinis sunt.

In Vesicâ quoque aliquando maximi Lapides reperiuntur.

Quibusdam etiam è nostratibus in Abscessibus Lapides geniti sunt.

Lapides in capitibus Cancrorum. In capitibus Cancrorum Lapides generantur multi usûs in Medicinâ.

Bufonites. Bufonites noster fossilis esse videtur.

Lapis Limacis nudi. Lapis in Limace nudo repertus.

Lapis Percarum. Lapis Percarum.

Tophus Juvenci. Tophus Juvenci.

Alectorius. Alectorius, qui in Ventriculo Caponis aut Galli decrepiti nonnunquam invenitur.

Lapis Capreoli. Lapis ex Capreolo desumptus.

CAPUT VII.

De Lapidibus minus pretiosis variarum figurarum Naturalia & Artificialia referentibus.

QUod de Mari habet *Plinius*, Naturam in eo non solùm Animalium simulacra procreasse, sed „ etiam Stellarum & rerum Artificialium, nihilque ferè in Terris conspici quod in Marinis un„ dis non reperiatur: Hoc idem de Lapidibus applicare poterimus, cùm Natura in illis prædicta

cta omnia repræsentare nitatur. In iis enim mirè ludit Natura, ut quibus vitam & motum infimus ille gradus denegaverit, figuram saltem eorum, qui superioris gradus sunt, impertiret. Hinc omnes boni Geometræ partes explevit, dum non tantùm superficies eorum punctis, lineis atque omni figurarum genere insignivit; sed & solida Corpora omni Polygonorum genere adornata exhibuit. Neque hic ejusdem stetit industria, sed altiùs assurgens sua in Gemmato Regno Cœlorum finxit Tentoria, quæ & Sole, Lunâ, Stellis miro ordine vestivit. Deinde ad Opticam progressa Flumina, Sylvas, Prata, Montes, Maria, ad exactam Prospectivæ amussim, in multis Lapidibus depinxit. Pictoriam deinde Sculptoriamque Artem complexa, quicquid in rerum naturâ sensibus obvium fit, delineavit. In nonnullis quoque Figurarum varietatem mirâ quadam extititii operis sculpturâ lusit. Rosas certè (ut videre est apud Kircherum, ubi agit de variis figuris, formis & imaginibus, quibus Natura Lapides & Gemmas instruxit) in Entrocho delineat, in Crystallis Muscum. Animalia quoque Volucria, Quadrupeda, Natatilia & Insecta; imò Hominis etiam nobilissimam formam in Lapidibus depingit. Inter hos Lapides figuratos sunt apud nos.

Kircher. Mund. Subter. Lib. 8. Sect. 1. Cap. 8.

Lapis Cordis figurâ.

Pectunculites.

Lapis Echinites apud nos reperitur, qui Echini Marini figuram ostendit. Lapis rotundus est & fastigiatus, communiter radiis insignitus. Testam Echini spinis spoliatam perbenè imitatur.

Lapis Entrochus instar Instrumenti ferrei, quod Cochlea dicitur.

Lapis Caput Arietinum referens. Silex est Margâ obsitus Arietis caput referens.

Lapis figuræ Cylindriacæ.

Lapis Lanceæ Cuspidem referens. An Belemnites? Cujus genus est, quod nostratibus the *Elf-Arrow* dicitur. Est hic Silicis species, qui duplex apud nos reperitur. Unus instar Cuspidis Lanceæ; sc. Silex Venabuli ferreum cuspidem exactè referens *Wormii*; alter Anchorites, quòd Anchoræ partem, quæ humo infigitur, referat.

Lapis Cordis figura. Pectunculites. Echinites. Cochleiformis. Caput Arietinum referens. Cylindriacus. Belemnites. Sagittæ Lamiarum.

Noster Belemnites Lapis formâ est tereti, ex amplâ radice in tenuem aciem desinens. A quibusdam in Lithiasi commendatur.

Ad hunc locum spectant Lapides, qui nostratibus Sagittæ Lamiarum dicuntur, quorum historiam habet doctissimus Dominus de *Straloch* in Descriptione Præfecturæ *Abredonensis*. Proinde cam ejus verbis apponam.

„Nequeo mihi temperare, quin describam Lapilli genus, his locis quasi peculiare, nulli Scriptori „hactenus agnitum aut memoratum. Lapillus hic neque pretiosus, neque pellucidus. Materia huic „durissima atque fragillima Silex, cujus hic plus satis est. Lapilli hi Artem referunt, sed qualem ex „tam fragili materiâ nemo Artifex assequatur. Duabus formis reperiuntur: una hamato telo persimi-„lis, in tria distincta capita desinens, trigonâ figurâ; altera species Venabuli ferrum planè refert, omnes „magnitudine, sicut & colore, variæ Silicem, unde sunt, imitantes. Longitudo duûm, aut unius, „aut dimidiati pollicis; crassities ad duorum, aut unius, frumenti granorum accedit. Totus asper, „impolitus. Manent tanquam Ferramentorum vestigia, quæ lævigari desiderent; at latere omnia acu-„ta. Solo hoc Lapilli hi mirandi, quòd casu aliquando in agris, in publicis tritisque viis reperiantur, „nunquam autem vestigando inveniantur. Hodie fortasse reperies, ubi heri nihil; item à meridie, ubi „horis antemeridianis omnia vacua: & hæc, ut plurimùm, sudo cœlo, æstivis diebus. Retulit mihi „vir probus & fide dignus, Sibi equo iter agenti in summâ Ocreâ unum repertum. Idem contigisse scio „fœminæ equo vectæ, quæ unum è sinu vestis deprompsit. Hos Vulgus patrio sermone *Elf-Arrow-„heads* vocant, Si *Latinè* interpreteris, ferreas Sagittarum cuspides, quibus Lamiæ sagittant, sonat: „Faunos enim Lamiasque, & id genus spirituum *Elfs* vocant. De his harumque apud hos sagittandi „usu ea fabulantur, multique credunt, quæ chartis dare ineptum esset.

Verisimile est Lapidem hunc Arte factum esse: illa enim asperitas superficiei Ferramenti fingentis quoddam quasi vestigium est, & similis Lapidis Icon apud *Aldrovandum* occurrit sub hoc titulo *Lapis Sagittarius*, quo *Romani* pro Sagittis utebantur. Atque ejus fabricandi modum nostrates didicisse par est *a Romanis*: formâ tamen differunt parùm noster & ille *Romanorum*.

Musculites vel Myites apud nos varius, major & minor.

Pectinites quoque varius.

Lapis Mammosus Mammam referens.

Lapis Nucem Juglandem exiccatum formâ referens.

Lapis varii generis Conchas referens.

Pyrimachus instar pruni.

Ceraunias Lapis à figurâ Fulminis nomen habet. Longus Lapis est, substantiâ Silici similis: Malleum, vel Cuneum, vel Securim repræsentat; foramen habet exactè rotundum, ponderosus est. Huic congener Lapis quidam oblongus niger, cum albis maculis, in medio perforatus, ad flumen repertus.

Glossopetra serrata albicans in Littore reperta substantiæ siccissimæ est, & contra putredinem & verminationem prædicatur ejus vis.

Lapis Variolarum durissimæ substantiæ est, & in colore viridi plerumque nigrescit, superficie juxta unam partem iconibus genuinis Variolarum refertâ, juxta alteram partem confusas habet. In quibusdam Lapidibus Variolæ eminentes, in nostrate depressæ apparent.

Quidam ad Variolarum affectum eum commendant de collo suspensum.

Ostracomorphos quoque Lapis apud nos reperitur, qui varias figuras Ostrearum et Chamarum repræsentat: cujus figuram egregiam apud *Aldrovandum* videre est.

Myites. Pectinites. Lapis Mammosus. Juglandem referens. Conchas referens. Prunum referens. Ceraunias. Glossopetra. Lapis Variolarum. Usus Medicus. Ostracomorphos.

Lapis Conchæ hirsutæ æmulus. Ut et ille, qui eidem *Aldrovando* dicitur Lapis Fossilis Conchæ crassæ Testæ & Hirsutæ æmulus, nisi quòd noster lineis transversis careat. Musæi Metallici Lib. 4.

Orchites. Orchites quoque *Aldrovandi* apud nos reperitur, qui simul copulatis Globis duobus constans Testium formam exhibet.

Sandalites etiam, qui soleam pro pede humano refert.

Sandalites. Stelechites. Stelechites variæ formæ reperiuntur, inter quas Stelechites Pyramidalis Glaciei stiriam imitans.

Lapis Caseiformis. Lapis Caseiformis, rotundus est et compressus, fusci autem coloris ad rubedinem vergentis.

CAPUT VIII.

De Lapidibus pretiosis seu Gemmis.

Lapides pretiosi quidam pellucidi, qui Gemmæ dicuntur, quidam opaci. Utrique suas Virtutes ex succis Mineralibus, quibus tincti sunt, sortiuntur: nam fluidæ primùm substantiæ facilè succis Mineralibus allabentibus tinguntur.

Lapides hi majores & minores.

Ex majoribus apud nos

Iaspis. Jaspis, sanguinis instar, per totum corpus ruber. Ab effectu Lapis Sanguinalis, the *Blood-stone* dicitur, quoniam sanguinem à quacunque humani corporis parte manantem cohibet.

Ruber apud nos reperitur.

Viridis quoque, &

Variegatus ex rubro & viridi.

Usus Medicus & Mechanicus. In Medicinâ pro sanguinis fluxu sistendo gestatur.

Varia quoque ex eo elaborantur.

Achates. Achates, the *Agate*, Gemma durior est, & exactam polituram admittit. Variis coloribus insignitur. In eo Animantium & Vegetabilium Icones quandoque observantur. Achates partim pallescentis, partim rubescentis coloris.

Achates cruce signatus.

Achates globolus continens in se Crystalla sexangula, Ætitæ species.

Usus Medicus & Mechanicus. Quidam adversus Venena commendant; nec non in curandis Aranearum & Viperarum ictibus.

Corollæ & Armillæ ex eo parantur.

Sardius, sive Corneolus. Sardius, qui etiam Corneolus, nostratibus the *Cornelian* dicitur, Lapis semiopacus est, & carnem suo colore simulat. Matrix Amethysti esse creditur quibusdam.

Usus Medicus & Mechanicus. Adversus Venena valere dicitur. Pulvis cum vino austero exhibitus sanguinem undiquaque fluentem coërcet. Pulvis ad Dentifricia commendatur.

Aqud Antiquos in frequenti usu Sigillorum fuisse *Plinius* refert, cùm nihil ceræ in Signo retineat, ob quam rationem etiam hodie ad hunc usum usurpatur. Ad alias quoque Cælaturas expetitur.

Crystallum. Crystallum, ut plurimùm, angularem, & præsertim hexagonam figuram nanciscitur. Imò anguli Crystalli in cuspidem desinentes ita eleganter flectuntur in latus prope mucronem, ut Artifex vix tales imitari possit.

Crystallum à naturâ plerumque producitur cum festucis, atomis, nebulis, ferruginibus, &c. Quando perspicuum est, Crystallum nuncupatur.

Ejus varia genera. Varia ejus genera apud nos occurrunt.

Crystallum fusci coloris & rufescentis.

Crystallum nigrum. An Lapis Alabandicus Aldrovandi? cui color ex ruffo nigricat. Perspicuus est, adinstar ignis. Congener sanè Lapis noster, ob quasdam ex hisce notis Alabandico videtur.

An verò Crystallum nigrum nostrum illud est, quod *Agricolæ* Morion dicitur, fluoris genus, ut ille habet? Sola ex nigris Gemmis translucet. Color ei nigerrimus, & Pramnion vocatur, aut cum nigro mixtus. Est alius color, ut in nostrâ, Carbunculi, cujus radix videtur esse & ex crassiore succo, qui subsidit, fieri. Nostra figurâ, ut Crystallum, sexangula est, & non aliter quàm Crystallum sculpitur.

Crystallum montanum maximè pellucidum.

Apud nos quoque reperitur ea Crystalli species, quæ Iris dicitur, Lapis sc. sexangulus, qui, quando Radios Solares excipit, Arcum Cœlesti similem jacit in Parietem. Noster saltem Soli expositus Iridis colores promit.

Crystallum album.

Crystallum rubrum.

Minera Crystalli.

Minera Plumbea, unde Crystalla, tanquam fluores, egrediuntur albidiora.

Crystallum, in cujus latiore parte muscosi quiddam apparet.

Usus Medicus. Pila ex Crystallo, ob frigiditatem, linguæ febricitantium supponitur, ut sitis tollatur. Pulvis utiliter ad Dentifricia usurpatur. Pulvis Crystalli adversus Epilepsiam commendatur, in Syncope quoque probatur, Pulvis in Vino propinatus Dysenteriam coërcet & albos Uteri Fluores cohibet, & Fluxum Cœliacum compescit, Calculos frangit & illos cum Arenulis per Urinam expellit. Copiam quoque Lactis Nutricibus datum augere dicitur. Cum Oleo Amygdalarum dulcium exhibitus Pulvis Crystalli curat eos qui Argentum sublimatum hauserunt.

Olim

Olim Cryſtallum Radiis Solaribus apponebant, & ignem Cryſtallo correptum foliis aridis excipiebant. Hodie ex Cryſtallo Lentem convexam formant, quæ ad Radios Solares maximâ violentiâ ignem accendit, & magis quàm Speculum concavum operatur, quandoquidem Plumbum liquefacit & Metalla ignita reddit. Vaſa quoque quædam ex Cryſtallo fiunt. Cryſtalla dura à Gemmariis ad modum Adamantis ſcalpuntur, & Berylli nomine venduntur. Uſus Mechanicus.

Ex Cryſtallo Vitrarii Smaltum cujuſcunque coloris fabricant, deinde Gemmas, tincto Cryſtallo, cujuſcunque fuerint coloris ſimilant.

Amethyſtus ad colorem Vini accedens in colorem Violæ terminatur. In Sardâ Gemmâ, tanquam in Matrice naſcitur. Triplici colore perfecta radiat, roſeo ſc. violaceo & purpureo. *Amethyſtus.*

Pulcherrimi quidam in *Scotiâ* reperiuntur, qui politi cum optimis aliarum Regionum contendunt.

Ex minoribus

Adamantes Lapidi rubro ponderoſo adnati, quorum alii albicant, alii nigreſcunt, alii palleſcunt: alii hexagoni, & alii globoſi, qui majore duritiâ referti obſervantur. *Adamas.*

Adamantes in *Scotiâ* reperiri mihi à viris fide dignis relatum eſt. Certè Adamas emergit ex ſucco illi non valdè diſſimili, ex quo Cryſtallum generari ſolet. Summam duritiem huic Lapidi Natura ingenuit & nitorem admodùm vivacem, præ quo Cryſtalli ſplendor langueſcit. Quidam ei attribuunt, ut attritu calefactus, inſtar Electri, feſtucas attrahat. Adamas diaphanes & radians, alicujus inſignis magnitudinis, cariùs quàm alia Gemma conſtat. Quidam Adamantes nigricantis coloris.

Adamantis vis in Calculo confringendo prædicatur. Uſus Medicus & Mechanicus.

Ornamenti gratiâ geſtatur. Ejus ſcobe aliæ Gemmæ ſcalpuntur.

Rubinum quoque in *Scotiâ* reperiri ferunt. *Rubinus.*

Carbunculo nomen, quòd fulgorem ſuum ad modum Carbonis ardentis ejaculetur, idque in tenebris etiam. Hunc reperiri tradunt in *Ilâ* ex *Æbudibus* Iuſulis unâ. In aliis quoque locis fulgor apparens in Rupibus à Carbunculo fluere creditur. *Carbunculus.*

Auctores ejuſdem Lapidis ſpecies tantùm diverſas Rubinum & Carbunculum facere videntur.

Granatus, licet obſcurior, ad hos reducitur. *Granatus.*

Iis Venena profligari, & Aërem etiam peſtilentem emendari tradunt quidam. Eorundem Vires.

Hyacinthus in colore quoque rubeſcit, & flammas ignis quodammodo æmulatur: ideoque à nonnullis ad genera Carbunculi reducitur. In eo colorum cærulei, violacei & purpurei quædam mixtura eſt. In *Scotiâ* reperiri relatum eſt. *Hyacinthus.*

Hujus virtus in expugnando Toxico prædicatur. Spiritus etiam vitales roborare dicitur. Uſus Medicus.

Topazio aureus eſt color. Ad Chryſolithos Veterum reducendus. Color Aquæ ſimilis eſt, in quâ Crocus vel Rhabarbarum diſſoluta fuerint. In Boreali Plagâ *Scotiæ* reperiri mihi relatum eſt. *Topazius.*

Facultatem vitalem roborare dicitur. Sanguinis etiam profluvia coërcere traditur. Multùm quoque in Affectibus Peſtilentibus commendatur. Uſus Medicus.

Bufonius Lapis. *Bufonius Lapis.*

Beryllus. *Beryllus.*

Oſtendit mihi Vir reverendus rerum naturalium curioſus ſcrutator Lapidem politiſſimum rotundum in *Tuedâ* repertum, quem Beryllum dicebat. Inſtar Cryſtalli nitidiſſimi erat. *Aldrovando* autem Beryllus Gemma eſt, quæ colorem exhibere videtur, qualis Aquæ Maris color. *Alberto* tamen *Magno* Beryllus candidus eſt, & ad inſtar Aquæ perſpicuus. Adeò ut incerti ſimus, quid de Beryllo ſit ſtatuendum, apud nos reperiatur necne.

Margaritæ. *Margaritæ.*

Oculus Mundi. *Oculus Mundi.*

Gagates. An Bitumen potius? *Gagates.*

Optimè autem de Gemmis pronunciavit *Boëthius*, quòd illæ Conſol. Phil. Lib. 3. Met. 10.

Illuſtrant aciem, magiſque cæcos
In ſuas condunt animos tenebras.
Hoc quicquid placet, excitatque mentes,
Infimis tellus aluit cavernis.
Splendor, quo regitur vigetque cœlum,
Vitat obſcuras animæ ruinas.

Appendix ad præcedentem Sectionem
de Lapidibus.

Lapis Pholadis Saxum eſt, cui à naturâ Pholadis Animalculi nomen imponitur, quoniam in eo latibulatur. Pholades enim Animalcula ſunt Teſtacea Bivalvia, ita nuncupata, quia ſemper deliteſcunt. Harum Icones in Tabulis exhibuimus. *Lapis Pholadis.*

Foramina habet hoc Saxum plurima rotunda, quædam majora, quædam minora, in quibus Pholades conſpiciuntur. Apud nos reperitur in novo Portu Comitis de *Wintoun* prope *Setonium* oppidum.

SECTIO TERTIA.

De Metallis.

CAPTT I.

De Metallis in genere.

Metallum quid. Metallum corpus fusile est, durum, fusile, quod in suâ naturâ consistens Malleo in omnem partem extenditur & dilatatur.

Metalla unde generantur. Metalla quæque ex proprio seminio à Deo creato generantur, quod frustra imitantur in Terræ superficie Chymistæ, cum illa non nisi ex propriis seminibus, idque in propriis Matricibus in Terræ sinu fiant.

Metalla quot sunt. Metalla propriè dicta sex sunt; Aurum, Argentum, Æs, Ferrum, Plumbum, Stannum; quibus quidam Hydrargyrum addunt, cui tamen desunt aliquæ Metalli conditiones. Chalybem autem ad Ferrum reducunt, sicut Aurichalcum ad Æs: Æs enim tinctum est. Quidam Antimonium etiam addunt, atque Metalla sic dividunt.

Metallorum differentiæ. Metalla quædam sunt dura, quædam liquida.
Liquidum est Argentum vivum.
Dura sunt vel pura, vel impura.
Pura: ut Aurum, Argentum.
Impura vel duriora, vel molliora.
Duriora; ut Æs & Ferrum.
Molliora sunt Plumbum, Stannum & Stibium.

Metallorum signa. Signa Metallorum latentium sunt Lapides et Glebæ Terræ justo graviores, præsertim si Sulphureum odorem de se spargant. Color quoque indicat Metalla latentia: viridis enim color ab Ære, niger ab Argento & Auro, lividus à Plumbo et Ferro, luridus à Chalcantho, cinereus et obscurus à Sulphure. Rimæ quoque in Montibus observatæ acres Metallorum halitus notare solent, ob quos quoque fit, ut Pruina et Nix in iis locis non duret. Certissima signa præbent Ramenta quædam Metallica à Torrentibus derasa.

CAPUT II.

De Metallis in specie.

Ex Metallis perfectis apud nos sunt

Aurum. Aurum, quod purissimum in variis *Scotiæ* nostræ locis reperitur, & quidem apyron quandoque, quod nullum ignem est expertum. Et non tantùm ramenta, quæ frequenter inveniuntur, sed aliquando frusta, quæ Uncias aliquot pendent. Ego autem ipse vidi Auri frustum duas drachmas cum dimidiâ pendens in *Crafordiæ* tesquis inventum.

Certè *Britanniæ* Colles Auro fertiles *Strabo* celebrabat.

Usus Medicus. Aurum ad Medicinæ usum præfertur, quòd naturâ suâ statim purum est. Valet ad robur naturæ & Ventriculum exolutum reficit, Venenis resistit. Auri scobs Scabiei & Lepræ plurimùm prodest, Elephantiasin arcet; illis medetur, qui ab Argento vivo vel intrinsecùs sumpto, vel extrinsecùs applicato læsi fuerint. Folia Auri Ulceri imposita carnem sine morsu exedere dicuntur. In Cauteriis Actualibus præstat cæteris Metallis.

Usus Mechanicus. Pictores, deficiente Cæruleo transmarino, laminas Aureas supra Ollam Aceto plenam suspendunt: nam tunc Aurum Cyaneum colorem amænissimum spargit, quod prædicto libentissimè præferunt. Utuntur etiam Auro soluto, dum limaturam Auri triduo mergunt in succo à foliis Juniperi expresso: etenim hoc temporis spatio Aurum instar Aquæ solvitur, quæ in substantiâ Aurum æmulatur. Hac misturâ Pictores ad figuras & literas aureas delineandas uti solent.

Aurum certè aliis omnibus Metallis præstat;

—— Uni quoniam nil deperit Auro
Igne, velut solum consumit nulla vetustas,
Ac neque rubigo aut ærugo conficit ulla.

Argentum. Argentum proximum ab Auro bonitatis locum occupat, & quemadmodum Pyritæ aureo colore aspersi Venas Aureas, ita albicantes minutis maculati granis Venas Argenteas indicare solent.

Ejus Minera varia est, nunc rubra, nunc alba. *The Sparr* dicitur.

Usus Medicus & Mechanicus. Medici ejus scobe utuntur, quòd tremori & palpitationi cordis opituletur, et Cerebrum roborare videatur.

Quomodo Pictoribus in usum cedat, videre est apud *Aldrovandum*. Optimæ Tubæ prælares ex eo conficiuntur, ob Metalli tinnitum.

Ex imperfectis

Æs. Æs seu Cuprum variis in locis apud nos reperitur.

Chrysocolla, Ærugo & Pyritæ ærosi certissimum Venæ Ærariæ indicium præbent.

Æris Vena Chrysocollâ & Cæruleo tincta apud *Airthry*.
Minera Æris & Plumbi mixta.
Æris ferax Pyrites aurei coloris.
Æris Vena in Marmore & Pyrite.
Æs ustum adstringit, siccat, reprimit, absumit. Usus Medicus & Mechanicus.
Pictoribus quoque varios usus præbet: nam tum Cæruleum commune, tum color viridis ex eo conficiuntur.
Ferri Minera varia apud nos est. *Ferrum.*
Minera Ferri nigricans valdè ponderosa.
Minera quædam Ferri durissima, instar Chalybis, splendens.
Minera Ferri rubra cum Armaturâ albâ.
Minera Ferri obscurè rubens cum Armaturâ, Cordis effigie.
Ferrum refrigerat, adstringit, siccat, digerit Scirrhos. Vinum, aut Aqua, in quâ candens Ferrum sit restinctum, potu Dysentericis auxiliatur. Scobs in Cachecticis valet. Balneum ex scoriis tumores pedum œdematosos resolvit, Articulos roborat. Usus Medicus &
Ex Ferro Instrumenta ad plurimas Artes conficiuntur. Mechanicus.
Plumbum veteres in album & nigrum distinxerunt. Album Κασσίτερον, hoc est, Stannum dixere; nigrum, nostrum commune. *Plumbum.*
Plumbum quandoque purum reperitur, cujusmodi massam ingentem vidi, quæ in Mineris Plumbariis D. *Joannis Hope* de *Hoptoun* inventa fuit, cui deportandæ non pauciores quàm octo Equi sufficiebant.
Plumbum sæpe in Fluoribus albis à nostratibus *Sparrs* dictis invenitur, aliquando cum Minerâ Crystalli, cujusmodi Massæ ex Mineris Marchionis de *Queensberry* summi *Scotiæ* Thesaurarii erutæ Icon in Tabulis nostris habetur.
Variæ apud nos Plumbi Mineræ sunt; scilicet
Minera Plumbi flavi coloris.
Minera Plumbi, in quâ Cuprum est.
Minera Plumbi splendens.
Plumbum refrigerat admodum & adstringit. Lamina Plumbea lumbis instrata genituræ fluorem per insomnia prohibet, & Ganglium dissipat. Usus Medicus.
Plumbum ustum mistas habet vires; refrigerat, siccat, attenuat. Ulcera rebellia Cancrosa carne implet, ac Cicatrice tegit.
Plumbi recrementum pars est terrea & lapidosa Venæ Plumbi Eliquata simul cum Plumbo. Majorem habet vim adstringendi & siccandi quàm Plumbum ustum.
Stannum in *Scotiâ* nostrâ quoque reperitur. Ei virtus siccandi & refrigerandi assignatur. Magni usus est (ut quidam volunt) in Ulceribus etiam antiquis. Ramenta Stanni à quibusdam in Scorbuto sacculis pro diætâ miscentur. *Stannum*, & ejus Usus Medicus.
Coquitur ex Lapide fissili, Quartzo & aliis Lapidibus solidis. In Pictorum quoque usus cedit, & Utensilia multa ex eo parantur. Usus Mechanicus.

Ex Metallis affinibus.

Antimonium, quod etiam Stibium dicitur, Lapide Plumbario magis friabile est, & fissile magis: manus tingit. *Antimonium.*
Antiqui Medicamentis tantùm externis hoc admiscebant ad Ulcera sananda. Hodie ex Antimonio Oleum paratur in Ulceribus malignis præstantissimum. Crudum in Vino maceratum Vomitorium est, referente Domino *Lamy*. Ad Purgationes præparatum ad Vomitum quoque usurpatur. Crudum etiam cum fructu sacculis pro diætâ Lue Venereâ laborantium præscriptis miscetur. Usus Medicus.
Veteribus ejus usus in decoratione erat, ut ex Sacris Literis videre est. Usus Mechanicus.
Campanarum Artificibus in usum venit, sicut & Gemmariis etiam.
Argentum vivum, sive Hydrargyrum, nostratibus *Quicksilver* in *Scotiâ* etiam reperitur. Liquor Metallicus est, ponderosus, coloris argentei, instar Aquæ fluidus, sed manum non madefaciens. Ad contactum frigidus est.
Argentum vivum vel nativum & fossile, vel factitium est. *Hydrargyrum.*
Nativum & fossile est, quod in propriis Venis reperitur.
Factitium autem, quod ex Cinnabari nativâ præparari solet.
Luis Venereæ, etiam quæ altiùs sedes fixit, efficacissimum remedium est. Vermes quoque necat, Tumores duros resolvit, Scabiem & Ulcera curat. Pediculos interimit: quâ facultate cognitâ, Mulieres illud Salivâ vel Axungiâ extinguunt, & postea caput Pusionum linunt. Sed cùm in ejus usu incautiores sunt, Fluxiones in Tonsillas & Uvulam non raro procurant, quæ Tempestate Pluviâ illos invadunt, à quibus vix unquam postea liberantur. Caveant ergo ab ejus usu improvido, qui suis Liberis bene consulere velint. Usus Medicus.
Multi usus apud Aurifabros aliosque Artifices est.
Chrysocollæ nativæ color viridis est. In Lapide æroso nostrate frequenter reperitur. Videtur quasi ærugo quædam ab Aquâ aliove liquore acidulo fluente in Venam Æris. *Chrysocolla.*
Alvum solvit & Vomitum concitat tantâ vehementiâ, ut intra corpus non tutò sumatur. Usus Medicus & Mechanicus.
Veteres ad Aurum glutinandum eâ usi sunt. Pictoribus quoque in usum venit.
Pyrites, varius apud nos. *Pyrites.*

Cubicus. Cubicus æneï coloris.

Mica. Mica corpus est Metallicum Argento splendore simile, quod in Marmoribus & Lapidibus arenosis lucet, sed ex iis separari nequit. Fixum non est, sed igne consumitur.

Talcum. Talcum.

Cadmia. Cadmia.

Cinnabaris. Cinnabaris.

Lapis ærosus. Lapis ærosus viridis.

Fluores. Saxa Metallaria ea videntur esse, quæ nostratibus *Sparrs*; quorum quædam opaca, quædam nitentia & splendentia, quæ Fluores dicuntur. Atque ita ab Auctoribus appellantur, quoniam calore ignis liquefiunt à Metallariis in Fornaces ardentes conjecti. Gemmis similes sunt quidam ex iis, alii opaci, quales in Fodinis Argentariis reperiuntur.

Usus Mechanicus. Metallarii Fluores in Fornaces injiciunt, ut materiam Metallorum fluidiorem reddant.

Ex Artificialibus quæ ex Metallis Ars elicit.

Ærugo. Ærugo succus Metallicus in Ærariis Metallis concretus, qui generatur, dum succus vehementer acidus Æris materiam eroserit. Reperitur Nativa apud nos in Pyrite Ærario, ex quo efflorescit.

Usus Medicus. Acris est & crassarum partium, mordet, liquat, digerit & siccat.

Ferrugo. Ferrugo, *Rust of Iron*, Ferri vitium est, ex quo Ferrum humore contactum infestatur. Color illi ruber, sed nigredine permixtus. Vis illius instar Chalcanthi.

Usus Medicus & Mechanicus. Adstringens est, minùs tamen erodens. Illita Sacris Ignibus & Papularum eruptionibus medetu.

In *Germaniâ* Sutores illam in tenuiori Cerevisiâ dissolvunt, & Coria tingunt. Coriarii etiam *Itali* (referente *Aldrovando*) Ferrum vetus & rubiginosum in Vino putrefaciunt, quo deinde Coria nigro colore tingunt.

Crocus Martis. Crocus Martis ex ferro paratus deobstruit egregie?

Ex Plumbo

Cerussa. Cerussa, quæ Flos Plumbi nominatur.

Usus Medicus. Refrigerat & siccat, eximii usus in Ulceribus.

Sandyx. *Minium.* Usus Medicus & Mechanicus. Cerussa in Fictili novo combusta colorem rubrum acquirit & Sandyx evadit. Hæc, si cum æquâ portione Rubricæ aduratur, Minium præbet, quod in malignis etiam Ulceribus eximii usus est & Pictoribus quoque in usum cedit.

Ex Ære.

Flos Æris. Flos Æris.

Squama Æris. Squama Æris.

Ex Ferro & Chalybe

Squama Ferri & Chalybis Squama Ferri & Chalybis.

Ex Metallis quoque sunt

Scoria. Scoria.

Diphryges. Diphryges.

Vitrum. Vitrum.

Cadmia. Cadmia.

Pompholyx. Pompholyx.

Lithargyros. Lithargyros.

Sectio Quarta.

De Marinis.

Caput I.

De Marinis in Genere.

Aqua cur Veteribus rerum omnium Principium censebatur. AQua Veteribus omnium rerum Principium censebatur, quòd in eâ omnis generis corpora provenirent. In Mari certè non solùm Pisces innumeri, sed & Quadrupeda, Aves, Insecta, Serpentes, imò sui generis Fossilia producuntur, ut Succinum, Ambra Grisea, quæ Bituminosi generis sunt. Plantæ autem plurimæ in ipso Maris fundo proveniunt, non solùm quæ Algæ dicuntur, sed Frutices, Arbores & Herbæ propriè dictæ. Nos ex eo Corporum Marinorum numero ea tantùm hic apponemus, quæ in hoc nostro Mari reperiuntur, Plantas sc & Bitumina, aut quæ his congenera sunt (Animalia enim, etiam Marina, in Tractatu de Animalibus habentur) initium à Plantis Marinis sumentes, quòd eæ frequentiùs occurrant. Ex his Algæ, seu Fuci in Libro Primo de Plantis traditi sunt.

CAPUT

CAPUT II.

De Plantis Marinis, Bituminibus, aut his congeneribus; aliisque quæ in Mari proveniunt.

Abies Marina, quæ testis Ostreorum adnascitur. *Abies Marina.*

Planta Marina Equiseti facie Ostreo adnata. Ejus Icon habetur in Tabulis. *Planta Equiseti facie.*

Coralloïdes succus concretus est, ramis quàm in Corallio brevioribus, dissimilis quoque substantiæ. In Littore Cantieræ invenitur. *Coralloïdes.*

A quibusdam prædicatur ad eosdem usus ad quos Corallium usurpatur. *Vires.*

Muscus Corallinus albus, *Muscus Corallinus.*

—purpureus,

—niger.

Spongia palmata. *Spongia palmata.*

Ebur Marinum *Schetlandicum*. Lapideæ quidem substantiæ videtur, quod tamen politissimum Ebur refert. *Ebur Marinum Schetlandicum.*

Hic Lapis Ebori simillimus in *Schetlandiâ* invenitur, in Maris littore. An Lapis *Arabicus Aldrovandi*, cui *Dioscorides* trito & Hæmorrhoidibus tumidis insperso vim illas exiccandi tribuit, & cinerem Dentifriciis utilem esse scribit. *Galenus* exiccantem & extergentem ei facultatem assignat. *Usus Medicus.*

Ambra Grisea quandoque in nostro Mari reperitur. Substantia autem pinguis est, odoratissima, friabilis, dilatabilis tamen; colore nunc uniformi, nunc puncta citrina aut alba aspersa habens. Probabile est ex Fontibus quibusdam Bituminis manare, & in summo Mari Aëri expositum coagulari & densari. Calida statuitur ordine secundo, sicca primò. *Ambra Grisea.*

Insignem vim habet spiritus Animales & Vitales roborandi: unde Cerebro & Cordi confert. Sensus omnes vegetiores reddit, utilis Senibus & naturâ frigidioribus. In Syncope & Melancholiâ commendatur. *Usus Medicus & Mechanicus.*

In odoramentis & suffitibus maximum usum habet. Myropœi hoc odoramenti genere Chirothecas Nobilium imbuere solent.

Succinum Bituminis genus esse videtur, sive Terræ pinguedo è Terræ Venis effluens, aut ex quibusdam Scopulorum crepidinibus erumpens, & in Mare defluens, in quo agitatum, aquarum salsugine in Lapidis duritiem concrescit. Fluidum fuisse arguunt Insecta aliaque, quæ in eo inclusa reperiuntur. Cùm autem Succinum adhuc liquidum naturaliter tenax sit, non mirum est, si Animalcula quandoque illi incidenter adhærentia ita implicentur, ut necessariò in duritiem lapideam paulatim concrescant. *Succinum.*

Lib. 6. Epigr. 15. Hinc *Martialis*,

Dum Phaëthontea Formica vagatur in umbrâ
Implicuit tenuem Succina gutta Feram.

Frustum Succini habeo, in quo Musca condita est;

Nec poterat tumulo nobiliore tegi.

Incensum Succinum ardet, instar Bituminis, ejusque odorem reddit. Paleas & similes quisquilias attrahit. Ingens ejus Massa (referente *Boethio* nostro) equo major in Littus nostrum appulit.

Gagates ei congener est, sed ex crassiori & impuriori Bitumine ortum habet & propterea nigrum est.

Succinum nunc album est, nunc mellei coloris; aliquando aurei.

Ex Succini ramentis Pulveres Suffumigatorii in Affectibus frigidis & contagiosis parantur. Ex iis quoque Vernix paratur. *Usus Medicus.*

Succinum Remedium calefaciens censetur, & vim habet conglutinandi, constringendi, exiccandi. Eximii usûs est in Strangulatu Matricis & Epilepsiâ, Diureticæ quoque facultatis est. Oleum ex eo Paralyticis conducit.

De Succino justos Tractatus scripserunt D. *Andreas* Aurifaber & *Severinus Gabelius*.

Sperma Ceti. *Sperma Ceti.*

De Halosantho seu Spermate Ceti Librum scripsit *Valerius Cordus*. Est autem substantiâ subliquidum & adipis instar pingue, colore ad citrinum aut croceum inclinans, odore gravi. Saporem illotum adhuc habet pinguem, acrem, & Salis aut aquæ Marinæ modo fervidum, subrancidum. Præparatum verò gustu pingue, modicè acre & subrancidum est.

Quidam Auctores tradunt esse liquorem, & in cerebro Ceti, qui *Islandis Dogling* dicitur, reperiri. Alii Bituminosum corpus putant aliunde in Mare influens.

Sudorem provocat, & sanguinem coagulatum in grumos, à casu, dissolvit, Alvum turbat. In Colicâ quoque commendatur. Quidam ad respirationem difficilem eo utuntur. *Usus Medicus.*

Favus Marinus. Substantia quædam ex Vesiculis aridis constans. *Favus Marinus.*

In Littore Maris *Deucaledonii* & in *Orcadibus* cum Algâ Marinâ inveniuntur.

Phaseoli *Molucani*, & *Phaseoli Molucani.*

Nux *Indica*, ex quâ Pyxides pro Pulvere Sternutatorio parant. *Nux Indica.*

Addendum ad Cap. 10. Libri Primi Partis Primæ.

Præter enumeratos ibi Fontes Medicatos, frequentari nuper cœpit Fons *Balgregie* versus *Fifanæ*

P Pro-

Provinciæ meditullium situs. Aqua hujus Fontis hausta saporem adstringentem in ore relinquit, & corpore calefacto quibusdam nauseam, vomitus & purgationes molitur, nonnullis salivationem & sputa frequentiora procurat. In contractionibus Articulorum multùm conducit ejus usus externè. A quo Minerali ejus virtus prosiliat, nondum compertum est. Reperiuntur propè Fontem Crystalla.

Prodromo hoc opere jam ad Umbilicum adducto, æquum est, ut nos cum Regio Prophetâ cuncta *Dei* Opificia ad ejus laudes celebrandas excitante concinamus,

Ps. 148. Vers. 13. ad 14.

Laudate Dominum, qui diem
Sol, Luna noctem illuminas.
Laudate Dominum lucidis
Stellæ decoræ flammulis.
Laudate eum rotatiles
Tot Orbium compagines,
Et Unda longe celsior
Campis nitentis Aëris.
Huic cuncta laudes dicite,
Nomenque cuncta pangite,
Quod cuncta nutu condidit,
Et cuncta nutu sustinet,
Fixitque firmo cardine,
Ne vi senectæ corruant;
Certisque vinxit legibus,
Quas transgredi non audeant.
Laudate Dominum sub specus
Terræ Dracones abditi:
Et vasta Cete, quæ sinus
Ponti repostos finditis.
Ignes, Nives, & Grandines,
Vaporque & Auræ spiritus,
Ad jussa Domini mobiles
Circumrotantes turbines,
Colles feraces, & feri
Montes: & omnes Arbores,
Seu montibus rigescitis,
Seu cultibus mansuescitis,
Mites feræque Bestiæ,
Humique lentè Reptiles,
Et quæ liquentes Aëris
Campos volando carpitis.
Reges & Orbis Præsides,
Et Nationes liberæ,
Et pauperi plebeculæ
Qui jus ab alto dicitis,
Et vos Juventa florea,
Læti puelli & virgines,
Senesque vitæ in ultimo
Jamjam exituri limine,
Laudate Dominum: Numini
Sit ejus uni gloria,
Unumque noscat omnium
Cœlum Solumque Principem.

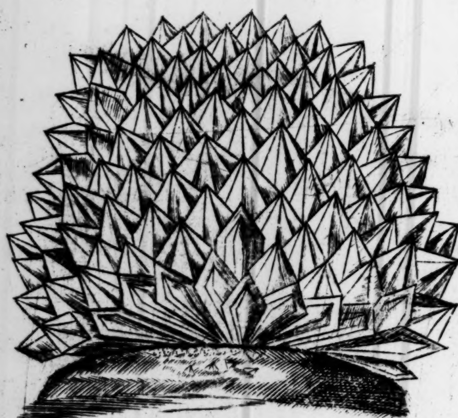
Totius Operis Prodromi

F I N I S.

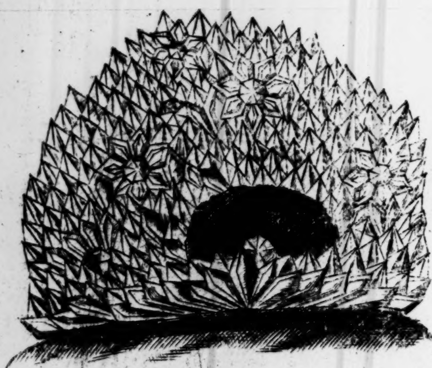
INDEX

Alphabeticus rerum præcipuarum, quæ in Libro Quarto & ultimo Partis secundæ Prodromi Naturalis Historiæ Scotiæ trrctantur, qui agit de Fossilibus & Marinis.

Tab: 22

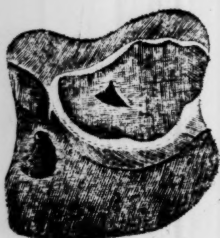

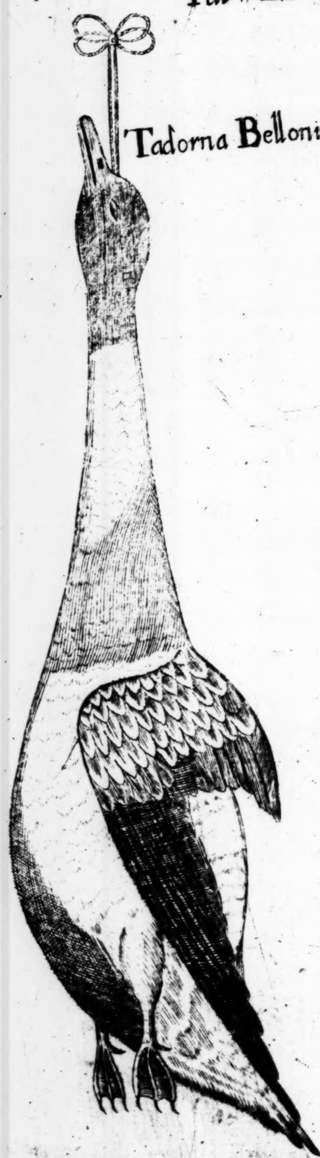
Tab: 21

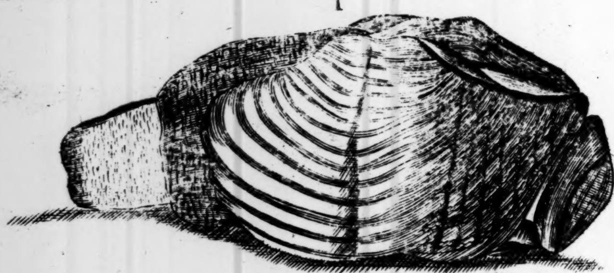

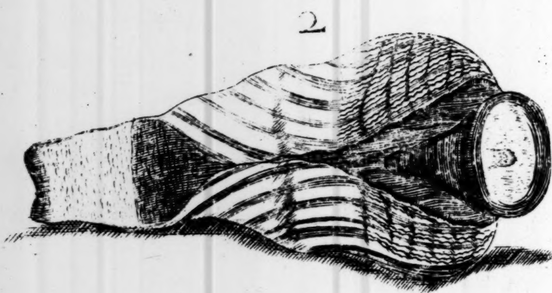

Tab: 20

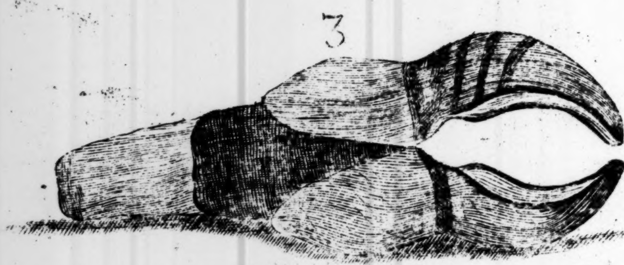
1

2

3

Tab: 19

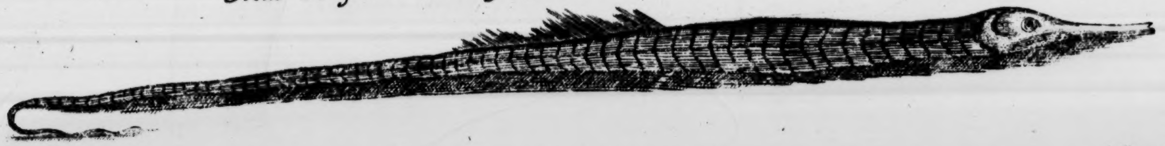
Mustela marina vivipara.

Aculeatus marinus major.

Acus Aristotilis caudâ serpentina.

Tab: 18

Capricolca mas

1

2

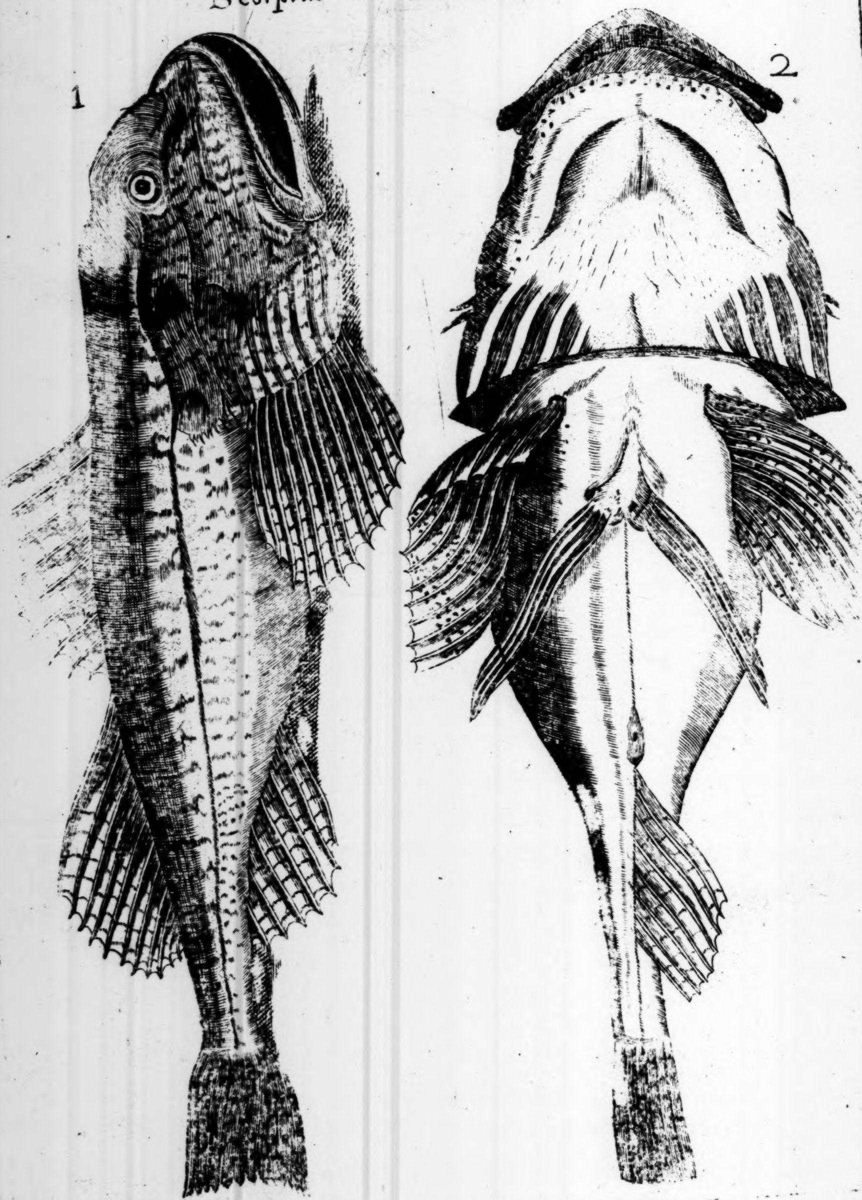

3

4

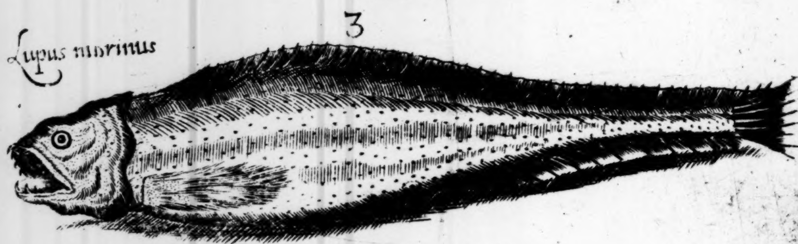

Tab. 17
Scorpius marinus nostras
1
2

Tab: 16

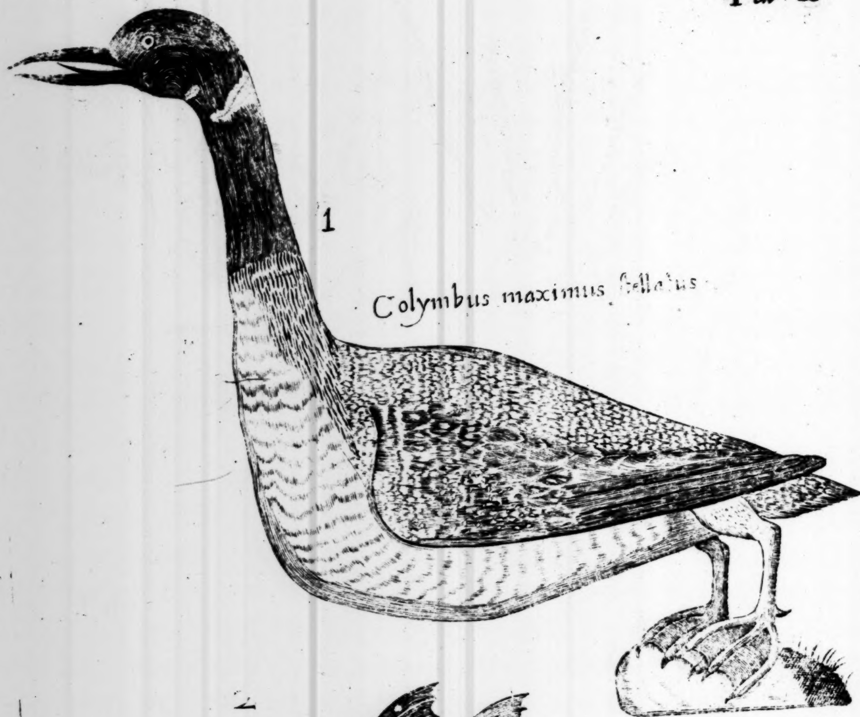

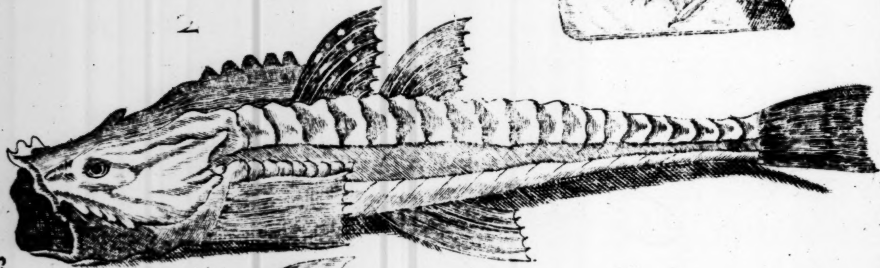

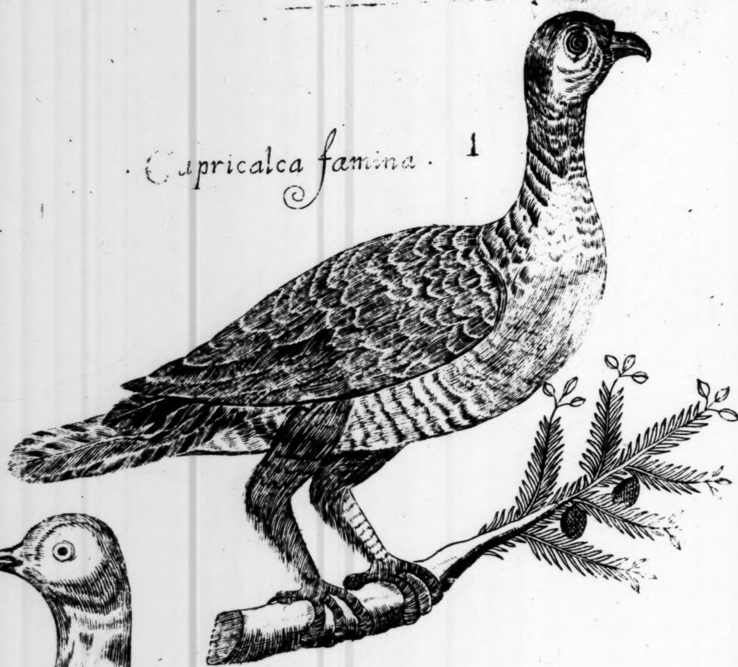
Excud: Jo: Reid.

Tab: 15

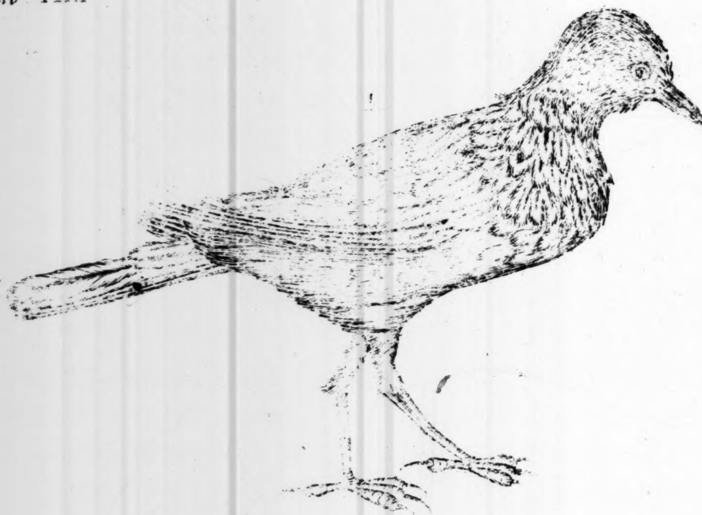

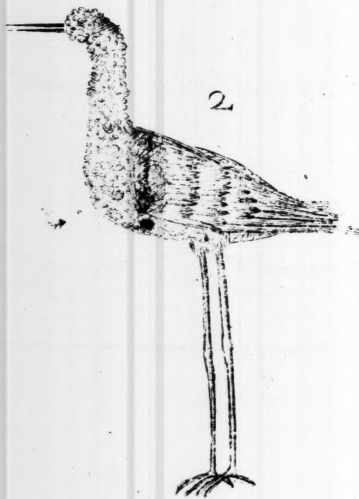

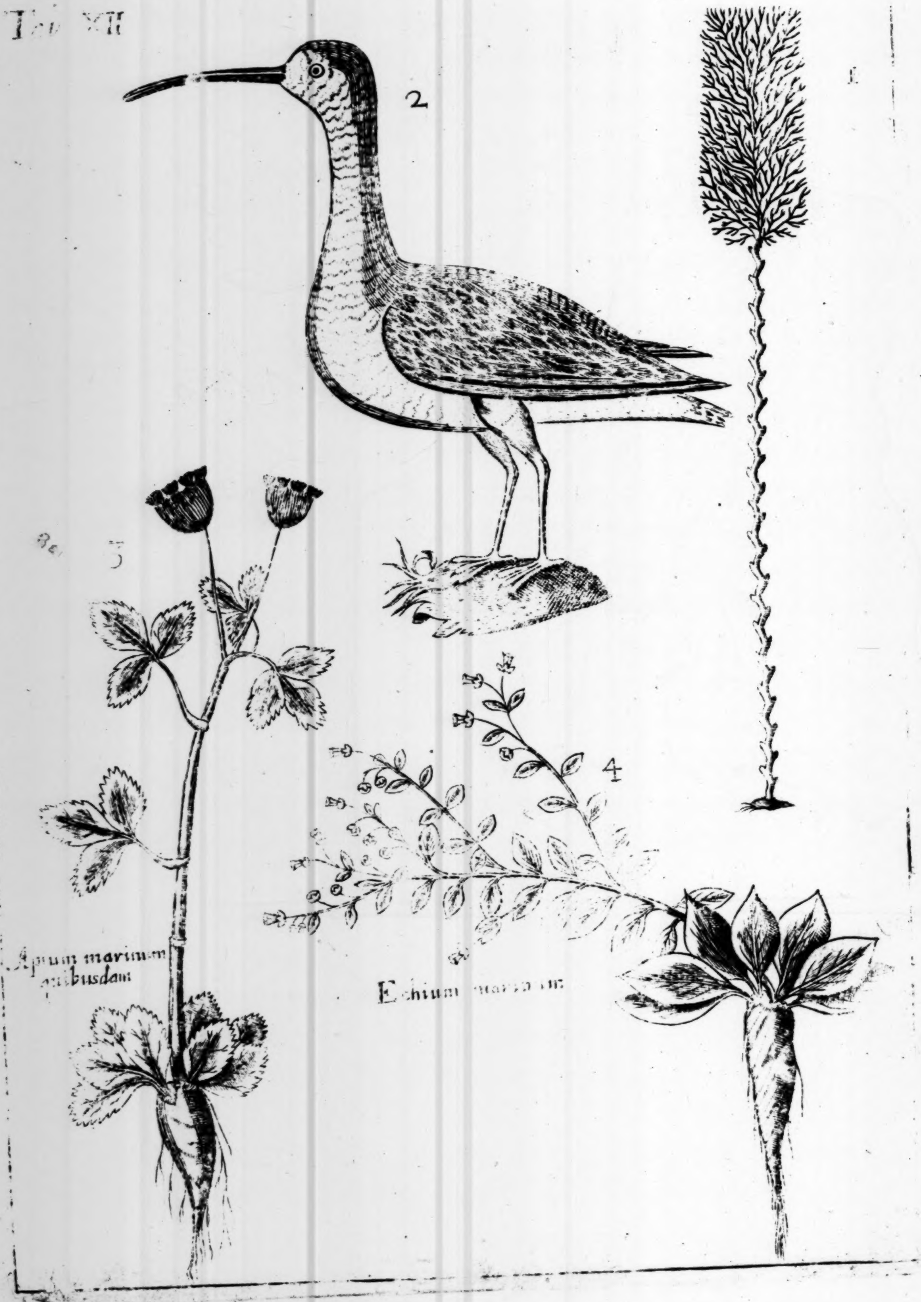

Capricalca famina
1

Cataractes
2

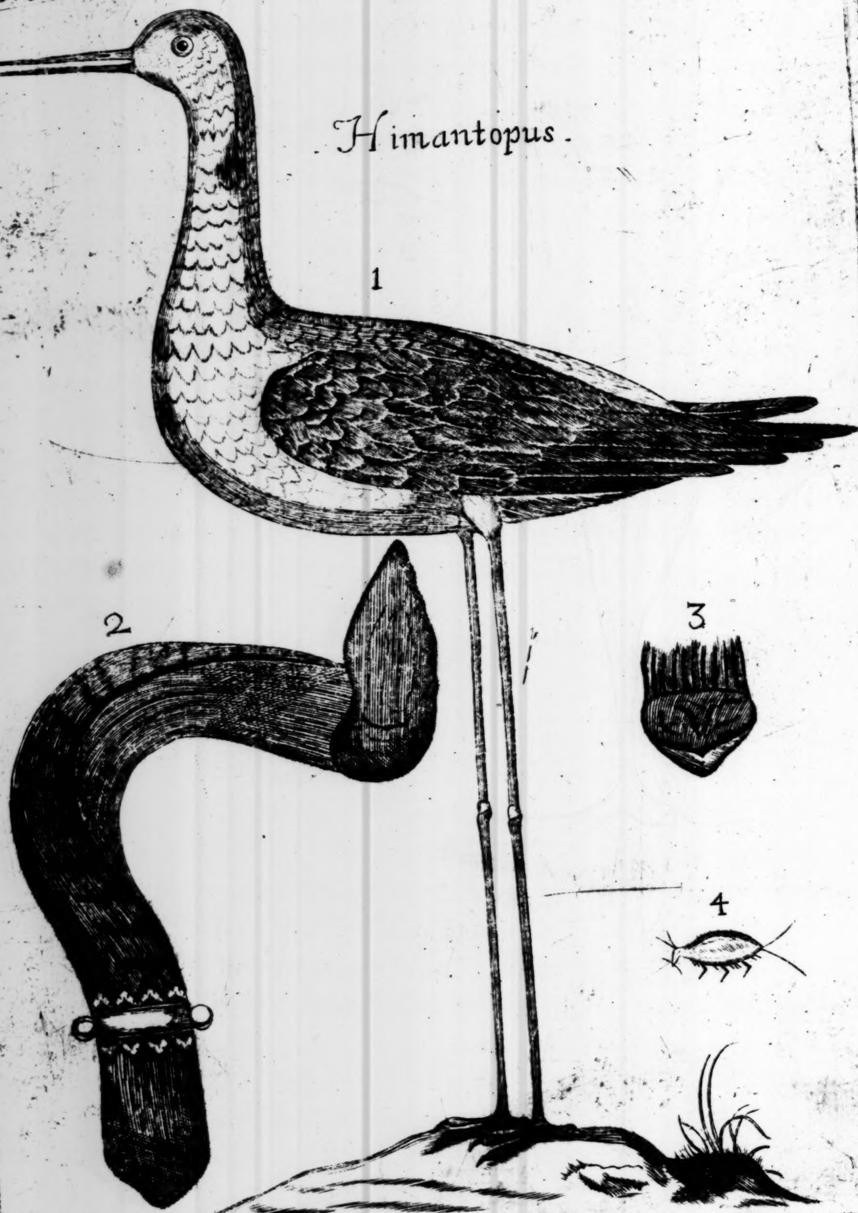
Tab XIII

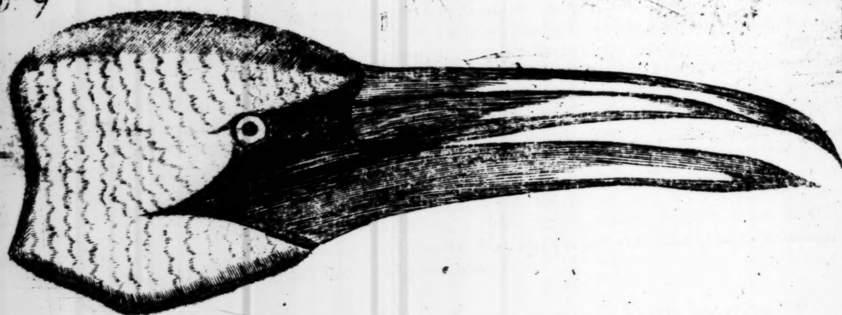

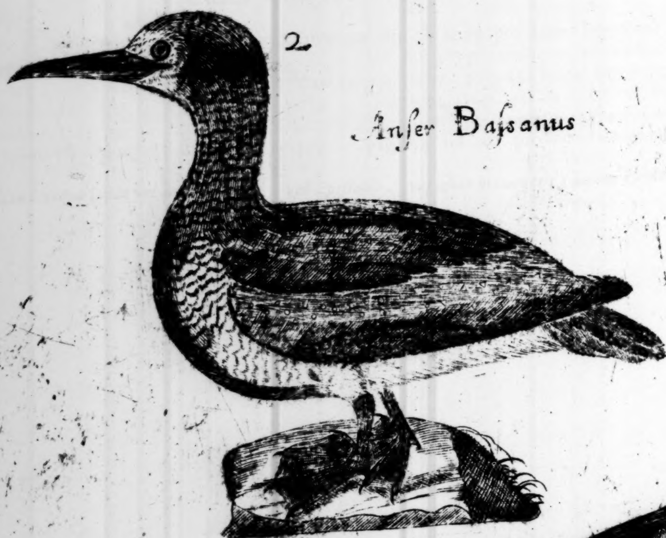
Tab XII
1
2
3
4
Apium marinum quibusdam

Tab. XI
Himantopus.
1
2
3
4
Ger Main fecit:

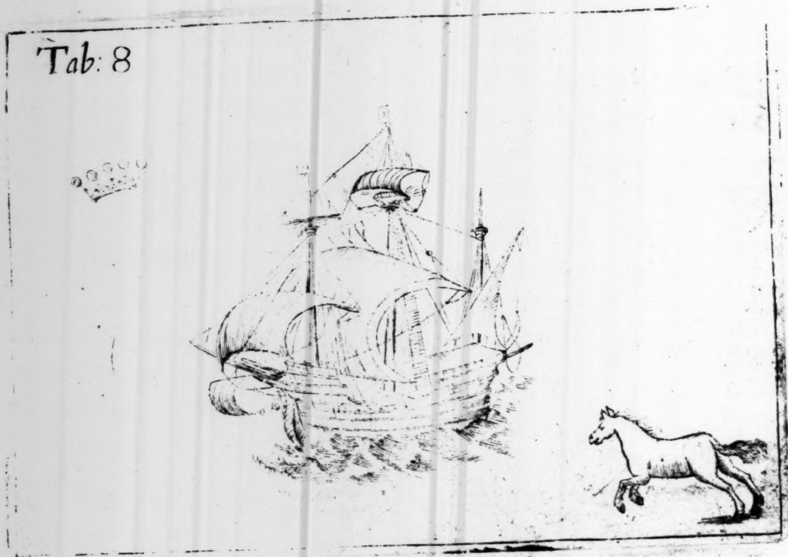

NON SINIT ESSE FEROS

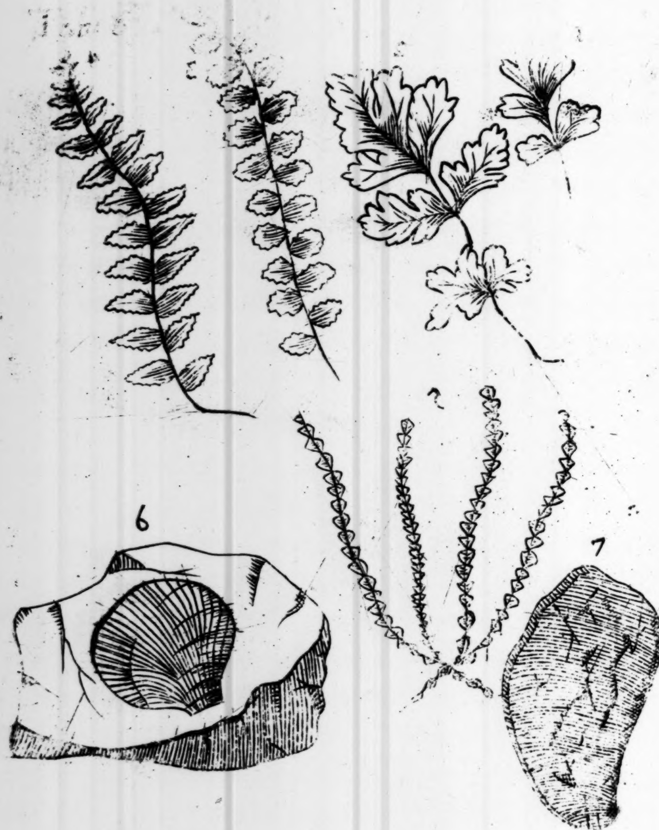

Tab. 9

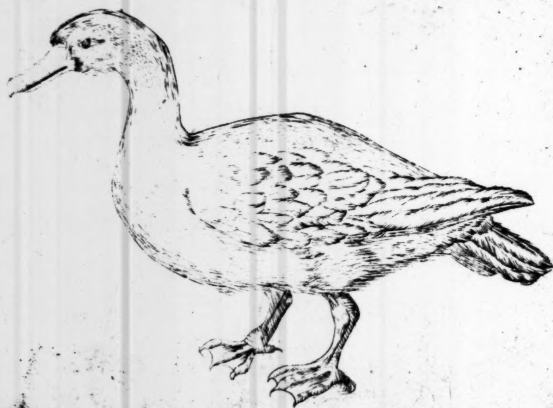

2
Anser Bassanus

3

ALEXANDER BODIVS
CHRISTI LIBER
HIC EGO QVI TACITVS
VIDEO MELIORA PROBOQ
NON ODIOSA SEQVOR
Tab: 10
Thomas de Leu. fecit.
Excu: Io: Re

Tab: 8

6
7

Tab. 7

Tab. 6
2
1
3

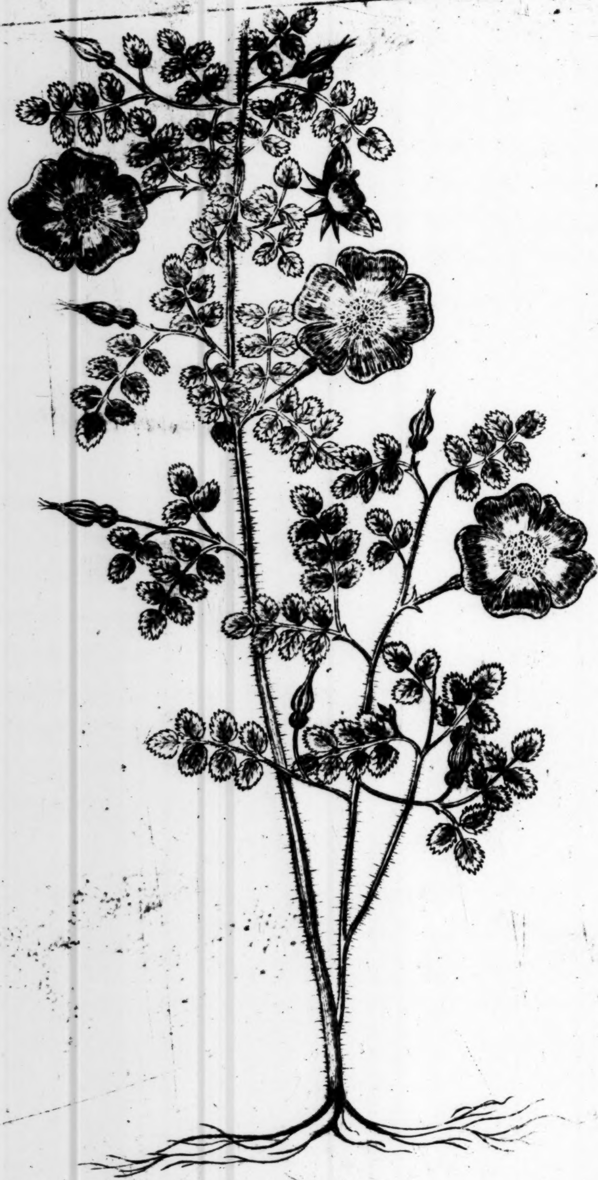

Tab. 5
1
2
3
4
Excud. Jo. Reid

Tab. 4

Tab. 2
Rosa Cyphiana

Tab: 1

· Astragalus Sylvaticus Thalij ·

Geo: Maure f.

TABULÆ ÆNEÆ

In quibus Icones.